2

COMPENDIUM

THEOLOGIÆ UNIVERSÆ

AD USUM

EXAMINANDORUM

AUCTORE

R. P. THOMA

EX CHARMES

Provinciæ Lotharingiæ Cappuccinorum Definitore, Custode Generali, necnon antiquo Sacræ Theologiæ Professore.

EDITIO OCTAVA VENETA;

Omnibus, quæ ab ipso Auctore vel addita, vel emendata sunt, locupletata.

VENETIIS,

APUD HÆREDES BALLEONIOS TYPOGRAPHOS AC EDITORES

MDCCCXXIV.

THEOLOGIA
REDACTA
IN COMPENDIUM
PER INTERROGATA ET RESPONSA
AD USUM
EXAMINANDORUM.

Nota: Hujusce Compendii duodecim erunt Tractatus.
1. Erit de Prolegomenis.
2. De Deo Uno.
3. De Deo Trino.
4. De Deo Creatore.
5. De Deo Incarnato.
6. De Deo per gratiam sanctificatore.
7. De Actibus humanis.
8. De Legibus.
9. De Obligationibus variorum statuum.
10. De Virtutibus.
11. De Peccatis.
12. De Sacramentis.

TRACTATUS
DE PROLEGOMENIS.

Hujus Tractatus erunt tres Dissertationes. 1. De ipsa Theologia. 2. De locis Theologicis. 3. De propositionum Censuris.

DISSERTATIO I.
De ipsa Theologia.

Quæres 1. *Quid est Theologia?*

Resp. Theologia, quæ, secundum vim nominis, est *Sermo de Deo*, definitur: *Habitus mentis qui ex veritatibus immediate, vel mediate revelatis, aut ex una saltem revelata, veria de Deo rebusque divinis, conclusiones per discursum deducuntur.*

Quæres 2. *Quotuplex est Theologia?*

Resp. Duplex, nimirum speculativa, & practica, seu moralis .... *Speculativa* est ea, quæ in objecti sui contemplatione quiescit, nihil circa illud operans .... *Moralis* est ea, quæ ad informandos mores tota occupatur.

Quæres 3. *Existitne Theologia?*

Resp. affirm. Quia ex sacris Scripturis & traditione probamus res divinas, quomodo Christus ipse suam probavit divinitatem ex hoc Davidis textu, Psalm. 100. *Dixit Dominus Domino meo;* ex quo sic arguit: *Ipse ergo David dicit eum Dominum, & unde est filius ejus?*

Quæres 4. *An Theologia sit necessaria?*

Resp. 1. Theologia, secundum substantiam spectata, simpliciter & absolute necessaria est corpori Ecclesiæ, quia ex Aug. *Lib.* 14. *de Trinit. c.* 1. Theologia est *Scientia, qua fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur:* atqui talis scientia est absolute necessaria corpori Ecclesiæ; ergo, &c.

Resp. 2. Theologia Scholastica corpori Ecclesiæ non est absolute necessaria, quia Ecclesia, cum sola Theologia diu stetit, diuque floruit sine ope Scholasticæ, quæ primum apud Græcos ortum habuit sæculo viii. & apud Latinos sæculo xii. tempore Petri Lombardi Episcopi Parisiensis, cui originem debet.

Est tamen valde utilis, cum multum conferat, 1. ad Philosophos per propria ad fidem veritatis perducendos. 2. Ad refellendos Sophistas. 3. Ad faciliorem rerum, quæ ex fide sequuntur, intelligentiam; quod enim varie multiformique argumento suadetur, id firmius hæret animis discipulorum; hinc D. Basil. *in cap.* 2. *Isaiæ*, dicit: *Dialectica muri instar est dogmatibus, quod ea non sinit facile diripi, & quorumlibet incursioni patere.*

Dices: Scriptura & SS. Patres rejiciunt usum Philosophiæ, tamquam fidei nocivum; ergo, &c.

Resp. dist. ant. Tamquam fidei nocivum, per accidens, *conc.* per se, *nego ant.* Loquuntur ergo Scriptura & Patres de Philosophia falsa & sophistica, supra authoritatem Scripturæ & traditionis dominativa, quæque tota est ad simplicitatem fidei circumveniendam: non vero de vera Philosophia, quam adhibent Theologi ad detegenda & solvenda hæreticorum sophismata, & quæ captivatur in obsequium fidei, a qua regitur ut ancilla, & cui dominari non permittitur.

Quæres 5. *Quodnam est objectum materiale Theologiæ?*

Resp. Est Deus ipse, & res omnes quæ ad Deum aliquo modo referuntur, vel tamquam effectus ad causam, ut Angelus, homo, mundus hic aspectabilis; vel tamquam instrumentum salutis nostræ animarum, ut Christus qui per passionem suam nos redemit, & per gratiam suam nos perducit ad Patrem: vel tamquam instrumentum salutis inanimatum, ut sunt Sacramenta novæ Legis, quæ sanctificant hominem per gratiam quam significant & producunt, vel tamquam media ad finem, ut sunt actus humani? *Ratio est*, quia Theologia circa illa omnia versatur.

Quæres 6. *Quodnam est objectum formale quod Theologiæ?*

Resp. Est ipsa divinitas; quia est fons & radix omnium quæ in Deo sunt, & a Deo producuntur; quare enim est Creator, Sanctificator &c.? quia habet divinitatem: quare est unus, trinus, infinitus? quia habet divinitatem; ergo divinitas est formalitas, sub qua Theologia attingit suum objectum materiale; ergo, &c.

Quæres 7. *Quodnam est objectum formale quo, seu motivum Theologiæ?*

Resp. Est conclusio, quæ ex revelatione per argumentationem deducitur. Unde fundatur mediate in revelatione, per quod differt 1. a fide divina, quæ habet pro motivo immediato ipsam revelationem; 2. a scientiis mere naturalibus, quæ nec fundantur in revelatione, nec deducuntur ex illa.

Quæres 8. *Ad quem habitum mentis reducitur Theologia?*

Resp. Reducitur ad scientiam; quia ad scientiam proprie dictam duo sufficiunt, nempe evidentia consequentiæ, & certitudo consequentis; atqui Theologia 1. habet evidentiam consequentiæ; id est, evidenter cognoscit propositionem, quam infert, necessario sequi ex præmissis. 2. Habet certitudinem consequentis, id est, veritatis, quæ ex præmissis deducitur, cum nitatur divina revelatione, quæ est certissima cum Deus nec falli, nec fallere possit.

Quæres 9. *An Theologia sit speculativa, vel practica?*

Resp. Est speculativa simul & practica. Speculativa quidem, quatenus sistit in contemplatione sui objecti attributionis, quod est Deus. Practica vero, quia ad Dei possessionem dirigit per virtutis exercitium, & peccati fugam.

Quæres 10. *Utrum Theologia sit certior omnibus scientiis naturalibus?*

Resp. Est certior, 1. *Certitudine objecti*, quia versatur circa objectum magis immutabile, & invariabile, nempe circa Deum, resque divinas. 2. *Certitudinem subjecti*, quia motivum, propter quod intellectus assentitur conclusioni Theologicæ, est certius ac firmius, eo quod in aliis scientiis intellectum determinat ad assensum: est enim divina revelatio, quæ majorem certe habet certitudinem, quam principia lumine naturali cognita, quæ sunt motiva scientiarum naturalium.

Quæres 11. *An conclusio Theologica sit æque certa ac fides divina?*

Resp. negative: Quia conclusio Theologica est tantum certa propter unam saltem præmissam de fide; ergo fides est certior conclusione Theologica; nam, ut fert axioma: *propter quod unumquodque tale, & illud magis.*

Quæres 12. *Utrum Theologia nostra sit subalternata scientiæ Sanctorum, seu intuitivæ Dei visioni?*

Resp. Est subalternata improprie, non proprie.

Prob. prima pars: Quia duæ conditiones requiruntur & sufficiunt ad subalternationem improprie dictam: nempe 1. Quod scientia subalternans sit superior subalternata. 2. Quod scientia subalternata ad scientiam subalternantem comparandam ordinetur; atqui 1. scientia Beatorum est superior Theologia viatorum, 2. Theologia viatorum ad scientiam Beatorum comparandam ordinatur; ergo.

Prob. secunda pars: Quia ad proprie dictam subalternationem requiritur, 1. Ut scientia subalternata habeat idem objectum ac scientia subalternans, sed contractum per aliquam rationem accidentalem realem, sub qua a subalternante non consideretur. 2. Ut scientia subalternata desumat sua principia a subalternante. 3. Ut subalternata cum subalternante, sit compatibilis in eodem subjecto. Atqui Theologia nostra nullam habet ex his conditionibus respectu scientiæ Beatorum; nam 1. habet idem objectum ac Theologia Beatorum, nulla differentia reali contractum, nempe Deum sub ratione deitatis. 2. Theologia nostra non desumit sua principia a scientia Beatorum, cum principia nostræ Theologiæ sint propositiones fidei, quæ non reperiuntur in scientia Beatorum. 3. Nostra & Beatorum Theologia non possunt esse in eodem subjecto, cum nostra sit obscura & inevidens, Beatorum vero sit clara & evidens, quæ duo sese mutuo excludunt; ergo, &c.

Quær. 13. *An Theologia nostra sit etiam sapientia?*

Resp. affirm. Quia sapientia est *cognitio rerum altissimarum per altissimas causas*: atqui Theologia nostra est cognitio rerum altissimarum, nempe Dei rerumque divinarum, per altissimas causas, nempe per revelationem divinam; quæ haud dubie est causa altissima; ergo.

Quæres 14. *An Theologia sit scientia ordinis supernaturalis?*

Resp. Est scientia ordinis naturalis; quia ratio formalis specificativa Theologiæ, nempe discursus per quem acquiritur, est mere naturalis, cum sit actus intellectus agentis secundum suam virtutem naturalem; ergo.

Nec obstat, quod Theologia habeat causam supernaturalem, nempe revelationem, siquidem revelatio est causa tantum remota Theologiæ, cujus causa proxima est judicium de connexione quam habet aliqua veritas cum articulo revelato, quod judicium est merus fœtus rationis illam connexionem per discur-

scursum apprehenderit; porro ordo, in quo est Theologia, non sumitur ex ejus causa remota supernaturali, sed ex ejus causa proxima, quæ naturalis est.

DISSERTATIO II.

De Locis Theologicis.

Quæres 1. Quid sint loci Theologici?

Resp. Sunt sedes, ac veluti promptuaria, ex quibus Theologia sua desumit argumenta.

Quæres 2. *Quot sunt loci Theologici?*

Resp. Sunt decem præcipui: *scilicet*, *Scriptura sacra*, *traditio*, *authoritas Patrum*, *Ecclesia Catholica*, *decreta summorum Pontificum*, *Concilia*, præsertim generalia, *authoritas scholasticorum*, *rationis naturalis argumenta*, *philosophorum placita*, *humana ratio* ... sex primi sunt *interni*, ex quibus Theologia, certa desumit argumenta; quatuor ultimi sunt *externi*, ex quibus desumit argumenta duntaxit probabilia. De his omnibus, sequentibus capitibus.

CAPUT I.

De Scriptura sacra.

Quæres 1. *Quid est Scriptura sacra?*

Resp. *Est Verbum Dei ab authore hagiographo, afflante Spiritu sancto, scriptum, & ut tale ab Ecclesia nobis manifestatum.*

Quæres 2. *Utrum Scripturæ, quæ nobis ab Ecclesia ut sacræ proponuntur, sint libri veri, prout verum opponitur supposito?*

Resp. Sunt libri veri, & non suppositi; quia illi libri, quovis Ecclesiæ sæculo, adscripti sunt authoribus, quorum nomen præ se ferunt, ut constat 1. ex infinitis Scripturæ editionibus, quæ sub iisdem semper titulis in lucem prodierunt. 2. Ex eo quod scriptores subsequentes, libros antea scriptos sub iisdem nominibus semper allegent: sic in novo Testamento citantur libri Moysis, Isaiæ, Jeremiæ, &c. 3. Ex primis Ecclesiæ Patribus, qui libros novi Testamenti sub propriis nominibus referunt; ergo sunt libri veri.

Quæres 3. *Libri veteris Testamenti, qui Bibliis continentur, suntne integri?*

Resp. Sunt integri quoad partes substantiales, id est, quoad fidem & mores. Quia non fuerunt depravati a Judæis, nec ante Christi adventum, non enim eam eis depravationem objecerunt Christus & Apostoli; atqui tamen, *nusquam Dominus & Apostoli, qui cætera crimina arguunt in Scribis & Pharisæis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuissent*, inquit Div. Hieron. *in c.6. Isaiæ*. Nec post Christi adventum, tum quia testimonia, quæ a Christo & Apostolis ex veteri Testamento laudantur, omnia inveniuntur nunc in Moyse & Prophetis, ut ab illis citata sunt ... Tum quia præcipua de Christo vaticinia, eodem modo in nostris codicibus leguntur, quo in Judaicis ... tum quia tanta est Judæorum religio erga libros sacros, ut scribat Philo Judæus quemlibet Judæum centies potius moriturum, quam ut pateretur legem in aliquo mutari.

Quæres 4. *An textus originarius græcus novi Testamenti sit purus & integer?*

Resp. Est integer quoad partes substantiales: 1. Quia ideo est apud sectas, alioquin sibi infensissimas. 2. Quia nec tempus, nec authores hujus depravationis citari possunt. 3. Quia nulla rationabilis hujusce depravationis suspicio potest subesse: nam si a Catholicis attentata fuisset, eam illis hæretici mox exprobrassent; si autem ab hæreticis, Catholici statim reclamassent; ergo, &c.

Quæres 5. *Utrum libri, qui Bibliis continentur, sint divinæ authoritatis, ac proinde infallibilis regula fidei?*

Resp. affirm. Quia ab authoribus sacris ex speciali Spiritus sancti afflatu sunt scripti, juxta illud 2. Petri 1. *Non voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.*

Quæres 6. *Quis est author principalis Scripturæ sacræ?*

Resp. Est Deus ipse, qui eam Prophetis & Apostolis, quasi dictando, inspiravit. *Ipse scripsit*, inquit D. Greg. in præfat. in Job, *qui & illius operis inspirator extitit.*

Quæres 7. *Quinam fuerunt authores Scripturæ instrumentales?*

Resp. Fuerunt homines, quibus Deus ad scribendum usus est, juxta illud Apostoli, Hebr. 1. *Olim Deus loquens Patribus in Prophetis, novissime diebus istis locutus est nobis in Filio.*

Quæres 8. *Quomodo Deus scriptoribus sacris afflaverit quæ scripserunt? an per simplicem approbationem eorum quæ humanitus scripserunt? an per specialem assistentiam? an per revelationem? an per inspirationem?*

Resp. 1. Ad Scripturam sacram non sufficit simplex approbatio; alias Scriptura non esset verbum Dei, quia non procederet de ore ejus. Unde cum Apostolus refert aliquas Poetarum sententias, eæ non sunt Scriptura sacra prout dictæ sunt a Poetis, sed prout scriptæ sunt ab Apostolo ex inspiratione Spiritus sancti.

Resp. 2. Nec sufficit specialis Spiritus sancti assistentia, alias definitiones Conciliorum essent Scriptura sacra.

Resp. 3. Nec requiritur in omnibus divina revelatio. Revelatio enim, est veritatis antea ignotæ manifestatio a Deo facta; atqui non omnia, quæ scripta sunt, antea scriptores sacri ignorabant; ergo.

Resp. 4. Requiritur & sufficit proprie dicta Spiritus sancti inspiratio. *Non voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines* ... Porro inspiratio est *incitatio quædam interior, qua quis impellitur ad aliquid fixum & determinatum scribendum, sive antea fuerit notum, sive non.*

Quæres 9. *Quid est Scripturæ sacræ canon?*

Resp. Est certus & determinatus catalogus librorum, quæ Ecclesia ut sacros recipit. Unde dicuntur libri *canonici*. Quod si aliquos non recipiat Ecclesia, eo quod non certo constet eorum divinitas, dicuntur *apocryphi*.

Quæres. 10. *Quot libros complectitur canon Hebræorum?*

Resp. Complectitur libros viginti duos, ut docet Jose-

Josephus *lib.* 1. *contra Appionem*. Quod si aliquis ex Patribus plures quam 22. enumerent, id contigit, quod nonnullos ex iis, quos Josephus recensuerat, in plures partes, quasi in plures libros divisetint.

Quæres 11. *Quomodo Hebræi dividebant suum canonem?*

Resp. Dividebant in Legem, prophetas, & Hagiographos.

Sub Lege includebantur 5. libri Moysis.

Sub Prophetis includebantur 8. libri nempe 1. *Josue*. 2. *Judicum cum Ruth*. 3. *Samuel*, id est liber 1. & 2. Regum. 4. *Malachim*, id est 3. & 4. Regum 5. *Isaias*. 6. *Jeremias cum Threnis* 7. *Ezechiel*. 8. *Liber duodecim minorum Prophetarum*.

Sub Hagyographis reponebantur 9. Libri, nempe, *Job*; *Psalterium Davidis*; *Proverbia Salomonis*; *Ecclesiastes*; *Cantica Canticorum*; *Daniel*; *Paralipomenon*; *Esdras*, & *Esther*.

Hinc *Tobias*, *Judith*, *Baruch*, *Sapientia*, *Ecclesiasticus*, *primus* & *secundus Machabæorum*, licet in magna veneratione fuerint apud Hæbræos, non tamen erant repositi in eorum canone.

Quæres 12. *Quot*, & *quosnam libros in canone recipiat Ecclesia Catholica?*

Resp. Recipit libros 72. nimirum 45. veteris Testamenti, & 27. novi, quos postquam recensuit Conc. Trid. *sess.* 4. addit: *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri vulgata editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit, & traditiones prædictas sciens & prudens contempserit, anathema sit*.

Quæres 13. *An canon sacrorum librorum mox laudatus, primum a Concilio Tredentino fuerit conditus?*

Resp. negative. Nam ab antiquissimo tempore in Ecclesia Dei fuit constitutus, ut declarat decretum Tridentinum. Ergo Patres Tridentini, ut suum canonem adornarent, accurate expenderunt traditionem Patrum & Conciliorum quæ præcesserant: deinde, facto illo examine, definierunt, communem Patrum & Conciliorum traditionem ferre, libros illos omnes ab Apostolis, ac primitiva Ecclesia, habitos fuisse pro canonicis, & eos ut tales ab omnibus suscipi debere statuerunt.

Quæres 14. *Quomodo dividuntur libri canonici?*

Resp. dividuntur in Proto-canonicos, & Deutero-canonicos. *Proto-canonici* sunt illi, qui semper & ab initio in canonem Ecclesiæ fuerunt relati... *Deutero-canonici* sunt illi, qui ab initio in canonem Ecclesiæ non fuerunt relati, eo quod aliqui catholici de eorum veritate dubitarent, quos tamen successu temporis Ecclesia, facto traditionis Patrum examine, in suum canonem recepit.

Dividuntur 2. Ratione materiæ de qua tractant, in legales, historicos, sapienciales, & propheticos.

Quæres 15. *Quot sunt libri legales veteris Testamenti?*

Resp. Sunt 5. libri Moysis, scilicet *Genesis*, *Exodus*, *Leviticus*, *Numeri*, & *Deuteronomium*. Qui ex quinario numero vocantur *Pentateuchus*.

Quæres 16. *Quot sunt libri historici veteris Testamenti?*

Resp. Sunt 17. nimirum *Josue*, *Judicum*, *Ruth*, *quatuor Regum*, *duo Paralipomenon*, *duo Esdræ*, *Tobias*, *Judith*, *Esther*, *Job*, *duo Machabæorum*.

Quæres 17. *Quot sunt sapientiales veteris Testamenti?*

Resp. Sunt 5. scilicet *Proverbia*, *Ecclesiastes*, *Canticum Canticorum*, *Sapientia*, *Ecclesiasticus*.

Quæres 18. *Quot sunt libri Prophetici veteris Testamenti?*

Resp. Sunt libri conscripti a Prophetis, quorum 6. majores, scilicet *David*, *Isaias*, *Jeremias*, *Baruch*, *Ezechiel*, & *Daniel*. Et 12. minores, nempe *Oseas*, *Joel*, *Amos*, *Abdias*, *Jonas*, *Micheas*, *Nahum*, *Habacuc*, *Sophonias*, *Aggæus*, *Zacharias*, & *Malachias*.

Quær. 19. *Quot sunt libri legales novi Testamenti*.

Resp. Sunt quatuor Evangelia, secundum Matthæum, Marcum, Lucam, & Joannem.

Quær. 20. *Quot sunt libri historici novi Testamenti?*

Resp. Est unicus, *Acta Apostolorum* dictus, quem scripsit D. Lucas, in quo mirandam Ecclesiæ nascentis historiam, illiusque in omnes gentes propagationem per Apostolos, & præcipue per Petrum & Paulum, describit.

Quæres 21. *Quot sunt libri sapientiales novi Testamenti?*

Resp. Sunt 21. nimirum 14. Epistolæ Div. Pauli, & 7. Epistolæ *Catholicæ*, quæ etiam dicuntur *Canonicæ*, quarum *duæ* Petri, *tres* Joannis, *una* Jacobi, & tandem *una* Judæ.

Quæres 22. *Quot sunt libri Prophetici novi Testamenti?*

Resp. Est unicus, nempe *Apocalypsis*, quem scripsit Joannes in exilio quod passus est in insula Pathmos. Multa in eo prædicit, nimirum Ecclesiæ persecutiones, & durissimas crudelitates sub execrabili Antichristo, & tandem gloriam futuram Beatorum. Quæ omnia sunt tot ænigmatibus involuta, ut nemo hactenus clare potuerit exponere mysteria in Apocalypsi annunciata: *tot enim in ea sunt Sacramenta, quot verba*, ait D. Hier. Epist. ad Paulinam.

Quæres 23. *Quosnam libros heretici ex canone librorum sacrorum deleverunt?*

Resp. Lutherani & Calvinistæ, omnes veteris Testamenti libros, qui in antiquo Judæorum canone non reperiuntur, e Scripturarum canone deleverunt, sicut & librum *Esther*.

Quoad libros novi Testamenti, Lutherani e canone deleverunt Epistolas Pauli *ad Hebræos*, *Jacobi*, *Judæ*, *secundam Petri*, *secundam* & *tertiam Joannis*, & *Apocalypsim*. Hos tamen libros admittunt Calvinistæ, præter Epistolam *ad Hebræos*, quam etsi divinam esse fateantur, negant tamen esse Paulinam.

Quæres 24. *Quo idiomate libri canonici primum conscripti fuerunt?*

Resp. 1. Juxta D. Hieron. libri veteris Testamenti hebraica lingua fuere conscripti, *exceptis* 1. libris Danielis, Tobiæ & Judith, qui chaldaice primitus exarati fuerunt; *exceptis* 2. libris Sapientiæ, & secundo Machabæorum, qui, juxta eundem D. Hieron. in Prologo Galeato, græce fuerunt scripti.

Resp. 2. Omnes libri novi Testamenti græce editi sunt ab Apostolis, exceptis Evangelio D. Matthæi, & Epistola ad Hebræos, qui hebraice fuerunt scripti, ut testantur D. Hieron., & Eusebius *lib.* 6. *hist. cap.* 11.

Quæ-

Quæres 25. *An editio hebraica Esdræ sit authentica?*

Nota: Authenticum, est illud quod est indubitatæ authoritatis, & in judiciis fidem facit.

Resp. affirm. Nam textus hebraicus tempore Div. Hieronymi erat incorruptus quoad partes essentiales, & authenticus, cum, juxta hunc Textum, vetus Testamentum latine interpretatus sit; atqui ille textus (ejusque exemplaria) semper fuit custoditus, & conservatus a SS. Patribus, & Romanis Pontificibus, & usque in hodiernum diem servatur in Bibliotheca Vaticana, & in aliis Bibliothecis; ergo, &c.

Objicies: Sola Vulgata est declarata authentica a Conc. Trid. ergo, &c.

Resp. Est sola declarata authentica, per exclusionem aliarum versionum latinarum, *conc.* per exclusionem editionum hebraicæ & græcæ germanarum, *nego ant.* neque enim Patres Tridentini fontium mentionem fecerunt.

Quæres 26. *Quænam versiones revocentur ad editionem hebraicam?*

Resp. Tres, scilicet, *Samaritana*, quæ non differt ab hebraica, nisi penes characteres. *Syriaca*, quæ tempore Christi vocari solebat hebræa, quia Hebræi linguam syriacam sibi vulgarem fecerant; hæc, qua Christus & Apostoli usi sunt, fuit semper summæ authoritatis. *Chaldaica*, quæ potius paraphrasis est dicenda quam versio, & quæ nullius est authoritatis, cum Thalmudistarum fabulis sit conspersa.

Quæres 27. *Quot sunt veteris Testamenti versiones græcæ?*

Resp. Sunt variæ, inter quas principem locum obtinet *Versio 70. Interpretum*, sic dicta quia eam fecerunt 70. seniores Judæi, sex nimirum ex qualibet tribu, græce pariter & hebraice peritissimi, regnante Ptolomæo Philadelpho Ægyptiorum Rege, qui ad Eleazarum summum Pontificem miserat, senioresque totidem petierat, qui sacros libros in græcum sermonem transferrent, in *Pharos* insula.

Quæres 28. *Utrum versio 70. sit authentica?*

Resp. affirm. Tum quia ea usa est olim, & etiam nunc utitur Ecclesia græca; tum quia ea usi sunt Apostoli, cum vetus Testamentum in suis Epistolis ad gentes ad fidem conversas laudarunt. Hinc D. Irenæus de hac versione loquens, *lib.* 3. *c.* 25. *ait*: *Per aspirationem Dei, interpretatæ sunt Scripturæ.*

Quæres 29. *Quot sunt utriusque Testamenti latinæ versiones?*

Resp. Sunt variæ, inter quas præcipuum locum tenet versio D. Hieronymi, quæ *Vulgata* dicitur, & qua nunc utuntur omnes Catholici occidentales . . . Eam Conc. Tridentinum *sess.* 4. declaravit *authenticam*, hoc sensu, quod sit immunis ab omni errore *in his omnibus quæ ad fidem & mores spectant*, ut docet Canus, *lib.* 2. *de locis*, *cap.* 13.

Quæres 30. *Utrum Concil. Tridentinum, Vulgatam declarando authenticam, eam prætulerit hebraicis & græcis fontibus?*

Resp. negative: Quia Concilium Vulgatam nullo modo contulit cum fontibus, sed tantum prætulit ipsam variis versionibus latinis quæ circumferebantur. *Considerans*, inquit, *non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus latinis editionibus quæ circumferuntur sacrorum librorum, quænam pro authentica habenda sit, innotescat, statuit, &c.*

Quæres 31. *Quandonam licitum sit recurrere ad fontes pro emendatione codicum latinorum?*

Resp. Licitum est 1. quando in codicibus nostris videtur esse error scribarum, aut librariorum.

2. Quando latini codices variant, nec certo sciri potest quænam sit vera vulgatæ lectio; ea enim tunc vera erit, quæ fonti erit conformis.

3. Quando sententia in latino est ambigua.

4. Licet recurrere ad fontes, ad proprietatem & energiam vocabulorum habendam.

Quæres 32. *An Scriptura sacra in lingua vernacula translata, expediat omnibus?*

Resp. negative: Quia, licet in se optima, tamen ratione loci, temporis, & personarum, pluribus potest esse noxia: multi enim propter infirmitatem, ignorantiam, aut malitiam, plus ex ejusmodi lectione detrimenti, quam utilitatis haurire possent, ut *experimento manifestum est*, ait Conc. Trid. *sess.* 4.

Quæres 33. *An Ecclesia prohibuerit lectionem Scripturæ sacræ in lingua vernacula translatæ?*

Resp. Non prohibuit absolute, quia nullibi extat talis prohibitio generalis.

Resp. 2. Ecclesia justissimis de causis prohibuit, ne lectio Scripturæ sacræ in lingua vulgari translatæ omnibus indiscriminatim concedatur; sed *judicio Episcopi aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi aut Confessarii, Bibliorum a Catholicis authoribus versorum, lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex ejusmodi lectione, non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant*, &c. Regula IV. *Conc. Trid.*

Quæres 34. *Quid est sensus sacræ Scripturæ?*

Resp. Est *genuina ejus significatio*.

Quær. 35. *Quotuplex est sensus sacræ Scripturæ?*

Resp. Duplex, litteralis nempe & mysticus, seu spiritualis.

Sensus *litteralis* est ille, quem verba, sive proprie, sive metaphorice accepta immediate significant. Si verba proprie accipiantur, sensus litteralis est proprius; si metaphorice, est metaphoricus.

Sensus *mysticus*, seu spiritualis, est ille qui, non verbis ipsis, sed rebus per verba significatis, indicatur. Sic quod in Genesi litteraliter dicitur de duobus filiis Abrahæ, Apostolus in sensu mystico exponit de duobus Testamentis.

Quæres 36. *Quotuplex est sensus mysticus?*

Resp. Triplex, moralis nempe, allegoricus, & anagogicus .... *Moralis*, est rei ad morum instructionem significatio, per aliam rem, Scripturæ verbis immediate significatam. Unde est de rebus agendis .... *Allegoricus*, est rei ad Christum & Ecclesiam militantem pertinentis significatio, per aliam rem Scripturæ verbis immediate significatam. Hinc est de rebus credendis .... *Anagogicus*, est rei ad Ecclesiam triumphantem pertinentis significatio, per aliam rem Scripturæ verbis immediate significatam. Unde est de rebus sperandis.

Hi quatuor Scripturæ sensus his versibus exprimuntur:

Littera gesta docet; quid credas allegoria;
Moralis quid agas; quo tendas anagogia.

Quæres 37. *An sub iisdem S. Scripturæ verbis, multiplex aliquando reperiatur sensus litteralis?*

Resp. affirm. Sic illud Psalmi secundi, *Dominus*

dixit

dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te, Apostolus, *Hebr.* 1. exponit de generatione Christi æterna, *cui Angelorum dixit, Filius meus es tu, &c.* quod idem Apostolus, *Act.* 13. explicat de Resurrectione Christi: *Resuscitans Jesum, sicut in Psalm.* 2. *scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.*

Quæres 38. *Ex quonam sacræ Scripturæ sensu, Theologia possit certa deducere argumenta?*

Resp. Ex solo sensu litterali, non autem ex mystico, nisi aut ab Ecclesia proponatur, aut Scripturæ, & traditioni authoritate nitatur, aut ex ipsa textus sacri serie certo colligatur. Quia tunc certum est sensum mysticum a Spiritu sancto fuisse intentum: talis est sensus, quem Apostolus, 1. Cor. 9. ex his verbis Deuter. 25. *Non alligabis os bovi trituranti*, eruit ad probandum ministris Evangelii deberi stipendia: *Numquid de bobus cura est Deo*, inquit, *an propter nos utique hoc dixit? nam propter nos scripta sunt.*

Quæres 39. *Utrum in quolibet Scripturæ textu, præter sensum litteralem, contineatur aliquis sensus mysticus?*

Resp. negat. Quia ut ait D. Aug. q. 2. super Genesim: *In quibusdam locis solus sensus litteralis quærendus*. Quinam enim sensus mysticus in his verbis: *Non occides. Non furtum facies?*

Quæres 40. *Utrum detur aliquis Scripturæ textus, in quo non sit sensus litteralis, sed tantum spiritualis?*

Resp. negat. Quia nullus assignatur textus, cujus verba aliquid immediate non significent, sive proprie, sive improprie; atqui talis sensus est litteralis, &c.

Quæres 41. *Quando idem textus videtur habere duos sensus contrarios & incompossibiles, quomodo exponi debeat?*

Resp. Exponi debet juxta sequentes regulas:

I. Regula, Ille sensus est solus verus, qui a tota Ecclesia est receptus; sic hujus textus, *Pater major me est*, sensus totius Ecclesiæ est Filium non in omnibus, sed solum secundum humanitatem esse Patre minorem.

II. Regula, Ille sensus est verus, qui magis cohæret cum alio Scripturæ sacræ loco, quomodo hic textus, *Pater major me est*, intellectus de minoritate filii secundum humanitatem, cohæret cum hoc alio textu: *Ego & Pater unum sumus*, Joan. 10.

III. Regula, Sensus SS. Patrum est tenendus maxime si omnes, vel plures in eundem sensum consentiant.

IV. Regula, Ubi Patres circa sensum S. Scripturæ dissentiunt, liberum est cuique, quem probabiliorem judicat, sequi, modo illos sensus Ecclesiæ non respuat.

V. Regula, Quando uterque sensus est incompossibilis, nec quis fuerit a Spiritu sancto intentus cognosci potest, nec ex alio Scripturæ loco, nec ex traditione Patrum, nec ex Conciliis, nec ex recursu ad fontes, tunc ille præferendus est, qui rationi naturali est conformior.

Quæres 42. *Quid sit sensus accommodatitius?*

Resp. Est ille, *quo ea quæ litterali, aut mystico sensu, alia occasione, dicuntur in Scriptura, per quandam extensionem ac similitudinem ad aliquid aliud applicantur*. Hic sensus non habet authoritatem divinam, cum nec immediate, nec mediate a Spiritu sancto fuerit intentus; potest tamen admitti, cum eo Scriptura, Ecclesia, & Patres usi fuerint: sic quod *Zach.* 4. dicitur de Jesu Sacerdote, & Zorobabele Duce, S. Joannes, *Apoc.* 11. accommodat Enoch & Eliæ, dicens: *Hi sunt duo Olivæ*.

Quæres 43. *Quænam conditiones requiruntur, ut Scripturæ adhibeatur sensus accommodatitius?*

Resp. Quatuor.

I. Ut non astruatur, tamquam sensus litteralis aut mysticus.

II. Ut sensus falsus non attribuatur Scripturæ per accommodationem.

III. Ut sensus accommodatitius ad res pias applicetur.

IV. Ut quando sacer scriptor dicit quidpiam factum esse, *ut adimpleretur Scriptura*, illud per accommodationem non accipiatur; sed vel sensu litterali, quando id secundum litteram fit, quod erat prædictum; vel mystico, quando figura, aut prophetia ipso eventu impletur.

CAPUT II.

De traditione & SS. Patribus traditionis testibus.

Quæres 1. *Quid est traditio?*

Resp. Est *doctrina ad fidem, mores, vel disciplinam Christianam spectans, quæ in libris canonicis non est scripta*, sed tantum aut in Conciliis, aut in Patribus, aut in unanimi Ecclesiarum consensu, conservatur.

Quæres 2. *Quotuplex sit traditio?*

Resp. Triplex, nimirum 1. *Divina*, quæ est verbum Dei non scriptum, sed ab Apostolis, quatenus verbi Dei præconibus, ad nos viva voce transmissum. 2. *Apostolica*, quæ est doctrina, quam Apostoli ipsi, quatenus Ecclesiæ Pastores, instituerunt, & ad nos viva voce transmiserunt; v. g. observatio diei Dominicæ, jejunii Quadragesimalis, &c. 3. *Ecclesiastica*, quæ est doctrina, quæ a successoribus Apostolorum accedente fidelium usu fuit introducta, & ad nos usque transmissa; v. g. festorum celebrationes, aquæ lustralis usus &c.

Quæres 3. *Utrum extiterint cum in lege naturæ, tum in lege Mosaica, divinæ quædam traditiones?*

Resp. 1. Extiterunt in lege naturæ: nam Adamus filios suos docuit quæ sibi de mediatore Christo, & aliis mysteriis revelata fuerant; filii Adami, quæ a patre didicerant, suis posteris ad Moysen usque (non interrupta serie) communicarunt; ergo &c.

Resp. 2. Extiterunt in Lege Mosaica, quia Israelitæ ex sola traditione habebant divinitatem librorum in canone repositorum; remedium ad tollendum peccatum originale, non solum in fœminis, sed etiam in masculis ante octavum diem decedentibus, &c. Hinc Genes. 18. dicitur: *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, majores tuos, & dicent tibi.*

Quæres 4. *Utrum in lege nova, necessario admittenda sit traditio divina tamquam altera fidei regula?*

Resp. Affirm. Quia non omnia fidei dogmata continentur in verbo Dei scripto; v. g. quod libri in Scri-

Scriptura sacra contenti, sint divini; quod Deipara, etiam post partum, virginitatem servaverit; quod valeat baptismus datus parvulis; quod valeat datus ab hæreticis & peccatoribus; quod sint tantum quatuor Evangelia; quod Christus descenderit ad inferos, &c. Ergo ad hæc omnia credenda necessaria est traditio. Hinc Apostolus Thessalonicensibus jubet, ut traditionibus firmiter adhæreant: *State*, inquit Thessal. 2. cap. 2. *& tenete traditiones, quas didicistis sive per sermonem*, scilicet ore prolatum, *sive per Epistolam nostram*. Quem locum D. Chrysostomus, *Hom.* 4. enarrans, ait: *Hinc patet, quod non omnia per Epistolam tradid. sunt Apostoli, sed multa etiam sine litteris. Eadem vero fide digna sunt tam illa, quam ista .... traditio est, nihil quæras amplius.*

Objicies 1. Moyses, *Deut.* 4. Apostolus, *Galat.* 1. Div. Joannes, *Apoc. ult.* Christus, *Matth.* 15. prohibent usum traditionum, tum in fide, tum in moribus; ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Nam 1. Moyses & D. Joann. prohibent tantum traditiones quæ sunt additio ad verbum Dei. *Non addetis*, inquit Moyses, *ad verbum quod ego præcipio vobis, nec auferetis ex eo.* D. Joan. ait: *Si quis apposuerit ad hæc, apponet & Deus super illum plagas.* At divinæ traditiones non sunt additiones humanæ ad verbum Dei, cum sint ipsummet verbum Dei, licet non scriptum, ergo .... Præterea vetant tantum, ne minuatur, vel addatur aliquid per quod textus alteretur, vel corrumpatur: alias illicitum fuisset Deuteronomio & Apocalypsi alios addere libros.

2. Apostolus quoque de traditionibus ad verbum Dei additis loquitur, nempe de traditione conjungendi legalia cum Evangelio, quæ contraria erat doctrinæ, quam Paulus Galatas docuerat, *Miror*, inquit, *quod tam cito transferamini in aliud Evangelium .... sed licet nos aut Angelus de cælo evangelizet, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* In quo textu particula, *præter*, sumitur evidenter pro particula, *contra*; sed traditiones divinæ non sunt contrariæ verbo Dei, cum & ipsæ sint verbum Dei; ergo, &c.

3. Christus non loquitur de traditionibus divinis, sed de pharisaicis, quæ Dei Legi erant contrariæ: *irritum fecistis mandatum Dei*, inquit, *propter traditionem vestram.*

Objicies 2. Patres passim docent, omnes tum fidei, tum morum regulas Scripturis contineri. *In his quæ aperte posita sunt in Scriptura*, ait August. *lib.* 2. *de doctrina Christ.* cap. 9. *inveniuntur illa omnia quæ continent fidem, moresque vivendi*; ergo.

Resp. Patres iis in locis loqui de iis tantum fidei mysteriis, quorum explicita cognitio est ad salutem necessaria, & de communibus morum præceptis quæ in Decalogo continentur: at non loquuntur de aliis omnibus mysteriis, nec de conclusionibus quæ ex Decalogo colligi debent; alias sibi contradiceret D. August. qui *lib.* 1. *contra Crescon. cap.* 33. dicit: *Scripturæ veritatem a nobis teneri, quando facimus quod universæ Ecclesiæ placet, etiamsi nihil de ea re scriptum legamus.*

Quæres 5. *Quomodo traditiones divinæ & apostolicæ distinguantur a traditione mere Ecclesiastica?*

Resp. In hoc distinguuntur quod mere Ecclesiastica, cum post tempora Apostolorum emanarit, 1. non semper viguit, sed habet initium aut in decretis SS. Pontificum, aut in Conciliorum canonibus, aut in statutis Patrum. 2. Non ubique viguit, sed in una, aut in aliquibus tantum Ecclesiis particularibus reperitur & observatur. *E contra*, divinæ & apostolicæ traditiones semper & ubique viguerunt, juxta hanc regulam ab August. *lib.* 4. *contra Donat.* c. 24. traditam: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, semper retentum, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.*

Quæres 6. *Quomodo traditiones divinæ secerni possunt a traditionibus pure Apostolicis?*

Resp. Ad hoc vulgo traduntur quatuor regulæ:

I. Reg. Si quod fidei dogma Patres concordissime tenuerint, ejusque contrarium, ut hæreticum, refutarint, nec tamen in Scripturis reperiatur; illud est traditionis divinæ: quia omnia fidei dogmata habemus ex divina revelatione. Hujusmodi est perpetua virginitas Deiparæ, etiam post partum.

II. Reg. Si quidquam est nunc in Ecclesia communi fidelium consensione probatum, quod humanam excedit potestatem, illud est traditionis divinæ. Talis est, v. g. praxis vota dissolvendi, juramenta relaxandi. &c.

III. Reg. Si SS. Patres unanimiter doceant aliquam traditionem esse divinam, tenenda est traditio divina, etiamsi illius materia non excedat potestatem Apostolorum & Ecclesiæ. Secus si solum ut traditionem Apostolicam, vel Ecclesiasticam tradiderint. Ratio est, quia unanimis Patrum consensus est fidei nostræ infallibilis regula.

IV. Reg. Quando aliqui Patres in hanc traditionem non consentiunt, judicandum est eam traditionem esse divinam, quæ reperitur in præcipuis & apostolicis Ecclesiis, in quibus interrupta non fuit Episcoporum successio, qualis nunc est sola Ecclesia Romana.

Quæres 7. *Quinam sunt traditionis testes?*

Resp. Sunt Patres, qui primis Ecclesiæ temporibus sanctitate & doctrina ab Ecclesia recepta & approbata illustres, Christo filios genuerunt, genitos nutrierunt, ac in fide & communione catholica perstiterunt. Hinc in Patre Ecclesiæ quatuor requiruntur, 1. Scientia eminens ab Ecclesia recepta & approbata. 2. Eximia vitæ sanctitas. 3. Perseverantia in fide & communione catholica. 4. Tandem, antiquitas notabilis.

Quæres 8. *Utrum unius aut alterius Patris de rebus divinis sententia, aliis tacentibus, firmum argumentum ministret?*

Resp. *negative*: Quia nullus Pater de se est infallibilis, cum aliqui, etiam ex gravioribus, erraverint, etiam in eis, quæ post deprehensa fuerunt pertinere ad fidem.

Quæres 9. *Quale Theologo præbeat argumentum plurium Patrum in unum dogma consensus, aliis ex altera parte, licet paucioribus, reclamantibus?*

Resp. Præbet argumentum probabile, sed non omnino certum.

Prob. prima pars: Quia probabilitas alicujus facti extrinseca, ex numero testium eruitur; ergo ubi plures sunt testes, ibi est magna probabilitas, quod veritatem fuerint assecuti, licet alii, numero pauciores, reclament.

Prob. secunda pars: Quia cum plures Patres u-

num factum affirmant, aliis, licet numero paucioribus, reclamantibus, non certo constat utra pars veritatem afferat; fieri enim potest, ut qui ex altera parte reclamant, assecuti fuerint germanum aut Scripturæ, aut traditionis sensum; ergo, &c.

Quæres 10. *Utrum unanimis SS. Patrum in aliquod dogma consensus certissimum & infallibile præbeat Theologo argumentum in iis quæ ad fidem & mores spectant?*

Resp. *affirm.* Quia unanimis ille consensus certissimum est divinæ traditionis testimonium; ergo certissimum & irrefragabile subministrat argumentum. *Hinc* 1. Conc. Nicænum II. anath. 7. ait: *Qui doctrinas SS. Patrum, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ contemnunt, execrato.* Ex quo patet doctrinam SS. Patrum, & Ecclesiæ traditionem ita esse connexas, ut qui unam tentaverit labefactare, alterius quoque fidem concutiat, necesse sit. *Hinc* 2. Patres Chalcedonenses in definitione fidei sic clamant: *Hæc est fides Patrum, omnes ita credimus.* Unde Conc. Trid. sess. 4. districte prohibet, *ne quis Scripturam, contra unanimem SS. Patrum sensum, audeat interpretari.*

Objicies: Singuli Patres sunt fallibiles; ergo & unanimis Patrum consensus.

Resp. *nego conseq.* Etsi enim singuli labi possint, quia homines; omnes tamen simul errare non permittit Deus, quia unanimis omnium consensus, est sensus Ecclesiæ, ideoque & Spiritus Sancti Ecclesiam per Patres docentis. Unde eorum testimonium non est tunc humanum, cum sit Ecclesiæ, & ideo Spiritus Sancti sensus.

Quæres 11. *Quænam servandæ sunt cautiones in legendis, aut laudandis Patribus?*

Resp. 1. Considerandum est *quo modo scripserint*: nam 1. si modo Theologico scripserunt, rigorosius, si vero modo oratorio, minus rigorose eorum verba sunt accipienda; nam inter concionandum multa ex zelo hyperbolice dixerunt. 2. Si ex professo aliquam quæstionem tractaverint, accuratius locuti sunt.

2. Considerandum est, *quo tempore* scripserint: namque 1. Si ante exortas hæreses & materiæ discussionem, minus accurate, quam postea scripserunt . . . 2. Si ante Ecclesiæ definitionem, potuerunt absque hæreseos nota scribere, quæ postea ab Ecclesia fuere damnatæ: & ideo nec D. Cyprianus, nec alii Africani, rebaptizantium errorem propugnantes, fuerunt hæretici.

3. Considerandum est, *qua ætate* scripserint: quia ætate juniori multa scribuntur, quæ ætate senili maturius examinata, vel gravius tractantur, vel omnino retractantur, ut constat ex libris retractationum D. Augustini.

4. Considerandum est, qua occasione scripserint: sæpius namque contigit, ut SS. Patres in refellendis quibusdam hæresibus, usi sint terminis, qui, in specie quidem, oppositis erroribus faverent; sed reipsa & secundum sensum, ab illis omnino differrent.

5. Cum agitur de aliquo dogmate, olim ab hæreticis impugnato, illi Patres præ cæteris sunt consulendi & sequendi, quos ad has hæreses debellandas Deus Ecclesiæ suæ, singulari beneficio, concessit: hinc ubi agitur de Christi divinitate, S. Athanasius; ubi de incarnatione, S. Cyrillus; ubi de prædest. & gratia, S. Augustinus cæteris omnibus sunt præferendi.

CAPUT III.

De Ecclesia.

Quæres. Quid sit *Ecclesia stricte sumpta?*

Resp. Est *cœtus hominum viatorum, unius & ejusdem fidei christianæ professione, & eorumdem sacramentorum communione adunatus, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipue Romani Pontificis.* De omnibus quæ Ecclesiam spectant, agemus distinctis paragraphis.

§. I. *De membris Ecclesiæ.*

Quæres 1. *Utrum infideles sint membra Ecclesiæ?*

Resp. *negat.* Nam eos extra Ecclesiam esse testatur Apostolus 1. Cor. 5. *Quid enim mihi*, ait, *de iis qui foris sunt judicare?*

Quæres 2. *Utrum Catechumeni sint in Ecclesia?*

Resp. Non sunt. Constat tum ex Ecclesiæ definitione; tum quia per solum baptismum homines aggregantur Ecclesiæ, juxta illud Act. 2. *Qui receperunt sermonem ejus, baptizati sunt, & appositæ sunt* (utique ad Corpus Christi quod est Ecclesia) *in illa die animæ circiter tria millia.* Ergo licet prius crediderint, non sunt in Ecclesia appositæ, nisi per Baptismum. Hinc Conc. Florent. ait: *Baptismus vitæ spiritualis janua est.*

Objicies 1. Catechumeni possunt salvari; ergo.

Resp. *nego conseq.* Quia ad hoc ut quis salvetur, non requiritur absolute, ut actu sit in Ecclesia; sed sufficit, ut in ea sit per sincerum cordis desiderium, nec per eum stet, quin in eam actu per Baptismum ingrediatur, taliter autem se habent Catechumeni.

Objicies 2. Catechumeni habent fidem, & charitatem; ergo, &c. . . . . *Resp. dist. conseq.* Sunt in Ecclesia quoad animam, *conc.* quoad corpus, *nego cons.* ut ergo quis dicatur esse in Ecclesia, non sufficit, quod habeat esse formale Ecclesiæ, sed requiritur præterea, ut habeat esse materiale, quod quidem positum est in eo quod quis Baptismum actu susceperit.

Quæres 3. *Utrum soli prædestinati sint membra Ecclesiæ?*

Resp. *negat.* Nam reprobi, qui sub legitimis pastoribus fidem exterius profitentur, sunt membra Ecclesiæ, ut constat 1. ex Matth. 3. ubi Ecclesia comparatur areæ, quæ habet *paleas igni inextinguibili comburendas.* 2. Matth. 22. comparatur convivio nuptiali, in quo erat qui ejectus fuit in tenebras exteriores. 3. Matth. 25. comparatur decem virginibus, inter quas fuerunt quinque fatuæ, quibus sponsus dixit: *Nescio vos.*

Objicies 1. Ecclesia comparatur cum Arca Noe; ergo sicut in Arca Noe non fuerunt, nisi qui salvandi erant ex aquis diluvii, ita & in Ecclesia sunt ii tantum qui sunt prædestinati.

Resp. *dist. ant.* Quoad aliqua, *conc.* quoad omnia, *nego ant.* In eo ergo stat Ecclesiæ cum Arca Noe comparatio, 1. Quod sicut in Arca fuerunt animalia munda & immunda, ita & in Ecclesia sunt boni & mali. 2. Quod sicut nemo salvari potuit

tuit extra arcam, ita nemo potest extra Ecclesiam salvari; in hoc stat, nec alia quærenda est similitudo.

Objicies 2. D. August. sæpius docet reprobos ad Ecclesiam non pertinere; ergo, &c.

Resp. *dist.* Docet reprobos ad Ecclesiam non pertinere, quoad suum esse finale, quod est status patriæ, *conc.* quoad suum esse formale, quod est charitas; vel corporale, quod est cœtus hominum viatorum eandem fidem sub legitimis pastoribus profitentium, *nego*. D. ergo August. sumit Ecclesiam secundum suum esse finale.

Quæres 4. *Utrum soli justi sint membra Ecclesiæ?*

Resp. *negat.* Nam etiam gravissimi peccatores sunt membra Ecclesiæ, ut constat 1. Ex figuris Ecclesiæ in superiori responsione relatis . . . 2. Ex eo quod possint ejici ab Ecclesia, Matth. 18. & de facto incestuosus Corinthius de Ecclesia ab Apostolo ejectus est, 1. Cor. 5. . . . . 3. Quia pro peccatoribus specialiter institutum fuit pœnitentiæ Sacramentum, neque enim Sacramenta nisi pro Ecclesiæ membris sunt instituta; ergo.

Objicies 1. Peccatores non pertinent ad Christum, juxta illud Rom. 8. *Qui spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Ergo.

Resp. *dist. ant.* Non pertinent ad Christum, secundum formam, quæ est charitas, *conc.* secundum materiam, quæ est externa fidei professio, *nego ant.*

Objicies 2. Ecclesia est sancta; ergo . . . *Resp.* Est sancta ratione præcipuorum ejus membrorum, doctrinæ, Sacramentorum, &c. *conc.* ratione omnium ejus membrorum, *nego ant.* Porro denominatio fit a nobiliori parte.

Objicies 3. Impii diabolum habent pro patre, Jo. 8. *Vos ex patre diabolo estis;* ergo non possunt habere Ecclesiam pro matre.

Resp. *dist. ant.* Impii habent diabolum pro patre, ratione imitationis, *conc.* ratione doctrinæ, *nego ant.* Sic enim omnes, qui sunt in Ecclesia, sunt filii Dei & Ecclesiæ, cujus doctrinam retinent, tamen possunt esse boni & mali.

Objicies 4. D. August. *lib.* 5. *de Bapt. c.* 3. affirmat malos non pertinere ad Ecclesiam, eo quod Ecclesia sit sine macula & ruga; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Ad Ecclesiam triumphantem *conc.* militantem, *nego ant.* Ita sese explicat D. Aug. *lib.* 2. *Retract. cap.* 18.

Quæres 5. *Utrum hæretici publici & apostatæ, sint membra Ecclesiæ?*

Resp. Non sunt; nam Innoc. III. *cap.* Firmiter, *de summa Trin.* dicit quod Ecclesia sit fidelium cœtus & societas; atqui hæretici & apostatæ manifesti *circa fidem naufragaverunt*, ut docet Apostolus, 1. *ad Tim.* 1. ergo, &c. Hinc de iis Conc. Nicænum I. *can.* 8. dicit: *Si qui voluerint venire ad Ecclesiam Catholicam ex Novatianis* (hæreticis publicis) *placuit S. Concilio ut ordinentur, & sic maneant in Clero.* Nemo autem potest venire in Ecclesiam, nisi qui est extra Ecclesiam.

Objicies 1. Juxta parabolam zizaniorum, eodem agro sunt zizania cum bono semine: atqui per *agrum* intelligitur Ecclesia, per *bonum semen* intelliguntur Catholici, & per *zizania* intelliguntur hæretici; ergo sunt membra Ecclesiæ.

Resp. *nego min.* Nam per *agrum* non intelligitur Ecclesia, sed universus mundus, ut semetipsum interpretatur Christus, dicens: *Ager autem est mundus*, in quo haud dubie multi sunt hæretici.

Objicies 2. Ecclesia non judicat, nec punit qui sunt extra illam, juxta illud 1. Cor. 5. *Quid mihi de iis qui foris sunt judicare?* Atqui Ecclesia judicat & punit hæreticos manifestos: ergo, &c.

Resp. *nego maj.* Nam Ecclesia judicat & punit suos desertores, quia ad eam pertinent ratione Baptismi.

Objicies 3. Hæretici manifesti, 1. retinent characterem Baptismi; 2. Veros Christi generant filios; 3. Habent vera Sacramenta: ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam 1. character Baptismi non sufficit, ut quis sit in Ecclesia, sed insuper requiritur fidei professio sub legitimis Pastoribus ... 2. Veros Christo filios generant, non ex Ecclesia sponsa Christi, sed ex Ecclesiæ ancilla, quæ ex Sacramentis a Christo institutis filios Christo generat, non secus ac Ecclesia sponsa Christi . . . 3. Habent vera Sacramenta, quæ non a sua societate, sed a vera Ecclesia acceperunt, quæ secum extra Ecclesiam detulerunt, per quæ gratiam consequuntur tum infantes, qui hæresi non consentiunt, tum adulti, qui simplici corde veritatem quærunt, parati ei adhærere, ubi primum eam cognoverint.

Quæres 6. *Utrum Schismatici manifesti sint membra Ecclesiæ?*

Resp. Non sunt: quia Ecclesia est societas membrorum inter se, & cum suo capite; atqui schismatici publici non sunt pars illius societatis; *Schisma* enim scissuram & separationem significat, ergo, &c. Hinc est, quod Ecclesia in die Parasceve, Deum roget *pro schismaticis, ut eos ad sanctam Matrem Ecclesiam Catholicam & Apostolicam revocare dignetur.*

Objicies 1. Schismatici retinent fidem Catholicam; ergo sunt Catholici.

Resp. *dist. ant.* Retinent fidem Catholicam extra Ecclesiam Catholicam, *conc.* in Ecclesia Catholica, *nego ant.* Sunt ergo separati ab unitate, & sic extra Ecclesiam, *quamvis ea credant quæ credimus*, ait D. Aug. *lib. de Symbolo, cap.* 10.

Objicies 2. Schismatici, etsi nolint subesse S. Pontifici, servant communionem cum Christo per fidem & subjectionem; ergo sunt in Ecclesia.

Resp. *nego ant.* Quia non potest subesse Christo, qui non vult subesse ejus Vicario.

Objicies 3. Qui renuit subesse suo Episcopo, non est extra Ecclesiam, modo velit subesse Romano Pontifici; ergo qui renuit subesse Romano Pontifici, non est extra Ecclesiam, modo velit subesse Christo.

Resp. *nego ant.* Nam qui a suo Episcopo, summo Pontifici unito & subdito, sese subjungit, ab Ecclesia universali separari necesse est; nam ex D. Thom. 2. 2. q. 39. art. 1. *Schismatici dicuntur, qui subesse renuunt summo Pontifici, & qui membris Ecclesiæ ei subjectis communicare recusant.*

Quæres 7. *Utrum hæretici & schismatici occulti sint membra Ecclesiæ?*

Resp. Sunt, sed imperfecte tantum, & quantum ad corpus visibile. Hoc probat D. Joannes, *Epist.* 1. c. 2. de iis dicens: „ Et nunc Anti-Christi multi facti sunt; ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, mansissent utique

nobiscum. " Ergo sunt in Ecclesia, & non sunt; sunt quoad corpus, nam *exierunt ex nobis*, non potuissent autem exire de Ecclesia, nisi fuissent in illa. Non sunt in Ecclesia secundum animam, nam *non erant ex nobis*. Postquam D. Augustinus sic interpretatus est hunc textum, concludit sic: *Sunt in corpore Christi quomodo humores mali*.

Objicies: Ecclesia definitur *societas fidelium*; atqui hæretici occulti non sunt fideles; ergo . . . . .

Resp. *dist.* Non sunt fideles interius, *conc.* exterius, quoad professionem fidei, *nego*. Hoc autem sufficit ut ad Ecclesiæ corpus pertineant, ut membra arida & mortua, quæ, quandiu non sunt amputata, sunt vera membra.

Quæres 8. *Utrum excommunicati excommunicatione majori, sint membra Ecclesiæ?*

Resp. Non sunt, sive sint tolerati, sive non sint: nam 1. Christus, *Matth.* 18. de excommunicatis dicit: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*; atqui ethnici non sunt de Ecclesia .... 2. Apostolus jubens excommunicare incestuorum Corinthium, ait: *Cur non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestri*, id est, ut ejiciatur de medio Ecclesiæ, *qui hoc opus fecit?*

Objicies 1. Excommunicatio est essentialiter pœna medicinalis: atqui non esset talis, si Christianum ab Ecclesia penitus ejiceret; ergo.

Resp. *dist. min.* Si ejiceret in perpetuum & sine spe reditus, *conc.* ad tempus, nempe, donec a contumacia recedat, *nego*. Nam Ecclesia, hac medicinali pœna, cupit delinquentem humiliatum in suum corpus iterum redire.

Objicies 2. Excommunicati tolerati valide Sacramenta administrare possunt, ut constat ex Bulla, *Ad evitanda*; ergo non sunt ab Ecclesia penitus exclusi.

Resp. *dist. conseq.* Non sunt penitus exclusi quantum ad jurisdictionem, quæ ipsis in gratiam fidelium conceditur, *conc.* quantum ad bonorum communium participationem, *nego*: hoc enim sensu sunt penitus exclusi.

§. II. *De notis Ecclesiæ*.

Quæres 1. *Quid sint notæ Ecclesiæ?*

Resp. Sunt certa, atque indubitata quædam signa sensibilia, per quæ vera Christi Ecclesia discerni potest a falsis hæreticorum & schismaticorum sectis, quæ sese Christianas immerito nuncupant.

Quæres 2. *Quales debent esse notæ veræ Ecclesiæ?*

Resp. Debent esse: 1. *propriæ*, ita ut omnes collective sumptæ alteri societati convenire non possint; alioquin non possent veram Ecclesiam designare. 2. Debent esse *notiores ipsa Ecclesia*; alioquin non essent verum medium ad demonstrandam veram Ecclesiam. 3. Debent esse sensibiles, ut omnes facile cognoscere possint veram Ecclesiam. 4. Debent esse *inseparabiles a vera Ecclesia*, alioquin certam notitiam parere non possent.

Quæres 3. *Quot sint notæ veræ Ecclesiæ?*

Resp. Quatuor a Conc. Constantinopolitano recensentur, his verbis: *Credo .... Unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*, ad quas omnes aliæ notæ, a diversis authoribus traditæ, facile revocari possunt.

Quæres. 4. *In quibus posita sit unitas quæ desideratur in Ecclesia?*

Resp. In tribus: nimirum, 1. In ejusdem fidei confessione, nam *unus Deus, una Fides, unum Baptisma*. 2. In eorumdem Sacramentorum participatione: unde si plus, aut minus admittantur, quam admittit Ecclesia, non est unitas. 3. In eodem ubique terrarum regimine sub Pastoribus & Apostolis continua successione ordinatis, atque Romano Pontifici subordinatis.

Quæres 5. *Utrum Ecclesia sit una?*

Resp. *affirm.* Quia in Scriptura vocatur, *unum corpus*, Ephes. 4. *unum ovile*, Joann. 10. una sponsa sub unius columbæ figura, *una est columba mea* ... Hinc Patres comparant Ecclesiam cum Arca Noe, cum veste Christi inconsutili, cum domo, in qua Agnus Paschalis comedebatur; atqui una fuit Arca Noe, una vestis Christi, una domus, &c.

Resolves: Extra Ecclesiam, cum sit una, neminem posse salvari; unde de hæreticis, & schismaticis D. Cyprian. *Epist.* 62. *ad Pomponium*, ait: *Neque enim vivere foris possunt, cum Domus Dei una sit, & nemini salus esse, nisi in Ecclesia, possit*.

Quæres 6. *Quodnam est centrum unitatis Ecclesiæ?*

Resp. Est Sedes Romana: quia jure divino habet primatum in universa Ecclesia; unde S. Irenæus, *l. adversus hæres.* c. 3. ait: „ Ad hanc Ecclesiam Romanam, propter potiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt undique fideles. "

Quæres 7. *Utrum Ecclesia Romana sit sancta?*

Resp. *affirm.* Nam sanctitas, quæ veræ Ecclesiæ est nota, in tribus potissimum posita est: nempe, 1. In sanctitate fundatorum. 2. In sanctitate doctrinæ & professionis. 3. In sanctitate præcipuorum membrorum; atqui Ecclesia Romana 1. pro fundatoribus agnoscit viros sanctitate insignes, nimirum Apostolos, & Apostolicos viros, qui miraculis & sanctitate clari, martyrium pro Christo & Ecclesia subierunt. 2. Fidem sanctam, hoc est, integram; & sanctas morum regulas profitetur. 3. Præcipua ejus membra sunt sancta, in illis nimirum regnat charitas illa, quæ diffusa est in cordibus eorum per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis; ergo.

Objicies: Ecclesia Romana identidem indiget reformatione; ergo non est sancta.

Resp. *dist.* Indiget reformatione quoad disciplinam, quæ sæpius in non paucis languescit, *conc.* quoad fidem & mores, *nego*; nam Ecclesia Romana semper retinuit doctrinam, quam ab Apostolis recepit.

Quær. 8. *Vera Ecclesia Christi estne Catholica?*

Resp. *affirm.* Est enim per totum orbem diffusa: Unde D. Aug. *lib. de vera Relig. cap.* 7. sic loquitur: *Tenenda est nobis Christiana Religio, & ejus Ecclesiæ communicatio, quæ Catholica est, & Catholica nominatur*.

Quæres 9. *Cuinam Ecclesiæ convenit Catholicæ nomen?*

Resp. Soli Ecclesiæ Romanæ, quia sola Ecclesia Romana per totum orbem est diffusa; eminet enim in Europa, Asia, Africa, & America; ergo.

Objicies: Multæ sunt orbis Provinciæ, in quibus Ecclesia Romana non reperitur; ergo non est ubique diffusa.

Resp. *dist. conseq.* Non est ubique diffusa physice,

sice, ecnt. moraliter, nego. Porro ad Ecclesiæ catholicitatem sufficit diffusio moralis, quæ in hoc consistit, ut Ecclesia, quæ dicitur Catholica, in præcipuis orbis partibus ita emineat, ut diffusior sit qualibet alia secta seorsim sumpta, nec sicut sectæ particulares, quibusdam Provinciis, aut regnis coarctetur: talis est autem sola Ecclesia Romana; ergo.

Quær. 10. *Utrum vera Christi Ecclesia sit Apostolica?*

Resp. *affirm.* Quia docet doctrinam ab Apostolis tum scripto, tum viva voce traditam; atque regitur a successoribus Apostolorum; ergo.

Quær. 11. *Quænam Ecclesia sit Apostolica?*

Resp. Sola Romana Ecclesia: nam 1. Ipsa sola est, quæ profitetur doctrinam quam Apostoli tradiderunt: nec enim ullus Ecclesiæ Romanæ novitatem in aliquo dogmate potest objicere, cum omnium suorum dogmatum antiquitatem, legitima præscriptione demonstret; cum e contra sectæ hæreticorum novitatis doctrina facili negotio convincuntur ab Ecclesia Romana, quæ evidenter probat, a quibus, quo tempore, in quo loco, falsa eorum dogmata invecta fuerunt.

2. Sola est, quæ est Apostolica secundum authoritatem: sola enim est, cujus Pastores successione non interrupta ab Apostolis, immediate, vel mediate ordinati & missi fuerunt; unde D. Augustin. *lib. contra Epist. fundam. cap.* 4. ait: *Tenet me in Ecclesia Catholica ab ipsa Sede Petri Apostoli . . . usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum.* Cum e contra aliarum societatum ministri ostendere non possint quibus successerint, de quibus D. Cyprian. *lib. de unit. Eccles.* dicit: *Hi sunt qui se præpositos, sine ulla ordinationis lege, constituunt, qui nemine Episcoporum dante Episcopi sibi nomen assumunt.*

Objicies: Authores Ecclesiarum reformatarum habuerunt missionem extraordinariam, qua a Deo immediate authoritatem acceperunt reformandi Ecclesiam; ergo Ecclesiæ reformatæ sunt Apostolicæ.

Resp. *nego ant.* Nam missio extraordinaria, si quæ foret, miraculis confirmari deberet, ut suam Apostoli & Christus ipse confirmarunt; atqui Authores Ecclesiarum pseudo-reformatarum, nullis miraculis se a Deo extraordinarie ad reformandam Ecclesiam missos, probarunt; ergo.

Inst. Rapidissima tot populorum conversio, qui intra brevissimum tempus reformationem amplexi sunt, est maximum miraculorum; ergo.

Resp. *nego ant.* Neque enim opus est miraculo, ut quis, relicto austeriore vivendi modo, amplectatur eum qui omnibus cupiditatibus favet, quique vi & armis propugnatus est. E contra maximum esse miraculum, quod tota Christianitas ad Calvinismum & Lutheranismum non defecerit, nemo non videt.

§. III. *De proprietatibus Ecclesiæ.*

Quæres 1. *Utrum vera Ecclesia, sit visibilis*, hoc sensu quod inter alias sectas per totum orbem singulari quadam ac eminenti perspicuitate omnium oculis præfulgeat?

Resp. *affirm.* & *prob.* 1. Ex figuris quibus Ecclesia comparatur: nempe, *Matth.* 5. comparatur civitati supra montem positæ; *Psalm.* 18. comparatur soli; *Marci* 4. comparatur lucernæ in candelabro positæ; atqui omnes illæ figuræ, sunt visibiles; ergo . . . *Prob.* 2. quia Ecclesia debet regi ab Episcopis. Si quis per schisma aut hæresim ab Ecclesia discesserit, ad ipsam redire tenetur; atqui neutrum fieri potest, si Ecclesia non sit visibilis; ergo, &c.

Objicies 1. Ecclesia creditur; ergo non est visibilis . . . Resp. in Ecclesia unum videtur, nempe cœtus hominum Christi fidem, sub legitimis Pastoribus profitentium: & aliud creditur, nempe illum cœtum esse veram Christi Ecclesiam.

Objicies 2. Apostolus, *Hebr.* 12. scribit Ecclesiam non esse montem tractabilem; ergo, &c. . . .

Resp. Apostolus loquitur de Ecclesia in cœlis triumphante; unde subdit: *Et millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitivorum qui conscripti sunt in cœlis.*

Quæres 2. *Utrum Ecclesia visibilis, sit indefectibilis?*

Resp. *affirm.* Nam 1. dicitur civitas, quam *Deus fundavit in æternum.* Psalm. 47. . . . 2. Dicitur Regnum, *quod in æternum non dissipabitur.* Daniel 2. Tandem, *Matth.* 16. Christus dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*; prævalerent autem, si posset deficere; ergo. Hinc August. contra Donatistas, qui hoc dogma negabant, ait: *Non vincetur Ecclesia, non eradicabitur, nec cedet quibuslibet tentationibus, donec veniat hujus sæculi finis.*

Objicies 1. Ecclesia defecit tempore Eliæ, qui, 3. *Reg.* 19. ait: *Dereliquerunt pactum tuum filii Israel, altaria tua destruxerunt . . . derelictus sum ego solus.*

Resp. *nego ant.* Nam Eliæ querenti, *Derelictus sum ego solus*, respondit Deus: *Derelinquam septem millia virorum in Israel, quorum genua non sunt incurvata ante Baal.* Præterea tempore schismatis decem tribuum, remanserunt fideles Domino tribus Juda & Beniamin, quibus se adjunxit integra tribus Levi, in quibus visibiliter remansit vera Dei Ecclesia.

Objicies 2. Tempore Arianorum visibiliter defecit Ecclesia: *Tunc*, ait D. Hier. dialogo contra Luciferianos, *Nicæna fidei damnatio conclamata est.*

Resp. Conclamata est, non quidem a Patribus Concilii Ariminensis, sed a Valente & Ursacio Episcopis Arianis, qui post dissolutionem Concilii *cæperunt palmas suas jactare, dicentes, se filium non creaturam negasse, sed similem cæteris creaturis.*

Inst. Addit D. Hieronym. *Ingemuit totus orbis & Arianum se esse miratus est.* Ergo, &c. . . .

Resp. Miratus est se esse Arianum apparenter, *conc.* in rei veritate, *nego.* Nam Patres Ariminenses, non nisi Arianorum dolis decepti, consenserunt suppressioni vocis, *omousios*, *rati* nihil periculi esse, nec curandum *de vocabulo, cum sensus esset in tuto*, ait D. Hieron. & ideo detectis Arianorum fraudibus, reclamarunt, dicentes: *Putavimus sensum congruere cum verbis . . . decepit nos bona de malis existimatio*, &c. ita refert D. Hieron.

Objicies 3. Apostolus 2. ad Thessal. 2. prædixit ge-

generalem apostasiam futuram, in Ecclesia tempore Antichristi; ergo . . . *Resp. nego*. Nam Matth. 24. dicitur: *Propter electos breviabuntur dies illi*. Ergo erunt tunc veri Dei cultores.

Quæres 3. *Quinam est supremus controversiarum fidei Judex?*

Resp. Est sola Ecclesia docens; id est, corpus Episcoporum Romano Pontifici adhærentium. His enim, & non aliis, dictum est: *Euntes docete omnes gentes*, Matth. ult. his, & non aliis Christus promisit specialem assistentiam ad recte docendum dicens: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* . . . Hinc Apostoli constanter affirmant sibi ita commissum esse Evangelium, ut non nisi ab ipsis quærendum sit: *Probati sumus a Deo ut nobis crederetur Evangelium*, ait Apost. 1. Thessal. 2.

Quæres 4. *Utrum Ecclesia, per totum orbem dispersa, sit infallibilis in definiendis fidei & morum controversiis?*

Resp. *affirm*. Quia hanc infallibilitatem Christus Ecclesiæ promisit; 1. Quando Matth. 16. dixit: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Atqui si non esset infallibilis, portæ inferi prævalerent adversus eam . . . . 2. Quando Matth. ult. dixit: *Ite, docete omnes gentes . . . docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis, & ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Ergo Ecclesiæ Pastoribus promisit specialem, ac perpetuam assistentiam, ne quid falsum docerent, ergo.

Objicies: Singuli Episcopi, seorsim sumpti, sunt fallibiles; ergo & omnes simul sumpti; nam valet illatio a sensu distributivo ad collectivum . . . . *Resp. dist*. Valet illatio a distributivo ad collectivum, quando collectio non plus habet, quam distributio, *conc*. quando collectio aliquid habet, saltem ab extrinseco, quod non habet distributio, *nego*. Porro Christus infallibilitatem promisit collectioni Episcoporum, non singulis Episcopis seorsim sumptis.

Quæres 5. *Utrum Ecclesia judicium, de sensu librorum & propositionum definientis, sit infallibile?*

Resp. *affirm*. Nam Ecclesia est infallibilis in his quæ ad fidem pertinent, ut fide constat: atqui judicium de sensu orthodoxo, vel heterodoxo librorum, ad fidem pertinet. Ergo. *Prob. min*. Tum ex D. Leone, qui in sua ad Synodum Chalcedonensem Epistola, asserit: *Pertinere ad puritatem fidei atque doctrinæ, damnare hæreses cum suis auctoribus*. Tum quia sine infallibili Ecclesiæ judicio de sensu librorum, fides illibata custodiri non potest, nec defendi: (cum sine eo, nec SS. Patrum libros, in quibus fides traditur, approbare: nec hæreticorum scripta, in quibus evertitur, reprobare possit) ergo cum sit de munere Ecclesiæ fidem custodire illibatam, eamque contra omnes novitates defendere, ejus de sensu librorum judicium, pertinet ad fidem . . . . Hinc Concilium generale V. tria capitula sub anathematis pœna damnans, declarat se ea damnare virtute horum verborum: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam; & sponsabo te mihi in fide*. Quibus Christus promisit Ecclesiæ infallibilem in rebus religionis authoritatem.

Objicies: Quæstio de sensu librorum est quæstio facti: atqui Ecclesia non est infallibilis in quæstionibus facti; ergo.

Resp. *dist. maj*. Est quæstio facti dogmatici, id est, facti dogmate permixti, *conc*. facti particularis, seu personalis, *nego maj*. atqui Ecclesia non est infallibilis in quæstionibus facti particularis, *concedo*, pendent enim a testimonio hominum fallaci. In quæstionibus facti dogmatici, *nego min*. Judicium enim Ecclesiæ de facto dogmatico non pendet ex testimoniis hominum, sed ex collatione doctrinæ in libris contentæ cum Scriptura & traditione, quæ sunt certæ fidei regulæ.

Inst. Multi Episcopi diu V. Concilio restiterunt, & damnationem trium capitulorum rejecerunt; ergo senserunt judicium Ecclesiæ de factis dogmaticis non esse infallibile.

Resp. *dist. ant*. Damnationem trium capitulorum rejecerunt, eo quod crederent Ecclesiam falli posse in suo de textibus dogmaticis judicio, *nego ant*. eo quod falso & ex errore crediderint tria capitula in Concilio Chalcedonensi approbata fuisse, & Conc. V. non esse generale, *conc. ant*. unde illi Episcopi tamquam schismatici habiti sunt ab Ecclesia, nec ad ejus communionem fuerunt admissi, nisi postquam tria capitula damnarunt, & Conc. V. ut legitimum & generale susceperunt.

CAPUT IV.

De Romano Pontifice.

Quæres 1. *Utrum D. Petrus acceperit a Christo primatum in universa Ecclesia?*

Resp. Accepit, non solum supra fideles, sed & supra alios Apostolos. Nam 1. Constitutus est fundamentum Ecclesiæ, Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* . . . . 2. Accepit claves regni cœlorum, *tibi dabo claves regni cœlorum*, ibidem: nomine autem clavium intelligitur primatus & suprema potestas . . . 3. Constitutus est Pastor non solum fidelium, sed & omnium Pastorum: Joann. 21. *Pasce agnos meos*, idest, fideles: *Pasce oves meas*, id est, Pastores. Ergo, &c. Quare D. Hieron. *l. 1. ad Jovinian*. ait: *Inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tolleretur occasio*.

Quæres 2. *Quinam D. Petro succedit in universali primatu Ecclesiæ?*

Respond. Romanus Pontifex; quia tenet Cathedram in qua Petrus sedit & mortuus est, ut testantur Eusebius in chronico annorum 44. & 71. D. Hieron. de viris illustribus in Petro. Paulus Orosius, *lib. 7. hist. cap. 6.* & alii omnes scriptores Ecclesiastici fide dignissimi . . . . Hoc dogma de fide definitum est in Concilio Nicæno I. can. 6. *Ecclesia Romana semper habuit primatum*. Chalced. Act. 16. Patres clamarunt: „Perpendimus omnem quidem primatum & honorem præcipuum secundum Canones antiquæ Romæ Dei amantissimo Episcopo conservari. *Florentino, in quo sic definitur sess. 6.* Definimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum Pontificem successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium

omnium Christianorum patrem ac doctorem existere, & ipsi B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro J.C. plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum & in sacris canonibus continetur ".

Hinc Clerus Gallicanus in comitiis generalibus anni 1681. hanc de Rom. Pontifice edidit declarationem: „ Caput est Ecclesiæ, centrum unitatis: obtinet ille in nos primatum authoritatis & jurisdictionis sibi a Christo Jesu in persona S. Petri collatum: qui ab hac veritate dissentiret, schismaticus, imo & hæreticus esset ".

Objicies 1. Primatus totius Ecclesiæ fuit privilegium personale Petri; ergo non transit ad ejus successores.

Resp. *dist. ant.* Fuit privilegium personale Petri cum potestate, ipsi a Christo facta, illud alligandi ad aliquem determinatum locum, *conc.* sine tali potestate, *nego*. Itaque primatus Petro primum collatus est sine alligatione ad aliquem locum, *sed* cum potestate illum postea sic ad aliquem locum particulare alligandi: & cum Petrus, ex speciali Dei inspiratione & jussu, sedem Romæ ultimo fixerit, illiusque Episcopus mortuus fuerit, inde factum est, ut Romanus Episcopus succedat Petro in omni potestate quam Petrus pro se, & pro suis successoribus, a Christo accepit.

Objicies 2. Ex facto Petri sedem Romæ figentis ortum est, quod Romanus Episcopus, potius quam alter, succedat Petro in primatu totius Ecclesiæ; ergo jure humano, non divino, succedit in primatu.

Resp. dist. ant. Ut succedat in primatu, quoad ordinem successionis, *conc.* quoad ipsam successionem *nego anteced.* nam ut observat Bellarm. lib. 2. de Rom. Pontifice, cap. 12. „ Aliud est successio, aliud ordo successionis; nam successio Rom. Pontificis in Pontificatum Petri ex instituto Christi est; ratio autem successionis, qua Rom. Pontifex, potius quam Antiochenus, aut aliquis alius, succedat, ex facto Petri ortum habuit, non ex prima Christi institutione. Nam potuisset Petrus nullam sedem particularem sibi unquam eligere, sicut fecit quinque primis annis, & nunc moriente Petro, non Episcopus Romanus, neque Antiochenus successisset, sed is quem Ecclesia sibi elegisset: potuisset quoque semper manere Antiochiæ, & tunc Antiochenus sine dubio successisset; quia vero Romæ sedem fixit & tenuit usque ad mortem, inde factum est, ut Rom. Pontifex ei succedat.

Inst. Primatus a canonibus Rom. Pontifici est delatus, nam sic ait canon 28. Concilii Chalced. *Antiquæ Romæ throno, quod Urbi illa imperaret, Jure Patres privilegia contulerunt*. Ergo jure humano primatus competit Rom. Pontifici.

Resp. *nego ant.* Conc. enim Chalcedonense, nullum novum privilegium Rom. Pontifici tribuit, sed privilegia ei a Christo collata declaravit & definivit, quomodo Conc. Nicænum definivit Christum esse consubstantialem Patri, ut docet D. Thom. opusculo contra impugnantes religionem: *Ecclesia Romana nullis Synodicis, constitutis, cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini & Salvatoris nostri primatum obtinuit*.

CAPUT V.

De Conciliis in genere & in particulari.

§. I. *De Conciliis in genere.*

Quæres 1. *Quid est Concilium?*

Resp. Definitur: *Congregatio Prælatorum Ecclesiæ legitima authoritate convocatorum, ad tractandum de rebus Ecclesiæ gravioribus*. Quales sunt res fidei, morum, & disciplinæ.

Quæres 2. *Quot sunt Conciliorum genera?*

Resp. Quatuor: *generale* nimirum, quod universam repræsentat Ecclesiam, & quod *œcumenicum* vocatur, quando convocatione, celebratione, & exitu legitimum est; *nationale*, quod regni alicujus; *Provinciale*, quod alicujus Provinciæ; & *Diœcesanum*, quod cujusdam Diœcesis particularis repræsentat Ecclesiam.

Quæres 3. *Cujusnam est Concilium generale convocare?*

Resp. Est summi Pontificis, cui soli competit potestas ordinaria convocandi Concilia generalia. Ita ut nisi Concilium ab ipso, vel ab alio de ejus consensu & authoritate convocetur; aut saltem nisi convocatio, ab alio facta, ab ipso rata habeatur, non possit esse Concilium generale, & œcumenicum . . . *Ratio est*, quia solus est universalis Ecclesiæ caput, Pastor, & Princeps, cui soli dictum est Joann. 21. *Pasce agnos meos, pasce oves meas*. Hæc veritas in Concil. Nicæno 1. *can.* 1. definita est his verbis. *Non debent præter sententiam Rom. Pontificis Concilia celebrari*.

Objicies 1. Octo priora Concilia generalia, non a Rom. Pontificibus, sed ab Imperatoribus fuerunt convocata, & tamen habentur ut legitima & œcumenica; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Fuerunt convocata ab Imperatoribus, authoritate & consensu Romanorum Pontificum a quibus erant rogati, *conc.* proprio suo nomine & authoritate, *nego*. Tali porro usi sunt œconomia Romani Pontifices, quia sine Imperatorum auxilio non potuissent Episcopos congregare: 1. Quia Legibus Imperii cautum erat, metu seditionum, ne, citra Imperatoris authoritatem, ullus fieri posset hominum conventus. 2. Quia Patres ad Concilium concurrentes indigebant Imperatorum auxilio tam pro securitate itineris, quam pro sumptibus necessariis quos Imperatores Episcopis, utpote pauperibus, debebant suppeditare.

Objicies 2. Possunt dari casus, in quibus convocatio Concilii generalis sit necessaria, v. g. si plures de Papatu contendant, nec ullus velit cedere, nec Concilium convocare; ergo non soli Romano Pontifici competit potestas convocandi Concil. generalia.

Resp. *dist. conseq.* Non soli Rom. Pontifici competit potestas ordinaria, *nego*. Extraordinaria, *conc.* porro casus allegatus est extraordinarius, in quo fatemur posse absque consensu Papæ congregari Concilium, vel per Cardinales, qui Sede vacante Ecclesiam Romanam moderant, vel per Episcopos, motu proprio in unum convenientes, & ideo dixi in responsione: *Potestas ordinaria*.

Quæres 4. *Quinam sint ad Concilia vocandi?*

Resp.

Resp. Episcopi, qui soli *de jure* habent in Conciliis jus suffragii tamquam judices fidei; quia iis solis dictum est Act. 20. *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*; ergo ad eos solos pertinet munus pascendi & regendi Ecclesiam. Unde soli in Conciliis subscribunt his verbis: *Ego N. Episcopus definiens subscripsi*.

Dixi in resp. *de jure*: quia de consuetudine vocantur, 1. Cardinales, Generales Ordinum, & aliqui Abbates, quibus ex privilegio S. Pontificia conceditur suffragium decisivum . . . . 2. Theologi & Jurisperiti, sed tantum ut consultores . . . . 3. Imperator, Reges & principes, sed tantum ut Concilii defensores.

Objicies: In Concilio Apostolorum, *Act. 15.* dicitur: *Convenerunt Apostoli & Seniores videre de verbo hoc*. Atqui per to *Seniores* intelliguntur ætate provectiores; ergo, &c.

Resp. *nego min*. Nam per to *Seniores* intelligi debent *Presbyteri*; sic enim vertunt translatio ex Syriaco, & translatio Erasmi permissa. Et quamvis non sit certum, an Presbyteri illi fuerint simplices Sacerdotes, an Episcopi, probabile tamen est quod fuerint Episcopi; nomen enim *Presbyter* sumitur pro Episcopo, sic 1. *Petri* 1. *cap. ult.* dicitur; *Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro consenior*. Quod si fuerint simplices Sacerdotes, convenerunt ut consultores ad discutiendam controversiam, juxta illud: *Cum magna disquisitio fieret*: sed nullo modo apparet quod Laici fuerint vocati.

Inst. Causa fidei & morum pertinet ad omnes fideles; ergo ab omnibus tractanda est . . . *Resp.* Pertinet ad omnes fideles, sed diverso modo; nam pertinet ad Episcopos ut Judices: ad alios fideles ut discipulos; Episcoporum ergo est definire & docere; fidelium vero definientes audire, & res ab eis definitas credere.

Quæres 5. *Quid requiritur ad legitimam Conciliorum generalium celebrationem?*

Resp. Requiritur & sufficit 1. ut convocatio sit generalis, ita ut omnibus majoribus Ecclesiæ Provinciis innotescat. 2. Ut nullus Episcopus excludatur, nisi sit excommunicatus. 3. Ut ex majori parte Provinciarum Ecclesiæ, aliqui adveniant qui cæterorum vota & vices suppleant; ita tamen ut si Concilium celebretur in Oriente, sufficiat multos ex Provinciis Orientis convenire, & aliquos ex Provinciis Occidentis; si autem celebretur in Occidente, sufficiat si multi ex Provinciis Occidentis adveniant, & aliqui ex Oriente, qui cæteros repræsentent.

Quæres 6. *Quisnam debet generalibus Conciliis præesse?*

Resp. Summus Pontifex, vel per se, vel per Legatos, quibus partes suas commiserit. Nam 1. Solus ex institutione divina primatum obtinet in universa Ecclesia. 2. SS. Pontifices præfuerunt omnibus Conciliis generalibus, quæ hucusque habita sunt, excepto secundo, quod œcumenicum non evasit, nisi quia S. P. Damasus illud approbavit & confirmavit.

Objicies: Constantinus Pogonatus præsedit Concilio VI. nam initio actionum ejus legitur: *Præsidente eodem piissimo . . . . Imperatore Constantino*, ergo, &c.

Resp. *dist.* Præsedit præsidentia honoraria, non vero præsidentia authoritativa.

Quæres 7. *Quid requiratur ad legitimum Concilii exitum?*

Resp. Quatuor: 1. Ut Episcopi convocati habeant suffragiorum libertatem . . . 2. Ut nullus a Concilio excludatur qui audiri voluerit . . . 3. Ut adhibeatur humana diligentia in inquirenda veritate, quia cum Episcopis in Concilio congregatis non fiat nova revelatio, debent in purissimis Scripturæ & traditionis fontibus detegere quæ habent fidelibus proponenda: ad hoc autem requiruntur studium, collationes, disputationes, &c. . . . 4. Ut Concilium approbetur & confirmetur a Rom. Pontifice, juxta cap. *Significasti*, de elect. ubi dicitur, *Omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ authoritatem robur accepisse*.

Quæres 8. *Utrum Concilium generale perfecte œcumenicum sit infallibile in fidei & morum controversiis definiendis?*

Resp. *affirm.* 1. Quia universam repræsentat Ecclesiam, quæ in controversiis de fide & moribus est infallibilis, cum sit *columna & firmamentum veritatis* . . . . 2. Quia definitio Concilii est ipsamet definitio Spiritus Sancti, juxta illud in Concilio Jerosolymitano assertum, Act. 15. *Visum est Spiritui Sancto & nobis* . . . . 3. Id etiam probatur ex perpetua traditione & sensu Ecclesiæ, quæ Conciliorum œcumenicorum definitiones ut infallibiles & irreformabiles semper venerata est, quæque pro hæreticis habuit quotquot eorum definitionibus contradixerunt.

Objicies 1. Div. Augustin. *lib. contra Maximinum*, ait: *Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminense, tamquam præjudicaturus, proferre Concilium; nec ego hujus authoritate, nec tu illius detineris*: ergo, &c.

Resp. *nego conseq.* Ideo enim sic loquitur D. August. quia Maximinus rejiciebat Concilium Nicænum ut illegitimum, & admittebat Ariminense, quod D. August. rejiciebat; ergo incassum laborasent citando utrumque illud Concilium.

Inst. D. Aug. *lib.* 2. *de Bapt. cap.* 5. asserit, *Plenaria Concilia a posterioribus emendari posse*, Ergo . . . . *Resp. dist.* In iis quæ sunt facti aut disciplinæ, *conc.* in controversiis fidei & morum, *nego*.

Objicies 2. D. Gregor. Nazian. *Epist. 55. ad Procop.* asserit: *Se nullius Concilii finem lætum & faustum vidisse*; ergo . . . *Resp.* Loquitur de Conciliis particularibus, in quibus Ariana factio prævaluerat.

Quæres 9. *Utrum Concilia particularia, nationalia nempe, & provincialia, sint infallibilia?*

Resp. Non sunt infallibilia de se, ut constat ex Concilio Carthaginensi, in quo 80 Episcopi, sub D. Cypriano congregati, erronee definierunt, Baptismum ab hæreticis datum, esse invalidum . . . Si tamen S. Pontificis approbatione & accessu, ac Ecclesiæ universæ applausu sint firmata, sunt infallibilia, quia firmantur infallibili Ecclesiæ authoritate.

Quæres 10. *Utrum Concilia generalia sint absolute & in omni eventu necessaria?*

Resp. *negat.* Nam variæ hæreses absque Conciliis generalibus fuerunt damnatæ, varia schismata extincta, tum ab Ecclesia dispersa, tum a SS. Pon-

Pontificibus; tum a Conciliis particularibus S. Pontificis authoritate roboratis.

Quæres 11. *An saltem in aliquibus casibus Concilia generalia sint quodammodo absolute necessaria.*

Resp. *affirm.* Quia sine Concilio generali aliquoties neque finis imponi controversiis, neque hæreses efficaciter confutari, neque decreta fidei & morum convenienter determinari possunt; ergo quandoque Concilia generalia sunt quodammodo absolute necessaria, *ut veritas investigaretur, inventa stabiliretur, omnique contradicentibus occasio præriperetur*, ait Nilus Thessalonicensis, *lib. 1. de primatu Papæ.*

Quæres 12. *In quibus casibus Concilii generalis celebratio est quodammodo absolute necessaria?*

Resp. Sunt tres. *Primus*, est hæresis nova, non quæcumque, sed ea quæ a pluribus, iisque insignibus Ecclesiis propugnata, suo veneno potest magnos inficere populos ... *Secundus*, est schisma inter duos, vel plures de Papatu contendentes ... *Tertius*, est reformatio generalis abusuum, qui in Ecclesiam irrepserunt.

§. II. *De Conciliis generalibus in specie.*

Quæres 1. *Quot sunt Concilia Apostolorum certa?*

Resp. Sunt tria Jerosolymis habita. 1. Ad eligendum aliquem in locum Judæ proditoris. 2. Ad eligendos septem Diaconos. 3. Pro dirimenda controversia Antiochiæ orta de Circumcisione, aliisque legalibus cæremoniis servandis a gentilibus ad Christum conversis.

Quæres 2. *Quodnam est Concilium generale primum post tempora Apostolorum celebratum?*

Resp. Est *Nicænum I.* a S. Sylvestro sub Constantino Magno convocatum anno 325. in quo definitum est .... 1. Contra Arium, Verbum esse Deum, & ejusdem essentiæ cum Patre .... 2. Pascha debere celebrari die Dominica, quæ occurreret post 14. Lunam Martii, contra Quartodecimanos, qui asserebant Pascha debere celebrari 14. Luna Martii more Judæorum .... 3. Extinctum fuit schisma quod Meletius conflaverat contra Ecclesiam Alexandrinam .... 4. In hoc Concilio conditi sunt Canones 20. pro disciplina ecclesiastica restauranda.

Hoc Concilium est perfecte *œcumenicum*, sicut & Concilium *Sardicense*, quod Nicæno I. adjungitur tamquam illius appendix, quia in eo nihil de novo fuit constitutum, sed solum fides Nicæna confirmata. *Primum* fuit approbatum a S. Sylvestro. *Secundum* a Julio I.

Quæres 3. *Quodnam est Concilium generale secundum?*

Resp. Est *Constantinopolitanum I.* a Theodosio seniore, annuente Damaso Papa, congregatum, ann. 381. in quo definitum est, contra Macedonium, Spiritum Sanctum esse Deum cum Patre & Filio adorandum.

Licet hoc Concilium, convocatione non fuerit generale, cum ad illud Occidentales Episcopi non fuerint vocati, evasit tamen generale *œcumenicum*, quando Damasus Papa illius decreta, ad se missa, approbavit, ac ei, cum suo Rom. Concilio, accessit.

Quæres 4. *Quodnam est Concilium generale tertium?*

Resp. Est *Ephesinum*, a Teodosio juniore, annuente S. Papa Cœlestino I. congregatum, ann. 431. in quo definitum est, contra Nestorium, unam tantum esse in Christo personam Verbi; ac proinde Mariam vere dici, ac esse Deiparam .... Hoc Concilium est perfecte *œcumenicum*, a S. Cœlestino approbatum.

Quæres 5. *Quodnam est Concilium generale quartum?*

Resp. Est *Chalcedonense*, anno 451. a S. Leone Magno, Marciano imperante, convocatum; in eo 1. Dioscorus fuit depositus, eo quod in Concilio Ephesino II. præsidentiam Legatis Romani Pontificis denegaverit, eamque usurpaverit .... 2. Latrocinii Ephesini (sic vocatur Concil. Ephesinum II.) acta fuerunt reprobata .... 3. Definitum est contra Eutychem in Christo duas naturas *inconfuse, incommunicabiliter, indivise, inseparabiliter, in unam personam atque subsistentiam concurrere* .. 4. Theodoretus Cyrensis & Ibas Edessenus, qui conciliabulo Ephesino a Dioscoro fuerant depositi tamquam Nestoriani, fuerunt in suas Sedes restituti, postquam dixerunt, *Anathema Nestorio*, & subscripserunt definitioni Fidei & Epistolæ S. Leonis .... Hoc Concilium est perfecte *œcumenicum*, a S. Leone approbatum.

Quæres 6. *Quodnam est Conc. generale V.?*

Resp. Est *Constantinopolitanum II.* ann. 553. a Justiniano seniore, annuente S. P. Vigilio, convocatum .... In eo 1. errores Origenis damnati sunt ... 2. Damnatus est Theodorus Mopsuestenus, & ejus anathematismi adversus S. Cyrillum .... 3. Damnata & anathematizata sunt scripta Theodoreti, & Ibæ Edesseni Epistola ad Marium Persam; sed personis eorum, quæ susceptæ erant a Conc. Chalcedonensi, nulla inusta est nota ... Est perfecte *œcumenicum*, approbatum a Vigilio Papa, ac a Leone II.

Quæres 7. *Quodnam est Conc. Generale VI.?*

Resp. Est *Constantinop. III.* ann. 681. a Constantino Pogonato, annuente S. P. Agathone, convocatum .... In eo 1. damnati sunt Monothelitæ cum sua hæresi .... 2. Definitum est esse in Christo, *duas naturales voluntates, & duas naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse* .... Est perfecte *œcumenicum*, approbatum a S. P. Agathone.

Quæres 8. *Quodnam est Conc. generale VII.?*

Resp. Est *Nicænum II.* ann. 787. a Constantino & Irene ejus matre, de expresso Hadriani I. consensu convocatum .... In eo fuerunt damnati Iconomachi, hoc est, imaginum effractores, restitutusque est usus & cultus sacrarum imaginum .... Est perfecte *œcumenicum*, approbatum ab Hadriano Papa.

Quæres 9. *Quodnam est Conc. gener. VIII.?*

Resp. Est, *Constantinop. IV.* ann. 869. a Basilio Imperatore, de expresso Hadriani II. consensu convocatum .... In eo 1. Photius, qui, expulso D. Ignatio a Sede Constantinopolitana, illam Sedem invaserat, fuit depositus, & D. Ignatius restitutus ... 2. Varii conditi sunt Canones ad disciplinam spectantes ... Est perfecte *œcumenicum*, ab Hadriano II. approbatum.

Quæres 10. *Quodnam est Conc. generale IX.?*

Resp. Est *Lateranense I.* ann. 1123. a Calixto II. tempore Henrici IV. Imperatoris, convocatum. In

In eo 1. Henricus IV. dimisit Ecclesiæ omnem investituram per annulum & baculum tradendam; possessiones Ecclesiæ ablatas restituit; promisitque se electiones & consecrationes omnino liberas relicturum ... 2. Concessum est Henrico IV. ut se præsentem sisteret electionibus, quæ in illius Imperio fierent; atque ut electis *Regalia* per Sceptrum regium daret, nunquam vero per baculum & annulum ... 3. Actum est de expeditione pro recuperatione Terræ sanctæ ... 4. Varii editi sunt Canones pro restauranda disciplina ecclesiastica ... *œcumenicitas* hujus Concilii certa est apud omnes.

Quæres 11. *Quodnam est Conc. generale X.?*

Resp. Est *Lateranense II.* an. 1139. ab Innocentio II. convocatum ad tollendum schisma per *Petrum Leonem* in Ecclesia factum ... 1. In eo Concil. *Petri Leonis*, aliorumque schismaticorum acta, sunt rescissa ... 2. Damnati sunt hæretici, *Petrus de Bruis* & *Arnoldus de Brixia*, cum eorum hæresibus .... 3. Ad disciplinam restituendam varii conditi sunt Canones, inter quos Canon: *Si quis, suadente diabolo*, est præcipuus: *œcumenicitas* hujus Concilii certa est apud omnes.

Quæres 12. *Quodnam est Conc. generale XI.?*

Resp. Est *Lateranense III.* ann. 1179. ab Alex. III. convocatum ad tollendum schisma in Ecclesiam invectum per Cardinalem Octavianum ... 1. In eo, ad vitanda in posterum schismata statutum est, nullam deinceps Papæ electionem fore canonicam, nisi duæ partes Cardinalium ad eam conspirent .... 2. Ordinationes ab Antipapis celebratæ, irritæ (quoad usum) declaratæ fuerunt, & collationes beneficiorum nullæ .... 3. Damnati sunt Waldenses & Albigenses .... 4. Canones circa disciplinam fuere conditi, maxime ad usuram & simoniam confodiendas .... *œcumenicitas* hujus Concilii est certa apud omnes.

Quæres 13. *Quodnam est Conc. generale XII.?*

Resp. Est *Lateranen. IV.* ann. 1215. ab Innoc. III. convocatum .... In eo damnatus est liber, quem Abbas Joachim scripsit contra Petrum Lombardum .... 2. Damnata sunt impia & stulta dogmata *Almarici de Esna*, qui transubstantiationem negabar .... 3. Statuta est expeditio pro recuperatione Terræ sanctæ .... 4. Inter varios Canones pro morum reformatione, celeber ille, qui incipit: *Omnis utriusque sexus*, conditus est. Hujus Concili *œcumenicitas* ita est conspicua, ut quoties in jure canon. laudatur Concilium Lateranense sine addito, intelligatur Conc. Later. IV.

Quæres 14. *Quodnam est Concilium generale XIII.?*

Resp. Est *Lugdunense I.* anno 1245. ab Innocent. IV. convocatum, contra Fridericum II. Imperatorem, qui erga Ecclesiam Romanam tyrannice se gerebat .... 1. In eo sententia excommunicationis & depositionis in Fridericum lata est ab Innoc. IV. .... 2. Renovatum est decretum pro expeditione contra Turcas facienda .... 3. Varii conditi sunt Canones disciplinam spectantes .... Hoc Concil. est perfecte *œcumenicum*, approbatum ab Innocent. IV.

Quæres 15. *Quodnam est Concilium generale XIV.?*

Resp. Est *Lugdunense II.* ann. 1274. a Gregorio X. convocatum .... 1. In eo definitum est Spiritum Sanctum a Patre Filioque procedere, tamquam ex uno, non autem tamquam ex duobus principiis .... 2. Damnati sunt qui de novo *regalia* usurpabant, & qui hæc fieri procurabant .... 3. Græcis promissa fuit decima para bonorum Ecclesiasticorum pro Terræ sanctæ expeditione .... *œcumenicitas* hujus Concilii est indubia.

Quæres 16. *Quodnam est Concilium generale XV.?*

Resp. Est *Viennense*, ann. 1311. a Clemente V. convocatum .... In eo 1. Templariorum Ordo fuit penitus extinctus .... 2. Damnati sunt Fraticelli, Dulcinistæ, Beguardi, & Beguinæ .... 3. Decreta est nova expeditio pro recuperatione Terræ sanctæ .... 4. Editæ sunt variæ constitutiones pro morum reformatione, quæ in jure, *Clementinæ*, dicuntur: *œcumenicitas* hujus Concilii constat apud omnes.

Quæres 17. *Quodnam est Concilium generale XVI.?*

Resp. Est *Pisanum*, ann. 1409. ad extinguendum schisma quod in Ecclesia excitaverant *Angelus Corarius*, Gregorius XII. dictus, & *Petrus de Luna*, Benedictus XIII. nuncupatus, convocatum ab utriusque obedientiæ Cardinalibus, quibus præerat *Cardinalis Pistoriensis*, utriusque obedientiæ Decanus ..... In hoc Concilio duo de Papatu contendentes, post trinam de jure citationem non comparentes, velut contumaces & perjuri fuerunt depositi; atque in eorum locum fuit suffectus Alexander V. qui decreta Concilii approbavit: ideoque est *œcumenicum*. Ordinarie tamen non recensetur inter Concilia œcumenica, quia in eo schisma fuit sopitum, non extinctum: nam Alexandro V. uno post sui electionem anno, Bononiæ mortuo, in locum electus est *Balthassar Cossa*, dictus *Joannes XXIII.* sicque cum Gregor. XII. & Benedictus XIII. decreto Concilii Pisani non parerent, tres nomine visi sunt Pontifices in Ecclesia, indeque auctum schisma, quod a 30. annis Ecclesiam dissecabat.

Quæres 18. *Quodnam est Concilium generale XVII.?*

Resp. Est *Constantiense*, ann. 1414. a Joan. XXIII. ad extinctionem schismatis, & grassantium variarum hæresum damnationem, convocatum.

In hoc Concilio 1. damnati sunt 45. Articuli Joann. Wiclefi Presbyteri Angli; & 31. Articuli Joann. Huss .... 2. Hieronymus de Praga, tamquam fautor Articulorum Wiclefi, & Huss traditus est brachio sæculari, a quo vivens exustus est .... 3. Pronuntiata est sententia depositionis in *Joannem XXIII.* qui sententiæ acquievit .... 4. Admissa est unanimi consensu *Gregorii XII.* resignatio .... *Benedictus XIII.* e Pontificatu fuit depositus, tamquam contumax, & schismatis fautor .... 6. Martinus V. fuit electus.

Quæres 19. *Utrum hoc Conc. sit œcumenicum?*

Resp. 1. Aliqui volunt illud esse partim legitimum, partim illegitimum; legitimum nempe in iis sess. in quibus damnati sunt errores Joann. Wiclefi, & Joannis Huss.; illegitimum vero in iis sess. in quibus definiit S. Pontificem esse Concilio inferiorem. Quia illæ Sessiones habitæ sunt ab iis solis qui erant de obedientia Joann. XXIII. qui jam e Concilio recesserat. Unde non sunt habitæ *conciliariter*; atqui Martinus V. ea solum decreta approbavit, quæ facta sunt *conciliariter*, *& non aliter, nec alio modo*.

Resp. 2. Aliqui alii docent, Concilium esse perfecte

ctè legitimum, decretumque, quod sess. 4. & 5. fuit editum, spectare quamlibet Synodum generalem atque absolute definire, *quemlibet cujuscumque dignitatis, etiamsi papalis existat, debere obedire Concilio*.

Resp. Alii tandem docent, Concilium esse perfecte legitimum, sed decretum, sess. 4. & 5. editum, non esse *absolutum*, sed *restrictum* ad illud Concilium, quod tempore schismatis celebraretur, quando scilicet, nullus est Papa indubius.

Quæres 20. *Quodnam sit Concilium generale XVIII.?*

Resp. Est *Basilense*, a Martino V. convocatum, quæ convocatio ab Eugenio IV. qui Martino successit, confirmata est. Cœpit anno 1431.

Quæres 21. *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*

Resp. 1. Sessio prima habita est sub *Juliano* Eugenii IV. Legato .... 2. Eugenius, post hanc sessionem, Julianum Legatum revocavit, Concilium dissolvit, & aliud Bononiæ celebrandum indixit.... 3. Non obstante hac dissolutione Patres Basileenses, sub præsidentia *Ludovici Alemanni*, Card. & Episcopi Arelatensis, continuaverunt sessiones, in quarum 1. & 2. definierunt Concilium esse supra Papam .... 4. Citarunt Eugenium, sess. 12. atque oraverunt, ut dissolutionem Concilii revocaret, quam pro bono pacis irritavit, Concilii continuationem approbavit, atque Legatos iterum misit ad Concilium.... 5. Concilium, sess. 18. iteravit decretum de Concilii supra Papam superioritate; quam ob causam Legati Eugenii secundo discessere, ac *Eugenius* Concilium transtulit Ferrariam, anno 1437. quo transiit cum majori parte Patrum Basileensium .... 6. Patres, qui Basileæ remanserunt, continuaverunt Concilium a sess. 25. ad sessionem 45. in quibus irritaverunt Bullas translationis Concilii, definierunt superioritatem Concilii supra Papam, esse veritatem fidei divinæ, atque deposuerunt *Eugenium IV.* in cujus locum elegerunt *Amedeum*, Ducem Sabaudiæ, cui *Felicis V.* nomen imposuerunt, & qui paulo post ad pacem Ecclesiæ dandam abdicavit.

Quæres 22. *An Concilium Basilense sit legitimum?*

Resp. 1. Conveniunt omnes, illud non fuisse legitimum, sed degenerasse in merum Conciliabulum a sess. 25. usque ad ultimam.

Resp. 2. Circa alias sessiones duplex est sententia. *Prima*, Quæ in Italia, Hispania, Germania, &c. docet Conc. Basileense, post primam sessionem, factum fuisse illegitimum, nec a *Nicolao V.* fuisse confirmatum, nisi in iis solis quæ definita fuerant circa beneficia & Censuras Ecclesiasticas; in aliis vero fuisse reprobatum tum ab *Eugenio IV.* tum a Conciliis Florentino & Lateranensi V. in quo vocatur *Conciliabulum omni robore carens*.

Secunda, Quæ in Gallia propugnatur, docet Concilium illud fuisse legitimum a 1. sess. usque ad 25. quia fuit approbatum a *Nicolao V.* non tamen admittitur ab omnibus: nam ipse Duvallius, Doctor Parisiensis, loquens de hoc Concilio, ait: *Hoc Concilium pro beneficiorum Pragmaticis tantum recipitur; nec unquam Pontificis calculo, qui ad Conciliorum firmitatem & valorem est necessarius, fuit confirmatum*.

Quæres 23. *Quodnam est Concilium generale XIX?*

Resp. Est *Florentinum*, ab Eugenio IV. ad unionem Græcorum cum Latinis convocatum ann. 1438. in eo definitum est: 1. Spiritum Sanctum a Patre Filioque procedere .... 2. Corpus Christi veraciter confici, sive in azimo, sive in fermentato pane triticeo .... 3. Animas, quibus aliquid luendum superest, in Purgatorio detineri, ipsisque prodesse vivorum suffragia .... 4. S. Pontificem in universum orbem tenere primatum, &c. .... est perfecte *œcumenicum*, ut declarat *Eugenius IV.* dicens, suum decretum editum fuisse, *sacro approbante œcumenico Concilio Florentino*.

Quæres 24. *Quodnam est Concilium generale XX.?*

Resp. Est *Lateranense V.* ann. 1512. a Julio II. convocatum, ad præveniendum schisma in Ecclesia imminens per Conciliabulum quod aliqui Cardinales *Pisis* contra *Julium* convocaverant .... Huic Concilio præfuit *Julius* usque ad 4. sessionem, quo defuncto, in 5. sessione, cui præfuit Cardinalis Ostiensis, electus est Leo X. qui cæteris præfuit.

In hoc Concilio 1. Conciliabulum *Pisanum* fuit reprobatum. 2. Actum est de pace componenda inter Principes christianos. 3. Montes pietatis fuerunt approbati. 4. Publicata fuit Pragmaticæ sanctionis abrogatio, & pacta inter Leonem X. & Franciscum I. Regem Galliæ concordata, in locum Pragmaticæ substituta. 6. A Leone X. speciali diplomate fuit confirmatum .... *œcumenicitas* hujus Concilii certa est in toto orbe Christiano, dempta Gallia: quia Senatus & Academia Parisiensis, approbante Clero Gallicano, appellationem ab isto Concilio ad aliud futurum generale interjecerunt propter abrogatam Pragmaticam.

Quæres 25. *Quodnam fuit Concilium generale XXI.?*

Resp. Est *Tridentinum*, anno 1545. a Paulo III. ad damnandos errores Lutheri & Calvini, convocatum ... Multa in hoc Concilio circa fidem, mores & disciplinam fuerunt tractata & definita, quæ hic recensere vanum foret, cum hoc Concilium omnium manibus teratur.

Quæres ultimo. *Utrum Concilium Tridentinum sit œcumenicum?*

Resp. Est perfecte *œcumenicum*, quia legitime fuit convocatum, celebratum, & a *Pio IV.* confirmatum Bulla singulari, quo illud recipi & ab omnibus observari mandatur.

Dices: Non est receptum in Gallia: ergo, &c....

Resp. *dist.* Quoad aliqua disciplinæ decreta, quæ regni juribus & consuetudinibus, ex veterum Canonum præscripto servari solitis, adversantur, *conc.* quoad fidem, mores & cætera disciplinæ decreta, *nego ant.* Nam fuit receptum non solum in Conciliis Provincialibus, sed maxime in comitiis Cleri generalibus Lutetiæ Parisiorum, *anno 1615*.

CAPUT VI.

De Locis extrinsecis Theologiæ.

Quæres 1. *Quanta sit Doctorum Scholasticorum authoritas ad faciendam fidem?*

Resp. Distinguendum est. *Si alii Scholastici dissentiant*, etiam in minori numero, non majoris est ponderis eorum authoritas, quam rationes quibus nituntur: unde expendendæ sunt & ponderandæ rationes quibus utuntur. *Si communiter unam opinionem teneant*, eorum authoritas argumentum subministrat ita probabile, ut absque temeritate non possit

sit rejici; quia in qualibet arte, peritis credendum esse, ratio demonstrat. *Si unanimiter in unum dogma consentiant*, tanta est eorum authoritas, ut ei contradicere, si non erroneum, saltem errori proximum sit, quia plusquam probabile testimonium est, sic ferre traditionem, ut docet Canus, *l. 8. de locis c. 4.*

Quæres 2. *An ratio naturalis, certa Theologo possit suppeditare argumenta?*

Resp. Certa argumenta subministrat, nam v. g. ex hoc principio: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris:* certò concludit, ergo *non furandum*, &c. sed non subministrat argumenta Theologica, cum conclusio Theologica ex una saltem prop. revelata deduci debeat. Est tamen Theologo utilis, imo & necessaria; quia absque ea non potest *exhortari in doctrina sana, & eos qui contradicunt arguere*. Ratio tamen semper subjicienda est revelationi, velut ancilla quæ *subserviat fidei*, ait D. Thom. *1. p. quæst. 1. art. 8. ad 2.*

Quæres 3. *An Philosophorum placita, certa Theologo argumenta sufficere possint?*

Resp. Non posse, nisi firma, ac demonstrativa ratione fulciantur; unde eorum authoritas ex eorum rationibus pensanda est.

Quæres 4. *Quodnam argumenti genus subministrant historici fide digni?*

Resp. Distinguendum est. *Si plures historici fide digni aliquid factum enarrent*, probabile argumentum suppeditant, quia imprudens est, qui pluribus fide dignis non adhibet fidem. *Si omnes historici fide digni aliquod factum, nullo contradicente, enarrent*, subministrant argumentum certum; quia de facto, quod ab omnibus probatis ac fide dignis historicis, nullo contradicente, refertur, nemo, nisi insipiens sit, dubitare potest.

Quæres 5. *Quænam conditiones requiruntur, ut historicus censeatur omni fide dignus?*

Resp. Tres. 1. Ut sit rei quam enarrat coætaneus. 2. Ut nunquam fuerit deceptus. 3. Ut ipsius non intersit, quod facta sic extiterint, quomodo ab eo referuntur.

DISSERTATIO III.

De propositionum Censuris.

Quæres 1. *Quotuplici modo propositiones pravæ damnari solent ab Ecclesia?*

Resp. Duplici. 1. *In particulari*, quando Ecclesia suas singulis notas tribuit. 2. *In globo*, quando omnes simul damnantur, tamquam falsæ, perniciosæ, hæreticæ, &c. nulli suam notam particularem assignando. Quoquo modo autem damnentur, sunt judicia Ecclesiæ dogmatica, quæ a fidelibus mentis obsequium exigunt.

Quæres 2. *Quid sit propositio hæretica?*

Resp. Est ea, quæ formaliter & directè adversatur propositioni explicite revelatæ, vel implicite revelatæ, & ut talis ab Ecclesia definitæ.

Quæres 3. *Quid sit propositio erronea?*

Resp. Est ea, *quæ opponitur veritati, quam vel universa tenet Ecclesia, quamvis non sit de fide, vel communis Doctorum Catholicorum sententia mediate revelatam judicat, licet ab Ecclesia id nondum expresse fuerit definitum.*

Quæres 4. *Quid sit propositio hæresi proxima, suspecta de hæresi, & hæresim sapiens?*

Resp. Propos. hæresi proxima, est ea, *quæ maxima cum probabilitate judicatur hæretica.*

Suspecta de hæresi, est ea, *quæ licet aliquo sensu tolerari possit, tamen magna cum probabilitate, judicatur hæretica.*

Propos. hæresim sapiens, est ea, *quæ majori cum probabilitate, quam suspecta de hæresi, judicatur hæretica.*

Quæres 5. *Quid sit propositio schismatica?*

Resp. Est ea, *quæ fideles ab obedientia S. Pontifici, aliisque superioribus Ecclesiasticis debita, retrahit.*

Quæres 6. *Quid sit propositio seditiosa?*

Resp. Est ea, *quæ per se nata est subditos ad rebellionem contra Principes civiles inducere.*

Quæres 7. *Quid sit prop. hæresi, aut schismati favens?*

Resp. Est ea, *qua hæretici, aut schismatici, uti possunt, ad suos errores, vel suam inobedientiam propugnandam.*

Quæres 8. *Quid sit propositio blasphema?*

Resp. Est ea, *quæ Deo, vel Sanctis est injuriosa.*

Quæres 9. *Quid sit prop. impia?*

Resp. Est ea, *quæ cultum Deo debitum minuere de se nata est.*

Quæres 10. *Quid sit prop. scandalosa?*

Resp. Est ea, *quæ per se nata est proximum inducere ad peccatum.*

Quæres 11. *Quid sit prop. perniciosa?*

Resp. Est ea, *qua facile possunt deduci conclusiones contra fidem, aut bonos mores.*

Quæres 12. *Quid sit prop. captiosa?*

Resp. Est ea, *quæ, sub pietatis specie, venenum obtegens, apta est simplicium mentes seducere.*

Quæres 13. *Quid sit prop. male sonans?*

Resp. Est ea, *quæ licet duplicem habeat sensum, unum bonum, & alium malum, absolute tamen & sine distinctione profertur.*

Quæres 14. *Quid sit prop. piarum aurium offensiva?*

Resp. Est ea, *quæ aliquid indecorum de Deo, vel Sanctis ejus profert.*

Quæres 15. *Quid sit prop. temeraria?*

Resp. Est ea, *quæ, absque ullo aut Scripturæ, aut traditionis, aut rationis Theologicæ fundamento, a communi Theologorum sententia recedet.*

Quæres 16. *Quid sit prop. falsa?*

Resp. Est ea, *quæ factum aliquod, quod ad fidem pertineat, sique nocere possit, veritati contrarium enuntiat.*

Quæres 17. *Quid sit prop. verbo Dei contraria?*

Resp. Est ea, *quæ, licet contraria Scripturæ & traditioni, nondum tamen est proscripta ab Ecclesia.*

Quæres 18. *Quid intelligatur per adverbium, respective, cum in decreto, in quo plures propositiones damnantur, dicitur eas esse* respective, *hæreticas, erroneas*, &c.

Resp. Hæc particula, *respective*, significat nullam esse ex damnatis propositionibus disjunctive, in quam non cadat una saltem ex notis, quæ in condemnationis decreto referuntur.

TRA

TRACTATUS
DE DEO UNO.

In Deo, prout est unus, considerati possunt, 1. existentia; 2. essentia; 3. attributa generatim; 4. attributa speciatim.

DISSERTATIO I.

De existentia Dei.

Quæres 1. *An detur in nobis idea de Deo innata, seu ingenita?*

Resp. *affirm.* Quia sæpe cogitamus de ente quod est a se, & est causa aliorum entium; unde Deum naturaliter confitemur, cum clamamus, *O Deus, &, Deus videt, &, Deo commendo, &c.* ut ait D. Cyprianus, *lib. de idolorum vanitatibus*; ergo est in nobis idea Dei; atqui illa idea non est *factitia*, mens enim nullam ex sese potest cudere imaginem entis infiniti, cum & ipsa, & omnia quæ videt, sint finita. Nec est *adventitia*, id est, ex rebus sensibilibus efformata, quia universitas rerum sensibilium, est quid maxime finitum, ex quibus proinde non potest erui idea entis infiniti; ergo restat ut idea, quam habemus de Deo, sit innata.

Objicies: Plures fuerunt athei; ergo non habemus de Deo ideam innatam.

Resp. *dist. ant.* Fuerunt athei, *practici*, seu cordis, *conc.* athei, *speculativi*, seu mentis, *nego*. Atheus *practice* dicitur is, qui libidine excæcatus, ita perdite vivit, ac si non esset Deus, quem vellet non esse; multos esse tales confitemur. Atheus *speculativus*, dicitur is, qui omnem divinitatis sensum deponit; tales autem fuisse ac esse, protsus negamus.

Inst. Dei existentia demonstratur; ergo non habemus de eo ideam innatam.

Resp. *nego conseq.* Multiplici enim via cognosci potest existentia Dei, & per ideam ab ipsa origine menti impressam, & per multiplicem e creaturis petitam demonstrationem.

Quæres 2. *Utrum hæc propositio*, Deus est, *sit per se nota quoad se?*

Resp. *affirm.* Quia propos. per se nota quoad se, est ea cujus prædicatum est de essentia subjecti; atqui in hac propos. *Deus est*, prædicatum, nempe existentia, est de essentia subjecti, nempe Dei; ergo, &c.

Quæres 3. *Utrum prop.* Deus est, *sit per se nota quoad nos?*

Respond. *affirm.* Nam propositio *per se nota quoad nos*, est ea cujus veritas nobis attendentibus innotescit statim atque intelligimus terminos quibus constat; atqui termini hujus propositionis, *Deus est*, non possunt perfecte intelligi, quin simul intelligatur prædicatum, nempe existentiam, subjecto, nempe Deo, essentialiter convenire, & hoc sine ullo medio a priori; nam per hanc vocem, *Deus*, intelligitur ens perfectissimum, quo nihil melius aut esse, aut cogitari potest, ac proinde ens quod habet realem existentiam, quæ est omnium perfectionum prima; si enim eam non haberet, aliud eo perfectius cogitari posset, ens nimirum cui realis existentia conveniret.

Objicies: Hæc propositio, *Deus est*, potest demonstrari; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Potest demonstrari a posteriori, *conc.* a priori, *nego ant.* Equidem propositio per se nota quoad nos, non potest demonstrari a priori; sed potest fieri quod illius subjectum habeat aliquos effectus, per quos illius existentia possit *a posteriori* demonstrari.

Quæres 4. *Utrum existentia Dei possit demonstrari a priori?*

Resp. Non potest, quia demonstratio a priori est ea quæ fit per causas rei quæ demonstratur; atqui Deus nullam habet suæ existentiæ causam, cum sit *ens a se*; ergo, &c.

Quæres 5. *Utrum existentia Dei possit demonstrari a posteriori?*

Resp. *affirm.* Quia potest demonstrari per effectus, creaturas nimirum; siquidem creaturæ sunt effectus Dei, a quo necessario pendent *in esse, in conservari, & in gubernari*; ergo, &c. unde demonstrativum est hoc argumentum, *Creaturæ existunt; ergo Deus existit.*

Objicies 1. Existentia Dei est objectum fidei supernaturalis: *credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est*, Hebr. 11. Ergo non potest demonstrari.

Prob. conseq. Scientia & fides non possunt esse simul in eodem intellectu de eodem objecto; ergo objectum fidei non potest demonstrari.

Resp. *dist. ant.* Non possunt esse, &c. per idem motivum, *conc.* per diversa motiva, *nego*. Nam Dei existentia creditur propter summam Dei revelantis veracitatem; & evidenter cognoscitur propter necessariam connexionem quæ concipitur inter creaturas existentes & earum creatorem, quæ duo motiva sunt valde distincta.

Objicies 2. Medium demonstrationis debet esse necessarium; atqui creaturæ non sunt necessariæ; ergo, &c.

Resp. *dist. maj.* Debet esse necessarium hypothetice, & quoad necessariam connexionem cum re demonstrata, *conc.* absolute & quoad existentiam, *nego maj.* Porro ex hypothesi quod creaturæ existant, necessariam habent cum Deo, a quo dependent, connexionem; ergo dependentia earum non est contingens, sed necessaria.

Inst. Omnis demonstratio fit ex prioribus; atqui creaturæ non sunt Deo priores; ergo, &c.

Resp. Non sunt Deo priores existentia, *conc.* cognitione, *nego min.* Hoc autem requiritur & sufficit ad veram demonstrationem.

Objicies 3. Per creaturas non potest demonstrari essentia Dei; ergo nec illius existentia, cum qua est unus & idem.

Resp. *dist. ant.* Non potest demonstrari, quid & qualis sit, *conc.* quod sit, seu existat, *nego ant.* sic licet demonstrari non possit in quo posita sit essentia Solis, recte ex effectibus Solis demonstratur illius existentia.

Quæres 6. *Quibus argumentis potest demonstrari existentia Dei?*

Resp. Inter varia, quæ a Theologis afferuntur, quatuor refero.

I. Pe-

I. *Petitur ex ente necessario & contingenti*, quod sic proponitur: necesse est ut in rerum natura existat aliquod ens necessarium, alias omnia essent contingentia, quæ nimirum potuissent existere aut non existere, quod est absurdum: nam si quæcumque existunt, potuerint existere, aut non existere, posset supponi ea de facto non existere; atqui supponi non potest ea non existere, tunc enim essent possibilia, quia omne contingens, est possibile; non essent possibilia, quia nullum ens necessarium existeret, a quo illa producerentur; ergo necesse est ut sit ens omnino necessarium.

Objicies 1. Materia hujus universi est necessaria; ergo ex ente necessario non potest demonstrari existentia Dei.

Resp. *nego ant.* Nam ens necessarium habet ex necessitate suæ naturæ, quod sit infinitum in omni genere perfectionis; atqui materia non est talis: 1. Quia est iners & otiosa. 2. Quia est mutabilis tum quoad existentiam, alias esset a se, tum quoad existendi modum, cum sit infinitarum modificationum susceptiva; ergo.

Objicies 2. Licet singula entia sint contingentia, tota nihilominus eorum collectio est necessaria; ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Nam ens necessarium, quod probamus, debet esse infinite perfectum, & consequenter simplicissimum; atqui suptadicta collectio non est simplicissima; a suis enim partibus componentibus pendet ut sit, quod est maxima imperfectio; ergo.

II. *Petitur ex necessitate primæ causæ effectricis, & primi moventis immobilis*, quod sic proponitur: necesse est, ut in rerum natura existat ens aliquod improductum, & primum movens immobile: nam si omnia entia producta fuissent ac mota, saltem unum ex illis seipsum produxisset ac movisset, quod est absurdum; nam si seipsum produxisset, esset prior suo effectu, effectus sua causa posterior. Si seipsum movisset, ad esse, sive ad locum, fuisset secundum idem simul in potentia & in actu: in potentia quidem, quatenus potuisset recipere motum, in actu autem, quia seipsum movisset, quæ omnia sunt contradictoria; ergo datur prima causa improducta, allatum effectrix, & primum movens omnino immobile, a quo moveantur cætera quæ moventur. Atqui illa prima causa, illud primum movens, est Deus; ergo datur Deus.

Objicies 1. Materia est improducta & æterna; ergo non potest probari existentia primæ causæ.

Resp. *nego ant.* Quod non solum repugnat fidei, sed etiam rationi, quæ dictat ens æternum & improductum esse infinitum, cum a nulla causa limitari potuerit; atqui materia est finita, loco circumscripta, & maxime iners & otiosa; ergo.

Objicies 2. Dantur entia quæ nullum habitura sint finem; ergo & entia quæ nullum habuerint initium.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod eus, non habens suæ existentiæ initium, sit a se, & plane independens, quod repugnat creaturæ; sed ens quod non habiturum est finem, semper pendet a suo conditore, qui, sicut illud ex nihilo libere creavit, ita illud in nihilum potest redigere.

III. *Petitur ex mirabili mundi hujus fabrica*: sicque proponitur: opus, in quo reperitur totius naturæ ordo, ita sapiens, ut nullus sapientior; ita pulcher, ut nullus pulchrior; ita constans, ut nullus constantior inveniri queat, a suprema quadam mente & intelligentia sapientissima prodiit, regitur & ordinatur; atqui talis est tota mundi hujus machina; ergo a suprema quadam intelligentia prodiit, &c. Atqui illa intelligentia est Deus; ergo, &c.

Objicies. Universum hoc regitur a sola natura, quæ uno cursu & ordine semper eadem agit; v. g. nox semper eodem cursu succedit diei, ætas veri &c. homines semper eodem modo nascuntur & moriuntur, &c. ergo non datur illius intelligens moderator.

Resp. *nego ant.* Nam quod illa ita regulariter sibi succedant, hoc habent ab ipso Deo authore naturæ, cui placuit ipsi naturæ regulas permanentes statuere, a quibus seipsa non potest recedere. Porro, *hic ordo facile turbaretur, nisi maxima ratione consisteret*, ait Minutius Felix in Octavio.

IV. *Petitur ex communi hominum sensu*, sicque proponitur: quod omnes homines unanimi & constanti consensu existere fatentur, illud certissime existit, ait Cicero; atqui populi, quotquot unquam extiterunt, omnes unanimi consensu Deum existere fatentur; nam *Persa, Gothus, Ægyptius, Turca ipsum agnoscunt .... & totius mundi una vox est, Deus est*, ait D. Hieron. Epist. ad Nepotian.

Quæres 7. *Utrum Deus possit invincibiliter ignorari?*

Resp. Non potest; nam illius existentia a nemine rationis compote potest invincibiliter ignorari, cujus idea nobis est ingenita, cujus existentia invictissimis argumentis demonstrari potest; atqui, &c. Præterea ignorantia excusat a peccato: atqui ignorantes Deum dicuntur *inexcusabiles*, Rom. 1. ac gravissime puniuntur, *Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt*, Psalm. 78.

Objicies. Ignorantia Dei non potest superari nisi per discursum, ex creaturarum scilicet existentia colligendo existentiam creatoris; atqui multi sunt barbari ita agrestes, ut non sint hujusmodi discursus capaces; ergo.

Resp. 1. *nego maj.* Quippe omnibus innata est Dei idea, ita ut ad illius cognitionem, sola attentione ad conscientiæ testimonium opus sit.

Resp. 2. *nego min.* Nemo enim est ita stupidus, qui ex creaturis non eruat cognitionem saltem probabilem, quod in hoc universo sit supremus aliquis gubernator cui sit parendum, qualiscumque tandem ille sit: hoc enim ipso, tenetur inquirere quis ille sit, & qua ratione colendus.

Inst. Puer in sylvis educatus, postquam usum rationis adeptus est, indiget aliquo temporis intervallo, ut ex idea sibi indita, & ex creaturis concludat existentiam Dei; ergo saltem tempore potest Deum invincibiliter ignorare.

Resp. *nego ant.* Quia tam clarum est de Deo conscientiæ testimonium, tam evidens est creaturarum cum creatore connexio, ut si ad ea, ut par est, attenderit, ne momento quidem esse queat sine cognitione Dei, si non statim demonstrativa, saltem probabili, & moraliter certa.

Quæres 8. *Utrum sit unicus Deus?*

Resp. Est unus tantum, ut declaratur Marci 12. *Unus est Deus, & non est alius præter eum.* Ratio est, quia Deus est ens summe magnum; atqui non possunt esse duo entia summe magna; nam

nam esse *summe magnum*, ex Tertull. est parem non habere; at parem non habere ita uni competit, ut nullo modo possit duobus competere; ergo, &c.

Objicies 1. Psalm. 81. dixit Deus: *Ego dixi, dii estis*, ergo sunt plures dii.

Resp. Sunt plures dii improprie & participative, non proprie & natura. Psalmista enim loquitur de Judicibus, quos vocat deos propter authoritatem judicandi populum, quam a Deo participant.

Objicies 2. Sunt duo prima rerum principia, unum bonum boni, aliud malum mali; ergo sunt duo dii.

Resp. *nego ant.* Nam effectus diversi & oppositi non arguunt diversitatem causæ primæ, quæ cum sit infinitæ virtutis, quoslibet effectus producere potest, sive similes, sive dissimiles, sive etiam contrarios. Malum ergo culpæ non potest esse a Deo, quia non est effectus, sed defectus, sed malum pœnæ est a Deo, qui illud in ultionem criminum infligit. Porro sic consideratum, rationem boni induit.

Objicies 3. Sunt tres in Deo personæ; ergo & tres dii.

Resp. *nego conseq.* Quia ad deorum multiplicitatem satis non est multiplicitas personarum, sed prætera requiritur naturæ in pluribus personis multiplicatio; at tres personæ in Deo habent eandem numero naturam; ergo, &c.

DISSERTATIO II.

De natura, seu essentia Dei.

Quæres 1. *Quid intelligitur per Dei essentiam?*

Resp. Intelligitur aliqua Dei perfectio, quæ concipitur tamquam gradus constitutivus essentiæ divinæ, seu tamquam differentia essentialis naturæ divinæ.

Quæres 2. *Quot in gradu constitutivo alicujus essentiæ requirantur conditiones?*

Resp. Quatuor. 1. Ut sit quid *proprium* illi soli rei quam constituit, & a qualibet alia distinguit ... 2. Ut sit quod *primum* in ipsa re, nec ab alio præsupposito derivatum .... 3. Ut sit *fons* & *radix* aliarum proprietatum, quæ in illa re reperiuntur .... 4. Ut sit quid *adæquatum rei*, ita ut totum id complectatur, quod est de conceptu rei quidditativo.

Quæres 3. *Quot sunt Theologorum circa Dei essentiam sententiæ?*

Resp. Quatuor. 1. Est *Thomistarum*, quorum alii pro gradu constitutivo essentiæ divinæ assignant intellectionem radicalem, seu facultatem intelligendi; alii communius intellectionem actualem ..... 2. Est *Nominalium*, quibus placet, essentiam divinam constitui per collectionem omnium perfectionum in Deo ... 3. Est *Scotistarum*, qui eandem collocant in infinitate radicali ... 4. Est aliorum omnium qui docent essentiam Dei in aseitate, seu in omnimoda ab alio independentia, collocandam esse.

Quæres 4. *Utrum essentia Dei posita sit in intellectione radicali, aut actuali?*

Resp. In neutra posita est. 1. Enim neutra est *prima* perfectio in Deo, nam utraque supponit naturam a qua fluunt, cum concipiantur per modum operationis, & operatio supponat esse ... 2. Neutra est radix aliarum Dei perfectionum: quæ enim consequentia? *Deus est intelligens; ergo est infinitus, immutabilis*, &c. ... 3. Neutra est conceptus Dei adæquatus: nec enim voluntatem, nec volitionem complectitur, quæ tamen Deo æque essentialis est, ac ipsa intellectio.

Objicies: Intellectio actualis, est gradus in Deo perfectissimus; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Est gradus perfectissimus in genere facultatis, aut actus naturam ipsam constitutam supponentis, *conced.* in genere naturæ, *nego ant.* Nam neque est prima, neque adæquata perfectio, neque radix est aliarum Dei perfectionum.

Quæres 5. *Utrum essentia Dei posita sit in cumulo omnium perfectionum?*

Resp. *negat.* Quia ille cumulus non est specialis perfectio; nec est *prima*, cum complectatur omnes perfectiones, nec est radix cæterarum, cum, ultra illum cumulum, non sit alia; ergo, &c.

Objicies: Cumulus omnium perfectionum, quacumque speciali perfectione perfectior est; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Est perfectior quacumque speciali perfectione, quæ non continet implicite alias omnes perfectiones, *conc.* quæ alias omnes implicite continet, *nego ant.* Talis est autem *aseitas*, nam *ens a se*, nullos perfectionis limites habere potest.

Quæres 6. *Utrum infinitas radicalis sit formale constitutivum essentiæ divinæ?*

Resp. *negat.* Quia non est perfectio, quæ nobis de Deo cogitantibus, *prima* occurrit, fluit enim ab aseitate; nam si quæratur, *quare Deus sit infinitus; seu, quare nullos in perfectione terminos agnoscat?* recte respondetur, *quia est a se*; ergo, &c.

Objicies: Infinitas radicalis, est fons & radix omnium Dei attributorum; ideo enim est immensus, omnipotens, &c. quia est infinitus; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Est fons & radix mediata, & secundaria, *conc.* primaria, *nego ant.* infinitas enim fluit immediate ab aseitate.

Quæres 7. *Utrum gradus constitutivus essentiæ divinæ, sit aseitas?*

Resp. *Affirm.* Nam 1. Deus ipse suam essentiam per aseitatem expressit; quærenti nimirum Moysi *quis esset*, Deus ipse respondit: *Ego sum qui sum, sic dices filiis Israel, qui est, misit me ad vos* ... 2. Aseitas est divinitati maxime *propria*: per eam enim differt tum a creaturis, quæ sunt essentialiter ab alio tamquam a causa; tum ab attributis divinis, quæ sunt ab essentia tamquam a radice; tum a personis divinis, quæ sunt ab alio tamquam a principio ... 3. Est *prima* perfectio, quæ, nobis de Deo cogitantibus, occurrit .... 4. Est *fons*, & *radix* cæterarum Dei perfectionum, nam qui est a se, nullo limitari potest .... 5. Est adæquata Deo, quia continet formaliter, aut virtualiter omnia quæ dicuntur quidditative de Dei natura; ergo, &c.

Objicies: Gradus constitutivus essentiæ divinæ non potest esse negatio; atqui aseitas est pura negatio dependentiæ ab alio; ergo.

Resp. *dist. min.* Est negatio ratione nominis, *conc.* ratione rei per nomen significatæ, *nego min.* nam aseitas in se & a parte rei, importat positivam plenitudinem omnis esse.

Inst.

Inst. Aseitas est communis omnibus Dei attributis; ergo non est specialis perfectio.

Resp. *nego ant.* Intellectum de aseitate, quatenus dixit omnimodam ab alio independentiam; aliæ enim perfectiones ab aseitate, fluunt ab ipsa aseitate tamquam a radice.

DISSERTATIO III.

De attributis divinis generatim.

Quæres 1. *Quid sit attributum divinum?*

Resp. Est *quælibet Dei perfectio, quæ ab essentia divina, tamquam a radice virtualiter profluere concipitur, & de Deo per modum proprietatis prædicatur.* Alia sunt *positiva*, quæ de Deo aliquam perfectionem affirmant, ut justitia, bonitas, &c. Alia *negativa*, quæ a Deo aliquam imperfectionem removent, ut infinitas, incomprehensibilitas, &c. Alia *absoluta*, quæ tribus personis sunt communia; alia *relativa*, quæ uni, vel duabus tantum personis sunt propria, ut paternitas, filiatio, *&c.*

Quæres 2. *Quotuplex est distinctio?*

Resp. Duplex. Realis nimirum, & rationis .... *Realis*, est negatio identitatis in ipsa re .... *distinctio rationis*, est negatio identitatis in conceptu; seu, est diversitas conceptuum ejusdem rei.

Quæres 3. *Quotuplex est distinctio realis?*

Resp. Triplex. Nempe, *realis major*, quæ reperitur inter duas res separabiles, v. g. inter corpus & animam. *Realis minor*, quæ reperitur inter rem & modum ejus, v. g. inter digitum & inflexionem digiti. *Et formalis ex natura rei*, quæ reperitur non quidem inter duas res, sed inter rem & ejus formas, seu inter ejusdem rei varias formas independenter ab operatione mentis diversas.

Quæres 4. *Quotuplex est distinctio rationis?*

Resp. Duplex. Nempe *rationis ratiocinatæ*, quæ fit per mentem cum aliquo in re fundamento. Et *rationis ratiocinantis*, quæ fit per mentem, sine ullo in re fundamento: v. g. si quis Petrum a Cepha distinguat.

Quæres 5. *Utrum distinctio quæ reperitur inter attributa Dei absoluta, ac inter attributa tum absoluta, tum relativa, & essentiam, sit realis, vel formalis ex natura rei?*

Resp. 1. Non est *realis*, prout definitum est in Concilio Lateran. IV. contra Abbatem Joachim, & in Concilio Rhemensi contra Gilbertum Porretanum, his verbis: *Credimus nullas omnino res, sive relationes, sive proprietates, sive singularitates, sive unitates dicantur, vel alia hujusmodi, adesse Deo quæ sint ab æterno, & non sint Deus.* Ratio est, quia de se invicem prædicantur in abstracto, nam *Deus hoc est, quod æternitatem habet, & ipse est æternitas*, ait Div. Greg. lib. 10. moral. cap. 20. *Non est ergo in eo aliud esse, & aliud habere.* Ergo non distinguuntur realiter.

Resp. 2. Non est *formalis ex natura rei*. Nam: 1. in Concil. Florent. definitum est, omnia in divinis esse unum & idem, ubi non obviat relationis oppositio; atqui inter attributa absoluta ad invicem comparata, & inter attributa tum absoluta, tum relativa, ad essentiam divinam comparata, nulla obviat relationis oppositio; ergo sunt unum & idem; ergo inter ea nulla est distinctio actualis ante mentis operationem .... 2. Quia juxta Scoti sententiam esset in Deo vera realis formalis compositio; nam compositio est distinctorum unio; atqui juxta Scoti sententiam, est in Deo unio distinctorum distinctione reali formali; ergo erit compositio realis formalis; atqui talis compositio repugnat summæ Dei simplicitati; ergo, &c.

Objicies. Attributa divina sunt multa independenter ab intellectu; ergo distinguuntur actu formaliter a parte rei.

Resp. *dist. ant.* Sunt multa, virtualiter, *conc.* actualiter & entitative, *nego ant.* attributa itaque nihil aliud sunt, quam ipsa essentia divina, quæ, licet a parte rei simplicissima, multis realiter distinctis æquivalet in ordine ad diversos effectus præstandos, & diversos conceptus terminandos; ergo non distinguuntur actu ante mentis operationem.

Inst. 1. Justitia actu & a parte rei, non est misericordia; alioquin vera esset hæc prop. *Justitia est misericordia.* Atqui falsum conseq. Ergo, &c.

Resp. *dist.* Hæc prop. esset vera in sensu reali & identico, *conc.* in sensu virtuali, formali & præcisivo, *nego.* Equidem eadem virtus, repræsentata inadæquate ut est principium punitionum, non est formaliter eadem entitas repræsentata inadæquate ut est principium miserationum; verum sic sumuntur prout subirant diversis conceptibus, propter multiplicitatem virtualem in Deo.

Inst. 2. Essentia & attributa diversas habent definitiones; ergo & diversas naturas: definitio enim est oratio explicans naturam rei.

Resp. *dist. ant.* Habent diversas definitiones inadæquatas, *conc.* adæquatas, *nego ant.* Definitio *adæquata* exponit rem ut est in se; *inadæquata* explicat rem, prout secundum diversos respectus objicitur menti. Cum ergo natura divina, quæ infinita est, plures habeat respectus, mirum non est, quod per varias definitiones inadæquatas explicetur.

Inst. 3. De essentia divina & illius attributis prædicantur contradictoria: nam essentia divina communicatur, personalitas non comunicatur; ergo distinguuntur formaliter ex natura rei.

Resp. *transeat ant. nego conseq.* Quia ad verificanda prædicata contradictoria, sufficit distinctio virtualis .... Dixi: *Transeat ant.* quia licet communicari & non communicari sub eodem respectu, sint contradictoria, non sunt tamen contradictoria, si sic prædicentur de eodem sub diverso respectu: porro *communicari* dicitur de natura in se & absolute sumpta. *Non communicari* dicitur de eadem natura, prout est modificata per personalitatem; ergo sub diverso respectu communicatur, & non communicatur; at quod sufficit distinctio virtualis.

Quæres 6. *Quomodo ergo attributa absoluta inter se, & attributa absoluta, tum relativa ab essentia distinguuntur?*

Resp. Distinguuntur distinctione rationis ratiocinatæ. Nam distinguuntur per mentem cum fundamento in re, cum sint virtualiter multiplicia; æquivalent enim diversis perfectionibus, quæ actu in creatis distinguuntur.

Objicies 1. Deus est ens simplicissimum; ergo amovet a se omnem distinctionem.

Resp. *dist. conseq.* Amovet omnem distinctionem a par-

a parte rei, & in se, *conc.* formalem in mente, *nego*. Hæc enim nihil pônit in re; ergo non officit simplicitati rei.

Inst. 1. Compositio, etiam rationis, officit summæ Dei simplicitati; atqui distinctio rationis importat compositionem rationis in Deo; nam posita tali distinctione, erit in Deo distinctorum unio, quod importat compositionem.

Resp. *dist.* Unio distinctorum sese invicem excludentium importat compositionem, *conc.* distinctorum sese invicem includentium, *nego*. Porro attributa & essentia in Deo sese invicem includunt. Quamvis enim mens attributa sine essentia concipiat, eam tamen non excludit ab eis, sed ab ea tantummodo abstrahit per diversos conceptus inadæquatos, rem attingendo sub diversis notionibus. Qui conceptus non sunt falsi, tum quia *abstrahentium non est mendacium*: tum quia sunt conformes objecto suo inadæquato.

Objicies 1. Inter attributa & essentiam divinam, sola debet admitti distinctio rationis ratiocinantis: quia nullum est fundamentum reale illa distinguendi mentaliter.

Resp. *nego ant.* & *ejus prob.* Nam illud fundamentum est summa & infinita Dei perfectio, quam mens, propter sui tenuitatem, uno conceptu exhaurire non potest.

Quæres 7. *Quomodo attributa essentiam, & essentia attributa sese in suo conceptu essentiali includant?*

Resp. Sese includunt in sensu identico, quia nulla distinctione reali distinguuntur, suntque una simplicissima entitas. Sed non se includunt in sensu formali, saltem explicite, quia attributa non sunt de conceptu formali abstractivo essentiæ, nec vice versa.

Quæres 8. *Quomodo essentia de attributis, & attributa de se invicem ac de essentia prædicentur?*

Resp. 1. Attributa & essentia divina in concreto, de se invicem prædicantur. Sic dicitur: *Deus est justus; justus est Deus: misericors est justus*. Ratio est quia habent unum commune subjectum, aut quasi subjectum.

Resp. 2. Concreta de abstractis, abstracta de concretis, & abstracta de abstractis, de se invicem prædicantur in sensu reali. Sic recte dicitur: *Deus est justitia, deitas est justa, justitia est misericordia*. Ratio est, quia sunt unum & idem in omni sensu reali actuali, ut supra probatum est.

Resp. 3. In Deo, abstracta de abstractis non possunt de se invicem prædicari in sensu formali per mentem: sic non potest dici *Justitia est misericordia*: quia abstracta secundum sensum formalem considerata, sunt distincta; ergo diversos habent conceptus.

DISSERTATIO IV.

De attributis divinis speciatim.

CAPUT I.

De simplicitate Dei.

Quæres 1. *Quid est simplicitas Dei?*

Resp. Est negatio compositionis.

Quæres 2. *Quotuplex est compositio?*

Resp. Duplex. *Realis*, quæ est partium realiter distinctarum unio (si partes sint physicæ, compositio dicitur *physica*: si metaphysicæ, dicitur *metaphysica*) & *compositio rationis*, quæ est plurium partium sola ratione distinctarum unio: hæc dicitur etiam *logica*.

Quæres 3. *Utrum compositio physica habeat locum in Deo?*

Resp. *negat.* Nam omnis compositio physica fit ex materia & forma, vel ex subjecto & accidente; atqui 1. Deus non constat ex materia, & forma, cum sit substantia mere spiritualis: *Spiritus est Deus*, inquit Christus Joann. 4. *Et eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare....*
2. Non constat ex subjecto & accidente, cum sit immutabilis, &c.

Objicies 1. Scriptura, variis in locis, membra humana Deo tribuit, v. g. aures, oculos; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Tribuit metaphorice, *conc.* proprie, *nego*. Per istas enim locutiones designantur variæ Dei perfectiones, quandam cum facultatibus corporeis analogiam habentes; sic per *brachia*, intelligit Dei omnipotentiam, quia in eo membro residet hominis fortitudo.

Inst. In Deo sunt affectiones corporeæ, v. g. pœnitentia, ira, &c. Ergo.

Resp. *dist.* Sunt in Deo quoad effectum, quia nempe idem facit Deus erga creaturam quæ eum offendit, quod agere solent homines, cum malefactores puniunt, & opera sua destruunt, quæ fecisse illos pœnitet, *conc.* quoad affectum, & interiorem animi motum, *nego*; alias Deus mutaretur, cum de non irato fieret iratus.

Objicies 2. Tertull. lib. contra Praxeam, ca. 7. videtur asserere Deum esse corpus; ergo.

Resp. *dist. ant.* Prout corpus opponitur nihilo & vacuo, *conc.* prout opponitur substantiæ spirituali, *nego ant.* Agit enim contra Praxeam, qui Verbum divinum non distinguebat a Patre, dicens quod non sit *nisi vox & sonus oris, & aer offensus*: quem ut argueret, dixit Deum esse Corpus, per *corpus* intelligens substantiam per se subsistentem, non molem extensam; quia ait: *Omne quod est corpus, est sui generis*, id est suo modo, & latissimo sensu.

Objicies 3. A creatione mundi, multa de novo advenerunt Deo, v. g. tituli creatoris, judicis, &c. Ergo est compositus ex subjecto & accidente.

Resp. *dist. ant.* Advenerunt Deo denominative, & objective per meram connotationem ad creaturas, *conc.* intrinsece & subjective per ordinem ad divinam virtutem, *nego ant.* Nam Deus ab æterno habet virtutem creandi, judicandi, &c. quæ Deo non advenit, cum sit ipsi essentialis. Unde patet totam mutationem cadere in res creatas, quæ ab uno statu transeunt ad alium.

Objicies 4. D. August. *lib. 5. de Trinit. cap.* 4. docet non omnia quæ de Deo dicuntur, secundum substantiam dici; ergo aliqua de eo dicuntur secundum accidens.

Resp. *dist. conseq.* Nam D. Aug. non opponit substantiam accidenti, sed relationi, asserendo, non cuncta, quæ de Deo dicuntur, absolute dici, sed aliqua relative.

Quæres 4. *Utrum compositio metaphysica ex essentia & existentia, vel ex natura & personalitate, habeat locum in Deo?*

Resp. negat. Nam omnis compositio fit ex rebus distinctis; atqui; r. t. existentia Dei, nequidem per mentem distinguitur ab essentia: Deus enim est *ens a se*; atqui *ens a se* includit existentiam in suo conceptu; ergo, &c. . . . 2. Natura divina & personalitates neque realiter, neque formaliter ex natura rei distinguuntur (ut superius probatum est); ergo, &c.

Quæres 5. *Utrum in Deo sit compositio logica?*

Resp. negat. Nam in omni composito ex genere & differentia, genus se habet ut potentia perfectibilis & actuabilis a sua differentia; atqui in Deo, ente purissimo & actualissimo, nihil est per modum potentiæ; alias actus perfectior cogitari posset; ergo, &c. Hinc SS. Patres eum Cyrillo Alex. damnant: *Alienum est a ratione, genus in Deo ullum nominare.*

Objicies: Compositio, quæ est in sola mente, nihil imperfecti arguit in Deo; atqui compositio ex genere & differentia, est in sola mente; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam omnis compositio arguit aliquid in Deo, quod se habet per modum potentiæ; atqui omnis potentialitas repugnat enti perfectissimo; ergo.

Inst. 1. Illa potentialitas est pure mentalis; ergo non repugnat Deo.

Resp. *nego consiq.* Efficit enim ut ens purius Deo excogitari possit, illud nempe in quo non esset talis potentialitas: hoc autem repugnat Deo.

Inst. 2. Distinctio fundamentalis non repugnat Dei simplicitati; ergo nec compositio fundamentalis.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod distinctio fundamentalis nihil aliud arguat, quam summam Dei eminentiam, quam mentis nostræ tenuitas unico conceptu attingere non potest. E contra compositio fundamentalis dicit actum, & potentiam, quæ magna est imperfectio, puritati Dei maxime nociva.

Quæres 6. *Utrum Deus possit venire in aliorum compositionem?*

Resp. Potest venire in aliorum compositionem quæ dicitur, *cum his*; sed non potest venire in aliorum compositionem quæ dicitur, *ex his*.

Prob. prima pars: Quia compositio *cum his*, fit cum plura ad constituendum compositum ita conjunguntur, ut unumquodque eorum remaneat actus; atqui Deus potest venire in ejusmodi compositionem: nam reipsa Verbum divinum sic componitur in Incarnatione, in qua solius termini rationem habet; ergo.

Prob. secunda pars: Quia compositio *ex his*, fit ex duobus, quorum unum est materia, alterum forma; atqui ea compositio repugnat Deo; qui si haberet rationem materiæ, esset in potentia ad formam; si haberet rationem formæ, dependeret a materia tanquam in subjecto; ergo, &c.

Objicies: Verbum in Incarnatione, receptum est in natura humana tamquam in subjecto, quod informavit ac perfecit; ergo persona Verbi venit in compositionem *ex his*, tamquam forma.

Resp. *neg. ant.* Nam actus informans, simul cum subjecto, componit unicam naturam; atqui in Christo sunt duæ naturæ; ergo, &c. Hinc *Almaricus* in Concilio Lateranen. IV. insanus dictus est, quod assereret Deum esse causam formalem hujus mundi.

CAPUT II.

De infinitate & perfectione Dei.

Nota. Infinitum illud est, quod nullos habet terminos. Porro tribus modis potest res aliqua dici infinita, nimirum secundum quantitatem molis, secundum virtutem, & secundum essentiam, ita ut infinita sit simpliciter, & in omni genere perfectionis.

Quæres 1. *An Deus sit infinitus quantitate molis?*

Resp. *negat.* Nam quantitas molis competit solis corporibus, quæ sunt extensa in longum, latum, & profundum; atqui Deus non est corpus; ergo.

Quæres 2. *An Deus sit infinitus secundum virtutem?*

Resp. *affirm.* Nam est omnipotens, ut suo probabitur loco.

Quæres 3. *An Deus sit infinitus secundum essentiam?*

Resp. *affirm.* Nam 1. de Deo dicitur Baruch. 3. *Magnus est & non habet finem.* Ergo in Deo est plenitudo omnis esse . . . 2. Deus est *ens a se*; ergo nullos habet terminos suæ perfectionis; nihil enim a se ipso limitatur, sed a libera voluntate, vel impotentia suæ causæ. Deus autem nullam sui esse agnoscit causam.

Objicies: Corpus infinitum omnem occupat locum, a quo omnia alia corpora excludit; ergo si Deus esset ens infinitum, excluderet omnia alia entia.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod sit de essentia corporis infiniti, ut omnibus omnino locis coexistat cum impenetrabilitate, ac proinde non compatiatur alia secum corpora in loco; at vero infinito secundum essentiam, non est essentiale, ut excludat omnes res a se distinctas, sed sufficit, ut omnes earum perfectiones, vel formaliter vel eminenter contineat.

Quæres 4. *Quotuplicis generis sunt perfectiones?*

Resp. Triplicis. Nimirum, *simpliciter simplex*, quæ *melior est ipsa, quam non ipsa*, id est, quam melius est habere, quam non habere. *Simplex*, quæ licet nullam imperfectionem importet, tamen incompossibilis est cum æquali perfectione; sic *paternitas* in Deo incompossibilis est cum filiatione. *Perfectio secundum quid*, quæ in suo conceptu formali aliquam includit imperfectionem, ut esse corpus.

Quæres 5. *Quotuplici modo unum continetur in alio?*

Resp. Triplici. 1. *Formaliter*, quando in alio continetur secundum propriam formam, sic animalitas continetur in homine. 2. *Eminenter*, quando nobiliori modo continetur in alio, quam in subjecto, in quo reperitur secundum propriam suam formam. 3. *Virtualiter*, quando in alio est tamquam in causa, sic planta continetur in semine.

Quæres 6. *Quomodo perfectiones creaturarum simpliciter simplices continentur in Deo?*

Resp. Continentur formaliter; quia prædicantur de Deo abstracto, & secundum propriam formam, juxta illud Job 12. *Apud ipsum est fortitudo & sapientia.*

Objicies: Sapientia & bonitas creaturarum sunt finitæ & imperfectæ; ergo Deus illas non continet formaliter.

Resp.

Resp. *dist.* Sunt finitæ & imperfectæ, ratione subjecti ex natura sua finiri, *conc.* ratione sui, *nego*. Illæ enim virtutes ex sese possunt esse perfectæ & infinitæ; unde in subjecto infinito sunt infinitæ.

Quæres 7. *Quomodo perfectiones creaturarum simplices continentur in Deo?*

Resp. Continentur formaliter: nam quod constituit SS. Trinitatis personas, continetur in Deo formaliter; atqui perfectiones *simplices*, nempe relationes divinæ, constituunt tres SS. Trinitatis personas; ergo, &c.

Quæres 8. *Quomodo perfectiones creaturarum secundum quid, continentur in Deo?*

Resp. 1. Non continentur formaliter, quia dicunt imperfectionem, imo excludunt majorem perfectionem, v. g. esse corpus, excludit ens mere spirituale; ergo.

Resp. 2. Continentur eminenter; quia in Deo continentur nobiliori modo, quam in subjecto in quo reperiuntur secundum propriam suam formam, cum in Deo sint ab omni prorsus imperfectione defæcatæ; ergo in Deo continentur eminenter.

CAPUT III.

De immutabilitate, incomprehensibilitate, & ineffabilitate Dei.

Quæres 1. *Quid est immutabilitas?*

Resp. Est negatio mutationis: onde immutabile dicitur, quod aliter non potest se habere, ac est.

Quæres 2. *Quotuplex est mutatio, seu mutabilitas?*

Resp. Duplex: *realis*, seu *intrinseca*, quæ fit per receptionem, aut amissionem alicujus positivæ perfectionis, ut cum lignum mutatur in ignem; & *impropria*, seu *extrinseca*, quæ fit per novam denominationem extrinsecam, absque receptione, vel amissione ullius qualitatis positivæ. De mutatione reali hic agitur.

Quæres 3. *Utrum Deus sit omnino immutabilis?*

Resp. *affirm.* Nam 1. Deus dicit Malach. 3. *Ego Dominus, & non mutor* . . . . . 2. Non est mutabilis secundum substantiam, quia est immortalis: nec secundum tempus, quia est æternus; nec secundum locum, quia est immensus: nec secundum quantitatem, quia non est corpus: neque secundum perfectionem, quia est infinitus: nec secundum operationem, quia quæcumque Deus cognoscit & vult, ab æterno cognoscit & vult; ergo &c.

Objicies: Deus transit de loco in locum; ait enim Genes. 11. *Venite, descendamus, &c.*

Resp. *dist.* Transit metaphorice, quia ita agit quasi moveretur, *conc.* vere, *subdist.* sub specie humana assumpta, *conc.* juxta propriam naturam, *nego*. Porro, *Genes.* 11. sermo est de Deo sub specie humana apparente.

Inst. 1. Deus de non creante, factus est creans; ergo mutatus est intrinsece.

Resp. *dist. ant.* Factus est creans, per actum quem semper habuit, *conc.* per actum qui ei de novo advenit, *nego ant.* Itaque per creationem nulla nova entitas Deo advenit, sed nova denominatio & relatio ad creaturas: nihil enim vult in tempore, quod non velit ab æterno; unde actus ejus est æternus.

Inst. 2. D. Aug. dicit: *Deus novit mutare sententiam, si tu noveris emendare delictum;* ergo Deus mutatur.

Resp. *dist. conseq.* Mutatur extrinsece, quatenus eodem modo se gerit, ac si mutaret sententiam, *conc.* intrinsece, quasi novum volendi actum reciperet, *nego*. Itaque, sive Deus puniat, sive condonet, punit, & condonat per unum & eundem actum, tendentem in diversa objecta: & ideo tota mutatio est in homine.

Inst. 3. Deus est intrinsece liber; ergo potest mutare sententiam intrinsece.

Resp. *nego conseq.* Quia cum libertas Dei sit perfectissima, potest unico actu, utpote infinito, velle & nolle, amare & odisse; ille autem actus, entitative spectatus, est ipse Deus.

Quæres 4. *Utrum Deus possit comprehendi ab intellectu creato?*

Resp. *negat.* Nam, 1. Deus, *Jerem.* 32. dicitur *incomprehensibilis cogitatu* . . . . . 2. Quia comprehendere Deum, est divinam essentiam cognoscere, quantum cognoscibilis est, ipsamque omni ex parte exhaurire; atqui non potest sic cognosci, nisi per cognitionem infinitam, cujus non est capax intellectus creatus; ergo, &c.

Objicies: Beati vident Deum totum, ut est in se; ergo comprehendunt Deum.

Resp. *dist. ant.* Vident Deum totum, & non totaliter, *conc.* vident Deum totum & totaliter, *nego*. Porro ad comprehensionem Dei non sufficit, ut totus videatur, sed insuper ut videatur totaliter, id est, tam perfecte ac videri potest & exigit, ac consequenter cognitione infinita, cujus mens creata non est capax.

Inst. 1. Deus est simplicissimus; ergo non potest videri totus quin simul videatur totaliter.

Resp. *nego conseq.* Quia ut videatur totaliter, necesse est, ut videatur omni modo quo videri potest & exigit; atqui videri potest & exigit modo infinito; ergo.

Inst. 2. D. August. *Epist.* 112. ait: *Illud comprehendi, quod ita videtur, ut nihil ejus lateat videntem.* Atqui nihil Dei latet beatos; ergo.

Resp. *dist. maj.* Ut nihil lateat videntem, tum quoad rem visam, tum quoad omnem amplitudinem ejus cognoscibilitatis, *conc.* quoad rem visam duntaxat, *nego*. Porro cognitio beatorum, cum sit finita, non adæquat totam cognoscibilitatem Dei, qui modo infinito exigit videri.

Quæres 5. *An Deus sit ineffabilis?*

Resp. *affirm.* Ita definitur in Concil. Lateran. IV. cap. *firmiter*, de summa Trinit. *Credimus quod Deus sit . . . incomprehensibilis, & ineffabilis.*

Quæres 6. *Quo sensu Deus dicatur ineffabilis?*

Resp. Hoc sensu, quod a viatoribus, nullo nomine perfecte, & ut est in se, possit exprimi; quia eum perfecte & ut est in se, non cognoscunt.

CAPUT IV.

De invisibilitate Dei.

Quæres 1. *Quotuplex sit cognitio Dei?*

Resp. Duplex. *Abstractiva* nempe, qua Deum, per medium ab eo distinctum, nimirum per creaturas, cognoscimus; & *intuitiva*, qua Deum, ut est

est in se, seu essentiam Dei cognoscimus: de hac nunc agimus.

Quæres 2. *Utrum Deus videri possit oculis corporeis?*

Resp. *negat.* Nam in Scriptura Deus dicitur invisibilis 1. ad Tim. 1. *Regi sæculorum immortali & invisibili.* Et visibilis, 1. Joan. 3. *Videbimus eum sicuti est.* Ergo est visibilis & invisibilis, visibilis per mentem, & invisibilis oculo corporeo. *Ratio est*, quia Deus, cum sit purus spiritus, non est coloratus: ergo est extra objectum adæquatum oculi corporei; ergo oculus corporeus non potest, etiam de potentia Dei absoluta, elevari ad intuitivam Dei visionem.

Objicies 1. Scripturæ textus, quibus asseritur Jacob & Moysen vidisse Deum *facie ad faciem*, intelligi debent de visione Dei per oculum corporeum; ergo.

Resp. *dist. ant.* Intelligi debent de visione Dei, sub specie aliena & assumpta, *conc.* in propria natura, *nego.* Viderunt ergo Deum sub specie Angeli Deum repræsentantis, non vero viderunt essentiam divinam.

Objicies 2. Job *c.* 19. ait: *in carne mea videbo Deum meum*; ergo, &c.

Resp. *nego conseq.* Cum D. Aug. qui, *lib.* 22. *de Civ. Dei*, *cap.* 19. observat, Job dixisse, se, post resurrectionem, visurum Deum *in carne*, id est resumpto corpore, *non per carnem*, sed per mentem.

Inst. 1. Job addit: *Quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt.* Ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam Job ibi non loquitur de Deo in se, sed de Deo redemptore, qui in carne assumpta potest videri oculo corporeo.

Inst. 2. Job, *cap.* 42. ait: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.* Atqui ibi loquitur de Deo in se; ergo.

Resp. *nego min.* Loquitur enim de Deo in sua providentia, quasi diceret: multa audieram de effectibus tuæ providentiæ: nunc autem, cum a tot miseriis sanus evaserim, illos proprio experimento, quasi ad oculum, video.

Objicies 3. Visus est potentia cognoscitiva, Deus vero objectum cognoscibile; atqui potentia cognoscitiva potest extendi ad quodlibet objectum cognoscibile; ergo, &c.

Resp. *dist. maj.* Est potentia cognoscitiva, particularis & ad unum objectum determinata, nempe ad coloratum, *conc.* universalis, *nego.* Deus autem non est coloratus.

Inst. Deus, per absolutam suam potentiam elevat ignem corporeum ad comburendas animas, aquam in Baptismo ad producendam gratiam, licet cum illis effectibus nullam habeant proportionem; ergo a pari oculus corporeus elevari potest ad videndum Deum intuitive.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod ignis corporeus, & aqua baptismalis, non agant modo vitali, & consequenter sint tantum causæ instrumentales effectuum ad quos producendos a Deo assumuntur; in causis autem instrumentalibus Deus proportionem aliquam cum effectu producendo non supponit. E contra oculus corporeus, cum agat vitaliter, est essentialiter causa principalis effectuum quos operatur, ad quos seipsum movere debet; ergo aliquam, saltem inchoatam, cum illis effectibus proportionem habere debet.

Quær. 3. *Utrum Deus per solas naturæ vires possit ab intellectu creato videri intuitive?*

Resp. *negat.* Nam 1. ita definitum est in Concilio Viennensi contra Beguardos . . . 2. Isaias *cap.* 64. dicit: *Oculus*, mentis, *non vidit Deum, absque te*, (dante & elevante) *quæ præparasti expectantibus te* . . . Ratio est, quia visio intuitiva est actus supernaturalis, qui non potest elici per solas naturæ vires.

Objicies: Deus intuitive videndus, est intra latitudinem objecti intellectus specificativi; ergo potest naturaliter illius visio consequi.

Resp. *dist. ant.* Est intra latitudinem objecti intellectus specificativi, ipsi improportionati, *conc.* proportionati, *nego.* Licet ergo Deus clare videndus, sit intra latitudinem objecti intellectus, quatenus est potentia visiva; tamen cum sit ordinis supernaturalis, ipsi est improportionatus nec potest illum intuitive videre, nisi aliquo supernaturali auxilio roboretur.

CAPUT V.

De visibilitate Dei.

Quær. 1. *Utrum intellectus creatus possit Deum videre?*

Resp. Potest per quoddam auxilium Dei supernaturale: si quidem, Matth. 5. dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et Apost. 1. *Cor.* 13. ait: *videmus nunc per speculum & in ænigmate, tunc autem*, in patria, *facie ad faciem*, id est, intuitive . . . 2. Hæc veritas, quæ definita est in Conc. Florent. demonstratur ex traditione. Nam D. Irenæus *lib.* 4. *contra hæreses*, *cap.* 20. ait: *Participatio Dei, est videre Deum . . . homines igitur videbunt Deum, & vivent per visionem, immortales facti, & pertingentes usque ad Deum.* Et D. Clem. Alex. *lib.* 5. *Strom.* sic loquitur: *Qui sunt mundo corde, Deum videbunt, postquam extremam perfectionem attigerint.*

Objicies 1. In Scripturis Deus dicitur *invisibilis*, ergo.

Resp. Illi textus intelliguntur vel de visione corporea, vel de visione comprehensiva, vel de visione per solas naturæ vires, vel de visione intuitiva in hac vita; non autem de visione intuitiva in altera vita.

Objicies 2. Multi SS. Patres asserunt Dei naturam non posse intuitive videri; ergo.

Resp. *nego ant.* Nam SS. Patres unice rejiciunt possibilitatem visionis Dei comprehensivæ, contra Anomæos, qui, ut ait D. Chrysost. Hom. 2. contra Anomæos, *stulte non minus quam impie jactitabant, se ita Deum nosse, ac Deus seipsum novit.* Apposite ergo ad controversiam, quam versabant, exponi debent hæc eorum verba, *videri*, & *non videri*, quæ pro varia eorum significatione de Deo dici possunt; constat enim SS. Patres vocabula *videri*, & *comprehendi*, tamquam synonyma usurpasse.

Objicies 3. Inter mentem finitam & Deum infinitum, nulla est proportio; ergo.

Resp. Nulla est proportio *entitatis*, quæ est similitudo in natura, sed est proportio *habitudinis*, in eo posita, quod res aliqua contineatur intra objectum

ctum alicujus potentiæ; nam Deus continetur intra verum, quod est subjectum intellectus; illa autem proportio habitudinis sufficit ad Deum, cum supernaturali auxilio, videndum.

Quæres 2. *Utrum aliquibus puris hominibus in hac vita positis, fuerit concessa intuitiva Dei visio?*

Resp. *negat.* Nam Moysi a Deo postulanti, ut suam ipsi gloriam ostenderet, Exod. 33. respondit Deus: *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo & vivet.* Ubi nullus, ne Moyses quidem excipitur .... Joan. 6. dicitur: *Omnis qui audivit a Patre, venit ad me, non quia Patrem vidit quisquam, nisi is, qui est a Deo, hic vidit Patrem.* Ubi ab illa prop. negativa excipitur solus Christus; atqui unius exceptio non firmat regulam quoad alios; ergo.

Objicies 1. Deus Exod. 33. dixit Moysi: *ostendam tibi omne bonum;* atqui per *omne bonum* intellexit divinam naturam; ergo.

Resp. *nego min.* Nam Deus immediate exclusit intuitivam visionem, dicens: *Faciem autem meam videre non poteris.* Ergo per to *omne bonum*, intellexit duntaxat Deus mirabilia quæ per Moysen operaturus erat, ut Israelem a captivitate Ægyptiaca liberaret.

Inst. Deus de Moyse Num. 12. ait: *Os enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænygmata & figuras Dominum videt;* ergo intuitive Deum videbat.

Resp. *dist. conseq.* Intuitive videbat Deum, in persona Angeli Deum repræsentantis, *conc.* in propria natura, *nego.* Videbat ergo Angelum, qui typum Dei gerebat, ut asserit S. Stephanus, *Act.* 7.

Objicies 2. Apostolus 2. Cor. 12. ait se raptum fuisse ad tertium cœlum, & audivisse arcana verba quæ non licet homini loqui; ergo &c.

Resp. *nego conseq.* Non enim Apost. loquitur de visis, sed de auditis per revelationem sibi factam in extasi, vel in raptu mirabili quem passus fuerat, idque suadent, tum verbum *audivi*, quo utitur, tum hæc verba sequentia, *ne magnitudo revelationum extollat me*, &c.

Quæres 3. *Quinam fuit error Millenariorum?*

Resp. In eo consistit, quod docuerunt justos post generalem resurrectionem, antequam ad visionem Dei raperentur, cum Christo in terris regnaturos, illudque regnum traducturos, vel in ventris ac libidinis voluptatibus explendis, ut docuit infamis Cerinthus: vel in voluptatibus corporeis, sed licitis, ut quidam tenuerunt; vel in solis animæ spiritualibus deliciis, ut docuit *Papias* Jerosolymitanus Episcopus.

Quæres 4. *Quid de sententia Cerinthi est sentiendum?*

Resp. Quod sit infamis ab ipso Christo, Matth. 22. *damnata: In resurrectione neque nubent, neque nubentur;* & ab Aposr. Rom. 4. *Non est regnum Dei esca & potus.*

Quæres 5. *Quid de sententia Papiæ dicendum?*

Resp. Quod sit fabulosa ac delira: nam si vera esset, 1. Regnum Christi esset terrenum, tamen, *Joan.* 18. dicit: *Regnum meum non est de hoc mundo* .... 2. Regnum Christi esset mille annorum spatio circumscriptum, quod tamen nullum habiturum esse finem asserit Lucas, cap. 1. *Regni ejus non erit finis.*

Objicies: D. Joann. in Apocal. cap. 20. docet, quod Angelus *ligavit* diabolum *per mille annos .... ut non amplius seducat gentes, donec consummentur mille anni.* Atqui hoc est Millenariorum sententia; ergo.

Resp. *nego min.* Nam, juxta Millenarios, regnum Christi futurum non erat, nisi post generalem corporum resurrectionem; tamen D. Joannes loquitur de regno mille annorum, qui præcedent adventum Anti-christi, quia regnabit tribus annis & dimidio ante corporum resurrectionem; dicit enim: *Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes.* D. Joannes ergo per mille annos designat durationem præsentis Ecclesiæ, a primo Christi adventu usque ad Antichristi tempora, quod tempus dicitur regnum Christi.

Inst. Quod D. Joan. docet de regno Christi, non potest intelligi de tempore præsentis Ecclesiæ; ergo &c.

Prob. ant. Juxta D. Joann. 1. toto tempore illius regni draco ligabitur; atqui quotidie hominibus insidiatur. 2. Tempus illius regni ad mille annos restringitur; atqui Ecclesia ab annis 1764. durat. 3. Animæ decollatorum, propter testimonium Jesu, pertinebunt ad illud regnum; atqui non sunt amplius de Ecclesia; ergo.

Resp. *ad* 1. *dist. ant.* Draco est ligatus, quatenus per mortem Christi, ejus vires depressæ sunt & extenuatæ, *conc.* significavit Christus *Joan.* 12. dicens: *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.* Quatenus insidias hominibus struere amplius non potest, *nego.* Adhuc enim *latrare potest, sollicitare non potest:* ait D. Aug. serm. 197. de temp. *mordere omnino non potest, nisi volentem.*

Resp. *ad* 2. *dist. maj.* Spatio mille annorum, sumptorum indefinite, pro toto illo tempore quod a morte Chrisri, ad diem usque judicii, vel, ut alii volunt, ad adventum Antichristi intercedit, *conced.* sumptorum definite, *nego.* Itaque, *mille annos pro annis omnibus hujus sæculi posuit*, ait Augustin. loco cit. *ut perfecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo*, quæ per millenarium numerum solet explicari in Scriptura: v. g. Jerem. 32. *Ego Dominus faciens misericordiam in millibus his qui diligunt præcepta mea;* id est, in omnibus.

Resp. *ad* 3. *nego min.* Cum D. August. ibidem: *Neque enim*, ait, *piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia quæ nunc est regnum Christi .... regnant cum illo*, per gloriam essentialem, *dum isti mille anni*, primæ resurrectionis, *decurrunt.*

Quæres 6. *Utrum animæ justorum, quibus nihil superest expiandum, statim post mortem ad claram Dei visionem admittantur?*

Resp. *affirm.* Nam 1. Apost. 2. *Corinth.* 5. scribit, Sanctos post mortem habituros esse *domum non manufactam, æternam in cælis.* Nullum autem tempus interponit inter mortem & possessionem illius æternæ habitationis; ergo, &c. .... 2. Idem asserunt Patres: *Quanta securitas*, inquit D. Cyprian. exhortat. ad martyrium, *claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus, & aperire eosdem statim, ut Deus videatur & Christus .... sine damno temporis merces, judice Deo, redditur;* ergo *statim*, & *sine damno temporis*, justi visione beatifica donabuntur.

Obji-

Objicies 1. D. Joan. *Apoc.* 6. dicit, se vidisse subtus altare animas interfectorum *propter verbum Dei*; ergo Martyres nondum sunt in cœlis.

Resp. *nego conseq.* Nam quidquid intellexerit nomine *altaris*, certum est illas animas in cœlo esse; nam infra dicitur: *Illis data sunt singula stola alba:* atqui per stolas albas intelligitur æterna felicitas; ergo.

Inst. Illis martyrum animabus postulantibus gloriam, responsum est, *ut requiescerent adhuc modicum, donec compleantur conservi eorum & fratres eorum*, id est, ut finem mundi expectarent; ergo nondum fruuntur beatitudine.

Resp. *dist. conseq.* Nondum fruuntur beatitudine corporis, *conc.* animæ, *nego*. Itaque, animæ illæ, jam una stola, hoc est, animæ felicitate donatæ, gloriam corporis postulant, quæ dicitur non esse ante finem mundi concedenda.

Objicies 2. In ultimo duntaxat judicio Christus dicet electis: *Possidete paratum vobis regnum*. Matth. 25. Deinde Paterfamilias non solvit denarium diurnum, nisi ad vesperam. *Matth.* 20. id est, nisi ad finem mundi; ergo, &c.

Resp. *nego conseq.* Uterque enim textus intelligitur de beatitudine completa tum animæ, tum corporis, qua electi non donabuntur nisi in fine mundi, post ultimum judicium.

Objicies 3. SS. Patres justorum felicitatem ad ultimum usque judicii diem protrahunt; ergo.

Resp. *nego ant.* Exceptis enim paucis, qui Papiæ adhæserunt, ut sunt *Justinus*, *Irenæus*, *Nepos*, *Lactantius*, *Severus Sulpitius*, & *Augustinus* initio sui sacerdotii, reliqui omnes asseruerunt, animas justorum statim post mortem in cœlo regnaturas.

Inst. 1. D. Aug. *Serm.* 299. docet omnes Sanctos post resurrectionem sabbatizaturos in terra cum Christo, antequam in cœlum admittantur, *& sabbatizabunt Sancti & justi Dei*; ergo, &c.

Resp. Fateor D. Augustinum initio sacerdotii in opinione Millenariorum fuisse versatum, ut ipsemet fatetur *lib.* 20. *de civit. Dei cap.* 9. Verum brevi postea istam opinionem exuit, & constanter exinde docuit, animas statim a morte clara Dei visione potiri; nam in Psalm. 119. ait: *Ibi*, in cælesti Jerusalem, *omnes justi & Sancti sunt, qui fruuntur Verbo Dei sine lectione, sine litteris; quod enim nobis per paginas scriptum est, per faciem Dei illi cernunt.*

Inst. 2. D. Bernardus, *Serm.* 3. *de Sanctis*, ait: *In illam beatissimam*, Dei, *domum, nec sine nobis intrabunt, nec sine corporibus suis.* Ergo nondum vident Deum.

Resp. *dist. ant.* Non intrabunt sine nobis in domum Dei, cum completa animæ & corporis felicitate, *conc.* cum felicitate incompleta animæ, *nego ant.* Sic se explicat D. Bernard. eodem Serm. dicens: *Acceperunt jam singulas stolas, sed non vestientur duplicibus donec vestiamur & nos . . . . stola enim prima, ipsa est, quam diximus, felicitas & requies animarum, secunda vero, immortalitas & gloria corporum.* Hæc sana D. Bernardi doctrina nullum relinquit dubitandi locum.

Inst. 3. Joann. XXII. definivit Sanctos, non nisi post extremi judicii diem, esse Deum visuros; ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Licet enim Joann. XXII. tamquam Doctor privatus, in ea fuerit opinione, nihil tamen super ea re definiit, ut constat, 1. Quia id declaravit Clerus Gallicanus, a Rege in castrum Vincennarum coactus .... 2. Quia idipsum testatur Jo: XXII. revocando priorem suam opinionem per speciale diploma datum Avenione anno ejus Pontificatus ultimo. Quod diploma Benedictus XII. ejus successor promulgavit anno sequenti, in Extravag. quæ incipit: *Benedictus Deus.*

Quæres 7. *Quid sit lumen gloriæ?*

Resp. Est habitus supernaturalis, quo mens creata, a Deo elevatur ad intuitivam visionem Dei eliciendam.

Quæres 8. *Utrum lumen gloriæ necessarium sit ad Deum intuitive videndum?*

Resp. *affirm.* Nam 1. hoc definitum est in Concil. Viennensi contra Beguardos, & Beguinas . . . . 2. Quia cum intuitiva Dei visio sit supernaturalis, intellectus creatus est ex se insufficiens & improportionatus ad illam eliciendam; ergo ad id indiget elevari per aliquod auxilium supernaturale; atqui illud auxilium est lumen gloriæ; ergo, &c. Hinc, *Psalm.* 35. dicitur: *In lumine tuo videbimus lumen.*

Objicies 1. Omnis facultas potest per se, & sine ullo addito, attingere objectum suum; atqui Deus, utpote summe cognoscibilis, est objectum intellectus creati; ergo.

Resp. *dist. maj.* Potest per se attingere objectum suum, sibi proportionatum, *conc.* sibi improportionatum, *nego*. Deus itaque intuitive videndus, est objectum supernaturale; ergo intellectui creato improportionatum.

Objicies 2. Si lumen gloriæ sit principium effectivum visionis beatificæ, intellectus erit tantum causa instrumentalis illius visionis; absurdum consequens: ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Nam tum intellectus, tum lumen gloriæ simul conjuncta, unicum efficiunt visionis beatificæ principium; ergo neutrum suam agendi virtutem recipit ab alio.

Quæres 9. *Quotuplex sit objectum intuitivæ Dei visionis?*

Resp. Duplex: *primarium* nempe, quod primo, per se, & immediate videtur, & in quo cætera videntur, talis est Deus. Et *secundarium*, quod in alio videtur, nec confert ad beatitudinem, nisi accidentaliter, cujusmodi sunt creaturæ.

Quæres 10. *Quid primario beati videant in Deo?*

Resp. *Vident* 1. essentiam divinam, & omnia attributa, tam absoluta, quam relativa. Nam non possunt videre Deum ut est in se, facie ad faciem, quin videant omnia attributa quæ sunt in Deo formaliter & intrinsece.

Vident 2. omnia mysteria fidei; nam vident *facie ad faciem*, quæ viderant in terris *per speculum in ænigmate*.

Quæres 11. *Utrum essentia divina possit videri sine attributis, vel una persona sine alia?*

Resp. Non potest, necquidem de potentia Dei absoluta; nam Christus, *Joan.* 14. ex visione Verbi concludit visionem Patris, *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*; atque dicit id fieri eo quod sint unum in essentia: *Quomodo tu dicis, ostende nobis Patrem? non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?* Ergo visa essentia, videntur omnia

nia

uia quæ sunt idem cum illa, qualia sunt omnia attributa, & omnes SS. Trinitatis personæ.

Objicies 1. Essentia Dei virtualiter distinguitur ab attributis, & personis; atqui virtualis illa distinctio sufficit ut unum sine alio terminet actum intellectus; ergo, &c.

Resp. *dist. min.* Ut terminet actum intellectus abstrahentis, *conc.* intuitive videntis, *nego min.* nam intuitiva visio terminatur ad Deum ut est in se a parte rei, non ut per mentem una perfectio abstrahitur ab alia; atqui Deus, utpote simplicissimus, non potest videri ut est in se, quin videatur totus; ergo.

Inst. Deus liber est in concedenda sui clara visione, ergo potest clare manifestare essentiam sine attributis.

Resp. *dist. ant.* Liber est absolute quatenus potest se ad videndum exhibere, vel non exhibere, *conc.* liber est hypothetice, *nego ant.* ex hypothesi enim, quod se clare videndum exhibeat, non potest manifestare essentiam, qui manifestet ea quæ realiter identificantur cum essentia divina.

Objicies 2. Personæ divinæ a se invicem realiter distinguuntur; ergo &c.

Resp. *nego conseq.* Quia personæ, licet realiter inter se distinctæ, sunt unum, & idem cum essentia divina quæ a beatis primario videtur; hæc videri non potest, quin illæ simul cum ea videantur.

Inst. Una persona potuit incarnari sine alia; ergo pariter, &c.

Resp. *nego consiq.* Disparitas est, quod non necesse sit, ut res quæ alicui unitur, ei adæquate uniatur, hoc est secundum id omne quod est idem cum ipsa; unde Verbum potuit uniri humanitati, quamvis id omne quod est idem cum essentia divina, humanitati conjunctum non fuerit, id est, licet unaquæque persona propriam suam subsistentiam humanitati non unierit. E contra visio objecti non potest esse intuitiva quin objectum adæquate attingat, hoc est, secundum omnia quæ sunt ejusdem cum ipso naturæ.

Quæres 12. *Utrum Beati vidant omnes res in aliqua temporis differentia existentes?*

Resp. *negat.* Quia multa sunt quorum cognitionem Deus illis non tribuit, eo quod ad eorum statum non pertineant, sic teste Christo, Matth. 24. non vident ultimi Judicii diem, nec vident secreta cordis, nisi ad eos dirigantur.

Quæres 13. *Utrum aliquas saltem res existentes vidiant?*

Resp. *affirm.* Nam vident res ad quas naturalem habent appetitum, alias beatitudo non esset status omnium bonorum aggregatione perfectus. Sic 1. vident rerum, quæ sunt in hoc universo, genera & species, & rationes earum. 2. Vident in Deo omnia singularia quæ spectant ad statum, in quo, cum in terris degerent, vixere. 3. Vident preces quas viventes ad eos dirigunt, quia hoc spectat communionem quam Christus instituit inter membra Ecclesiæ regnantis, militantis, & patientis. 4. Sese invicem vident, suosque parentes & amicos cognoscunt. Ad illa enim omnia naturalem habent appetitum.

Quæres 14. *Utrum Beati videant omnia possibilia?*

Resp. *negat.* Alias comprehenderent Deum, nam omnipotentia est ipse Deus.

Objicies: Beati vident omnipotentiam Dei ut est in se; atqui non possunt eam sic videre, nisi omnia possibilia videant; ergo.

Resp. *dist. min.* Nisi omnia possibilia videant, confuse, *conc.* distincte & sigillatim, *nego*. Vident itaque omnipotentiam Dei in se, sed non vident sigillatim omnes creaturas ad quas potest sese extendere, alias comprehenderetur, quod menti finitæ est impossibile.

Quæres 15. *In quo Beati vident creaturas quas vident?*

Resp. Eas vident in Verbo divino, id est, in essentia divina.

Quæres 16. *Quomodo creaturæ quæ videntur a Beatis, vidiantur in Verbo?*

Resp. Videntur in Verbo formaliter, & causaliter. Nam 1. creaturas videri in Verbo *formaliter*, est illas videri eadem visione, qua videtur essentia divina in qua repræsentantur tamquam in speculo; atqui creaturæ sic videntur in Verbo, quod est speculum rerum omnium . . . 2. Creaturas videri in Verbo causaliter, est eas videri in se ipsis, visione quidem distincta a visione essentiæ divinæ, sed ab illa causata, ita ut essentiæ visio præsupponatur tamquam visionis creaturarum causa, saltem moralis; atqui creaturæ sic etiam videntur a Beatis, vel per revelationem ipsis factam, vel per species ipsis a Deo intrusas; ergo, &c. . . . Primam cognitionem D. August. *lib.* 4. *de Genesi ad litt. cap.* 24. vocat *matutinam*, quia clarior est. Secundam vocat *vespertinam*, quia obscurior & imperfectior est.

Objicies 1. Creaturæ non sunt in Verbo formaliter; ergo non possunt in eo videri formaliter.

Resp. *nego consiq.* Nam ut aliud videatur formaliter in Verbo, sufficit ut cum Verbo habeat connexionem talem, ut Verbum sit ratio formalis & motiva illud cognoscendi; atqui creaturæ habent talem connexionem cum Verbo, tum ratione causæ exemplaris, quippe factæ sunt ad normam idearum quas de eis Verbum habuit ab æterno; tum ratione causæ efficientis, quippe omnia per Verbum facta sunt; ergo, &c.

Objicies 2. Quod videtur in alio, non videtur intuitive, sed obscure; atqui repugnat cognitionem Beatorum non esse intuitivam, sed obscuram; ergo, &c.

Resp. *dist. maj.* Non videtur intuitive, sed obscure, si illud rem perfecte non repræsentet, *conc.* si perfecte rem repræsentet, *nego*. Porro Verbum quod est perfecta imago Patris, est etiam perfecta imago rerum omnium, tum possibilium, tum existentium.

Objicies 3. Si Beati aliquas creaturas viderent in Verbo tamquam in speculo, viderent omnes creaturas tum possibiles, tum existentes, quia Verbum illas omnes repræsentat: falsum ex dictis consequens; ergo, &c.

Resp. *dist. maj.* Si viderent eas tamquam in speculo necessario, *conc.* tamquam in speculo voluntario, *nego*. Porro essentia divina est speculum solum voluntarium, & consequenter beati eas solas creaturas in ea vident, quas Deus illis, pro beneplacito, vult manifestare, eorum intellectum per specialem concursum adjuvando ad harum, non ad illarum cognitionem.

Quæ-

Quæres 17. *Utrum intuitiva Dei visio in omnibus beatis sit æqualis?*

Resp. *negat.* Nam 1. Christus Joan. 14. dicit 4. *In domo patris mei mansiones multæ sunt. Quia*, inquit D. Greg. Magn. l. 35. moral. cap. 4. *in illa beatitudinis vita non dispari, unusquisque juxta dispar meritum, locum disparem percipit . . .* 2. 1. Cor. 35. *Stella enim differt a stella in claritate.* Hinc in Concil. Flor. definitum est, *beatos visuros Deum, sicut est, pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectius.*

Objicies 1. Matth. 20. unus denarius retribuitur omnibus qui in vinea patris familias operati sunt, licet alii plus, alii minus laboraverint; ergo æqualis omnibus decernitur visio beatifica.

Resp. *dist. conseq.* Erit æqualis quoad substantiam, *conc.* quoad gradum & intensionem, *nego.* Vita æterna erit æqualis omnibus, sed pro meritorum diversitate fulgebunt, alius majus, alius minus.

Objicies 2. Deus est maxime simplex; ergo non potest inæqualiter videri.

Resp. *nego conseq.* Quia æqualitas aut inæqualitas intuitivæ visionis non petuntur ex objecto, sed ex majori vel minori virtute potentiæ, quæ circa illud objectum versatur; virtus autem illa major vel minor est, prout magis vel minus participat de lumine gloriæ, quod est principium intuitivæ visionis.

Objicies 3. Posita beatitudinis inæqualitate, alter beatus alteri invidebit, illiusque majorem felicitatem desiderabit; ergo non erit in statu omnium bonorum aggregatione perfecto.

Resp. *nego ant.* Nam, ut ait Gregor. Mag. lib. 4. moral. cap. 31. *Nullus illeus disparitatis damna sentit, quia tantum sibi, quantum perceperit, sufficit;* quilibet enim tantum visionis habet, quantum capere potest; unde cum quilibet sit exsaturatus, nullus aliorum perfectiorem statum ambit.

Quæres 18. *Undenam repetatur inæqualitas intuitiva visionis?*

Resp. Repetitur ab inæqualitate luminis gloriæ, tamquam a causa physica totali, non vero a majori, vel minori perspicacia intellectus. Ratio D. Thomæ 1. p. q. 12. artic. 6. est, quia *intellectus plus participans de lumine gloriæ, perfectius Deum videbit; plus autem participabit de lumine gloriæ, qui plus habet caritatis.* Hinc sacra Facultas Parisiensis sequentem damnavit prop. *Cujus melior fuerint naturalia, necessario major erit gratia & gloria.*

Objicies: Intellectus concurrit ad visionem beatificam; ergo intellectus magis perspicax, ad eam magis concurrit.

Resp. *dist. ant.* Concurrit per vires supernaturales a Deo per lumen gloriæ acceptas, *conc.* per vires naturales, *nego.*

Inst. Intellectus ad visionem concurrit ut potentia vitalis; ergo per vires naturales.

Resp. *dist. ant.* Concurrit ut potentia vitalis elevata, & supernaturalizata, *conc.* naturalis, *nego.* Intellectus ergo agit in quantum elevatur per lumen gloriæ, & consequenter tota visionis inæqualitas physice fluit ab inæqualitate luminis gloriæ, intellectum magis, vel minus elevantis.

CAPUT VI.

De Dei æternitate, immensitate, & bonitate.

Quæres 1. *Quid sit æternitas?*

Resp. Definitur a Boetio: *Interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio . . .* Dicitur 1. *possessio*, quia est firma, quieta, & stabilis . . . Dicitur 2. *Tota simul*, quia nulla est in æternitate partium successio . . . Dicitur 3. *Perfecta*, quia est immutabilis & independens ab alio . . . Dicitur 4. *Interminabilis vita*, quia nec initium habet, nec finem.

Quæres 2. *Utrum Deus sit æternus?*

Resp. *affirm.* Nam Deut. 32. Deus dicit: *Vivo ego in æternum.* Danielis 6. dicitur: *Ipse est Deus vivens, & æternus in sæcula.* Ratio est, quia Deus est omnino immutabilis; ergo æternus. Æternitas enim nihil aliud est, quam duratio prorsus immutabilis.

Objicies: In duratione Dei, reperitur tempus præsens, præteritum, & futurum; ergo duratio Dei successionem importat; ergo non est æternus.

Resp. *dist. ant.* Reperitur præteritum, præsens, & futurum, eminenter, quatenus nimirum Deus sua æternitate complectitur omnia tempora, utpote respondens omnibus motibus, qui in diversis temporis partibus fiunt, *conc. ant.* reperitur formaliter, *nego.* Nam successionem non importat.

Inst. Æternitas coextenditur variis temporum spatiis, quæ vere successiva sunt; ergo æternitas est successiva.

Resp. *dist. ant.* Æternitas coextenditur eminenter, *conc.* formaliter, *nego.* Porro licet res coextensa formaliter, sit mutabilis sicut res successiva cui coextenditur, tamen res coextensa eminenter, est immutabilis.

Quæres 3. *An æternitas sit ita propria Deo, ut nulli creaturæ communicari possit?*

Resp. *affirm.* Nam omnis creatura habet necessario suæ existentiæ initium, cum sit necessario facta ex nihilo quod præcessit. Hinc SS. Patres ex æternitate Verbi probarunt illius divinitatem adversus Arianos.

Objicies: Deus ab æterno est omnipotens; ergo ab æterno potuit creare.

Resp. *dist. conseq.* Potuit ab æterno creare in tempore, *conc.* in æternitate, *nego.* Hoc enim implicat, nam omnis creatura supponit nihilum, quod sui creationem præcedit, nihil autem præcedere potest æternitatem.

Quæres 4. *Quid sit immensitas, & ubiquitas?*

Resp. *Immensitas* est illimitata substantiæ divinæ diffusio, per quam apta est coexistere omnibus rebus & locis .... *Ubiquitas* est actualis Dei existentia in omnibus rebus, & locis. Immensitas ergo differt ab ubiquitate, tamquam actus primus ab actu secundo.

Quæres 5. *Utrum Deus sit immensus?*

Resp. *affirm.* Nam 1. Deus, Baruch. 3. dicitur: *Excelsus & immensus.* 2. In Conc. Lateranen. IV. definitur: *Firmiter credimus .... quod unus solus est verus Deus, æternus & immensus ....* 3. Immensitas est perfectio simpliciter simplex; ergo, &c.

Quæres 6. *Utrum Deus sit ubique per potentiam?*

Resp. *affirm.* Nam ex Apostolo 1. Cor. 12. *Deus omnia operatur in omnibus*; ergo.

Quæ-

Quæres 7. *An Deus sit ubique per præsentiam?*

Resp. *affirm.* Nam Hebr. 4. dicitur: *Omnia nuda & aperta sunt oculis ejus:* ergo.

Quæres 8. *An Deus sit ubique per substantiam?*

Nota: Tripliciter res potest esse in loco per substantiam. 1. *Circumscriptive*, quando res, per diversas sui partes, respondet totidem loci partibus, ita ut ulterius non extendatur. Hic existendi modus convenit solis corporibus .... 2. *Definitive*, quando res tota est in toto loco, & tota in qualibet parte loci, ita ut existentia locari non excedat locum. Hic existendi modus convenit spiritibus finitis .... 3. *Repletive*, quando res tota est in toto loco, & tota in qualibet parte loci, nec a loco definitur, sed est ubique. His notatis:

Resp. *affirm.* Nam 1. Jerem. 23. Deus dicit: *Nunquid non cælum & terram ego impleo?* & Psalm. 138. *quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? si ascendero in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.* Ergo cum Deus sit in cœlo substantialiter, est etiam in aliis locis substantialiter .... 2. Deus est ubique per operationem, ut ipsi fatentur Sociniani; ergo est ubique per substantiam: nam in Deo operatio entitative sumpta, idem est cum illius substantia.

Objicies 1. Scriptura passim asserit Deum esse in cœlo, non autem in terris, Psalm. 113. *Deus autem noster in cælo. Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum.*

Resp. *dist. ant.* Asserit Deum esse in cœlo, quoad peculiarem modum manifestandæ suæ gloriæ, *conc.* quasi unicum sit ejus domicilium, *nego.*

Objicies 2. SS. Patres passim negant Deum esse in loco; ergo ... *Resp. dist.* negant Deum esse in loco circumscriptive, aut definitive, *conc.* repletive, *nego.* Responsio patet ex supra dictis.

Objicies 3. Horrendum est dicere, Deum esse in dæmonibus, damnatis, in locis fœtidissimis; ergo non est ubique .... *Resp. nego ant.* Nam purus spiritus incapax est, qui sordibus locorum, ubi est, inquinetur; nec magis iis inquinatur Deus, quam sol dum easdem fœditates perlustrat radiis suis, & anima dum est in corpore leproso.

Objicies 4. Scriptura & SS. PP. passim innuunt, Deum non esse in rebus, nisi per suam actionem, Act. 17. *Non longe est ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, movemur, & sumus.* D. Joan. Damasc. lib. 1. Orthod. fidei, cap. 16. *Ibi locus Dei esse asseritur, ubi perspicua ejus operatio existit.*

Resp. *nego ant.* Nam duntaxat præsentiam Dei substantialem ex ejus operatione, quæ a substantia non distinguitur, colligunt.

Inst. Ex actione ejus, qui potest agere in distans, non potest colligi præsentia substantialis; atqui Deus, utpote omnipotens, potest agere in distans; ergo, &c.

Resp. *nego min.* Repugnat enim aliquam causam agere in distans: quia omnis causa debet effectum contingere, vel per se, vel per virtutem suam; porro virtus Dei est ipsamet substantia Dei; ergo.

Quæres 9. *Utrum Deus sit substantialiter extra mundum?*

Nota: Dupliciter potest Deus intelligi esse extra mundum, 1. *Positive*, si illic sit tamquam in spatio reali, cui coexistat. 2. *Negative*, si illic existat, sed non extra se, nec cum ulla ad locum coexistentia & connotatione. Itaque:

Resp. 1. Deus est extra mundum *negative*, aliàs cœlorum ambitu coarctaretur; atqui non potest cœlorum ambitu coarctari, de quo 3. *Reg.* .... 8. dicitur: *Cælum & cæli cælorum te capere non possunt.* Ergo.

Resp. 2. Deus non est extra mundum *positive*, quia illic non est tamquam in spatio reali, cui coexistat, sed ibi est in se ipso, quomodo jam erat, antequam mundus fieret. Unde Poeta canit:

Dic ubi tunc esset, cum præter eum nihil esset;
Tunc ubi nunc, in se: quoniam sibi sufficit ipse.

Quæres 10. *Quotuplex distinguatur sanctitas?*

Resp. Triplex. Nimirum, *absoluta*, quæ est plenitudo essendi rei. *Relativa*, quæ est perfectio entis conveniens alteri, ab eoque appetibilis. *Et moralis*, quæ est perfecta sanctitas.

Quæres 11. *Utrum Deus sit bonus triplici illa sanctitate?*

Resp. *affirm.* Nam 1. est summe perfectus; est enim, quo nihil melius ac perfectius excogitari potest .... 2. Est summe conveniens creaturis, ab eisque appetibilis, cum omnes earum perfectiones sint participes divini illius esse .... 3. Est perfecte sanctus, Psalm. 144. *Sanctus est in omnibus operibus suis.*

Quæres 12. *Utrum Deus sit bonus per essentiam?*

Resp. *affirm.* Nam ille est bonus per essentiam, qui habet bonitatem vi essentiæ suæ solius, & independenter a quocunque alio, atqui talis est Deus. Quare Christus, *Luca* 18. dixit: *Nemo bonus, nisi solus Deus.* Nempe per essentiam, cum tamen creaturæ sint bonæ per participationem.

Objicies: Deus non est bonus; ergo non est bonus per essentiam.

Prob. ant. Quod est summe bonum, debet se summe diffundere, cum bonum sit sui diffusivum; atqui Deus non se summe diffundit; ergo.

Resp. *dist. min.* Non summe se diffundit ad intra, *nego.* Ad extra, *subdist.* propter conditionem creaturæ, *conc.* propter defectum bonitatis infinitæ ex parte Dei, *nego.* Summa itaque bonitas non potest, nisi personæ divinæ summe communicari, quomodo ad intra communicatur Spiritui Sancto in ejus productione.

Inst. Si Deus sit summum in quocumque genere bonum, debet excludere omne malum, tum a se tum a quocumque alio ente; atqui non excludit; ergo.

Resp. *dist. maj.* Debet excludere omne malum, si illud summum agat necessario, ut agit ignis, *conc.* si agat libere, ut agit Deus ad extra, *nego.*

CAPUT VII.

De intellectu & scientia Dei.

§. I. *De existentia, proprietatibus, & divisione scientiæ Dei.*

Quæres 1. *Utrum sit scientia in Deo?*

Resp. *affirm.* Nam Esther 14. dicitur: *Domine qui habes omnium scientiam.* Ratio est, quia scientia est perfectio simpliciter simplex, quæ est melior ipsa quam non ipsa.

Objicies 1. Scientia est accidens; ergo . . . .

Resp. *dist.* Est accidens in creaturis, *conc.* in Deo, *nego*. Nam in Deo non distinguitur ab essentia.

Objicies 2. Scientia proprie dicta, est discursiva; atqui cognitio discursiva repugnat Deo.

Resp. *dist. maj.* Est discursiva, spectata in homine, *conc.* spectata in seipsa, *nego*. Discursus itaque non pertinet ad essentiam scientiæ, est enim tantum ejus defectus & imperfectio; unde excluditur a Deo, qui uno & simplicissimo actu omnia simul pervadit & penetrat.

Quæres 2. *Qualis sit scientia Dei?*

Resp. 1. Est *infinita*, tum extensive, quia omnia cognoscit, tum intensive, quia ejus cognitio est certissima, evidentissima, & omnium comprehensiva .... 2. Est *æterna*, quia nunquam habuit initium, nunquam fuit interrupta, numquam finem habitura est .... 3. Est *immutabilis*, quia non est quid realiter & entitative distinctum a Deo, cum sit Deus ipse, ut fides docet.

Quæres 3. *Quotuplex sit in Deo scientia?*

Resp. Unica est realiter, quæ est ipse Deus; tamen propter multiplicem ordinem quem dicit ad varia objecta ad quæ se extendit, multiplex a Theologis cum fundamento assignatur scientiæ Dei divisio. Nam

1. *Dividitur* in scientiam *necessariam*, quæ versatur circa Deum & res possibiles, quæ non possunt aliter se habere. Et *liberam*, quæ versatur circa creaturas vel præteritas, vel existentes, vel aliquando futuras.

2. *Dividitur* in *speculativam*, quæ in sui objecti consideratione quiescit; & *practicam*, qua Deus res creatas producit.

3. *Dividitur* in scientiam *simplicis intelligentiæ*, qua Deus cognoscit res mere possibiles; in scientiam *visionis*, qua Deus cognoscit res vel existentes, vel aliquando futuras; & in scientiam *futurorum sub conditione*, qua Deus cognoscit res, quæ nunquam evenient, sed tamen evenirent, si quædam conditio poneretur, sive postea ponatur, sive non.

§. II. *De scientia simplicis intelligentiæ.*

Quæres 1. *Utrum Deus omnes creaturas possibiles certo cognoscat secundum esse eminens quod habent in Deo?*

Resp. *affirm.* Nam Deus perfecte comprehendit suam omnipotentiam; ergo perfecte cognoscit ea omnia, ad quæ potest sese extendere: atqui se extendit ad omnia possibilia; ergo.

Quæres 2. *Utrum Deus possibilia videat, etiam secundum esse proprium & formale quod haberent in se ipsis, si producerentur?*

Resp. *affirm.* Quia sic considerata habent verum esse, nec ille modus videndi ullam in Deo importat imperfectionem, nec excludit perfectiorem videndi modum, in essentia nimirum tamquam in causa, ergo.

Quæres 3. *Quo in medio Deus videt res possibiles?*

Resp. Eas videt 1. *in sua essentia tamquam in causa earum effectrice:* nam Deus comprehendit suam essentiam; ergo eam cognoscit, tum secundum quod est in se, tum secundum id ad quod potest se extendere; sed qui divinam essentiam sic cognoscit, in ea videt res possibiles; ergo, &c. . . . Eas videt *in seipsis, prout in essentia divina, tamquam in specie intelligibili, repræsentantur*; quia in essentia divina reperitur ratio speciei illarum intelligibilis.

Objicies contra primam partem: Deus non prius cognoscit suam essentiam, prout est causa rerum effectrix, quam res possibiles; ergo essentia, sic considerata, non est medium cognitionis divinæ.

Resp. *dist. ant.* Non prius cognoscit tempore, *conc.* ratione, *nego*. Itaque non prius cognoscit tempore, quia cognoscendo suam essentiam, simul & eodem instanti, per eamdem cognitionem, cognoscit possibilia, propter connexionem, quam habet cum illis. Verum prius ratione cognoscit suam essentiam, quam res possibiles, quia essentia est ratio cognoscendi res possibiles per eumdem cognitionis actum, ita ut essentia per se directe & immediate concipiatur cognosci; res possibiles vero nonnisi immediate, indirecte & per aliud.

Objicies contra secundam partem: Res possibiles in seipsis non sunt; ergo Deus eas non potest cognoscere in seipsis.

Resp. *dist. ant.* In seipsis non sunt formaliter, *conc.* objective, *nego*. Equidem possibilia esse proprium non habent actu, sed possunt habere, & ipsa haberent, si producerentur; Deus autem res, quas producere potest, cognoscit, & quidem secundum esse eorum proprium, non quod habent, sed quod haberent, si producerentur.

§. III. *De scientia visionis.*

Quæres 1. *Utrum Deus seipsum videat comprehensive?*

Resp. *affirm.* Nam seipsum tantum cognoscit, quantum cognoscibilis est; ergo, &c.

Quæres 2. *Utrum Deus certo cognoscat omnia præsentia & præterita, ac etiam occultas cordis cogitationes?*

Resp. Cognoscit, & quidem sigillatim ut sunt in seipsis; nam illa omnia sunt cognoscibilia; ergo cognoscuntur a Deo qui habet scientiam infinitam. Unde, *Eccl.* 23. dicitur: *Oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circumspicientes omnes vias hominum .... & hominum corda intuentes in absconditas partes.*

Quæres 3. *Quo in medio Deus videat seipsum?*

Resp. Videt seipsum per suam essentiam absque ullo medio; quia nihil prius est essentia divina, in quo ipsa videatur.

Quæres 4. *Quo in medio Deus videat entia præsentia & præterita?*

Resp. Videt tum in seipsis, tum in sua essentia tamquam in specie intelligibili, in qua, tamquam in speculo, repræsentatur realis eorum existentia.

Quæres 5. *Quo in medio Deus videat peccata?*

Resp. Videt in forma quæ illis est opposita, *sicut per lucem cognoscuntur tenebræ*, ait D. Thom. hic.

Quæres 6. *Utrum Deus omnia & singula futura contingentia libera absoluta cognoscat?*

Resp. Certissime cognoscit; nam 1. id testatur Scriptura, Ps. 138. *Intellexisti cogitationes meas de longe .... & omnes vias meas prævidisti* ... 2. Deus multas actiones hominum futuras prædixit ... 3. Quia

alias

alias Deus nec infinitus, nec immutabilis esset, nam multas de novo cognitiones acquireret.

Objicies 1. Deus, prædicens futura libera, nititur his particulis, *forte*, *forsitan*; ergo illa certo non novit.

Resp. *nego conseq.* Nam illæ particulæ in Deo, non sunt verba dubitantis, sed increpantis, ut docet D. August. *tract. 37. in Joan.* Unde idem significat ac, *utique*.

Objicies 2. Præscientia futurorum stare non potest cum libertate hominis: nam quod Deus prævidit, necessario eveniet; ergo.

Resp. *dist. probat.* Necessario eveniet, necessitate hypothetica & consequente liberam creatæ voluntatis determinationem, *conc.* necessitate absoluta & antecedente liberam creatæ voluntatis determinationem, *nego ant.* Unde D. August. *lib. 3. de lib. arb. cap. 4.* ait: *Sicut tu memoria tua non cogis facta esse quæ præterierunt, sic Deus præscientia sua non cogit facienda quæ futura sunt.*

Objicies 3. Si actio a Deo prævisa, sit infallibiliter futura, frustraneæ sunt consultationes & deliberationes; falsum conseq. ergo, &c.

Resp. *nego conseq. maj.* Nam Deus non aliter res futuras prænoscit, quam per causas per quas futuræ sunt; atqui inter causas rerum, numerantur consultationes & deliberationes; ergo &c.

Inst. Vel Deus prævidit me salvum fore, vel damnandum: *si primum*, quidquid egero, sive bonum, sive malum, salvus ero; *si secundum*, quidquid egero, damnabor; ergo, posita præscientia, frustraneæ sunt consultationes, &c.

Resp. *dist. ant.* Deus prævidit me salvum fore, vel damnandum, propter bona, vel mala opera mea, eaque libera, *conc.* independenter a bonis vel malis operibus meis liberis, *nego ant.* Nempe non nisi per bona opera obtinendam esse salutem æternam præordinavit Deus; quæ si fiant, Deus obtinendam salutem prævidet; nisi vero fiant, salutem non obtinendam Deus prævidet; unde nullam necessitatem rebus futuris imponit præscientia Dei.

Quæres 7. *Utrum Deus libera absolute futura videat in reali suorum æternitate coexistentia?*

Resp. *negat.* Nam ab æterno non existunt, alias essent futura, ut supponitur, & non essent futura, quia essent æterna; ergo ab æterno non coexistunt æternitati realiter; siquidem coexistere, nihil aliud est, quam simul cum alio realiter existere.

Objicies 1. Æternitas complectitur omnia omnino tempora, præsentia, præterita & futura: nam est infinita & indivisibilis duratio; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Complectitur omnia tempora, quæ existunt, *conc.* quæ non existunt: *nego ant.* Porro futura non existunt actu; ergo non coexistunt æternitati, sed coexistent, quando erunt actu.

Inst. Quod coexistit rei quæ est tota simul, jam & coexistit; atqui futura coexistunt æternitati, quæ est tota simul; ergo, &c.

Resp. *nego maj.* Quia licet æternitas sit tota simul, tamen virtualiter est extensa, & durationi infinitas partes sibi succedentes habenti æquipollet; & ideo quod finitam durationem habet, æternitati secundum ejus totam entitatem respondet quidem, non vero secundum omnes ejus partes virtuales, nec proinde dici potest illi ab æterno coexistere.

Objicies 2. SS. Patres & Scholæ Magistri docent Deo nihil esse futurum, sed omnia præsentia; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Docent Deo nihil esse futurum quoad cognitionem, *conc.* quoad realem existentiam, *nego ant.* Unde D. Aug. sese explicans, *lib. 5. de Genesi ad litteram, c. 18.* dicit: *Antequam fierent, & erant, & non erant, erant in Dei scientia, non erant in sua natura.*

Quæres 8. *Utrum Deus videat libera absoluta futura in proximis suorum causis in actu primo consideratis?*

Resp. *negative:* Nam causa libera, nempe voluntas, etiam proxime ad agendum disposita, non habet infallibilem connexionem cum effectu futuro libero, cum, positis omnibus ad agendum prærequisitis, adhuc maneat indifferens ad agendum vel non agendum; ergo effectus non potest in sua causa certo cognosci.

Quæres 9. *Utrum Deus futura libera absoluta cognoscat in suis decretis absolutis physice præmoventibus?*

Resp. *negative:* Nam illa decreta non satis cum dogmate catholico circa humanam libertatem cohærere videntur, cum iis positis actiones nostræ non sint in nostra potestate: quotiescumque enim aliquod prævium & antecedens non est in nostra potestate, nec a nobis impedibile, toties effectus, qui ex illo sequitur, non est in nostra potestate; atqui decretum absolutum & physice præmovens, 1. non est in nostra potestate, cum ex adversariis sit ante omnem prævisionem determinationis voluntatis nostræ ad agendum: 2. Non est a nobis impedibile, cum, ex iisdem, motione ineluctabili & insuperabili applicet voluntatem ad actum; ergo actio consequens ex illo decreto, non est in nostra potestate.

Quæres 10. *In quo ergo medio Deus videat futura libera absoluta?*

Resp. *ea videt*, 1. In seipsis objective & terminative, id est, in determinata eorum veritate; nam futura libera habent veritatem per se cognoscibilem: unumquodque enim eo ipso quo est, & eo modo quo est, seu præsens, seu præteritum, seu futurum, suam habent veritatem, eamque per se cognoscibilem: ergo cognoscuntur a Deo infinite cognoscitivo.

2. Ea videt in sua essentia, tamquam in specie intelligibili in repræsentando, quia in essentia divina, quæ est similitudo rerum, reperitur ratio speciei illarum intelligibilis.

3. Ea videt in decreto, quo decernit actu concurrere cum causa libera ad suum actum, in hypothesi quod prævíderit eam acturam, si concursum suum decerneret: nam Deus futura libera absoluta videt in illo medio, quo posito, de illis futuris verum est dicere, *erunt*, & quo non posito, id dici non potest; atqui posito decreto, quo, prævisa per scientiam conditionatorum operatione causæ secundæ si concursum illi decernat, reipsa eidem concursum illum decernit, de illis futuris verum est dicere, *erunt*, quo non posito, id dici non potest; nam eo posito, res est absolute futura, nec ante futura est absolute, quam illud sit ponendum, licet conditionate futura sit.

Quæres 11. *Utrum Deus futura libera conditionata certo cognoscat?*

 Resp.

Resp. Certo cognoscit, etiam ea quorum non est ad actum reducenda cognitio: 1. Quia ea certo & determinate prædixit futura sub conditione. 2. Quia quidquid est determinate verum, scitur a Deo; atqui futura conditionata, sunt determinate vera, nam possunt de iis fieri contradictoriæ propositiones, quarum necesse est alteram esse determinate veram, alteram determinate falsam; ergo.

Objicies. SS. PP. scientiam conditionatorum damnant ac. irrident in Semi-pelagianis; ergo est rejicienda.

Resp. *dist. ant.* Damnant scientiam conditionatorum ratione abusus, quem illius scientiæ faciebant Semipelagiani, *conc.* damnant scientiam conditionatorum in se spectatam, *nego ant.* Itaque Semipelagiani abutebantur scientia Dei conditionata, docentes, causam prædestinationis ad fidem & gloriam, esse bona opera ex solis viribus liberi arbitrii elicita, quæ Deus futura prævidebat. Et cum urgerentur exemplo infantium meritis parium, quorum alii sine Baptismo decedunt, alii Baptismo donati, respondebant, testibus Aug. & Prospero Ep. 194. ad Sixtum: *Deus in eis quos hinc aufert, prævidet, quemadmodum victurus esset quisque, si viveret: & ideo quem nequiter novit fuisse victurum, sine Baptismo fecit emori: sic in eo puniens opera mala, non quæ fecit, sed quæ facturus fuit*, si ad adultam ætatem pervenisset; quod ut aperte falsum reprobant SS. Patres.

Quæres 12. *Utrum Deus libera sub conditione futura videat in decretis absolutis ex parte sui, & duntaxat conditionatis ex parte creaturæ liberæ?*

Resp. *negat.* Quia decreta Dei absoluta prædefinientia non satis cohærent cum libertate hominis, ut supra probatum . . . . 2. Quia Christus Matt. 11. objurgat Judæos præ Tyriis, quod non egerint pœnitentiam, quam egissent Tyrii, si habuissent eadem gratiæ tum externæ, tum internæ auxilia, quæ habuerunt Judæi; atqui Christus non novit conversionem Tyriorum; nisi dependeret a decreto absoluto ex parte sui, hæc objurgatio, Judæis facta præ Tyriis, non esset justa: nam Judæi in doctrina prædeterminantium, destituti sunt auxilio prædeterminante, absolute necessario ad agendam pœnitentiam, & quo posito repugnat non agi pœnitentiam: Tyrii vere illud habuissent; ergo Judæi injuste a Christo objurgati fuissent præ Tyriis, quod dicere nefas est . . . 3. Quia per decreta absoluta ex parte subjecti, & conditionata ex parte objecti, Deus absolute statueret fieri, quod non fieri absolute decernit, statuendo nimirum conditionem, sine qua non possunt fieri, nunquam esse ponendam; v. g. *Statuo Tyrios pœnitentiam acturos, si apud ipsos fierent miracula quæ facta sunt apud Judæos, sed simul statuo alia miracula apud ipsos numquam operare*: atqui hic modus operandi, est inanis, & majestatis divinæ omnino indignus; ergo . . . 4. Si admitterentur decreta prædeterminantia, Deus nihil videret ante suum decretum; atqui hoc falsum est ex D. Aug. *lib. de prædest. Sanctor.* dicente: *Prædestinatio*, id est absoluta prædefinitio est quæ sine præscientia *esse non potest: potest autem esse sine prædestinatione præscientia. Prædestinatione quippe Deus ea præscivit quæ fuerat ipse facturus; unde dictum est; fecit quæ futura sunt. Præscire autem potens est etiam quæ ipse non facit, sicut quæcumque peccata* . . . . 5. Si admitterentur decreta prædeterminantia, Deus æque prædefiniret peccata conditionate futura, ac omnes alios actus creaturarum, & sic esset causa & author peccati.

Respondent Thomistæ, Deum prædefinire entitatem actus peccaminosi, non vero malitiam actus, quam adversatur & prohibet. Sed

Contra est 1. Quia non potest intelligi prædeterminatio ad entitatem actus peccaminosi, quin sit prædeterminatio ad malitiam actus, seu ad actum ut malus est. Nam quisquis est auctor actus, cui annexa est malitia, ad eumque prædeterminat secundum entitatem, is quoque ad eum prædeterminat, ut malus est.

Contra est 2. Quia si Deus præmovendo creaturam liberam ad entitatem peccati, non præmoveret ad ejusdem malitiam, nihil esset in quo Deus videre posset peccati malitiam; atqui illa certo cognoscit, ut docet D. Aug. supra citatus.

Respondent, Deum cognoscere peccata in suo decreto permissivo. *Sed hoc falsum est;* nam decretum illud permissivum vel supponeret prævisionem peccati, si illud permitteret & ad illud concurrere paratus esset; vel non supponeret. *Si primum*, esset eadem sententia, quæ nostra. *Si secundum*, decretum illud permissivum diceret voluntatem negandi, etiam justis, auxilium necessarium ad peccatum vitandum, ex quo necessario sequeretur peccatum, quo durius nihil, nihil a voluntate divina alienum magis.

Objicies 1. Vera & sincera voluntas Dei antecedens salvandi omnes, est absoluta ex parte Dei & conditionata ex parte creaturæ; ergo decreta absoluta ex parte subjecti & conditionata ex parte objecti, non sunt rejicienda.

Resp. *dist. conseq.* Non sunt rejicienda, quando conditio pendet a sola creatura, quomodo in hac prop. *Deus vult omnes homines salvos fieri, si illi mandatis obtemperaverint*, conditio pendet a sola creatura, cum Deus, quantum est ex se, omnibus det, aut saltem offerat media quæ sunt ad salutem consequendam necessaria, *conc.* quando conditio pendet a solo Deo, aut saltem partim a Deo, partim a creatura, nec Deus ex sua parte conditionem illam vult implere, *nego conseq.* illa enim decreta sunt ludicra & superflua, & consequenter majestatis divinæ indigna.

Objicies 2. Voluntas creata, ex se est indifferens & indeterminata: ergo debet determinari a Deo.

Resp. *nego conseq.* Nam causa secunda libera seipsam in actu secundo determinat quantum ad exercitium quatenus sic agit, ut possit non agere; alias non esset libera.

Quæres 13. *Quo in medio Deus videat libera conditionate futura?*

Resp. Ea videt, 1. In se ipsis; 2. In essentia sua tamquam in specie intelligibili; eodem modo, quo *quæst.* 10. diximus Deum videre libera absolute futura: eædem enim rationes valent pro liberis sub conditione futuris.

Quæres 14. *Per quam scientiam Deus videat libera sub conditione futura?*

Resp. Per scientiam mediam, in qua includitur Dei decretum de futuritione rei ponendum, tam-

quam

quam pars conditionis sub qua res esset futura, & ut talis prænoscitur.

Prob. 1. Quia scientia media est, *certa & infallibilis cognitio actuum liberorum sub conditione futurorum, independens ab omni decreto Dei absoluto, eoque anterior;* atqui Deus per talem scientiam cognoscit libera sub conditione futura; ergo, &c. . . . *Prob. min.* Deus certo & infallibiliter noscit quomodo quisque sit vocandus, ut vocantem non respuat, non reluctetur, sed vocationi divinæ obtemperet, ut docent Div. Augustin. lib. 1. ad Simplicium quæst. 2. *Cujus autem miseretur,* inquit, *sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.* Et Div. Chrysostom. *Hom. 31. in Matth.* qui quærens cur Christus Matthæum *non cum Petro simul ac Joanne & aliis discipulis vocarit?* Respondet: *Certo quemadmodum tunc ad illos accessit, vocavitque quando obtemperaturos sciebat, sic Matthæum quoque tunc vocavit quando miraculorum fama perdomitum, minime reluctatusum videbat. Quo de causa etiam Paulum post resurrectionem piscatus est.* Atqui illa cognitio est scientia conditionata, per quam Deus, antecedenter ad omne decretum absolutum, infallibiliter novit talem hominem libere consensurum, si tali, aut tali vocatione præveniatur; ergo datur in Deo scientia media, &c.

Prob. 2. Si libera sub conditione futura, ex decretis ex parte Dei absolutis, suam haberent futuritionem, præscientia Dei non præsupponeretur, decretis Dei actualibus & absolutis; atqui ex PP. præscientia Dei, decretis ejusdem actualibus & absolutis præsupponitur. *Non propterea erit aliquid, quia id scit Deus futurum, sed quia futurum est, scitur a Deo antequam fiat,* ait Origen. in cap. 8. Epist. ad Rom. *Et quidem præscientia Dei vera atque inculpabilis est,* inquit Div. Joann. Damascen. lib. adversus Manichæos, *verum ipsa haudquaquam causa est, cur omnino fiat quod futurum est, sed quia hoc, vel illud facturi sumus, ideo prænoscit.* Et D. Thom. 3. *part. art. 3. ad 4.* ait: *Prædestinatio,* id est, absoluta prædefinitio, *supponit præscientiam futurorum.* Nihil certe clarius.

Objicies. Nihil omnino futurum est independenter a Dei decreto; ergo Deus non cognoscit futura sub conditione independenter a decreto.

Resp. *dist. ant.* Independenter a Dei decreto absoluto vel conditionato, *conc.* semper absoluto, *nego ant.* Nempe ante decretum nihil vere est futurum; verum decretum debet proportionari naturæ & conditioni rei futuræ: si res sit absolute futura, admittendum est decretum absolutum, non quidem antecedens prævisionem rei futuræ sub conditione, sed subsequens; si vero res sit futura duntaxat sub conditione nunquam ponenda, sufficit decretum conditionatum, quod sit pars conditionis, sub qua res futura prænoscitur.

Inst. 1. Ut actus sit conditionate futurus, debet extrahi e statu meræ possibilitatis ad statum futuritionis; atqui ad hoc requiritur decretum absolutum ex parte subjecti & conditionatum ex parte objecti; ergo, &c.

Resp. Transeat maj. *nego min.* Nam ut aliquid e statu meræ possibilitatis extrahatur ad statum conditionate rei futuritionis, sufficit decretum conditionate ponendum, quod includitur in ipsa conditione.

Dixi: *Transeat maj.* Quæ posset negari, quia actus sub conditione futurus, non est vere futurus, sed solum esset futurus, si poneretur aliqua conditio, ad quod non requiritur ut actus ab uno statu extrahatur ad alium, sed sufficit ut habeat veritatem objectivam, vi cujus de illo dici potest, *esset, si poneretur talis conditio:* veritas autem objectiva non pendet ab ullo decreto actuali.

Inst. 2. Futurum sub conditione, habet aliquid, quod non habet mere possibile; ergo e statu possibili est extractum.

Resp. *dist. ant.* Habet aliquid objective, *conc.* entitative, *nego ant.* Itaque res sub conditione futura nullam habet entitatem actualem aut futuram, sed solum habetet, si poneretur aliqua conditio; unde rei mere possibili superaddit solummodo veritatem objectivam, quatenus de ea dici potest, non solum quod posset esse, sed etiam quod esset, si poneretur aliqua conditio, quod dici non potest de re mere possibili.

Cæteras objectiones vide Tomo I. ubi hæc conclusio fusius est tractata.

Quæres 15. *Utrum scientia Dei sit causa rerum?*

Resp. Est causa rerum directiva, quia suppeditat ideas, ad quas factæ sunt res quæ ex nihilo eductæ sunt.

Quæres 16. *Quænam Dei scientia sit causa rerum?*

Resp. 1. Non est scientia visionis: nam versatur circa res jam productas pro aliqua temporis differentia; ergo non potest dirigere potentiam executricem ad illas producendas.

Resp. 2. Est scientia simplicis intelligentiæ. Nam Deus essentias & proprietates rerum omnium possibilium repræsentando, proponit modum quo fieri possunt; ergo Deus dirigit ad operandum.

Quæres 17. *Quotuplex sit idea?*

Resp. Duplex, objectiva nempe, & formalis.

Idea objectiva, est forma quædam, seu exemplar, in mente artificis existens, ad cujus imitationem extra se operatur . . . *Idea formalis,* est cognitio formæ seu exemplaris, quod artifex sibi in suo opere exprimendum proponit.

Quæres 18. *An sint in Deo ideæ?*

Resp. *affirm.* Nam Deus operatur sciens & volens; ergo habet ideas rerum omnium, quas producit conformes illis ideis.

Quæres 19. *An plures sint in Deo ideæ?*

Resp. 1. Est unica idea formalis; quia in Deo unica est rerum omnium cognitio.

Resp. 2. In Deo sunt plures ideæ objectivæ: nam idea objectiva est forma in mente divina existens, ad quam Deus respiciens omnia entia producit, vel producere potest; sed illa entia sunt plura; ergo & illorum ideæ.

CAPUT VIII.

De voluntate Dei.

Quæres 1. *An sit in Deo voluntas?*

Resp. *affirm.* Nam Christus Matth. 6. dicit Patri: *Fiat voluntas tua.* Ratio est, quia voluntas est perfectio simpliciter simplex.

Quæres 2. *Quotuplex est in Deo voluntas?*

Resp. A parte rei unica est, quemadmodum est unica natura, a qua est indistincta: tamen secundum nostrum concipiendi modum, multiplex est.

Quæ-

Quæres 3. *Quomodo voluntas Dei dividitur nostro concipiendi modo?*

Resp. Dividitur in voluntatem beneplaciti, & voluntatem signi.

Quæres 4. *Quid sit voluntas beneplaciti?*

Resp. Est ipsa Dei volitio qua aliquid vult, vel non vult. Hæc est proprie dicta voluntas, Deo intrinseca.

Quæres 5. *Quid sit voluntas signi?*

Resp. Est signum quoddam externum declarans Dei volitionem: sic mandata Dei dicuntur voluntas Dei, Matth. 12. *Qui facit voluntatem Patris mei, ipse intrabit in regnum cælorum*, id est, qui servat mandata Dei, qui sunt signa voluntatis beneplaciti Dei. Hæc voluntas signi est metaphorica, Deoque extrinseca.

Quæres 6. *Quotuplex est voluntas signi?*

Resp. Quintuplex: scilicet, præceptum, prohibitio, permissio, consilium, & operatio, juxta hunc versum.

Præcipit, & prohibet, permittit, consulit, implet.

Quær. 7. *Quomodo dividitur voluntas beneplaciti?*

Resp. Dividitur 1. In antecedentem & consequentem.

Voluntas antecedens est ea, qua Deus aliquid vult secundum se spectatum, abstrahendo a circumstantiis quæ illi adjungi possunt. Hac voluntate vult omnes homines salvos fieri, quia hoc in se bonum est.

Voluntas consequens, est ea, qua Deus aliquid vult simpliciter & absolute, spectatis omnibus circumstantiis particularibus. Hac voluntate vult hominem in impœnitentia finali morientem damnari.

Dividitur 2. In absolutam & conditionatam.

Voluntas absoluta est ea, quæ a nulla conditione pendet; talis est voluntas de mundo condendo. Hæc semper est efficax.

Voluntas conditionata est ea, quæ ex aliqua conditione pendet. Unde non semper est efficax, quia non semper ponitur conditio requisita.

Quæres 8. *Utrum voluntas Dei sit causa rerum imperans?*

Resp. *affirm.* Nam Psalm. 113. *Omnia quæcumque voluit fecit.* Et Ephes. 1. *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.*

Quæres 9. *Utrum voluntas Dei semper impleatur?*

Resp. 1. Voluntas signi non semper impletur, nam multi contemnunt Dei consilia, & ejus mandatis non obediunt. Prov. 1. *Despexistis omne consilium meum & increpationes meas neglexistis.*

Resp. 2. Voluntas Dei antecedens non semper impletur: nam hac voluntate *vult omnes homines salvos fieri*, 1. ad Tim. 2. sed non omnes salvantur, quia conditionem quæ a Deo simul & a libera hominis cooperatione pendent, homines ex sua parte non implent; ergo, &c.

Resp. 3. Voluntas Dei consequens semper impletur: de ea nimirum intelligi debent hæc Psalm. 123. verba: *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit;* necnon & ista ipsius Dei apud Isaiam 46. *Omnis voluntas mea fiet.*

Objicies: Non potest conciliari humana libertas cum absoluta Dei voluntate circa liberas nostras actiones; ergo.

Resp. *nego ant.* Quia voluntas Dei absoluta circa liberas hominis actiones, supponit liberam hominis determinationem a Deo conditionate prævisam qua præsupposita, Deus pro suo beneplacito, absolute decernit hanc actionem, quare vocatur *voluntas consequens.*

Quæres 10. *Utrum voluntas Dei sit libera?*

Resp. Est vere & proprie libera circa creaturas: nam Psalm. 113. *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit.* Et Psalm. 95. *Deus ultionum libere egit.* Ratio est, quia libertas est perfectio simpliciter simplex.

Objicies: Vera libertas dicit indifferentiam ad agendum vel non agendum; atqui Deus non habet hanc indifferentiam; ergo.

Prob. min. Deus semper fuit determinatus ad agendum vel non agendum; ergo non est indifferens ad agendum vel non agendum.

Resp. *dist. conseq.* Non est indifferens indifferentia passiva, qua possit novum actum immanentem producere ac in se recipere: item non est indifferens indifferentia suspensionis, qua, anceps consilii, quid agat nondum decreverit, *conc.* non est indifferens indifferentia activa, quæ est vis ad agendum vel non agendum, ei competens, qui ad certum quid agendum non alligatur, *nego.*

Quæres 11. *In quo posita sit libertas divinæ voluntatis?*

Resp. Posita est in entitate divinæ voluntatis: quatenus pro nutu intrinsece connotat objecta extra se posita: nam ad libertatem Dei duo requiruntur; 1. Ut sit perfectio quædam Deo intrinseca: 2. Ut dicat indifferentiam activam: atqui in nostra sententia, 1. Actus Dei liber, est perfectio Deo intrinseca, cum sit ipsamet divina voluntas; 2. Dicit indifferentiam activam, cum ita connotet creaturas, ad quas terminatur, ut potuerit illas non connotare; ergo.

Objicies: Idem non potest esse necessarium simul & liberum: sed actus divinæ voluntatis est necessarius; ergo.

Resp. *dist. maj.* Sub eodem respectu, *conc.* sub diverso, *nego.* Porro actus divinæ voluntatis est necessarius quoad entitatem, liber vero quoad terminationem ad creaturas.

Quæres 12. *Utrum Deus sit omnipotens?*

Resp. *affirm.* Eccl. 1. *Deus est altissimus, creator, omnipotens.* Et, *Matth.* 4. Christus dicit: *Pater, omnia tibi possibilia sunt.* Ratio est, quia Deus est infinitus; ergo habet infinitam virtutem; atqui infinita virtus idem est ac omnipotentia, ergo.

Objicies: Deus non potest facere alia ab eis quæ actu vult facere & facit; ergo.

Respond. *dist. ant.* De potentia ordinata, *conc.* de potentia absoluta, *nego.* Potentia ordinata spectatur cum decreto, vi cujus non potest facere, nisi quæ statuit, cum nihil possit fieri sine decreto. Potentia absoluta spectatur seorsim a decreto: per hanc potest facere quidquid non implicat contradictionem.

Quæres 13. *Quodnam est objectum divinæ voluntatis?*

Resp. Objectum *primarium* est Deus ipse, quia est summum bonum, & ratio volendi cætera, juxta illud Prov. 16. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus ....* Objectum *secundarium* sunt crea-

creaturæ, tum in aliqua temporis differentia existentes, tum mere possibiles, quia Deus vult id omne quod habet rationem boni; atqui creaturæ in aliqua temporis differentia existentes, habent bonitatem actualem participatam, possibiles vero habent bonitatem possibilem; ergo Deus illas vult & amat: nam *Deus vult . . . . ea quæ sunt, vel possunt esse bona*, ait D. Thom. lib. 3. contra gentes cap. 84.

Quæres 14. *Utrum Deus amet necessario?*

Resp. 1. Amat seipsum necessario, quia est summum bonum, clare & intuitive visum . . . . 2. Amat creaturas possibiles etiam necessario, si considerentur entitative, quia sic non distinguuntur a potentia divina . . . . 3. Creaturas in aliqua temporis differentia existentes amat libere, quia non sunt summum bonum.

Quæres 15. *Quo amore Deus seipsum amet?*

Resp. Amore *complacentiæ*, quia necessario sibi complacet in sua bonitate; non vero amore *benevolentiæ*, quia nihil suæ perfectioni addit per suam bonitatem.

Quæres 16. *Quo amore Deus amet creaturas in aliqua temporis differentia existentes?*

Resp. Amat *amore benevolentiæ & efficaci*, quia illis libere vult & confert aliquod bonum, nempe esse, & conservari.

Quæres 17. *Quo amore amat creaturas possibiles?*

Resp. Amore *complacentiæ & inefficaci*; quia sibi complacendo in earum possibilitate, nihil statuit circa earum existentiam.

Objicies: Possibilia sunt pure nihil; atqui Deus non potest amare pure nihil; ergo.

Resp. *dist. maj.* Sunt pure nihil in se, *conc.* in potentia Dei, in qua continentur, & a qua non distinguuntur, *nego*. Ideo quando Deus amat possibilia, amat suam omnipotentiam, in qua sibi complacere concipitur.

Quæres 18. *Utrum Deus velit mala naturæ & pœnæ?*

Resp. Non ea vult *directe & per se*, ratione ipsorum, quia qua talia non habent rationem boni, sed ea vult *indirecte & per accidens*, nimirum ratione alterius quod directe vult. Sic quia vult directe ut servetur naturæ ordo, vult indirecte defectus naturæ qui cum illo ordine conjunguntur; sic quia vult justitiam suam servari, vult irrogationem pœnæ, sine qua non potest justitia servari: hoc sensu Eccl. 3. dicitur, *Bona, & mala, vita & mors, a Deo sunt*.

Quæres 19. *Utrum Deus velit mala culpæ?*

Resp. Nullo modo vult, juxta illud Psalm. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*. Unde Conc. Trid. sess. 6. can. 6. definit: *Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita ut bona Deum operari, non permissive solum . . . anathema sit*.

Objicies: Exodi 9. dicitur, *induravitque Dominus cor Pharaonis*; atqui indurare cor hominis, est velle ut peccet; ergo.

Resp. *dist. min.* Indurare positive, infundendo malitiam, *conc.* negative, substrahendo nimirum gratiam specialem & uberiorem propter peccata præterita, qua substracta homo frequenter cadit, nec resurgit, *nego*. Sic autem tantummodo Deus indurat.

APPENDIX.

De voluntate Dei circa salutem omnium, & morte Christi pro omnium salute.

Nota. Has duas quæstiones conjungimus, quia inter se ita connexæ sunt, ut separari a se invicem nullatenus possint. Circa quas,

1. Non est quæstio, utrum Deus velit salvare omnes homines voluntate signi, aut voluntate simplicis complacentiæ otiosæ & sterilis? . . 2. Utrum Christus, moriendo, sufficiens pretium ad salvandos omnes homines obtulerit? id enim fatentur omnes hæretici. Sed quæstio est, 1. Utrum Deus, antequam, secundum nostrum concipiendi modum, præviderit merita aut demerita hominum, omnes salvos fieri velit voluntate sincera & activa, conditionata tamen, nempe, modo in gratia moriantur? . . 2. Utrum Christus, voluntate conditionata & antecedente, voluerit omnibus & singulis hominibus ad salutem prodesse suum sanguinem, illumque in hunc finem Deo Patri obtulerit? Unde:

Quæres 1. *Utrum alios salvos fieri velit quam prædestinatos?*

Resp. Vult, & quidem vera & sincera voluntate beneplaciti, ut fides docet. Nam *Joan.* 3. dicitur: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Atqui tamen non omnes, qui credunt in Christum, sunt prædestinati; ergo . . . . 2. Fuit in Deo vera & sincera voluntas salvandi Apostolos: *Hæc est voluntas ejus qui misit me Patris*, ait Christus, Joan. 6. *ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die*. Atqui tamen Judas, qui erat unus ex eis, non erat prædestinatus: *Quos dedisti mihi, custodivi*, ait Christus, Joann. 17. *& nemo ex eis periit, nisi filius perditionis*; ergo.

Quæres 2. *Utrum Deus velit sincere salutem omnium omnino hominum, nullo dempto?*

Resp. *affirm.* Nam 1. Apostolus, 1. *ad Tim.* 2. ait: *Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*. Atqui hanc Dei voluntatem extendi ad omnes & singulos homines, probant, cum votum Apostoli monentis ut *fiant orationes pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt*, licet fuerint infideles, & in infidelitate obierint. Tum ratio quam illius voluntatis reddit, quia nempe *unus est Deus, unus mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus*. Ergo sicut Apostolus monet fieri orationes pro omnibus hominibus; sicut *unus est Deus* omnium hominum, nullo excepto, ita & omnium salvator est & redemptor: ita & vult omnes omnino & singulos homines salvos fieri. Decretorium est illud testimonium; quare Conc. Carisiacum definit: *Deus omnipotens omnes homines, sine exceptione, vult salvos fieri, licet non omnes salventur. Quod autem quidam salvantur, salvantis est donum: Quod autem quidam pereunt, pereuntium est meritum*.

Objicies: Hæc Apost. verba, *Deus vult omnes salvos fieri*, significant tantum voluntatem signi: ergo Deus non vult sincere omnes homines salvos fieri.

Resp.

Resp. *nego ant.* Tum quia illa verba in sensu proprio significant voluntatem beneplaciti; tum quia Deus, ut illius voluntatis, destinavit omnibus redemptorem: *proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum;* omnibusque & singulis præparat aut confert media salutis æternæ consequendæ vere sufficientia, ut fuse probavimus Tractatu de gratia, cap. 3.

Instab. D. Thomas asserit quod voluntas antecedens *magis potest dici velleitas, quam absoluta voluntas;* atqui velleitas non est proprie in Deo; ergo.

Resp. *dist. ant.* Potest dici velleitas comparate ad voluntatem absolutam, quæ semper est efficax, *conc.* absolute & in se, quasi esset in Deo mera circa salutem reproborum complacentia, *nego.* Ita se explicat hic D. Thom. & lib. contra gentes, cap. 159. *Deus, quantum est in se, inquit, paratus est omnibus gratiam dare, vult enim omnes homines salvos fieri.* Ergo, ex D. Thoma, illa voluntas non est otiosa & sterilis; ergo est sincera voluntas, licet inefficax.

Quæres 3. *Utrum Christus mortuus sit pro salute duntaxat prædestinatorum?*

Resp. *negative:* Id patet ex SS. Pontificibus Innocent. X. & Alex. VII. qui, Constitutione ab universa Ecclesia recepta, hanc prop. Jansenii: *Semipelagianum est dicere Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse,* damnarunt, *tamquam falsam, temerariam, scandalosam; & intellectam eo sensu, ut Christus pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit;* damnarunt, *tanquam impiam, blasphemam, contumeliosam, divinæ pietati derogantem, & hæreticam;* ergo hæc ejus contradictoria: *Christus non est mortuus pro solorum prædestinatorum salute,* est dogma fidei.

Quæres 4. *Utrum Christus sit mortuus pro omnibus omnino hominibus, nullo excepto?*

Resp. *affirm.* Nam id aperte probat Apostolus, 2. *Cor.* 5. dicens. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt; & pro omnibus mortuus est Christus.* Decretorium est illud testimonium, in quo probat Apostolus omnes & singulos in Adamo fuisse mortuos, ex eo quod Chsistus pro omnibus sic mortuus; nulla autem esset consequentia, si vel unus esset, pro quo Christus non esset mortuus. Unde Concilium Carisiacum, cap. 4. definit: *Nullus est, fuit, vel erit homo, pro quo passus non fuerit* Christus, *licet non omnes passionis ejus mysterio redimantur.* Et D. August. *lib.* 20. *de civit. Dei, cap.* 6. ait: *Omnes itaque mortui sunt in peccatis; nullo prorsus excepto . . . . & pro omnibus mortuis, vivus mortuus est unus.* Ergo.

Objicies: Christus, *Matt.* 20. dicit se venisse *dare animam suam, redemptionem pro multis;* ergo non pro omnibus.

Resp. *nego conseq.* Nam vox, *multis,* supponit pro *omnibus,* unde Div. Aug. *lib.* 2. *operis imperfecti,* Juliano dicenti, *omnes pro multis sumi,* respondet, *non repugnare omnibus multos, quia ipsi omnes, non pauci, sed multi sunt.* Quo sensu Apost. *Rom.* 5. ait: *Si unius delicto multi mortui sunt:* ubi vox, *multi,* evidenter sumitur pro voce, *omnes.*

Inst. D. August. *Epist.* 169. *ad Evodium,* ait: *Non perit unus ex iis, pro quibus mortuus est Christus;* ergo mortuus est pro solis prædestinaris.

Resp. *dist. ant.* Pro quibus mortuus est Christus, voluntate absoluta & efficaci, *conc.* voluntate conditionata, antecedente, & generali, *nego ant.* Porro D. Aug. loquitur de voluntate Christi efficaci; sicque intelligendi sunt omnes alii Patres, & qui nobis objiciuntur.

CAPUT IX.

De justitia, misericordia, & providentia Dei.

Quæres 1. *Utrum sit in Deo Justitia commutativa?*

Resp. *negat.* Nam ut ait D. Thom. 1. p. q. 21. art. 1. *Cum omnia ex Deo sint, nec quisquam quidquam dederit, pro quo sibi a Deo retribuatur, jure in ipso Justitia commutativa non est.*

Quæres 2. *Utrum justitia distributiva in præmium bonorum, & malorum vindictam, sit formaliter in Deo?*

Resp. *affirm.* Nam Psalm. 10. *Justus Dominus, & justitias dilexit.* Ratio est, quia bonis præmium, & malis supplicium, pro ratione eorum meriti vel demeriti reddit.

Quæres 3. *Utrum sit in Deo misericordia?*

Resp. Non est quatenus dicit tristitiam de miseria aliena; est autem quatenus significat voluntatem alienæ miseriæ subveniendi; hæc enim voluntas est perfectio sine imperfectione.

Quæres 4. *Quid sit providentia?*

Resp. Definitur: *Ratio ordinis rerum ad finem,* per media congrua.

Quæres 5. *Utrum detur Providentia?*

Resp. *affirm.* Id enim asserit Scriptura, Eccl. 6. *Æqualiter cura est illi de omnibus.* Et cap. 14. *Tua autem, Pater, providentia gubernat.* Ergo.

Objicies 1. Multa casu fiunt a fortuito. 2. Multa fiunt frustra in rerum natura. 3. Impii ut plurimum prospere agunt, justi e contra adversis premuntur; atqui hæc cum providentiæ existentia stare non possunt; ergo, &c.

Resp. *ad* 1. *dist. ant.* Multa casu fiunt respectu nostri, quia ignoramus causas multorum effectuum, & finem ad quem ex intentione Dei diriguntur, *conc.* respectu Dei, *nego min.*

Resp. *ad* 2. *dist. ant.* Multa fiunt frustra, respective ad causas particulares, *conc.* respective ad provisorem generalem, *nego ant.* Illa enim quæ frustra fieri videntur, ad decorem universi ordinantur.

Resp. *ad* 3. *nego conseq.* Nam in hoc & malis providet Deus & bonis; malis quidem, ut eos adducat ad pœnitentiam, & virtutes morales, si quæ sunt in eis, compenset: bonis vero, ut expientur in hac vita peccata eorum, ut virtus eorum probetur, exerceatur, & perficiatur: ut, præsentem vitam contemnentes, Deum ardentius quærant, ut eorum merces augeatur, &c.

Objicies 2. Si Deus omnibus provideat, actus creaturæ etiam liberæ, a Deo provisi, erunt necessarii, nam fiunt necessario: ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Cum enim providentia *disponat omnia suaviter,* res necessarias necessario, res vero liberas libero modo regit & gubernat; equidem

dem quæ sunt a Deo provisa, fient necessario necessitate hypothetica, quæ nullatenus officit libertati; non vero necessitate absoluta.

Quæres 6. *Utrum providentia semper assequatur finem rerum, quæ ei subsunt?*

Resp. Semper assequitur suom finem generalem, quæ est manifestatio bonitatis, & aliorumque attributorum divinorum; at non semper assequitur suum finem specialem: sic homo non semper assequitur beatitudinem, quæ est finis specialis ad quem ordinatur a divina providentia. Ratio est, quia Deus finem generalem vult efficaciter; non autem semper sic vult finem specialem.

CAPUT X.

De prædestinatione.

Quæres 1. *Quot modis spectari potest prædestinatio?*

Resp. Potest sumi duobus modis, 1. *Incomplete*, pro voluntate Dei absoluta & efficaci dandi gratiam nude & solitarie sumptam, vel gloriam item nude & solitarie sumptam. 2. *Complete*, pro voluntate divina absoluta, & efficaci dandi gratiam simul & gloriam, seu quatenus non tantum respicit gloriam æternam, sed etiam omnia gratiæ dona, quibus creatura rationalis ad gloriam perducitur.

Quæres 2. *Quomodo definitur prædestinatio complete sumpta?*

Resp. Definitur a Div. August. lib. de dono Persev. cap. 14. *Præscientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur.*

Dicitur 1. *Præscientia*, quo nomine intelligitur scientia visionis præsupponens scientiam conditionatorum, quia D. August. illam scientiam præponit decreto absoluto præparationis beneficiorum gratiæ & gloriæ: tum quia Div. August. cap. 17. de Deo ait: „ Namque in sua, quæ falli mutarique non potest, præscientia, opera sua futura disponere, id omnino nec aliud quidquam, est prædestinare “.

Dicitur 2. *Præparatio*, id est, præordinatio in Deo existens ab æterno.

Dicitur 3. *Beneficiorum Dei*, per quod alii gratiæ solius, alii gloriæ solius verisimilius, tum gratiæ tum gloriæ dona intelliguntur.

Dicitur 4. *Quibus certissime liberantur*, nempe a peccato per gratiam efficacem, & a miseria per gloriam æternam.

Dicitur 5. *Quicumque liberantur*, quia prædestinatio non ad omnes homines, sed ad aliquos tantum extenditur, per quod differt a providentia tum naturali, tum supernaturali, quæ est voluntas dandi gloriam antecedens & conditionata.

Quæres 3. *Utrum existat vere ex parte Dei prædestinatio?*

Resp. De fide est dari. Matth. 25. *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.* Et Rom. 8. *Quos prædestinavit, hos & vocavit*, &c. Ratio est, quia quidquid Deus facit in tempore, illud ab æterno facere præordinavit ac decrevit.

Quæres 4. *Quotuplex est scholasticorum sententia* **Compendium, ex Charmes.** *circa causam meritoriam prædestinationis ad gloriam solitarie sumptam?*

Respond. Duplex 1. *Sententia* distinguit prædestinationem in eam quæ est *secundum ordinem intentionis*, estque actus divinæ voluntatis ab æterno decernentis alicui dare gloriam; & eam quæ est *secundum ordinem executionis*, estque ipsa actualis gloriæ attributio. Atque docet prædestinationem spectatam secundum ordinem executionis esse propter gratiæ merita: spectatam vero secundum ordinem intentionis, esse mere gratuitam, & independenter a quovis prædestinati merito factam, ita ut Deus aliquos in 1. instanti ad gloriam efficaciter prælegerit, & in 2. eosdem ad gratiam efficacem & ad merita supernaturalia, quibus gloria est obtinenda.

2. *Sententia* docet efficacem Prædestinationem ex præsupposita meritorum gratiæ prævisione fieri, ita ut Deus nemini prius gloriam efficaciter decernat, quam præviderit eum gratiæ certo consensurum.

Quæres 5. *Utrum prædestinatio ad gloriam fiat ex prævisis gratiæ meritis?*

Respond. affirm. Prob. 1. ex Script. Matth. 25. ubi Christus prædestinatos alloquens ait: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi: esurivi enim, & dedistis mihi manducare*, &c. Ubi manifeste Christus docet, regnum cœlorum non tantum dari, sed etiam parari propter bona opera: nam particula causalis *enim*, quæ Dei illa verba, *possidete*, & *paratum*, subsequitur, utrumque afficit, ut exponunt PP. D. Chrysost. Hom. 80. in Matth. *Quia sciebam vos, antequam nati essetis, hujusmodi futuros*, inquit, *hæc vobis a me præparata sunt.* Et D. Hieron. verba Matthæi objecta interpretans, ait: *Hoc juxta præscientiam Dei accipiendum est, apud quem futura, jam facta sunt.* At præscientia non respicit collationem actualem gloriæ, sed solum illius præparationem ob futura merita; ergo.

Prob. 2. Ex Rom. 8. *Quos præscivit, & prædestinavit*, & præscientia hic præmittitur prædestinationi, ut significetur præscientiam meritorum esse causam directivam prædestinationis, ut exponuntur. D. Ambr. lib. 5. de fide: *Quos præscivit*, inquit, *hos & prædestinavit, quia non ante prædestinavit, quam præscivit, sed quorum merita præscivit, eorum præmia prædestinavit.*

Prob. 3. Ex SS. PP. D. Epiph. in exposit. horum Christi verborum: *Non est meum dare vobis*, ait, *non est meum dare vobis; sed si laboraveritis, erit vobis paratum a Patre meo.* Et Div. Chrysost. *Non est meum dare, sed quibus labores atque sudores præparatum est.* Ergo gloria non tantum datur, sed etiam præparatur ob prævisa merita: ut immediate declarat D. Chrysost. dicens: „ Num igitur quasi non potentem illud Id facere condemnabimus? nequaquam, sed justitiam ejus admirabimur, quoniam non personam, sed rem, id est, merita respicit “.

D. Aug. *lib.* 2. *de peccatorum meritis*, ait: „ Dominus noster hanc suam medelam, nullis generis humani temporibus, ante ultimum futurum judicium denegavit, quos per certissimam præscientiam, & justissimam misericordiam secum regnaturos in vitam prædestinavit æternam “. Atqui prædestinati per certissimam præscientiam & per justissimam misericordiam, est certe prædestinati propter prævisa merita; ergo, &c.

F Idem,

Idem, *lib.* 1. *ad Simplicianum*, *q.* 2. ait: *Non tamen electio* (ad gloriam) *pracedit justificationem, sed electionem justificatio; nemo enim eligitur, nisi jam distans* (per bona opera prævisa) *ab illo qui rejicitur. Unde quod dictum est*, elegit nos ante mundi constitutionem, *non video quomodo sit dictum nisi prascientia*, operum scilicet cum gratia Dei elicitorum.

D. Fulgent. *lib.* 1. *ad Monimum*, *cap.* 24. ait: „ Prædestinavit ad regnum, quos præscivit ad se misericordiæ prævenientis auxilio redituros, & in se, misericordiæ subsequentis auxilio, mansuros. " Quod manifeste indicat prædestinationem ad gloriam esse post prævisa merita.

Prob. 3. *ratione:* Deus ab æterno decrevit facere quod facit in tempore, & quidem eodem modo quo illud facit in tempore; juxta illud Div. Thom. in cap. 8. Epist. ad Rom. lect. 6. *Eadem ratione Deus beneficia, qua nobis confert in tempore, praparavit ab aterno;* atqui Deus in tempore dat gloriam propter merita, ut fides docet; ergo, &c. . . . *Prob. maj.* Quia SS. PP. inferunt executionem gratuitam ex electione gratuita: *Deus nato gratis gratiam suam tribuit*, inquit Div. Fulgent. lib. 1. de præd. & gratia, *quia gratis eum praparaverat*, nascituro: ergo idem est modus eligendi finem cum modo illum executioni mandandi. Cæteræ probationes videantur Tomo I. nostræ Theologiæ.

Objicies 1. Christus Lucæ 12. dixit discipulis suis: *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Atqui vox ista, *complacuit*, significat voluntatem puri beneplaciti, quæ excludit omne meritum prævisum; ergo.

Resp. *dist. min.* Vox, *complacuit*, significat voluntatem puri beneplaciti antecedentem, conditionatam, & inefficacem dandi gloriam sub conditione meritorum, *conc.* voluntatem absolutam & efficacem, *nego min.* Alias Judas, qui de illo pusillo grege erat, fuisset efficaciter electus ad gloriam.

Objicies 2. Rom. 9. dicitur: „ Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est (*Rebecca*) quia major serviet minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui ". Unde sic argumentor: ante omne prævisum meritum Jacob diligitur; atqui per illam dilectionem Jacob, illius prædestinatio intelligitur; ergo.

Resp. *dist. min.* Intelligitur illius prædestinatio ad gratiam, *conc.* ad gloriam, *nego*. Nam, ex ipso textu, Esau perinde gratis fuit odio habitus, ac Jacob dilectus; ergo si sermo esset de prædestinatione ad gloriam, sequeretur reprobationem fieri etiam ante prævisa demerita, & ex solo Dei beneplacito, quod est hæreticum.

Objicies 3. D. Augustin. pluribus in locis docet, prædestinationem fieri ante prævisa omnia merita; ergo.

Resp. *dist. ant.* Docet, prædestinationem ad gratiam fieri ante omnia merita, *conc.* prædestinationem ad gloriam, *subdist.* ante omnia merita naturalia & gratiam præcedentia, *conc.* ante omnia merita gratiæ, *nego*.

Itaque D. August. in locis, quæ nobis objiciuntur, impugnat *Pelagianos*, qui docebant gratiam Dei secundum merita nostra naturalia dari, & *Semipelagianos*, qui docebant gratiam dari propter merita, quorum saltem initium esset a natura & libero arbitrio; sicque tota quæstio inter Div. August. & ejusmodi hæreticos, non erat de meritis antecedentibus prædestinationem ad gloriam, sed de meritis antecedentibus prædestinationem ad gratiam. Inde est quod Div. Doctor loquens obiter de prædestinatione ad gloriam, docuit eam non esse factam ex operibus naturalibus ad sensum illorum hæreticorum; qui non poterant dicere, eam esse factam ex prævisis meritis & gratia præveniente adæquate profectis, cum saltem tenerent initium fidei esse a nobis, ut solis, & non a prædicta Dei gratia adjutis.

Quæres 6. *Quid sit effectus pradestinationis?*

Resp. Est id omne, quod, virtute prædestinationis factæ, Deus ex speciali affectu confert electo, ut eum ad gloriam perducat.

Quæres 7. *Quid requiratur ut aliquid sit effectus pradestinationis?*

Resp. Tria, 1. *Requiritur*, ut sit a Deo. Quare peccatum non est effectus prædestinationis . . . 2. *Requiritur*, ut detur ex meritis Christi, quare creatio non est effectus prædestinationis . . . 3. *Requiritur*, ut ordinetur ad ipsius gloriæ consecutionem conducat, sive formaliter, sive dispositive, sive etiam occasionaliter.

Quæres 8. *Quot sint effectus pradestinationis?*

Resp. Sunt tres. Scilicet, vocatio, justificatio & glorificatio, juxta illud Rom. 8. *Quos autem pradestinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & justificavit, quos autem justificavit, illos & glorificavit.*

Objicies: Vocatio & justificatio sunt communes prædestinatis & reprobis; ergo non sunt effectus prædestinationis.

Resp. dist. ant. Sunt communes, si spectentur in se, *conc.* si spectentur ex parte Dei, *nego ant.* Nam ex parte Dei dantur prædestinatis ex absoluta & efficaci intentione perducendi ad gloriam; reprobis vero conceduntur tantum ex voluntate Dei generali salvandi omnes homines: ideo in illis sunt tantum communes providentiæ generalis effectus.

Quæres 9. *Utrum peccati permissio pradestinationis sit effectus?*

Resp. Non est per se, sed occasionaliter, quatenus nimirum a Deo ordinatur ad prædestinati salutem. Quare D. Aug. *Serm.* 33. *de verbis Domini*, ait: „ Audeo dicere: Superbis continentibus expedit cadere, ut in eo ipso, in quo se extollunt, humilientur, & cum timore & tremore salutem suam operentur ".

Objicies: Permissio peccati non est Dei beneficium, nec est ex meritis Christi; ergo.

Resp. *dist. ant.* Non est Dei beneficium, nec ex meritis Christi, in se considerata, *conc.* prout subest intentioni divinæ, *nego ant.*

Quæres 10. *Utrum pradestinatio sit certa?*

Resp. Est certissima secundum se, nam *Joan.* 10. *Christus de electis* ait: *Non peribunt in aternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.* Et c. 13. *scit Christus quos elegerit.*

Quæres 11. *Utrum pradestinatio sit certa respectu nostri?*

Resp.

Resp. Non est certa, certitudine absoluta, absque speciali revelatione; nam, *Eccles. 9.* dicitur: *Nescit homo utrum amore vel odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta.* Hinc Concilium Trident. *sess. 6. can. 16.* definit: „ Si quis magnum illud usque in finem perseverantiæ donum se certo habiturum, absoluta & infallibili certitudine dixerit, nisi hoc ex speciali revelatione didicerit, anathema sit ".

Quæres 12. *Quot sint signa prædestinationis?*

Resp. Varia assignantur a Patribus vitæ spiritualis: nempe frequens & devotus Sacramentorum usus. Zelus honoris Dei & salutis proximi. Frequens de Deo sermo & cogitatio. Desiderium patiendi pro Christo. Ardens desiderium audiendi verbum Dei. Rerum caducarum contemptus, & cœlestium amor. Metus & tremor in operanda salute cum vera humilitate conjunctus. Devotio erga B. M. V. cui Ecclesia accommodat ista *Prov. 8.* verba: *Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem a Domino.*

Quæres 13. *Utrum prædestinatio sit immutabilis?*

Resp. Est immutabilis. 1. *Ex parte Dei prædestinantis;* quia Deus nunquam mutabit decretum, quo statuit efficaciter gloriam electis conferre. 2. *Ex parte prædestinatorum*, quia non possunt non consequi gloriam, ad quam electi sunt. Hinc D. Aug. *l. de corrept. & gratia, c. 13.* ait: *Certus est prædestinatorum numerus, qui neque augeri, neque minui potest.*

Objicies: Qui scripti sunt in libro vitæ, possunt ex eo deleri; ergo non est immutabilis prædestinatio.

Resp. *dist. ant.* Qui scripti sunt in libro vitæ, secundum quid, *conc.* simpliciter, *nego.* Liber vitæ secundum quid, est ille in quo inscribitur qui ad gratiam prædestinatus est. Liber vitæ simpliciter est ille, in quo inscribitur qui ad gloriam æternam est prædestinatus. Porro potest quis excidere a gratia, nunquam vero a gloria, quando ad eam est prædestinatus.

Inst. 1. Moyses, *Exod. 32.* ait: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut, si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.* Ergo supponit prædestinationem non esse ex parte Dei immutabilem.

Resp. *nego conseq.* Nam ille textus intelligitur de libro vitæ hujus temporalis, de quo etiam loquitur, *num. 11.* dicens ad Dominum: *Obsecro ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis.*

Inst. 2. David, Psalm. 68. loquens de libro vitæ simpliciter, ait: *Deleatur de libro viventium*, ergo &c.

Resp. *dist. cons.* Possunt deleri, negative, id est, non inscribi, *conc.* positive, *nego.* Unde ibidem additur: *Et cum justis non scribantur.*

Quæres 14. *Utrum prædestinatio necessitatem inferat prædestinatis?*

Resp. *neg.* Qui decretum prædestinationis supponit scientiam conditionatorum, per quam causa libera prævideatur sese determinatura, ex hypothesi quod Deus velit concurrere cum illa.

CAPUT XI.

De Reprobatione.

Quæres 1. *Quid sit reprobatio?*

Resp. Definitur a magistro, lib. 1. sent. distinct. 4. *Præscientia impietatis quorumdam, & præparatio damnationis eorumdem.*

Dicitur 1. *Præscientia impietatis*, ut significetur reprobationem fieri ex prævisis demeritis . . . Dicitur 2. *impietatis*, id est, peccati, vel originalis solum, vel actualis solum, vel utriusque simul conjuncti in adultis non baptizatis . . . Dicitur 3. *Et præparatio damnationis eorumdem*, per quod intelligitur absolutum Dei decretum aliquos excludendi a gloria, & ad supplicium æternum deputandi.

Quæres 2. *Quotuplex sit reprobatio?*

Resp. Duplex: positiva nempe, & negativa.

Quæres 3. *Quid sit reprobatio positiva?*

Resp. Est *decretum divinum, quo aliqui excluduntur a vita æterna & deputantur ad pœnas æternas.* Hæc etiam dicitur *adæquata.*

Quær. 4. *Quid sit reprobatio negativa?*

Resp. Ab aliquibus definitur: *Mera non electio ad vitam æternam.* Ab aliis vero: *Actus positivus, quo Deus quosdam non tantum non eligit, sed etiam excludit a vita æterna, tamquam a beneficio indebito.* Quo sensu potest dici reprobatio positiva *inadæquata.*

Quær. 5. *Utrum detur reprobatio adæquata?*

Resp. *affirm.* Matth. enim 25. Christus ait: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum.*

Quæres 6. *Quænam sit causa reprobationis positivæ?*

Resp. Est solum peccatum a Deo prævisum, ut fides docet contra Calvinum, qui non aliam reprobationis causam statuit, præter voluntatem Dei, qui aliquos, pro solo suo beneplacito, prædestinando, alios ad pœnas æternas antecedenter ad eorum demerita prædestinavit . . . *Prob. responsio ex Script.* Sap. 1. *Deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum.* Atqui si Deus aliquos, ante omne demeritum, excluderet positive a gloria, & pœnis addiceret æternis, faceret mortem, & maxime lætaretur in perditione vivorum; ergo. Hinc Christus, *Matth. 25.* ait: *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus: esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*, &c. Et Div. Augustin. *lib. 4. contra Julian.* dicit: *Non potest, Deus, quempiam sine malis meritis damnare, quia justus est;* ergo dogma Calvini blasphemat Deum esse injustum.

Objicies; Prov. 16. dicitur: *Universa propter semetipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum;* ergo Deus impium creavit eo fine, ut reprobus esset.

Resp. *nego cons.* Non enim aliter verba allata intelligi debent, quam quod homo, quamvis prævideatur in peccatum lapsurus, atque adeo damnandus, non desinat tamen a Deo produci, ut inde pateat gloria Dei, qui *melius judicavit de malis benefacere, quam nulla mala permittere*, ait D. Aug. in Enchiridio, cap. 27.

Quæres 7. *Utrum peccatum originale prævisum, sit causa reprobationis adultorum baptizatorum, ut* voluit Jansenius & ejus discipuli.

Resp. *negative.* Nam peccatum originale in hominibus baptizatis fuit per Baptisma remissum, ut Concil. Trident. *sess. 5. cap. 5.* definivit his verbis: *Si quis per J. C. gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, anathema sit.* Quam definitionem confirmat ex hoc

Rom. 8. *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu*, id est, *qui vere consepulti sunt cum Christo per Baptisma in mortem*, ut habet Trid.

Respondent adversarii, peccatum originale remitti per Baptisma quoad culpam, non vero quoad pœnalitates: in baptizatis enim remanent ignorantia & concupiscentia, quæ moralem quandam peccandi necessitatem inducunt, nisi Deus efficaciter adjuvet. Sed,

Contra est: Nam Conc. Trid. definit, concupiscentiam *nocere, non consentientibus, sed viriliter per J. C. gratiam repugnantibus, non valere*. Item docet, quod baptizati, *Deo dilecti effecti sunt, heredes quidem Dei, coharedes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cæli remoretur*. Atqui si concupiscentia esset causa reprobationis a gloria, plurimum noceret, baptizatus haberet aliquid, quod eum ab ingressu cœli remoraretur; ergo, &c.

Objicies: D. August. Epist. 105. ad ista verba: *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*, dicit: *quid oderat in Esau antequam fecisset aliquid mali, nisi originale peccatum?* Ergo reprobatus est propter solum peccatum originale.

Resp. *nego consеq.* Div. August. enim non agit ibi de reprobatione a gloria, sed agit de reprobatione a gratia speciali, ut ostendat eam non dari propter bona opera naturæ prævisa; quandoquidem Deus uni suam largitur gratiam antequam quidquam boni egerit, & alteri denegat antequam quidquam egerit mali; addit enim: „ Ubi nunc opera, vel præterita, vel futura tamquam liberi arbitrii viribus impleta, vel implenda? nonne apertam protulit Apostolus de ea gratuitate gratiæ, hoc est, veræ gratiæ commendatione, sententiam? "

Quæres 8. *Utrum detur negativa adultorum reprobatio a gloria tamquam a beneficio indebito, qua fiat a solo Dei beneplacito, ante pravisum quodcumque peccatum actuale?*

Resp. Non datur, sed unica reprobationis adultorum baptizatorum causa, sunt actualia eorum peccata; quia sincerus affectus homines salvandi, stare non potest cum reprobatione negativa a gloria: nam affectus, qui non tam est, quam esset futurus, si nihil obstaret, non est sincerus; atqui, juxta adversarios, affectus Dei erga salutem hominum, non tam est, quam esset, si nihil aliud obstaret: *Voluntas illa antecedens*, inquit Alvarez, disp. 34. concl. 4. *actum conditionatum importat in Deo, quo vellet salutem omnium, nisi ex hoc impediretur pulchritudo universi, & bonum universale divina justitia & misericordia*. At quomodo hoc conciliari potest cum his, *Ezech*. 33. verbis: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur a via & vivat?*

Hinc SS. Patres unanimiter rejiciunt reprobationem negativam, cum asserant eam fieri ob prævisa peccata actualia: sic D. Prosper, *respons. ad 3. objectionem Gallorum*, de reprobis dicit: *Ideo pradestinati non sunt, quia tales futuri* (nempe mali in fine vitæ) *ex voluntaria pravaricatione prascíti sunt ... essent autem pradestinati, si essent reversuri, & in sanctitate mansuri*.

Objicies: Deus excludit negative, seu non eligit hominem ad gloriam, quia est illi indebita; ergo sola Dei voluntas est causa reprobationis negativæ.

Resp. *nego ant.* Quia, posita misericordia & ordinatione Dei, qui sincere vult omnes homines salvos fieri, eisque dat sufficientia media, quibus ad salutem pervenire possint: posita item redemptione per Christum, Deus non potest excludere hominem a gloria, præcise quia est beneficium ipsi indebitum; sed requiritur ex parte hominis peccatum, sive originale, si prævideatur non remittendum, sive actuale in renatis.

Quæres 9. *Quot sint effectus reprobationis?*

Resp. Sunt quatuor, nempe: 1. Est permissio peccati cum morte conjuncti . . . 2. Est excæcatio mentis, qua fit ut homo se peccare non amplius advertat, sicque non convertatur, infallibiliterque moriatur impœnitens . . . 3. Est obduratio cordis, qua fit ut induratus lucentem veritatem rejiciat, & adhortantibus hoc unum respondere soleat, *non possum*... 4. Est pœna tum damni, tum sensus.

Quæres 10. *Quomodo Deus peccatorem induret & excæcet?*

Resp. Hoc exequitur duobus modis, 1. Cum peccatori denegat auxilia efficacia, per quæ converteretur actu, & non moreretur in peccato . . . 2. Cum permittit peccatorem incidere in tentationes & occasiones peccandi, quibus videt futurum ut peccata peccatis accumulet: aut etiam illi offert objecta per se bona, vel certe non mala, quibus abutitur in suam perniciem, sicut advenit Pharaoni, ut explicat D. August. *lib. de gratia & lib. arbitrio, cap.* 21.

TRACTATUS III.

DE DEO TRINO.

Hujus Tractatus erunt tres Dissertationes: 1. Erit de Trinitate in genere; 2. De personis divinis in particulari; 3. De mutua prædicatione nominum absolutorum de relativis, & relativorum de absolutis.

DISSERTATIO I.

De Mysterio Sanctissima Trinitatis in genere.

Hic agemus 1. De existentia Trinitatis; 2. De modo eam cognoscendi; 3. De processionibus divinis; 4. De personalitatibus & relationibus divinis; 5. De his, quæ tribus personis sunt communia.

CAPUT PRIMUM.

De existentia Sanctissima Trinitatis.

Quæres 1. *Quid sit mysterium SS. Trinitatis?*

Resp. Est unus Deus in tribus personis subsistens.

Dicitur 1. *Unus Deus*, id est, una natura divina, unitate numerica & singulari, non vero unitate specifica quæ per singulares differentias dividatur & multiplicetur, ut natura humana in Petro, Paulo, Andrea.

Dicitur 2. *In tribus personis*, realiter distinctis, contra Sabellianos, qui docuerunt, unicam esse in Deo

Deo personarum pro diversis ejus officiis trinominem, qui ideo *Patripassiani* dicti sunt, quia Filius qui eadem est persona cum Patre, passus est.

Dicitur 3. *Subsistens;* contra Socinianis qui negant Spiritum Sanctum esse subsistentem personam, asseruntque eum esse tantum Dei virtutem & efficaciam.

Quæres 2. *An Trinitas personarum in Deo possit probari ex veteri Testamento?*

Resp. *affirm.* Nam, *Genes.* 1. dicitur: *Vidit quod esset bonum, & ait: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram:* ubi hæc verba, *vidit Deus & ait*, ponuntur in singulari, ut unitas naturæ manifestetur; ista vero, *faciamus*, *nostram*, ponuntur in plurali, ut multiplicitas personarum demonstretur; illa enim verba ad quasdam alias personas, a loquente distinctas, diriguntur.

Gen. 3. dixit Deus: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*, ubi, si non essent plures personæ, sensus esset, *ecce Adam quasi unus ex me factus est*, quæ locutio inepta est & ridicula.

Psalm. 109. dicitur: *Dixit Dominus Domino meo .... ex utero ante luciferum genui te;* atqui Filius realiter distinguitur a Patre. Hoc textu usus est Christus, *Matth.* 22. ut probaret suam divinitatem.

Quæres 3. *An Trinitas possit probari ex novo Testamento?*

Resp. *affirm.* Matth. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Joan. 14. Christus ait: *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis.* Quem locum contra Sabellianos sic urget D. Athanas. *Cum Christus de se loquitur, dicit, ego: cum de Patre, dicit, ille; cum de Spiritu Sancto, subjungit, alium: nonne igitur manifesta pertinaciæ est, negare tres?*

1. Joan. 5. v. 7. *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus & hi tres unum sunt.* Unde omnia fidei symbola, Trinitatem personarum in Deo confitentur.

Objicies 1. Deus in Scripturis dicitur solus, Deuter. 32. *Videte quod ego sim solus.* Ergo.

Resp. *dist. ant.* Deus dicitur solus, per exclusionem deorum aliorum, *conc.* per exclusionem personarum in Deo, *nego ant.* Dicit enim Christus, Jo: 8. *Solus non sum, sed ego & qui misit me.*

Objicies 2. Juxta scholæ axioma: *Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se;* atqui personæ divinæ sunt quid idem uni tertio, nempe naturæ divinæ; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quæ sunt eadem uni tertio incommunicabili & singulari, sunt eadem inter se, *conc.* quæ sunt eadem uni tertio communi & communicabili, *nego axioma.* Sic quamvis Petrus & Paulus sint quid idem cum natura humana, non tamen sunt idem inter se, quia natura humana est communis & incommunicabilis Petro & Paulo: unde non valet hoc argumentum: *Petrus est homo; Paulus est homo; ergo Petrus est Paulus.*

Objicies 3. *cum Socinianis:* Spiritus Sanctus non est vera persona per se subsistens; ergo non sunt tres personæ in Deo.

Resp. *nego ant.* Nam Scriptura sacra Spiritui Sancto proprias tribuit actiones, nempe docere: Jo: 14. *Paraclitus autem Spiritus Sanctus . . . vobis docebit omnia.* Venire, arguere, audire, loqui, accipere, Joan. 16. cum venerit ille, arguet mundum de peccato ... *Quæcumque audiet loquetur ... de meo accipiet.* Atqui actiones personam viventem & per se subsistentem denotant, juxta illud effatum, *actiones sunt suppositorum;* ergo, &c.

Inst. 1. Actiones personales tribuuntur Spiritui Sancto per figuram prosopopejæ, per quam res, quæ non est persona, inducitur loquens, quasi esset persona; ergo ex illis actionibus non potest erui quod sit vera persona subsistens.

Resp. *nego ant.* Quis enim, nisi cæcus sit, dicat hæc verba, Act. 10. *Dicit Spiritus ei* (Petro): *ecce viri tres quærunt te ... vade cum iis nihil dubitans, quia misi illos*, de Spiritu Sancto dici figurare, cum pronomen, *ego*, apertissime demonstret personam quæ imperat, & mittit?

Inst. 2. Quando Scriptura de Spiritu Sancto dicit: *Interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*, figurate loquitur; ergo, &c.

Resp. Retorqueo: quando Scriptura dicit Christum esse vitem, ostium, agnum &c. figurate de Christo loquitur; ergo semper de Christo figurate loquitur. Ergo ex subjecta materia, ex antecedentibus & consequentibus, æstimandum est, an Scriptura figurate loquatur vel non.

Quæres 4. *Quinam negarunt divinitatem personarum divinarum?*

Resp. Ariani divinitatem Verbi, Macedoniani divinitatem Spiritus Sancti, Sociniani utriusque divinitatem negarunt.

Quæres 5. *Utrum Filius Dei, sit verus Deus Patri consubstantialis?*

Resp. *affirm. Prob.* 1. Ex veteri Testamento Is. 9. *Filius datus est nobis . . . & vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, Pater futuri sæculi.*

Psal. 109. *Dixit Dominus Domino meo:* ubi hæc particula, *dixit Dominus*, intelligitur de Deo Patre: & ista, *Domino meo*, de Deo Filio, qui secundum naturam divinam tantum est Dominus Davidis, non secundum naturam humanam, quam ab ipso Davide recepit . . . Eodem Psalmo Deus Pater dicit Filio: *Ex utero*, id est, ex propria mea substantia, *ante luciferum*, id est, ab æterno, *genui te*, nimirum per veram ac proprie dictam generationem, unde est Filius naturalis.

Prob. 2. Ex novo Testamento. Matth. 14. cum Caiphas interrogasset Jesum: *Tu es Christus Filius Dei benedicti?* respondit *ego sum:* quod Caiphas, cæterique Judæi de filio naturali intellexerunt, alias Caiphas non dixisset, *audistis blasphemiam:* nec Judæi clamassent, *eum esse reum mortis.*

Joan. dicitur: *In principio*, id est, ab æterno, *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*, id est a Deo genitum, *& Deus erat Verbum: omnia per ipsum facta sunt .... & Verbum caro factum est.* Hic Verbum clare & distincte appellatur *Deus* ... Et cap. 10. dixit Christus: *Ego & Pater unum sumus*, id est, una natura divina: in hunc locum S. Aug. ait: *Quod dixit, unum, liberat te ab Ario: quod dixit, sumus, liberat te a Sabellio. Si unum, ergo non diversum; si sumus, ergo Pater & Filius ....* cap. 16. *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt;* atqui Pater habet naturam divinam; ergo.

1. Joan.

1. Joan. 5. „ Scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus, hic est verus Deus & vita æterna. "

Hinc in Coucil. Nicæoo I. definitum est Filium esse *Deum de Deo*, *lumen de lumine*, *Deum verum de Deo vero*, *genitum*, *non factum*, *consubstantialem Patri*.

Objicies 1. Christus sic alloquitur Patrem: *Hæc est vita æterna*, *ut cognoscant te*, *solum Deum verum*; ergo solus Pater est Deus.

Resp. *dist. conseq.* Solus Pater est Deus, per exclusiooem falsorom deorum, *conc.* per exclusionem aliarom personarum divinarum, *nego conseq.* Quia quando attributum absolutum uni personæ tamquam soli tribuitur, non excluduntur aliæ persooæ divinæ, sed solom res quæ sunt oaturæ diversæ a natura divina: sic quando dicitur: *Nemo novit Patrem*, *nisi Filius*, *non excluditur Pater*, *quia inseparabiles sunt*, air D. Aug. *lib. 1. de Trinitate*, *cap. 6.*

Objicies 2. Nomen, *Deus*, aliis a Deo entibus tribuitur io Scriptoris, ut cum Deus Moysi dixit *Constitui te Deum Pharaonis*; ergo ex hoc quod Verbum dicatur *Deus*, non sequitur qood sit vere & realiter Deus, sed tantum figurate & participative.

Resp. *dist. ant.* Aliis a Deo entibus tribuitur, cum additiooe, seo restrictione, *conc.* absolute & simpliciter, *nego ant.* Sic cum de Moyse dicitur *Deus*, additur *Pharaonis*. Sed de solo Christo dicitor quod sit Deus absolute.

Objicies 3. Christus, Jo. 10. ut hance Judæorum opinionem, quod se Deo æqualem faceret, amoveret, respondit seipsum non aliter Deum dixisse aut Filium Dei, quam in Scripturis ii, *ad quos sermo Dei factus est*, dicuntur dii; ergo.

Resp. *nego ant.* Nam Christus ibi argumentatur a minori ad majus sic: si judices propter aothoritatem quam a Deo acceperunt, dii appellantur; quanto magis Deus dici debet ille *quem Pater sanctificavit*, nimirum sanctitate increata & personali? Unde addit: *Si non facio opera Patris mei*, *nolite credere mihi*, *si autem facio*, *& si mihi non vultis credere*, *operibus credite*; nam opera mea qoæ nemo alius facit, probaot me a Patre missum, & vera locutum, cum Deus non possit miracula edere ad confirmandum mendacium; *operibus ergo credite*, *ut cognoscatis & credatis quia Pater in me est*, *& ego in Patre*, propter identitatem naturæ & consubstantialitatem.

Alii textus objiciuotur a Socinianis, sed facile solvuntur.

Luca 18. Christus dicit: *Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus*. Sed ejusmodi responsio est ad mentem principis illius, qui Christum ut purum hominem habebat.

Eccl. 24. Sapientia, quæ est Verbum, dicit: *Ante sæcula creata sum*. Sed intelligitur de creatione improprie dicta, nempe de simplici productione & generatione, non de eductione rei ex oihilo.

Joan. 1. De Verbo dicitur: *Omnia per ipsum facta sunt*. Sed intelligitur de causa efficiente, non de causa instrumentali: particulæ enim *ab*, *ex*, & *per* in scripturis idem significant.

Joan. 14. Dicit Christus: *Pater major me est*. Sed inde sequitur tantum, qood Christus sit minor Patre secundum humanitatem, non secundum divinitatem.

Joan. 5. Christus ait: *Non possum ego a me ipso facere quidpiam*; sed non inde sequitur, quod non habeat æqualem potentiam cum Patre: hoc ergo ideo dicit, quia omnipotentia est ipsi a Patre communicata.

Quæres 6. *Utrum divinitas Verbi possit probari ex traditione Patrum qui ante Concilium I. Nicænum floruerunt?* Alios enim nobis dimittunt Sociniani.

Resp. *affirm.* Nam 1. S. Ignatius Martyr Epist. ad Tarsenses, redarguens eos qui de Christo dicebant: *Quoniam nudus homo est*, ait: *Qualiter autem nudus homo audiret: sede a dextris meis? qualiter autem & diceret*, priusquam Abraham fieret, ego sum? &c.

2. S. Martialis, Petri comes, in 1. ad Burdigalenses Epist. cap. 2. ait: „ Christus mori potuit, quia homo fuit. Filius Dei ante principium fuit. Et quia Deus erat, diu teneri in morte non potuit. Resurrexit enim ante lucem tertia die, de loco ubi eum sepeliri vidimus, & apparuit nobis. "

3. Div. Dionysius Areopagita, lib. de divinis nominibus, cap. 2. dicit: *Sacra scriptura tradunt ipsummet Deum*, *se designando*, *dixisse*: *Quid me interrogas de bono? nemo bonus nisi solus Deus*. Porro Deus qui sic se designavit, est Deus Filios: *etenim*, addit D. Dionys. *Et Verbum ipsum*, *quod natura bonum est*, ait: ego bonus sum.

4. S. Justinus, Apologia 2. pro Christianis de Christo dicit: *Qui quod Verbum & primogenitus Dei sit*, *Deus etiam est*.

5. S. Theophylus VI. Patriarcha Antiochenus, lib. 1. Commentariorum in Evangelia, dicit: *Obtulerunt ei* (Christo) *Magi munera*, *aurum ut Regi*, *thus ut Deo*, *myrrham ut homini ad sepulturam*.

6. Dionys. Alexandrinos, Epist. contra Paulom Samosatensem, ait: *Unus est Christus qui est in Patre*, *coæternum Verbum*, *una ejus persona*, *Deus invisibilis*, *& visibilis factus*.

7. Eusebius Pamphilus, Cesareæ Episcopus, lib. 2. de fide, ait: *Gentiles non sumus*, *quia non dicimus Deos: Judæi non sumus*, *quia & Christum Deum confitemur*.

Hinc Concil. Nicænum I. definivit, Filium Dei esse, *Deum de Deo*, *lumen de lumine*, *Deum verum de Deo vero*, *genitum*, *non factum*, *consubstantialem Patri*, *&c.*

Objicies 1. Div. Ignatius, Epist. ad Tarsenses, de Filio dicit; *Non ipse est*, *qui super omnia Deus Pater*, *sed Filius ejus*.

Resp. Quod per hæc verba vult tantum Filium non esse fontem totius divinitatis.

Objicies 2. D. Justinus, Dialogo cum Triphone, asserit 1. Deum Patrem esse *Filio ut causam* . . . . 2. Filium esse *ad ministrum Dei Creatoris*. 3. Christianos *in secundo loco habentes* (Filium Dei) *cum ratione venerari*. Ergo.

Resp. *ad* 1. Quod Justinus nomine causæ, intellexit *principium* . . . . ad 2. dico quod Filius dicatur Patris minister improprie, quatenus & esse, & operandi virtutem accepit a Patre sine dependentia ab illo . . . . ad 3. Filius dicitur secundo loco habe-

ri ratione originis, quia est secunda persona, non vero ratione naturæ & dignitatis.

Objicies 3. D. Iræneus, l. 3. adversus hæreses c. 8. dicit Deum Patrem *præcepisse Verbo, per quod cœli firmati sunt*. Ergo.

Resp. Præcepit improprie, hoc sensu, quod Pater voluit mundum fieri per Verbum, hoc est, voluntate Verbi a Patre accepta & utrique communi. Porro illud præceptum non arguit inferioritatem in Verbo.

Objicies 4. Clem. Alex. l. 1. Stromatum, dicit: *Beneficentissima est natura Filii, quæ soli omnipotenti propinquissima est*. Et lib. 5. dicit Verbum esse *sapientiam primo creatam*.

Resp. *ad* 1. Quod *natura* sumatur pro *persona*, ut frequenter usurpatur apud veteres .... *ad* 2. verbum *primo creata*, sumitur pro verbo, *primo genita*, est autem primo genita, quia prior est origine persona Spiritus Sancti.

Objicies 5. Origenes, l. 8. contra Celsum, dicit 1. Verbum non esse universorum Deum. 2. Contendit Filium, ut Filius est, esse minorem Patre juxta illud Christi: Pater major me est.

Resp. *ad* 1. Veteres per hæc verba, *universorum Deum*, solum personam Patris, per appropriationem, intellexisse .... *ad* 2. Filius, qua Filius, dicitur minor Patre, ratione originis, quia ab eo recepit esse, unde Pater dicitur fons totius divinitatis; sed non est minor ratione essentiæ; ita hunc textum: *Pater major me est*: interpretatur Div. Athanas. Orat. 2. contra Arianos.

Objicies 6. Tertullianus 1. docet, lib. contra Hermogenem, cap. 3. Deum non fuisse semper Patrem? *Non tamen ideo Pater semper, quia Deus semper*, inquit .... 2. lib. contra Praxeam, dicit: *Pater tota substantia est, Filius vero derivatio totius & portio, sicut ipse profitetur: Pater major me est* .... 3. ibidem dicit: *Deum filium agnosco, secundum a Patre defendo*.

Resp. *ad* 1. Quod Tertull. loquatur de paternitate essentiali, quæ respicit productionem creaturarum, estque tribus personis communis; non vero de paternitate notionali quæ est ad filium naturalem .... *ad* 2. Quod intelligi debeat secundum imperfectum nostrum concipiendi modum, non vero realiter: sic enim loquitur Tertullian. ut ostendat Filium esse a Patre per generationem, ut inde concludat contra Praxeam, eum a Patre distingui persona & hypostasi ... *ad* 3. *dist*. Ratione originis, *conc*. ratione naturæ, *nego*.

Quæres 7. *Utrum Spiritus Sanctus sit verus Deus, Patri, Filioque consubstantialis?*

Resp. *affirm*. Nam 1. in Scriptura vocatur Deus, Act. 5. D. Petrus sic Ananiam alloquitur: *Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto ... non es mentitus hominibus, sed Deo* .. 2. Spiritui Sancto tribuuntur omnes perfectiones quæ soli Deo sunt propriæ, nempe immensitas. Sap. 1. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum*. Omniscientia 1. Cor. 2. *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei*. Associatio cum Patre & Filio in omnibus operibus ad extra, Matth. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.

Unde Tertull. *lib. adversus Praxeam*, *cap*. 13. ait: *Pater est Deus, Filius Deus, & Spiritus Sanctus Deus*. Ex Conc. Constantinop. 1. definit: *Credimus Spiritum Sanctum Dominum & vivificantem ... cum Patre & Filio adorandum & glorificandum, qui locutus est per Prophetas*. Ergo est Patri & Filio consubstantialis.

Objicies 1. Plura in Scripturis de Spiritu Sancto leguntur, quæ Deo vero convenire nequeunt; ut Rom. 8. dicitur postulare & gemere. Ephes. 4. dicitur contristari. 1. Thessal. 5. dicitur extingui.

Resp. 1. Dicitur postulare & gemere, quia nos postulare facit, & coram Deo gemere .... 2. Dicitur contristari, quia improbat, quod male gerunt homines .... 3. Dicitur extingui, non ratione sui, sed ratione gratiarum, quas homo extinguit, vel non utendo, vel abutendo.

Objicies 8. Christus de Spiritu Sancto loquens, ait: *Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur*. Ergo, &c.

Resp. *dist. ant*. Quæcumque audiet, procedendo, loquetur *conc*. quæcumque audiet, discendo, *nego ant*. Spiritus Sanctus per suam processionem, accipiendo naturam divinam, recipit etiam omnium rerum cognitionem, quæ cum ipsa identificatur.

CAPUT II.

De modo cognoscendi SS. Trinitatem.

Quæres 1. *Utrum mysterium SS. Trinitatis possit ratione naturali demonstrari?*

Resp. *negat*. Ait enim Christus Matth. 11. *Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare*. Ergo mysterium SS. Trinitatis sola revelatione cognosci potest. Et ratio est, quia omnis demonstratio vel fit a priori, seu per causas; vel a posteriori, seu per effectus; atqui mysterium SS. Trinitatis non potest demonstrari a priori, cum Deus nullam sui causam habeat; neque etiam a posteriori, quia creaturæ non dependent a Deo quatenus trinus est, sed quatenus est in natura: prodeunt enim ab omnipotentia, quæ, cum sit toti Trinitati communis, arguit unitatem naturæ, non distinctionem personarum; ergo.

Objicies 1. Antiqui Philosophi, Plato, Aristoteles, Trismegistus, imo & Sybillæ, mysterium Trinitatis agnovere; ergo, &c.

Resp. Dato, non concesso, antecedente, *nego cons*. Nam si Philosophi gentiles aliquam de hoc mysterio notitiam habuerunt, illam habuerunt vel per revelationem ipsis immediate factam, ut de Sybillis tradunt DD. August. & Hieron. vel lectione librorum Moysis & Prophetarum.

Objic. 2. Certissimum est 1. Deum esse intelligentem & volentem. 2. Omne intelligens & volens terminum utriusque actionis producere. 3. Producens & productum distingui realiter. 4. Hunc duplicem terminum debere esse substantiam in Deo, qui nihil accidentale potest in se admittere. 5. Hos terminos naturam divinam, & quidem individuam participare, quia multiplex non potest esse natura divina, & quidquid in Deo est, necessario Deus est.

Resp. Hanc probationem non esse demonstrationem: nam mens humana, sibi relicta, cognoscere minime potest actionem intellectus & voluntatis in Deo esse productivam: qualis enim illius erit termi-

minus? an aliquod accidens? at in Deo, utpote ente perfectissimo, nullum esse potest. An substantia? minime; alias, cum, juxta leges naturæ, omne productum, substantia distinguatur a producente, tot essent naturæ divinæ, quot personæ producentes & productæ; ergo essent plures dii, quod lumini naturali repugnat; ergo gentilis concludet potius Deum, intelligendo & volendo, nullum producere terminum substantialem & personalem: imo ostendet talem terminum non esse necessarium, quia, fatentibus Theologis, Filius & Spiritus Sanctus intelligunt & volunt, nec tamen producent terminum.

Quæres 2. *Utrum, supposita fide hujus mysterii, possit variis exemplis illustrari?*

Resp. Exemplis illustrari potest, sed imperfectis: illustratur enim & probabile suadetur exemplo mentis humanæ, quæ licet realiter una, tribus tamen pollet facultatibus, scilicet intellectu, voluntate, & memoria, quæ relative distinguuntur.

CAPUT III.

De processionibus divinis.

Quæres 1. *Quid sit processio?*

Resp. Est emanatio, seu origo unius ab alio. Alia est *immanens*, cujus terminus manet intra suum principium. Alia *transiens*, cujus terminus extra suum principium exit: sic in humanis, filius a patre productus.

Quæres 2. *Quotuplex sit processio immanens?*

Resp. Duplex, nempe *physica*, qua unum ab alio procedit actione quadam physica, quæ includit mutationem, dependentiam, & diversitatem naturæ in eo quod ab alio procedit: talis est nostra intellectio, a qua verbum mentale, quod est accidens, procedit. Et *metaphysica*, qua unum ab alio procedit tamquam mero principio, seclusa omni imperfectione mutationis, dependentiæ, ac diversitatis naturæ, remanentibus solum istis duobus respectibus, *a quo alius*; &, *qui ab alio*; inter principium, & id quod oritur a principio.

Quæres 3. *Utrum sit in Deo vera processio metaphysica?*

Resp. *affirm.* Probaturque ex Script. *Joan.* 8. Christus de seipso dicit: *Ego ex Deo processi.* Et de Spiritu Sancto, *Joan.* 15. dicit: *Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Hinc Conc. Nicænum I. definivit, Filium esse *Deum de Deo*; & Constantinop. I. definivit, *Spiritum Sanctum ex Patre procedere.*

Objicies 1. Si Filius & Spiritus Sanctus procederent, penderent a suo principio; atqui &c.

Resp. *dist. maj.* Si procederent in tempore & libere, *conc.* si procederent ab æterno & necessario, *nego maj.*

Inst. Persona producens prior est persona producta; ergo procedit in tempore.

Resp. *dist. ant.* Prior est prioritate originis, *conc.* prioritate temporis & naturæ, *nego.* Porro prioritas originis nullam importat imperfectionem.

Objicies 2. Si sit in Deo processio, erit in Deo mutatio interna; Pater quippe transibit a statu non producentis ad statum producentis; atqui &c.

Resp. *nego maj.* Nam, sicut ait D. August. *Semper gignit Pater, & semper nascitur Filius*; ergo producit Pater, & producitur Filius, absque ulla sui mutatione.

Quæres 4. *Quot sint in Deo processiones?*

Resp. Sunt duæ, nec plures, nec pauciores, quia in Deo sunt tantum duo modi operandi ad intra, qui in suo quique genere exhauriuntur productione unius personæ infinitæ, nimirum unus per intellectum, quo producitur Verbum divinum; & alter per voluntatem, quo producitur Spiritus Sanctus; ergo.

Objicies 1. In Deo processio est infinita; ergo est unica.

Resp. *dist. ant.* Est infinita, in suo genere, *conc.* in omni genere, *nego.* Sic processio per intellectum, est infinita in genere intellectionis, & sic unicum est Verbum. Similiter processio per voluntatem, est infinita in genere volitionis, sed nulla est in Deo processio infinita in omni genere.

Objicies 2. Filius & Spiritus Sanctus eundem intellectum, eandemque cum Patre recipiunt voluntatem; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Eundem intellectum, eandemque recipiunt voluntatem essentialem, *conc.* notionalem, *nego ant.* Intellectus & voluntas, essentiales sunt intelligendi & volendi facultates, quæ, sic præcise, sunt infœcundæ. Intellectus & voluntas notionales, sunt intelligendi & volendi facultates, quatenus habent adjunctas relationes paternitatis & spirationis activæ, quæ, ut sic, sunt fœcundæ; porro nec Filius recipit a Patre intellectum notionalem, nec Spiritus Sanctus recipit a Patre & Filio voluntatem notionalem, quia hæ sunt exhaustæ per eorum productionem.

Quæres 5. *Quid sit principium divinarum processionum?*

Resp. Est id, a quo divinæ personæ oriuntur.

Quæres 6. *Quotuplex est principium divinarum processionum?*

Resp. Triplex, nempe, principium *quod*, & principium *quo*, tum proximum, tum remotum... Principium *quod*, seu denominationis, est persona producens... principium *quo*, remotum, est id per quod persona *mediate* tantum operatur; seu est radix & prima ratio, qua virtus immediate operativa convenit personæ producenti.... principium *quo*, proximum, est virtus per quam persona *immediate* operatur.

Quæres 7. *Quodnam est principium divinarum processionum?*

Resp. 1. Principium *quod*, est persona Patris respectu Filii, & personæ Patris & Filii, respectu Spiritus Sancti.

Resp. 2. Principium *quo remotum*, est natura divina, quia principium *quo proximum*, intellectio nimirum & volitio notionales, in natura divina, tamquam in radice, continentur.

Resp. 3. Principium *quo proximum*, sunt intellectus & voluntas notionales, seu intellectus & voluntas prout connotant relationes paternitatis & spirationis activæ; quia sunt virtus, per quam Pater, vel Pater & Filius immediate operantur: nimirum intellectione notionali Pater immediate producit Filium; volitione vero, Pater & Filius producunt Spiritum Sanctum.

Obji-

Objicies 1. Principium *quo* proximum, non debet esse commune omnibus personis; alioquin omnes & singulæ producerent; atqui intellectus & voluntas sunt communes omnibus personis; ergo, &c.

Resp. *dist. min.* Intellectus & voluntas essentiales sunt communes, *conc.* notionales, *nego min.*

Objicies 2. *cum Durando:* Natura divina est principium *quo* proximum processionum; ergo.

Resp. *nego ant.* Repugnat enim huic recepto in Scholis effato, ac in Conc. Lateran. sub Innoc. III. confirmato: *Natura nec producit, nec producitur;* unde opinio Durandi ab omnibus ut temeraria rejicitur.

Inst. SS. Patres dicunt cum D. Aug. lib. 15. de Trinit. c. 20. *Verbum esse Filium naturæ.* Ergo natura est principium *quo* proximum processionum.

Resp. *nego conseq.* Quia SS. Patres per verbum, *natura*, non significant principium generationis, sed modum generationis, ut illo termino demonstrarent adversus Arianos processionem Filii non esse liberam, sed naturalem & necessariam, proindeque Verbum esse Filium Dei naturalem.

Objicies 3. Sola relatio non est cæteris personis communis, ergo sola relatio est principium *quo* proximum processionis.

Resp. *nego ant.* Nam intellectus rationalis, quatenus nimirum adjunctam habet relationem originis, est Patri singularis, & principium proximum *quo*, generationis.

Quæres 3. *Quomodo vocatur processio Verbi a Patre?*

Resp. Vocatur generatio, juxta illud Scripturæ de Verbo loquentis: *Generationem ejus quis enarrabit?* & illud Symboli Nicæni, *Genitum, non factum.* Ratio est, quia Verbo convenit vera generationis ratio; nam generatio definitur: „ Origo viventis a vivente, principio conjuncto, in similitudinem naturæ, vi processionis formaliter. " Atqui processio Verbi, 1. Est origo viventis a vivente. Jo: 5. „ Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic & dedit Filio habere vitam in semetipso ... " 2. Est a principio conjuncto non quidem per partitionem sui esse, ut fit in creatis, sed per totius naturæ communicationem . . . 3. Est in similitudinem naturæ, & quidem vi processionis formaliter, quia procedit per intellectum, qui tendit in verbum, seu speciem expressam, quæ est objecti repræsentatio accidentalis in creatis, sed substantialis in Deo; unde intellectus creatus producit solum imaginem accidentalem; at vero intellectus divinus, utpote perfectissimus, necessario producit substantialem Dei imaginem, proindeque Filium consubstantialem.

Quæres 9. *Quænam sit specialis ratio, propter quam processio Verbi dicatur generatio, ac proinde Verbum dicatur Filius?*

Resp. Est, quod Verbum a Patre procedat per intellectum, qui præcise quatenus est intellectus perfectissimus, vim habet producendi terminum similem in natura: nam omnis intellectus ex propria sua virtute tendit ad producendum terminum similem objecto cognito, & quidem tanto perfectiori similitudine, quanto perfectior est; atqui intellectus Patris æterni est perfectissimus; ergo debet producere terminum sibi similem similitudine perfectissima; atqui similitudo perfectissima est similitudo in natura; ergo &c.

Compendium, ex Charmes.

Quæres 10. *Quænam sit specialis ratio, propter quam processio Spiritus Sancti non dicatur generatio?*

Resp. Est, quod Spiritus Sanctus, vi actionis per quam producitur, non recipiat esse simile Patri & Filio, a quibus procedit: scilicet procedit ab utroque per actum voluntatis, & est terminus amoris divini; atqui terminus amoris divini non est principio suo similis in natura vi processionis suæ formaliter; nam actus voluntatis per se non est similitudo, sed tantum pondus aliquod, & impulsus in rem amatam; ergo terminus amoris divini non est principio suo similis in natura vi processionis suæ formaliter; ergo non est Filius.

Objiciet 1. Spiritus Sanctus est perfecte similis suo principio; ergo procedit per generationem.

Resp. *dist. ant.* Est similis suo principio, realiter & identice, *conc.* vi processionis suæ formaliter, *nego anteced.* Quod Spiritus Sanctus sit Patri, & Filio perfecte similis, id tantum habet ex eo quod natura divina identificetur amori per quem procedit.

Inst. Spiritus Sanctus procedit formaliter ut Deus; ergo perfecte similis est Patri & Filio vi processionis suæ.

Resp. *nego ant.* Nam Spiritus Sanctus procedit tantum ut impulsus Patris & Filii, qui licet a parte rei sit Deus propter sui cum divinitate identitatem, tamen sub ratione qua est impulsus, non est Deus, quia non procedit per actionem, quæ per se & immediate naturam divinam communicet.

Objiciet 2. Voluntas reduplicative ut est voluntas perfectissima, producit unionem perfectissimam objecti amati cum principio amante; atqui unio perfectissima, est unio in natura; ergo voluntas perfectissima producit unionem in natura.

Resp. *nego min.* Nam voluntas, prout remanet in linea voluntatis, non ad aliam rendit unionem, quam ad unionem per affectum, quæ consequenter numquam potest per se pertingere ad efficiendam unionem identicam, hoc est, ad efficiendum unum identice ex principio amante & objecto amato.

Quæres 11. *Ex quarum rerum cognitione procedat Verbum?*

Resp. Procedit essentialiter & necessario ex cognitione non solum essentiæ divinæ & attributorum absolutorum, ut omnes fatentur, sed etiam ex cognitione trium personarum & creaturarum possibilium. Nam procedit necessario ex cognitione comprehensiva essentiæ divinæ; atqui cognitio comprehensiva essentiæ divinæ est ipsamet cognitio attributorum divinorum, personarum divinarum, & creaturarum possibilium, quæ cum natura divina identificantur; ergo, &c.

Objicies. Cognitio, ex qua Verbum procedit, Verbo producto prior est; item productio Verbi prior est productione Spiritus Sancti; ergo Verbum non potest produci ex cognitione sui ipsius & Spiritus Sancti.

Resp. *dist. ant.* Prior est prioritate originis, *conc.* prioritate temporis, *nego ant.* Cum ergo in quocumque instanti reali simul extiterint Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, nulla est contradictio, quod Verbum producatur ex cognitione trium personarum.

Inst. Verbum est imago illius objecti, ex cujus cognitione procedit: atqui non est imago sui ipsius & Spiritus Sancti; ergo, &c.

Resp. *dist. maj.* Est imago objecti, ex cujus cognitione procedit, repræsentativa, *conc. maj.* Ad imaginem repræsentativam sufficit ut procedat objective ex re cognita; sed ad imaginem naturalem requiritur, ut procedat active & productive: porro cum Verbum non producatur a cognitione sui ipsius & Spiritus Sancti, nisi objective, id est, quatenus sunt objectum paternæ cognitionis, consequens est, ut non sit eorum imago naturalis, sed solius Patris, a quo solo active procedit.

Quæres 12. *Utrum Verbum procedat etiam ex cognitione omnium creaturarum in aliqua temporis differentia existentium?*

Resp. Procedit, non quidem necessario & essentialiter, quia cum sit summe necessarium, non procedit necessario & essentialiter, nisi ex cognitione absolute necessaria; sed ex earum cognitione procedit concomitanter & quasi consequenter; quia Verbum procedit ex cognitione omnium rerum quas repræsentat; atqui res omnes in aliqua temporis differentia existentes repræsentat; ergo, &c.

Objicies: Licet nulla foret creatura præterita, præsens, aut futura, Verbum semper esset idem Verbum; ergo non procedit ex earum cognitione.

Resp. *dist. ant.* Esset semper idem Verbum, quoad se, *conc.* quoad repræsentationem concomitantem & quasi consequentem, *nego ant.* Si enim nullæ essent creaturæ, nullas utique Verbum repræsentaret.

Quæres 13. *Utrum Spiritus Sanctus procedat a Patre & Filio?*

Resp. De fide est ab utroque procedere. Ita enim definitum est in Conc. General. Lateran. IV. Lugdunensi II. & Florentino in definitione fidei, quæ anno 1439. solemniter promulgata est, probantibus etiam Græcis, qui a doctrina catholica postmodum recessere, negantque pertinaciter Spiritum Sanctum a Filio procedere, contra quos

Prob. 1. *ex Script.* ad Galat. 4. dicitur, *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra.* Joan. 16. *Si non abiero, Paraclitus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos . . . ille, Spiritus Sanctus, me clarificabit, quia de meo accipiet.* Atqui Spiritus Sanctus non diceretur Spiritus Filii, non diceretur mitti a Filio, non diceretur accipere a Filio, nisi quia a Filio procedit; ergo &c.

Prob. 2. *ex tradit.* PP. Græcorum. S. Martialis, *Epist. ad Burdigalenses*, ait: *Spiritus Domini . . . procedens est a Patre & Verbo.* S. Athanas. in Symbolo: *Spiritus Sanctus a Patre & Filio . . . procedens.* S. Chrysost. Hom. 2. in Symbolum: *In Spiritum Sanctum credimus, qui, procedens de Patre & Filio, charitate conjungitur.* S. Cyrillus in thesauro: *Cum Spiritus Sanctus . . . procedat a Patre & Filio, manifestum est ex divina essentia ipsum esse.*

Objicies 1. Patres Græci passim scribunt Spiritum Sanctum ex Patre *per* Filium procedere; ergo non crediderunt eum ex Filio procedere.

Resp. *nego cons.* Nam PP. Græci per particulas *ex*, & *per*, idem significant, usum tamen receptum fuit apud ipsos, ut particula, *ex*, uterentur ad designandum principium sine principio, & particula, *per*, ad designandum principium ex principio.

Objicies 2. Conc. Constantinop. I. Symbolo Nicæno addidit hæc verba: *Qui a Patre procedit*, nulla facta mentione Filii; ergo, &c.

Resp. *nego conseq.* Ideo enim Conc. Constantinop. non adjecit particulam, *Filioque*, non quod Spiritus Sanctus non procederet a Filio, sed quia agebat tantum contra Macedonium & Eunomium, qui asserebant Spiritum Sanctum a solo Filio procedere, eumque creaturam esse; & ideo satis fuit Concilio definire Spiritum Sanctum procedere a Patre, non negando, sed supponendo eum procedere etiam a Filio.

Objicies 3. Si Spiritus Sanctus a Patre Filioque procederet, essent duo principia Spiritus Sancti; falsum conseq. ergo.

Resp. *nego conseq.* Quia ad multiplicitatem principiorum, non sufficit multiplicitas suppositorum, sed insuper requiritur multiplicitas virtutis spirativæ; atqui in Patre & Filio una eademque est virtus spirativa, cum ei sit unica eademque voluntas; ergo &c.

Quæres 14. *Utrum particula*, Filioque, *jure ac rationabiliter a Conc. Lugdunensi II. addita fuerit Symbolo Nicæno?*

Resp. *affirm.* Quia 1. id definierunt Patres Florentini: *Definimus*, inquiunt, *explicationem illorum verborum*, Filioque, *veritatis declarandæ gratia & imminente tunc necessitate, licite & rationabiliter Symbolo fuisse appositam . . .* 2. Quia Ecclesia habet jus novam particulam Symbolo addendi, quoties id necessarium judicaverit ad fidem catholicam, contra insurgentes hæreses, clarius explicandam . . . 3. Quia particula, *Filioque*, in Symbolo jam continebatur in hac voce: *Qui ex Patre procedit*: non enim potest a Patre procedere, quin procedat etiam a Filio, qui eamdem cum Patre habet vim spirandi.

Objicies: Conc. Ephesinum expresse prohibuit, ne quis alteram a Nicæna formulam proferret aut conscriberet; sed qui Symbolo addit particulam, *Filioque*, alteram fidem profert, &c.

Respond. nego min. Nam ille solus alteram fidem profert, qui Symbolo addit aliquid fidei Nicænæ contrarium, quod non facit qui Symbolo addit particulam, *Filioque*, quæ est fidei Nicænæ expositio & explicatio.

Quæres 15. *Utrum Spiritus Sanctus a Filio distingueretur, si per impossibile ab eo non procederet?*

Resp. Non distingueretur realiter, quia non esset fundamentum distinctionis: nam sola processio unius personæ ab alia, est distinctionis fundamentum, juxta effatum S. Anselmi, *omnia in divinis sunt unum & idem, ubi non obviat relationis oppositio*; atqui si Spiritus Sanctus non procederet a Filio, nulla inter ipsum & Filium esset relationis oppositio; ergo, &c.

Objicies 1. Quamvis Spiritus Sanctus non procederet a Filio, duæ adhuc essent processiones, una per intellectum, altera per voluntatem; ergo in illa hypothesi Spiritus Sanctus adhuc distingueretur a Filio.

Resp. *dist. ant.* Duæ essent processiones, secundum rationem distinctæ, *conc.* realiter distinctæ, *nego ant.* Nam in illa hypothesi unica realiter processio foret, & una persona producta, quæ secundum quod per intellectum procederet, Filius; secundum quod per voluntatem, Spiritus Sanctus diceretur.

Inst. Saltem illæ duæ processiones essent oppositæ

sitæ disparatæ; neque enim una esset altera; atqui oppositio disparata s··ficit ad fundandam realem personarum distinctionem; ergo.

Resp. *nego min.* Nam ad distinctionem personarum realem, requiritur oppositio relativa originis, ut patet in Patre, in quo paternitas & spiratio activa opponuntur disparate, nec tamen realiter distinguuntur in Patre.

Objicies 2. Filiatio & spiratio passiva distinguuntur realiter; atqui inter utrumque est oppositio disparata tantum; ergo, &c.

Resp. *nego min.* Nam est oppositio relativa ratione spirationis activæ, quæ tam exigit esse in Filio, quam in Patre, quatenus est amor mutuus Patris & Filii, cujus amoris terminus est Spiritus Sanctus.

CAPUT IV.

De personalitatibus & relationibus divinis.

Quæres 1. *Quid sit persona?*

Resp. Est *substantia intellectualis, per se perfecte subsistens, & ultimo completa.*

Dicitur 1. *Substantia intellectualis:* quia accidens, cum sit ens alteri inhærens, non est persona, sicut nec ens irrationale, quod solum dicitur: *Hypostasis, subsistentia,* & *suppositum.*

Dicitur 2. *Per se perfecte subsistens,* id est, quod non communicetur alteri tamquam supposito, ita ut nec in esse, nec in operari ab alio dependeat. Hinc humanitas Christi non est persona, quia unitur Verbo divino tamquam supposito, a quo dependet in esse & in operari.

Dicitur 3. *Ultimo completa,* id est, quod non ordinetur ad aliud, ut cum illo constituat totum; hinc nec manus, nec anima rationalis, sunt personæ.

Quæres 2. *Quid sit personalitas, seu subsistentia?*

Resp. Est *forma,* seu *modificatio naturæ intellectualis, per quam natura constituitur per se perfecte subsistens, & ultimo completa.*

Quæres 3. *Quot sunt subsistentiæ in Deo?*

Resp. Sunt tres relativæ; nam in Deo sunt tres personæ, ut fides docet; ergo & tres subsistentiæ relativæ, nimirum paternitas, filiatio, & spiratio passiva.

Quæres 4. *Utrum præter tres subsistentias relativas, quarta admittenda sit, communis & absoluta?*

Resp. *negat.* Quia effectus formalis subsistentiæ est constituere veram personam; ergo si esset in Deo subsistentia absoluta & communis, essent in Deo quatuor personæ, quod fidei catholicæ repugnat. Præterea illa subsistentia vel esset communicabilis alteri, vel non: *si primum,* non esset persona: *si secundum,* esset in Deo unica subsistentia, & consequenter unica persona, quod repugnat fidei catholicæ.

Objicies 1. Deus, præcisis relationibus, est per se subsistens; atqui non est per se subsistens subsistentia relativa; ergo subsistentia absoluta.

Resp. *dist. ant.* Est per se subsistens, quatenus to *per se subsistens* opponitur accidenti, *conc.* quatenus dicit naturam ultimo terminatam, *nego ant.* porro hoc ultimo sensu accipimus nomen *subsistentia.*

Objicies 2. Subsistentia absoluta, est perfectio; ergo Deo tribuenda.

Resp. *dist. ant.* Est perfectio non excludens imperfectionem, *conc.* omnem imperfectionem excludens, *nego ant.* Itaque subsistentia absoluta redderet naturam divinam incommunicabilem, unde in Deo esset unica persona, quod est maxime imperfectum.

Quæres 5. *Quid sit relatio originis?*

Resp. Est *Ordo,* seu *respectus unius personæ divinæ ad alteram.* Potest spectari secundum *esse in,* id est, prout afficit subjectum in quo est: & secundum *esse ad,* id est, prout respicit terminum ad quem refertur.

Quæres 6. *Quot sint in Deo relationes?*

Resp. Sunt quatuor, nempe paternitas, filiatio, spiratio activa, & spiratio passiva: quia singulis processionibus duæ respondent relationes, una producentis ad productum, altera producti ad producentem: atqui duæ sunt in Deo processiones; ergo.

Quæres 7. *Utrum relationes originis sint reales?*

Resp. *affirm.* Nam 1. fundantur in reali origine unius personæ ab alia. 2. Per eas personæ ab invicem realiter distinguuntur; atqui distinctionis realis fundamentum, reale est; ergo. 3. In Deo existunt absque mentis opera, & nemine cogitante; ergo.

Objicies: Relatio realis dicit dependentiam unius ab altero; ergo in Deo nulla est relatio realis.

Resp. *dist. ant.* Dicit dependentiam improprie dictam & connexionis, *conc.* proprie dictam & causalem, *nego ant.* Itaque relationes divinæ efficiunt quidem ut personæ habeant connexionem cognitionis & existentiæ: correlata enim sunt simul natura & cognitione, cum non possit esse & cognosci Pater, quin sit, & cognoscatur Filius; sed non efficiunt, ut personæ a se invicem pendeant tamquam effectus a causa, quia per illas natura non producitur, sed communicatur.

Quæres 8. *Quomodo relationes divinæ inter se distinguuntur?*

Resp. Vel sibi mutuo opponuntur, ut sunt paternitas, filiatio, & spiratio passiva, vel non. *Si primum,* realiter distinguuntur; *si secundum,* non distinguuntur realiter; quia, *in divinis omnia sunt unum & idem, ubi non obviat relationis oppositio.* Hinc spiratio activa non distinguitur realiter a paternitate & filiatione.

Objicies 1. Paternitas & filiatio non opponuntur spirationi passivæ: ergo ab illa non distinguuntur realiter.

Resp. *dist. ant.* Non opponuntur per se & immediate, *conc.* mediante spiratione activa, cum qua identificantur, *nego ant.*

Objic. 2. Paternitas & spiratio activa habent terminos realiter distinctos; ergo distinguuntur realiter.

Resp. *nego conseq.* Quia ad productionem terminorum realiter distinctorum, sufficit distinctio virtualis; porro paternitas & spiratio activa distinguuntur virtualiter.

Inst. Spiratio activa in Patre communicatur Filio, paternitas non communicatur; ergo distinguuntur realiter.

Resp. *nego conseq.* Eadem quippe res sub diverso respectu communicatur, & non communicatur: sic licet paternitas & spiratio activa sint in Patre eadem res, tamen communicatur Filio, quatenus ei non opponitur relative; non communicatur, quatenus ei relative opponitur. Porro sola paternitas opponitur Filio relative.

Quæres 9. *Utrum relationes divinæ sint perfectiones?*

Resp. Sunt perfectiones, sive spectentur secundum *esse in*, quia sic spectatæ modificant ac determinant naturam divinam ad esse Patris, aut Filii, aut Spiritus Sancti. Sive spectentur secundum *esse ad*, ut docent Thomistæ contra Scotistas; quia etiam sic spectatæ, sunt in Deo, nemine cogitante; atqui quid est in Deo realiter, est perfectio; ergo &c.

Objicies: Si relationes secundum *esse ad*, essent perfectiones, *sequeretur 1.* tres personas simul sumptas plus continere perfectionis, quàm una sola persona; hæreticum conseq. Ergo, &c. *Sequeretur 2.* unam personam non habere omnes perfectiones.

Resp. *ad 1. nego ant.* Quia una persona, non minus quam tres personæ, habet divinam naturam, quæ est omnia perfectio; ergo non minus est perfecta.

Resp. *ad 2. dist. ant.* Sequeretur unam personam non habere omnes perfectiones simpliciter simplices, *nego ant.* Simplices tantum, *subdist.* formaliter & actu, *conc.* eminenter, *nego ant.* Itaque relationes in Deo non sunt perfectiones simpliciter simplices, sed sunt perfectiones simplices tantum, quæ in Deo continentur tantum & identice, propter summam earum cum essentia divina identitatem.

Quæres 10. *Quodnam sit munus divinarum relationum?*

Resp. Est personas constituere, & unam personam ab aliis distinguere: quia per id personæ divinæ constituuntur, quod singulare est, non commune; atqui solum relativum in Trinitate, singulare est; ergo.

CAPUT V.

De his quæ tribus personis sunt communia.

Quæres 1. *Quænam sint tribus personis communia?*

Resp. Tria, nempe, notio, circumincessio, & missio.

Quæres 2. *Quid sit notio?*

Resp. Est *nota quædam peculiaris, qua personæ divinæ dignoscuntur, & ab invicem secernuntur.* Unde unaquæque notio non potest esse communis tribus personis.

Quæres 3. *Quot sint in Deo notiones?*

Resp. Sunt quinque, nec plures, nec pauciores; *innascibilitas*, nimirum *paternitas*, *filiatio*, *spiratio activa*, *spiratio passiva*. Nam per paternitatem & filiationem, Pater & Filius dignoscuntur, & a se invicem secernuntur: & per spirationem activam & spirationem passivam, Pater & Filius distinguuntur a Spiritu Sancto, sicque ternarius numerus personarum ostenditur. Et ne plures personæ cogitentur quam tres, necessario addi debet *innascibilitas*, per quam ostenditur Patrem a nullo principio esse; ergo quinque admittendæ sunt in Deo notiones.

Objicies 1. Innascibilitas, sumpta pro negatione processionis ab alio, non dicit perfectionem; ergo non est notio.

Resp. *nego ant.* Dicit enim esse principium fontale totius divinitatis; atqui hoc dicit summam perfectionem; ergo &c.

Inst. Nascibilitas, seu processio ab alio, non dicit imperfectionem; ergo innascibilitas non dicit perfectionem.

Resp. *nego cons.* Utrumque enim in Deo est æque perfectum, non procedere & procedere, quia utrumque eamdem naturam divinam participat; porro natura divina est perfectio.

Objicies 2. Tam improductivitas in Spiritu Sancto dicenda est notio, quam innascibilitas in Patre; ergo sunt plus quam quinque notiones.

Resp. *nego ant.* Disparitas est, quod *innascibilitas* aliquam exhibet dignitatem in Patre; nam ex eo quod non producatur, sequitur quod sit principium totius deitatis; sed *improductivitas* nullam importat dignitatem: alias perfectio esset illa creatura, quæ producere non posset, quod falsum est.

Quæres 4. *Quid sit circumincessio?*

Resp. Est *personarum divinarum intima in se mutuo inexistentia:* quare ad illam duo requiruntur, nimirum identitas naturæ, & distinctio personarum.

Quæres 5. *Utrum detur in Deo circumincessio personarum?*

Resp. *affirm.* Nam Christus, *Joan. 14.* dicit: *Non creditis quia ego in Patre, & Pater in me sit?* Et paulo post: *Pater in me manens, ipse facit opera.* Ratio est, quia habent unam eamdemque naturam indivisibilem.

Objicies. Si Pater sit in Filio, Filius erit Pater, nam in Filio erit paternitas; hæreticum consequens; ergo.

Resp. *nego seq. ant. & dist. probationem;* in Filio erit paternitas, *identice*, ratione nimirum essentiæ divinæ, quæ una eademque numero est in tribus personis, *conc.* formaliter, id est, per modum formæ hypostaticæ, & proprietatis personalis, cujus est constituere personam, *nego.*

Quæres 6. *Quid sit divinarum personarum missio?*

Resp. Est „ processio unius personæ ab alia, cum habitudine ad novum existendi modum in creaturis.“

Dicitur 1. *Processio*, quia persona, quæ non procedit, proprie non mittitur: *Pater*, inquit D. Aug. lib. 4. de Trinit. c. 20. *non dicitur missus; non enim habet ex quo procedat.*

Dicitur 2. *Cum habitudine ad novum existendi modum*, &c. ut designetur quod missio fiat in tempore, nec sit æterna, ex parte respectus quem dicit ad creaturam; vel locum in quo incipit esse novo modo.

Quæres 7. *An detur missio in divinis?*

Resp. *affirm.* Dicitur enim, Joan. 8. *Solus non sum, sed ego, & qui misit me, Pater.* Et Joann. 15. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre.*

Quæres 8. *Quotuplex sit missio in divinis.*

Resp. Duplex, visibilis nempe & invisibilis.

Missio visibilis est ea, quæ fit in specie sensibili: talis fuit missio Filii in carne assumpta, & Spiritus Sancti in specie columbæ super Christum.

Missio invisibilis est ea, quæ fit sine specie sensibili, per gratiam interiorem, qua Deus homines sanctificat.

DIS-

DISSERTATIO II.

De personis divinis in particulari.

Nota. Cum jam multa de personis divinis in particulari exposuerimus; restat hic de earum nominibus, tam propriis, quam appropriatis.

Nomen *proprium* est illud, quod uni personæ realiter ita convenit, ut alteri minime convenire possit.

Nomen *appropriatum* est illud, quod, licet realiter toti Trinitati sit commune, tamen, propter quandam rationem specialem, uni personæ singulari modo tribuitur.

Quæres 1. *Quot sint nomina primæ personæ propria?*

Resp. Dicitur 1. *Pater*, quia proprie generat Filium. 2. *Ingenita*, non quia non nascitur; hoc enim sensu Spiritus Sanctus est ingenitus; sed quia non producitur. 3. *Principium fontale totius divinitatis*, quia Filio & Spiritui Sancto divinitatem ex sua infinita fœcunditate communicat; unde *divinitas* sumitur hic in concreto pro personis quæ a Patre ducunt originem.

Quæres 2. *Utrum Pater possit etiam dici causa, & author Filii & Spiritus Sancti?*

Resp. 1. Juxta usum latinæ vocis non potest ita vocari; quia causa apud Latinos definitur, *principium influens esse in aliud*: unde importat diversitatem substantiæ & dependentiam unius ab alio.

Resp. 2. Apud Græcos *Pater* sæpius dicitur causa & author Filii & Spiritus Sancti; sed improprie & lato modo; quia per illas voces intelligunt duntaxat principium originis, ut luculenter explicat Cardinalis Bessarion, *sess. 25. Concil. Florentini*.

Quæres 3. *Quodnam est nomen primæ personæ appropriatum?*

Resp. Per appropriationem dicitur *primum creaturarum principium*; quare vocatur *Pater noster*, *creator omnium*. Congruenter enim ratio primi principii creaturarum appropriatur ei, qui primum est in Trinitate principium.

Quæres 4. *Quanam sint nomina secundæ personæ propria?*

Resp. Dicitur 1. *Filius*, quia procedit per veram generationem: 2. *Verbum*, quia est terminus ab intellectu Patris fœcundo productus. 3. *Imago*, quia est similis Patri in natura, vi processionis suæ formaliter, ut supra probavimus.

Quæres 5. *Quodnam est nomen appropriatum Filio?*

Resp. Est *sapientia*: cum enim sapientia sit virtus intellectus, congruentissime appropriatur Filio, quia est terminus sapientissimæ intellectionis.

Quæres 6. *Quanam sint nomina tertiæ personæ propria?*

Resp. Dicitur 1. *Spiritus Sanctus*, non quidem hoc sensu quod sit immaterialis & omnis impuritatis expers; sic enim est nomen essentiale, commune tribus personis, sed hoc sensu, quod sit *spirata*, & quidem per voluntatem, a qua est omnis sanctitas. 2. *Donum*, quia procedit ex voluntatis inclinatione, cujus est dare gratuito & sine spe retributionis; ergo est donum notionaliter sumptum. 3. *Amor*, quia est terminus subsistens ac personalis mutui amoris Patris, & Filii.

Quæres 7. *Quanam sint nomina Spiritui Sancto appropriata.*

Resp. Ipsi tribuuntur omnia opera bonitatis, charitatis, & misericordiæ; quia ex perfectissima charitate procedit. Hinc vocatur *Paraclitus*, id est, consolator: consolatur enim nos per dona gratiæ, quibus nos cumulat.

DISSERTATIO III.

De mutua prædicatione nominum absolutorum de relativis, & relativorum de absolutis.

Quæres 1. *Quomodo nomina absoluta abstracta prædicentur de personis?*

Resp. Prædicantur in singulari, non vero in plurali: hinc recte dicitur: *Tres personæ sunt una deitas, una sapientia*, &c. sed perperam diceretur: *Sunt deitates, sapientiæ*, &c. Ratio est, quia nomina abstracta formam sine subjecto significant; atqui in Deo est unica forma; ergo, &c.

Quæres 2. *Quomodo nomina absoluta concreta prædicentur de personis?*

Resp. Si sint nomina substantiva, vel adjectiva substantive sumpta, prædicantur de personis in singulari tantum; si vero sint adjectiva, prædicantur de personis in plurali. Ratio est, quia forma in nominibus substantivis, vel adjectivis substantive usurpatis, significat per modum substantiæ, & habentis esse per se: e contra in adjectivis significat per modum accidentis, seu adjacentis suo supposito, & in eo esse habentis; ergo in nominibus substantivis, vel adjectivis substantive usurpatis, singularitas vel pluralitas petitur a singularitate, vel pluralitate formarum, & in adjectivis petitur a singularitate, vel pluralitate suppositorum; atqui in Deo est unica substantia, plura vero sunt supposita, ergo, &c. Hinc recte dicitur: *Tres personæ sunt unus Deus, unus creator*; sed perperam diceretur, *Sunt tres Dii, tres creatores*. Recte etiam dicitur: *Tres personæ, sunt tres creantes*, &c.

Quæres 3. *Utrum personæ possint prædicari de nominibus absolutis?*

Resp. *affirm*. Ratio est, quia inter personas & essentiam est realis identitas. Hinc istæ propositiones sunt veræ: *Essentia*, seu *Deus est tres personæ*. *Essentia est Pater*, *Deus*, vel *essentia est paternitas*.

Quæres 4. *Utrum nomina absoluta abstracta supponant pro personis?*

Resp. *negat*. Alias essentia produceret seipsam, cum eadem numero sit essentia in tribus personis. Hinc si hæc propositio, *Essentia generat*, esset vera, redderet hunc sensum: *Essentia producit seipsam*, quod repugnat: producens enim realiter debet distingui a producto.

Quæres 5. *Utrum nomina absoluta concreta supponant pro personis?*

Resp. Aliquando supponunt pro essentia, aliquando pro persona. Nam hæ propositiones sunt veræ: *Deus creat: Deus generat*: atqui in prima propositione, *Deus* supponit pro essentia, in secunda supponit pro persona; ergo, &c.

TRA-

TRACTATUS IV.

DE DEO CREATORE.

Nota. Moyses Gen. 1. narrat creationem hujus mundi aspectabilis sex diebus perfectam fuisse, referque quid singulis diebus productum fuerit; ad quem remittimus eos qui ordinem creationis voluerint scire. Nos disseremus 1. De Angelis. 2. De primo homine.

DISSERTATIO I.

De Angelis.

Agemus 1. De existentia, natura Angelorum, & de statu in quo fuerunt conditi. 2. De loco, motu, potentia motrice, & locutione Angelorum. 3. De eorum peccato & eorumdem pœna. 4. De variis eorum ordinibus, ac de eorum missione, illuminatione, & custodia.

CAPUT PRIMUM.

De existentia, natura, & statu, in quo Angeli fuerunt conditi.

Quæres 1. *Utrum existant Angeli?*

Resp. *affirm.* De iis enim frequenter loquitur Scriptura: Genes. 22. *Angelus Domini de cælo clamavit, dicens, Abraham*, &c. Matth. 18. *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris*. Hæc veritas definita est in Concilio Lateranen. cap. *firmiter*.

Quæres 2. *Quo tempore Angeli fuerunt creati?*

Resp. Simul cum mundo creati sunt, nec ante, ut constat ex cap. *firmiter*, & prob. ex Genes. 1. *in principio creavit Deus cœlum & terram*, ubi sub nomine *cæli* comprehendit Angelos, ut explicatur Exodi 20. *Sex diebus fecit Dominus cœlum, & terram, & omnia quæ in eis sunt*; ergo & Angelos qui in cœlis continentur.

Quæres 3. *Quid sit Angelus?*

Resp. Est *substantia creata, spiritualis, completa*.

Dicitur 1. *Substantia creata*: id est, per se subsistens & ex nihilo producta.

Dicitur 2. *Spiritualis*: id est, incorporea; *sunt enim administratorii Spiritus*, Hebr. 1. atqui ex Lucæ 24. *Spiritus carnem & ossa non habet*.

Dicitur 3. *Completa*: id est, non ordinata ad alterius compositionem; per hoc ab anima rationali distinguitur, quæ quidem est spiritualis, sed incompleta, & ordinata ad corpus, quocum unum per se efficit.

Hinc Angelus est immortalis & incorruptibilis, quia non constat ex partibus, quæ dissolvi possint, utpote Spiritus.

Quæres 4. *In quo statu Angeli fuerunt creati?*

Resp. 1. Fuerunt creati in statu beatitudinis naturalis. Quia fuerunt creati in perfectione excludente omnem miseriam; miseria enim est pœna peccati.

Resp. 2. Non fuerunt creati in statu beatitudinis supernaturalis. Nam de ratione beatitudinis supernaturalis, est stabilitas & confirmatio in bono; atqui Angeli, statim ut creati sunt, stabiliti & confirmati non fuerunt in bono, ut patet ex lapsu malorum Angelorum; ergo, &c.

Resp. 3. Fuerunt creati in statu gratiæ sanctificantis, ut constat ex Ezech. 28. ubi quod de rege Tyri ad litteram dicitur, a Ss. Patribus de Lucifero intelligitur: *Ambulasti perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te*; per peccatum amisit perfectionem, non naturalem; ergo supernaturalem; sed perfectio supernaturalis consistit in gratia sanctificante; ergo.

CAPUT II.

De loco, motu, potentia motrice, & locutione Angelorum.

Quæres 1. *An Angeli sint in loco?*

Resp. *affirm.* Nam *Apoc.* 20. dicitur, diabolum fuisse ligatum & missum in abyssum; ergo est in loco: alias esset nullibi, quod repugnat.

Quæres 2. *Quomodo Angelus sit in loco?*

Resp. 1. Non est in loco *circumscriptive*, quia non habet partes quæ variis partibus loci correspondeant, cum omnis materiæ sit expers.

Resp. 2. Est in loco definitive; quia certo spatio ita continetur, ut non sit alibi.

Quæres 3. *An Angeli moveantur localiter?*

Resp. *affirm.* Nam transeunt de loco in locum fluxu continuo, ut constat ex Lucæ 2. *Discesserunt Angeli a pastoribus in cælum*.

Quæres 4. *An Angeli possint movere corpora localiter?*

Resp. *affirm.* Nam ex Danielis 14. Angelus portavit Prophetam Habacuc ex Judæa in Babylonem.

Quæres 5. *Utrum Angeli inter se colloquantur?*

Resp. *affirm.* Isaiæ 6. *Duo Seraphim clamabant alter ad alterum, Sanctus, Sanctus, &c.*

Quæres 6. *Quomodo Angeli inter se colloquantur?*

Resp. Angelus alterum Angelum alloquitur, suam intellectionem aut volitionem ad illum dirigendo per actum quo vult, utraque, vel alterutra illi pateat. Nam *loqui ad alterum, nihil aliud est, quam conceptus mentis, alteri manifestare*, ait D. Thom. 1. part. quæst. 107. art. 1.

CAPUT III.

De peccato Angelorum, & ejusdem pœna.

Quæres 1. *Quodnam fuit peccatum Angelorum?*

Resp. Fuit superbia, quia æqualitatem cum Deo desideraverunt, in eo desiderio mirum in modum sibi complacentes: nam, *Isaia* 14. de diabolo, sub nomine regis Babylonis, dicitur: „ Detracta est ad inferos superbia tua . . . quomodo cecidisti de cœlo, lucifer, qui mane oriebaris? qui dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam . . . similis ero Altissimo “.

Quæres 2. *Quot angelos lucifer secum traxerit?*

Resp. Cum D. Thom. part. q. 63. art. 8. *eum quamplurimos secum traxisse, quamquam non tot, quot in gratia cum suo duce Michaele remanserunt*. Nam, *Apocal.* 12. legitur draconem traxisse

se post se tertiam partem stellarum, id est, Angelorum, ut interpretantur Patres & Theologi.

Quæres 3. *Quotuplex pœna consecuta sit peccatum dæmonum?*

Resp. Quadruplex. *Prima est cæcitas mentis*, per quam privantur omni penitus lumine, non quidem naturali, quia peccatum non destruit naturam, sed supernaturali, ex quo fit ut nullum ordinem habeant ad vitam æternam. Ezech. 28. *Ejeci te de monte Dei*, id est de gratia, *& perdidi te, o Cherub.*

Secunda est, obstinatio voluntatis in malo, qua fit ut nullum possint exercere actum moralem omnino bonum: unde vocantur spiritus mali, Psalmo 77. *Immissiones per Angelos malos.*

Tertia est exclusio a gloria . . . . . *Quarta est, tormentum ignis.*

Quæres 4. *An detur aliquis locus in terra visceribus ad cruciatum dæmonum destinatus?*

Resp. *affirm.* ut testatur Div. Petrus, Epistol. 2. cap. 2. „ Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos ad tartarum tradidit cruciandos ".

Quæres 5. *An dæmones torqueantur igne vero & corporeo?*

Resp. *affirm.* ut tradit communis Patrum & Ecclesiæ sensus, in Scriptura fundatus, Deut. 32. „ Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima. *Et Matth.* 25. Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus ".

Quæres 6. *Quomodo dæmones ab igne corporeo torqueantur?*

Resp. Hanc quæstionem esse mere philosophicam, de qua nihil certum posse haberi in hac vita, ingenue fatetur Div. Aug. *lib.* 21. *de civit. Dei, ca.* 10. dicens: „ Quamvis miris, tamen veris modis, etiam spiritus incorporeos posse pœna corporali ignis affligi ".

CAPUT IV.

De variis Angelorum ordinibus, ac de eorum missione, illuminatione & custodia.

Quæres 1. *Utrum Angeli sint in magno numero?*

Resp. *affirm.* Nam *Daniel* 7. dicitur: „ Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei ".

Quæres 2. *Quomodo ordinantur Angeli?*

Resp. In Hierarchias & Choros . . . *Hierarchia* definitur *multitudo ordinata sub unius sacri Principis gubernatione*, ad sacras functiones destinata . . . *Chorus* definitur *Hierarchiæ angelica gradus unus*, conveniens in Hierarchiæ suæ communi modo illuminationis, distinctus secundum officia diversa.

Quæres 3. *Quot sint Hierarchiæ Angelorum?*

Resp. Tres a D. Dionysio recensentur, *lib. de cœlesti Hierarchia, cap.* 9. nempe *suprema*, quæ immediate a Deo recipit illuminationes, easque transmittit Angelis secundæ Hierarchiæ . . . *media*, quæ divinas illuminationes immediate recipit ab Angelis primæ Hierarchiæ easque transmittit Angelis tertiæ Hierarchiæ . . . *infima*, quæ divinas illuminationes recipit ab Angelis secundæ Hierarchiæ, easque transmittit hominibus.

Quæres 4. *Quot sint chori Angelorum?*

Resp. Novem, nempe tres in qualibet Hierarchia . . . In prima continentur *Seraphini, Cherubini, & Throni* . . . In secunda sunt *Dominationes, Virtutes, & Potestates* . . . In tertia sunt *Principatus, Archangeli, & Angeli.*

Quæres 5. *Utrum, & a quo Angeli mittantur?*

Resp. Angeli hominibus a Deo mittuntur, tum ad quædam ipsis exhibenda ministeria, tum ad ipsis prænuntianda ventura: sic *Tobiæ* 12. Angelus Raphael ait: „ Tempus est ut revertar ad eum qui me misit: *Et Luca* 1. Missus est Angelus Gabriel a Deo, &c."

Quæres 6. *Utrum Angeli ab aliis Angelis superioris Hierarchiæ mitti possint?*

Resp. *affirm.* Quia inter Angelos est prælatio, nam Daniel 10. *Michael, unus de principibus primis.*

Quæres 7. *Utrum Angeli illuminent homines?*

Resp. *affirm.* Estque de fide, nam revelant hominibus plures veritates, juxta illud Danielis 9. „ Docuit me (*Gabriel*) dixitque: Daniel, nunc egressus sum ut docerem te, & intelligeres, &c.

Quæres 8. *An Angeli deputentur ad custodiam hominum?*

Resp. *affirm.* Idque fides docet, ut constat ex Psalm. 90. „ Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te ".

Quæres 9. *An singuli fideles suum habeant Angelum custodem?*

Resp. *affirm.* Constat ex Matth. 18. „ Videte ne contemnatis unus ex his pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est ". Ubi Christus cum dicit, *Angeli*, significat, non unum, sed plures pluribus præfici; cum dicit, *Angeli eorum*, significat singulos Angelos singulis deputari. Unde S. Hieron. in cap. 18. Matth. exclamat: „ Magna dignitas animarum, ut unaquæque, ab ortu nativitatis, habeat in custodiam sui Angelum delegatum ". Ubi non distinguit inter fideles, & infideles, ac reprobos.

Quæres 10. *Utrum singula regna habeant Angelos custodes?*

Resp. *affirm.* Nam Danielis 10. fit mentio Angeli qui præerat regno Persarum, & alterius Angeli qui præerat regno Græcorum: unde D. Basilius, de Angelis agens, ait: „ Alii ipsorum gentibus præpositi sunt, alii fidelium singulos consequuntur ". Imo communis est sententia Patrum, singulas Diœceses, civitates, & communitates suos Angelos tutelares habere. Ita docent Origenes, *Hom.* 20. *in Numeros.* D. Ambros. *lib.* 2. *in Lucam, &c.*

Quæres 11. *Quænam ministeria circa nos exerceant Angeli custodes?*

Resp. 1. Homines a periculis imminentibus liberant, Genesi 48. dicit Jacob, *Angelus qui eripuit me de cunctis malis* . . . 2. Impediunt ne dæmones hominibus noceant, Tobiæ 8. . . . 3. Pias cogitationes suggerunt ad prosecutionem boni & fugam mali; unde Deus Moysen hortatur ut audiat Angelum, Exodi 13. „ Observa & audi vocem ejus, nec contemnendum putes: quia non dimittet cum peccaveris, & est nomen meum in illo . . . " 4. Preces nostras Deo offerunt, suasque nostris conjungunt, Apoc. 8. „ Alius Angelus venit . . . ut daret de ora-

orationibus Sanctorum omnium super altare aureum quod est ante thronum Dei . . . " 5. Clientum suorum animas in Purgatorio consolantur, easque plene purgatas ad cœlum deducunt, Lucæ 16. „ Factum est autem ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ.

Quæres 12. *Utrum quilibet homo ad pugnam habeat angelum malum?*

Resp. 1. Quod dæmones hominibus semper nocere conentur, eos Deo ita permittente, impugnando, & ad peccatum impellendo: quare Apostol. Ephes. 6. docet nos debere colluctari: „ adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum ".

Resp. 2. Non est credendum, quod Deus cuilibet homini tentatorem mittat ad exercitium; quia hoc repugnat bonitati Dei, qui Jacobi 1. *Neminem tentat*.

Resp. 3. Valde probabile est Luciferum cuilibet homini dæmonem tentatorem deputasse, ut colligi posse videtur ex 1. Petri 5. „ Vigilate quia adversarius vester diabolus, tamquam leo rugiens, circuit, quærens quem devoret ".

DISSERTATIO II.

De primi hominis creatione.

Quæres 1. *Quinam fuerint primus homo & prima mulier?*

Resp. Fuerunt Adam & Eva. Est de fide contra Præadamitas. Dicitur enim Genes. 2. *Homo non erat qui operaretur terram ... formavit igitur Dominus Deus hominem*, &c. Et Sapientiæ 10. *Hæc* (Sapientia) *illum, qui primus formatus est a Deo Pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit*.

Quæres 2. *Ubinam fuerint conditi Adamus & Eva?*

Resp. Fuerunt conditi extra Paradisum voluptatis, in quem paulo post translati fuere, Genes. 2. *Tulit ergo Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis*. Ubi per tò *hominem*, intelligitur Adamus & Eva, juxta illud Genes. 1. „ Creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum & fœminam creavit eos ".

Quæres 3. *Quomodo Adam & Eva creati sint?*

Resp. 1. Adam ex limo terræ formatus fuit a Deo, qui *inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ*, id est, animam, Gen. 1. unde corpus ex præsupposito subjecto productum est; anima e contra ex nihilo creata est . . . 2. Corpus Evæ formatum est ex costa Adami, quam Deus extraxit, & spatium quod occupabat, replevit carne. *Gen.* 1.

Quæres 4. *Quare Scriptura dicat, mulierem esse datam viro in adjutorium?*

Resp. Hoc dicitur eo quod data sit ad filiorum generationem. *Ad quod aliud adjutorium mulier facta sit viro*, inquit D. Aug. lib. 9. de Genes. ad litteram c. 7., *si generandi causa subtrahatur?*

Quæres 5. *In quo consistat imago & similitudo Dei, ad quam homo factus est?*

Resp. In eo consistit, quod homo intellectu, voluntate libera, & dominio in alias creaturas sit præditus; per has facultates enim, pro modulo suo imitatur suum exemplar: nempe per intellectum efformat Verbum, in quo ipsi repræsentantur omnia quæ sub ejus notitia cadunt. Per voluntatem liberam, non solum producit amorem eorum omnium quæ intellectus amanda proponit, sed etiam actuum suorum est dominus; atque præest cunctis animantibus, Ideo dicitur: „ Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, &c. "

Quæres 6. *In quo statu primus homo fuerit creatus?*

Resp. In statu justitiæ originalis. Nam Eccl. 7. dicitur: *Deus fecit hominem rectum*. Atqui illa rectitudo est justitia originalis, qua anima hominis erat perfecte subdita Deo, & appetitus sensitivus perfecte subditus animæ, &c.

Quæres 7. *Quot sint dotes justitiæ originalis?*

Resp. Sunt quinque. *Prima est gratia sanctificans*, quam in suo ortu accepit primus homo, juxta illud Eccl. 17. „ Deus creavit de terra hominem . . . . & secundum se vestivit illum virtute ". Quem textum PP. ac interpretes intelligunt de gratia justificante, quam Adamus accepit in sua creatione.

Secunda dos est scientia, quam primus homo in suo ortu tantam accepit a Deo, ut non potuerit esse errori obnoxius, juxta illud Eccl. 17. „ Deus . . . disciplina intellectus replevit illos, creavit illis scientiam spiritus. *Quare D. August.* lib. 3. de lib. arbitr. cap. 18. *dicit:* Approbare falsa pro veris, ut erret invitus, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati.

Objicies: Eva innocens dicit, Genes. 3. *Serpens decepit me & comedi*; ergo.

Resp. *nego ant.* Nec enim Eva innocens erat quando fuit decepta, jam enim peccaverat in corde, per internam nimirum electionem, ait D. August. *lib.* 11. *de Genes. ad litteram.*

Tertia dos est subjectio partis inferioris ad superiorem, qua homo innocens nullis inordinatis concupiscentiæ motibus fuit obnoxius. Nam Eccl. 17. *Deus fecit hominem rectum*; atqui non fuisset rectus, si inordinatis concupiscentiæ motibus fuisset obnoxius; ergo. Hinc Concil. Trid. *sess.* 5. *can.* 5. definivit, concupiscentiam ideo ab Apostolo dici peccatum, *quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat*.

Quarta dos est *immortalitas*, ut fide constat contra Pelagium: nam Sap. 2. dicitur: „ Deus mortem non fecit: Invidia autem diaboli mors intravit in mundum. *Et Rom.* 5. Per unum hominem peccatum intravit in mundum: & per peccatum mors ". Hinc Synodus Palæstina hanc Pelagii propositionem damnavit ut hæreticam: „ Adam mortalis factus est, ita ut, sive peccaret, sive non peccaret, moriturus esset ". Idem definivit Conc. Trid. *sess.* 5. *con.* 1.

Objicies: Corpus primorum parentum ante peccatum constabat ex elementis contrariis non secus ac nunc; ergo erat mortale.

Resp. *nego conseq.* Quia per dotem immortalitatis, quam homo innocens a Deo accepit in suo ortu, pugna elementorum fuit taliter impedita, ut nullam homini læsionem afferre potuerit, & sic mori non potuerit.

Inst. 1. Corpus Adami innocentis tandem consenuisset; ergo.

Resp. *nego ant.* Nam ex D. Aug. *lib. de peccat.* me-

meritis, *cap.* 3. corpus Adami innocentis *habebat* ... *de ligno vitæ stabilitatem contra vetustatem*.

Inst. 2. Corpus Adami potuit obrui aqua, igne, ferro, &c. Ergo.

Resp. *nego ant.* Quia singulari Dei providentia fuisset conservatum.

Inst. 3. D. Aug. loco cit. dicit: *Illud corpus*, hominis innocentis, *jam erat mortale*; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Erat mortale, id est poterat mori, *conc.* debebat mori, *nego ant.* Unde addit D. Aug. *Sed ipsum mortale, non est factum mortuum, nisi propter peccatum*. Et *lib.* 1. *operis imperfecti*, *contra Julian.* dicit: *Poterat mori: poterat namque peccare*. Et lib. 6. de Genes. ad litt. cap. 25. *Mortalis ergo erat conditione corporis animalis, immortalis autem beneficio conditoris*.

Quinta dos est immunitas ab omni miseria: quia erant beati beatitudine naturali. *Quis enim*, ait D. Aug. lib. 11. de Civit. Dei, cap. 12. *primos illos homines in paradiso negare audeat beatos fuisse ante peccatum?*

Objicies: Homines in statu innocentiæ famem & sitim passi fuissent, ad eas enim extinguendas usi fuissent cibo & potu; ergo.

Resp. *nego ant.* Neque enim cibus datus est hominibus innocentibus, ut famem extinguerent, sed ut ipsam vitarent, ait D. Aug. *lib.* 14. *de civitate Dei*, *cap.* 26.

Quæres 8. *Quid sit status naturæ puræ?*

Resp. Est „ conditio naturæ humanæ, considerata in meris suis perfectionibus naturalibus absque gratia & peccato, obnoxiæ tamen iisdem, quibus natura lapsa premitur, infirmitatibus; " nimirum fami, siti, ægritudini, morti, & concupiscentiæ.

Quæres 9. *Utrum status naturæ puræ fuerit possibilis?* seu, quod idem est, *utrum justitia originalis, sanctitas, immortalitas, &c. fuerint homini innocenti supernaturales?*

Ad hujus quæstionis intelligentiam.

Nota: *naturale*, hic dicitur, quod est secundum exigentiam naturæ, ipsique debitum, vel tamquam ejus pars, vel tamquam proprietas ex ejus principiis fluens, ita ut sine injustitia ipse denegari non possit ..... *Supernaturale* est quod superat omnem naturæ humanæ exigentiam, eique plane indebitum est.

Resp. *affirm.* Et prob. 1. ex his prop. Baji a Pio V. Greg. XIII. & Urbano VIII. damnatis .... Prop. 21. „ Humanæ naturæ sublimatio & exaltatio in consortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis..... *Prop.* 23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt hominem ab initio, dono quodam supernaturali & gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut fide, spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret ... *Prop.* 35. *Quesnelli*, Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturæ sanæ & integræ. "

Prob. 2. Deus potest hominem creare cum defectibus naturalibus. *Quamvis*, inquit D. August. lib. 1. Retract. cap. 9. *ignorantia & difficultas, etiamsi essent primordia hominis naturalia, nec sic culpandus, sed laudandus esset Deus*. Atqui concupiscentia, mortalitas, &c. sunt defectus naturales, qui non possunt, nisi Creatoris gratia, impediri; ergo, &c.

Compendium, ex Charmes.

Objicies 1. Deus non potuit hominem creare cum concupiscentia & ignorantia: 1. Quia sunt pœnæ peccati. 2. Quia concupiscentia inclinat ad peccatum.

Resp. *nego ant.* Nam 1. sunt pœnæ peccati in statu præsenti, *conc.* in statu naturæ puræ, *nego*, nam tunc *non supplicium peccati; sed proficiendi admonitio & perfectionis exordium* fuisset, ait D. Aug. lib. de lib. arbitr. cap. 20. 2. Concupiscentia non inclinat ad peccatum *per se*, cum sic potentia sit concupiscendi bona sensibilia, quo sensu est bonum naturæ; sed tantum *per accidens*, quod Deus permisisset ex munere causæ primæ.

Objicies 2. Deus non potuit creare hominem sine ordinatione ad suum finem ultimum; ergo nec potuit eum creare sine justitia & sanctitate ad illum finem assequendum ordinatis.

Resp. *dist. ant.* Sine ordinatione ad suum finem ultimum naturalem, qui consistit in perfecta quadam contemplatione Dei abstractiva, & ejusdem, ut authoris naturæ, amore, qui viribus naturæ non depravatæ elici potest, *conc.* sine ordinatione ad suum finem supernaturalem, qui consistit in visione Dei intuitiva & amore fruitivo, *nego ant.*

Inst. 1. Deus non potuit creare hominem in eo statu, in quo non potuisset amare Deum propter se; atqui in statu naturæ puræ homo non potuisset amare Deum propter se; ergo, &c.

Resp. *dist. min.* Homo non potuisset amare Deum propter se, amore supernaturali, *conc.* ad hoc enim requiritur gratia, qua in illo statu caruisset. Non potuisset amare Deum amore naturali, *nego min.* Ad hunc enim sufficere possunt media naturalia, quibus Deus hominem juvasset in illo statu. Porro amor naturalis est possibilis, ut constat ex damnatione hujus propositionis Bajanæ: „ Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut author naturæ, & gratuiti, quo Deus amatur ut beneficator, vana est & commentitia, & ad illudendum sacris litteris & plurimis veterum testimoniis excogitata. "

Quæres 10. *Quodnam fuerit peccatum primorum parentum?*

Resp. Fuit superbia, quæ est mater inobedientiæ: nam Tobias, *cap.* 4. deterrens filium suum a superbia, dat hanc rationem: *In ipsa enim initium sumpsit omnis perditio*.

Quæres 11. *Quænam fuit causa peccati primorum parentum?*

Resp. Causa illius extrinseca, fuit diabolus, qui illos induxit ad divinæ legis infractionem, dicens Evæ: *In quocumque die comederitis ex eo .... eritis sicut dii* .... Causa vero interna, fuit eorum voluntas, cum nec ignorantia, nec concupiscentia laboraverint in illo statu.

Quæres 12. *Quale fuit peccatum primorum parentum?*

Resp. Fuit mortale, nimirum superbia, quæ independentiam a Deo, sibi tribuere concupierunt.

Quæres 13. *Quænam fuerunt peccati primorum parentum pœnæ quoad corpus?*

Resp. Fuerunt duæ. *Prima* fuit ejectio e statu beatitudinis in hujus vitæ miserias, famem nempe, sitim, dolores, &c. *Secundo*, fuit mors corporalis. Utraque describitur *Genes.* 3.

Quæres 14. *Quænam fuerunt pœnæ quoad animam?*

Resp. Fuerunt tres. *Prima* fuit spoliatio omnium donorum supernaturalium .... *Secunda*, fuit vulnus facultatum naturalium: nam, licet naturalia in Adamo peccante extincta non fuerint, valde tamen sauciata fuerunt per quatuor vulnera quæ Adamus accepit in potentiis animæ, scilicet, *ignorantiam* in intellectu; *malitiam* in voluntate; *infirmitatem* in irascibili; & *concupiscentiam* in appetitu concupiscibili .... *Tertia* fuit mortis æternæ debitum morale, quod Adamus per suum peccatum contraxit, & in hanc miseram sortem omnes posteros traxit, a qua non possunt exurgere, nisi per merita Christi mediatoris.

TRACTATUS V.

DE DEO INCARNATO.

Nota: Dei incarnati nomine intelligitur compositum resultans ex unione naturæ divinæ cum natura humana, in una Verbi divini persona.

Duplex erit hujus Tractatus dissertatio: 1. Erit de possibilitate, convenientia, necessitate, existentia, causis, & quidditate Incarnationis. 2. Erit de Christo, qui est terminus Incarnationis.

DISSERTATIO I.

De possibilitate, convenientia, necessitate, &c. Incarnationis.

CAPUT I.

De possibilitate Incarnationis, & ejusdem convenientia.

Quæres 1. *Utrum Incarnatio sit possibilis?*

Resp. *affirm.* 1. Quia peracta est: atqui ab actu ad posse valet consequentia. 2. Quia nullam involvit repugnantiam.

Objicies 1. Repugnat Verbum mutari; atqui non potest uniri naturæ humanæ in unitatem personæ, quin mutetur; ergo.

Resp. *nego min.*

Prob. min. Verbum non potest uniri naturæ humanæ, quin recipiat novam formam, videlicet naturam humanam; sed qui recipit novam formam, mutatur; ergo &c.

Resp. *dist. maj.* Quia recipiat novam formam tamquam terminum, qui illam formam ultimo compleat ac perficiat, *conc.* tamquam subjectum quod ab illa forma perficiatur, *nego maj.* & sic ad minorem. Itaque Verbum per Incarnationem non recipit in se humanitatem, & consequenter non est subjectum ab illa perfectibile, sed est terminus illius intrinsecus: quatenus, seipsum humanitati communicando, illam perficit, ac ultimo complet; subindeque non mutatur.

Inst. Verbum per Incarnationem, de non homine fit homo intrinsece; ergo mutatur.

Resp. *dist. ant.* De non homine fit homo intrinsece per assumptionem humanitatis, solamque illius terminationem, *conc.* per sui conversionem in humanitatem, *nego ant.* proindeque in Incarnatione nulla facta est mutatio in Verbo divino.

Objicies 2. Inter unibilia debet esse quædam proportio; atqui inter Verbum infinitum, & naturam humanam finitam nulla est proportio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Debet esse proportio habitudinis, qualis est inter terminans & terminatum, *conc.* proportio entitatis ad entitatem, *nego maj.* Licet ergo inter Verbum & naturam humanam nulla sit proportio entitatis, est tamen proportio habitudinis, quatenus natura humana est terminabilis, & Verbum infinite terminativum.

Objicies 3. Natura humana non potest spoliari sua propria subsistentia, nam subsistentia est ipsamet natura; ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Ad probationem, *dist.* subsistentia est ipsamet natura, præsuppositive, *conc.* formaliter, *nego.* Itaque subsistentia præsupponit naturam, sed secundum se & formaliter, nihil aliud est quam negatio communicabilitatis, seu unionis substantialis cum alio perfectiore, quæ negatio tollitur, cum natura humana personam Verbi in se recipit, quia tunc desinit esse sui juris.

Inst. Persona definitur: *Naturæ rationalis individua substantia.* Atqui impossibile est dari aliquam naturam actu existentem, quin sit substantia individua; ergo natura humana non potest spoliari sua propria subsistentia.

Resp. *dist. ant.* Quia sit substantia individua, per propriam subsistentiam, vel alienam perfectionem *conc.* semper per propriam subsistentiam, *nego min.* Natura ergo humana Verbo divino substantialiter unita, non subsistit subsistentia propria, sed subsistentia Verbi, a quo substantialiter perficitur & completur, in quo sistit, a quo terminatur, & cujus juris tota efficitur.

Quæres 2. *Utrum possibilitas Incarnationis possit ratione demonstrari?*

Resp. Nulla ratione potest demonstrari *positive*. 1. Quia Coloss. 1. dicitur: „ Mysterium quod absconditum fuit a sæculis, & generationibus, tunc autem manifestatum est in sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus in gentibus, quod est Christus. “ 2. Demonstrari non potest *a priori*, quia non habet causam naturalem; nec *a posteriori*, quia nullus est effectus in rerum natura, qui necessariam habeat cum hoc mysterio connexionem.

Objicies 1. Intellectus perfectus, v. g. angelicus evidenter *positive*, cognoscit Deum posse efficere quidquid non implicat contradictionem; atqui mysterium Incarnationis non implicat contradictionem; ergo.

Resp. *dist. maj.* Indeterminate & in genere, *conc.* determinate & in particulari *nego maj.* Alias Dei omnipotentiam, in qua sunt omnia possibilia, comprehenderet, quod est impossibile.

Objicies 2. Angelus naturaliter cognoscere potest, naturam humanam posse spoliari propria subsistentia; ergo naturaliter cognoscere potest naturam humanam posse subsistere subsistentia Verbi.

Resp. 1. *nego ant.* 1. Quia nullum est in naturalibus exemplum, quo constet naturam humanam spoliari posse subsistentia sibi propria. 2. Quia natura humana ita determinata est ad propriam subsistentiam, ut absque ea naturaliter non possit existere.

Resp.

Resp. 2. *nego conseq.* Quamquam enim Angelus posset naturaliter cognoscere naturam humanam posse spoliari propria subsistentia, non sequitur tamen, quod possit naturaliter cognoscere eam subsistere subsistentia Verbi: tum quia infinita est inter naturam humanam & Verbi subsistentiam disproportio; tum quia posset judicare Deum conservare illam naturam individualem absque omni subsistentia; sicut de facto conservat species Eucharisticas absque omni subjecto.

Quær. 3. *Utrum Incarnatio fuerit conveniens Deo?*

Resp. *affirm.* Nam per Incarnationem præcipua Dei attributa, nimirum omnipotentia, sapientia, bonitas, misericordia, & justitia, hominibus manifestantur.

Objicies 1. Summam Dei majestatem dedecet humiliari; atqui per Incarnationem Deus sese humiliasset; ergo.

Resp. *dist. maj.* Dedecet Deum humiliari, secundum se, *conc.* secundum carnem assumptam, *nego*. Cum itaque divinitas sit omnino invariabilis, secundum se nec exaltationis, nec humiliationis est capax; sed ratione humanitatis sibi unitæ potest humiliari ad manifestationem suæ magnitudinis.

Objicies 2. Inconveniens est, ut majus bonum ordinetur ad minus; atqui in Incarnatione majus bonum ordinaretur ad minus, nempe Incarnatio Dei ad reparationem generis humani; ergo, &c.

Resp. *dist. maj.* Non est conveniens, ut majus bonum ordinetur ad minus, tamquam medium ad finem ultimum, *conc.* tamquam causa ad effectum, *nego maj.* Incarnatio itaque ordinatur 1. Ad reparationem generis humani, tamquam causa ad effectum quem producit. 2. Ordinatur ad gloriam Dei, tamquam ad finem ultimum; porro gloria Dei excellentior est vita Christi.

Objicies 3. Innocentem tradere ad supplicium est inconveniens, cum maxima sit injustitia; atqui in Incarnatione, &c.

Resp. *dist. maj.* Si illud supplicium habeat rationem punitionis, *conc.* satisfactionis tantum & reparationis, *nego*. Disparitas est, quod in punitione attendatur peccantis iniquitas; in satisfactione vero pro alio, spectatur satisfacientis charitas: porro in satisfaciendo unus potest ferre pœnam pro alio.

Quæres 4. *Utrum Incarnatio fuerit conveniens homini redimendo?*

Resp. Fuit conveniens homini, *sive spectetur in individuo*, quia per Incarnationem factum est, ut hic homo esset Deus, ac proinde caput hominum & Angelorum, supremo latriæ cultu colendus; *sive spectetur in specie*, quia tota natura humana, per conjunctionem Verbi cum uno ex ejus individuis, fuit exaltata ad supremum honorem cognationis & consanguinitatis cum Deo.

Quæres 5. *Utrum Incarnatio toti universo fuerit conveniens?*

Resp. *affirm.* Quia in aliqua sui parte ad fastigium divinitatis evectum est.

Quæres 6. *Utrum mysterium Incarnationis fuerit convenienter impletum in plenitudinem temporis?*

Resp. *affirm.* Nam conveniens fuit ut Christus in medio annorum veniret, ut sæcula anteriora per fidem suæ Incarnationis futuræ illuminaret, & sequentia per doctrinam evangelicam illustraret, & per Sacramenta a se instituta sanctificaret.

CAPUT II.

De necessitate Incarnationis.

Quæres 1. *Utrum Incarnatio fuerit absolute necessaria?*

Resp. *negat.* Nam est opus ad extra, circa quod Deus est omnino liber.

Quæres 2. *Utrum fuerit absolute necessaria ex hypothesi peccati hominis?*

Resp. *negat.* Nam Deus hominem perditum potuit relinquere in peccato & statu damnationis, sicut reliquit Angelos apostatas.

Quæres 3. *Utrum Incarnatio fuerit absolute necessaria ex hypothesi, quod Deus hominem lapsum voluerit reparare?*

Resp. *negat.* Nam Deus potuit hominem multis aliis modis liberare, nempe, vel peccatum gratis condonando, vel imperfectam hominis satisfactionem acceptando; unde Div. August. *lib. de Agone christiano cap.* 12., merito stultos vocat qui contra sentiunt.

Quæres 4. *Utrum Incarnatio absolute necessaria fuerit, ex hypothesi quod Deus hominem reparare voluerit per condignam atque rigorosam pro peccato satisfactionem?*

Resp. *affirm.* Quia nulla creatura pura, quantalibet gratia ornata, condignam atque rigorosam pro peccato satisfactionem exhibere potest. Nam ut satisfactio sit condigna & rigorosa, debet esse, 1. *Æquivalens*, 2. *Debet fieri ex propriis*, & 3. *Ex aliunde indebitis*. Atqui satisfactio a pura creatura exhibita:

1. *Non est æquivalens gravitati injuriæ*.

Quia offensa Dei est infinita, saltem extrinsece & objective; satisfactio vero puræ creaturæ est valde finita. Ratio est, quia injuria crescit pro vilitate personæ lædentis & dignitate personæ læsæ; contra vero satisfactio iisdem capitibus decrescit; ergo offensa personæ infinitæ illata, est infinita, & satisfactio, a pura creatura exhibita, est finita, & quasi nulla præ Deo offenso.

2. *Non est ex propriis:* quia pura creatura satisfacere non potest, nisi ex eis, quæ sunt sub Dei dominio.

3. *Non est ex aliunde indebitis:* quia quod Dei proprium est, illi quoque est debitum.

Objicies 1. Homo purus, per actum perfectæ contritionis, reddit Deo totum, quod ab ipso per peccatum abstulerat, nempe rationem ultimi finis; ergo condigne satisfacit Deo.

Resp. *nego conseq.* Licet enim redditio rei ablatæ sufficiat ad restitutionem, satis tamen non est ad condignam satisfactionem pro injuria Deo per peccatum illata, quæ, cum sit infinita, non potest condigne reparari, nisi per satisfactionem infinitam, cujus homo purus, quantalibet gratia sit ornatus, non est capax.

Inst. 1. Tantus est valor actus perfecte charitatis, quanta est gravitas injuriæ Deo per peccatum illatæ; ergo.

Resp. *nego ant.* Quia valor actus charitatis moraliter æstimatur ex dignitate personæ satisfacientis, ac proinde est finitus; e contra gravitas of-

 fensæ

fensæ Dei moraliter æstimatur ex dignitate personæ læsæ, a qua consequenter infinitam quandam gravitatem contrahit.

Inst. 2. Homo purus, per actum charitatis perfectæ, posset mereri vitam æternam de condigno; ergo & condigne satisfacere Deo.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod meritum, cum respiciat mercedem, nullam requirit personarum æqualitatem, bene autem satisfactio, quæ, cum a persona offensa specificetur, non potest condigne exhiberi, nisi a persona ejusdem ordinis & dignitatis.

Objicies 2. Peccatum veniale est quid finitum; ergo pro eo potest homo purus condigne satisfacere.

Resp. *dist. ant.* Est quid finitum, entitative, *conc.* objective & terminative, *nego ant.* Infert enim Deo Infinito injuriam, quæ condigne compensari per opus finitum non potest.

Inst. Ergo, sublata Incarnatione, homo justus, venialiter peccans, æternum periret; falsum conseq. ergo.

Resp. *nego illatum*. Quia Deus pro peccato veniali non exigit satisfactionem rigorosam, & ideo, in quocumque statu, homo justus potest mereri gratiam, cui annexa est peccati remissio.

CAPUT III.

De existentia Incarnationis.

Quæres 1. *Quinam negent Messiam jam advenisse?*

Resp. Negant Gentiles, quibus hoc mysterium est *stultitia*, & Judæi, quibus est *scandalum*, ait Apostolus, 1. *Cor.* 1.

Quæres 2. *Quomodo demonstratur adversus Gentiles Messiam jam advenisse?*

Resp. Demonstratur fidei nostræ motivis credibilitatis; quæ in tractatu de fide exponemus, ad quem lectorem remittimus.

Quæres 3. *Quomodo demonstratur adversus Judæos Messiam jam advenisse?*

Resp. Demonstratur innumeris propemodum oraculis Prophetarum, quæ in Jesu Nazareno fuerunt impleta, ex quibus duo tantum refero, quæ sunt celeberrima.

I. Oraculum habetur Genes. 49. ubi Jacob prædicens filiis suis quæ eorum posteris eventura erant, sic Judam alloquitur: *Juda, te laudabunt fratres tui* ... *adorabunt te filii patris tui* ... *non auferetur sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*.

Hæc prophetia manifeste intelligitur de Messia, qui solus per excellentiam dicitur *mittendus*, Exodi 4. *Mitte quem missurus es*, qui solus potest dici, *expectatio gentium*, Gen. 28. *Benedicentur in te & in semine tuo cunctæ tribus terræ*; de quo dicitur quod sit venturus, ubi sceptrum desierit esse in Juda: atqui jamdiu sceptrum, seu principatus, seu regimen politicum deciit esse in Juda: nimirum tempore Herodis, qui erat alienigena, Idumæus scilicet, seu ex posteris Esau, ut docet Joseph. *lib.* 14. *Antiq. Judaicarum cap.* 2. & quo regnante, natus est Jesus Nazarenus, in quo impleta sunt omnia, quæ de Messia prædicta sunt a Prophetis; ergo, &c.

Objicies 1. Particula, *donec*, in Jacob vaticinio non significat cessationem regiæ dignitatis in Juda, sed ejusdem continuationem, ita ut sensus sit: *Postquam venerit Messias, qui sceptrum tribui Juda restituet, nunquam deinceps auferetur*; ergo nondum venit Messias.

Resp. *nego ant.* Absque ullo enim vel levissimo fundamento, particula *donec* vertitur in particulam *postquam*, absque ullo scripturarum exemplo, in quibus particula *donec* cessationem rei naturaliter significat: sic Gen. 26. de Isaac dicitur: *Ibat proficiens, atque succrescens, donec magnus effectus est*: tunc enim desiit succrescere.

Objicies 2. Vaticinium Jacob non fuit impletum in Jesu Nazareno: nam 1. Herodes non erat alienigena, cum dicat Nicolaus Damascenus *Herodem genus duxisse a primoribus Judæorum, qui in Judæam venerant e Babylonia* ... 2. Sceptrum desiit in Juda sexcentis circiter annis ante Christi nativitatem, quando scilicet Nabuchodonosor, vastata Judæa, destructa Jerusalem & incenso templo, Judæos cum eorum rege Sedecia captivos transtulit Babyloniam ... Post captivitatem Babylonicam, Machabæi, qui erant ex tribu Levi, tribui Juda præfuerunt per 400. circiter annos ante adventum Jesu Nazareni.

Resp. *nego ant.* ... Ad 1. *nego ant.* Nam Herodes fuit Idumæus; ergo alienigena; nec audiendus est Nicolaus Damasc. qui hoc scripsit ex adulatione, ut inde gratiam Herodis sibi conciliaret.

Ad 2. *nego ant.* Nam durante captivitate Babylonica, rex Judæorum erat *Joachim* de tribu Juda, quem, in ipsa captivitate, ad solium regni exaltavit *Evilmerodach*, rex successor Nabuchodonosoris, 3. *Reg.* 1. *ult.* post mortem regis Joachim, *Zorobabel*, ex tribu Juda & regio sanguine oriundus, recepit legislativam potestatem, & ducis nomen; non ergo penitus ablatum est sceptrum de Juda, neque dux de femore ejus in captivitate Babylonica, cujus tamen utriusque potestatis, regiæ & ducalis ablatio, erat adventus Messiæ certum indicium, in Jacob vaticinio indicatum.

Ad 3. *dist. ant.* Machabæi præfuerunt tribui Juda, authoritate ab illa tribu accepta, *conc.* authoritate propria ab illa tribu independente, *nego ant.* Itaque tempore Machabæorum, suprema potestas semper mansit penes tribum Juda, quæ summos sacerdotes de tribu Levi, & Concilium *Sanhedrin* eligebat, ut, suo nomine & secundum suas leges, rempublicam administrarent. Sic hodie apud Polonos viget regia potestas, licet sceptrum gerant principes exteri, qui ab illa gente in reges assumuntur.

II. Oraculum ducitur ex cap. 9. Danielis, ubi Angelus Gabriel Danielem deprecantem pro libertate populi sui, consolatur his verbis: „ Septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & impleatur visio & prophetia, & ungatur sanctus Sanctorum. “ Certum & evidens est ista dici de vero Messia; atqui hebdomades 70. intra quas Archangelus Gabriel annuntiat venturum esse Messiam, jamdiu clapsæ sunt: nam hebdoma-

da in sacra Scriptura sumitur tantum duobus modis, 1. pro septem annis; atqui sive septuaginta hebdomades sumantur pro hebdomadibus dierum; sive sumantur pro hebdomadibus annorum (ut facto sumi debent) jam diu præterierunt; nam 70. hebdomades dierum conficiunt dies 490. & 70. hebdomades annorum conficiunt annos 490. Hoc porro spatium a multis jam sæculis elapsum est; ergo Messias jam diu venit.

Objicies: Non potest assignari tempus, quo 70. hebdomades sint enumerandæ; ergo ex prophetia Danielis non potest colligi, saltem certo, Messiam promissum jam advenisse.

Resp. Dato antecedente (quod tamen falsum est quia juxta fere omnes Chronologos hodiernos, 70. hebdomades ducunt initium ab anno 20. Artaxersis Longimani, qui eo anno Nehemiæ fecit facultatem iterum ædificandi Jerusalem, 2. *Esdræ* 2.) *nego consq.* Nam etsi manifestum non esset, a quo præcise tempore enumerandæ forent 70. hebdomades, tamen adhuc esset evidens elapsam esse ultimam, in cujus medio Messias prænuntiatur morti tradendus; nam desinere debuit ante cessationem sacrificii veteris; atqui sacrificium illud jamdiu desiit; in uno enim Jerosolymorum templo, juxta legis Mosaicæ præscriptum, sacrificia offerri poterant; ergo, cum a mille septingentis annis, & amplius, Jerosolymorum templum dirutum fuerit, sacrificia apud Judæos omnino desierunt. Tom. I. dissert. 4. ubi duo allata vaticinia, & plura alia accuratius exponuntur.

Quæres 4. *Utrum Jesus Nazarenus sit Messias qui venit?*

Resp. *affirm.* Quia omnes prophetiæ de Messia editæ, in Jesu Nazareno fuerunt impletæ, ut citato loco Tom. I. demonstravimus.

CAPUT IV.

De causis Incarnationis?

Quæres 1. *Quænam sit causa efficiens Incarnationis?*

Resp. Est tota Trinitas: nam est opus ad extra; sed opera ad extra, sunt opera totius Trinitatis, cum sint opera omnipotentiæ tribus personis communis; ergo, &c.

Quæres 2. *Quænam sit causa finalis Incarnationis?*

Resp. Est liberatio hominis a peccato, ejusque cum Deo reconciliatio, ut fides docet, Joann. 3. *Misit Deus Filium suum in mundum, ut salvetur mundus per ipsum.* Matth. 18. *Venit Filius hominis salvare quod perierat.* Conc. Nicænum I. sic definit: *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit de cœlis,* &c. Hinc excluditur error Pelagianorum, qui docuerunt Christum datum esse hominibus ut exemplum, Doctorem, & Legislatorem, non vero ut Redemptorem proprie.

Quæres 3. *Utrum Christus venerit tum propter peccatum originale, tum propter peccata actualia?*

Resp. *affirm.* Idque est de fide, juxta illud 1. Joann. 1. *Sanguis Jesu Christi emundat nos ab omni peccato.* Præcipue tamen venit propter peccatum originale; quia totum genus humanum infecit,

Quæres 4. *Utrum, si homo non peccasset, Verbum, vi præsentis decreti, fuisset incarnatum, saltem in carne impassibili, ut Scotistæ fingunt?*

Resp. *negat.* Nam 1. nullibi aut Scriptura, aut traditio asserunt, quod Verbum fuisset incarnatum, si homo non peccasset; imo quoties Scriptura de motivo Incarnationis loquitur, non aliud assignat, quam peccatum delendum, Joann. 3. *Non misit Deus Filium suum ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum . . . .* 2. Patres expresse docent, Christum, homine non peccante, non fuisse venturum: *Si non haberet caro salvari*, inquit D. Irenæus *l. 5.* adversus hæreses, cap. 4. *nequaquam Verbum Dei caro factum esset.* Origenes, Hom. 24. in Numeros: *Si non fuisset peccatum . . . . mansisset*, Christus, *hoc quod in principio erat, Deus Verbum.* Et Div. August. Serm. 8. de verbis Apostoli: *Si homo non periisset, Filius hominis non venisset.*

Objicies 1. Deus voluit Messiæ futuritionem, antequam decerneret hominis futuritionem, juxta illud Prov. 8. *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio;* ergo.

Resp. *nego ant.* Ea enim Prov. verba intelliguntur de Christo, non ut est homo, sed ut est Verbum Patris. Hoc constat, quia ibidem de seipso dicit: *Cum eo*, Deo, *eram cuncta componens;* quod de solo Verbo æterno dici potest.

Objicies 2. Christus, *Coloss.* 1. dicitur, *Primogenitus omnis creaturæ;* ergo fuit futurus ante omnem creaturam.

Resp. *dist. ant.* Ut Deus, *conc.* nam addit: *Omnia per ipsum & in ipso creata sunt;* ut homo, *subdist.* prioritate honoris & dignitatis, *conc.* prioritate temporis, & intentionis, *nego ant.* cum D. Hieronymo in hunc locum dicente: *Primogenitus, non quod Deus illum ante omnem creaturam producere constituerit, sed quod illi creaturam omnem subjecerit.*

Objicies 3. Christus est caput Adami innocentis, imo & Angelorum, Coloss. 2. *Est caput omnis principatus & potestatis;* ergo futurus fuit Adamo non peccante.

Resp. *dist. ant.* Est caput Adami innocentis & Angelorum, dignitate, & excellentia, *conc.* influxu, *nego ant.* Gratia enim, quæ primis parentibus ante lapsum, & Angelis sanctis concessa est, erat donum Dei creatoris, non Christi redemptoris.

Quæres 5. *Utrum humanitas Christi meruerit suam cum Verbo divino unionem?*

Resp. *negat.* Quia Christi humanitas nunquam fuit sine unione hypostatica; ergo illam non meruit; alias effectus esset prior sua causa.

Quæres 6. *Utrum veteres Patriarchæ meruerint Incarnationem secundum substantiam?*

Resp. *negat.* Nam Incarnatio, secundum substantiam sumpta, præsupponitur cuilibet merito; de fide enim est nullum in statu naturæ lapsæ meritum esse, nisi ex meritis Dei incarnati; ergo, &c.

Objicies: Div. Thom. in 3. *quæst.* 3. *artic.* 1. ait: *Acceleratio Incarnationis potuit cadere sub merito de condigno: Incarnatio autem sub merito de congruo*, ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam Div. Thom. correxit hanc sententiam in sua Summa, dicens: „ Gratia non potest cadere sub merito, quia est mereudi prin-

principium: unde multo minus Incarnatio cadit sub merito, quia est principium gratiæ ".

Quæres 7. *Utrum veteres Patriarchæ aliquas Incarnationis circumstantias meruerint?*

Resp. 1. Nullas meruerunt de condigno, quia nulla ipsis a Deo facta est talis promissio.

Resp. 2. Non meruerunt circumstantias Incarnationi secundum præsens decretum necessarias; quia Incarnatio ab eis non abstrahit, ut actu decreta est.

Resp. 3. Meruerunt de congruo aliquas circumstantias, secundum præsens decretum, non necessarias; sic Abraham meruit, ut Christus de sua stirpe nasceretur, Gen. 22. *Benedicentur in semine tuo*, id est in Christo, *omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ*. Sic Daniel suis precibus meruit accelerationem adventus Messiæ. *Dan.* 9.

Quæres 8. *Utrum B. Virgo meruerit divinam Maternitatem?*

Resp. 1. Non meruit de condigno. Quia Deum inter & B. Virginem nullum intercessit pactum de danda illa divina maternitate.

Resp. 2. Meruit de congruo divinam maternitatem, 1. Quia talis est sensus Ecclesiæ, quæ sic congratulatur B. Virgini, *quia quem meruisti portare, resurrexit*, &c. Quia ita sentiunt Patres: D. Hieronym. Epist. 17. ad Eustochium: „ Propono tibi B. Virginem, quæ tantæ extitit puritatis, ut Mater Domini esse mereretur. *D. August. lib. de nat. & grat. cap.* 36. Concipere meruit & parere eum, quem constat nullum habuisse peccatum ".

Objicies 1. Gratiæ singulares, quibus cumulata fuit B. Virgo, ei concessæ sunt intuitu Maternitatis divinæ; ergo, cum illæ gratiæ ei omnino gratis concessæ fuerint, gratuita quoque debuit esse Maternitas divina.

Resp. *dist. ant.* Intuitu Maternitatis decernendæ propter merita, ad quæ disponeretur per illas gratias, *conc.* intuitu Maternitatis jam decretæ absolute, *nego ant.* Equidem B. Virgo, a primo instanti suæ conceptionis, eximiis gratiis & privilegiis fuit præventa, quibus correspondens, non solum fuit condigne disposita, ut esset Mater Dei, sed etiam meruit de congruo divinam illi Maternitatem.

Objicies 2. Omnia merita B. Virginis fundata fuere in hoc numero Christo, ex hac numero matre genito; ergo merita B. Virginis non præcesserunt Maternitatem, quæ consequenter non cecidit sub meritum.

Resp. *dist. ant.* Fundata fuere in Christo ex hac numero matre genito, *specificative*, id est, qui genitus est ex hac matre, *conc.* ex hac numero matre genito, *reduplicative*, id est, quatenus ex hac matre genitus est, *nego ant.* Nam licet nulla B. Virginis merita fuerint, nisi ex illo, qui est filius hujus matris, tamen non fuerunt ex illo, quatenus fuit filius hujus matris. Quod enim Christus ex hac numero matre natus sit, non fuit circumstantia necessaria ad merendum; prius enim Christus cogitatur nasciturus ex aliqua matre, quam ex hac numero matre.

CAPUT V.

De quidditate Incarnationis.

Agemus 1. de persona assumente, & natura a Verbo assumpta; 2. de utriusque unione hypostatica.

QUÆSTIO I.

De persona assumente & natura assumpta.

Quæres 1. *Quanam persona divina assumpsit naturam humanam?*

Resp. Sola persona Filii: nam Joann. 1. de persona Filii dicitur: *Verbum caro factum est*. Quod nullibi de Patre aut Spiritu Sancto dicitur. Unde Christus se minorem Patre dicit; scilicet ratione humanitatis assumptæ.

Hinc excluditur error Sabellianorum, qui negantes realem personarum distinctionem, docebant Verbum non potuisse incarnari, quin Pater & Spiritus Sanctus incarnarentur: unde *Patripassiani* dicti sunt.

Objicies: Una persona non potest videri intuitive absque altera; ergo non incarnari.

Resp. *nego consq.* Disparitas est, quod essentia divina, quæ est primarium visionis intuitivæ objectum, identificetur tribus personis, & consequenter non possit sine illis videri intuitive; e contra tres personæ a se invicem realiter distinguuntur, ac proinde terminatio humanitatis, quæ est effectus relativus, potest prodire ab una persona, absque eo quod prodeat ab aliis.

Quæres 2. *Utrum Verbum assumpserit verum & reale corpus?*

Resp. *affirmat.* Nam 1. Scripturæ verum Corpus Christo tribuunt: Joann. 1. *Verbum caro factum est*. Lucæ ult. Christus, post resurrectionem, suum Corpus discipulis palpandum obtulit . . . 2. Christus est verus homo, Joann. 8. „ Quæritis me interficere, hominem qui veritatem locutus sum vobis. *Ex Concil. Nicæno I.* Incarnatus est, & homo factus est . . . 3. Ecclesia damnavit Simonem magum, Menandrum, Saturninum, Marcionem, &c. quod contenderent, Christi Corpus non fuisse verum, sed apparens tantum & phantasticum.

Objicies 1. Christus, *Philipp.* 2. dicitur: *In similitudinem hominum factus*. Ergo non habuit veram carnem, sed apparentem & phantasticam.

Resp. *dist. ant.* In similitudinem hominum, quoad statum peccati, in quo sunt homines, *conc.* scilicet, ut ait idem Apostolus, Rom. 8. *Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati*. Quoad substantiam, *nego ant.* Est enim verus homo, unde additur: *Factus est obediens usque ad mortem*: homo vero nisi verum corpus habeat, non moritur.

Objicies 2. Apostolus, 2. *Cor.* 5. dicit: „ Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus; " ergo Christus non habet veram carnem.

Resp. *nego consq.* Alias sequeretur nullum hominem habere veram carnem, cum Apostolus dicat: *Neminem novimus secundum carnem*. Sensus ergo est, licet olim pluris fecerimus Christum habere

bere pro consanguineo, nunc mortui veteris vitæ affectibus, angustius de eo sentimus, nec amplius eum novimus *secundum carnem*, sed *secundum spiritum*, ut authorem gratiæ & salutis, qualem eum toto orbe prædicamus.

Quæres 3. *Utrum Corpus Christi fuerit terrenum, an vero cæleste?*

Resp. Fuit terrenum, ut Ecclesia definivit contra Valentinum, Apollinarem & Apellem: ratio est, quia natus est de Maria Virgine, Matth. 10. *de qua natus est Jesus*.

Objicies: Apostolus, 1. Cor. 15. Christum Adamo opponens ait: „ Primus homo de terra, terrenus; secundus homo de cœlo, cœlestis; " ergo Christus habuit corpus cœleste.

Resp. *nego conseq.* Christus non dicitur cœlestis, quod habuerit corpus cœleste; sed quod substiterit subsistentia Verbi divini.

Quæres 4. *Utrum Verbum immediate assumpserit dentes, ungues, capillos, tres humores, & maxime sanguinem?*

Resp. *affirm.* Nam immediate assumpsit quidquid ad naturæ humanæ perfectionem & integritatem pertinet; atqui dentes, ungues, & capilli, ad naturæ humanæ perfectionem & ornatum pertinent; tres vero humores, & maxime sanguis ad ejusdem integritatem spectant; ergo.

Quæres 5. *Utrum Verbum assumpsit veram animam humanam?*

Resp. *affirm.* Nam 1. Christus, *Joann.* 10. ait; *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam*, in resurrectione . . . 2. Damnati sunt Ariani, quod vellent Verbum carnem assumpsisse absque anima, cujus vices obibat ipsummet Verbum . . . . 3. Christus est verus homo; ergo animam rationalem habuit.

Quæres 6. *Utrum anima Christi fuerit mente prædita?*

Resp. *affirm.* Estque de fide contra Apollinarem: unde S. Fulgentius, *de fide ad Petrum*, *cap.* 24. dicit: „ Firmissime tene & nullatenus dubites, Christum Filium Dei habere veram nostri generis carnem, & animam rationalem ". Ratio est, quia in Christo fuerunt passiones humanæ; atqui illæ passiones nihil aliud sunt, quam affectiones animæ rationalis, cum ex perceptione boni præsentis, vel mali imminentis oriantur: ergo.

Objicies: Mens humana est imago Verbi; ergo hæc Verbo præsente, evanescere debet.

Resp. *dist. ant.* Est imago Verbi a Verbo perficienda, *conc.* supplens vicem Verbi, *nego ant.* Equidem imago rei, supplens illius vicem, evanescit re præsente; sed non evanescit, si a re, cujus est imago, sic perficienda: sic imago hominis in speculo, quia perficitur ab homine, non evanescit eo præsente, imo resultat ex ejus præsentia.

Quæres 7. *Utrum Verbum assumpserit voluntatem humanam?*

Resp. Assumpsit: unde in Christo sunt duæ voluntates, duæque operationes, divina nimirum & humana. Nam 1. Christus ipse suam humanam voluntatem a Patris, & consequenter Verbi, voluntate distinxit, Lucæ 22. *Non mea voluntas, sed tua fiat*. Supra quæ verba S. Athanas. *lib. de Incarnatione*, dicit: *Cum ait: non mea voluntas, sed tua fiat* „ . . . duas voluntates ibi ostendit, alteram humanam, quæ est carnis; alteram divinam, quæ Dei est . . . " 2. Monothelitæ in IV. Synodo tamquam hæretici damnati sunt, quod unam (Verbi nimirum), in Christo voluntatem fuisse contenderent; definitumque est: „ Uti duas naturas accepimus, ita & duas naturales voluntates, & naturales ipsius operationes agnoscimus ".

Objicies 1. D. Dionysius, *lib. de divinis nominibus*, docet: *Unam esse in Christo Dei virilem operationem*. Ergo.

Resp. 1. *nego ant.* Nam in textu legitimo, legitur, *novam operationem*, pro quo Monotholitæ substituerunt hæc verba: *Unam operationem*, ut ipsis exprobrat Martinus Papa I. in Conc. Lateranensi consultatione tertia.

Resp. 2. *dist. conseq.* Est una operatio in Christo mixta, *conc.* simplex, *nego conseq.* Itaque triplex fuit genus actionum Christi, scilicet, pure divinæ, pure humanæ, & mixtæ . . . Pure divinæ sunt eæ quæ a Christo emanarunt, ut Deus est, id est, absque ullo ad humanam naturam respectu, ut sunt rerum conservatio, sanatio infirmi a Christo absente. *Pure humanæ*, sunt eæ, quæ naturæ humanæ sunt propriæ, ut edere, flere, velle, intelligere &c. *Mixtæ*, sunt eæ quæ ab utraque natura prodiεunt, v. g. dum Christus suo contactu curabat ægrotos: in ea quippe curatione agebat utraque natura, divina nempe per suam omnipotentiam, & humana per suum contactum. Hæc non est simplex, sed duplex operatio, divina nempe & humana, quæ licet non sint divisæ, sunt tamen realiter a se invicem distinctæ. Porro hæc mixta operatio a Græcis vocatur *Theandrica*, & a Latinis *Dei virilis*, id est, Dei hominis operatio.

Objicies 2. Actiones sunt suppositorum; atqui in Christo unicum est suppositum; ergo &c.

Resp. *dist. maj.* Sunt suppositorum denominative, *conc.* elicitive, *nego maj.* Itaque sola natura est principium elicitivum actionum, unde earum unitas, vel multiplicitas desumitur ab unitate, vel multiplicitate naturæ, non vero ab unitate vel multiplicitate suppositi.

Quæres 8. *Utrum Verbum assumpserit omnes corporis humani defectus communes?* v. g. famem, sitim, corruptibilitatem, mortem, &c.

Resp. *affirm.* Nam, *Esuriit*, Matth. 4. *fatigatus ex itinere, sedit*. Joan. 4. *Flevit super Jerusalem*. Lucæ 19. *Crucifixus est ex infirmitate*. 2. Cor. 13. unde Concil. Ephes. Anathematismo 12. definit: „ Si quis non confitetur Dei Verbum carnem passum & crucifixum, mortemque gustasse, anathema sit ". Hinc damnatur error Juliani Halicarnensis, qui asserebat carnem Christi fuisse incorruptibilem & impassibilem.

Objicies: Psalm. 15. David prædixit carnem Christi fore incorruptibilem: *non dabis Sanctum tuum videre corruptionem*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Post ejus mortem, *conc.* ante ejus mortem, *nego ant.* David ergo loquitur de corruptione putredinis, quam non sensit caro Christi, non vero de corruptione alterationis & mortis.

Inst. Illi defectus & dolores sunt pœnæ peccati; atqui nullum fuit in Christo peccatum.

Resp. *dist. ant.* Sunt pœnæ peccati proprii, vel alie-

alieni, *conc.* proprii semper, *nego ant.* In Christo ergo fuerunt pœnæ peccati alieni, nempe hominis, pro quo se vadem ac sponsorem dedit.

Objiciet 2. Visio beatifica excludit omnem dolorem sensibilem; atqui, &c.

Resp. *dist. maj.* Si non impediatur, ne animæ felicitas in corpus & inferiores potentias resiliat, *conc.* si impediatur, *nego maj.* Hoc autem Deus impedivit in Christo.

Quæres 9. *Utrum Verbum assumpserit defectus corporis humani particulares?* v. gr. morbos, deformitatem, &c.

Resp. *negative*. Nam illi defectus proveniunt ex triplici veluti radice; 1. Ex culpa, puta intemperantia. 2. Ex aeris intemperie. 3. Ex defectu virtutis formatricis. Atqui ex nulla harum radice evenire potuerunt in Christo: 1. *Non ex culpa*, nam fuit impeccabilis; 2. *Non ex aeris intemperie*, nam optimi fuit temperamenti, unde facillime potuit inclementiæ aeris resistere. 3. *Non ex defectu virtutis formatricis*; nam corpus ejus formatum est de Spiritu Sancto, cujus virtus deficere non potest.

Objicies Isaiæ 53. de Christo dicitur: *Non est species ei, neque decor*.

Resp. Isaias loquitur de Christo pendente in patibulo, non autem ante passionem, ut interpretatur D. Hieron. in hunc locum.

Quæres 10. *Utrum peccatum fuerit in Christo?*

Resp. *negative*. Juxta illud ad Hebr. 4. *Habemus Pontificem tentatum per omnia pro similitudine, absque peccato*. Et illud 1. Petri 2. *Christus peccatum non fecit, nec inventus sit dolus in ore ejus*.

Objicist: Christus, Psalm. 21. ait: *Longe a salute mea verba delictorum meorum*. Apost. 2. Cor. 5. de Christo dicit: *Eum qui non novit peccatum, pro nobis peccatum fecit*. Ergo.

Resp. *ad* 1. Quod Christus peccata nostra, vocat sua, quia debitum satisfaciendi pro illis in se suscepit . . . *Ad* 2. Peccatum ibi sumitur pro hostia, seu victima pro peccato, quo sensu Oseas, *cap.* 4. *de sacerdotibus*, ait: *Peccata populi mei*, hostias pro peccatis oblatas, *comedent*.

Quæres 11. *Utrum humanitas Christi, seu Christus ut homo, fuerit impeccabilis?*

Resp. *affirm.* Nam Lucæ 1. dicitur: *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* . . . . 2. Id expresse asserit D. Aug. lib. 2. de peccat. meritis c. 11., *in cujus non tantum divinitate, sed nec in anima, nec in carne ullum potuit esse peccatum* . . . 3. Potentia peccandi tribui possit Verbo tamquam principio *quod*: nempe denominationes tribuuntur supposito tamquam principio *quod*, sic Verbo propter unionem cum natura humana, mors, fames, &c. tribuuntur; atqui id impium est; ergo &c.

Objicies: Christum potuisse mori non repugnat, ergo nec repugnat eum potuisse peccare; non enim Deus minus est vivens per essentiam, quam sanctus per essentiam.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod mors sit malum pœnæ, cujus Deus author esse potest: quare nihil impedit, quominus, per idiomatum communicationem, Deus, in natura creata, subsistens, dicatur mortuus; e contra peccatum est malum culpæ, cujus Deus nec directe, nec indirecte author esse potest, ac proinde peccatum magis repugnat sanctitati per essentiam, quam mors repugnet vitæ per essentiam in aliena natura subsistenti.

Quæres 12. *Unde repeti debeat impotentia peccandi in Christo?*

Resp. Repetenda est præcise ex hypostatica naturæ humanæ cum Verbo unione. Nam 1. Est communis contra Durandum, Gabrielem, & Scotum, qui eam repetunt ex visione beatifica, gratia justificante, & singulari Dei protectione, quæ si a Christo separata fuissent, inquiunt, peccare potuisset . . . . 2. Quia est sententia Patrum: S. Athanas. *serm.* 2. *contra Apollinarem*, de Christo dicit, quod ait *sanctus natura tua, & immutabilis ad malum*. Atqui natura Christi consistit in unione hypostatica humanitatis cum Verbo; ergo D. Ambros. *lib. de incarnat. cap.* 7. dicit: *Anima Christi est incapax peccati, quia per unionem facta est impeccabilis* . . . . 3. Quia si humanitas Verbo unita posset peccare, ipsum Verbum posset peccare, non solum denominative, sed etiam formaliter: nam quando plures naturæ in idem suppositum conveniunt, tenetur superior, saltem si commode possit, regere inferiorem, & impedire ne peccet, alioquin peccatum ipsi imputatur; atqui natura divina, & humana in idem Christi suppositum conveniunt; ergo &c.

Objiciet 1. In Deum nulla cadit obligatio: ergo non tenetur gubernare naturam humanam a se assumptam.

Resp. *dist. ant.* Nulla cadit obligatio ex aliqua lege superioris, *conc.* ex rectitudine divinæ voluntatis, *nego ant.* Sic Deus tenetur non mentiri, quia tenetur ad nihil faciendum suæ sapientiæ & sanctitati repugnans, ad idque ex suis intrinsecis determinatur ac necessitatur.

Objicies 2. Per actiones naturæ assumptæ honestas, Verbum secundum se, non meruit; ergo a pari non peccaret per ejusdem actiones inhonestas.

Resp. *nego cons.* Disparitas est, quod Verbum secundum se, actiones honestas naturæ assumptæ non obtulit alteri a se tamquam superiori, a quo possit præmium accipere, quod antecedenter non sit suum, quod tamen essentialiter requiritur ad rationem meriti; verum permittendo actiones inhonestas fieri a natura sibi hypostatice unita, voluntate divina consentiret in actiones essentiali suæ bonitati ac sanctitati repugnantes, easque produceret ut suas, adeoque peccaret secundum se, quod omnino repugnat.

Quæres 13. *Utrum fuerit in Christo fomes peccati?*

Resp. Non fuit: quia fomes peccati oritur a peccato originali, quod Christus nec contraxit, nec debitum habuit contrahendi, cum non descenderit ab Adamo via ordinaria. Hinc in quinta Synodo anathematizantur, qui, cum Theodoro Mopsuesteno, dicebant Christum fuisse motibus concupiscentiæ obnoxium.

Objicies: Christus, *Hebr.* 4. dicitur: *Tentatus per omnia pro similitudine absque peccato*. Ergo tentatus fuit a fomite peccati.

Resp. *dist. ant.* Tentatus fuit, tentatione extrinseca, v. g. a diabolo, *conc.* tentatione intrinseca,

quæ

quæ est a fomite peccati, *nego ant.* Fuit ergo tentatus experientia malorum quibus obnoxii sumus, hoc autem absque peccato, & iis quæ sunt vel effectus, vel causæ peccati.

Quæres 14. *Utrum in Christo fuerint animæ passiones?*

Resp. *affirmative:* Nam in eo fuit tristitia, Matth. 26. *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Fuit amor, Joann. 11. *Domine, ecce quem amas, infirmatur.* Fuit timor, Marci 14. *Cæpit pavere & tædere*, &c. Ratio est, quia passiones sunt connaturales appetitus sensitivi perfectiones; quæ nec dedecent naturam humanam Verbo hypostatice unitam, nec statui beatitudinis repugnant.

Quæres 15. *Utrum passiones in Christo nostris passionibus fuerint similes?*

Resp. Fuerunt similes quoad substantiam, quia fuit homo nobis consubstantialis. Non fuerunt similes quoad modum: 1. Quia passiones in nobis plerumque feruntur ad illicita; quod non fuit in Christo. 2. Quia frequenter in nobis præveniunt judicium rationis, sed in Christo semper oriebantur secundum dispositionem rationis. 3. In nobis sæpe trahunt ac perturbant rationem, quod in Christo non fuit. Ita D. Thom. q. 15. art. 4.

QUÆSTIO III.

De unione hypostatica.

Quæres 1. *Utrum unio hypostatica sit idem cum productione humanitatis Christi?*

Resp. *negat.* Nam productio humanitatis Christi, cum sit opus ad extra, est actio toti Trinitati communis; unio vero solius est Verbi divini; ergo illæ duæ actiones sunt realiter distinctæ.

Objicies 1. Leo Mag. Epist. 11. dicit: *Natura nostra non sic assumpta est, ut prius creata, postea assumeretur, sed ut ipsa assumptione crearetur.* Ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam his verbis S. Leo docet concomitantiam, non vero identitatem duplicis illius actionis, ut inde refelleret Nestorium, qui contendebat humanitatem Christi aliquo tempore realiter fuisse sine unione cum Verbo, ex quo concludebat B. V. M. esse quidem Christiparam, non vero Deiparam.

Objicies 2. Maria Virgo est vere Mater Dei: atqui non est vere Mater Dei, nisi actio humanitatis productiva, sit eadem ac actio unitiva humanitatis ejusdem cum Verbo; ergo.

Resp. *nego min.* Nam ut B. V. M. vere sit Mater Dei, sufficit ut ejus actio generativa, terminata fuerit ad humanitatem eodem instanti assumptam, licet forte in posteriori naturæ.

Quæres 2. *Utrum unio hypostatica sit entitas realiter distincta a Verbo & humanitate unitis?*

Resp. Non est, sive illa entitas sit qualitas supernaturalis absoluta, ut voluit Gabriel: sive sit relatio realis humanitatis ad Verbum, ut voluit Scotus: sive sit entitas modalis a Verbo & humanitate realiter distincta, ut voluit Suarez: 1. Quia non potest admitti entitas copulans humanitatem cum Verbo divino, quin recipiatur tum in Verbo, tum in humanitate; atqui illa non potest recipi in Verbo, alias mutaretur: ergo. 2. Quia si unio hypostatica sit entitas realiter ab extremis distincta, debet admitti secunda entitas, per quam prima uniatur, & tertia per quam uniatur secunda, & sic in infinitum; atqui ille in infinitum processus repugnat; ergo, &c.

Objicies 1. Humanitas Christi ad unionem erat indifferens; ergo debuit per aliquid reale superadditum determinari.

Resp. *nego conseq.* Nam indifferentia unibilium tollitur per accessionem unius ad aliud: & ideo indifferentia humanitatis Christi ad sui unionem cum Verbo fuit sublata per actionem, qua Verbum illi suum esse divinum communicavit.

Objicies 2. Div. Thom. 3. *p. q.* 2. *art.* 7. dicit: *Unio est relatio quædam, quæ consideratur inter divinam naturam & humanam, secundum quod conveniunt in una persona Filii Dei;* ergo ipsamet unio est relatio.

Resp. *dist. conseq.* Unio, sumpta pro mutua habitudine quæ oritur ex conjunctione humanitatis & Verbi, *conc.* sumpta pro formali humanitatis & Verbi vinculo, *nego conseq.* Ita Cajetanus Div. Thomam interpretatur.

Quæres 3. *Quid sit ergo unio hypostatica?*

Resp. Nihil aliud esse, quam communicatio divini esse, a Verbo facta humanitati, eam transferendo in suam propriam subsistentiam; nam posita illa communicatione, concipi & exponi possunt omnia Incarnationis mysteria, ut probavimus Tom. 1.

Quæres 4. *Quinam erraverint circa modum, quo facta est unio hypostatica?*

Resp. Erraverunt *Nestorius*, Patriarcha Constantinopolitanus, & *Eutyches*, Constantinopoli Abbas.

1. *Nestorius* docuit, unionem Verbi divini cum humanitate, non fuisse factam in persona, & ideo non fuisse physicam, substantialem & hypostaticam, sed moralem tantum & accidentalem, qualis reperitur inter Deum & templum in quo habitat: ex qua doctrina.

Sequitur 1. Duas esse in Christo personas, divinam nempe & humanam.

Sequitur 2. Verbum assumpsisse hominem tum natura, tum persona perfectum, qui primum in utero B. Mariæ Virginis formatus, postea ad unionem cum Verbo assumptus est; ex quo necessario sequitur, Christum non esse vere Deum, & B. V. Mariam non esse Matrem Dei, sed tantum Christi.

Sequitur 3. Admitti non debere realem idiomatum communicationem, qua utriusque naturæ proprietates de se invicem prædicarentur in Christo.

2. *Eutyches* docuit ante unionem duas fuisse in Christo naturas realiter distinctas, divinam scilicet & humanam; post unionem vero unam tantum remansisse: sive quia natura humana conversa est in divinam, a qua penitus absorpta est, sive quia ex duabus naturis confusis & permixtis, conflata est una tertia natura a duabus distincta, sicut mixtum ex elementis substantialiter transmutatis producitur.

Quæres 5. *Utrum unio Verbi facta sit in unitate personæ?*

Resp. *affirm.* Nam 1. Scriptura aperte docet, unum eundemque Christum esse Deum & hominem, Rom. 9. *Israelitæ .... ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus.* Philip. 2. *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu, qui* eum

cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, &c. Ergo si unus & idem est homo & Deus, non duæ, sed una est in Christo persona: particula enim, *qui*, in his textibus designat personam. Conc. Ephesinum sic definit: *Si quis non confitetur Dei Verbum carni secundum hypostasim unitum, & unum tantum cum sua carne Christum, eundem nimirum Deum simul & hominem, anathema sit*. 3. Duæ naturæ formaliter ab invicem distinctæ, de se invicem substantive & in concreto prædicari non possunt, nisi uniantur in persona; atqui natura divina & humana formaliter ab invicem in Christo distinctæ, de se invicem substantive & in concreto prædicantur: dicitur enim, *Deus est homo, homo est Deus*; ergo &c.

Objicies 1. Humanitas Christi vocatur templum divinitatis: Joann. 2. *Solvite templum hoc*, &c. ergo diversa est persona Verbi & humanitatis.

Resp. *dist. ant.* Vocatur templum improprie, *conc.* proprie, *nego ant.* Itaque Verbum dicitur inhabitare humanitatem, metaphorice; eodem nempe modo, quo anima nostra dicitur inhabitare corpus nostrum, 2. Cor. 5. *Si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur*, &c. Attamen non licet inferre in homine duas esse personas.

Objicies 2. SS. Patres Christum vocant, *Hominem deiferum, deificatum, dominicum, divinitatis templum, divinitatis instrumentum*; atqui illæ omnes loquendi formulæ indicant unionem duntaxat moralem inter utramque in Christo naturam, ergo, &c.

Resp. *nego min.* Illi enim termini indifferentes sunt ad exprimendam unionem moralem tantum, vel physicam & substantialem; personarum ergo loquentium mens, scopus, & circumstantiæ accurate pendendæ sunt, ut genuinus verborum illorum sensus habeatur. Christus ergo a Patribus dicitur *deifer, deificus, dominicus*, quia Deum sibi hypostatice unitum defert. Vocatur *templum divinitatis*, substantialiter & hypostatice inhabitantis. Vocatur *instrumentum divinitatis*, sed conjunctum, pertinens ad unitatem personæ.

Quæres 6. *Utrum B. V. Maria vere & proprie sit Mater Dei?*

Resp. *affirmative*. Nam genuit Filium Dei, Lucæ 1. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*; ergo est vere & proprie Mater Dei, prout definitum est in Concil. Ephesino contra Nestorium his verbis: *Si quis non confitetur, Emmanuelem vere Deum esse, & ob id Sanctam Virginem Deiparam* (*genuit enim illa incarnatum Dei Patris Verbum secundum carnem*), *anathema sit*.

Objicies 1. B. V. Maria non genuit divinitatem: ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam ut B. V. Maria sit Mater Dei, sufficit quod eum genuerit, qui non prius homo quam Deus extitit, eodem fere modo, quo, ut mulier aliqua vere dicatur mater hominis corpore & anima constantis, non opus est ut animam ipsam genuerit, sed sufficit, ut eum genuerit, qui anima præditus est.

Objicies 2. Mater debet esse ejusdem naturæ cum Deo; ergo.

Resp. *nego maj.* Nam, ut B. V. Maria dicatur & sit Mater Dei, sufficit, ut ejus partus ad suppositum divinum terminatus sit.

Quæres 7. *Utrum unio Verbi incarnati facta fuerit in unitate naturæ, ita ut unica sit in Christo natura?*

Resp. *negative*: Quia Christus non potest esse Deus & homo, quin in eo sit utraque natura divina & humana, non confusa & permixta, sed omnino distincta; atqui Christus est verus Deus, Matt. 16. *Tu es Christus Filius Dei vivi*. Est etiam homo, Joann. 8. *Quæritis me interficere hominem, qui vera locutus sum vobis*. Ergo ... Hinc Conc. Chalcedonense definit: „ Christum esse Deum verum & hominem verum, consubstantialem Patri secundum deitatem, consubstantialem nobis secundum humanitatem ... unum eundemque Christum, Filium, Dominum, Unigenitum, in duabus naturis inconfuse, incommutabiliter, indivise, inseparabiliter agnoscendum. “

Objicies 1. Julius S. P. *Epist. ad Dionysium* dicit: *Necesse est eos, cum duas naturas dicunt, unam adorare, alteram non adorare*. Et Div. Gregor. Thaumaturgus, in exposit. fidei: *Non duæ personæ*, inquit, *neque duæ naturæ, non enim quatuor nos adorare dicimus*; Ergo.

Resp. quod illa scripta falso ab Eutychianis adscribantur illis Patribus, ut probat Leontius. *Bib. PP. tom. 9. p. 707. G.*

Objicies 2. D. Cyrillus, *epist. 2. ad Successum*, negat duarum naturarum distinctionem post unionem: *Post unitionem*, inquit, *naturas easdem a se mutuo non dividimus*.

Resp. *nego antec.* Non enim negat distinctionem naturarum, sed negat tantum earum divisionem & separationem, quia nimirum in unitate personæ adunantur.

Inst. Idem, *Epist. 2.* docet duas naturas in Christo *sola mentis consideratione distingui*; ergo non sunt distinctæ realiter.

Resp. *nego cons.* Nam utitur verbo, *distingui*, pro verbo *dividi & separari*, quod patet ex eo quod in exemplum distinctionis de qua agit, profert unionem animæ cum corpore, quæ licet distincta sint, non sunt tamen separata.

Objicies 3. S. Athanas. in Symbolo ait: *Sicut anima rationalis & caro unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus*. Atqui anima & corpus in unam hominis naturam coalescunt: ergo, &c.

Resp. *nego cons.* Nam in eo tantum valet comparatio a D. Athanasio allata, quod sicut ex unione animæ & corporis, una resultat hominis persona, ita & in Christo ex utriusque naturæ unione.

Quær. 8. *Utrum unio hypostatica sit quid creatum?*

Resp. Est quid creatum, non *stricte*, quatenus creatio dicitur productio rei ex nihilo, sed *late*, quatenus sumitur pro actione qua aliquid fit, quod ante non erat; ratio est, quia Incarnatio facta est in tempore.

Quæres 9. *Utrum unio hypostatica sit substantialis?*

Resp. *affirm.* Ut probavimus contra Nestorium.

Quæres 10. *Utrum unio hypostatica sit supernaturalis?*

Resp. *affirm.* Nam ad esse personale cum Deo attolli, est naturæ creatæ prorsus indebitum, omnemque illius exigentiam superat.

Objicies SS. Patres & Concilia docent unionem hypostaticam esse naturalem.

Resp.

Resp. To, *naturale*, opponunt ficto & umbratili; non vero opponunt gratuito beneficio.

Quæres 11. *Utrum unio hypostatica sit indissolubilis?*

Resp. *affirm.* Nam, Joann. 12. *Christus manet in æternum*, & Hebr. 13. *Christus heri & hodie, ipse & in sæcula*. Unde axioma theologicum, *Quod semel Verbum assumpsit, nunquam dimisit*. Ergo in triduo mortis Verbum mansit unitum cum corpore & anima separatis; sed

Quæres 12. *An Sanguis in Passione effusus, toto triduo mortis remanserit Verbo unitus?*

Resp. *affirm.* Nam 1. fuit pars naturæ humanæ integrans, in resurrectione reassumenda. 2. Si in triduo mortis Calix fuisset consecratus, Verbum per concomitantiam fuisset sub speciebus vini, juxta illud Joann. 6. *Qui bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo*.

Quæres 13. *Utrum totus Sanguis in Passione effusus reassumptus fuerit a Verbo in resurrectione?*

Resp. Reassumptus fuit totus moraliter, id est, quoad maximam partem; sed probabile est quod non fuerit reassumptus totus physice: nam in linteaminibus, lancea, corona spinea, &c. remanserunt maculæ sanguineæ, quæ certe non fuerunt purus color, cum colores non sint activi, nec aliter communicentur, quam per adhærescentiam substantiæ coloratæ.

Quæres 14. *Utrum ex unione hypostatica Verbi cum humanitate sequatur, personam Christi esse compositam?*

Resp. 1. Non est composita compositione *ex his*. Nam omnis compositio *ex his*, fit ex partibus proprie dictis; atqui natura divina in Christo, non potest habere rationem partis proprie dictæ: alias esset ens incompletum dicens ordinem ad suam compartem, ut ab ipsa compleatur; ergo, &c.

Resp. 2. Est vere & proprie composita compositione *cum his*. Nam compositio *cum his*, nihil aliud est, quam realis extremorum realiter distinctorum conjunctio ad constituendum unum per se. Atqui in Christo talis est conjunctio; ergo. Unde Conc. generale V. anathema dicit ei, *qui non confitetur unam ejus* (Christi) *subsistentiam compositam:* nimirum ex duabus naturis.

Quæres 15. *Utrum ex unione hypostatica sequatur communicatio idiomatum in Christo?*

Nota: Communicatio idiomatum fieri potest in concreto, vel in abstracto. *Fit in concreto*, quando fundatur in unitate personæ, quia concreta supponunt pro persona; unde sensus hujus propositionis, *Deus est homo*, hoc est, *persona habens divinitatem, est persona habens humanitatem*. E contra *fit in abstracto*, quando fundatur in communicatione proprietatum divinitatis propriarum facta humanitati, v. g. *Humanitas est immensa, est ubique*. Hanc admittunt Lutherani, Ubiquistæ. His notatis:

Resp. 1. Datur in Christo vera & realis communicatio idiomatum in concreto. Nam 1. Scriptura humanitati in concreto tribuit ea quæ divinitatis sunt propria, v. g. descensum de cœlo, & existentiam in cœlo dum Christus in terra degeret, Jo. 3. & vicissim divinitati in concreto tribuit ea quæ solius humanitatis propria sunt, v. g. mortem, Act. 3. *Authorem vitæ interfecistis*. Unde in Symbolis fidei, Deus dicitur pro nobis *passus, mortuus, ac sepultus* .... 2. Nomina concreta supponunt pro eodem in recto, nempe pro supposito; ergo de se invicem possunt prædicari.

Nec dicas, hæc propositio, *unus de Trinitate passus est*, fuit damnata a Felice III. S. P. *Resp.* enim quod non fuerit damnata in sensu obvio, in quo est vera & Catholica; sed damnata fuit in sensu Petri Gnaphæi & aliorum Eutychianorum, qui cum docerent divinitatem solam, humanitate penitus absorpta, remansisse in Christo, existimabant divinitatem carni factam consubstantialem, vere passam esse, quod est hæreticum.

Resp. 2. Non datur in Christo communicatio idiomatum in abstracto, ut fides docet contra Eutychianos, Ubiquistas. Nam quæ realiter a se invicem distinguuntur, non possunt de se invicem prædicari, nisi in aliquo communi subjecto, seu supposito uniantur; atqui duæ naturæ in Christo & earumdem proprietates realiter distinguuntur, nec in ullo communi subjecto uniuntur, quando considerantur in abstracto; ergo. Unde de humanitate Christi dicitur Matth. ult. *Non est hic, surrexit enim*, &c.

Objicies 1. Quando duo inseparabiliter uniuntur, ubicumque unum illorum est, ibi debet esse & alterum; atqui Verbum & humanitas inseparabiliter uniuntur, & Verbum est ubique; ergo humanitas Christi est ubique.

Resp. *dist. maj.* Si hæc duo uniantur adæquate & totaliter, *conc.* inadæquate, *nego maj.* Sic quia humanitas Christi non adæquat immensitatem Verbi, ideo ubi illa reperitur, reperitur etiam Verbum; sed non ubicumque est Verbum, est etiam humanitas.

Objicies 2. Hæc propositio est vera: *Christus*, seu *hic homo, qui est Christus, est ubique;* ergo & ista: *Christus, ut homo, est ubique*.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod in prima prop. *homo*, supponit pro supposito, quod est immensum & ubique; in secunda vero, *homo*, propter particulam, *ut*, supponit pro sola humanitate, quæ, cum sit finita, non potest esse ubique.

DISSERTATIO II.

De termino totali Incarnationis, seu de Christo.

Nota: In Christo perpendi possunt: scientia; gratia; dona ac virtutes; libertas: meritum; satisfactio; varii tituli ac officia; adoratio ipsi debita, & tandem Mater.

CAPUT I.

De scientia Christi.

Quæres 1. *Utrum fuerit in Christo scientia creata?*

Resp. *affirm.* Nam anima rationalis in Christo non fuit sine sua propria operatione, alias fuisset imperfecta, utpote frustrata fine, propter quem est: atqui propria animæ rationalis operatio est cognitio & scientia: ergo.

Objicies: Frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora; ergo, cum Christus omnia cognoverit per scientiam divinam, scientia creata fuit inutilis.

Resp. *dist. ant.* Quando fit per eandem facultatem, *conc.* quando fit per diversas facultates, *nego ant.*

Quæres 2. *Quotuplex sit scientia creata?*

Resp. Triplex, scilicet *beatifica*, quæ in clara Dei visione posita est. *Infusa*, quæ a Deo liberaliter infunditur, absque ullo humanitatis actu. Et *acquisita*, quæ propriis naturæ viribus, successu temporis comparatur.

Quæres 3. *Utrum Christus, ut homo, habuerit scientiam beatificam?*

Resp. *affirm.* Nam Christus, *Joann.* 8. dicit: *Si dixero quoniam nescio eum* (Patrem), *ero similis vobis mendax, sed scio eum, & sermonem ejus servo*, hic Christus loquitur de seipso ut homo est, ut probant hæc verba: *Sermonem ejus servo*. Atqui asserit se scire Patrem; scire autem, est rem clare & intuitive cognoscere: qui enim clare & intuitive non videt, credit, non novit, nec scit; ergo.

Objicies: Christus in terris erat viator; ergo non potitus est visione beatifica . . . . *Resp.* Erat viator simul & comprehensor. Erat viator respectu impassibilitatis & immortalitatis sui corporis, quam debuit mereri, Lucæ 24. *Oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam*, id est corporis sui. Erat comprehensor respectu visionis beatificæ, qua potiebatur.

Inst. Visio beatifica cum maximo dolore, maximaque tristitia, non potest compati; atqui Christus maximos dolores, maximamque expertus est tristitiam.

Resp. *dist. maj.* Naturaliter, *conc.* per miraculum, *nego*. Porro Christus per miraculum cohibuit vim delectationis quam sua anima percipiebat ex Dei fruitione, ut ipsa posset tristitiæ affectionem percipere.

Quæres 4. *Utrum Christus, ut homo, habuerit scientiam infusam?*

Resp. *affirm.* Nam Christus fuit vir perfectus, Jerem. 31. *Novum creavit Dominus super terram, femina circumdabit virum*. Atqui non fuisset vir perfectus, si, more cæterorum hominum, ad plenam rerum omnium scientiam debuisset paulatim, & quasi per ætatis gradus pervenire; ergo. Unde Apostolus Coloss. 2. de Christo ait: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ.*

Objicies: Per scientiam beatificam cognoscuntur omnia, quæ cognosci possunt per infusam; ergo hæc inutilis est.

Resp. *dist. ant.* Cognoscuntur diverso modo, *conc.* eodem modo, *nego*. Nam per scientiam beatificam res cognoscitur in essentia divina; at per scientiam infusam res cognoscitur in se, seu in propria specie; hic autem cognoscendi modus Christum decebat, sicut & decuit, ut videret oculis corporeis, quod mente per scientiam beatificam videbat.

Quæres 5. *Quandonam humanitas Christi fruita est utraque illa scientia, beatifica & infusa?*

Resp. Fruita est a primo conceptionis instanti. Quia utraque illa scientia ipsi debebatur vi suæ unionis hypostaticæ cum Verbo; atqui a primo instanti conceptionis anima Christi fuit unita Verbo; ergo.

Quæres 6. *Utrum Christus, ut homo, habuerit scientiam acquisitam?*

Resp. *affirm.* Nam Lucæ 2. de Christo dicitur: *Proficiebat ætate & sapientia;* atqui non proficiebat sapientia infusa; ea enim in ipso fuit a primo conceptionis puncto; ergo proficiebat sapientia acquisita. Et Hebr. 5. *Cum esset Filius Dei, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam*, id est, quam arduum esset exequi quæ Deus ab eo postulabat.

CAPUT II.

De gratia, donis, ac virtutibus Christi.

Quæres 1. *Utrum fuerit in Christo gratia unionis?*

Resp. Fuit gratia unionis, per quam ejus humanitas sanctificata est sanctitate substantiali: nam sanctificari substantialiter, est habere esse divinum sibi substantialiter unitum; atqui humanitas Christi per unionem hypostaticam, habet esse divinum sibi substantialiter unitum; ergo.

Objicies 1. Verbum non communicat humanitati suam immensitatem, æternitatem, &c. ergo nec suam sanctitatem.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod humanitas sit capax recipiendæ sanctitatis substantialis, quæ nihil aliud est, quam sui unio hypostatica cum Verbo; e contra cum sit finita & limitata, non est capax æternitatis, & immensitatis recipiendæ.

Objicies 2. Humanitas Christi est tam capax divinæ potentiæ & scientiæ, quam sanctitatis; atqui Verbum non communicat humanitati omnipotentiam & omniscientiam; ergo, &c.

Resp. *nego maj.* Disparitas est, quod sanctitas se habeat per modum rei cujusdam moralis, subjectum moraliter afficientis, ob quam dignum censeatur, quod diligatur a Deo, & jus habeat ad æternam beatitudinem, quæ omnia non præsupponunt aliquam formam intrinsece existentem: at vero omnipotentia & scientia se habent per modum rei physicæ, subjectum physice afficientis, quod præsupponit formam intrinsece inexistentem, sive per identitatem sive per informationem: & ideo humanitas in Christo potest participare sanctitatem Verbi in se moraliter derivatam; non potest autem participare omnipotentiam aut omniscientiam, quæ ipsi nec possunt identificari, nec inhærere.

Quæres 2. *Utrum Christus ut homo habuerit gratiam habitualem?*

Resp. *affirm.* Nam Joann. 1. dicitur: *Verbum caro factum est ... plenum gratiæ & veritatis*. Atqui illa plenitudo intelligitur tum de gratia substantiali Christi; tum de gratia habituali, quæ tanta fuit, ut major non potuerit dari de lege ordinaria; ergo &c. Hinc D. August. *lib.* 15. *de Trinit. cap.* 26. ait: *Dominus ipse Jesus non tolum Spiritum Sanctum dedit ut Deus, sed etiam accepit ut homo, & propterea est plenus gratiæ, quia unxit eum Deus Spiritu Sancto, non utique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod visibili significatur unguento, quo baptizatos ungit Ecclesia*. Ubi D. Doct. manifeste loquitur de gratia adventitia spirituali.

Objicies 1. Gratia habitualis reddit subjectum in quo est, Filium Dei adoptivum; atqui Christus non potest esse Filius Dei adoptivus; ergo.

Resp. *dist. maj.* Si subjectum, in quo recipitur, sit capax filiationis adoptivæ, *conc.* si illius non sit capax, ut revera non est capax Christus, etiam

ut

ut homo est, quia nimirum est Filius Dei naturalis, *nego ant.*

Objicies 2. Gratia habitualis non erat Christo necessaria; ergo.

Resp. *dist. ant.* Absolute, *conc.* ut connaturaliter eliceret actus supernaturales & meritorios, *nego ant.*

Inst. Gratia habitualis non ordinatur ad operationem; ergo non fuit necessaria Christo ad actus supernaturales eliciendos connaturaliter.

Resp. *dist. ant.* Non ordinatur ad operationem primario, & proxime; *conc.* radicaliter & secundario, *nego ant.* Equidem gratia habitualis primario & proxime ordinatur ad sanctificandam animam & eam efficiendam Deo gratam; verum secundario & radicaliter ordinatur ad operationem, quatenus virtutem animæ confert ad producendos actus supernaturales.

Quæres 3. *Utrum gratia Christi habitualis fuerit infinita?*

Resp. Non fuit infinita physice, quia est creata; sed fuit infinita moraliter, id est, juxta quandam æstimationem moralem, propter conjunctionem cum personalitate Verbi.

Quæres 4. *Quasnam insuper gratias Christus habuerit?*

Resp. 1. Habuit gratiam actualem, non quidem excitantem, quia semper vigil & ad optima quæque erectus fuit; sed cooperantem, qua eguit ad actus supernaturales eliciendos.

Resp. 2. Habuit omnes gratias gratis datas, nempe gratiam sanitatum, operationem virtutum, genera linguarum, &c.

Resp. 3. Habuit omnia dona Spiritus Sancti; Is. 11. „ Requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus; Spiritus consilii & fortitudinis; Spiritus scientiæ & pietatis; & replebit eum Spiritus timoris Domini ".

Quæres 5. *Utrum virtutes Theologicæ fuerint in Christo?*

Resp. 1. In Christo fuit *charitas*. Nam vel est quid idem cum gratia habituali, ut volunt Scotistæ; vel ejus individua comes, ut volunt Thomistæ.

Resp. 2. In Christo non fuit *fides*, quia statui beatitudinis adversatur, propter ejus obscuritatem; nec *spes*, quia fides est fundamentum spei; ergo ubi non est fides, nec est spes.

Quæres 6. *Utrum omnes virtutes morales infusæ fuerint in Christo?*

Resp. *affirm.* Nam simul cum gratia habituali infunduntur.

Quæres 7. *Utrum omnes virtutes morales acquisitæ fuerint in Christo?*

Resp. Eæ virtutes, *quæ peccatum non supponunt*, fuerunt in Christo. Quia animam ejus perficere ac rite instituere poterant ad opera legi naturæ consentanea exercenda intra limites ejusdem legis.

Hinc 1. *Temperantia* non fuit in Christo, quatenus importat resistentiam pravis concupiscentiæ motibus, quia sic peccatum supponit; sed solum quatenus dicit abstinentiam ab omni voluptate venerea.

Hinc 2. *Pœnitentia* non fuit in Christo, quatenus dicit dolorem de peccatis propriis; sed solum quatenus dicit principium actus, quo dolemus de peccatis alienis & offensiva Dei.

CAPUT III.

De libertate, & merito Christi.

Quæres 1. *Utrum Christus fuerit liber circa præcepta legis naturalis?*

Resp. 1. Non fuit liber quoad substantiam rei imperatæ: quia rem lege naturali præceptam non potuit omittere, aut rem eadem lege prohibitam ponere.

Resp. 2. Fuit liber quoad motivum & circumstantias rei imperatæ; quia nec motivum actus, nec ejusdem circumstantiæ imperantur; ergo, &c.

Quæres 2. *Utrum Christus in subeunda morte a Patre præcepta fuerit liber?*

Resp. *affirm.* Nam 1. Christus, *Joann.* 10. dicit: *Ego pono animam meam . . . nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso.* Supra quæ verba D. August. Tract. 47. in Joann. introducit Christum dicentem: *Non glorientur Judæi . . . sæviant quantum possunt; si ego noluero animam meam ponere, quid sæviendo facturi sunt?* 2. Christus ipsa morte meruit, Joann. 10. *Propterea me diligit Pater, quia pono animam meam.* Et Hebr. 5. *Consummatus, factus est omnibus obtemperantibus causa salutis æternæ.* Atqui ad merendum requiritur libertas a necessitate simplici, ut definivit Innoc. X. ergo, &c.

Quæres 3. *Quomodo Christi libertas circa mortem præceptam, cum ejus impeccabilitate conciliari potest?*

Resp. Conciliari potest dicendo Christi libertatem in hoc consistere, quod potuerit dispensationem a Patre petere & obtinere si voluisset, quam tamen lubens ac volens non petivit, juxta illud Matth. 26. *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones Angelorum?* Sed qui dispensationem ab aliquo præcepto petere potest & obtinere, nec tamen eam vult petere, ad hujus præcepti observationem, vel non observationem, est maxime liber; ergo.

Objicies: Quando Christus dixit: *An putas quia non possum rogare Patrem*, &c. jam acceptaverat legem moriendi; ergo inde non potest concludi, quod dispensationem ab illa lege potuerit obtinere.

Resp. *dist. ant.* Jam acceptaverat legem moriendi, & simul facultatem sibi reservaverat, dispensationem petendi ab illa lege, si vellet, *conc.* secus, *nego ant.* Id constat ex textu.

Inst. Præceptum quo quis sese liberare potest per dispensationem quam habet in sua potestate, non est verum & rigorosum præceptum; atqui Christo fuit impositum verum & rigorosum præceptum; ergo.

Resp. *dist. maj.* Non est rigorosum præceptum, si ab eo quis possit sese eximere authoritate propria; *conc.* si sola authoritate præcipientis, *nego maj.*

Inst. 1. Præceptum rigorosum semper obligat sub culpa; atqui præceptum, a quo quis potest dispensationem obtinere, non semper obligat sub culpa; ergo.

Resp. *dist. maj.* Semper obligat sub culpa, vel ad rem præceptam exequendam, vel ad obtinendam dispensationem, *conc.* semper obligat ad exequendam rem præceptam, *nego.*

Quæ-

Quæres 4. *Utrum Christus vere ac proprie meruerit?*

Resp. *affirm.* Ut fides docet: Hebr. 5. *Consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa* (utique meritoria) *salutis æternæ*. Trid. sess. 6. c. 7. Christus sua sanctissima passione in ligno crucis nobis justificationem *meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit*. Ratio est, quia in Christo reperiuntur omnes conditiones ad meritum de condigno, scilicet status viæ, libertas arbitrii, sanctitas, & promissio ex parte Dei, Isaiæ 55. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum*.

Quæres 5. *Quandonam incepit mereri Christus?*

Resp. A primo conceptionis instanti, Hebr. 10. „ Ingrediens mundum dicit: hostiam & oblationem noluisti . . . . tunc dixi, ecce venio, ut faciam, *Deus*, voluntatem tuam . . . in qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem Corporis Christi semel.

Resp. *dist. ant.* Prius est natura, *conc.* tempore, *nego*. Unde potuit eodem instanti reali incipere esse & operari libere, adeoque mereri.

Quæres 6. *Utrum Christus adhuc hodie mereatur?*

Resp. *negat.* Nam ad meritum requiritur status viæ: unde de seipso dicit: *Me oportebat operari opera ejus qui misit me, donec dies est: venit nox quando nemo potest operari*.

Objicies: Hebr. 7. de Christo dicitur, quod sit *semper vivens ad interpellandum pro nobis*. Ergo adhuc meretur.

Resp. *nego conseq.* Nam interpellat pro nobis, non de novo merendo, sed meritum in sua morte consummatum Deo offerendo, nobisque applicando.

Quæres 7. *Per quosnam actus Christus meruerit?*

Resp. Per solos actus liberos humanitatis suæ: ex quo D. Thom. hic *quæst.* 19. *art.* 3. *ad* 1. dicit: *Nec tamen per charitatem meruit in quantum erat charitas comprehensoris, sed in quantum erat viatoris*.

Quæres 8. *Quid sibi Christus meruerit?*

Resp. Sibi meruit gloriam Corporis, & nominis exaltationem, Philipp. 2. " Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen, *&c.* ".

Objicies: Corporis gloria & nominis exaltatio erant Christo debitæ ratione unionis hypostaticæ; ergo, &c.

Resp. *nego cons.* Nam debitum naturale, & meritum inter se pugnant; ergo duplici illo titulo Christus recepit gloriam Corporis & nominis exaltationem.

Quæres 9. *Quid nobis Christus meruerit?*

Resp. Nobis meruit 1. omnia dona gratiæ, Rom. 8. *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Jesu*. Unde Concil. Trid. *sess. 6. c. 5. Declarat ipsius justificationis exordium in adultis a Deo per Christum Jesum, præveniente gratia, sumendum esse*. 2. Omnia dona gloriæ, Rom. 5. *In vita regnabunt per unum Jesum Christum*. Quod etiam definitur in Conc. Trid. *sess. 6. cap. 16.*

Quæres 10. *Quid Christus Angelis sanctis meruerit?*

Resp. 1. Non eis meruit gratiam & gloriam essentialem: nam 1. non est mortuus pro ipsis, Hebr. 2. *Qui sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes . . . nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ*. 2. Gratia & consequenter gloria, decreta est Angelis ante prævisam Incarnationem.

Resp. 2. Angelis sanctis meruit quasdam illustrationes, & gaudia, aliaque dona accidentalia. Nam *Coloss.* 2. Christus *est caput omnis principatus & potestatis*; id est Angelorum; ergo aliquid ipsis meruit: atqui ipsis non meruit gratiam & gloriam essentialem; ergo, &c.

CAPUT IV.

De satisfactione Christi.

Quæres 1. *Utrum Christus vere ac proprie pro nobis satisfecerit?*

Resp. *affirm.* Prout fides docet contra Socinianos: nam ad proprie dictam satisfactionem tria requiruntur, nempe 1. Impositio pœnæ a superiore. 2. Ejusdem pœnæ voluntaria susceptio in inferiore. 3. Ejusdem pœnæ, loco rei, per veram subrogationem, persolutio. Atqui 1. Deus oneravit Christum pœnis peccato debitis, Isaiæ 53. *Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum*. 2. Christus illas pœnas persolvendas in se suscepit, Galat. 3. *Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum*, id est, punitionem nobis debitam in se transtulit. 3. Easdem pœnas loco nostri, per veram subrogationem persolvit, 2. Cor. 5. *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*; ergo.

Objicies: Si Christus pro nobis satisfecisset, 1. Debitum nostrum non fuisset gratis remissum. 2. Inanes & frustraneæ essent nostræ privatæ satisfactiones. 3. Innocens pro reo plecteretur, quod est contra æquitatem. 4. Deus sibi ipsi satisfaceret, nam Christus est Deus; atqui hoc repugnat; ergo.

Resp. *ad 1. distinguendo*. Debitum non fuit gratis remissum, respectu Christi sponsoris, qui pro debitore solvit, *conc.* respectu hominis debitoris, cujus personale debitum in sponsorem transfertur, *nego*. Quod ergo Deus vadis & sponsoris solutionem personalem acceptaverit, fuit certe maxima benignitas, eaque censetur gratuita debiti remissio respectu hominis.

Resp. *ad 2. nego sequel.* Quia licet Christus omne pretium pro nobis solverit, ejus tamen merita nobis non applicantur, nisi per bonas nostras actiones per gratiam Christi elicitas, nec Deus acceptavit satisfactiones Christi, nisi sub hac conditione.

Resp. *ad 3. dist.* Est contra æquitatem, ut innocens pro reo plectatur, si sponsor ejus non fuerit a Deo ipso constitutus, *conc.* si sponsor ejus fuerit, *nego*. Peccata enim rei quoad pœnam censentur translata in sponsorem.

Resp. *ad 4. nego ant.* Ad prob. *dist.* Christus est Deus simul & homo, *conc.* est Deus tantum, *nego*. Porro Christus ut homo, sibi ipsi satisfecit in Deo, in quo nulla est contradictio.

Quæres 2. *Utrum Christus satisfecerit ex vera Justitia?*

Resp.

Resp. *affirm.* Nam *Rom.* 3. dicitur: „ Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ. *Et Coloss.* 2. Delens quod adversum nos erat chyrographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci “. Atqui hæ voces: *Ostensio justitiæ, delens chyrographum*, sonant satisfactionem ex vera justitia; ergo. Quare D. Aug. *lib.* 13. *de Trinitate* ait: *Non autem diabolus potentia Dei, sed justitia superandus fuit.*

Objicies: Inter Patrem & Filium non potest dari actus justitiæ strictæ; atqui Christus ut Deus homo, est Filius Patris æterni; ergo.

Resp. *dist. maj.* Si Filius non habeat bona propria, *conc.* si habeat, *nego*. Filius autem Dei habet humanitatem, cujus est dominus; ergo ex propriis potuit satisfacere.

Quæres 3. *Utrum Christus satisfecerit ex justitia rigorosa?*

Resp. *affirm.* Nam satisfactio rigorosa definitur: „ Redditio voluntaria honoris æquivalentis, ex propriis, & aliunde indebitis, ad compensandam injuriam alteri per peccatum illatam; “ atqui sex conditiones in illa definitione contentas habuit satisfactio Christi; ergo, &c. Nam:

I. Fuit *voluntaria*: Isaiæ 53. *Oblatus est, quia ipse voluit.*

II. Fuit *æquivalens*, imo & *superabundans*. Nam 1. ex Psalm. 129. *Copiosa apud eum redemptio*. Et Rom. 5. *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*. Ergo redemptio per Christum fuit superabundans. 2. Satisfactio Christi, in genere moris, est infiniti simpliciter valoris: nam ille valor petitur ex dignitate personæ satisfacientis, quæ est illius principium *quod*; persona autem Christi est infinita simpliciter; ergo, &c.

Objicies: Christus satisfecit per actiones humanas, atqui actiones humanæ Christi non sunt infinitæ; ergo ejus satisfactio non fuit infinita.

Resp. *dist. min.* Non fuerunt infinitæ, quoad entitatem physicam, *conc.* quoad valorem moralem, *nego min.* Duplex enim fuit valor moralis in actionibus Christi Theandricis, nimirum radicalis & derivatus: *radicalis* est ille qui petitur ab ipsa Verbi divini personalitate, in quantum est veluti pars pretii oblati, ex qua & ipsa actione, unum quoddam morale coalescit, quod Deo in satisfactionem offertur. Hic valor est infinitus, utpote fluens a persona Verbi infinita. *Valor derivatus* est ille qui petitur ab ipsa Verbi personalitate, prout habet rationem circumstantiæ dignificantis actiones agentis. Hic est etiam infinitus, utpote fluens ex unione hypostatica Verbi cum humanitate.

Inst. Ut valor radicalis actionum Christi sit infinitus, debuit persona Christi sese submittere & offerre; atqui persona Christi, utpote divina, non potuit sese submittere & offerre; ergo, &c.

Resp. *dist. min.* Persona Christi secundum se sumpta, *conc.* hypostatice unita cum humanitate, *nego min.* Nam de ea sic considerata scribit Apostolus Coloss. 2. *Humiliavit semetipsum.*

III. *Satisfactio Christi fuit ex propriis bonis:* nam Christus satisfecit per actiones *Theandricas*; atqui actiones *Theandricæ* erant sub speciali & absoluto Christi dominio: persona enim Verbi, utpote divina, sub nullius dominio jacebat, sive spectetur ut erat pars satisfactionis, sive ut dignificabat actiones satisfactorias; ergo, &c.

Objicies: Christus satisfecit in quantum erat homo; atqui omnia, quæ Christus habuit ut homo, erant sub dominio Dei; ergo.

Resp. *dist. maj.* Christus satisfecit in quantum erat homo & Deus simul, *conc.* in quantum homo tantum, *nego maj.* Suppositum enim Verbi & fuit pars satisfactionis, & actiones satisfactorias dignificavit.

IV. *Satisfactio Christi fuit ex bonis aliàs indebitis:* constat ex dictis: illud quippe est alteri indebitum, quod est sub singulari & absoluto Christi dominio; atqui, &c.

Objicies: Omnes actiones Christi satisfactoriæ erant creatæ; ergo erant Deo debitæ titulo gratitudinis, religionis, &c.

Resp. *dist. ant.* Erant creatæ, quoad entitatem, *conc.* quoad valorem substantialem, *nego min.* Valor enim ille oritur ab ipsa Verbi persona, quæ sicut nulli subjacet, sic nulli quidquam debet.

V. *Satisfactio Christi fuit ad compensandam injuriam Deo per peccatum illatam.* Rom. 3. *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus.*

VI. *Satisfactio Christi fuit ad alterum.* Quia fuit ab ipsa Verbi divini personalitate, ut determinante naturam humanam; at personalitas Verbi prout terminat naturam humanam, distinguitur non tantum a personis Patris & Spiritus Sancti, sed etiam a seipsa prout in divina tantum natura subsistit: habet enim naturam distinctam, dominium distinctum, personam saltem virtualiter distinctam; ergo, &c.

Objicies: Satisfactio, quæ a Filio exhibetur Patri, non est proprie ad alterum, quia Pater & Filius unam tantum, saltem moraliter, personam constituunt; ergo.

Resp. *nego maj.* Ad prob. *dist.* si non habeant dominia diversa, *conc.* si habeant, *nego ant.* Porro Christus, prout est homo, dominium habet omnino distinctum a dominio Patris, ratione cujus personam virtualiter a Patre distinctam habet.

CAPUT V.

De variis Christi titulis & officiis.

Quæres 1. *Quibus titulis insignitur Christus, ut homo?*

Resp. In Scripturis hi præcipue numerantur.

I. Est & vere dicitur prædestinatus, 1. Ad filiationem divinam, quia decretum fuit ab æterno, ut Christus quatenus homo, esset in tempore Filius Dei, Rom. 1. *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute.* 2. Prædestinatus est ad visionem beatificam, quia prædestinatus est ad divinam filiationem, cui visio beatifica debetur, & ex qua sequitur.

Quæres. Prædestinatio refertur ad personam; atqui persona Christi non potest dici prædestinata ad divinam filiationem; ergo.

Resp. *dist. min.* Persona Christi, prout in seipsa subsistens, *conc.* prout subsistens in natura humana, *neg.* Licet ergo persona Verbi semper fuesit

rit Filius Dei simpliciter, non tamen fuit semper Filius Dei, quatenus subsistens in humanitate assumpta, sed hoc acquisivit in tempore ex mera Dei liberalitate.

II. Est Filius Dei, non adoptivus, sed naturalis, ut definivit Hadrianus Papa & Concil. Francofordiense, contra Felicem & Elipandum. Nam 1. Scriptura Christum etiam, *prout est homo*, vocat Dei Filium, Rom. 8. *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Atqui *non est traditus secundum divinitatem, sed secundum id, quod erat homo*, ait Hadrianus Papa; ergo. 2. In Conc. Francoford. approbatus est Liber, qui inscribitur, *Sacrosyllabus*, in quo dicitur: *Proprius Filius factus est ex muliere, non adoptivus*. 3. Filius adoptivus est *persona extranea, quæ per gratiam ad hæreditatem assumitur*. Atqui Christus, *etiam ut homo*, non est persona extranea respectu Dei, cum sit ipsamet persona Verbi, quæ est vere & proprie Filius Dei; ergo &c.

Hinc Christus, *etiam ut homo*, nec est, nec dici potest *servus proprie;* nam servus proprie est is, qui non est sui juris, sed domini, ad cujus hæreditatem & bona nullum habet jus; atqui Filius naturalis est sui juris, ac vi suæ originis habet jus ad bona & hæreditatem Patris; ergo.

Objicies 1. D. Hilarius, *lib. 2. de Trinit.* ait: *Potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoptatur;* ergo.

Resp. In textu Hilarii mendum irrepsisse in aliquibus exemplaribus, positumque, *adoptatur*, pro, *adoratur*.

Objicies 2. Christus habet formam adoptionis, nempe gratiam sanctificantem; ergo est Filius adoptivus; forma enim necessario producit suum effectum.

Resp. *nego cons.* Ad prob. *dist.* in subjecto capaci *conc.* in subjecto incapaci, *nego*. Porro Christus, cum sit Filius naturalis incapax est adoptionis.

Objicies 3. Filius naturalis est productus in similitudinem naturæ: atqui Christus, ut homo, non est productus a Deo in similitudinem naturæ; ergo.

Resp. *dist. maj.* Filius naturalis qui producitur per viam generationis, *conc.* per viam unionis substantialis cum Verbo, *nego major*. Itaque Christus, *ut homo*, in primo suæ conceptionis instanti fuit hypostatice unitus cum Verbo, cujus unionis virtute fit, ut una sit cum Deo persona, & consequenter Filius Dei naturalis.

Objicies 4. Christus 2. Philipp. 3. *formam servi accepit;* ergo.

Resp. *dist. ant.* Accepit formam servi improprie, & quoad officia tantum, *conc.* quoad conditionem servilem, *nego ant.* Equidem ad officia servi sese dimisit Christus, sed servi conditionem numquam suscepit, imo nec suscipere potuit, utpote Filius Dei naturalis.

III. Est caput Ecclesiæ, Ephes. 1. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam*. Ratio est, quia in omnia Ecclesiæ membra gratiam & dona spiritualia influit; nam, *Joan.* 1. de plenitudine ejus omnes accepimus.

Hinc est caput morale 1. *Angelorum*, in quos influit varias illuminationes, variaque dona gloriæ & gaudiorum accidentialium. 2. *Beatorum*, quibus communicat gloriam. 3. *Justorum*, quibus communicat gratiam & charitatem. 4. *Fidelium peccatorum*, quia illi uniuntur per fidem, quæ, licet sit mortua, est tamen grata per Christum. 5. Est etiam caput *infidelium*, non quidem *actu*, cum nullam vitam ipsis communicet, neque perfectam per charitatem, neque imperfectam per fidem; sed *potentia*, quatenus ipsis communicat gratias actuales, quibus si cooperarentur, ulterioribus auxiliis instruerentur, quibus possent ad fidem pervenire, baptizari & salvari. 6. Nullo modo est caput *damnatorum*, quia nullum a Christo recipiunt influxum, a quo in æternum sunt separati.

IV. Est Rex, non solum ut Deus, sed etiam ut homo; nam, *Psalm.* 2. de seipso dicit: *Ego autem constitutus sum Rex super Sion montem sanctum ejus;* atqui non est constitutus Rex ut Deus, cum titulum illum necessario ex natura divina habeat; ergo. Porro regnum Christi fuit spirituale, non temporale, ut ipsemet declarat, Joann. 18. *Regnum meum non est de hoc mundo*.

V. Est Judex vivorum & mortuorum, etiam ut homo; nam, Act. 10. *Ipse est constitutus a Deo judex vivorum & mortuorum;* atqui non est constitutus Judex ut Deus; ergo.

VI. Est vere ac proprie Sacerdos, prout homo hypostatice unitus Deo; Psalm. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*.

Dicitur 1. *Prout homo hypostatice unitus Deo;* quia Sacerdos debet esse medius inter Deum & homines, debetque habere Superiorem cui sacrificet; atqui Christus, non ut Deus, sed ut homo, est medius inter Deum & homines, estque Deo inferior: ergo. Hinc Apostolus *Hebr.* 5. dicit: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus*, &c.

Dicitur 2. *Secundum ordinem Melchisedech:* quia Melchisedech, offerendo panem & vinum, præfiguravit sacerdotium a Christo instituendum.

Dicitur 3. *In æternum:* 1. Quia Christus non habet successores, sed vicarios, nam Hebr. 7. *Eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium*. 2. Quia effectus sacrificii Christi, qui est consummatio sanctorum in gloria, in æternum duraturus est; & sic causa dicitur æterna ab æternitate effectus.

VII. Christus homo, est Patronus noster: quia 1. in hac vita vere ac proprie oravit pro nobis, Lucæ 7. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei*. 2. Etiam nunc in cœlis orat pro nobis, Rom. 8. *Christus, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*. Ad quæ verba Div. August. *Epist.* 59. ait: *Quia postulat, pro eo positum est, interpellat*.

Objicies. Christus nunc non meretur; ergo nec orat.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod status viæ requiratur ad merendum, non autem ad orandum.

Inst. Qui orat, impetrat; sed qui impetrat, meretur: ergo, &c.

Resp. *dist. minor.* Qui impetrat propter dignitatem actualem suæ orationis, meretur, *conc.* propter merita præterita, *nego minor.* Sic autem Christus impetrat.

VIII. Est mediator Dei & hominum, 1. ad Tim. 2. *Unus Deus, unus & mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus;* ergo est mediator, non secundum divinitatem, ut vult Calvinus, sic enim est Deus; ergo non medius inter Deum & homi-

mines; sed secundum humanitatem Verbo divino hypostatice unitam, sic enim distat a Deo natura, & ab hominibus in dignitate infinita gratiæ unionis; Christus ergo est mediator, ut homo Deus, seu ut homo subsistens persona divina, ita ut persona divina fuerit principium *quod* mediationis Christi, & natura humana principium *quo*.

Quæres 1. *Utrum Christi mediotio excludat mediationem Sanctorum, una cum ipso in cœlis regnantium?*

Resp. Non excludit: quia licet Christus sit solus mediator simpliciter, quatenus reconciliat partes dissidentes, non solum orando, sed etiam solvendo & satisfaciendo uni parti pro altera, Sancti tamen sunt mediatores secundum quid & mediate, quia interpellant Deum pro hominibus, sed mediate tantum, nempe per Christum qui nos redemit.

Quæres 2. *Quid fides doceat de Sanctorum erga nos officiis?*

Resp. Docet 1. Sanctos suas orationes pro nobis offerre. 2. Bonum ac utile esse eos invocare. " Mandat sancta Synodus omnibus Episcopis, &c. Ut juxta catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ usum a primævis christianæ religionis temporibus receptum . . . fideles diligenter instruant, docentes eos, Sanctos una cum Christo regnantes, orationes suas pro hominibus Deo offerre; bonum atque utile esse suppliciter eos invocare, &c. ".

Hoc dogma jam definitum fuerat in VI. Synodo, cap. 7. „ Solo Deo adorato, invocet Christianus Sanctos Christianos, ut pro se intercedere apud majestatem divinam dignentur ".

Ratio est, quia pium & utile est invocare Sanctos viventes: *Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum, ut salvet nos*, inquiunt filii Israel ad Samuelem, *lib. 1. Reg. cap. 7.* & Apostolus, *Roman. 5.* ait: *Obsecro vos, fratres, ut adjuvetis me in orationibus pro me ad Deum*. Ergo similiter pium ac utile est invocare homines Sanctos, qui cum Christo regnant in cœlis.

Prob. conseq. Quia si non sit pium ac utile Sanctos invocare: hoc est vel quia nolunt nobis succurrere, vel quia non possunt; vel quia quod oramus ignorant; vel quia ipsos invocando fit injuria Deo & Christo; atqui neutrum horum dici potest.

Non primum; cum nunc majori charitate sint præditi, quam cum in terris degerent.

Non secundum, quia si poterant nobis succurrere, cum his erant peregrini, quanto magis nunc poterunt in patria?

Non tertium, quia unde sciunt Angeli conversionem peccatorum, pro qua tantopere gaudent in cœlis, Lucæ 15. inde sciunt Sancti nostras preces, nimirum per revelationem divinam.

Non quartum, quia similiter fieret injuria Christo, viventes Sanctos invocando. Hoc argumentum Calvinistæ nunquam solvere potuerunt.

Objicies 1. Injuriosum est, Christo mediatorem apud Deum adjungere; atqui praxis invocandi Sanctos, Christo mediatorem adjungit; ergo. .

Resp. *dist. maj.* Injuriosum est adjungere Christo mediatorem, primarium & simpliciter, *conc.* secundarium & secundum quid, *nego*. Nam mediator secundarius non est ille qui pro nobis solvit ac satisfacit; sed est ille tantum qui pro nobis orat per merita primarii mediatoris, quod tantum abest ut sit Christo injuriosum, quin potius ejus merita maxime commendet.

Objicies 2. Oratio, quæ ad Sanctos mortuos dirigitur, ab illis ignoratur, nam Eccl. 19. *Mortui nihil noverunt amplius*. Ergo est prorsus inutilis.

Resp. *nego ant.* Nam Lucæ 15. Beati gaudent de pœnitentia peccatoris; ergo cognoscunt actus liberos hominum viventium, non quidem *naturaliter* & virtute propria, quo sensu sextus allatus debet intelligi, sed *supernaturaliter*, per revelationem: omnia enim quæ ad ipsos pertinent, vident in Deo.

CAPUT VI.

De adoratione, seu cultu Christi, ejus Matris, Sanctorum, imaginum, ac reliquiarum.

Quæres 1. *Quid sit adoratio?*

Resp. Est *testificatio excellentiæ alterius, & propter illam nostræ erga eum submissionis*. Si excellentia sit civilis, cultus est mere civilis; si sit sacra & supernaturalis, cultus est sacer. Si cultus exhibeatur alicui rei propter excellentiam propriam, dicitur *absolutus;* si propter excellentiam alterius quem repræsentat, vel ad quem relationem habet, dicitur *respectivus*.

Quæres 2. *Quotuplex est adoratio sacra?*

Resp. Triplex est, propter excellentiæ diversitatem: nimirum *latria*, *hyperdulia*, & *dulia* . . . *latria*, soli Deo exhibetur propter infinitam ejus excellentiam; hic cultus latriæ, secundum communem usum, per nomen, *adoratio*, exprimitur. . . *hyperdulia*, soli B. M. V. exhibetur propter eximiam ejus supra omnes alias creaturas præeminentiam . . . *dulia*, Sanctis exhibetur propter eorum gratiæ & gloriæ supernaturalem excellentiam.

Quæres 3. *Utrum Christus, quatenus est homo, sit colendus cultu latria absoluto?*

Resp. *affirm.* Quia sic sumptus, est verus Deus.

Quæres 4. *Utrum Christus, ut homo, sive humanitas Christi, prout conjuncta Verbo divino, adorari debeat cultu latria absoluto?*

Resp. *affirm.* Nam 1. Apostolus, *Philipp.* 2. dicit: „ Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem . . . propter quod & exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatus; " ergo is est cultu latriæ adorandus quem Deus exaltavit in meritorum mercedem; atqui Christus, non ut Deus, sed ut homo, fuit exaltatus in meritorum mercedem; ergo . . . 2. Damasc. *lib. 3. de fide*, ait: „ Unus igitur Christus, Deus perfectus, & homo perfectus, quem adoramus cum Patre & Spiritu unica adoratione cum ejus immaculata carne: neque tamen, hoc agentes, creaturæ servimus: non enim velut nudam carnem adoramus, sed ut divinitati conjunctam . . . 3. *Concilium generale V.* Si quis, *inquit*, duas adorationes introducit, & non una adoratione Verbum incarnatum cum propria ejus carne adorat, anathema sit . . . " 4. Tota Christi persona latriæ cultu adoratur; atqui tota Christi persona, non est solum personalitas Verbi, sed etiam omnis naturæ quæ in illa subsistit; ergo.

Objicies: Humanitas Christi non est Deus; ergo.

Compendium, ex Charmes. K Resp.

Resp. *dist. ant.* Humanitas a Verbo separata, *conc.* cum Verbo hypostatice unita, *nego*. Quia sic spectata, est natura Verbi, cui conjuncta est in unitate personæ.

Quæres 5. *Utrum Beata Virgo, caterique Sancti, colendi sint aliquo cultu religioso absoluto?*

Resp. *affirm.* Prout definivit Concilium Tridentinum *sess.* 25. contra Lutheranos & Calvinistas. Nam tam licet Sanctos cultu religioso colere ob eorum supernaturales dotes, quam licet cultu civili & politico honorare Principes; atqui, &c. *Honorare decet Sanctos, ut amicos Dei, ut filios & hæredes Dei*, ais Div. Damasc. *lib.* 4. *de fide*, *c.* 16.

Objicies: Apoc. 19. Angelus Joanni, volenti ipsum adorare dixit: *Vide ne feceris, conservus enim tuus sum . . . Deum adora*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Non enim Angelus hunc cultum recusavit, quod sit illicitus, sed quia, ut docet D. August. sic apparuit, ut poterit existimari Christus, quare monendus fuit D. Joannes, ne cultum latriæ exhiberet.

Inst. Apostolus, *Coloss.* 2. ait: *Nemo vos seducat in humilitate & religione Angelorum*. Ubi reprehendit quosdam, qui Angelis cultum exhibebant; ergo.

Resp. Reprehendit quosdam qui Angelis exhibebant cultum *latriæ*, dicentes per eos mundum fuisse conditum, nosque Deo reconciliatos, non autem per Christum, quem Angelis inferiorem esse contendebant.

Quæres 6. *Utrum aliquis cultus religiosus debeatur sacris Imaginibus?*

Resp. *affirm.* Nam 1. post Nicænam II. Synodum, in qua damnati sunt Iconoclastæ, Concilium Trid. *sess.* 25. damnans Lutheranos & Calvinistas, definiit: Imagines Christi, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in Templis præsertim habendas & retinendas; eisque debitum honorem & venerationem impertiendam. 2. Regis imagini, quod Regem repræsentet, cultus civilis exhibetur; ergo religiosus exhiberi debet imaginibus, quæ rem sacram repræsentant. 3. Traditione constanti certum est Imagines sanctas in Templis fuisse honorifice collocatas, atque fidelium venerationi expositas.

Quæres 7. *Quinam cultus debeatur sacris Imaginibus? An absolutus, an relativus?*

Resp. Debetur *relativus*, quia honorantur per ordinem ad prototypa: *Imaginis enim honor ad primitivum transit*, ait Conc. Nicænum II. *& qui adorat Imaginem, adorat in ea depicti subsistentiam*. Et Conc. Trid. *Honos qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illa repræsentant*.

Objicies. Conc. Francofordiense, Parisiense, & Libri Carolini Synodum II. Nicænam damnarunt ob probatum in illa Synodo cultum Imaginum; ergo, &c.

Resp. nego ant. Neque enim Concilia Francofordiense, & Parisiense, neque Libri Carolini damnarunt Concilium Nicænum II. quia probavit cultum legitimum sacrarum Imaginum; sed quia, errore facti, crediderunt hoc Concilium definiisse Imagines Sanctorum cultu latriæ absoluto adorandas esse, itemque talem decretum a Græcis, sine consensu S. Pontificis, latum fuisse. Huic errori occasionem dedit confessio fidei Constantini Constantiæ Cypri Episcopi, a Conc. Nicæno approbata ac recepta, sed e Græco in Latinum male reddita, his verbis: *Suscipio & amplector sanctas & venerabiles Imagines secundum servitium adorationis, quod consubstantiali Trinitati emitto*. Cum sic in Græco habetur: „ His consentio & consors sum, suscipiens & cum honore amplectens sanctas & venerandas Imagines, ac latriæ adorationem soli supersubstantiali ac vivificæ Trinitati defero “.

Quæres 9. *Utrum vera Crux debeat adorari?*

Resp. Debet adorari cultu latriæ relativo, ut probat tum definitio Tridentina, *sess.* 24. tum authoritas Ecclesiæ, quæ veræ Crucis inventionem, & ejusdem exaltationem, festo solemni honorari voluit; in quibus solemnitatibus canit: *O Crux, ave, spes unica*; & *Tuam Crucem adoramus*, &c. Ratio est, quia vera Crux est primum victoriæ Christi & nostræ salutis instrumentum.

Objicies: Vera Crux Christo ignominiam attulit; ergo.

Resp. *dist. ant.* Christo ignominiam attulit, & simul est signum victoriæ Christi & nostræ salutis, *conc.* & tale signum non est, *nego*. Itaque adoramus Crucem, non quatenus ignominiam Christo attulit, sed quatenus est signum victoriæ Christi & nostræ salutis.

Quæres 9. *Utrum Reliquiæ Sanctorum pie ac religiose colantur?*

Resp. *affirm.* ut probat D. Hieron. *Epist. ad Riparium*, confutans Vigilantium; & definit Conc. Trid. sess. 25. *Affirmantes*, inquit, *Sanctorum Reliquiis venerationem atque honorem non deberi . . . omnino damnandos, prout jam pridem eos damnavit, & nunc etiam damnat Ecclesia*. Ratio est, quia honor ipsis exhibitus redundat in ipsos Sanctos, quorum sunt pretiosæ exuviæ.

CAPUT VII.

De B. V. Maria Matre Christi.

Quæres 1. *An Maria Mater Christi semper fuerit Virgo?*

Resp. Fuit virgo ante partum, in partu, & post partum; ut fides docet contra Cerinthum, Ebionem, Jovinianum, & Helvidium. Ita definitum est in Conciliis Constantinop. V. & Lateranensi sub Martino V. *Videte miraculum Matris Dominicæ*, inquit D. Aug. Serm. 23. *Virgo concepit, Virgo parturiit, Virgo post partum permansit*.

Objicies 1. Matth. 1. dicitur: *Antequam convenirent*, Maria & Joseph, *inventa est in utero habens de Spiritu Sancto*; ergo postea convenerunt.

Resp. *nego conseq.* Nam, ut notat D. Hieron. contra Helvidium, per particulam, *antequam*, *Scriptura quid factum non sit, ostendit*: non vero ostendit quid postea factum sit. Unde addit D. Hier. *Quod dicitur, antequam convenirent, non sequitur, ut postea convenerint*.

Inst. Ibidem de Joseph dicitur: *Et non cognoscebat eam, donec peperit Filium suum primogenitum*; atqui particula, *donec*, significat terminum continentiæ Joseph; ergo.

Resp. *nego min.* Nam particula, *donec*, non ita tempus præcedens connotat, ut futurum etiam non respiciat: *v. g. Psal.* 109. Deus dicit Filio: *sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum*; quis inde inferat Christum non amplius futurum a dextris Dei, postquam

quam inimicos ejus posuerit scabellum pedum illius? Ergo particula, *donec*, dumtaxat ostendit quid ante factum non sit.

Objicies 2. Christus habuit fratres, Matth. 12. *Ecce mater tua, & fratres tui*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam Scriptura appellat fratres non solum eos, qui ex iisdem patre & matre nati sunt, sed etiam eos qui consanguinei sunt; sic Abraham, *Genes.* 13. dicebat Loth nepoti suo, *nos fratres sumus*.

Quæres 2. *Utrum B. Virgo immunis fuerit ab omni peccato actuali, sive mortali, sive veniali?*

Resp. *affirm.* Nam 1. Concil. Trid. *sess.* 6. *can.* 23. definit: *Hominem semel justificatum . . . non posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ecclesia*. 2. Div. August. lib. de nat. & grat. cap. 36. *Excepta Sancta Virgine Maria, de qua, propter honorem Domini, nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quæstionem*. 3. Div. Thom. *opusc.* 60. *art.* 30. dicit: *Maria non fuisset idonea Mater Christi, si aliquando peccasset*; & post multas illius veritatis redditas rationes in Scriptura fundatas, sic concludit: *Et ideo simpliciter fatendum est, quod B. Virgo nullum peccatum actuale commisit, nec mortale, nec veniale, ut sic impleatur quod dicitur Cantic.* 4. Tota pulchra es, amica mea.

Objicies cum Luthero: Maria admisit peccatum infidelitatis, quando dixit Angelo: *Quomodo fiet istud*, & peccatum impatientiæ, quando dixit, *Fili, quid fecisti nobis sic?*

Ad 1. Respondet D. Bernardus, *hom.* 4. Super missus est: *Non dubitavit de facto, sed modum requirit & ordinem: neque enim quærit, an fiat istud, sed quomodo*.

Ad 2. *nego ant.* Præfata enim B. Mariæ verba non sunt impatientiæ & reprehensionis, sed doloris de absentia amantissimi Filii sui.

Quæres 3. *Unde habuit impeccabilitatem B. Virgo Maria?*

Resp. Habuit per confirmationem in gratia; unde ejus impeccabilitas fuit moralis, non physica, quæ soli comprehensori competit, cum oriatur ex amore Dei necessario, & ejusdem visione intuitiva.

TRACTATUS VI.

DE GRATIA CHRISTI.

Quæres 1. *Quid sit gratia Christi?*

Resp. Est donum supernaturale, gratis a Deo per merita Christi collatum, quod de se tendit ad actum & finem supernaturalem.

Dicitur 1. *Donum supernaturale;* ut distinguatur a donis naturalibus, ut sunt creatio, conservatio, &c. quæ sunt beneficia gratuita, sed naturalia.

Dicitur 2. *Gratis a Deo collatum;* ut ostendatur gratiam non rependi præcedentibus meritis, *alioquin gratia jam non est gratia*, ait Apostol. *Rom.* 11.

Dicitur 3. *Per merita Christi;* ut distinguatur a gratia status innocentiæ, quæ independenter a meritis Christi fuit concessa.

Dicitur 4. *Quod ex se tendit ad actum & finem supernaturalem;* quia per gratiam creatura rationalis adjuvatur ad operationes, quæ naturales illius vires superant, quæque ad æternam illius salutem ordinantur.

Quæres 2. *Quomodo dividitur gratia Christi?*

Resp. Dividitur in *externam*, quæ hominem exterius tantum afficit; ut sunt prædicatio Evangelii, lex, miracula &c., & *internam*, quæ hominem interius afficit, sive ipsi insit per modum habitus, sive per modum actus transeuntis.

Gratia *interna*, alia est *gratis data*, quæ primario & per se conceditur alicui propter aliorum salutem, ut sunt dona prophetiæ, miraculorum, linguarum, &c. Alia *gratum faciens*, quæ ad propriam salutem illius, cui confertur, primario & per se ordinatur.

Gratia *gratum faciens*, alia est *actualis*, quæ est auxilium quoddam internum, intellectui aut voluntati a Deo transeunter impressum, quo potentiæ illæ, de se insufficientes, adjuvantur ad eliciendos actus supernaturales, quibus justitia, vel justitiæ incrementum obtinetur. Hinc hominem gratum Deo reddit efficienter. Alia est *habitualis*, estque qualitas homini permanenter inhærens, quæ ipsum formaliter reddit Deo gratum & sanctum.

De utraque illa gratia, actuali & habituali, hic agemus duplici Dissertatione.

DISSERTATIO I.

De Gratia actuali.

Gratiæ interioris actualis 1. necessitatem, 2. naturam & divisionem; 3. distributionem, inquiremus triplici capite.

CAPUT I.

Quæres 1. *Quinam erraverunt circa gratiæ actualis interioris necessitatem?*

Resp. Erraverunt 1. *Pelagiani*, qui negarunt tum necessitatem, tum gratuitatem gratiæ actualis interioris ad quodlibet opus salutare peragendum.

2. *Semipelagiani*, qui docuerunt 1. initium fidei esse a nobis. 2. Hominem per nisum voluntatis mereri gratiam ad opus salutare ulterius perficiendum, & salutem æternam consequendam: ex quo sequebatur gratiam non prævenire voluntatem, sed ipsam præveniri a voluntate. 3. Perseverantiam usque in finem a nostro libero arbitrio pendere; nec esse donum Dei speciale.

3. *Lutherus & Calvinus*, qui liberi arbitrii vires ita extenuant, ut nihil omnino boni moralis per solas naturæ vires fieri posse contendant; eaque opera, quæ per solas naturæ vires fiunt, esse vitiosa & peccata.

4. *Bajus & Jansenius*, qui docent, 1. Gratiam habitualem ita necessariam esse ad quodlibet opus bonum morale, ut omnia peccatorum opera sint peccata. 2. Omnes infidelium virtutes esse vera vitia, & omnia eorum opera esse peccata.

Quæres 2. *Utrum homo lapsus possit sine gra-*

tia interiori praeveniente, efficere aliquod opus salutare?

Resp. *negat.* Prout de fide saepius definitum est contra Pelagianos in Conciliis Diospolitano, Carthaginensi III. & Arausicano II. constatque ex Scriptura, Joann. *6.* „ Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. *Et cap.* 15. Sine me nihil potestis facere. 2. *Cor.* 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est . . . " Ratio est, quia media debent esse proportionata fini, & ejusdem cum illo ordinis; atqui opera salutaria sunt media ad salutem aeternam, quae est supernaturalis; ergo debent esse supernaturalia; atqui non possunt esse supernaturalia, nisi praeveniantur & excitentur gratiae supernaturalis auxilio; ergo, &c.

Objicies 1. Mysterio credibiliter proposito, potest homo ratione utens assentiri & credere absque gratiae interioris auxilio; ergo fides, quae est opus salutare, potest haberi absque gratia actuali.

Resp. *dist. ant.* Fide humana & ad vitam aeternam sterili, *conc.* fide supernaturali & salutari, *nego ant.* Nam contrariatur Conc. Trid. *sess. 6. can.* 3. definienti: „ Si quis dixerit, sine praeveniente Spiritus Sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut poenitere posse sicut oportet, ut ei gratia justificationis conferatur, anathema sit ".

Inst. Qui mysterio credibiliter proposito assentitur, credit propter Dei revelantis authoritatem; ergo ejus fides est supernaturalis, habet enim objectum supernaturale.

Resp. *nego conseq.* Nam ut actus sit intrinsece supernaturalis, non sufficit, ut circa objectum supernaturale versetur, sed insuper requiritur ut procedat a principio supernaturali; facultas enim non potest ultra vires proprias tendere, nisi per formam aliquam superadditam vegetetur & corroboretur.

Objicies 2. Homo justus, habituali gratia donatus, potest absque gratia actuali voluntatem praeveniente, facere aliquod opus salutare; ergo &c.

Resp. *nego ant.* Cum D. Aug., qui, *lib. de nat. & grat.* ait: „ Sicut oculus corporis, etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus, non potest cernere; sic homo perfectissime justificatus, nisi aeterna luce justitiae divinitus adjuvetur, recte non potest vivere ". Ita etiam definit Conc. Trid. *sess. 6. c.* 16.

Quaeres 3. *Utrum homo lapsus, sine gratia praeveniente, possit incipere aliquod opus salutare?*

Resp. *negat.* Ut definit Conc. Arausicanum II. can. 5. „ Si quis sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsumque credulitatis affectum ... non per gratiae donum, id est, per inspirationem Spiritus Sancti . . . sed naturaliter nobis inesse dicit, apostolicis dogmatibus adversarius approbatur ".

Ergo homo per solas naturae vires non potest se praeparare ad gratiam, ut definivit idem Concilium, *can.* 7. & ratio est, quia actus naturalis nullam habet proportionem ad formam supernaturalem, qualis est gratia; eam enim non exigit; ergo, &c.

Objicies 1. Prov. 16. dicitur: *Hominis est praeparare animam, & Domini gubernare linguam;* ergo hominis est incipere opus salutare, cujus intuitu Deus praeparat & confert gratiam.

Resp. *dist. cons.* Hominis est incipere opus salutare, ope gratiae praevenientis, *conc.* per solas naturae vires, *nego*. Sensus ergo textus est, hominis esse animam ope gratiae praevenientis praeparare ad altiorem gratiam specialiorem, quae necessaria est, ut pie cogitata, recte & fructuose eloquatur.

Objicies 2. Zachariae 1. Deus dicit: *Convertimini ad me, & convertar ad vos;* ergo homo debet incipere negotium salutis.

Resp. *dist. conseq.* Homo debet incipere, praeventus & excitatus a gratia divina, *conc.* per vires naturales, *nego*. Conversio enim hominis ad Deum est fructus gratiae praevenientis, & conversio Dei ad hominem designat gratiae subsequentis collationem. *Cum dicitur:* convertimini ad me, & ego convertar ad vos: *Libertatis nostrae admonemur*, ait Conc. Trid. sess. *6.* cap. 5. *Cum respondemus*, converte nos, Domine, ad te, & convertemur: *Dei gratia nos praeveniri confitemur*.

Objicies 3. Axioma Theologicum, *facienti quod in se est Deus non denegat gratiam;* ergo homo per solas naturae vires potest sese ad gratiam praeparare.

Resp. *dist. ant.* Facienti quod in se est ex gratiae viribus, *conc.* ex naturae viribus, *nego*. Axioma 1. sensu intellectum, est D. Thomae, 1. 2. q. 109. *art.* 6. *ad* 2. dicentis: *Nihil homo potest facere, nisi a Deo moveatur, secundum illud Joann.* 15. Sine me nihil potestis facere: *Et ideo cum dicitur homo facere quod in se est, dicitur hoc esse in potestate hominis secundum quod est motus a Deo.* 2. Sensu intellectum, damnatum est a Clero Gallicano, anno 1700. *Tamquam instaurans Semipelagianismum, mutatis tantum vocibus.*

Quaeres 4. *Utrum justus in praesenti statu indigeat speciali gratia auxilio ad reipsa perseverandum usque in finem vitae?*

Resp. *affirm.* Ita enim definitum est a Conciliis Arausicano II. & Trid. sess. *6.* can. 22. *Si quis dixerit justificatum, vel sine speciali auxilio Dei in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit.* Ratio est, quia donum perseverantiae hominem reddit in bono ita immobilem, ut finem, nempe mortem in Christo, indeclinabiliter assequatur; atqui homo justus cum auxiliis gratiae ordinariis non potest habere illam immobilitatem; ergo gratia perseverantiae est donum speciale, ab aliis auxiliis distinctum, quod ideo a Concil. Trident. *can.* 16. vocatur *magnum perseverantiae donum*.

Objicies: Ut quis in accepta justitia usque in finem perseveret, sufficit ut ultimum impleat praeceptum; atqui illud implere potest cum auxilio ordinario; ergo.

Resp. *dist. min.* Cum auxilio ordinario implere potest ultimum praeceptum, quatenus praecise praeceptum est, *conc.* quatenus est ultimum, *nego*. Ultimum siquidem non est, nisi quatenus mors contingit post ejus fidelem adimpletionem; illud autem singulari Deo beneficio tribui necesse est, cum in statu gratiae justificantis ex hac vita eripi, speciale sit donum Dei.

Quaeres 5. *Quid sit perseverantiae donum?*

Resp. Definitur a D. Aug. lib. de dono persever. cap. 1. *Donum Dei, quo usque in finem* (vitae) *perseverantur in Christo.*

Quae-

Quæres 6. *In quo præcise situm sit magnum perseverantiæ donum?*

Resp. Situm est in duobus: 1. In interno gratiæ actualis auxilio, quo homo justus vel a peccando retrahitur, vel a suis peccatis, propter quæ a Deo deseri merebatur, cito resipiscit, ac tandem in accepta justitia perseverat. 2. In singulari Dei protectione externa, qua Deus ab homine justo graves tentationes, peccandi occasiones, & alia salutis obstacula removet, ac tandem ejus mortem cum gratia sanctificante conjungit.

Quæres 7. *Utrum homo lapsus possit absque gratia aliquod opus bonum morale naturalis ordinis velle & facere?* per opus bonum morale intelligimus opus bonum ex objecto, fine, & aliis circumstantiis, seu opus, quod ex parte objecti bonum est, & ex parte operantis refertur ad finem honestum, v. g. datio eleemosynæ ad sublevandum pauperem.

Resp. *affirm.* Nam *Rom.* 2. dicitur: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt; ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis.* Ergo gentiles aliquod opus bonum naturalis ordinis possunt facere *naturaliter*, id est, sine gratia, sine fide, ut interpretantur Patres. Ratio est, quia per peccatum Adami *liberum arbitrium minime extinctum est, viribus licet attenuatum & inclinatum*, prout docet Conc. Trid. *sess.* 6. *c.* 1. Ergo potest homo solis liberi arbitrii viribus aliqua opera moraliter bona propter finem honestum elicere; v. g. potest gentilis naturali pietate honorare parentes, commiseratione sublevare proximi miseriam, quia id honestum est, & rationi naturali conforme.

Hinc merito SS. Pontifices, Pius V. Greg. XIII. & Urb. VIII. has propositiones Bajanas proscripserunt: 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & philosophorum virtutes sunt vitia* .... 37. *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est, quod ex naturæ viribus ortum ducit, agnoscit*. Item. Clem. XI. has Quesnellianas damnavit: 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit ... est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum* ... 40. *Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.*

Objicies 1. Apost. *Hebr.* 11. dicit: *Sine fide impossibile est placere Deo*; ergo.

Resp. *dist. ant.* Impossibile est placere Deo, in ordine ad vitam æternam, *conc.* in ordine ad honestatem moralem naturalis ordinis, *nego*. Itaque quando Scriptura & Patres sic loquuntur, intelligendi sunt de opere salutari, non autem de opere sterili in ordine ad vitam æternam, qualia sunt opera bona facta absque gratia.

Objicies 2. Matth. 7. dicitur: *Non potest ... arbor mala bonos fructus facere*; atqui infidelis est arbor mala; ergo.

Resp. *dist. maj.* Quando agit ex sua malitia, *conc.* aliter, *nego*. Porro infidelis non semper ex sua malitia & infidelitate agit, sed quandoque ex dictamine rectæ rationis.

Inst. D. Aug. *lib. de spiritu & litt. c.* 14. ait: *Non est fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit*. Atqui nullum opus infidelis de charitatis radice surgit; ergo.

Resp. D. Aug. loquitur de opere bono salutari, non autem de opere bono morali, quod sic præcise, non est salutare, cum sit sterile ad vitam æternam; sese explicat, *lib.* 4. *contra Julian. c.* 5. dicens: *Scito, nos illud bonum hominum dicere ... per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perduci*. Unde ejus testimonia nihil habent commune cum præsenti nostra quæstione.

Objicies 3. Conc. Arausicanum, *can.* 22. ait: *Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum*; ergo.

Resp. *nego conseq.* Sensus enim Canonis est, hominem sibi soli sufficere ad peccandum, eum vero ad bonum operandum indigere auxilio Dei, naturali quidem ad bonum morale, & supernaturali ad bonum salutare. Ex his:

Sequitur 1. Aliqua legis naturalis præcepta faciliora posse absque gratia observari quantum ad substantiam; nam omne bonum morale, est præceptum legis naturalis.

Sequitur 2. Hominem lapsum posse absque gratia Deum ut authorem naturæ amare, amore imperfecto, id est, amore qui non sit super omnia: nam voluntas amare potest naturaliter, quod intellectus naturaliter potest cognoscere; atqui intellectus naturaliter potest cognoscere Deum esse tum summum bonum propter se amabile, tum summum nostrum bonum; ergo, &c. Unde Apost. *Rom.* 1. dicit, gentes esse *inexcusabiles, quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt*. Ergo Deum amare potuerunt.

Hinc SS. Pontifices merito hanc Baji propositionem damnarunt: *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus diligitur ut author naturæ, & gratuitus, quo Deus amatur ut beatificator, vana est & commentitia.* SS. Patres, qui videntur contrarii, loquuntur de amore supernaturali, perfecto, & conducente ad vitam æternam.

Sequitur 3. Hominem lapsum posse aliquando absque supernaturalis gratiæ auxilio leves quasdam vincere tentationes, victoria sterili. Quia quando facultas potest aliquid naturaliter, id etiam potest cum levibus impedimentis; atqui homo lapsus aliquod opus bonum ordinis naturalis potest peragere absque gratia; ergo, &c. Hinc merito damnata est hæc Baji propositio: *Fures sunt & latrones, qui dicunt ... ulli tentationi sine gratia illius adjutorio resistere hominem posse, sicut in eam non incidat, aut ab ea non superetur.*

Objicies: Scriptura, Concilia, & SS. Patres indefinite docent victoriam tentationum esse a Deo; ergo leves tentationes non possunt vinci, nisi per gratiam Dei.

Resp. *nego conseq.* Non enim ideo soli Deo adscribunt victoriam tentationum indefinite, quod nulla levior tentatio possit vinci absque gratia; sed 1. Quia Scriptura semper, & SS. Patres plurimum loquuntur de victoria meritoria, quæ absque gratiæ auxilio haberi non potest. 2. Quia loquuntur de universo tentationum agmine, quod non potest vinci absque speciali Dei auxilio. 3. Quia SS. PP. Pelagianos impugnabant, qui cum indistincte victoriam tentationum naturæ viribus tribuerent, efficacius refelli non potuerunt, quam si illarum indistincte victoriam ad gratiam Dei referrent. Nunc itaque

Quæ-

Quæres 8. *Utrum homo lapsus, absque gratiæ divinæ auxilio, possit omnia legis naturalis præcepta, quoad substantiam operis servare?*

Resp. Non potest potentia morali: nam Apostol. *Rom.* 8. ait: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ*, (id est legi naturali) *& captivantem me sub lege peccati, quæ est in membris meis*. Hinc exclamat: *Infelix homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Respondet: *Gratia Dei per Jesum Christum*; ergo natura humana ita per peccatum infirmata est, ut hoc præceptum: *Non concupisces*: non possit implere, nisi per gratiam Dei, qua vulnus inflictum sanetur.

Objicies: Rom. 2. dicitur: *Gentes quæ legem non habent, ea, quæ legis sunt, faciunt*. Ergo homo lapsus absque gratia potest observare omnia legis naturalis præcepta.

Resp. *nego conseq.* Textus enim non de omnibus præceptis est intelligendus, sed tantum de aliquibus, iisque facilioribus, quæ quandoque & aliquando a gentibus naturaliter possunt observari, quando nimirum graves non adsunt occasiones ab illa observatione removentes.

Inst. Homo lapsus habet potentiam moralem ad omnia præcepta legis naturalia distributive; ergo & ad omnia collective.

Resp. 1. *dist. min.* Habet potentiam moralem ad omnia distributive præcepta, quæ sunt facilia, quale est præceptum honorandi parentes, *conc.* quæ sunt ardua, sive ex objecto, sive ex tentatione & aliis circumstantiis, *nego*. Sapiens enim *cap.* 8. de præcepto continentiæ, ait: *Scivi quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det*.

Resp. 2. *nego conseq.* Collectio enim difficultatem habet, quam non habent singula.

Quæres 9. *Utrum homo lapsus possit absque gratia Deum ut authorem naturæ amare amore perfecto & super omnia?*

Resp. *negative*. Nam amor Dei super omnia perfectus & efficax omnium Dei præceptorum executionem importat, ita ut voluntas parata sit absolute & efficaciter Deo in omnibus placere, omniaque ei displicentia vitare; atqui homo lapsus non potest sine gratia omnia Dei præcepta, etiam naturalia, exequi; ergo.

Objicies: Amor Dei super omnia perfectus, lege naturali præcipitur; ergo solis naturæ viribus potest elici.

Resp. *dist. conseq.* Potest elici a natura sana, *conc.* a natura per peccatum vitiata, *nego conseq.* Licet enim præceptum naturale amoris Dei super omnia non superet vires naturæ integræ, superat tamen vires naturæ vitiatæ; ergo non potest impleri absque *auxilio gratiæ naturam sanantis*, ait D. Thom. 1. 2. q. 109. *art.* 3.

Inst. Homo lapsus potest naturaliter cognoscere Deum etiam ut authorem naturæ, esse super omnia amabilem; ergo & naturaliter amare super omnia.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod ut ait Div. Thom. ad 3. *Natura humana magis est corrupta per peccatum quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri*, eo quod peccatum voluntate commissum est, & ideo amori Dei perfecto, non cognitioni Dei super omnia amabilis, obstant infirmitas & corruptio naturæ.

Quæres 10. *Utrum homo lapsus possit absque auxilio gratiæ gravem tentationem vincere victoria sterili?*

Resp. *negative*: Nam Scriptura significat opus esse gratiæ auxilio ad superandas tentationes, Psalm. 17. *In te eripiar a tentatione*. Et Matth. 26. *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem*. Unde hic Pelagii articulus: *Victoria nostra non est ex Dei adjutorio, sed ex libero arbitrio*, damnatus est in Conc. Diospolitano, *c.* 11.

Objicies: Homo lapsus potest solis naturæ viribus vincere tentationem mortis ex motivo pravo, v. g. ex vana gloria; ergo & ex motivo honesto.

Resp. *nego cons.* Disparitas est, quod homo lapsus ab objectis delectabilibus & pravis multum afficiatur, & ideo vincit unam tentationem per aliam fortiorem, qualis est pertinacia, & inanis gloriæ cupiditas; e contra motivo honestatis parum afficitur; & sic illud motivum totam relinquit difficultatem, non tollit, neque minuit.

Quæres 11. *Quænam gratia interior requiratur ad observanda omnia legis naturalis præcepta, & graves tentationes superandas?*

Resp. Requiritur 1. gratia habitualis, quæ sanet naturam. 2. Requiritur gratia actualis; quia licet gratia habitualis sanet naturam, tamen nec intellectus ignorantiam, nec voluntatis malitiam, nec appetitus sensitivi rebellionem tollit; ergo ad hoc requiritur gratia actualis.

Quæres 12. *Utrum gratia, quæ requiritur ad observanda præcepta naturalia propter solam honestatem moralem, debeat esse supernaturalis?*

Resp. Debet esse supernaturalis ratione principii, quia est homini indebita; non vero ratione objecti, quia hominem non dirigit ad finem supernaturalem.

CAPUT II.

De natura & divisione gratiæ actualis.

Quæres 1. *Quomodo dividatur gratia actualis?*

Resp. 1. Dividitur in excitantem & adjuvantem .... gratia *excitans*, est supernaturalis & indeliberatus intellectus & voluntatis motus, quo Deus nos veluti torpentes & somno sopitos, ad bonum supernaturale movet & excitat, & a malo retrahit .... vocatur etiam *operans*, quia Deus pium illum motum operatur in nobis sine nobis libere consentientibus .... vocatur etiam *præveniens*, quia prævenit voluntatem, causando in ea boni motus initium.

Gratia *adjuvans*, est concursus supernaturalis Dei, quo nobiscum per gratiam excitantem illustratis ac motis, concurrit ad omnes & singulos actus supernaturales, & liberos .... vocatur etiam *cooperans*, quia bonam actionem nobiscum operatur. Et *subsequens*, quia subsequitur & executioni applicat bonum motum jam in voluntate per gratiam excitantem inchoatum.

2. Gratia *excitans*, dividitur in sufficientem & efficacem, de quibus duplici Paragrapho agemus.

§. I. *De gratia sufficienti.*

Nota. 1. Gratia sufficiens sumi potest 1. *generice*, prout convenit etiam gratiæ efficaci, & est *ea quæ voluntati subministrat vires pares & proportionatas effectui bono, ad quem proxime movet*,

vet, & quem Deus ultimate intendit, producendo ... 2. *Specifice*, quatenus opponitur gratiæ efficaci, diciturque *mere* sufficiens; & hæc definitur: *Ea qua licet vires pares & proportionatas subministret ad ponendum effectum ad quem datur, & quem Deus ultimate intendit, illum tamen non sortitur ex sola culpa voluntatis, nolentis gratiæ consentire.*

2. Alia est *proxime sufficiens*, quæ dat immediatam potentiam ad executionem operis a Deo ultimate intenti; *v. g.* ad executionem talis præcepti. Hæc vocatur *gratia actionis* .... Alia est *remote sufficiens*, quæ non dat equidem immediatam potentiam exequendi operis a Deo ultimate intenti, sed dat immediatam potentiam ad implorandum per orationem uberius Dei auxilium, non conferendum a Deo nisi prius oraverit homo, & certo conferendum, si reipsa oraverit gratiæ primæ obsequens. Hæc vocatur *gratia orationis*.

Quæres 1. *Quinam rejecerint gratiam sufficientem?*

Resp. Eam rejecerunt 1. *Calvinus*, *Lutherus & Bajus*, qui volunt sic gratiam determinare voluntatem ad actum, ut nullum libertati locum relinquat: ergo, secundum eos, omnis gratia est necessitans & efficax. 2. *Jansenius*, (quem sequitur *Quesnellus*) docet gratiam ita invicte ac insuperabiliter voluntatem humanam determinare ad unum, ut semper consensum voluntatis exprimat.

Quæres 2. *Quotuplicem admittant gratiam Janseniani?*

Resp. Duplicem, *primam*, quæ plenum atque perfectum effectum assequitur, & ad id a Deo datur, hancque vocant efficacem & victricem relative .... *Secundam*, quæ efficit quandam velleitatem & complacentiam boni operis inefficacem, & ad id duntaxat a Deo datur, hancque sufficientem appellare non recusant hodierni Janseniani, asseruntque eam conferre completam, perfectam, & expeditam ad præceptum observandum potentiam. Verum (quod maxime notandum) nomine *potentiæ*, intelligunt potentiam absolutam duntaxat, & abstractam a præsentibus subjecti circumstantiis & dispositionibus, non vero relativam, & ad illas circumstantias comparatam. Deus enim, inquiunt, voluntate antecedente, & a præsentibus subjecti circumstantiis abstrahente, vult per hanc parvam gratiam opus perfectum impleri; verum, consideratis illis circumstantiis, non vult, voluntate absoluta & consequente, opus perfectum per illam impleri, sed aliquod duntaxat imperfectum ac inchoatum boni operis desiderium. Ex quo

Sequitur 1. Gratiam parvam Jansenianam esse efficacem, quia, juxta illos, omnem obtinet effectum, propter quem in talibus circumstantiis a Deo datur.

Sequitur 2. illam gratiam esse insufficientem: quia propter defectum virium est impar & improportionata ad oppositam concupiscentiæ delectationem superandam, ut ipsemet asserit Jansenius *lib. 2. de gratia, cap. 17.* dicens: *Eam nullo modo sufficere, ut homo Dei mandatum operetur, ut Deum super omnia diligat, &c. Licet aliquid faciat, nempe velleitates quasdam excitet.*

Quæres 3. *Utrum detur in præsenti statu naturæ lapsæ gratia vere & relative sufficiens, id est quæ voluntati ad opus bonum perficiendum conferat potentiam completam, expeditam, & relativam ad præsentes subjecti circumstantias, cui tamen dissensu libero resistat humana voluntas?*

Resp. *affirm.* ut fides docet; nam, *Prov. 1.* Deus dicit: *Vocavi, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.* Ubi vocatio, extensio manuum, consilium Dei, etiam intus pulsantis, gratiam vere & relative sufficientem indicat, alias non esset justa Dei increpatio & objurgatio; atqui illi gratiæ dissensu libero resistit voluntas humana, *renuistis*, *despexistis*, &c. ergo &c. ... Matth. 11. Christus exprobrat Chorozaitis, quod non egissent pœnitentiam ad aspectum miraculorum a se patratorum: *Væ tibi Chorozain, væ tibi, Bethsaida* &c. Ergo revera cum gratia ipsis collata pœnitentiam agere potuerunt, non tantum remote, & absolute, sed proxime & relative; ergo, &c.

Conc. Senon. *p. 1. in decretis fidei c. 15.* dicit: „Eo extendimus (*liberum arbitrium*) ut voluntas humana misericordiæ prævenientis auxilio suffulta, & interiori quodam & occulto secretiori afflatu contacta, sese convertat ad Deum. *Postea addit:* Non tale est hujusmodi trahentis Dei auxilium, cui resisti non possit: quoties enim Dominus voluit congregare filios Jerusalem . . . . . & noluerunt, &c. “

Hinc merito damnata est ut hæretica hæc secunda Jansenii propositio: *Interiori gratiæ, in statu naturæ lapsæ, numquam resistitur.*

Objicies 1. Rom. 9. dicitur: *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei.* Ergo non est in potestate vocati, vocationi obtemperare, vel non obtemperare.

Resp. *dist. ant.* Non est volentis, neque currentis, per solas naturæ vires, *conc.* per gratiam, *subdist.* non est volentis, primario & principaliter, *conc.* secundario, quasi homo nihil divinæ gratiæ cooperaretur, *nego*. Hoc unum vult Apostolus, bonum opus magis esse a Deo per gratiam, quam ab homine, qui absque gratia nec conari, nec consentire potest. Unde ait Apostolus, *Non ego, sed gratia Dei mecum*; id est, ait D. Aug. lib. de gratia, cap. 5. *Non solus, sed gratia Dei mecum: ac per hoc nec gratia Dei sola, nec ipse solus, sed gratia Dei cum illo.*

Inst. Nemo potest se discernere in negotio salutis, juxta illud 1. Cor. 4. *Quis te discernit? quid habes quod non accepisti?* Atqui si duobus hominibus detur gratia sufficiens, cui unus obtemperet, alter reluctetur, qui obtemperaverit, se discernit ab eo qui reluctatur; ergo non datur talis gratia.

Resp. *dist. maj.* Nemo potest se discernere, per proprias vires *conc.* quatenus per gratiam motus & adjutus, *nego*. Neque enim qui sic per gratiam, qua excitatur & juvatur, se discernit, contradicit Apostolo prohibenti solum, ne homo glorietur de bono opere, quasi principium illius efficiens non acceperit a Deo. Ita D. August. *lib. de spiritu & lit. cap. 34.*

Objicies 2. Gratia sufficiens, cui voluntas resistat, est gratia possibilitatis Pelagiana, quam confutavit Div. Augustinus & damnavit Ecclesia; ergo, &c.

Resp.

Resp. *nego ant.* Nam Pelagius per gratiam possibilitatis intelligebat liberum arbitrium, quod docebat per se solum valere ad quodlibet opus salutare simpliciter, equidem libero arbitrio adjunxit gratiam, non quidem ad posse simpliciter, sed tantum ad facilius posse, quæ gratia nihil aliud, secundum ipsum erat, quam gratia exterior, lex nimirum, doctrina & exempla Christi; in quo, toto cælo differt a nobis Catholicis.

Inst. 1. Pelagius admittebat posse bene agere esse a Deo; ergo.

Resp. *dist.* Esse a Deo ut authore naturæ, *conc.* ut subministrante gratiam interiorem naturæ superadditam; *nego*. Itaque Pelagius naturam & liberum arbitrium vocabat gratiam possibilitatis, legem vero & doctrinam vocabat adjutorium possibilitatis naturalis.

Inst. 2. Pelagius deinceps possibilitati naturali subjunxit adjutorium Dei actuale; ergo.

Resp. *dist. ant.* Subjunxit auxilium Dei actuale, quod esset lex, vel doctrina, vel revelatio, vel exemplum, *conc.* quod esset subministratio virtutis interioris, *nego*.

§. II. *De gratia efficaci*.

Quæres 1. *Utrum detur gratia efficax?*

Resp. De fide est dari gratiam efficacem, qua Deus voluntates nostras certo & infallibiliter flectere potest quocumque voluerit. Prov. 21. *Cor Regis in manu Domini, & quocumque voluerit, inclinabit illud.*

Quæres 2. *Quotuplici modo sumitur gratia efficax, prout a gratia mere sufficienti distinguitur?*

Resp. Sumitur in actu primo & secundo.

Gratiæ efficacia *in actu* 1. stricte, est virtus gratiæ prævenientis, ut certo & infallibiliter illatura effectum, seu consensum voluntatis. De hac sola hic agitur.

Gratiæ efficacia *in actu* 2. est eadem virtus gratiæ ut conjuncta cum effectu, qui illius vi elicitus est. Hæc includit gratiam adjuvantem, & cooperationem voluntatis a gratia motæ.

Quæres 2. *In quo consistat erroneum systema Calvini circa efficaciam gratiæ?*

Resp. Consistit in hoc, quod docuerit gratiam esse vere ac physice necessitantem, ita ut non possit ipsi voluntas humana refragari. Quod systema damnavit Conc. Trid. sess. 6. can. 4.

Quær. 3. *Unde Jansenius repetat gratiæ efficaciam?*

Resp. Ipsam repetit ex ipsius gratiæ indeliberata delectatione, quæ sit gradibus superior opposita concupiscentiæ delectatione item indeliberata, & illius relative per gradus victrice. Tota ergo vis delectatione relativa est, ita ut si major fuerit vis gratiæ, quam vis concupiscentiæ, necesse sit voluntatem bene operari: si e contra major fuerit vis concupiscentiæ, necesse sit voluntatem male operari; ergo, juxta ipsum, efficacia gratiæ repeti debet ex delectatione voluntatem ad unum ineluctabiliter determinante, quod est error Calvini.

Quæres 4. *Utrum illud Jansenii systema sit hæreticum?*

Resp. *affirm.* Nam 1. hæreticum est asserere hominem non posse dissentire motioni Dei illum ad bonum excitantis: non posse resistere gratiæ divinæ tum cum ab ipsa movetur & excitatur ad bonum, prout definierunt Concilia Trid. & Senonense, dicens: *Neque enim tanta gratiæ necessitas libero præjudicat arbitrio; nec enim tale est Dei trahentis auxilium, cui resisti non possit.* Atqui illud asserit, qui gratiæ efficaciam repetit ex delectatione superiore relative victrice; ergo.

2. Illud systema est hæreticum, ex quo, per connexionem evidentem & necessario, profluunt conclusiones hæreticæ; atqui ex systemate delectationis superioris relative victricis, necessario & per connexionem evidentem, profluunt quinque famosæ propositiones Jansenii hæreticæ, cujus sunt conclusiones, ut probamus in nostra Theologia; ergo.

Objicies 1. Systema delectationis prævenientis relative superioris & per gradus victricis, est ipsissimum D. Augustini systema, qui, *in Epist. ad Galat.* ait: *Quod amplius nos delectat, secundum id operemus necesse est.* Ergo.

Resp. *nego ant.* Ad probationem, *dist.* quod amplius nos delectat, delectatione deliberata, & electiva, *conc.* delectatione indeliberata, & consensum voluntatis præveniente, *nego*. Duplex itaque est delectatio: alia *indeliberata*, quæ est suavis quædam propensio versus bonum honestum, vel sensibile, excitata in nobis sine nobis. Alia *deliberata*, quæ rationis advertentiam & voluntatis consensum sequitur, & est nisus voluntatis versus bonum, sive honestum, sive delectabile. Porro Div. Augustin. non loquitur hic de delectatione indeliberata: ipse enim, *lib. 8. confess.* c. 8. de seipso dicit: *Et non faciebam id quod incomparabili affectu mihi magis placebat.* Ergo loquitur de delectatione deliberata, subsequente liberam voluntatis determinationem. Similiter per ista verba, *Secundum id operemur necesse est:* intelligit necessitatem consequentem, non antecedentem, ita ut illius effati hic sit sensus: *Si aliquid absolute & efficaciter amplius diligamus, necessario operamur secundum illud.*

Inst. Amor deliberatus non est delectatio, sed fructus delectationis præviæ; ergo D. August. per has voces: *Quod amplius delectat*, &c. non intellexit amorem deliberatum.

Resp. *nego ant.* Nam est simul fructus delectationis & delectatio, ac D. August. hic per to *delectare*, intelligit amorem deliberatum, ad quem significandum illo verbo multoties usus est: sic *serm. 5. de verbis Apostoli*, ait: *Concupiscentia mihi narrat delectationes, sed condelector legi Dei*, id est, magis amo.

Objicies 2. In conflictu duplicis delectationis præviæ & indeliberatæ, minor non potest superare majorem; ergo.

Resp. *nego ant.* Ait enim D. Thom. 3. p. q. 70. art. 4. *Quod minima gratia possit resistere cuilibet concupiscentiæ, ac vitare omne peccatum mortale.*

Objicies 3. Div. Aug. *lib. de corrept. & grat.* c. 12. loquens de gratia huic statui necessaria, ait: *Subventum est igitur infirmitati humanæ, ut divina gratia indeclinabiliter & inseparabiliter ageretur.* Ergo nunc voluntas non potest gratiæ resistere.

Resp. *dist. conseq.* Nam verbum *ageretur*, sumitur pro, *corroboraretur*, unde voces, *indeclinabiliter*, *insuperabiliter*, non cadunt in ipsam volunta-

tem,

tem, quasi a gratia ita moveatur, ut ei resistere non posset, sed cadunt in ipsam concupiscentiam & adversitates hujus vitæ, a quibus voluntas, gratia divina corroborata, superari non potest, si gratiæ firmiter obtemperare voluerit: quare Div. August. addit: *Et ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur.*

Inst. D. Aug. *lib. de peccat. meritis, cap.* 19. gratiam vocat *victricem delectationem;* atqui non est victrix nisi quia oppositam concupiscentiam gradibus superat; ergo.

Resp. *nego min.* Gratia enim dicitur *victrix*, quia facit ut voluntas ipsi libere cooperans, vincat oppositam concupiscentiam: non autem ideo dicitur *victrix*, quod propter sui intensionem vincat voluntatem, eamque resistere impotentem faciat, nam *lib. de spiritu & litt. c.* 33. dicit: *Consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire propriæ voluntatis est.*

CAPUT III.

De distributione gratiæ sufficientis.

Quæres 1. *Utrum omnibus justis, urgente præcepto, detur a Deo gratia vere & relative sufficiens ad servanda omnia præcepta?*

Resp. *affirm.* Nam 1. *Cor.* 10. de omnibus justis dicitur: „ Fidelis est Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed sufficiet etiam cum tentatione proventum, *id est, auxilium*, ut possitis sustinere. “ Ergo.

2. Conc. Trident. definit: „ Si quis dixerit, Dei præcepta homini, etiam justificato & sub gratia constituto, esse ad observandum impossibilia, anathema sit. “ Cujus definitionis rationem reddit, c. 11. his D. Aug. verbis: „ Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis. “ Quibus verbis aperte significatur hominem habere gratiam vel proxime, vel remote sufficientem ad præcepta implenda.

Hinc jure merito damnata est ut hæretica hæc propos. Jansenii: „ Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus, secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia, deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant. “

Objicies. Div. Petrus erat justus quando negavit Christum; atqui tunc ipsi defuit gratia vere & relative sufficiens, ut posset Christum non negare; ergo, &c.

Resp. *nego maj.* Nam quando Divus Petrus Christum exterius negavit, jam interno præsumptionis peccato exciderat a sua justitia, ut docet D. Aug. serm. 285. *Interrogatus* (Petrus) *in corde suo præsumpserat se pro eo etiam moriturum, viribus suis hoc tribuerat.*

Resp. *dist. min.* Ipsi defuit gratia proxime sufficiens, *conc.* remote sufficiens, *nego.* Habebat enim gratiam orationis & humilitatis, qua si bene usus fuisset, obtinuisset gratiam proxime sufficientem, per quam tentationi restitisset, nec Christum negasset. Ita D. August. lib. de corrept. & grat. cap. 9. *Dixerat in abundantia sua:* animam meam pro te ponam; *sibi festinando tribuens, quod ei fuerat postea a Domino largiendum.*

Quæres 2. *Utrum fidelibus peccatoribus non obduratis detur gratia vere sufficiens, qua possint peccata vitare, & a peccatis resipiscere?*

Resp. Datur pro loco & tempore: nam 1. Deus vult vere, & sincere, ut peccatores, saltem non obdurati, non pereant, sed convertantur, Ezech. 33. „ Vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, sed ut convertatur a via sua, & vivat; “ atqui non possunt converti absque gratia sufficienti; ergo, &c. 2. D. Aug. *lib.* 1. *retract. c.* 22. ait; „ In potestate hominis est mutare voluntatem in melius; sed ea potestas nulla est, nisi a Deo detur. “ Ergo.

Quæres 3. *Utrum peccatoribus induratis detur pro loco & tempore gratia vere sufficiens?*

Resp. Datur: nam 1. S. Stephanus, *Act.* 7. Judæos obduratos objurgat quod Spiritui Sancto eos ad conversionem moventi, semper resisterent; „ Dura cervice, & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis. 2. *D. Aug.* in Ps. 6. *ait:* Ea est cæcitas mentis: in eam quisquis datus fuerit, ab anteriori luce secluditur, sed nondum penitus, cum in hac vita est. “ 3. S. Prosper in respons. ad object. Vincentianas: „ Nemini Deus correptionis adimit viam, nec quemquam boni possibilitate dispoliat. “ 4. Demum indurati peccant imputabiliter; ergo habent gratiam saltem remote sufficientem.

Objicies 1. Joan. 12. de induratis Judæis dicitur: „ Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & intelligant corde, & sanem eos; “ ergo.

Resp. *dist. ant.* Non poterant credere, impotentia consequente & voluntaria, *conc.* antecedente & involuntaria, orta ex substractione omnis omnino gratiæ, *nego.* „ Nam, *quare non poterant*, credere? ait D. Aug. Tract. 53. in Joann. Si a me quæratur, cito respondeo, quia nolebant: malam quippe eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænuntiavit. “

Objicies 2. D. Aug. *lib.* 1. *ad Simplic. quæst.* 2. dicit: *Obduratio Dei est nolle misereri;* atqui illi, cujus non vult Deus misereri, non confert gratiam; ergo.

Resp. *dist. min.* Non confert gratiam specialem, qua, ut ait ibidem, *Cujus miseretur, sic eum vocat quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat, conc.* nullam confert gratiam, *nego.* Contrarium enim supra asseruit, *in Psalm.* 5.

Inst. D. Aug. *Epist.* 107. ad Vitalem, ait: *Scimus gratiam non omnibus hominibus dari.* Ergo agnovit gratiam sufficientem non omnibus concedi.

Resp. *nego conseq.* Neque enim ibi D. Doctor loquitur de gratia actuali, sed de gratia justificationis per Baptismum accepta.

Quæres 4. *Utrum infidelibus positivis, iis nimirum qui Evangelium audire recusarunt, dentur pro loco & tempore gratiæ sufficientes, quibus remote saltem & mediate ad fidem pervenire possint?*

Resp. *affirm.* Nam 1. Christus, *Joann.* 16. ait; *Cum venerit ille*, Spiritus Sanctus, *arguet mundum de peccato ... de peccato quidem, quia non* cre-

crediderunt in me. Atqui frustra arguerentur qui Evangelium respuerunt, si ipsis defuisset gratia interior, sine qua non potuerunt credere, nam, ut ait Div. August. lib. 15. de civit. Dei, cap. 6. *Nisi Deus interiore gratia mentem regat atque agat, nihil prodest homini omnis prædicatio veritatis*.

Quæres 5. *Utrum infidelibus negativis*, iis nempe qui Evangelii prædicationem non audierunt, *dentur gratiæ sufficientes?*

Resp. *affirm*. Nam Scriptura, *Sap*. 12. dicit: *O quam bonus & suavis est, Domine, spiritus tuus in omnibus: ideoque eos qui exerrant*, id est, Ethnicos, *partibus corripis: & de quibus peccant, admones & alloqueris, ut relicta malitia, credant in te, Domine*. Atqui eos non admonet peccatorum, nec eos alloquitur, nisi per gratiam interiorem; ergo . . . Ratio a priori est, quod Deus omnes homines salvos fieri, & in agnitionem veritatis venire velit, voluntate vera & sincera, ex qua profluunt in omnes gratiæ sufficientes; ergo.

Objicies: Fides est prima gratia; atqui infideles non habent fidem; ergo.

Resp. *nego maj*. Si nomine fidei intelligatur fides perfecta & christiana, id est, assensus quem intellectus præbet revelatis: scilicet assensum illum præcedunt pia cogitatio de credendo, sancta voluntatis motio erga revelata, quæ sunt fides inchoata, quæ non potest haberi sine gratia. Hinc merito damnata est hæc Quesnelli propositio: *Fides est prima gratia & fons omnium aliarum*.

Inst. 1. D. August. *Tract*. 3. *in Joann*. ait: *Quam gratiam primo accepimus? fidem*. Ergo.

Resp. *dist. conseq*. Fides est prima gratia, comparate ad gloriam, *conc*. absolute, *nego*. Hic enim D. August. comparat fidem cum gloria, & docet fidem, qua promerita est vita æterna, esse ipsa vita æterna priorem.

Inst. 2. D. August. *lib. de gestis Pelagii*, *cap*. 14. ait: *Fides initium est unde bona opera incipiunt*: ergo.

Resp. D. August. ibi per fidem non intelligit fidem perfectam & christianam, qua creditur explicite in Christum; sed fidem imperfectam & inchoatam, qua creditur in Deum quomodocumque, non tamen sine aliquo supernaturali lumine, qualis fuit fides in Cornelio. Fidem imperfectam D. August. comparat cum conceptione; perfectam vero cum nativitate, & addit: *Non tamen solum concipi, sed etiam nasci opus est, ut ad vitam perveniatur æternam*.

Inst. 3. Actor. 16. Paulus & Timotheus *vocati sunt a Spiritu Sancto loqui Verbum Dei in Asia*; ergo Asiaticis Deus denegavit auxilium fidei sive inchoatæ, sive perfectæ.

Resp. *nego conseq*. Quoad fidem imperfectam, hæc enim haberi potest ante prædicationem Evangelii, ut patet exemplo Cornelii, cujus orationes & eleemosynæ meritum habuere, antequam ipsi Evangelium annuntiasset D. Petrus; ergo jam in ipso erat inspiratio & inchoatio fidei, ut docet D. August. dicens: *Nec tamen sine aliqua fide donabat & orabat*.

Objicies 2. Si infidelibus negativis dentur gratiæ sufficientes, quibus ad fidem adduci possent, si illis bene uterentur, ignorantia mysteriorum fidei, qua laborant, erit vincibilis & culpabilis, utpote voluntaria in causa; consequens est falsum & damnatum in Bajo; ergo.

Resp. *nego seq. maj. & ejus probationem*. Nam ut aliquid sit voluntarium in causa, non sufficit ut sequatur ex illa causa, sed insuper requiritur, ut cognoscatur, aut cognosci possit sequi ex illa causa; atqui infideles negativi, nec cognoscunt, nec cognoscere possunt ex transgressione legis naturalis sequi infidelitatem, cum inter utrumque non sit necessaria connexio; ergo &c.

Quæres 6. *Utrum iis infantibus, quibus, sive in lucem editis, sive in utero materno, absque ulla parentum aut aliorum culpa decedentibus, nulla humana industria Baptismus applicari potest, Deus de remedio salutis sufficienter, quantum ex se, providerit?*

Resp. *affirm*. Nam 1. Deus illos infantes vult sincere salvos fieri, *nunquid parvuli homines non sunt, ut non pertineant ad id, quod dictum est, omnes homines?* ait D. August. *lib*. 4. *contra Julian. cap*. 8. expendens hanc Apostoli sententiam: *Omnes homines vult salvos fieri*. 2. Deus Baptismum instituit ad illorum infantium salutem, & iis per se facile applicari potest, licet propter aliquod impedimentum interveniens, illis applicari non possit.

Objicies. D. August. *lib. de dono persev. c*. 12. ait: *Plerumque enim festinantibus parentibus & paratis ministris, ut Baptismum parvulo detur, Deo tamen nolente, non datur*; ergo Deus aliquibus parvulis non vult applicari remedium salutis.

Resp. *dist. conseq*. Non vult, voluntate efficaci consequente prævisionem obstaculorum non tollendorum, nempe concursum causarum secundarum, in quo mors parvuli naturaliter & sine miraculo vitari nequit, *conc*. voluntate antecedente & conditionata, *nego*. Deus itaque, cum sit provisor universalis omnium causarum, permittit illas cursum suum naturalem servare, nec, ut subveniatur tali pueto, tenetur per miraculum aut turbare naturalem rerum ordinem, aut puerum in vitam conservare plusquam exigit ordo naturalis.

DISSERTATIO II.

De gratia habituali.

Quæres 1. *Quid sit gratia habitualis?*

Resp. Est „ donum Dei supernaturale homini intrinsece & permanenter inhærens, quo redditur formaliter sanctus, Deo gratus, Filius Dei adoptivus, & hæres vitæ æternæ. "

Dicitur 1. *Donum supernaturale*, id est, naturæ vires superans.

Dicitur 2. *Intrinsece inhærens*, quia infunditur animæ, eamque intrinsece informat, & reddit formaliter sanctam; juxta illud 1. Corinth. 3. *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis*. Et illud 1. Joann. 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet*. Ergo gratia sanctificans habitat & manet in homine justo, qui consequenter fit sanctus per donum internum animæ ejus inhærens.

Ergo hæretica est doctrina Calvini docentis hominem non esse justum per interiorem justitiam, sed

sed duntaxat per extrinsecam imputationem justitiæ Christi, qua ejus obteguntur peccata, ita ut gratia sanctificans sit ipsamet justitia Christi per fidem apprehensa & nobis imputata, non quidem per fidem qua simpliciter credimus, sed qua firmiter confidimus in promissionibus divinis, ita ut apud eos fides nihil sit aliud, quam certa fiducia, qua, veluti manu, apprehendimus justitiam Christi, tamquam vestem, qua nos operimus, juxta illud Rom. 13. *Induimini Dominum Jesum*.

Objicies: Christus ex Apost. 1. Cor. 1. *Factus est nobis sapientia a Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio;* ergo justi efficimur per justitiam Christi nobis imputatam.

Resp. *dist. ant.* Factus est nobis justitia, &c. efficienter & meritorie, *conc.* formaliter, *nego*. Hic enim per metonymiam sumitur causa pro effectu; unde Concil. Trident. *sess. 6. cap. 7.* exponens causas justificationis, ait: „ Unica formalis causa, *justificationis*, est justitia Dei non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit. *Et can. 11.* Si quis dixerit homines justificari, vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam gratiam qua justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit.“

Dicitur 3. *Permanenter*. Quia confertur per modum habitus stabilis & permanentis, ut patet exemplo parvulorum, qui per Baptismum sunt permanenter justi, nec capaces sunt illius actus.

Dicitur 4. *Quo redditur Filius Dei adoptivus*. Quia infusio gratiæ habitualis habet speciem divinæ cujusdam generationis, quæ nos efficit *divinæ consortes naturæ*. Petri 1.

Dicitur 5. *Hæres vitæ æternæ*. Nam Rom. 8. *Si Filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi*.

Quæres 2. *Utrum gratia habitualis distinguatur realiter a charitate?*

Resp. Affirmant Thomistæ; probabilius negant Scotistæ, quia in Scripturis omnes effectus gratiæ habitualis tribuuntur charitati.

Quæres 3. *Quot sint effectus gratiæ habitualis?*

Resp. Sunt duo, justificatio nimirum, & meritum.

Quæres 4. *Quid sit justificatio?*

Resp. Definitur a Conc. Trident. sess. 6. cap. 4. *Translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ*, id est, a statu peccati *in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam, Jesum Christum*.

Quæres 5. *Utrum in justificatione impii vere deleantur peccata?*

Resp. *affirm.* Prout Ecclesia in Conc. Trid. *sess. 5. can. 5.* definivit contra Calvinum: „ Si quis per Domini nostri Jesu Christi gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum peccati originalis remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi aut non imputari, anathema sit.“ Deus enim Isaiæ 43. ait: *Ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me*. Et Jo. 11. dicitur: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi;* ergo.

Objicies. In justificatione peccata solummodo teguntur, non imputantur, dissimulantur, Psalm. 31. *Beati ... quorum tecta sunt peccata*. Et, *beatus vir cui non imputavit Dominus peccatum*. Et Sap. 11. *Dissimulas peccata hominum propter pænitentiam*.

Resp. *nego ant.* Et dico ad primum, quod peccata ita tegantur ut non remaneant, sed deleantur; dicitur enim, *Beati quorum remissæ sunt iniquitates*; & Psalm. 50. *Dele iniquitatem meam*. Dico ad secundum, quod *non imputare*, idem est ac *non punire* id quod non est, ut insinuat secunda pars illius versus: *Nec est in spiritu ejus dolus*, id est peccatum; si non est, quomodo remanet? ... Dico ad tertium, quod *dissimulare* sumitur pro *delere*, *auferre*, unde Syriaca versio habet: *Misereris eorum ... & aufers iniquitates hominum, quam pænituerit eos*.

Quæres 6. *Utrum in justificatione impii fiat interior animi renovatio, per gratiam animæ ejus inhærentem?*

Resp. *affirm.* Ut Conc. Trident. *sess. 6. cap. 7.* definivit contra Calvinistas: „ Justificatio, *inquit*, non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum: *Nam* Ephes. 4. *dicitur*: Renovamini spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est justitia & sanctitate veritatis.“

Objicies 1. Joan. 5. dicitur: *In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolveret opera diaboli*. Ergo justificatio consistit in sola peccatorum remissione.

Resp. *nego conseq.* Nam opera diaboli non dissolvuntur, nisi per deletionem peccati, & novæ vitæ supernaturalis largitionem: Christus enim *Joann.* 10. ait: *Ego veni ut vitam habeant, & abundantius habeant*.

Quæres 7. *Utrum in adultis prærequirantur dispositiones ad justificationem?*

Resp. *affirm.* Nam *Isaiæ* 45. dicitur: *Convertimini ad me, & salvi eritis*. Atqui illa conversio ad Deum fieri nequit absque motu liberi arbitrii: ergo, &c. Hinc Prov. 16. dicitur: *Hominis est animam præparare*, nimirum, *cum adjutorio Dei tangentis cor hominis per auxilium gratiæ*, ait D. August. *lib. ad Bonif. cap. 9.* ratio a priori, est voluntas Dei, qui noluit salvare hominem sine hominis cooperatione.

Objic. Si ad justificationem requireretur actus liberi arbitrii, Deus expectaret voluntatem nostram: atqui ex Conc. Arausicano II. *Ut a peccato purgemur, Deus voluntatem nostram non expectat;* ergo, &c.

Resp. *disting. maj.* Deus expectaret voluntatem nostram, quæ excitata a gratia præveniente sese ad gratiam justificationis cum gratia adjuvante se præparet, *conc.* quæ præveniat gratiam excitantem & adjuvantem, *nego maj.* Hoc ultimo sensu Concil. Arausicanum dicit: *Deus voluntatem nostram non expectat*.

Quæres 8. *Quænam dispositiones requirantur ad justificationem?*

Resp. Ex Conc. Trid. *sess. 6. cap. 6.* requiruntur:

1. *Fides*, juxta illud Matth. ult. *Qui non credit, condemnabitur*.

2. Timor divinæ justitiæ. *Eccl.* 1. *Timor Domini expellit malum; nam qui sine timore est, non poterit justificari*.

3. *Actus spei*. Rom. 8. *Spe salvi facti sumus*.

4. *Actus dilectionis Dei;* nam 1. Joan. 3. *Qui non diligit, manet in morte*. Quænam autem dilectio requiratur, dicetur in Dissert. de Pœnitentia.

5. *Pœnitentia*, de qua Act. 2. dicitur: „ Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus Sancti ; " id est, gratiam justificantem.

Objicies 1. Sola fides ad justificationem disponit, juxta illud Matth. 9. *Fides tua te salvum fecit*.

Resp. *nego ant.* Quod damnatum est in Calvino a Conc. Trid. can. 9. „ Si quis dixerit sola fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad justificationis gratiam consequendam cooperetur ... anathema sit. " Textus allatus intelligi debet de fide formata, quæ *per charitatem operatur*.

Inst. Apost. *Ephes.* 2. a dispositionibus justificationis excludit opera: *Gratia enim estis salvati per fidem ... non ex operibus*; ergo &c.

Resp. *dist. ant.* Excludit opera sine fide & gratia facta, *conc.* cum gratia & fide facta, *nego*. Itaque Apostolus solum rejicit opera ante fidem facta, quæ non sunt salutaria; quia cum fides sit omnis meriti fons & prima origo, nullum est ante ipsam opus meritorium. Ita D. Aug. lib. de præd. SS. c. 7. „ Ideo dicit Apostolus justificari hominem ex fide, & non ex operibus, quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ proprie opera nuncupantur, in quibus vivitur. " Et, lib. de grat. & liber. arb. c. 7. „ Homines non intelligentes quod ait Apostolus, *inquit*, putaverunt eum dicere hŏmini sufficere fidem ... etiamsi opera bona non habeat, quod absit. " Loquitur ergo Apostolus de fide vestita operibus spei, charitatis, pœnitentiæ, uno verbo de fide, *quæ per charitatem operatur*, ad Gal. 5.

Quæres 9. *Quanam fides præparat ad justificationem?*

Nota. Triplicem fidem distinguunt hæretici hujus temporis, duce Calvino, nempe, 1. *fidem historicam*, seu *dogmaticam*, qua credimus vera esse quæ a Deo revelata & promissa sunt. 2. *Fidem miraculorum*, quæ est, juxta Calvinum, facultas edendorum miraculorum. 3. Tandem, *Fidem promissionum*, quæ est certa fiducia, qua credimus veras esse promissiones de gratuita peccatorum remissione per Christi merita; & hanc iterum duplicem esse dicunt, nempe, *generalem*, qua credimus omnibus, qui in Christum credunt, promissam esse peccatorum remissionem; & *particularem*, qua unusquisque sibi divinam promissionem applicans, credit, seu potius confidit, sibi omnia sola peccata esse dimissa per Christum, hancque esse quæ disponit ad justificationem; contra quos

Resp. Fides necessaria ad justificationem, est fides historica, seu dogmatica, ut definivit Concil. Trid. sess. 6. can. 12. *Si quis dixerit fidem justificantem nihil aliud esse, quam fiduciam divinæ misericordiæ peccata remittentis per Christum ... anathema sit*. Ratio est, quia Scriptura, actum fidei ad justificationem disponentis describens, illum explicat per assensum datum divinæ revelationi, Marc. ult. *Prædicate Evangelium omni creaturæ: qui crediderit* (omnia in eo contenta) *salvus erit*.

Objicies: Christus, *Matth.* 9. dixit: *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua*. Ergo &c.

Resp. *nego cons.* Equidem ad remissionem peccatorum requiritur fiducia, quæ est actus spei, qua peccator sperat sibi remittenda peccata per Christum; sed nec sola requiritur, cum præsupponat actum fidei, quo peccatores *liberi moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata, & promissa sunt*, ut docet Conc. Trid. *cap.* 6. Nec est illa hæreticorum fides, qua unusquisque credit sibi remissa esse peccata; sed vera spes theologica, ut constat ex ipso textu.

Quæres 10. *Utrum justificatio sit æqualis in omnibus?*

Resp. *negative*, ut de fide definitum est contra Jovinianum, & iterum definivit Concil. Trident. contra Lutherum & Calvinum: nam 1. unus altero est justior, Matth. 11. *Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista*. 2. Justitia potest augeri, Petri 3. *Crescite in justitia*; & Apocalypsis ultim. *Qui justus est, justificetur adhuc*. Ergo.

Quæres 11. *Utrum justitia sit amissibilis?*

Resp. Est amissibilis, & revera amittitur per subsequens peccatum, ut definivit Conc. Trident. can. 23. „ Si quis hominem semel justificatum dixerit amplius peccare non posse, neque gratiam amittere: atque adeo eum qui labitur & peccat, nunquam vere justificatum fuisse, anathema sit. Nam, *Ezech.* 18. Cum averterit se justus a sua justitia, & fecerit iniquitatem, morietur in eis: in injustitia, quam operatus est, morietur. *Hinc Apost. Philipp.* 2. *hortatur*, ut cum metu & tremore salutem nostram operemur. "

Objicies: Dicitur, 1. Joann. 3. „ Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, nec peccare potest, quia ex Deo natus est. " Ergo justus a sua justitia excidere non potest.

Resp. *nego conseq.* Textus enim debet intelligi in sensu composito gratiæ justificantis, & filiationis divinæ. *Cum enim peccat homo*, ait D. Aug. lib. de grat. cap. 21. *non secundum charitatem, sed secundum cupiditatem peccat, secundum quam non est natus ex Deo*.

Inst. 1. Corinth. 13. Charitas nunquam excidit; ergo.

Resp. *nego conseq.* Sensus enim est quod charitas perseveret in patria, ubi alii habitus fidei & spei cessabunt.

Quæres 12. *Utrum homo possit esse certus, certitudine fidei, se esse justificatum?*

Resp. Non potest citra specialem revelationem, prout definivit Conc. Trid. contra Lutherum; nam, *Eccl.* 9. dicitur: „ Sunt justi atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo utrum amore aut odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta. *Unde Apost.* 1. ad Cor. 4. *ait*: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum; qui enim me judicat, Dominus est. "

Objicies: Apost. *Rom.* 8. ait: „ Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus ... neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, " ergo.

Resp. *nego conseq.* Ex hoc textu sequitur quidem quod nulla creatura possit justum invitum a sua justitia dimovere; sed non sequitur quod justus possit scire, absque speciali revelatione, quod ait justus.

Quæ-

Quæres 13. *Quid sit meritum?*
Resp. Est opus retributione dignum.
Quæres 14. *Quotuplex sit meritum?*
Resp. Duplex, nempe meritum *de condigno*, cui præmium debetur ex aliqua justitia; & meritum *de congruo*, cui præmium debetur ex aliqua dumtaxat decentia & congruitate: quod si habeat promissionem adjunctam, dicitur *de congruo infallibili*; si vero non habeat promissionem adjunctam, dicitur *de congruo fallibili*.
Quæres 15. *Utrum bona justorum opera sint meritoria?*
Resp. *affirm.* Prout Conc. Trid. definivit contra Calvinum & Lutherum: „ Si quis dixerit, *ait can.* 23. hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita . . . anathema sit. *Nam* Eccl. 13. *dicitur*: Ne verearis usque ad mortem justificari: quia apud Dominum est merces bonorum operum ".
Objicies: Rom. 6. dicitur, *Gratia autem Dei vita æterna*; ergo non est merces.
Resp. *nego conseq.* Nam vita æterna dicitur & merces & gratia, quia principium meriti habemus ex gratia gratuito data: merces vero, quia retribuitur bene operantibus per vires a gratia acceptas.
Inst. Gloria est nostra hæreditas, Rom. 8. *Si filii & hæredes;* atqui hæreditas confertur filiis absque ullo merito; ergo.
Resp. *dist. maj.* Est hæreditas jure adoptionis ineunda, *conc.* jure nativitatis, *nego*. Porro conditiones adoptionis divinæ, sunt observatio mandatorum, Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*.
Quæres 16. *Quot conditiones requirantur essentialiter ad meritum de condigno?*
Resp. Requiruntur sex, nempe duæ ex parte hominis merentis; tres ex parte actus meritorii; & una ex parte Dei præmiantis.
Ex parte hominis requiritur 1. quod sit justus, nam Christus *Joann.* 15. dicit: „ Sicut palmes non potest ferre fructum ex semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me " (per gratiam sanctificantem) *manseritis* . . . . 2. Quod sit viator, Jo: 9. *Venit nox, quando nemo potest operari*; ubi per *noctem*, intelligit mortem.
Ex parte actus, requiritur 1. quod sit liber a necessitate; unde hæretica est hæc Jansenii prop. „ Ad merendum, vel demerendum in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione . . . . " 2. Quod sit bonus & honestus, 2. Petri 1. „ Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis . . . . " 3. Quod sit supernaturalis tum *in entitate*, ita ut eliciatur ex gratiæ actualis auxilio, tum *quoad modum*, ita ut eliciatur ex imperio charitatis. *Hoc amove opus est*, inquit D. Aug. lib. 4. contra Julianum, cap. 3. *ut bonum beatificum sit*, id est, meritorium beatitudinis.
Ex parte Dei, requiritur promissio mercedis; nam Deus non potest nobis debitor fieri, nisi intercedat promissio ex parte ipsius; onde vita æterna dicitur in Scripturis promissio. Heb. 10. *Ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem*.
Quæres. 17. *Utrum justus possit mereri reparationem suam post lapsum futurum?*
Resp. Non potest illam mereri *de condigno*, quia nullibi id promisit Deus: potest tamen illam mereri de congruo fallibili, quia eam petunt cum Propheta, Psalm. 70. *Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me;* atqui frustra eam peterent, nisi posset mereri de congruo, & impetrari; ergo.
Quæres 18. *Utrum justus possit mereri de condigno gratiam perseverantiæ?*
Resp. Non potest secundum viam ordinariam, quia nulla in Scriptura reperitur talis promissio a Deo facta; potest tamen mereri de congruo fallibili; nam ex D. Aug. lib. de dono persev. cap. 6. *Hoc donum Dei suppliciter emereri potest;* atqui suppliciter emereri, est mereri de congruo; ergo.
Quæres 19. *Utrum justus possit alteri mereri primam gratiam?*
Resp. Non potest *de condigno*, quia non promisit Deus se daturum aliis quod in eorum favorem petierimus; potest tamen *de congruo fallibili*, juxta illud Jacobi 5. *Orate pro invicem, ut salvemini*. Hinc Deus iratus amicis Job, eos remisit ad illum, ut pro ipsis oret, & impetret veniam peccati eorum; & August. *Serm.* 1. *de Sanctis*, ait: „ Si Martyr Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum hodie non haberet ".

TRACTATUS VII.

DE ACTIBUS HUMANIS.

Nota: Agemus hic de fine, natura, & moralitate actuum humanorum.

CAPUT I.

De fine actuum humanorum.

Quæres 1. *Quid sit finis?*
Resp. Definitur: *Id, cujus gratia aliquid fit?*
Dicitur 1. *Id*, hoc est, bonum, sive verum, sive apparens, quia voluntas a solo bono allici, & moveri potest.
Dicitur 2. *Cujus gratia:* id est, cujus amore & fruendi desiderio agens operatur.
Dicitur 3. *Aliquid fit;* id est assumitur medium quod ad finis assecutionem inservire posse judicatur. Hinc patet finem esse primam omnium causarum.
Quæres 2. *Quomodo dividatur finis?*
Resp. 1. Dividitur in finem *qui*, *cui*, & *quo*.
Finis *qui*, est objectum quod per media consequi intendimus; unde vocatur ab aliquibus finis *objectivus*.
Finis *cui*, est suppositum cui appetimus finem *qui;* sic proximo appetimus sanitatem, beatitudinem, &c.
Finis *quo*, est actio qua finis *qui* possidetur: unde vocatur etiam finis *formalis*. Sic Deus est finis *qui*, seu *objectivus* hominis, & visio beatifica est finis *quo*, seu *formalis*.
2. *Dividitur* in finem *operis* seu intrinsecum, & finem *operantis*, seu *extrinsecum*.

Finis

Finis operis est res illa ad quam opus ex se ordinatur . . . finis operantis est ille quem sibi proponit operans: sic in eleemosyna finis operis est sublevatio pauperis; finis operantis est vel amor Dei, vel vana gloria, &c.

3. *Dividitur in ultimum, & non ultimum*, seu intermedium.

Finis ultimus est is qui ita intenditur, ut in eo sistatur . . . *Finis non ultimus*, seu, *intermedius*, est is qui ita intenditur, ut ad ulteriorem finem referatur; tale est pharmacum quod intenditur propter sanitatem.

Porro si finis *ultimus* sit talis in uno tantum genere, dicitur *respective ultimus*. Si sit talis in omni genere, ita ut ad aliud referri non possit, dicitur *ultimatus*, talis est solus Deus.

Quæres 3. *Quid intelligatur per effectum finis?*

Resp. Intelliguntur actus, quibus voluntas tendit in finem.

Quæres 4. *Quot sint effectus finis?*

Resp. Sunt octo: scilicet:

1. *Volitio*, seu, amor simplex & complacentia, qua bonum voluntati propositum placet, abstrahendo ab ejus possibilitate aut impossibilitate.

2. *Intentio*, hoc est, desiderium efficax finem obtinendi per media consentanea.

3. *Consilium*, quo inquiruntur media ad finem assequendum aptiora. Hic actus, licet sit ab intellectu elicitus, est tamen effectus finis, quia est imperatus ab intentione efficaci voluntatis.

4. *Consensus*, quo approbantur & acceptantur media ab intellectu ad finem consequendum proposita.

5. *Electio*, quæ ex pluribus mediis per consensum approbatis, unum præ alio ad finis consecutionem amplectitur.

6. *Imperium*, quo voluntas imperat usum mediorum, quæ post debitam deliberationem electa sunt.

7. *Usus*, quo voluntas seipsam, aut alias potentias, applicat ad medii electi executionem.

8. *Fruitio*, qua voluntas suaviter quiescit in boni amati possessione. Unde est delectatio ex amore & præsentia rei amatæ causata.

Quæres 5. *Utrum voluntas e duobus mediis possit eligere minus idoneum, relicto magis idoneo?*

Resp. *affirm.* Quia voluntas est libera, & medium magis idoneum non est necessarium. Tamen ut electio sit recta & honesta, debet eligi medium magis idoneum; alias electio fieret imprudenter.

Quæres 6. *Utrum quidquid homo vult deliberate, illud velit propter finem ultimum?*

Resp. illud vult implicite saltem & virtualiter propter finem ultimum spectatum confuse & in communi, quia semper operatur ut bene sibi sit; non autem illud vult semper propter finem ultimum spectatum in particulari & determinate, quia talis finis est Deus; atqui quidquid homo vult deliberate, illud non vult propter Deum, quia plura vult quibus se avertit a Deo; ergo.

Quæres 7. *Utrum homo possit agere simul & semel propter plures fines ultimos adæquatos & totales?*

Resp. *non potest*: Quia de ratione finis simpliciter ultimi, totalis, adæquati est, quod omnia ad ipsum, ipse vero ad aliud non referatur; atqui repugnat simul dari duo ultima hujusmodi; ergo &c. Hinc gentiles, qui plures sibi proponebant deos, rationem finis ultimi inter eos dividebant, ita ut unum pro uno bono largiendo, aliud pro alio colerent.

Quæres 8. *Quis sit finis ultimus hominis?*

Resp. Est beatitudo, quæ definitur: *Status omnium bonorum aggregatione perfectus*.

Quæres 9. *Quotuplex sit beatitudo?*

Resp. Duplex, *objectiva*, quæ est bonum cujus possessione satiatur appetitus hominis; & *formalis*, quæ est actio, qua, cum summo voluptatis sensu, possidetur objectum beatitudinis.

Quæres 10. *Quid sit beatitudo objectiva?*

Resp. Est Deus, quia solus potest hominis animam ita satiare, ut nihil amplius ipsi desiderandum supersit, juxta illud D. Aug. lib. 39. de civitate Dei c. 26. *Fecisti nos ad te, & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te*. Hinc sequitur res terrenas, puta honores, divitias, scientias, &c. animam occupare posse, nullatenus satiare.

Quæres 11. *In quo consistat beatitudo formalis?*

Resp. *Thomistæ* eam reponunt in visione Dei intuitiva; *Scotistæ*, in solo amore fruitivo. Tandem plurimi in gaudio beatifico, quod definitur: *Intimus ac suavissimus creatæ mentis sensus, quo mens adeo sibi conscia est se bene esse, ut nihil ultra expetat*. Horum sententia probabilior est: nam 1. Scriptura *Matth. 25.* dicit: *Intra in gaudium Domini tui*. Et Divus Augustinus lib. 10. confess. cap. 23. *Beata vita*, inquit, *est gaudium de veritate*. 2. Beatitudo formalis, est status beati, quo in summo bono clare viso & amato, tamquam in suo fine ultimo omnimode satiatus, suavissime conquiescit; atqui talis status formaliter habetur per gaudium, ut constat ex ejus definitione; ergo.

Quæres 12. *Quot sint dotes animæ beatæ?*

Resp. Sunt tres, nempe inamissibilitas gloriæ, impeccabilitas, & modus quo Deum diligit. itaque:

1. Beatitudo est *inamissibilis*, alias cum timore possideretur, & sic non esset status omnium bonorum aggregatione perfectus.

2. Beati sunt *impeccabiles*, nam peccatum, quod est aversio a Deo, compati non potest cum amore beatifico, qui est intima unio cum Deo.

3. Beati necessario amant Deum, tum necessitate specificationis, ita ut non possint eum odisse, tum necessitate exercitii, ita ut non possint ab ejus amore cessare.

Quæres 13. *Quot sint dotes corporis beati?*

Resp. Sunt quatuor, quas refert Apost. 1. Cor. 15. nempe, *impassibilitas*, qua excluditur a corpore beati omnis passio corruptiva. *Subtilitas*, qua redditur alterius corporis penetrativum. *Agilitas*, qua redditur imperceptibiliter ac celerrime mobile. *Claritas*, qua redditur luminosum & simile crystallo.

Quæres 14. *Quid sit aureola?*

Resp. Est animæ beatæ gaudium accidentale de excellenti victoria sua, in corpus speciali fulgore redundans.

Quæres 15. *Quot sint aureolæ?*

Resp. Sunt tres. 1. Est Martyrum, qui de mundo; 2. Virginum, qui de carne; 3. Doctorum, qui de diabolo triumpharunt.

CA-

CAPUT II.

De natura actuum humanorum.

Quæres 1. *Quid sit actus humanus?*

Resp. Est ille qui procedit a voluntate cum rationis advertentia & libertate.

Dicitur 1. *Qui procedit a voluntate:* sive immediate, ut amor, odium, &c. Et tunc dicitur, *actus elicitus;* sive mediate, ut meditatio, ambulatio, &c. Et tunc dicitur, *actus imperatus*, quatenus ex imperio voluntatis elicitur ab alia potentia, nimirum meditatio ab intellectu, & deambulatio a potentia motrice.

Dicitur 2. *Cum rationis advertentia & libertate:* per quod distinguitur ab *actione hominis*, quæ naturaliter procedit ab homine absque rationis advertentia & libertate.

Ergo in actu humano duo spectanda sunt, scilicet voluntarium, & liberum. Agemus ergo 1. de voluntario, & involuntario. 2. De libero.

QUÆSTIO. I.

De voluntario, & involuntario.

Quæres 1. *Quid sit voluntarium?*

Resp. Est *id quod est a principio intrinseco cum cognitione singulorum, in quibus est actio.*

Dicitur 1. *Id*, hoc est actio, vel passio, vel omissio.

Dicitur 2. *Quod est a principio intrinseco:* nempe a voluntate, ut distinguatur a violento, quod a principio extrinseco prodit. Unde violenta tractio in carcerem non est voluntaria in eo qui trahitur.

Dicitur 3. *Cum cognitione singulorum in quibus est actio:* id est, finis & circumstantiarum. Hinc si una circumstantia omnino sit ignorata, actio quoad illam non est voluntaria. Si cognitio sit perfecta, voluntarium est perfectum; si sit imperfecta, est imperfectum.

Quæres 2. *Quomodo dividitur voluntarium?*

Resp. 1. Dividitur in *expressum*, quod verbo, aut alio signo declaratur; & *tacitum*, quod colligitur ex aliquo facto, vel facti omissione, juxta hanc regulam juris: *Qui tacet, consentire videtur.* Porro taciturnitas æquivalet consensui in duobus casibus tantum, 1. Cum aliquid favorabile proponitur. 2. Cum, qui tacet, loqui tenetur.

2. Dividitur in *directum*, quod in se ipso est volitum vel actualiter, vel virtualiter. Et in *indirectum*, quod licet non sit in se ipso volitum, est tamen volitum in sua causa. Porro ad voluntarium indirectum tria requiruntur. 1. Ut operans prævideat, aut prævidere possit, & debeat, effectum hunc ex hac causa secuturum esse. 2. Ut effectum hunc impedire possit, ejus causam auferendo. 3. Ut hanc causam auferre teneatur, aut saltem nullum jus habeat eam ponendi; quia nimirum nulla subest eam ponendi necessitas aut utilitas.

Quæres 3. *Quid sit involuntarium?*

Resp. Est *id quod vel est a principio extrinseco*, ut ea quæ fiunt ex violentia, vel metu; *vel a principio extrinseco quidem, sed sine cognitione*, prout contingit in his quæ fiunt per passionem, vel per ignorantiam: de quibus sit

§. I. *De involuntario per violentiam & metum.*

Quæres 1. *Quid sit violentum, seu coactum?*

Resp. Est *id quod est a principio extrinseco, in contrarium resistente passo.* Quod si passum totis viribus, quantum potest & debet, resistat, dicitur *violentia absoluta*. Si vero resistat aliquo modo, sed non quantum potest & debet, dicitur *violentia secundum quid*.

Quæres 2. *Utrum omnis violentia tollat voluntarium?*

Resp. Violentia *absoluta* omnino tollit voluntarium, quia actio nullatenus procedit a voluntate: violentia vero *secundum quid*, non tollit voluntarium, sed minuit tantum, quia voluntas non resistit omnimode; ergo actio sic coacta procedit partim a voluntate, partim a principio extrinseco.

Quæres 3. *Utrum voluntas possit cogi?*

Resp. Non potest cogi *quoad actus elicitos*; quia actus elicitus voluntatis est essentialiter volitio; ergo est essentialiter voluntarius.

Dixi: *Quoad actus elicitos:* quia potest cogi quoad actus aliarum potentiarum, sed tunc non sunt a voluntate imperati.

Quæres 4. *Utrum quæ fiunt ex metu gravi, sint involuntaria?*

Resp. Sunt absolute & simpliciter voluntaria, & secundum quid tantum involuntaria, quia licet consensus detur cum repugnantia, nihilominus datur, ac proinde licet a tanto peccato excusent, non tamen excusant a toto.

Nec dicas: Matrimonium & votum solemne ex metu gravi celebrata, sunt invalida; ergo sunt absolute & simpliciter involuntaria.

Resp. *dist. ant.* Sunt invalida jure ecclesiastico, *conc.* jure naturali, *nego*. Non ergo sunt invalida defectu voluntarii, sed sunt invalida, quia lex Ecclesiastica ea irritat.

§. II. *De involuntario per concupiscentiam & ignorantiam.*

Quæres 1. *Quid sit concupiscentia, seu passio?*

Resp. Est *motus appetitus sensitivi bonum sensibile prosequens, vel malum sensibile fugiens.* Concupiscentia sic sumpta, vel est *antecedens*, quæ præcedit voluntatis consensum quem allicit: vel *consequens*, quæ excitatur, seu imperatur a voluntate.

Quæres 2. *Utrum concupiscentia antecedens causet involuntarium?*

Resp. Ex una parte auget, & ex altera minuit voluntarium; nam ad voluntarium perfectum duo requiruntur, nimirum, *propensio voluntatis in objectum, & cognitio singulorum in quibus est actio;* atqui concupiscentia antecedens auget propensionem voluntatis in objectum; minuit vero cognitionem eorum, in quibus est actio; ergo.

Objicies: Concupiscentia antecedens semper minuit liberum, ut constat ex iis motibus qui *secundo primi* dicuntur, imo quandoque tollit liberum, ut constat ex iis motibus qui *primo primi* dicuntur, qui ideo non sunt peccata, quia absque ra-

rationis advertentia & voluntatis consensu exurgere; ergo semper minuit voluntarium.

Resp. *nego conseq.* Nam ratio voluntarii sita est in propensione voluntatis; ratio vero liberi sita est in indifferentia voluntatis; atqui potest minui, imo quandoque tolli indifferentia voluntatis, etsi non minuatur ejusdem propensio in objectum; ergo &c.

Quæres 3. *Utrum concupiscentia consequens tollat voluntarium?*

Resp. *negat.* E contra auget voluntarium & liberum quia voluntas eam vult & imperat, ut majori nisu objecto pravo, quod insequitur, fruatur, sive velit concupiscentiam in se, eam nempe impellendo in pravum objectum, sive eam velit in causa, fovendo nimirum pravos habitus quibus impellatur in pravum objectum. Ex quo sequitur peccatum ex pravo habitu perpetratum, esse gravius eo, quod tantum semel fuit admissum.

Quæres 4. *Quid sit ignorantia?*

Resp. Est *carentia cognitionis debitæ*.

Quæres 5. *Quotuplex est ignorantia?*

Resp. Duplex, alia juris, alia facti; utraque est vel vincibilis, vel invincibilis.

Ignorantia juris, est ea qua lex ignoratur; v. g. si quis ignoret affinitatem dirimere matrimonium.

Ignorantia facti, est ea, qua ignoratur aliquod factum particulare esse legi contrarium; v. g. si quis sciens affinitatem dirimere matrimonium, ignoret eam, cui nubit, sibi esse affinem.

Ignorantia vincibilis, est ea quæ potuit ac debuit vinci; v. g. studio, & diligentia debita. Hæc vel est *affectata*, qua quis expresse vult ignorare, ut liberius peccet: vel *crassa*, qua quis non quidem expresse vult ignorare, sed non curat ea addiscere quæ potest & tenetur scire.

Ignorantia invincibilis, est ea, quæ, adhibita sufficienti diligentia, non potuit vinci.

Quæres 6. *Utrum detur ignorantia invincibilis juris naturalis?*

Resp. 1. Non datur circa prima principia, nec circa proximas eorum conclusiones; v. g. circa præcepta Decalogi, quia eorum cognitio tam evidens est, ut sine difficultate haberi possit: nullus quippe est, qui non videat veritatem hujus primi principii: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris:* ex quo facili negotio concludit: *Ergo non est furandum, occidendum*, &c.

Resp. 2. Potest esse ignorantia invincibilis juris naturalis, quoad conclusiones a principiis magis remotas, qualis est prohibitio usuræ, uxorum pluralitas, &c. Ratio est experientia, qua constat homines doctissimos ac sanctissimos in iis conclusionibus sequi opiniones contradictorias; ergo in iis quandoque falluntur.

Quæres 7. *Utrum omnis ignorantia invincibilis causet involuntarium?*

Resp. Causat simpliciter; quia quod fit ex tali ignorantia, fit absque cognitione singulorum, in quibus est actio, & contra voluntatis propensionem. Hinc ignorantia invincibilis excusat ab omni peccato, quia ea D. Aug. lib. de vera religione, cap. 4. „ Usque adeo peccatum voluntarium est, ut nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium: & hoc ita manifestum est, ut nulla doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat . . . . " Unde Alex. VIII. hanc propositionem damnavit: „ Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa, non excusat a peccato formali ".

Quæres 8. *Utrum ignorantia vincibilis tollat voluntarium?*

Resp. 1. Ignorantia *affectata* voluntarium & peccatum auget, nedum minuit, quia procedit ex majori deliberatione & affectu liberius peccandi.

Resp. 2. Ignorantia *crassa*, non affectata facit opus simpliciter voluntarium; quia qui agit ea illa ignorantia, vult, saltem indirecte, causam peccati; ergo vult peccatum.

Resp. 3. Ignorantia *crassa*, facit opus involuntarium secundum quid, unde minuit voluntarium & peccatum; quia minuit cognitionem, & fit contra aliquam voluntatis inclinationem, ut patet in eo qui non facta sufficienti diligentia, putans occidere feram, occidit amicum.

QUÆSTIO II.

De voluntario libero, seu de libertate.

Quæres 1. *Quotuplex sit libertas?*

Resp. Duplex, nempe libertas a coactione, seu spontaneitatis, & libertas a necessitate simplici.

Libertas a coactione, est immunitas ab omni violentia contra voluntatis propensionem ab extrinseco illata.

Libertas a necessitate simplici, definitur: „ Potentia activa, quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest ex se agere, vel ejus contrarium ".

Dicitur 1. *Potentia activa*; scilicet, voluntas.

Dicitur 2. *Quæ positis omnibus, &c.* si enim unum ex prærequisitis ad agendum desit, profecto in actum potentiam prorumpere nequit.

Dicitur 3. *Ex se*; id est, ex propria sui determinatione.

Dicitur 4. *Potest agere, vel non agere;* v. g. amare, vel non amare, & est libertas *contradictionis* & *exercitii*.

Dicitur 5. *Aut hoc agere, vel ejus contrarium;* v. g. eligere bonum vel malum, & est libertas *contrarietatis, seu specificationis*.

Quæres 2. *Quotuplex sit necessitas?*

Resp. 1. Dividitur 1. in *antecedentem*, quæ vel rationis & voluntatis usum antecedit, ut fit in motibus primo primis: vel quæ licet fiat ex plena rationis advertentia, sic tamen voluntatis consensum indeclinabiliter antecedit, ut eum invincibiliter & insuperabiliter exprimat; talis in sententia Jansenii induitur ex delectatione relative superiori sive ad bonum, sive ad malum, cui voluntas nec unquam vult, nec velle potest resistere relative, id est, in his circumstantiis, in quibus versatur.

Dividitur 2. In *necessitatem specificationis;* qua facultas ita determinatur ad unum, ut in oppositum ferri non possit; & in *necessitatem exercitii:* qua voluntas ita determinatur ad actum, ut ab illo non possit abstinere: sic Deus ab amore sui non potest abstinere.

Dividitur 3. In *necessitatem physicam*, quæ est antecedens & naturalis ad unum determinatio, qua voluntas ita unum vult, ut aliud hic & nunc velle

non

non possit; & in *necessitatem moralem*, quæ est summa difficultas vel operandi bonum, vel abstinendi a malo, quæ tamen actu & de facto vinci potest, qualis ex inveteratis habitibus contrahitur.

Quæres 3. *Quænam requiratur libertas ad liberum arbitrium?*

Resp. Requiritur libertas a simplici necessitate, nec sufficit libertas a coactione: nam SS. PP. Pius V. Gregor. XIII. Urbanus VIII. damnarunt has Baji propositiones: „ Quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fit: sola violentia repugnat libertati hominis naturali ". Ergo liberum arbitrium non consistit in solo voluntario; ergo ad merendum vel demerendum non sufficit sola libertas a coactione. *Ratio est*, quia ea sola potentia est libera libertate arbitrii, quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, potest agere, vel non agere; ergo ea potentia non est libera libertate arbitrii, quæ, positis omnibus ad agendum prærequisitis, non potest suum actum suspendere, sed invincibili necessitate ad unum determinatur.

Objicies 1. D. Aug. *l.* 7. *de lib. arb. c.* 3. ait: *Illud nos habere in potestate dicimur, quod, cum volumus, facimus*. Atqui actus pure spontaneos & necessarios facimus, cum volumus; ergo &c.

Resp. *dist. maj.* Illud habemus in potestate, quod, cum volumus, facimus ita, ut possit non fieri, *conc.* ita ut non possit non fieri, *nego maj.* Actus autem necessarios facimus, cum volumus, ita ut non possimus ipsos non facere; unde non sunt in nostra potestate; nam, *hoc quisque habere in potestate dicitur, quod, si vult, facit; si non vult, non facit*, ait Div. August. *lib. de spiritu & litt. cap.* 31.

Objicies 2. SS. Patres asserunt solam coactionem officere libertati; ergo.

Resp. Quod SS. Patres has voces, *cogi*, & *coactio*, non sumant stricte, pro violentia proprie dicta, quæ repugnat actibus a voluntate elicitis; sed late, pro quacumque necessitate antecedente, ad unum insuperabiliter determinante, ut constat ex eorum dictis.

Quæres: *Quænam in statu naturæ lapsæ requiratur libertas ad merendum vel demerendum?*

Resp. Requiritur libertas indifferentiæ, seu a simplici necessitate, nec sufficit libertas a coactione, ut fides docet contra Jansenium, cujus hæc proposit. damnata est, ut hæretica: " Ad merendum, & demerendum, in statu naturæ lapsæ, non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione ". Ratio est, quia, ut quis mereatur vel demereatur, debet habere dominium suæ actionis, & de ea disponere prout vult; atqui agens ex necessitate, etiam simplici, non habet dominium suæ actionis, nec de ea potest disponere prout vult, tamquam dominus, ergo, &c.

Objicies: D. Aug. *lib.* 1. *operis imperfecti*, *c.* 106. ait: *Non est igitur impunitatis securitas in necessitate peccandi*. Ergo ad demeritum non est necessaria libertas a necessitate.

Resp. *dist. consq.* Non requiritur libertas a necessitate morali, *conc.* a necessitate antecedenti physica, *nego consq.* Addit enim D. Doctor: *Sed ut non obsit ista necessitas, donat ille cui dicitur: De necessitatibus meis erue me*. Ergo loquitur de necessitate morali, quæ vinci potest per gratiam Christi.

Compendium, ex Charmes,

Quæres 3. *Utrum homo lapsus sit liber ad bonum & malum, non solum libertate a coactione, sed etiam a necessitate simplici antecedente?*

Resp. *affirm.* Idque constat ex Scriptura Eccl. 15. „ Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Adjecit mandata & præcepta sua: si volueris mandata servare, conservabunt te ... apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum; quod placuerit ei, dabitur illi ". Ad quæ verba D. August. *lib. de gratia & lib. arbitr. cap.* 2. dicit: *Ecce apertissime videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium*. Deuteron. 30. Moyses Israelitas sic alloquitur: „ Testes invoco hodie cœlum & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem; elige ergo vitam, ut & tu vivas & semen tuum ". Certe qui potest eligere vitam vel mortem, est liber ab omni necessitate antecedente, etiam simplici & voluntaria.

Objicies 1. Homo lapsus captivatur sub lege peccati, nec facit quod vult, imo facit quod non vult, Roman. 7. „ Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati. *Et*: non quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago; " ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Quoad sensum, *conc.* quoad consensum; *nego ant.* Loquitur itaque Apostolus de motibus concupiscentiæ indeliberatis, quos necessario quidem experimur; & sic sub eis captivamur, nec facimus quod volumus, sed eis non necessario obsequimur, & sic non necessario peccamus.

Objicies 2. D. August. *Enchiridii cap.* 30. ait: *Libero arbitrio male utens homo & se perdidit & ipsum*. Et in Epist. ad Vitalem dicit: *Liberum arbitrium ad eligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*; ergo.

Resp. *dist. conseq.* Per peccatum primi parentis amissum est liberum arbitrium quoad plenam cum immortalitate justitiam, quam habuit in illo statu felicitatis, & quæ consistebat in dono integritatis, in immunitate a morte, a concupiscentia inordinata, & ab ignorantia: *conc.* quoad substantiam, *nego*. Seipsum explicat Divus Augustinus *lib.* 1. *ad Bonifacium*, c. 2. dicens: „ Quis nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? libertas quidem periit per peccatum, sed illa quæ in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana divina indiget gratia; " scilicet, ut libertas aliquid boni supernaturalis elicere possit.

CAPUT III.

De moralitate actuum humanorum.

Quæres 1. *Quid sit actus Moralis?*

Resp. Est *actus humanus conformis vel difformis regulis morum, vel ab eis permissus*. Unde morale, præter liberum, dicit ordinem & relationem ad regulas morum.

Agemus de speciebus, principiis, affectionibus, & primaria regula moralitatis.

M QUÆ-

QUÆSTIO I.

De speciebus moralitatis.

Quæres 1. Quot & quænam sint species moralitatis?

Resp. Sunt tres, nimirum *indifferentia*, quam lex permittit; *bonitas*, quam imperat; & *malitia*, quam prohibet.

Quæret 2. *Quotuplici modo considerari possit actus humanus?*

Resp. Considerari potest *in specie*, nimirum quatenus dicit ordinem ad solum objectum, ad quod ex se tendit. Vel *in individuo*; nimirum quatenus dicit ordinem ad objectum, circumstantias, & finem operantis.

Quæres 3. *Utrum dentur actus humani indifferentes in specie?*

Resp. *affirm.* Nam varia sunt objecta, quæ ex se plane sunt indifferentia ad bonitatem vel malitiam, ut sunt, *ambulare*, *lavare festucam*, &c. Ergo actus humani, spectati in ordine ad objecta illa sola, sunt indifferentes.

Quæres 4. *Utrum dentur actus indifferentes in individuo?*

Resp. *negat.* Nam actus in individuo spectatus includit finem operantis; atqui nullus actus spectatus secundum finem, quem sibi proponit operans, est indifferens: nam talis finis est bonum honestum vel jucundum; neque enim potest amari malum quatenus malum; si sit bonum honestum, actus est bonus; si sit bonum jucundum, actus est malus: neque enim licitum est homini in suis actibus deliberatis operari proptec solam delectationem, ut definivit Innoc. XI. *Propos.* 8. & ideo tenetur referre actus suos deliberatos ad finem honestum.

Objicies 1. Actus, qui fiunt præcise ad sublevandam levem naturæ indigentiam, ut ambulare, spuere, &c. nullam, neque ex objecto, neque ex fine, contrahunt bonitatem vel malitiam; ergo.

Resp. *nego ant.* Vel enim illi actus, qui sunt media, fiunt propter solam voluptatem, & tunc sunt venialiter mali, quia homo, utpote rationalis, operari tenetur propter finem excellentiorem quam bruta: vel fiunt ob sanitatis conservationem & rectam corporis consistentiam, & tunc sunt moraliter boni, quia sunt conformes naturæ rationali, qua rationali.

Inst. Sunt aliquæ operationes per se tantum ordinatæ ad oblectandum, v. g. visio pulchri ad oblectandos oculos; olfactio odoris ad oblectandat nares, &c. Ergo saltem istæ poterunt propter solam voluptatem licite exerceri.

Resp. *nego ant.* Nulla enim operatio ad solam delectationem, ut ad finem ultimum, ordinatur; sed ultra tendit ad finem ulteriorem, v. g. olfactio odoris ordinatur finaliter ad cerebrum confortandum; visio pulchri ad excitandos spiritus, qui deserviunt ad operationem humanam rite exercendam, &c.

Objicies 2. Nemo tenetur ad impossibile; atqui in statu naturæ corruptæ impossibile est omnes actus nostros deliberatos ad Deum referre, tamquam ad finem ultimum; ergo.

Resp. *dist. min.* Impossibile est actus nostros ad Deum referre actualiter, *conc.* virtualiter, *nego min.* Neque enim opus est ut finem honestum actu intendamus in singulis actibus, sed sufficit ut illum intendamus virtualiter, qualiter censetur intendere ut plurimum qui ordinate & christiane vivit.

Quæres 5. *Utrum actus externus augeat bonitatem, aut malitiam actus interni efficacis?*

Resp. Non auget per se: nam voluntas efficax bene vel male agendi pro facto apud Deum reputatur: „ Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, " ait Deus Abrahamo mactare filium parato, licet sacrificium opere non compleverit. Unde *Matth.* 5. dicitur: „ Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo ". Quæ verba expendens Div. Bernardus, *epist.* 77. ait: „ Quid planius quod voluntas pro facto reputatur, ubi factum excludit necessitas "?

Dixi, *Per se:* quia actus externus *per accidens* auget malitiam actus interni, nam experientia operis nonnunquam actum internum reddit intensiorem aut diuturniorem: sic v. g. voluptas actualis, quæ percipitur ex fornicatione, fornicationi affectum intensiorem efficere solet; ergo.

Objicies: Actus internus & externus mali diversis prohibentur præceptis: nempe *non mœchaberis*, *non concupisces*. Ergo diversa est utriusque malitia.

Respond. *nego conseq.* Non enim ideo ponuntur diversa præcepta, quod in externis actibus sit diversa malitia, cum propter idem motivum prohibeantur; sed ideo ponuntur, quia periculum erat, ne homines carnales legem observasse sibi viderentur, si a solis actibus externis abstinerent, quamvis internis præberent consensum, sicut quidam ex Judæis asserebant, quod redarguit Christus dicens: „ Audistis quia dictum est, non mœchaberis; ego autem dico vobis: omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo ".

QUÆSTIO II.

De Principiis moralitatis.

Quæres 1. Quid intelligitur per principium moralitatis?

Resp. Intelligitur id, unde actus humanus desumit suam bonitatem aut malitiam.

Quæres 2. *Undenam actus humanus suam desumit bonitatem aut malitiam?*

Resp. Ex objecto, fine, & circumstantiis.

Quæres 3. *Ex quonam objecto moralitas desumitur?*

Resp. Ex objecto spectato secundum suum *esse morale*, non secundum suum *esse physicum*, v. gr. objectum, a quo adulterium suam desumit malitiam, non est fœmina, præcise ut est fœmina, cum ut sic possit esse objectum adulterii & actus conjugalis; sed est fœmina prout cognoscitur contra prohibitionem rectæ rationis. Objectum ergo secundum *esse morale*, est objectum prout ab agente attingitur modo rectæ rationi consentaneo, vel dissentaneo.

Quæres 4. *Quamnam moralitatem actus humanus desumat ab objecto?*

Resp.

Resp. 1. Desumit moralitatem specificam: quia ratione objecti quædam virtutes & vitia a se invicem specie differunt: sic ratione objecti virtutes Theologicæ differunt specie a virtutibus moralibus: sic homicidium specie differt ab adulterio, quia eorum objecta specie differunt.

Resp. 2. Desumit moralitatem primariam; quia actus humanus non potest concipi sine moralitate ab objecto sumpta, licet possit concipi sine aliis, v. g. furtum in loco sacro perpetratum, licet possit concipi sine malitia sacrilegii, non potest tamen concipi sine malitia injustitiæ; ergo &c.

Quæres 5. *Utrum moralitas actuum humanorum desumatur etiam a fine extrinseco, seu a fine operantis?*

Resp. *affirm.* Nam 1. facit actum ex indifferente bonum, vel malum: sic studium ad vanam gloriam est malum, & studium ad lucrum animarum est bonum. 2. Facit actum ex malo pejorem, v. g. si quis furetur ad mœchandum. 3. Facit actum ex bono malum, v. g. si quis det eleemosynam ob vanam gloriam; ergo &c.

Quæres 6. *Utrum moralitas, quæ desumitur a fine extrinseco, sit specifica & essentialis?*

Resp. Si actus spectetur ut est imperatus a fine, ex cujus efficaci intentione procedit, desumit specificam moralitatem a fine, quia præcipue & essentialiter respicit finem operantis . . . . si vero spectetur ut est elicitus a voluntate, tunc desumit moralitatem specificam ab objecto, quia præcipue & essentialiter respicit solum objectum. Sic actus eleemosynæ ad satisfaciendum pro peccatis, si spectetur ut est elicitus, suam specificam bonitatem desumit a misericordia; si spectetur ut est imperatus a pœnitentia, suam specificam bonitatem desumit a virtute pœnitentiæ.

Quæres 7. *Quid sit circumstantia actus humani?*

Resp. Definitur: „ Accidens quoddam, moraliter afficiens actum humanum jam constitutum in suo esse tam physico, quam morali ".

Dicitur: *Moraliter afficiens actum humanum*: Id est, conferens ipsi aliquid bonitatis, vel malitiæ accidentalis.

Quæres 8. *Utrum moralitas actuum humanorum desumatur etiam a circumstantiis?*

Resp. *affirm.* Quia subjacent regulis morum; vel enim ab eis præcipiuntur, vel prohibentur; ergo &c.

Quæres 9. *Quotuplicis generis sint circumstantiæ?*

Resp. Duplicis: alia enim est *mutans speciem*, quæ actum humanum trahit in speciem diversam ab ea quam ab objecto suo immediato desumit; talis est circumstantia loci sacri in furto . . . . alia est *aggravans, vel minuens speciem*, quæ, scilicet, minuit, vel auget bonitatem aut malitiam actus intra eandem speciem, v. g. incestus in 1. vel 4. gradu.

Quæres 10. *Utrum circumstantiæ conferant actui humano moralitatem speciei diversam a moralitate quæ provenit ex objecto?*

Resp. Hanc conferunt circumstantiæ speciem mutantes, non vero eæ quæ speciem dumtaxat aggravant: quia illæ, non vero istæ, important ordinem convenientiæ vel disconvenientiæ ad rectam rationem, diversum ab eo quem importat objectum: non enim solum est disconveniens rectæ rationi furari, sed etiam furari in loco sacro; ergo &c.

Quæres 11. *Quandonam circumstantia speciem mutet?*

Resp. 1. Mutat speciem, quando efficit ut actus opponatur alicui virtuti, cui alioquin non opponeretur; vel efficit ut ei sit conformis, quia tunc sunt plures conformitates aut difformitates ad rectam rationem.

2. Quando circumstantia efficit, ut actus diverso modo eidem virtuti sit conformis, aut difformis: quia ubi est diversus modus conformitatis vel oppositionis cum eadem virtute, tunc sane diversa est conformitas vel disconvenientia cum recta ratione.

Quæres 12. *Utrum circumstantiæ debeant esse cognitæ & volitæ ut ad peccatum imputentur?*

Resp. Debent esse cognitæ & volitæ, saltem interpretative: hoc est requiritur ut agens illas cognoscere debuerit ac potuerit: ratio est, quia alias actus non esset voluntarius quoad circumstantiam incognitam.

Quæres 13. *Quot sint circumstantiæ actuum humanorum?*

Resp. Sunt septem versu sequenti contentæ:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Quis, designat qualitatem & conditionem accidentalem personæ operantis, v. g. quod sit sacerdos, conjugatus, voto obstrictus, &c.

Quid, denotat qualitatem objecti, v. g. an res furto ablata sit sacra, vel profana, gravis, aut levis.

Ubi, denotat qualitatem loci, v. g. an sit publicus, vel sacer.

Quibus auxiliis, denotat media & instrumenta quibus operans usus est ad operandum, v. g. si quis ope dæmonis, expresse vel tacite invocati, aliquid consequi voluerit.

Cur, denotat finem extrinsecum operantis.

Quomodo, denotat modum accidentalem quo fit actio, v. g. an ex malitia, aut ignorantia, aut infirmitate.

Quando, denotat durationem & qualitatem temporis accidentalem, v. g. an in die festo quis inebriatus sit.

QUÆSTIO III.

De affectionibus moralitatis.

Quæres 1. *Quid intelligatur per affectionem moralitatis?*

Resp. Intelligitur ejus multiplicatio in eodem acto.

Quæres 2. *Utrum actus ex objecto malus, in finem bonum relatus, desinat esse malus?*

Resp. Hanc actum esse simpliciter malum, juxta illud Theologiæ effatum: *Bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu.* Ergo ubi medium malum est, actus est simpliciter malus: hinc peccat qui mentitur ad vitam innocentis conservandam, juxta illud ad Rom. 3. *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.*

Quæres 3. *Utrum saltem intentio boni finis minuat malitiam actus ex objecto mali?*

Resp. Minuit per se, quia qui malum operatur

M 2 ex

ex intentione boni finis, minorem habet affectum ad peccatum; ergo minus peccat.

Quæres 4. *Utrum unus idemque actus, (v. g. eleemosyna ob vanam gloriam) possit esse bonus ex objecto bono, & malus ex fine malo?*

Resp. *negative*. Ita declaratur, Matth. 6. „ Attendite ne justitiam vestram, id est, opera vestra bona, faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum qui in cœlis est “. Atqui si illa opera remanerent bona, non forent absque mercede; ergo, &c.

Quæres 5. *Utrum circumstantia venialiter mala, quæ in decursu operis boni, & in bonum finem directi, irrepit, totam ejus bonitatem auferat & meritum?*

Resp. *negat.* Nam illa circumstantia nullo modo influit in actum bonum; neque ut causa efficiens, neque ut causa finalis, sed eum tantummodo extrinsece comitatur; ergo, &c.

QUÆSTIO IV.

De prima moralitatis regula.

Quær. 1. *Quænam sit prima moralitatis regula?*

Resp. Pro prima moralitatis regula alii assignant naturam rationalem, prout rationalis est, id est, prout est intellectiva & volitiva cum libertate: alii, lumen rationis ab æterna ratione nobis cœlitus derivatum ad discernendum justum ab injusto: alii, voluntatem divinam, & legem æternam, quæ est ratio Dei dirigens omnes creaturas in suum finem. Verum illa quæstio est pure speculativa, & ideo in ea discurienda non immorabimur, ut ad utiliora & practica progrediamur: ideo

Quæres 2. *Quotuplici modo possumus voluntatem nostram voluntati divinæ conformare?*

Resp. Duplici, nempe, 1. *positive*, per actum expressum; 2. *negative*, per non repugnantiam, seu per approbationem.

Quæres 3. *Quotuplex est volitum in Deo?*

Resp. Duplex, nempe *materiale*, quod est objectum quod Deus vult; & *formale*, quod est motivum quo Deus vult objectum materiale.

Quæres 4. *Quomodo voluntatem nostram voluntati divinæ teneamur conformare, tum in volito materiali, tum in volito formali?*

Resp. 1. Tenemur conformare *positive*, dum agitur de præcepto, quia tenemur adimplere præceptum divinum, hocque propter motivum quo Deus dedit præceptum.

Resp. 2. Tenemur negative tantum conformare voluntatem nostram voluntati divinæ, dum agitur de consilio: sic non tenemur velle positive, seu amplecti virginitatem, quam Deus nobis tantum consulit; sed tenemur eam velle negative, id est tenemur eam approbare, quia est bona; debemusque esse dispositi eam amplecti si Deus vellet, & sub motivo quo Deus vellet.

Quæres 5. *Utrum semper & in omnibus teneamur voluntatem nostram voluntati divinæ negative conformare?*

Resp. 1. Tenemur in volito formali, quia motivum agendi in Deo est æquissimum, nempe manifestatio suæ gloriæ, justitiæ, & aliorum attributorum.

Resp. 2. Non tenemur in volito materiali, quia plura vult Deus quæ non vult nos velle, nisi saltem voluntate conditionata, nempe, si Deus voluerit, v. g. Deus, ut causa prima & universalis, vult bella, pestes, mortem parentum, damnationem peccatorum, &c. quæ tamen non vult nos velle, & quæ sunt mala respective ad nos, ad quos non pertinet ordo universi, aut divinæ justitiæ manifestatio; ergo.

TRACTATUS VIII.

DE CONSCIENTIA.

Quæres 1. *Quid sit conscientia?*

Resp. Est „ Actus intellectus practici dictantis quid hic & nunc, spectatis omnibus circumstantiis, faciendum sit ut bonum, vel omittendum ut malum “.

Dicitur 1. *Actus*; quia testificatur, accusat, remordet, dirigit, &c.

Dicitur 2. *Intellectus*; quia solius intellectus est de agendis vel non agendis judicare.

Dicitur 3. *Intellectus practici*; quia versatur circa actiones humanas, ut eas dirigat, non solum in genere, ut facit prudentia generalis, sed in particulari. Unde ejus judicium vocatur *practice practicum*.

Dicitur 4. *Dictantis quid hic & nunc*, &c. per quod differt tum a synderesi, quæ versatur circa prima morum principia: tum a prudentia generali, quæ ex primis principiis deducit tantum conclusiones generales, abstrahentes scilicet a circumstantiis: conscientia vero prima principia applicat ad hoc vel illud in particulari; v. g. synderesis dictat: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*: ex quo prudentia generale concludit generaliter: *Ergo non est retinendum id quod est alterius*. Unde conscientia subsumit: *Atqui hæc pecunia, quam casu inveni, est aliena*; deinde concludit: *Ergo tam retinere non debeo*.

Quæres 2. *Quomodo dividitur conscientia?*

Resp. Dividitur 1. in veram & erroneam; 2. in certam & dubiam; 3. in scrupulosam & latam; 4. in probabilem & improbabilem.

CAPUT I.

De conscientia vera, & erronea.

Quæres 1. *Quid sit conscientia vera, seu recta?*

Resp. Est ea, „ quæ dictat aliquid esse licitum, vel illicitum, quod revera licitum vel illicitum est “. Hæc est certissima morum regula, cum sit recta synderesis & legis applicatio ad actum particularem hic & nunc agendum.

Quæres 2. *Quid sit conscientia erronea, seu falsa?*

Resp. Est ea, „ quæ dictat aliquid esse licitum vel illicitum, quod revera non est tale “. Et duplex est, scilicet invincibiliter & vincibiliter erronea.

Conscientia *invincibiliter* erronea est ea, „ cujus error, omni diligentia adhibita, depelli non potuit, aut non debuit “. Quocirca est inculpata.

Con-

Conscientia *vincibiliter* erronea est ea, *cujus error adhibita diligentia necessaria, depelli potuit ac debuit*. Et hæc vel est affectata, vel crassa, pro ratione ignorantiæ ex qua nascitur.

Quæres 3. *Utrum conscientia erronea, sit morum regula?*

Resp. Non est *per se*, quia falsa est omnino; ergo debet deponi: est tamen morum regula *per accidens*, si sit invincibiliter erronea; quia est judicium quod sine formidine partis oppositæ existimatur verum, quod nec debet, nec potest deponi.

Quæres 4. *Utrum peccet, qui agit contra conscientiam erroneam?*

Resp. Semper peccat, sive error sit vincibilis, sive invincibilis; quia non agit ex fide, id est, ex persuasione quod liceat; atqui ex Rom. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est*; ergo, &c. Ratio est, quia qui agit contra conscientiam, vult peccatum; ergo peccat.

Quæres 5. *Utrum peccet qui operatur secundum conscientiam erroneam, dictantem aliquid licitum esse, quod revera illicitum est?*

Resp. Non peccat, si error sit invincibilis; quia error invincibilis excusat operantem ex eo, sicut ignorantia invincibilis quam importat . . . . peccat vero, si error sit vincibilis; quia talis error excusare non potest operantem ex eo, sicut nec ignorantia vincibilis ex qua oritur.

Objicies: Si laborans conscientia vincibiliter erronea, peccet eam sequendo, peccet etiam eam non sequendo, necessario peccabit: absurdum consequens, ergo, &c.

Resp. *dist. seq. maj.* Necessario peccabit, necessitate hypothetica, si nimirum conscientiam non deponat, quam debet & potest deponere, utpote vincibilem, *conc.* necessitate simplici & absoluta, *nego*. Tota ergo peccandi necessitas, quæ huic homini incumbere videtur, plane est voluntaria, quia rem sedulius perpendere, doctiores consulere ut errorem deponeret, minime dignatus est.

Quæres 6. *Utrum Confessarius teneatur monere pænitentem, qui laborat conscientia vincibiliter erronea?*

Resp. Semper tenetur, etiamsi prævideat monitionem suam pœnitenti profuturam non esse, quia si pœnitens non moneatur, semper peccabit ex ignorantia vincibili, quæ a peccato non excusat.

Hinc pœnitens debet moneri 1. eum interrogat Confessarium, quia tunc habet dubium de licitate suæ actionis. 2. Cum error versatur circa prima juris naturalis principia, vel circa primas eorum conclusiones, quia circa illa ejus ignorantia est tantum vincibilis.

Quæres 7. *Utrum Confessarius teneatur monere pænitentem qui laborat conscientia invincibiliter erronea?*

Resp. 1. Debet eum monere, 1. si error in boni communis dispendium vergat, quidquid sit de monitionis successu: hinc invalide ordinatus moneri debet . . . 2. Si error sit in præjudicium tertii particularis . . . 3. Si error sit de necessariis ad salutem necessitate medii . . . 4. Si spes emendationis effulgeat.

Resp. 2. Non debet eum monere, si monitio nociva magis, quam utilis, futura prævideatur; quia nempe periculum est, ne pœnitens, qui hactenus materialiter tantum peccavit, formaliter postea sit peccaturus, monitionem Confessarii spernendo.

CAPUT II.

De conscientia scrupulosa, & laxa.

Quær. 1. *Quid sunt conscientia scrupulosa & laxa?*

Resp. Scrupulosa est ea, „ qua mens, levibus nixa fundamentis, cum anxietate judicat aliquid esse mali; vel timet, ne aliquid mali subsit in actione bona, vel indifferenti. “

Laxa est ea, „ qua mens, ex levissimis, & quidem cupiditati faventibus, rationibus, licitum esse putat quod malum esse facile deprehendi potest, aut pro levi peccato habet, quod grave communiter reputatur. “ Utraque ad erroneam pertinet.

Quæres 2. *Utrum illæ conscientiæ sint morum regula?*

Resp. Non sunt, quia sunt improbabiles & imprudentes, cum vanis, & futilibus nitantur rationibus, quæ prudentes homines movere non possunt, hinc debent deponi.

Quæres 3. *Utrum scrupulosus possit ac debeat contra scrupulos agere?*

Resp. Si scrupulus sit verum judicium de malitia operis, non potest scrupulosus contra scrupulum non depositum agere: quia scrupulus sic sumptus est conscientia practice erronea, contra quam actu retentam non licet agere; si vero scrupulus sit timor ne aliquid mali subsit in opere, junctus cum judicio absoluto & practico de licitate actionis, tunc scrupulosus debet contra scrupulos operari, ipsos contemnendo ac negligendo, ut obtemperet judicio vero & certo de licitate actionis.

CAPUT III.

De conscientia certa, & dubia.

Quæres 1. *Quid sit conscientia certa?*

Resp. Est *judicium firmum & sine formidine, saltem rationale, de bonitate aut malitia operis hic & nunc agendi*.

Quæres 2. *Quid sit conscientia dubia?*

Resp. Est *suspensio judicii circa bonitatem aut malitiam operis hic & nunc agendi*, vel quia pro neutra parte rationes occurrunt suadentes, in quo casu conscientia dicitur *negative dubia*; vel quia pro utraque parte occurrunt rationes æque ponderantes, tuncque dicitur *dubia positive*.

Quæres 3. *Utrum conscientia practice dubia sit regula morum?*

Resp. Non est: nam regula morum debet determinare ad assensum; atqui conscientia dubia non determinat ad assensum, ut constat ex ejus definitione; ergo, &c. Hinc qui agit cum conscientia dubia non deposita, peccat, quia non agit ex fide; ergo debet deponi.

Quæres 4. *Quo principio conscientia dubia possit deponi, & fieri moraliter certa?*

Resp. 1. In materia justitiæ potest deponi hoc juris principio: *In dubiis melior est conditio possidentis*: quia merito præsumitur possessorem alicujus rei, quam apud se habet, esse verum illius dominum, quate-

quatenus communius evenit, ut qui possidet, rem suam, jusque suum possideat, licet aliter aliquando evenire possit.

Resp. 2. In aliis materiis deponi potest per hanc juris regulam: *Pro eo standum est, pro quo stat præsumptio.* Quia qui in dubiis pro ea parte stat, pro qua stat præsumptio, prudenter agit; ergo licite agit; ergo &c.

Quæres 5. *Si pro neutra parte præsumptio stare clare videatur, quomodo deponendum est dubium?*

Resp. Debet deponi hoc juris principio: *In dubiis tutior pars est eligenda.* Nam Eccl. 3. dicitur: *Qui amat periculum, in illo peribit.* Et cap. 21. *Quasi a facie colubri fuge peccata.* Sed qui in dubio in quo pro nulla parte stat præsumptio, non eligit partem tutiorem, non fugit peccatum tamquam a facie colubri, item se exponit periculo peccandi: ergo peccat; ergo in dubiis tutior pars est eligenda; idque præcipiunt multi Canones.

Objicies 1. Canones, qui dicunt in dubiis partem tutiorem esse amplectendam, sunt tantum consilii, non præcepti; ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Nam Canones illi his constant terminis præceptivis: *Via tutior est eligenda. Semitam debemus eligere tutiorem. Quod certius existimamus, tenere debemus.* Unde Clerus Gallicanus, ann. 1700. hanc interpretationem damnat his verbis: *Neque id consilii, sed præcepti loco habeamus, dicente Scriptura:* qui amat periculum, in illo peribit.

Objicies 2. Lex dubia non potest certam parere obligationem; atqui si in dubio de liceitate actionis ab ea esset abstinendum, lex dubia certam pareret obligationem; ergo &c.

Resp. *dist. maj.* Nam potest certam parere obligationem, petitam ex parte legis de qua dubitatur, *conc.* ex parte legis naturalis quæ vetat, ne quis se exponat periculo peccandi, *nego.* Lex enim naturalis non solum præcipit ut obediamus superioribus, sed etiam vetat, ut nos exponamus evidenti periculo superiorum leges transgrediendi.

CAPUT IV.

De conscientia probabili, & improbabili.

Quæres 1. *Quid sit conscientia probabilis?*

Resp. Est „ actus intellectus, quo ob motivum grave, quamvis absolute fallibile, judicat actionem hic, & nunc exercendam, esse licitam vel illicitam. “ Unde probabilitas est *verisimilitudo.*

Dicitur 1. *Ob motivum grave*, quod si petatur a ratione, probabilitas dicitur *intrinseca:* si ab authoritate doctorum, vocatur *extrinseca.*

Dicitur 2. *Quamvis absolute fallibile*, quia licet illud motivum idoneum sit ad viros pios & prudentes determinandos ad assensum, illos tamen non determinat sine formidine partis oppositæ.

Conscientia improbabilis est: „ actus, quo intellectus ob motivum nullius vel levis momenti, judicat actionem hic & nunc exercendam, esse licitam, vel illicitam. “

Quæres 2. *Quid sit opinio tuta, tutior, & minus tuta?*

Resp. Opinio *tuta est* ea, quæ removet a periculo peccandi. *Tutior*, quæ magis removet. *Minus tuta*, quæ minus removet.

Quæres 3. *Utrum liceat sequi opinionem probabilem hominis libertati faventem, in concursu probabilioris quæ favet legi?*

Resp. Non licet: Nam 1. *Apost.* 1. *ad Thessal.* 5. ait: *Omnia probate, quod bonum est tenete, ab omni specie mala abstinete vos.* Sed qui sequitur opinionem minus probabilem faventem libertati, seu potius cupiditati, 1. *Non omnia probat*, quia non se determinat prudenter. 2. *Non tenet quod bonum est;* quia amplectitur quod ei malum apparet potius quam bonum. 3. *Non abstinet ab omni specie mala;* quia amplectitur quod probabilius malum esse judicat; ergo &c.

2. Illa doctrina est nova, ut declaravit Clerus Gallicanus, ann. 1700. „ Quod ergo in praxi eam nobis liceat sequi sententiam, quam ne ipsi ut probabiliorem eligendam judicemus, *inquit*, hoc novum, hoc inauditum, hoc certis ac notis authoribus postremo demum sæculo proditum, & ab iisdem pro morum regula positum, repugnat huic effato a Patribus celebrato: Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus; nec habere potest christianæ regulæ securitatem. “

3. Quia ille non agit licite, qui non agit prudenter: sed qui eligit sententiam minus probabilem faventem libertati in concursu probabilioris quæ stat pro lege, non agit prudenter: nam non habet certitudinem moralem de honestate suæ actionis, de qua hoc habet judicium: *Probabilius & verisimilius est hanc actionem esse malam & illicitam;* ergo.

Objicies 1. Qui sequitur opinionem probabilem in concursu probabilioris, prudenter agit; nam agit ductus argumentis, quæ viros pios & doctos ad assensum determinare possunt; ergo.

Resp. *nego ant. & prob.* Nam adveniente luce probabilioris sententiæ lux sententiæ minus probabilis statim evanescit; ergo non remanet vere probabilis; ergo viros doctos & pios non potest determinare ad assensum.

Inst. 1. Nullum comparativum destruit positivum; ergo major probabilitas non destruit minorem.

Resp. *dist. ant.* Nullum comparativum, *comparative* sumptum, *conc.* comparativum *adversative* sumptum quomodo hic *to probabilius* sumitur, *nego ant.* Sic Apost. 1. Cor. 7. sumit *to melius*, in hoc textu: *Melius est nubere, quam uri*, non quod bonum sit uri, sed quod ex his duobus inter se comparatis, unum sit bonum, alterum malum.

Inst. 2. Opinio minus probabilis fundatur motivo gravi, alias non esset probabilis; ergo juxta illam licet operari.

Resp. *nego ant.* Fundatur motivo gravi, superato per motivum gravius in oppositum, *conc.* non superato, *nego ant.* Porro motivum grave superatum a graviori, fit leve, nec meretur assensum.

Objicies 2. Licitum est sequi opinionem minus tutam in concursu tutioris: ergo a pari &c.

Resp. *nego cons.* Disparitas est, quod opinio tuta, etiam in concursu tutioris, nulli exponat periculo peccandi, cum tuta supponatur: e contra vero probabilis in concursu probabilioris exponit operantem periculo peccandi contra legem.

Inst.

Inst. Ergo non licet sequi opinionem probabiliorem, imo nec probabilissimam: nam non excludit omnem incertitudinem; ergo habet secum periculum peccati.

Resp. *nego sub.* Ad prob. *dist.* non excludit incertitudinem objectivam & metaphysicam, *conc.* moralem, *nego*. Porro qui agit cum certitudine morali de liceitate suæ actionis, non peccat, quia facit totum quod in se est ad inquirendam veritatem: unde si forte eam non attingat, excusatur a peccato ratione ignorantiæ invincibilis.

Quæres 4. *Utrum liceat sequi opinionem probabilem quæ favet hominis libertati, in concursu æque probabilis quæ favet legi?*

Resp. Non licet, sed tunc ea opinio est tenenda, quæ est tutior. Nam *in dubiis semitam debemus eligere tutiorem*, ex regula Juris; sed qui versatur in æquali opinionum contrariarum probabilitate, versatur in vero ac proprie dicto dubio, cum non sit potior ratio cur intellectus judicet unam opinionem esse veram, quam alteram, & sic in suspenso remaneat inter veritatem & falsitatem; ergo &c.

Objicies 1. Qui habet opiniones utrinque probabiles, non est in dubio vero & proprie dicto; ergo non tenetur partem tutiorem sequi.

Prob. ant. In veris dubiis intellectus neutri parti adhæret; in opinione e contra uni realiter adhæret, licet cum formidine partis oppositæ; ergo &c.

Resp. *dist.* 2. *partem ant.* In opinionem, quæ non concurrit cum contraria æqualiter probabili, intellectus uni parti realiter adhæret, *conc.* quæ concurrit, *nego*. Tunc enim intellectus inter utrumque anceps ac suspensus maneat, necesse est; ergo tutior pars est eligenda, ut vitetur periculum peccati.

Inst. Opinio probabilis non amittit gravitatem sui motivi, ex eo quod concurrat cum opinione opposita æque probabili; ergo non reddit intellectum ancipitem & suspensum.

Resp. *nego ant.* Nam gravitas unius opinionis elidirur per gravitatem opinionis contrariæ æque probabilis, & sic neutra pars apparet magis vera quam falsa, unde intellectus debet suspendere assensum & dissensum, ac proinde manere dubius.

Objicies 2. In dubio tantummodo practico tutior pars est eligenda; atqui intellectus inter duas æquales probabilitates constitutus, licet dubius *speculative*, non est tamen dubius *practice*; ergo.

Resp. *nego min.* Nam intellectus *speculative* dubius est necessario dubius *practice*, cum in praxi nulla occurrit circumstantia quæ dubium speculativum tollat; atqui hic nulla est circumstantia quæ minuat pondus rationum, propter quas intellectus est *speculative* dubius; ergo &c.

Inst. Intellectus speculative dubitans, v. g. utrum contractus *mohatra* sit licitus vel illicitus, potest se determinare per hunc actum reflexum: *Licitum est sequi opinionem certo probabilem*; ergo.

Resp. *nego ant.* Quia supponit falsum, nempe opinionem probabilem in concursu alterius æque probabilis retinere suam probabilitatem, quod falsum esse supra probavimus.

Quæres 5. *Utrum liceat sequi opinionem probabiliorem quæ favet libertati, in concursu minus probabilis quæ favet legi?*

Resp. 1. Non licet in iis quæ sunt necessaria necessitate medii ad salutem, vel quæ requiruntur ad validam administrationem, & receptionem Sacramentorum; quia in his ignorantia invincibilis, aut major probabilitas nihil juvat ad obtinendum finem quem procurare tenemur, cum non possit salus obtineri, nec effectus Sacramenti haberi, nisi reipsa ponantur ea quæ Deus ad hunc finem exigit.

Resp. 2. Licet, ubi agitur de licito actuum humanorum; nam ex D. Thoma 2. 2. qu. 70. art. 2. „ Certitudo non est quærenda in omni materia; in actibus enim humanis, super quibus constituuntur judicia, non potest haberi certitudo demonstrativa, eo quod sunt circa contingentia & variabilia: & ideo sufficit probabilis certitudo, quæ in pluribus veritatem attingat, etsi in paucioribus a veritate deficiat." Atqui si non liceret sequi opinionem minus tutam, quæ sit tutiore notabiliter probabilior, non sufficeret *probabilis certitudo*, sed requireretur *certitudo demonstrativa*, quæ non potest semper haberi, ergo &c. Ratio est, quia opinio probabilior est verior, cum traditioni, quæ est morum regula, sit conformior.

Hinc merito Alex. VIII. & post ipsum Clerus Gallic. anno 1700. hanc prop. damnarunt: *Non licet sequi opinionem probabilem, vel inter probabiles probabilissimam*.

Objicies: Qui sequitur opinionem minus tutam, licet probabiliorem, non est certus de bonitate suæ actionis: ergo &c.

Resp. *dist. ant.* Non est certus metaphysice, *conc.* moraliter, *nego*. Porro certitudo moralis sufficit ut homo tute operetur: etsi enim *admittat formidinem de opposito, & scrupulos, non tamen advertendos, sed contemnendos*, ait Gerson. *lib. 4. de consol. Theologiæ*.

Inst. Qui judicat actionem minus tutam esse honestam, simul judicat eam forte esse illicitam, ergo non est certus moraliter.

Resp. *dist. ant.* Simul judicat eam forte esse illicitam, illicitate materiali invincibili, *conc.* formali, vel materiali vincibili, *nego min.* Formido ergo, quam admittit opinio probabilior, non impedit certitudinem moralem de licito actionis; unde est contemnenda, ut docet Gerson.

TRACTATUS IX.

DE LEGIBUS.

Nota. Agendum est hic 1. de Legibus in communi; 2. de Lege æterna; 3. de Lege naturali; 4. de Lege positiva divina; 5. de Lege humana.

CAPUT PRIMUM.

De Legibus in communi.

Quæres 1. *Quid sit Lex?*

Resp. Est, *Rationis ordinatio stabilis ad bonum publicum promulgata ab eo qui curam communitatis habet, cum intentione obligandi subditos.*

DI-

Dicitur 1. *Ordinatio*; id est præceptum, quod tenet locum generis; omnis enim lex est præceptum, sed non omne præceptum est lex.

Dicitur 2. *Ordinatio rationis*; id est, rationi consentanea & justa tum ex parte objecti, quod debet esse bonum, honestum & moraliter possibile, tum ex parte Largitoris, qui suam potestatem non debet excedere, tum ex parte subditorum, inter quos servari debet proportionis æqualitas in onerum distributione, quæ debet fieri pro cujuscumque virium & facultatum proportione.

Dicitur 3. *Stabilis*; id est, non ad tempus, sed in perpetuum duratura, nisi abrogetur, vel nisi mutatis circumstantiis noxia aut inutilis fiat.

Dicitur 4. *Ad bonum publicum*; quia est finis legis & potestatis legislativæ.

Dicitur 5. *Promulgata*; id est, intimata subditis, qui aliter non possent legem observare.

Dicitur 6. *Ab eo qui curam Communitatis habet*; id est, qui jurisdictionem exteriorem habet in communitatem perfectam; v. g. in Ecclesiam, Regnum, Provinciam, Diœcesim, &c.

Dicitur 7. *Cum intentione obligandi subditos*; per quod lex distinguitur a consilio, quod per se non obligat, etsi sit morum regula.

Quæres 2. *Quid sit legis promulgatio?*

Resp. Est *authentica illius notificatio sis facta, a quibus Legislator vult eam impleri*.

Quæres 3. *Utrum promulgatio sit de essentia Legis?*

Resp. Est complementum essentiale legis, prout actu & de facto obligantis; ratio est, quia voluntas Legislatoris per promulgationem constituitur formaliter in esse regulæ, cui subditus se conformare debet, juxta illud D. Aug. apud Gratianum, dist. 4. c. 3. *Leges instituuntur, cum promulgantur*; ergo ante promulgationem non habet completam rationem legis.

Objicies 1. Lex regula, promulgatio vero est applicatio regulæ; ergo, &c.

Resp. *nego maj.* Promulgatio est applicatio regulæ sumptæ incomplete *conc.* sumptæ complete, *nego maj.* & sic ad minorem. Itaque lex incomplete sumpta est voluntas interna Legislatoris; lex vero complete sumpta, est eadem voluntas rite applicata per promulgationem, & ideo promulgatio est complementum essentiale legis complete sumptæ.

Objicies 2. Lex obligat non solum eos quibus jam innotuit, sed & eos quibus est incognita; ergo promulgatio non est de essentia legis.

Resp. *nego cons.* Equidem divulgatio legis, qua cuilibet subdito in particulari innotescit, non est de essentia legis; bene vero promulgatio, ad quam sufficit, ut cum requisitis solemnitatibus facta, cuilibet particulari facile innotescere possit, qua posita, omnes lege constringuntur, sive qui eam norunt, sive qui eam ignorant, etiam invincibiliter: licet enim ignorantia invincibilis eos excuset a peccato, non tamen eos reddit habiles ad actus, ad quos per legem sunt inhabiles facti.

Quæres 4. *Utrum lex prioris legis revocatoria debeat promulgari?*

Nota: Lex alia est *favorabilis*, quæ est præter jus commune, & nulli affert præjudicium. Alia *odiosa*, quæ juri communi adversatur, aut alteri nocet.

Resp. 1. Lex, prioris legis favorabilis revocatoria, debet promulgari, nam vera lex debet promulgari, nisi jus aliter statuat; atqui lex revocatoria est vera lex, nec jus statuit eam non debere promulgari; ergo, &c. Hinc lex revocatoria privilegii audiendæ Missæ tempore interdicti debet promulgari.

Resp. 2. Lex prioris legis odiosæ revocatoria, non debet promulgari, quia illa lex est favorabilis; atqui ex juris axiomate: *In favorabilibus necessaria non est promulgatio*; ergo, &c.

Resolves: Plurimas facultates, quæ in Concilio Tridentino Episcopis largiuntur, esse ubique terrarum validas, licet in singulis Provinciis Concilium non sit promulgatum; quia substractio harum facultatum, quæ jure Communi Episcopis competunt, erat ipsi oneri.

CAPUT II.

De Lege æterna.

Quæres 1. **Q**uid sit lex æterna?

Resp. Definitur a D. Aug. *Ratio divina, vel voluntas, ordinem naturalem servari jubens, & perturbari vetans.*

Dicitur 1. *Ratio divina*: id est, in mente divina existens.

Dicitur 2. *Dei voluntas*: quia lex in actu voluntatis formaliter existit, *Psalm. 102. Deus notas fecit vias suas Moysi, & filiis Israel voluntates suas*, id est, leges & præcepta.

Dicitur 3. *Ordinem naturalem servari jubens*, &c. Id est, ordinem generalem ad quem res sunt institutæ, v. g. quod ignis sursum inclinetur, lapis vero deorsum.

Quæres 2. *Utrum omnia subjiciantur legi æternæ?*

Resp. Omnia subjiciuntur: nam creaturæ rationales ipsi subjiciuntur ut præcipienti vel prohibenti: irrationales vero illi subjiciuntur ut ordinanti & moventi illas in suos fines, non vero ut præcipienti, quia non sunt capaces præcepti, & obedientiæ.

Quæres 3. *Utrum omnes leges a lege æterna deriventur?*

Resp. *affirm.* Nam de lege æterna dicitur, Proverb. 8. *Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt.* Ratio est, quia in omnibus moventibus ordinatis, virtus secundi moventis derivatur a primo; ergo necesse est quod omnes rationes gubernationis, quæ sunt in inferioribus gubernantibus, a lege æterna deriventur.

Quæres 4. *Quomodo leges ab æterna derivantur?*

Resp. Derivantur diversimode: nam lex divina ab æterna immediate profluit; lex naturalis mediante lumine rationis; lex humana mediante potestate principibus communicata.

CAPUT III.

De lege naturali.

Quæres 1. **Q**uid sit lex naturalis?

Resp. Definitur a D. Thom. 1. 2. qu. 91. art. 2. *Participatio legis æternæ in rationali creatura.*

Dicitur 1. *Participatio legis æternæ*: quia illius est fulgor & radius, per quod convenit cum omnibus

bus legibus positivis; omnes enim, si justæ sint, ab æterna derivantur.

Dicitur 2. *In rationali creatura*: quia eius menti ab authore naturæ imprimitur: per quod differt a legibus positivis, quarum nullum vestigium in cordibus nostris reperitur, cum sint prorsus extrinsecæ.

Quæres 2. *Quanam pertineant ad legem naturæ?*

Resp. Omnia præcepta, ad quæ ex natura rei & independenter a quacumque lege positiva obligamur: talia sunt:

1. Universalissima principia practica cuilibet naturaliter nota, quale est istud: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.*

2. Ea præcepta, quæ ex primis principiis per facilem & evidentem discursum deducuntur; sic ex hoc principio: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, ista facile deducuntur: *ergo non est furandum, non est occidendum*, & alia Decalogi præcepta.

3. Ea præcepta quæ ex primis principiis non nisi difficili, nec statim obvio discursu deducuntur: quo modo ex hoc principio *quod tibi fieri non vis*, &c. concluditur: *Ergo ne divitibus quidem pecunia danda est ad usuram.*

Quæres 3. *Utrum omnes actus virtutum pertineant ad legem naturæ?*

Resp. Pertinent, si spectentur secundum rationem genericam qua sunt virtuosi, quia ad eos sic spectatos natura inclinat. Non pertinent vero, si spectentur secundum proprias suas species, v. g. si actus temperantiæ spectetur ut exercendus per abstinentiam a carnibus, sic non est de lege naturali, sed positiva, pendet enim ex voluntate & præcepto Ecclesiæ.

Quæres 4. *Utrum pertineat ad legem naturalem, ut actus virtutis fiat ex motivo honesto & virtuoso?*

Resp. *affirm.* Quia lex naturalis præcipit ut actus hominis sint semper rectæ rationi consentanei; atqui actus virtutum facti ex motivo pravo non sunt rectæ rationi consentanei; ergo.

Quæres 5. *Utrum lex naturalis possit mutari?*

Resp. 1. Non potest mutari proprie: nam legem mutari proprie, est legem desinere, vel *per se ipsam*, cum de justa fit injusta, vel per *abrogationem & irritationem*; atqui lex naturalis 1. de justa non potest fieri injusta, cum nihil præcipiat nisi quod est intrinsece bonum, nihilque prohibeat, nisi quod est intrinsece malum. 2. Non potest abrogari, neque irritari, cum nihil aliud sit quam legis æternæ radius, quæ est indefectibilis, & tam necessaria quam ipse Deus, cui identificatur.

Resp. 2. Potest mutari improprie, nimirum *per substractionem materiæ*, cum nempe id quod erat materia legis naturalis, desinit esse ejusdem materia; v. g. alienum retinere invito domino, est materia legis naturalis prohibentis; at per legitimam præscriptionem desinit esse materia illius legis, quia desinit esse alienum, proindeque potest invito domino retineri.

Quæres 6. *Utrum simplex interpretatio locum habeat in lege naturali?*

Resp. *affirm.* Nam simplex interpretatio nihil aliud est quam simplex terminorum legis expositio; atqui legis naturalis termini quandoque exponi debent; sic hoc præceptum: *Non occides*: exponi debet de occisione facta *authoritate privata*, vel, *extra casum justæ defensionis*, cum hi casus in universalitate legis naturalis non comprehendantur.

Quæres 7. *Utrum epikeia locum habeat in legs naturali?*

Resp. *negat.* Quia lex naturalis excipit omnes casus excipiendos; ergo &c.

Quæres 8. *Utrum Deus possit dispensare in lege naturali?*

Resp. Non potest, quia non potest facere ut quod est intrinsece malum, sit honestum & licitum.

Objicies: Deus non semel dispensavit in lege naturali: & quidem 1. cum Abrahamo, ut ei liceret filium occidere. 2. Cum Israelitis, ut Ægyptiorum vasa aurea furarentur: 3. Cum Osea, ut fornicarie ad meretricem accederet. 4. Cum Patriarchis, ut plures haberent uxores. 5. Cum Judæis, ut secundas inirent nuptias. 6. Cum iisdem, ut ab alienis sumerent usuras. 7. Cum obstetricibus Ægyptiacis, ut mentirentur. 8. Cum primis hominibus, ut proprias sorores in uxores sumerent; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Dispensavit improprie, substrahendo nimirum materiam legis naturalis, *conc.* proprie, manente nimirum legis naturalis materia, *nego ant.* Et quidem:

1. Deus, ut supremus vitæ & necis Dominus, prius dedit Abrahamo jus in vitam filii, quam illi præceptum de eo occidendo imponeret, & sic substracta est materia legis naturalis, quæ solum vetat homicidium authoritate privata factum.

2. Deus, ut supremus rerum omnium Dominus, transtulit in Israelitas dominium eorum quæ abstulerunt ab Ægypto; unde quod rapuerunt, non erat alienum, sed suum.

3. Deus non concessit Oseæ ut accederet ad mulierem meretricem ante matrimonium initum, sed præcepit, ut eam, quæ prius fornicaria fuerat, duceret in uxorem, & ad eam affectu maritali accederet, in quo nihil est alienum a jure naturali.

4. Lex naturalis non prohibet matrimonium unius cum pluribus uxoribus, quando Deus, disponens de jure matrimonii in bonum universi, dominium corporis viri ab una uxore in plures dividit, & impedit incommoda quæ ex uxorum pluralitate sequi possent.

5. Deus non permisit Judæis, ut secundas inirent nuptias, nisi post irritatum vinculum prioris matrimonii, quod non est amplius contrarium juri naturali.

6. Deus non concessit Judæis, ut ab omnibus alienis acciperent usuras, sed ab illis quibuscum justum bellum gerebant, quibus non fortunas modo, sed & vitam eripere poterant; unde quod gerebant, erat suum jure belli, non alienum.

7. Deus cum obstetricibus non dispensavit in mendacio, unde vere peccaverunt mentiendo, neque eas remuneravit propter mendacium, sed propter bonam intentionem, qua volebant prodesse Hebræis mulieribus, licet medium fuerit vitiosum.

8. Matrimonium fratris cum sorore inter filios Adami non fuit prohibitum jure naturæ *compellente necessitate* propagandi genus humanum, ait D. Aug. *lib. de civit. c.* 16. cum enim unicus mas, & unica fœmina a Deo condita fuissent, necesse fuit ut sorores fratribus commiscerentur.

Inst. Deus per summum Pontificem dispensat in voto & juramento; ergo.

Resp. *dist. ant.* Dispensat proprie, *nego*; improprie, votum nempe & juramentum relaxando & tollendo, *conc.* Porro, ea relaxatione facta, tollitur obligatio juris naturalis de reddendo promisso.

CAPUT IV.

De lege positiva divina.

Quæres 1. *Quotuplex est lex divina positiva?*

Resp. Duplex, vetus, seu Mosaica, & nova, seu Evangelica.

Quæres 2. *An lex vetus fuerit bona?*

Resp. *affirm.* Juxta illud Apostoli, Rom. 7. *Lex quidem Sancta, & mandatum Sanctum, & justum, & bonum.* Nec mirum; nam fuit regula morum data a Deo: Christus eam executioni mandavit; ergo.

Objicies 1. Ezech. cap. 20. dicit Deus: *Dedi eis præcepta non bona, & judicia in quibus non vivent*; ergo.

Resp. *dist. ant.* Dedi permissive, *conc.* positive, *nego ant.* Scilicet textus ille debet intelligi de tyrannicis gentilium præceptis colendi Moloch per mactationem primogenitorum, quibus subdi Israelitas permisit Deus in pœnam suæ idololatriæ; unde addit: *Et pollui eos*, id est, permisi eos pollui, *in muneribus suis, cum offerent omne quod aperit vulvam.*

Inst. 1. Ex Apost. Rom. 8. lex culpa non vacavit; ergo.

Resp. *dist.* Non vacavit culpa, sumpta pro infirmitate & imperfectione, *conc.* pro peccato, quasi aliquid mali contineret, *nego*. in hoc autem fuit infirma, quod per se homines justificare non poterat, sed tantum per fidem in Christum venturum.

Inst. 2. Rom. 5. dicitur: *Lex subintravit ut abundaret delictum*; ergo cupiditati fomenta præbuit.

Resp. *nego conseq.* Nam particula, *ut*, non significat causam, sed occasionem, ita ut sensus sit: *Lex subintravit unde factum est* (propter depravationem naturæ nitentis in vetitum) *ut abundaret delictum*: ita interpretatur Cornelius a Lapide.

Objicies 2. *cum Quesnello*: Lex vetus carebat gratia ad sui observationem necessaria; ergo.

Resp. *nego ant.* Licet enim gratia per legem non daretur, una tamen cum lege conferebatur; *scilicet, fidei mediatoris, per quem justificati sunt antiqui Patres, sicut etiam nos justificamur*, ait D. Thom. 1. 2. q. 98. art. 1. ad 4.

Quæres 3. *Quot genera præceptorum complectebatur lex vetus?*

Resp. Tria, nempe *moralia*, quæ ordinantur ad mores juxta rectæ rationis normas componendos, continenturque in Decalogo. *Cæremonialia*, quibus certi ritus ad Dei cultum ordinati præscribuntur. Tandem *judicialia*, quibus præscribitur modus justitiæ inter Judæos servandæ.

Quæres 4. *Quosnam obligaverit lex vetus?*

Resp. Solos obligavit Judæos, quibus solis data fuit: Psal. 147. *Non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis.* Tamen gentiles præceptis moralibus fuerunt subditi, non tamen vi legis scriptæ, sed vi solius legis naturalis.

Quæres 5. *Utrum lex vetus sit abrogata?*

Resp. *affirm.* Nam ex Apost. Hebr. 7. *Translato Sacerdotio necesse est ut legis translatio fiat.* Atqui Sacerdotium Aaronicum penitus & absolute translatum fuit & abrogatum; ergo & lex Mosaica; unde, Apostol. Rom. 6. dicit absolute: *Non estis sub lege, sed sub gratia.*

Objicies: 1. Baruch. 4. dicitur: *Lex quæ est in æternum*; ergo.

Resp. *nego cons.* Eodem enim sensu lex dicitur esse *in æternum*, quo omnes leges dicuntur perpetuæ; nimirum 1. Quia sunt ad longum tempus; 2. Quia in earum promulgatione nullus apponitur determinatus terminus; unde semper durant, donec abrogentur.

Objicies 2. Tenemur adhuc servare præcepta Decalogi; ergo lex vetus non fuit abrogata quoad præcepta moralia.

Resp. *dist. ant.* Tenemur vi legis naturali & Evangelicæ, *conc.* vi legis Mosaicæ, *nego*. Unde nego conseq.

Quæres 6. *Quandonam lex vetus fuerit abrogata?*

Resp. 1. Fuit abrogata secundum se ipsa Christi morte; nam Apostolus *Hebr.* 7. ait: *Translato Sacerdotio, necesse est ut & Legis translatio fiat.* Atqui Sacerdotium Aaronicum fuit translatum, & novum conditum, cum Christus, novus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, seipsum Patri in cruce obtulit, juxta illud Hebr. 10. *Aufert primum* (Sacerdotium) *ut sequens statuat*; ergo.

Resp. 2. Non fuit abrogata quoad vim obligandi, nisi in festo Pentecostes; quia non prius desiit obligare, quam lex nova cœperit obligare, juxta illud Ephes. 2. *Legem mandatorum decretis* (Evangelicis) *evacuans*; atqui lex nova non cœpit obligare, nisi in die Pentecostes, quo primum fuit sufficienter promulgata; ergo.

Objicies: SS. Patres docent communiter legem veterem in ipsa Christi morte mortuam esse; ergo tunc desiit obligare.

Resp. *dist. ant.* Docent mortuam fuisse, secundum se, *conc.* quoad obligationem & effectum, *nego*. Adhuc enim utiliter observabatur.

Quæres 7. *Utrum lex vetus, statim atque inutilis ac mortua evasit, quoad præcepta cæremonialia, evaserit etiam mortifera*, ita ut non potuerit amplius absque peccato observari?

Resp. *negat.* Nam Apostoli, pro loco & tempore œconomiæ causa, sed non ex necessitate salutis, aliquos ritus cæremoniales usurparunt, sic D. Paulus, *Actor.* 16. Timotheum ex matre Judæa natum *circumcidit propter Judæos, qui erant in illis locis.* Item, de consilio Jacobi & seniorum, sese purificavit cum Judæis, & cum illis ingressus est Templum, juxta legis præscriptum, &c. ergo.

Objicies: Apostoli ficte tantum & simulatorie usurparunt legalia; ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Nam illa simulatio fuisset verum mendacium, cultus superstitiosus, & scandalum, alios enim suo exemplo induxissent ad peccandum; atqui nunquam illa licita esse possunt; ergo.

Inst. Post Evangelium promulgatum, ritus legales erant falsi; ergo Apostoli non potuerunt illos servare.

Resp. *nego ant.* Neque enim Apostoli ritus legales usurpabant, ut Christum præfigurarent: sic enim fuis-

fuissent falsi; sed eos duntaxat usurpabant, ut Synagoga cum honore sepeliretur, quod erat maxime licitum.

Quæres 8. *Quo præcis tempore lex vetus evaserit mortifera?*

Resp. Evasit mortifera quadragesimo circiter post Christi mortem anno, cum eversum fuit a Tito & Vespasiano Imperatoribus Romanis Templum Hierosolymitanum, quia tunc non erat amplius necessarium deferre honorem Synagogæ penitus sepultæ.

Quæres 9. *Quid sit lex nova?*

Resp. Describi potest, *Lex per se justificativa, a Christo condita, ab Apostolis die Pentecostes promulgata, & ad finem mundi duratura.*

Quæres 10. *Utrum lex Evangelica sit vera lex?*

Resp. *affirm.* Nam continet præcepta ad bonum Ecclesiæ ordinata, de quibus Christus, *Joann.* 14. ait: *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me.* Unde Christus, *Isaiæ* 33. dicitur, *Dominus legifer noster.*

Objicies 1. Rom. 6. dicitur: *Non estis sub lege, sed sub gratia.* Et 1. ad Timoth. 1. *Lex justo non est posita, sed injustis;* ergo, &c.

Resp. *nego consequ.* Primus enim textus intelligitur de lege Mosaica, quæ erat nuda lex, præcipiens, sed non juvans interius ad præstandum quod jubebat .... Secundus textus intelligitur de lege pœnas intentante, quæ non est posita justo, qui sponte facit bonum quod lex imperat.

Quæres 11. *Quotuplicis generis sint præcepta novæ legis?*

Resp. Triplicis; scilicet, 1. *moralia*, quæ licet non sint a Christo instituta, ab eo tamen sunt confirmata, explicata, & ab erroribus, quibus ex malitia hominum obvoluta fuerant, vindicata. 2. *Præcepta fidei*, quæ sunt a Christo clarius explicata, ita ut explicite teneamur credere, quæ in lege veteri solum implicite credebantur. 3. *Præcepta sacramentalia*, quæ sunt a Christo de novo instituta, ut sint loco veterum quæ sunt ab eo abrogata.

CAPUT V.

De Lege humana in genere.

Quæres 1. **Quid sit lex humana?**

Resp. Est ***rationis ordinatio stabilis, ad bonum publicum condita, & promulgata ab homine qui curam communitatis politicæ aut Ecclesiasticæ habet, cum intentione obligandi subditos.***

Quæres 2. *Quinam possint ferre leges?*

Resp. Possunt omnes, qui habent curam communitatis perfectæ, id est, quæ sibi sufficit ad assequendum finem, ad quem instituta est.

Hinc 1. omnes principes supremi, & regiones quæ sunt sui juris, possunt condere leges civiles pro suis subditis.

Hinc 2. possunt condere leges ecclesiasticas S. Pontifex & Concil. Œcumenicum pro tota Ecclesia, Concilia nationalia pro tota natione, Provincialia pro Provincia, Episcopi pro sua Diœcesi, Legati summi Pontificis pro territorio suæ Legationis, &c.

Quæt. 3. *Quænam sit materia legum humanarum?*

Resp. Materia legum civilium est bonum communitatis temporale; propria vero legis canonicæ materia est bonum communitatis spirituale.

Quæres 4. *Utrum lex civilis possit præcipere actus internos?*

Resp. 1. Potest indirecte præcipere actus internos, qui per se conjuncti sunt cum actibus externis; sic potest præcipere juramenti præstationem, bonorum venditionem; atqui neutrum potest subsistere absque interno voluntatis consensu; ergo, &c. 2. Non potest præcipere actus mere internos, quia non sunt necessarii ad finem ad quem instituta est, nempe ad conservandam pacem & tranquillitatem reipublicæ.

Quæres 5. *Utrum lex Ecclesiastica possit præcipere actus internos?*

Resp. Potest præcipere 1. actus internos qui *per se* conjuncti sunt cum externis, unde Innocentius XI. hanc damnavit propos. *Præcepto communionis annuæ satisfit per sacrilegam Dominici corporis manducationem.* 2. Potest præcipere actus internos, qui *per accidens* conjuncti sunt cum externis: sic præcipit ut fideles Deum exorent ad pacem inter christianos principes obtinendam; atqui hæc intentio est actus internus; ergo, &c. 3. Probabilius potest præcipere actus mere internos, quia maxime conducunt ad salutem æternam, quæ est finis proprius legis ecclesiasticæ. Hinc Concil. Trident. *sess.* 6. exponens doctrinam de justificatione, *districtius inhibet, ne deinceps audeat quisquam aliter credere, prædicare, aut docere,* &c.

Objicies: Nec potestas Ecclesiastica, nec civilis judicant de actibus internis; ergo nec possunt eos præcipere.

Resp. *dist. conseq.* Non possunt quoad vim coactivam, *conc.* quoad vim directivam, *nego conseq.* Ut ergo lex possit aliquid præcipere, sufficit ut homines ad id quod justum est, possit dirigere obligando eos sub culpa a Deo punienda. Deinde Ecclesia non judicat de actibus exterioribus occultis, & tamen eos præcipit.

Quæres 6. *Utrum modus legis cadat sub præcepto, seu quomodo debet impleri opus præceptum ut satisfiat legi?*

Resp. Debet impleri, 1. *Voluntarie*, quia præcipitur actus humanus. 2. *Cum intentione*, saltem interpretativa, *adimplendæ legis*, quia actus hominis ultra intentionem ejus non operantur. 3. *Ex fine honesto*, si sit lex ecclesiastica, quia non præcepit nisi actus ad æternam salutem conducentes; ergo debent fieri propter finem honestum.

Quæres 7. *Utrum finis legis extrinsecus, seu a Legislatore intentus, cadat sub præcepto?*

Resp. Cadit, si præcipiatur a Legislatore, non cadit si non præcipiatur.

Quæres 8. *Utrum leges humanæ, etiam pontificiæ, non ante obligent, quam in singulis provinciis promulgatæ fuerint?*

Resp. Non ante obligant; id enim pro Legibus civilibus declaratur authentica, *ut factæ novæ constitutiones:* & pro Ecclesiasticis constat ex Ecclesiæ praxi, quæ semper suarum legum promulgationem summa sollicitudine fieri curavit. Unde etiam Romæ valida habentur matrimonia clandestina in iis locis contracta, ubi Concilium Tridentinum nondum est promulgatum.

Quæres 9. *Utrum requiratur consensus, seu acceptatio populi, ut lex humana obliget?*

Resp. *negat.* Nam lex humana a Legislatore absoluto absolute lata ad sui acceptionem obligat, juxta illud Apost. Rom. 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Unde hæc prop. *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a principe promulgatam*, damnata est ab Alexandro VII. & Clero Gallicano anno 1700.

Quæres 10. *Quinam legibus humanis teneantur?*

Resp. 1. Certum est, quod omnes & soli subditi, rationis usum habentes, subdantur legibus humanis: quia potestas legislativa, subjectionem in aliis essentialiter connotat . . . . Hinc Legislator non tenetur suis, vel prædecessorum suorum legibus, neque quoad vim directivam, neque quoad vim coactivam: sed tenetur tantum vi legis naturalis dictantis ut superior suis subditis præbeat exemplum: unde illa utriusque juris axiomata: *Justum est principem legibus obtemperare suis*, cap. justum, dist. 9. *digna vox est majestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri*, lege 4. Cod. de legibus.

Objicies: Vis directiva non necessario sequitur superioritatem in eum quem obligat, ergo Legislator tenetur legibus suis quoad vim directivam.

Resp. *nego ant.* Nam lex non dirigetet nisi per modum regulæ consulentis, non obligantis.

Quæres 11. *Utrum Clerici, peregrini, advenæ, & vagi teneantur legibus?*

Resp. 1. Clerici, salva eorum immunitate, tenentur legibus civilibus; quia sunt partes communitatis politicæ, de quibus, sicut de aliis dixit Apostolus, Rom. 13. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.*

Resp. 2. Peregrini & advenæ non teneantur quidem patriis legibus, nisi absint in fraudem, quia Legislatoris jurisdictio ita est affixa proprio territorio, ut extra illud non extendatur; sed ipsi, sicut & vagi, tenentur legibus locorum in quibus versantur, vel per quæ transeunt: ibi enim lex ligat, ubi persona forum sortitur.

Quæres 12. *Utrum leges humanæ obligent in conscientia?*

Resp. Obligant, & quidem 1. Canonicæ, Matth. 18. *Quod si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus*, id est, publicus peccator. 2. Civiles, juxta illud, Rom. 13. *Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.*

Objicies. Potestas civilis est mere temporalis; ergo non obligat in foro conscientiæ.

Resp. *dist. ant.* Est mere temporalis ratione objecti, nempe versatur tantum circa res fluxæ ac labentis naturæ, *conc.* ratione debiti quod imponit, *nego ant.* Est enim potestas quæ a Dei potestate emanat, juxta illud Apostoli: *Non est potestas nisi a Deo.*

Quæres 13. *Quot requirantur, ut lex humana obliget sub mortali?*

Resp. Duo, 1. Ut materia sit gravis, alias lex esset injusta. 2. Ut intentio Legislatoris sit graviter obligandi, quia legis humanæ obligatio tota pendet a libera Legislatoris voluntate. Dignoscitur autem Legislatorem velle obligare sub mortali: 1. Ex gravitate verborum quibus utitur, ut cum dicitur: *Sub indignatione Dei. In virtute sanctæ obedientiæ*, &c. Ex gravitate pœnæ quæ transgressoribus imponitur, qualis est pœna excommunicationis, mortis, confiscationis bonorum, &c.

Quæres 14. *Utrum lex humana obliget cum gravi periculo, etiam mortis?*

Resp. Non obligat ordinarie, quia nemo tenetur ad id quod est moraliter impossibile; obligat tamen aliquando, nempe 1. Cum id exigit reipublicæ conservatio. 2. Cum violatio legis cederet in contemptum fidei, vel legitimæ auctoritatis, quia talis contemptus est intrinsece malus. 3. Cum lex violari non potest sine scandalo.

Quæres 15. *An peccet contra legem, qui non tollit, aut qui ponit impedimentum executioni legis?*

Resp. Peccat, quia qui præcipit finem, præcipit etiam media necessaria ad assecutionem illius finis, nisi tamen illud impedimentum sit vel necessarium, vel tam utile, ut melius sit illud non tolli, quam legem servari, qualis est necessitas opitulandi infirmo tempore Missæ: certum est enim legem humanam non adeo stricte obligare, ut ad eam implendam tolli debeant impedimenta necessaria, aut maxime utilia.

Quæres 16. *An qui non potest totum opus præceptum implere, teneatur ad partem quam potest?*

Resp. Tenetur, si præceptum sit de re divisibili: unde Innoc. XI. damnavit hanc propos. *Qui non potest recitare matutinum, & laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur quia major pars trahit ad se minorem.*

Quæres 17. *Utrum eodem tempore duobus præceptis satisfieri possit per plures actus?*

Resp. Potest, modo unus actus non impediat alium, nec aliter mentem suam expressesit Legislator. Ratio est, quia facit id quod lege præcipitur. Sic qui tempore Missæ recitat Horas canonicas, satisfacit utroque præcepto; sed non satisfacit qui tempore Missæ confitetur peccata, quia confessio impedit attentionem quæ auditioni Missæ debetur: nam Ecclesia præcipit assistere Missæ per modum orationis; sed qui confitetur, non assistit per modum orantis; ergo, &c.

Quæres 18. *An per unum eundemque actum possint impleri plura præcepta?*

Resp. Possunt, quoties superior prudenter existimatur id concedere, quia obligatio legis non excedit voluntatem Legislatoris: sic qui tenetur ad Horas canonicas ratione ordinis & beneficii, unica recitatione utrique obligationi satisfacit.

Quæres 19. *Quænam sit differentia inter obligationem legis affirmativæ & negativæ?*

Resp. In hoc differunt, quod lex affirmativa obliget semper, sed non pro semper; e contra lex negativa obligat semper, & pro semper: sic nullo tempore licitum est furari, quia præceptum, *non furaberis*, est negativum.

CAPUT VI.

De variis speciebus legum humanarum.

Quæres: *Quotuplex sit lex humana?*

Resp. Duplex, nempe scripta, & non scripta, seu consuetudinaria. Et utraque vel est mere preceptiva aut prohibitiva, vel pœnalis, vel favorabilis,

bilis, vel irritans. De mere præceptiva vel prohibitiva hucusque disseruimus; restat agendum 1. de lege scripta, & consuetudinaria; 2. de lege pœnali; 3. de lege favorabili; 4. de lege irritante.

§. I. *De lege scripta & consuetudinaria.*

Quæres 1. *Quotuplex sit lex scripta?*
Resp. Duplex, *civilis*, quæ jus civile, & *ecclesiastica*, quæ jus Canonicum appellatur.
Quæres 2. *Quid sit Jus civile?*
Resp. Est corpus juris quod constat quinque partibus, nimirum institutionibus, digesto, codice, novellis, seu authenticis, & libro feudorum.
Quæres 3. *Quid sit Jus canonicum?*
Resp. Definitur: *Jus quod civium*, (christianorum scilicet) *actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit*. Constat sex partibus, nempe decreto, decretalibus, sexto decretalium, clementinis, extravagantibus Jo. XXII. & extravagantibus communibus.
Quæres 4. *Quid sit consuetudo?*
Resp. Definitur a D. Isidoro: *Jus quoddam, moribus institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex.*
Dicitur 1. *Moribus institutum*: id est frequentatione actuum ejusdem rationis, a majori & saniori parte communitatis exercitorum, cum animo se obligandi.
Dicitur 2. *Cum deficit lex*: id est, cum circa aliquid lex non est lata, vel cum est inutilis, vel cum est dubia aut obscura.
Quæres 5. *Quotuplex sit consuetudo?*
Resp. Triplex, nimirum, alia est *secundum legem*, quæ interpretatur legem, aut quæ est legis existentis executio. Alia est *præter legem*, quæ nec lege præcipitur, nec legi adversatur. Alia *contra legem*, quæ legi adversatur: talis est consuetudo, quæ viget in quibusdam Diœcesibus, vescendi carnibus singulis sabbatis a Nativitate Dominis usque ad festum Purificationis inclusive.
Quæres 6. *Quot sint effectus consuetudinis?*
Resp. Tres; nempe, 1. legem dubiam interpretari; 2. legem novam inducere; 3. veterem abrogare.
Quæres 7. *Quot requirantur conditiones, ut consuetudo vim legis habeat, aut legem abroget.*
Resp. Requiritur, 1. *Ut sit honesta, & bono communi utilis*; alias esset corruptela. 2. *Ut adsit consensus Legislatoris, saltem tacitus*: id est, ut non contradicat, cum facile contradicere posset. 3. *Ut sit legitime præscripta*, id est, continuata toto tempore ad præscribendum requisito, quod est spatium 10. annorum pro legibus civilibus, & 40. annorum pro legibus Ecclesiasticis; ratio est, quia leges sunt jura; atqui ad præscribenda jura civilia requiruntur 10. anni, & ad præscribenda jura Ecclesiastica requiruntur 40. anni; ergo, &c.

§. II. *De lege favorabili, seu de privilegiis.*

Quæres 1. *Quid sit privilegium?*
Resp. Definitur ab Innoc. III. *Lex privata, aliquid speciale concedens*. 1. Est *lex*, respectu communitatis, quæ tenetur non impedire usum privilegii. 2. Est *privata*, quia, licet ejus motivum formale sit bonum commune, tamen objectum ejus materiale respicit bonum alicujus, vel aliquorum particularium. 3. *Aliquid speciale indulget*, præter, vel contra jus commune.
Quæres 2. *Quomodo dividatur privilegium?*
Resp. *Dividitur* 1. In *reale*, quod immediate conceditur alicui rei; v. g. loco, dignitati, &c. hoc transit ad successores: & *personale*, quod immediate conceditur personæ ratione sui: hoc extinguitur cum persona.
Dividitur 2. In *favorabile*, quod privilegiato confert commodum, nullique affert incommodum; unde est latæ interpretationis: & *odiosum*, quod uni confert commodum, & alteri præjudicium; talis est exemptio a tributis, quæ alios onerat: unde est strictæ interpretationis, quia *odia sunt restringenda*. Porro privilegium datum *motu proprio*, semper censetur favorabile.
Quæres 3. *Utrum quis privilegio contra legem concesso uti possit extra territorium concedentis?*
Resp. Non potest, si privilegium sit locale, quia annexum est territorio concedentis; potest vero, si sit personale, quia afficit personam, eamque sequitur quocumque eat.
Quæres 4. *Quot modis privilegium amittatur?*
Resp. Amittitur 1. Lapsu temporis, si sit temporale. 2. Per liberam renuntiationem privilegiati. 3. Per non usum spatio ad præscriptionem sufficiente, si alios graver, quia est tacita illius renuntiatio. 4. Per usum privilegio formaliter contrarium, si gravet alios, est enim præsumpta renuntiatio. 5. Per abusum; post sententiam Judicis declaratoriam. 6. Per revocationem concedentis, vel ejus successoris, privilegiato significatam.

§. III. *De lege pœnali.*

Quæres 1. *Quid sit lex pœnalis?*
Resp. Est ea, quæ pœnam transgressoribus expresse constituit. Alia est *pure pœnalis*, quæ præcipit tantum disjunctive, vel ut fiat aliquid, vel ut certa pœna subeatur: unde unicum continet præceptum disjunctivum. Et alia *pœnalis mixta*, quæ præcipit aliquid faciendum vel omittendum, & simul pœnam transgressoribus imponit. Unde duo præcepta continet, alterum absolutum faciendi vel omittendi quod præcipitur aut prohibetur; alterum subeundæ pœnæ, si non fiat, aut omittatur quod præcipitur, aut prohibetur.
Quæres 2. *Utrum dentur leges pure pœnales?*
Resp. Possunt dari: nam lex vim habet ex voluntate Legislatoris; ergo si Legislator nolit obligare subditos, nisi ad pœnam, subditi inobedientes non incurrent nisi reatum pœnæ.
Objicies: Ex D. Aug. *Omnis pœna, si justa est, peccati pœna est*; ergo nulla pœna potest juste imponi absque culpa.
Resp. *dist. ant.* Omnis pœna proprie dicta, *conc.* improprie dicta, *nego ant.* Pœna proprie dicta, est malum propter culpam inflictum: pœna improprie dicta, est malum alia de causa impositum, puta ut illius metu impellamur ad faciendum aliquid, vel ut fiamus in posterum cautiores ad vitandos communes defectus: talis est pœna, quæ per leges pure pœnales imponitur, quæ supponit pœnam juridicam, sed non theologicam.
Quæres 3. *Utrum leges pœnales mixtæ obligent in conscientia ad actum præceptum?*

Resp.

Resp. *affirm.* Nam lex præceptiva, seu quæ continet præceptum absolutum absque impositione pœnæ, obligat in conscientia; ergo & lex præceptiva cum impositione pœnæ transgressoribus: nam impositio pœnæ non tollit obligationem ad culpam, sed potius indicat & confirmat illam.

Quæres 4. *Utrum leges pœnales obligent ad subeundam pœnam, ante sententiam Judicis declaratoriam?*

Resp. Pœnæ, quæ executioni mandari possunt absque actione rei, ut censuræ, vel cum actione rei non valde difficili, suum sortiuntur effectum ante sententiam Judicis declaratoriam, quia leges, illas pœnas ipso facto imponentes, sunt moraliter possibiles. E contra, si non possint executioni mandari sine actione rei valde difficili, non sortiuntur suum effectum ante sententiam declaratoriam Judicis, quia sunt moraliter impossibiles.

§. IV. *De lege irritante.*

Quæres 1. *Quid sit lex irritans?*

Resp. Est ea quæ actum aliquem, nullum & invalidum facit.

Quæres 2. *Quotuplex sit irritatio?*

Resp. Duplex, nempe *pœnalis*, quæ fit in pœnam peccati, & *legalis*, quæ irritat actum ob bonum commune: talis est irritatio matrimoniorum clandestinorum, quæ fit propter periculum fraudis, &c.

Quæres 3. *An ignorantia invincibilis legis irritantis impediat irritationem?*

Resp. Impedit irritationem pœnalem, quia pœna proprie dicta necessario supponit culpam; sed non impedit irritationem legalem, quia non supponit culpam, sed fundatur in præsumptione periculi fraudis, & aliorum incommodorum; atqui in actu, contra legem irritantem legalem celebrato, semper existit periculum fraudis &c., ergo &c.

CAPUT VII.

De cessatione legum humanarum.

Quæres 1. *Quot modis cessare possit lex humana?*

Resp. Duobus, nempe 1. *ab intrinseco*, quando scilicet, propter mutationem materiæ aut circumstantiarum, sit inutilis bono communi. Item quando cessat, respectu totius communitatis, causa adæquata propter quam lex fuit lata, quia Legislator non censetur amplius velle obligare. 2. *Cessat ab extrinseco*, per interpretationem, dispensationem, derogationem, abrogationem, & irritationem.

Quæres 2. *Quotuplex sit interpretatio legis?*

Resp. Duplex, nempe *simplex* & *per epikejam*.

Interpretatio simplex est terminorum legis, quæ obscuritatem patiuntur, simplex expositio. Triplex est: *authentica*, quæ fit ab ipso Legislatore; *usualis*, quæ petitur ex consuetudine; & *doctrinalis*, quæ fit per explicationem Doctorum.

Interpretatio per epikejam, est benigna & rationabilis declaratio, qua decernitur casum aliquem particularem, ob suas circumstantias, non comprehendi lege, quamvis lata per verba generalia.

Quæres 3. *Quandonam licitum sit uti epikeja?*

Resp. 1. Quando observatio legis sit peccaminosa. 2. Quando cedit in damnum reipublicæ. 3. Quando adversatur legi superiori.

Quæres 4. *Quid sit dispensatio?*

Resp. Est relaxatio legis, legitima authoritate ad tempus facta, in aliquo casu, in quo alioquin lex obligaret.

Quæres 5. *Utrum dispensatio concessa sine caussa sit licita?*

Resp. Esse illicitam, quia non est in ædificationem, sed in destructionem: pacem enim turbat, transgressionibus viam aperit, Superiorum authoritatem despectui exponit, estque vitium acceptionis personarum.

Quæres 6. *An valida sit dispensatio concessa sine causa?*

Resp. Est valida, si concedatur ab ipso Legislatore, quia si lex ab eo pendet in fieri, ita etiam in conservari: est autem invalida, si concedatur a delegato, quia superior non censetur suam delegasse authoritatem peccando; sed non potest concedere potestatem dispensandi sine causa, qui peccet; ergo &c.

Objicies: Dispensatio a voto sine causa est invalida; ergo a pari, &c.

Resp. *nego cons.* Disparitas est, quod obligatio voti sit juris divini; unde a voto non dispensat homo, nisi ut delegatus a Deo, qui non vult votum remitti absque justa causa; at obligatio legis humanæ tota pendet a libera voluntate Legislatoris, qui potest eam, etiam sine causa, relaxare.

Quæres 7. *An dispensatio subreptitia*, quæ obtinetur per reticentiam veri, *vel obreptitia*, quæ obtinetur per narrationem falsi, *sit valida?*

Resp. Est prorsus invalida, quia superior in hoc casu non intendit dispensare, vel saltem censetur solum dispensare sub hac conditione: *Si res ita est*, aut, *si preces veritate nitantur.*

Quæres 8. *Quid sint irritatio, abrogatio, & derogatio legis?*

Resp. 1. *Irritatio* est legis nondum perfecte obligantis abolitio, facta ab eo cujus est illam habere ratam; sic Papa quando non approbat Concilia, ea irritat.

Abrogatio est legis totius perfecte obligantis abolitio, vel per revocationem, vel per contrariam consuetudinem, vel per legem posteriorem universalem priori legi item universali repugnantem.

Derogatio est legis adhuc vigentis secundum aliquam sui partem imminutio; v. g. cum tollitur dies festus manente obligatione Missæ.

TRACTATUS X.

DE PRÆCIPUIS ECCLESIÆ PRÆCEPTIS.

Quæres 1. *Quot sint præcepta Ecclesiæ?*

Resp. Sunt sex, 1. est de auditione Missæ diebus dominicis & festivis. 2. De annua Confessione. 3. De Communione Paschali. 4. De celebratione Festorum. 5. De jejunio quatuor Temporum, Vigiliarum & Quadragesimæ. 6. De abstinentia a carnibus feria sexta & sabbato observanda. De præceptis annuæ Confessionis & Communionis Pascha-

schalis opportunius agemus in Dissertatione de Eucharistia & Poenitentia; unde hic restat de aliis quatuor agendum.

§. I. *De praecepto auditionis Missae.*

Quaeres 1. *An existet praeceptum Ecclesiasticum audiendae Missae diebus dominicis & festivis?*

Resp. Extare constat tum ex praxi Ecclesiae, tum ex Conc. Agarensi, can. 47. „ Missas die dominico a saecularibus audiri speciali ordine praecipimus, ita ut ante benedictionem Sacerdotis populus egredi non praesumat; qui si fecerint, ab Episcopo publice confundantur ". Gravis autem poena gravem supponit culpam, a qua excusare potest levitas materiae . . . Porro Missa ab eodem Sacerdote celebrata debet audiri, ut definivit Innoc. XI. & Clerus Gallicanus in damnatione hujus prop. „ Satisfacit praecepto Ecclesiae de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor simul a diversis celebrantibus, audit ".

Quaeres 2. *Quaenam dispositiones requirantur ad Missam debite audiendam?*

Resp. 1. *Ex parte corporis*, requiritur modesta conformatio in vultu & habitu.

Resp. 2. *Ex parte animae*, requiritur 1. *moralis & humana praesentia*, ita ut, saltem aliquo sensu, percipi possit quod Missa celebretur. 2. *Intentio implendi praecepti*, saltem interpretativa, quae nempe contineatur in voluntate Missam audiendi, quae non excludat intentionem implendi praeceptum Ecclesiae. 3. *Pia ad Deum, divinaque mysteria attentio & affectio*, quia, *in spiritu & veritate oportet* Deum *adorare* . . . Porro sufficit ut illa affectio profluat ex motivo cujuslibet virtutis christianae, nec requiritur ut oriatur ex charitate perfecta sive habituali, sive actuali, alias soli justi ad audiendam Missam admittendi essent, & excludendi peccatores, quod falsum est, & damnatum in Quesnello, prop. 89.

Quaeres 3. *Quaenam sint causae excusantes ab auditione Missae?*

Respond. Generatim sunt duae, scilicet impotentia physica, & moralis: quia nemo legem humanam, sive physice, sive moraliter impossibilem, observare tenetur.

Quaeres 4. *Utrum qui Missam audire nequit, teneatur per aliud pium opus, vel per preces illam supplere?*

Resp. 1. Tenetur diebus Dominicis, quia aliquem hebdomadae diem cultui divino consecrare, praeceptum est juris naturalis & divini, quod non potest immutare audiendi sacri impedimentum.

Resp. 2. Probabilius etiam tenetur diebus festivis; tum quia distincte ab Ecclesia praecipitur, ut dies festos, quantum moraliter fieri potest, sanctificetur; ergo si per indictam Missae auditionem nequeat sanctificari, per aliud pium opus sanctificari debet. Tum quia haec est praxis fidelium timoratorum, & confessariorum, qui hanc praxim tamquam obligatoriam inculcant poenitentibus.

§. II. *De praecepto sanctificationis festorum.*

Quaeres 1. *Quid intelligatur per sanctificationem festi?*

Resp. Intelligitur *religiosa cujusdam diei determinata ad Deum colendum observatio*. Obligat sub mortali, ut constat tum ex omnium fidelium sensu, tum ex damnatione hujus prop. ab Innoc. XI. *Praeceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.*

Quaeres 2. *Quaenam sint opera diebus festis exercenda?*

Resp. Praeter Missam debent exerceri opera religionis & charitatis, quod sic exponit Conc. Aquense, an. 1585. „ Doceantur populi . . . . praesertim ut praeter Missam, quae sine gravissimi peccati poena praetermitti non potest: praeter vesperas item, quibus fidelem quemque, nisi impeditum, interesse maxime convenit, in doctrinae christianae rudimentis omnes, tam viri quam foeminae, versentur ".

Hinc, qui vesperis non interest, juxta D. Anton. committit peccatum veniale, nisi suppleat per alia pietatis opera, quia hac assistentia, licet saepius ab Ecclesia commendata tamquam medium cultui divino proportionatum, nullibi tamen videtur districte praecepta.

Quaeres 3. *Utrum opera servilia sint prohibita diebus Dominicis & Festis?*

Resp. *affirm.* Ut tradit D. August. *Epist.* 36. dicens: „ Vacatio a servilibus operibus imperatur, unde illud est, quod lapidare Deus hominem jussit, qui ligna collegerat ". Accedit communis praxis Ecclesiae, & Doctorum consensus. Porro hoc praeceptum obligat sub mortali ex genere suo, & ideo a mortali excusat materiae parvitas: imo excusat a toto peccato, si opera non sint ita servilia, quia conveniant nobilibus perinde ac servis: ut sunt piscatio, venatio, &c. modo istis operibus ita serviatur, ut nihil eorum praetermittatur, quae sunt ad piam Festorum celebrationem necessaria.

Quaeres 4. *Quaenam opera, non servilia, diebus Dominicis & Festivis, prohibeantur a jure?*

Resp. Prohibentur, 1. *Placitum*, id est, omnia actus judicialis qui fit cum strepitu. 2. *Juramentum*, etiam extrajudiciale, *puta in instrumento contractus*, ait glosia. 3. *Mercatus*, id est, nundinae, & omnes actus mercandi, qui fiunt maxime cum instrumento publico. Ratio prohibitionis est, quia illa omnia retrahunt a cultu divino.

Porro in opere diebus Festis prohibito materiae gravitas dijudicanda est judicio prudentis viri, cum ex duobus hominibus eidem labori tempus unius horae vacantibus, unus magis quam alter divertatur a cultu divino, & aliis pietatis operibus.

Quaeres 5. *Quaenam causae excusant ab obligatione omittendi opera diebus Festis prohibita?*

Resp. Sunt quinque, nempe. 1. *Consuetudo legitime introducta*: sic permittuntur emptiones & venditiones rerum parvi momenti clausa officina . . . . 2. *Pietas erga Deum*, sic licet altaria instruere, templa ornare, &c. . . . 3. *Charitas erga proximum*. Sic licet medicamenta parare infirmis tunc egentibus . . . 4. *Utilitas publica*, sic licet in ortu, aut adventu principis theatra perficere, &c. . . . 5. *Necessitas* propria, vel aliena, spiritualis vel corporalis, quae praevenire non potuit, dum scilicet sine gravi damno opus aliquod omitti, aut differri nequit, nam *sabbatum propter hominem factum est, non homo propter sabbatum*, ait Christus Marci 2.

Quae-

Quæres 6. *Utrum per quodvis peccatum mortale, graviter violetur præceptum de sanctificatione Festorum, ita ut circumstantia Festi addat novam speciem malitiæ mortalis contra religionem, in confessione exprimendam?*

Resp. Contra recentiores affirmat tota venerabilis antiquitas, DD. Aug. Thomas, Bonaventura, Antoninus, cujus hæc sunt verba: „ Peccatum mortale commissum die Festo, est multo gravius, quam alia die. Nam ultra propriam deformitatem, habet specialem deformitatem ex illa circumstantia temporis sacri, qua festum violatur; unde talis, ut dicit Nicolaus de Lyra, non solum contra unum præceptum, scilicet *non mœchaberis:* aut illud, *non furtum facies:* sed etiam agit contra illud de sanctificatione Sabbati ". Est ergo doctrina a confessariis fideliter tenenda & vivide practicanda.

§. III. *De præceptis jejunii & abstinentiæ.*

Quæres 1. *Quid sit Jejunium Ecclesiasticum?*

Resp. Est „ abstinentia a quibusdam cibis, cum unica in die refectione, hora competenti sumenda ".

Dicitur 1. *A quibusdam cibis:* nempe: 1. *A carnibus animalium*, quæ a piscibus vere distinguuntur, & ab eis quæ ad pisces reducuntur, ut sunt ranæ, gallinæ aquaticæ, lutræ, &c. 2. *Ab aliis cibis ecclesiarum particularium consuetudine prohibitis*, ut sunt ova, & lacticinia.

Dicitur 2. *Cum unica refectione in die:* quæ debet esse ita continua, ut non sit moraliter interrupta; alias non una, sed multiplex esset refectio. Tamen huic refectioni, ex consuetudine nunc temporis ubique recepta, additur vespertina collatiuncula, in qua iis solum cibis uti licitum est, qui ipsa consuetudine sunt approbati, *cujusmodi*, in his regionibus, *sunt*, *uvæ*, *nuces*, *poma*, *& alia ex saccaro condita*, *imo & aliquid butyri*, *vel casei*, *ubi ita consuetudo obtinuit*, ait Sylvius.

Dicitur 3. *Hora competenti sumenda*, nempe circa meridiem, ut fert usus ab Ecclesia receptus; tamen propter justam causam, potest circa meridiem sumi collatiuncula, & cœna differri ad vesperam, quia illa inversio est tantum variatio circumstantiæ jejunio non substantialis: ergo ex justa causa potest fieri.

Quæres 2. *Utrum sumptio potus extra tempus refectionis, noceat jejunio?*

Resp. Sumptio potus de se nutritivi nocet jejunio: sumptio vero potus, qui non ad nutritionem, sed ad alterationem corporis sedandam, & digestionem ciborum assumptorum sumitur, non nocet jejunio; ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 147. *art.* 6. *ad* 2.

Quæres 3. *Quot sint causæ a jejunio excusantes?*

Resp. Sunt duæ, impotentia, scilicet, & labor.

Ratione impotentiæ, excusantur: 1. *Adolescentes*, qui 21. ætatis annum nondum expleverunt, quia sunt in statu augmenti. 2. *Senes*, non ratione senectutis, sed ratione magnæ debilitatis. 3. *Infirmi & convalescentes*, quos infirmitas extenuavit. 4. *Prægnantes & nutrices*, quia egent cibo pro se, & pro fœtu, vel prole. 5. *Pauperes*, cum simul habere nequeunt quod eis sufficit ad unam refectionem.

Ratione laboris, excusantur illi soli qui opus, vel iter pedibus conficiunt, quo adeo defatigantur, ut simul cum jejunio laborare, vel itinerari non possint, & quod pro tunc sit ita necessarium, *ut absque detrimento corporalis salutis, aut exterioris status, vel spiritualis vita, non possit deferri*, ait D. Thom. 2. *q.* 147. *art.* 4. ad 3.

Non excusantur vero omnes, quorum labor non est gravis, quales sunt pictores, barbitonsores, sartores, notarii, scribæ, &c. Item qui equo vel curru iter agunt, nisi forte ob extraordinarium cursum ac defatigationem, non possint sine gravi incommodo jejunare. Hinc Alex. VII. sequentes damnavit propositiones;

„ Omnes officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio ".

„ Excusantur absolute a præcepto jejunii omnes illi qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant ".

TRACTATUS XI.

DE VARIORUM STATUUM OBLIGATIONIBUS.

Nota. Plurium statuum obligationes satis per se patent: qui voluerit eas legere, consulat nostram Theologiam in hoc Tract. hic ergo agemus tantum de obligationibus Clericorum beneficiatorum, religiosorum, & personarum judicialium, ideo sit:

CAPUT I.

De Obligationibus beneficiatorum.

Hic agendum est: 1. de Horis Canonicis. 2. De beneficiis: inde enim maxime pendent obligationes beneficiatorum.

QUÆSTIO I.

De Horis Canonicis.

Quæres 1. *Quid sint Horæ Canonicæ?*

Resp. Sunt preces vocales ab Ecclesia institutæ, ejus nomine quotidie statutis horis. Deo persolvendæ a personis ad id specialiter deputatis.

Quæres 2. *Quinam ad Horas Canonicas teneantur?*

Resp. Tenentur 1. Omnes Clerici sacris ordinibus initiati. 2. Omnes religiosi & moniales professi ad chorum destinati. 3. Omnes Clerici (sive sacris sint initiati, sive non) beneficium ecclesiasticum possidentes, sive tenue sit, sive pingue, sive possideatur in titulum, sive commendam: tenentur *regulariter* ad Horas persolvendas sub mortali, & restitutionis obligatione, etiam ante omnem sententiam declaratoriam Judicis. Ita statuit Conc. Lateran. V. & post ipsum Pius V. Bulla, *ex proximo*.

Dixi

Dixi 1. *Clerici beneficium possidentes*, ut excludatur tum Coadjutor, licet instituatur, quia nondum est beneficiatius, tum Pensionarius, quia pensio non est beneficium; tenetur tamen juxta Bullam Pii V. *Ad officium parvum Beatæ M. V.* sub eadem pœna, sub qua beneficiarii tenentur ad Horas Canonicas.

Dixi 2. *Regulariter*, quia nonnulla extant beneficia, quæ ex sua institutione ad aliquas tantum preces obligant, v. g. ad recitationem officii B. M. Virginis, non vero ad officium divinum.

Dixi 3. *Sub mortali*: quia est gravis obligatio ad virtutem religionis & justitiæ pertinens: materia autem gravis censetur una parva Hora, v. g. Prima.

Dixi 4. *Sub restitutionis obligatione*: quia sub hoc onere Ecclesia illis beneficium contulit, ut definivit supradictus Pius V., qui, regulando restitutionem, statuit, ut qui per unum diem officium omiserit, teneatur restituere omnes fructus, qui illi diei responderent, si fructus beneficii dividerentur: qui matutinum tantum omiserit, dimidiam partem; qui reliquas omnes Horas, reliquam dimidiam; qui harum singulas, sextam partem, comprehensis etiam distributionibus, quas non lucratur non recitans, etiamsi choro intersit, ut expresse habet Bulla.

Dixi 5. *Ante omnem sententiam*, prout definivit Alex. VII. in damnatione prop. contrariæ.

Quæres 3. *Quibusnam debentur distributiones quotidianæ?*

Resp. Iis solis qui choro intersunt. „ Distributiones, qui statis horis interfuerunt, recipiant; reliqui, quavis collusione aut remissione exclusa, his careant, juxta Bonifacii VIII. decretum, quod incipit, " consuetudinem, inquit Conc. Trident. *sess.* 24. *c.* 12. deinde in decreto Bonifac. VIII. additur: *Non censetur præsens qui non attendit*; ergo ad lucrandas distributiones requiritur præsentia formalis & ad orandum ordinata.

Quæres 4. *In quibus casibus absens distributiones possit lucrari?*

Resp. In tribus, nempe in casu gravis infirmitatis, rationabilis corporis necessitatis, & utilitatis Ecclesiæ. *Exceptis*, ait Bonif. VIII. „ illis quos infirmitas, seu justa aut rationabilis corporis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret. " Hi enim, fictione juris, censentur præsentes.

Quæres 5. *Quomodo Horæ sint recitandæ?*

Resp. Hunc modum dat caput, *dolentes*, de celebratione Missarum, his verbis: „ Districte præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus, studiose celebretur pariter & devote. "

Quæres 6. *Quænam requirantur, ut Horæ recitentur studiose?*

Resp. Quinque 1. *Ut in debito recitentur Breviario*, juxta Bullam Pii V.

2. *Ut omnia distincte proferantur, sine syncopa*, ait glossa, & voce per se audibili, ita ut recitans, secluso impedimento, possit seipsum audire, quia Horæ sunt orationes vocales.

3. *Ut recitentur debito tempore*, juxta consuetudinem legitime introductam: juxta quam matutinum potest cum, vel sine laudibus recitari pridie ab eo circiter tempore quo sol est propior ad occasum, quam ad meridiem.

4. *Ut recitentur ordine præscripto*; v. gr. matutinum ante laudes, &c. Qui tamen inverteret hunc ordinem, peccaret tantum venialiter, quia præceptum observaret quoad substantiam, omnes Horas recitando intra diem naturalem; imo non peccaret, si inversio illa fieret ex oblivione, vel ex justa causa, quia cum hic ordo non pertineat ad substantiam officii, Ecclesia censetur permittere eum mutari, cum adest rationabilis causa.

5. *Ut recitentur absque interruptione, nisi adsit justa causa*: illa tamen interruptio est solum venialis, quia hic defectus non est in substantia, sed solum in modo accidentali.

Quæres 7. *Quid requiratur, ut Horæ devote recitentur?*

Resp. Requiritur 1. *Intentio* recitandi Horas, & Deum orandi; sufficit tamen interpretativa, qualem habet, qui, ut suæ obligationi satisfaciat, assumit Breviarium, vel debito tempore ad chorum convenit, recitandi officii gratia.

Requiritur 2. *Attentio interna*, sive ad verba, quatenus continent laudes Dei, sive ad sensum verborum, sive ad Deum, non quidem *actualis*, quæ sæpius non est in nostra potestate, sed *virtualis*, cum qua subsistit oratio & actus humanus. Porro attentio virtualis est ipsa actualis initio orationis concepta, quæ virtualiter permanet quandiu non est revocata, vel expresse per actum quo vult non intendere, vel tacite per voluntariam distractionem. Unde Clerus Gallicanus hanc propositionem, *Præcepto satisfacit, qui voluntarie labiis tantum, non autem mente orat*, damnavit *ut absonam*, & *verbo Dei contrariam*.

Quæres 8. *Quot sint causæ excusantes a recitatione Horarum, & restitutione?*

Resp. Sunt quatuor: 1. Est legitima Papæ dispensatio . . . . 2. Est gravis infirmitas, qualem habere censetur, qui sine notabili nocumento legere officium non potest . . . . 3. Est gravis occupatio honesta & necessaria; quæ absque gravi sui, vel proximi detrimento tum spirituali, tum corporali, differri non potest, sitque majus bonum quam officii recitatio . . . . 4. Est tum physica, tum moralis impotentia: qui tamen totum officium recitare non potest, tenetur ad partem quam potest. Unde Innocen. XI. hanc proposit. damnavit: *Qui non potest matutinum & laudes recitare, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur*.

QUÆSTIO II.

De Beneficiis.

Quæres 1. *Quid sit beneficium?*

Resp. Est *Jus perpetuum, competens Clerico, percipiendi fructus ex bonis ecclesiasticis, propter officium spirituale, authoritate Ecclesiæ constitutum*. Hoc est, authoritate Papæ, vel Episcopi. Hinc Capellaniæ *non collativæ*, sed a privatis, licet in perpetuum, dotatæ pro Missarum celebratione, non sunt beneficia, nec debent conferri per canonicam institutionem.

Quæres 2. *Utrum necessario requiratur titulus ad acquirendum beneficium?*

Resp. Ita necessario requiritur, ut qui *mala fide* absque titulo invadit beneficium, non solum illud amittat, sed insuper fiat inhabilis ad aliud postea obtinendum. Ita definivit Alexand. III. cap. *ad aures*, de exceas. Prælatorum. Quod si bona fide cum titulo colorato beneficium obtinuerit, sit legitimus illius possessor post triennalem possessionem pacificam, modo beneficium fuerit obtentum *absque simoniaco ingressu*, nec ad illud fuerit inhabilis qui illud possidet. Ita habet *regula Cancellariæ Rom. de triennali possessione.*

Agemus hic 1. De variis titulis, quibus beneficia acquiruntur. 2. De his quibus conferri debent, & de bonorum ecclesiasticorum usu. 3. De beneficiorum pluralitate, & beneficiariorum residentia. 4. De simonia.

ARTICULUS I.

De variis titulis, quibus beneficia acquiruntur.

Nota. Illi sunt septem, scilicet 1. Collatio libera. 2. Præsentatio. 3. Electio. 4. Postulatio. 5. Resignatio. 6. Permutatio. 7. Subrogatio: de quibus sit.

Quæres 1. *Quid sit collatio libera?*

Resp. Est *attributio beneficii facta a Prælato, jure pleno atque independente.*

Dixi: *A Prælato;* id est, 1. a Papa in tota Ecclesia, qui quatuor modis confert beneficia, nempe 1. *Jure præventionis*, per gratiam expectativam. 2. *Jure reservationis*, sic in Gallia reservantur in favorem graduatorum beneficia non patronata vacantia mensibus Januario, Aprili, Julio, & Octobri. 3. *Jure concursus cum quodlibet alio collatore ecclesiastico*, modo conferat beneficium ante Ordinarium. 4. *Jure devolutionis.*

2. Ab Episcopo in sua Diœcesi, nisi ex fundatione beneficii, aut legitima præscriptione, alteri ecclesiastico competat.

Quæres 2. *Quid sit præsentatio?*

Resp. Est *exhibitio personæ idoneæ, a patrono facta Prælato, ut ei beneficium vacans conferat per institutionem.* Hinc præsentatio dat jus ad rem; institutio jus in re.

Patronus, alius est Ecclesiasticus, alius Laicus: inter utrumque hoc discrimen; 1. Quod Patrono Laico concedantur tantum quatuor menses a die vacationis ad præsentandum; sex vero Patrono Ecclesiastico. 2. Quod Patronus Laicus variare possit, non Ecclesiasticus, qui si indignum nominavit, jure suo pro hac vice excidit. 3. Quod beneficium Patronatus Laici, nec sit obnoxium præventioni Papæ, jo-ti indultariorum, aut graduatorum, aut gratiarum expectativarum: nec possit resignari, permutari, aut pensione gravari absque consensu Patroni, bene vero beneficium Patronatus Ecclesiastici.

Quæres 3. *Quid sit electio?*

Resp. Est *Personæ eligibilis præ aliis assumptio ad beneficium vacans.* Per eam acquiritur jus ad beneficium, nam jus in beneficio obtinetur sola confirmatione, quæ definitur; *Concessio juris in beneficio facta a superiore ei qui electus est.*

Ut sit valida electio, requiritur a Jure, 1. Ut omnes, qui jus electionis habent, rite vocentur. 2. Ut intra trimestre a die vacationis fiat electio, nisi adsit legitimum impedimentum. 3. Ut electores sint saltem Subdiaconi, si agatur de electione virorum. 4. Ut electorum pars major consentiat.

Quæres 4. *Quid sit postulatio?*

Resp. Est „ obsecratio ab electoribus facta superiori, ut ad beneficium vacans admittere velit aliquem, qui alias eligi non poterat ob impedimentum canonicum. “ Nullum dat jus ante admissionem & confirmationem.

Quæres 5. *Quid sit resignatio?*

Resp. Est *spontanea sui beneficii dimissio coram legitimo Superiore eam acceptante.* Sine hac acceptatione resignans non perdit jus suum. Duplex est, nempe *simplex*, quæ fit sine ulla conditione & pacto; & *conditionata*, quæ fit vel cum pensionis reservatione, vel ea conditione ut alicui personæ designatæ conferatur beneficium; hæc a solo Papa potest admitti, cum in ea versetur simonia, quam solus Papa purgare potest.

Ut resignatio in favorem sit valida, requiritur: 1. Ut resignans in infirmitate supervivat 20. dies post resignationem. 2. Ut intra sex menses a die supplicationis, resignatio publicetur in loco beneficii, si fiat in Curia Romana; intra mensem vero, si fiat extra Curiam. Ita fuerunt Regulæ Cancellariæ, *de infirmis*, & Reg. *de publicandis*, in Gallia vigentes.

Quæres 6. *Quid sit permutatio?*

Resp. Est *beneficii ad aliud beneficium facta mutua præstatio*, ab Ordinario admissa, vel ab utriusque Diœcesis Episcopis, si beneficia compermutanda sita sint in diversis Diœcesibus.

Quæres 7. *Quid sit regressus, & an sit licitus?*

Resp. *ad* 1. Est jus resumendi beneficium resignatum aut permutatum, etiam post admissam a Prælato resignationem aut permutationem.

Resp. *ad* 2. Licet jus regressus sacris Canonibus, a Concilio Trident. confirmatis, sit contrarium, tamen in Gallia vim & robur habet in variis casibus, quos exposuimus in nostra Theologia, Tomo II.

Quæres 8. *Quid sit subrogatio?*

Resp. Est *unius vocatio in jus & locum alterius.* Solummodo locum habet inter duos de beneficio litigantes, quorum si unus, lite pendente, e vivis excedat, superstes in jus & locum ipsius sufficitur.

Quæres 9. *Quid sit pensio clericalis?*

Resp. Est *jus percipiendi fructus ex alterius beneficio.* Creari potest, 1. Ut tollatur beneficiorum magna inæqualitas in permutatione facienda. 2. Ut iis inter duos de beneficio collitigantes componatur. 3. Ut indigenti Sacerdoti, qui beneficio inservit, subveniatur .... Requiritur tamen 1. Ut titulatio supersint necessaria ad victum & vestitum. 2. Ut pensio non excedat tertiam partem fructuum. 3. Ut pensionarius per 15. annos beneficio inservierit, juxta edictum Ludovici XIV. datum anno 1671.

ARTICULUS II.

De iis quibus conferri debent beneficia, ac de bonorum Ecclesiasticorum usu & dominio.

Quæres 1. *Quinam sint incapaces beneficii possidendi?*

Resp. Sunt incapaces, 1. Qui non receperunt primam Tonsuram. 2. Qui non habent Ordinem sacrum, quem beneficium ex sua institutione requirit; sufficit tamen ut intra annum suscipiatur ille Ordo. 3. Qui non habent ætatem idoneam, quæ varia est pro varietate beneficiorum. 4. Qui sunt aliqua censura vel irregularitate irretiti.

Quæres 2. *Utrum digniores sit promovendi ad beneficia, prætermissis minus dignis?*

Resp. *affirm.* Nam Conc. Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de ref.* hortatur Patronos, Electores, Collatores: „ Ut in primis meminerint eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles, ipsi judicaverint, præfici diligenter curaverint. " Ita etiam docet D. Thom. q. 2. 2. 63. art. 2. ad 3. "Quantum ad conscientiam eligentis, *inquit*, necesse est eligere meliorem, vel simpliciter, vel in comparatione ad bonum commune. " Ratio est, quia qui minus dignos eligunt, fidem, quam Ecclesiæ & fundatoribus debent, violant, & accipiunt personas in re gravi, quod est peccatum mortale . . . Tamen, cum id postulat charitas, vel majus Ecclesiæ bonum, possunt beneficia simplicia conferri dignis, relictis dignioribus.

Quæres 3. *Utrum beneficiarii sint domini redituum suorum beneficiorum?*

Resp. Sunt administratores tantum, & non domini; unde si in usus superfluos & profanos impendant partem, quæ eorum honestæ sustentationi superest, tenentur eam restituere ex bonis patrimonialibus, aut quasi patrimonialibus, quæ nimirum ipsis obveniunt ut stipendia quædam pro functionibus Ecclesiasticis. Ita docent Canones, Patres, ac Theologi, *Can.* fraternitatem, *de donat. Episcopus & quilibet Prælatus rerum Ecclesiasticarum procurator est, non dominus.* D. Thom. *quodl.* 6. *art.* 12. ait: *Bonorum vero Ecclesiasticorum Clerici non sunt veri domini, sed dispensatores.* S. Raymundus, *lib.* 2. *tit.* 5. *de rapt. & prad.* §. 8. *docet, Clericos, qui consanguineis conferunt bona Ecclesiastica pauperibus debita, esse raptores, & per consequens teneri ad restitutionem omnium.* Unde Joann. Major, *in* 4. *dist.* 24. *q.* 6. asserit se nullum scire, qui ante suam ætatem contrarium docuerit.

Objicies 1. Concil. Trident. statuit beneficiarios, munus suum non implentes, *fructus suos* non facere; ergo, dum ipsum rite obeunt, *fructus suos* faciunt, & horum acquirunt dominium.

Resp. *dist. conseq.* Acquirunt dominium restrictum & gravatum onere justitiæ impendendi superflua in pios usus, *conc.* dominium liberum, *nego conseq.*

Inst. Ecclesiastici de bonis mere Ecclesiasticis testantur, non contradicente Ecclesia; ergo sunt veri domini illorum bonorum.

Resp. *nego conseq.* Ecclesia enim non permittit hunc abusum, cum illum damnet, *cap.* relatum, *de testam.* sed illum tolerat ad vitandas perturbationes, & multas lites, quæ, ob difficultatem discernendi superflua illa ab aliis bonis, necessario orirentur: unde hæredes tenentur bona illa pauperibus, vel aliis piis causis restituere.

ARTICULUS III.

De beneficiorum pluralitate, & beneficiariorum residentia.

Quæres 1. *Quotuplicis generis sint beneficia?*

Resp. Alia sunt *compatibilia*, quæ personæ in residentiam non exigunt, nec idem officium eodem tempore persolvendum; & *incompatibilia*, quæ sunt duplicis generis. *Primi generis* sunt ea, *quorum unum ipso facto, absque ulteriori sententia, excludit alterum*, v. g. duo beneficia curata, duo canonicatus, aut duæ Capellæ sub eodem tecto. *Secundi generis* sunt ea, *quæ, licet non ita pugnent, ut primum vacet ipso facto, obtento secundo, tamen simul retineri non possunt absque dispensatione*, v. g. duo canonicatus in diversis Ecclesiis.

Quæres 2. *Utrum sit licitum plura simul possidere beneficia?*

Resp. Illicitum est, & juri naturali contrarium, nisi adsit justa causa; nam, juxta Conciliorum decreta, SS. Pontificum & Patrum Oracula, per pluralitatem beneficiorum 1. Ordo Ecclesiasticus pervertitur. 2. Minuitur cultus divinus. 3. Justitia distributiva læditur. 4. Fraudatur voluntas fundatorum. 5. Defuncti injuste precibus atque suffragiis sibi debitis privantur, &c. Atqui hæc omnia juri ac æquitati naturali repugnant; ergo.

Dixi, *Nisi adsit justa causa*: quæ juxta Concil. Trident. unica est, nempe *tenuitas beneficii* non sufficientis ad honestam sustentationem, cui adjungi potest aliud beneficium simplex, dummodo utrumque personalem residentiam non requirat: huic tamen alias duas addunt Theologi, quarum 1. est *necessitas Ecclesiæ*, nempe si desint alii, vel idonei. 2. Est *utilitas Ecclesiæ*, v. g. ut Ecclesia adversus hæreticos defendatur.

Hinc qui, absque justa causa, plura beneficia obtinuit per dispensationem Pontificiam, tenetur, uno retento, cætera resignare, quia Pontifex non potest dispensare in iis quæ sunt juris naturalis, nisi interveniat justa causa quæ turpitudinem tollat.

Quæres 3. *Quid sit residentia?*

Resp. Est *commoratio in loco beneficii, personalisque muniorum Ecclesiasticorum functio.*

Quæres 4. *Quinam teneantur ad residentiam?*

Resp. 1. Jure divino tenentur illi, quibus incumbit cura animarum, ut definit Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 1. *de reform.* 2. Canonici, aliique Clerici, qui præbendas, vel dignitates in Ecclesiis cathedralibus aut collegiatis possident, Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. hocque sub pœna restitutionis fructuum *ipso facto* faciendæ pro rata temporis absentia.

Quæres 5. *Quot sint justa causa a residentia excusantes?*

Resp. Quatuor assignat Concil. Trid. modo *ita provideant ovibus, ut, ex ipsorum absentia, nullum damnum accipiant*. 1. Est *Christiana charitas*. 2. Est *urgens necessitas*. 3. Est *debita obedientia*. 4. Tandem *evidens Ecclesiæ vel reipublicæ utilitas*. Extra has causas C. Trid. concedit Episcopis ex justa causa tres menses absentiæ; Canonicis duos vel tres; sed Parochis nullum tempus concedit.

ARTICULUS IV.

De Simonia.

Quæres 1. *Quid sit simonia?*

Resp. Est *studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum*. Porro aliquid potest esse annexum spirituali tripliciter. 1. *Antecedenter*, ut vasa sacra, altaria, &c. quæ referuntur ad sacrificium Missæ. 2. *Concomitanter*, ut labor intrinsecus in celebratione Missæ, &c. 3. *Consequenter*, ut jus percipiendi proventus beneficiorum, quod supponit officium spirituale.

Quæres 2. *Quotuplex est pretium simoniæ?*

Resp. Triplex, scilicet. *Munus a manu*, id est pecunia, aut quid pecunia æstimabile. *Munus a lingua*, id est, patrocinium, commendatio apud alium, &c. *Munus ab obsequio*, id est, obsequium alteri præstitum, aut præstandum ad rem spiritualem ab ipso comparandam.

Quæres 3. *Quale sit peccatum simoniæ?*

Resp. Est gravissimum peccatum tum contra religionem, quia est quædam species sacrilegii, tum contra justitiam, quia simoniacus usurpat dominium rerum quod non habet, unde omnes actus simoniaci irriti sunt, & obligant ad restitutionem.

Quæres 4. *Quotuplicis generis sit simonia?*

Resp. Duplicis; scilicet, alia est: „ juris divini, *& est* rei temporalis commutatio pro re spirituali qua tali. *Alia est* juris humani, *& est* pactio quælibet, aut conventio, quæ ab Ecclesia sub pœnis simoniæ inhibetur, quatenus labem redolet simoniacam. "

Quæres 5. *Quomodo dividatur simonia?*

Resp. Dividitur in realem, mentalem, conventionalem, & confidentialem.

Simonia *realis est pactio simoniaca expressa, vel implicita, ex utraque parte completa, saltem inchoate*. Ut si pars pretii soluta fuerit, & res spiritualis tradita.

Simonia mentalis *est* „ datio rei spiritualis pro temporali, vel temporalis pro spirituali nullo interveniente pacto, etiam tacito. "

Simonia conventionalis *est* „ pactio exterius ex una, vel utraque parte facta, dandi vel accipiendi rem temporalem pro spirituali. " Quod si pactum ex neutra parte executioni sit mandatum, vocatur *pure conventionalis*. Si vero ex una parte sit executioni mandatum, vocatur *conventionalis mixta*, ex conventionali nempe & reali.

Simonia *confidentiæ*, committi potest quatuor modis.

1. *Per accessum*, v. g. cum Prælatus, volens alicui per ætatem incapaci procurare beneficium, illud confert alteri, eo pacto, ut quam primum incapax factus fuerit capax, illud accipiat.

2. Per *ingressum*, v. g. cum quis beneficium sibi collatum, alteri, ante captam ejus possessionem, resignat, eo pacto ut illud postea ingrediatur, si iste moriatur, vel beneficium dimittat.

3. *Per regressum*, ut cum quis beneficium a se possessum, alteri resignat, eo pacto, ut iste sibi, vel alteri, idem beneficium resignaturus sit convenienti tempore.

4. *Per stipulationem pensionis*, sibi vel alteri dandæ ex fructibus beneficii.

Quær. 6. *Quænam simoniæ species canonicis sint obnoxiæ?*

Resp. Sunt duæ dumtaxat: realis scilicet, & confidentialis.

Quæres 7. *Quænam sint pœnæ simoniæ realis?*

Resp. Sunt tres. 1. Excommunicatio Papæ reservata, quam ipso facto incurrunt, qui rem spiritualem simoniace obtinuerunt, contulerunt, aut quovis modo procuraverunt. 2. Est privatio rei spiritualis simoniace acquisitæ, & fructuum ex ea perceptorum. 3. Est inhabilitas ad idem beneficium, si simonia sit commissa in beneficio.

Quær. 8. *Quænam sint pœnæ simoniæ confidentialis?*

Resp. Ex Bulla Pii V. *detestabilis*, sunt 1. Excommunicatio Papæ reservata contra utrumque contrahentem. 2. Privatio beneficii per confidentiam obtenti. 3. Inhabilitas ad idem beneficium, & ad alia acquirenda. 4. Privatio beneficiorum antea legitime possessorum, & pensionum prius obtentarum, non tamen ante sententiam judicis declaratoriam, cum justo titulo possideantur. 5. Beneficia per confidentiam collata Papæ reservantur. 6. Fructus illorum beneficiorum cameræ Apostolicæ addicuntur; sed hæc additio locum non habet in Gallia.

CAPUT II.

De obligationibus Religiosorum.

Quær. 1. *Quid sit status religiosus?*

Resp. Est *stabilis vita institutum, ab Ecclesia approbatum, & tendens ad perfectionem per tria vota, paupertatis, obedientiæ, & castitatis*.

Quæres 2. *Quid sit obedientia religiosa?*

Resp. Est *virtus moralis virum religiosum inclinans ad executionem præcepti superioris, in omnibus quæ cadunt sub virtute obedientiæ*. Qualia sunt 1. Observatio regulæ secundum vim obligationis ejus in unaquaque religione receptam. 2. Præcepta superiorum in omnibus quæ præcipiunt consentanee ad regulam, constitutiones, & regularem observantiam. 3. Mandata Pontificia, nam votum obedientiæ per se primo & principaliter fit summo Pontifici tamquam supremo omnium religionum præposito generalissimo.

Quæres 3. *Quotuplex sit inobedientia & quale peccatum?*

Resp. Duplex, nempe *formalis*, estque *violatio præcepti cum expressa intentione violandi præceptum, vel præcipientem contemnendi*. Hæc est semper mortalis, etiamsi præceptum sit de re levi, juxta illud Christi: *Qui vos spernit, me spernit*. Luc. 10. sed contemnere Deum in re levi, est grave peccatum, ergo, &c. . . . Et *materialis*, quæ

quæ est *violatio præcepti, sine expressa intentione violandi illud*. Hæc reperitur in omni peccato, estque mortalis in re gravi, & venialis in re levi.

Quæres 4. *Quid sit castitas religiosa?*

Resp. Est „ votum solemne, quo religiosus promittit abstinentiam perpetuam a voluptatibus carnalibus illicitis, & alias licitis". Hinc peccatum contra castitatem in religioso, est etiam sacrilegium, ac proinde duplicem habet malitiam.

Quæres 5. *Quid sit paupertas religiosa?*

Resp. Est „ votum solemne, quo religiosus promittit abdicationem omnis dominii, proprietatis, ususque independentis a voluntate superioris." Unde jure merito tamquam veri proprietarii damnantur a Concil. Trident. non solum ii qui absque superioris licentia de rebus mobilibus disponunt, sed etiam ii qui iisdem utuntur.

Quæres 6. *Quanam licentia superioris requiratur, ut religiosus possit uti rebus temporalibus?*

Nota. Quadruplex est licentia, nimirum *expressa*, quæ verbo, vel scripto, vel alio quovis signo conceditur. *Virtualis*, quæ expressæ æquivalet, continetur que in officio alicui commisso. *Tacita*, quæ ex circumstantiis verisimiliter creditur adesse, v. g. cum prælatus videt subditos aliquid percipere, donare, nec prohibet, cum facile possit, tunc tacite consentire videtur. Et tandem *præsumpta*, qua, justa causa occurrente, concluditur, quod superior vellet, si statum rei sciret. His notatis.

Resp. 1. Sufficit, ut licentia superioris sit virtualis, aut tacita, quia sufficit, ut actus religiosi sint dependentes. Requiritur tamen expressa, 1. Cum agitur de re gravi, nec urget necessitas. 2. Cum facilis ad superiorem patet recursus.

Resp. 2. Licentia præsumpta non sufficit, nisi cum causa urget, & superior non potest tunc adiri: quia admissa universaliter hac præsumptione, inferiores fere semper pro libitu de rebus tamquam suis disponerent cum gravi damno religiosæ disciplinæ, quod ex officio tenetur impedire superior.

Quæres 7. *Quanam summa requiratur ad peccatum mortale proprietatis?*

Resp. Generaliter requiritur eadem summa quæ requiritur ad furtum mortale, cum appropriatio facta a religioso sit verum furtum.

Quæres 8. *Quanam sint pœnæ proprietariorum?*

Resp. Sunt tres. 1. Reclusio ad agendam pœnitentiam. 2. Privatio vocis activæ & passivæ ad biennium. 3. Privatio ecclesiasticæ sepulturæ. Quæ pœnæ non sunt latæ, sed ferendæ sententiæ.

CAPUT III.

De obligationibus personarum judicialium.

Quæres 1. *Quot sint præcipuæ obligationes Judicis?*

Resp. Sunt quinque; 1. Ut habeat jurisdictionem in personas judicandas, & in causam: alioquin ejus sententia est irrita. 2. Ut habeat scientiam sufficientem ad munus suum recte obeundum, juxta illud Psalm. 2. *Erudimini qui judicatis terram*. 3. Ut habeat constantiam & virtutem ad munus judicis exercendum, juxta illud Eccl. 7. „ Noli quærere fieri Judex, nisi valeas virtute irrumpere in iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in iniquitate tua". 4. Ut justitiam & integritatem in omnibus servet; porro ut illa integritas servetur, utrumque jus prohibet, ne Judices munera accipiant. 5. Ut judicet secundum leges, tum quoad modum procedendi, ordinem & formam judicii; tum quoad sententiam ferendam & exequendam; ad hoc enim a Republica vel Principe Judex est constitutus.

Quæres 2. *Utrum Judex possit eum, quem certo cognoscit innocentem, capite damnare, si per testes legitime probetur reus?*

Resp. *negative:* Quia intrinsece malum est aliquem occidere sine auctoritate; atqui Judex nullam habet auctoritatem in vitam innocentis; hanc enim non potuit ei communicare Respublica, cum nec ipsa talem habeat, sed solus Deus; ergo, &c.

Objicies: D. Ambr. *serm.* 10. *in Ps.* 118. ait: *Bonus Judex nihil arbitrio suo facit, sed juxta leges & jura pronuntiat*; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Juxta leges & jura pronuntiat, cum de facto pronuntiat, *conc.* cum non pronuntiat, *neg.* Porro in præsenti casu non debet pronuntiare, sed tenetur omnes inire vias, quibus possit innocentem liberare: quod si non possit eum liberare, debet causam ad superiorem Judicem remittere, & apud eum assumere officium testis, ut possit innocentis liberationem urgere.

Quæres 3. *Quanam sint notæ accusatoris?*

Resp. Sunt duæ, nempe *veritas*, qua deterreatur ab accusatione & probationibus falsis aut dubiis. Et *justitia*, qua deterreatur ab injustis molitionibus, v. g. testes falsos adhibendo, judices corrumpendo, &c.

Quæres 5. *Quot sint obligationes testium?*

Resp. Duæ. 1. *Testificari, dum legitime interrogantur*: excipiuntur 1. Qui delictum norunt ex confessione sacramentali, vel sub secreto naturali consilii vel auxilii petendi gratia, ut *advocatus, medicus, obstetrix*, &c. 2. Excipiuntur consanguinei & affines delinquentis usque ad 4. gradum.

2. *Verum absque fuco testari:* alias esset perjurus, & tenetur omnia resarcire damna ex sua testificatione secuta.

Quæres 5. *Utrum reus a Judice interrogatus teneatur crimen suum fateri?*

Resp. Tenetur sub mortali, si juridice interrogetur: quia Judex habet jus interrogandi & exigendi veritatem ob bonum publicum; ergo est in reo obligatio veritatis ipsi clare aperiendæ, jus enim præcipiendi & obligatio obediendi sunt duo correlativa, quorum unum non potest esse sine alio.

Quæres 6. *Utrum reus de complicibus interrogatus, teneatur ipsos detegere?*

Resp. Tenetur 1. Dum de illis præcesserunt infamia, vel indicia sufficientia, vel semiprobatio. 2. Dum ejus crimen necessario complicem requirit. 3. Dum crimen, quod est Reip. valde noxium, vel etiam alicui innocenti, aliter impediri non potest.

Quæres 7. *Utrum licitum sit reo fugere ad vitandam mortem, vel mutilationem?*

Resp. *affirm.* Quia non conjicitur in carcerem, ut ibi sponte maneat, sed ut ibi detineatur.

Quæ-

Quæres 8. *Ad quid teneatur advocatus, referens, procurator, notarius, & apparitor?*

Resp. Hi omnes tenentur ex justitia 1. Habere competentem scientiam, qua unusquisque suum munus valeat debite exercere. Unde si defectu competentis peritiæ siat causa damni, tenentur illud resarcire. 2. Tenentur in omnibus justitiam sectari, sub restitutionis obligatione.

TRACTATUS XII.

DE VIRTUTIBUS IN GENERE.

Quæres 1. *Quid sit virtus?*

Resp. Definitur a D. August. *Bona qualitas mentis, qua recte vivitur, & nemo male utitur.* Nempe si quis ad pravum finem utatur virtute, desinet ipsa esse virtus, eritque vitium, ut patet in eo qui ex vana gloria dat eleemosynam.

Quæres 2. *Quomodo dividantur virtutes?*

Resp. Dividuntur in intellectuales, morales, & theologicas.

Virtutes *intellectuales* sunt eæ, quæ perficiunt intellectum in ordine ad cognitionem veri; sunt quinque, scilicet *intelligentia*, *sapientia*, *scientia*, *prudentia*, & *ars*.

Morales sunt eæ, quæ perficiunt voluntatem in ordine ad bonum honestum, cujuscumque sit generis. Quatuor sunt præcipuæ, quæ ideo dicuntur *Cardinales*; nimirum *prudentia*, *fortitudo*, *temperantia*, & *justitia*.

Theologicæ sunt eæ, quæ circa Deum immediate versantur. Sunt tres, nempe *fides*, *spes*, & *charitas*.

Quæres 3. *Quotuplex sit medium virtutis?*

Resp. Duplex, scilicet *medium rei*, quod ita est ex natura rei determinatum & fixum, ut sit semper unum & indivisibile, nec varietur pro loco, tempore, & persona. *Medium rationis* est illud quod est divisibile, variaturque pro loco, tempore, & persona, juxta prudentis æstimationem, quare *ratione definitur*.

Quæres 4. *Utrum sint aliquæ virtutes, quæ non consistant in medio?*

Resp. Virtutes theologicæ & intellectuales non consistunt in medio per se & ex parte objecti, quia contra eas non potest peccari per excessum: sed per accidens & ratione subjecti requirunt aliquod medium, quatenus exerceri debent cum moderamine, juxta cujuslibet naturam, genium, & conditionem.

Quæres 5. *Quanam virtutes consistunt in medio?*

Resp. Virtutes morales, cum hoc discrimine, quod justitia consistat in medio *rei*, cæteræ in medio *rationis*; ratio est, quia contra eas peccari potest per excessum, & per defectum.

Quæres 6. *Quotuplici modo spectari potest virtus moralis?*

Resp. Spectari potest 1. *In statu perfecto*, & ea est quæ tam perfecte possidetur, ut omnibus contrariis facile possit resistere. 2. *In statu imperfecto*, & est ea quæ non est ita obfirmata, ut habeat plenam rationem habitus difficile mobilis, sed simplicis tantum dispositionis, quæ inclinat quidem subjectum ad bene operandum, sed non adeo fortiter, ut omnem difficultatem vincere possit.

Quæres 7. *Utrum virtutes morales necessario sint inter se connexæ?*

Resp. 1. Non sunt, si spectentur in statu imperfecto; nam experientia constat multos esse promptos ad opera misericordiæ, qui non sunt prompti ad opera castitatis.

Resp. 2. Sunt, si considerentur in statu perfecto, quia virtus in statu perfecto efficit, ut quis libenter sine mora operetur in propria illius virtutis materia; at nemo, qui vel una virtute destitutus fuerit, sic se gerit, ut patet in muliere casta, sed avara, aut meticulosa; si enim ingens illi offeratur pecuniæ quantitas, aut minæ mortis ei intententur, haud difficile patietur castitatis detrimentum.

TRACTATUS XIII.

DE VIRTUTIBUS THEOLOGICIS.

Nota. Cum sint tres virtutes Theologicæ, tres similiter hujus Tractatus erunt Dissertationes.

DISSERTATIO I.

De Fide.

Quæres 1. *Quid sit fides?*

Resp. Definitur ab Apost. Hebr. 11. *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*.

Dicitur 1. *Substantia*, id est basis & fundamentum spei nostræ.

Dicitur 2. *Rerum sperandarum*; quia Deus, quem speramus, est præcipuum fidei objectum, ad quod cætera revelata deducuntur.

Dicitur 3. *Argumentum*, id est convictio. Verum illa definitio non est essentialis, sed descriptiva tantum; unde alia magis evoluta traditur a Theologis, nempe

Fides est *virtus Theologica, divinitus infusa, qua firmiter assentimur iis, quæ a Deo revelata sunt, propter authoritatem revelantis*.

Quæres 2. *Quomodo dividatur fides?*

Resp. Dividitur in actualem & habitualem; in explicitam & implicitam; in vivam & mortuam; in formatam & informem.

Fides *actualis* est actus, quo intellectus, ex imperio voluntatis per gratiam excitatæ, firmiter assentitur rebus a Deo revelatis, propter authoritatem Dei revelantis. *Habitualis* vero est habitus nobis a Deo infusus, actuum fidei elicitivus cum auxilio gratiæ actualis.

Fides *explicita* est ea, qua alicui speciali & determinato fidei articulo assentimur: puta Trinitati personarum. *Implicita* vero est ea, qua generatim omnibus a Deo revelatis, & ab Ecclesia propositis, assentimur, nulla determinatione facta ad aliquem particularem articulum.

Fides *viva* est ea, quam observatio mandatorum comitatur, seu *quæ per charitatem operatur*, ut ait Apost. Galat. 5. *Mortua* vero est ea, quam mandatorum observatio non comitatur, Jacobi 2. *Fides sine operibus mortua est*.

Fides *formata* est ea, quæ in homine adjunctam habet charitatem, qua, tamquam extrinseca sui forma, perficitur. *Informis* vero est ea, quæ charitate destituta manet.

De fidei objecto, proprietatibus, actibus, & vitiis ipsi oppositis nobis est agendum.

§. I. *De objecto fidei*.

Quæres 1. *Quodnam sit objectum materiale fidei?*

Resp. Objectum materiale adæquatum sunt res omnes, quæ a Deo revelatæ sunt, ita tamen ut Deus sit objectum *primarium*, cætera vero revelata, sint objectum *secundarium*.

Quæres 2. *Quomodo dividatur objectum materiale fidei?*

Resp. Dividitur in articulos, & puncta fidei. *Articulus fidei* definitur, *propositio catholica habens rationem principii in fide, specialemque ab aliis articulis ad credendum difficultatem, ob omnibus explicite credenda*. E contra, *punctum fidei* est veritas secundaria, cujus fides implicita sufficit ad salutem.

Quæres 3. *Utrum articuli fidei successu temporis creverint?*

Resp. Non creverunt secundum substantiam quia Ecclesiæ non fit nova revelatio; omnia enim credenda, Apostolis revelata sunt, juxta illud Christi, Joann. 15. *Omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota feci vobis*. Et c. 16. *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*.

Dixi, *secundum substantiam*; quia certum est quod creverint quoad majorem explicationem. Ecclesia enim, occasione insurgentium hæresum, varias propositiones definivit, expliciteque credendas fidelibus exhibuit, quæ in Scriptura, aut traditione implicite tantum & quoad substantiam continebantur.

Quæres 4. *Ubinam contineantur præcipui articuli fidei?*

Resp. In Symbolo, quod definitur: „Summa quorumdam præcipuorum fidei articulorum, omnibus fidelibus ad expresse credendum proposita, distinguens illos ab infidelibus ".

Quæres 5. *Quotuplex sit fidei Symbolum?*

Resp. Triplex scilicet, *Apostolicum*, quod ab Apostolis conditum a cunctis fidelibus in oratione quotidiana recitatur. *Nicænum*, quod in Conc. Niceno I. contra impietatem Arii, divinitatem Filii negantis conditum est, & in Conc. Constantinop. I. actum contra impietatem Macedonii, negantis divinitatem Spiritus Sancti: unde quandoque vocatur *Nicæno-Constantinopolitanum*. Tandem Symbolum *Athanasianum*, quod incipit *Quicumque vult salvus esse*, quod est receptum ab Ecclesia, quæ sua authoritate sancivit illud esse legendum in Officio divino.

Quæres 6. *Quodnam sit objectum formale fidei?*

Resp. Est prima veritas in dicendo, seu est revelatio Dei summe veracis: quia est motivum immediatum, propter quod assentimur veritatibus a Deo revelatis; non enim assentimur Deo loquenti, nisi quia verax est, nec eos fallere potest: ex quo

Sequitur 1. Quod omnia objecta fidei supernaturalis, cujuscumque conditionis illa sint, æque pertineant ad fidem, quia æque participant rationem formalem, seu motivum fidei nostræ supernaturalis, nempe divinam veracitatem revelantem, quæ una & eadem, sicut unus est Deus, & ipsa eodem modo applicatur singulis veritatibus fidei . . . *Ergo* errant hæretici, docendo esse aliquos articulos fidei *non fundamentales*, quibus, non obstante Ecclesiæ definitione cognita, liberum est dissentire absque salutis dispendio, & disruptione unitatis catholicæ fidei.

Sequitur 2. Eum totam fidem amittere, qui unicum, vel minimum fidei articulum rejicit; quia fides est indivisibilis, cum, licet plures veritates credat, illas tamen credat sub uno atque indivisibili motivo, scilicet Dei veritate in revelando. Unde D. Thom. *quæst.* 5. *art.* 3. ait: „ Manifestum est, quod talis hæreticus circa unum articulum, fidem non habet de aliis articulis.

§. II. *De proprietatibus fidei*.

Nota. Quatuor recenseri possunt proprietates fidei, nempe supernaturalis, certitudo, obscuritas, & credibilitas.

Quæres 1. *Utrum actus fidei sit supernaturalis?*

Resp. *affirm*. Nam 1. ejus motivum, (nempe divina revelatio) est supernaturale. 2. Ejus principium productivum est supernaturale, est enim auxilium gratiæ, Joann. 6. *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum*. Ergo, &c.

Objicies: Assensus fidei est actus potentiarum naturalium; ergo est naturalis.

Resp. *dist. ant*. Est actus potentiarum naturalium cum auxilio gratiæ & ex motivo supernaturali operantium, *conc*. naturaliter operantium, *nego*. Porro, ut actus sit supernaturalis, sufficit ut unum ex ejus comprincipiis omnino sit supernaturale, licet aliud sit naturale.

Quæres 2. *Utrum assensus fidei sit certior quolibet assensu scientifico?*

Resp. Est simpliciter & absolute. Nam certitudo formalis desumitur a suo motivo cui est proportionata; atqui divina revelatio, quæ est motivum assensus fidei, certitudine longe superat lumen naturale rationis, quod est motivum cujuscumque assensus scientifici; ergo, &c. Hinc D. Thom. 2. 2. *q.* 4. *art.* 8. *ad* 2. ait: „ Multo magis homo certior est de eo quod audit a Deo, qui falli non potest, quam de eo quod videt propria ratione, quo falli potest.

Quæres 3. *Utrum fides debeat esse obscura?*

Resp. Debet esse obscura ex parte rei revelatæ, hoc est, non debet clare & evidenter ostendere rem revelatam prout est in se a parte rei. Nam ex Apost. *Fides est argumentum non apparentium*, id est res quæ creduntur per fidem, non videntur, saltem per motivum quo cognoscuntur, scilicet per revelationem.

Quæres 4. *Utrum quod evidenter scitur aut videtur, possit esse objectum fidei divinæ?*

Resp. *affirm*. Nam ex Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est*. Et in Symbolo cre-

credimus unum Deum Patrem omnipotentem; atqui existentia, unitas, & omnipotentia Dei demonstrantur a Theologis & Philosophis; ergo.

Objicies: Fides est argumentum non apparentium; ergo.

Resp. *dist.* Est argumentum non apparentium, per motivum cognoscendi, quod est revelatio divina, *conc.* per discursum, *subdist.* ut plurimum, *conc.* semper, *nego*. Alias sibi contradiceret Apost. cum doceat debere credi Dei existentiam, quam, *Rom.* 1. docet abstractive cognosci *per ea quæ facta sunt*.

Quæres 5. *Utrum mysteria fidei sint evidenter credibilia?*

Resp. *affirm.* Nam probantur argumentis, seu motivis evidentibus; ergo, &c. Quare Clerus Gallic. *anno* 1700. sequentem damnavit prop. „ Evidens non est evidentia morali proprie dicta & physica, religionem catholicam esse veram ".

Quæres 6. *Quot sint motiva credibilitatis?*

Resp. Octo numerantur, 1. Sanctitas Christi authoris fidei nostræ. 2. Sanctitas doctrinæ, quam tradit religio christiana. 3. Stupendus modus, quo doctrina christiana propagata est. 4. Admiranda totius fere orbis ad Christum conversio. 5. Invicta & nunquam interrupta religionis perseverantia inter tot persecutiones, quibus fuit agitata. 6. Sanguis fusus Martyrum. 7. Vaticinia, non solum Prophetarum, sed & Sybillarum. 8. Tandem innomera miracula quæ a viris sanctissimis in veræ fidei confirmationem edita fuerunt.

§. III. *De necessitate fidei.*

Quæres 1. *Quotuplex sit actus fidei?*

Resp. „ Duplex, nempe, internus, qui est firmus mentis assensus veritatibus a Deo revelatis, & ab Ecclesia propositis, propter summam Dei veritatem in dicendo. *Et actus* externus, *qui est* exterior fidei professio, ore, vel opere, vel quolibet alio signo facta ".

Quæres 2. *Utrum actus internus fidei fuerit semper necessitate medii ad salutem?*

Resp. Fuit omnibus adultis: nam ex Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo.* Et Trid. sess. 6. cap. 7. *Sine fide nulli unquam contigit justificatio.*

Quæres 3. *Quænam sint necessitate medii credenda explicite?*

Resp. 1. Omni tempore fuit necessaria necessitate medii fides explicita Dei existentis, & Dei remuneratoris: *Accedentem enim ad Deum*, inquit Apost. Hebr. 11. *oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit.* Ideo hæc prop. *Non nisi fides unius Dei necessaria est, non autem explicita remuneratoris*, damnata est ab Innoc. XI. & Clero Gallic. *ann.* 1700.

Resp. 2. Post Evangelii promulgationem insuper necessaria est necessitate medii explicita 1. Incarnationis, juxta illud Joann. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum.* 2. SS. Trinitatis, nam mysterium Incarnationis explicite credi non potest, sine fide explicita Trinitatis: nec proinde absolutionis capaces sunt qui illa mysteria ignorant, ut definivit Innoc. XI.

Quæres 4. *Quænam christiani credere & scire teneantur vi præcepti?*

Resp. Tenentur credere & scire 1. ea quæ necessaria sunt necessitate medii. 2. Quæ continentur in Symbolo. 3. Sacramenta quæ tenentur & volunt recipere. 4. Præcepta Dei & Ecclesiæ. 5. Orationem Dominicam, quæ præscripta est a Christo: Matth. 6. *Sic orabitis: Pater noster*, &c.

Quæres 5. *Quosnam & quandonam actus fidei obliget?*

Resp. 1. Obligat *per se*, 1. Infideles & hæreticos, cum eis sufficienter fides est proposita. 2. Filios infidelium, ubi primum sunt sufficienter instructi. 3. Eos qui sunt in probabili mortis periculo. 4. Eos qui in hæresim lapsi sunt. 5. Eos qui gravem, contra fidem, tentationem experiuntur.

Respond. 2. Obligat *per accidens*, 1. Dum nos ad justificationem præparamus. 2. Dum ad aliquod Sacramentum, maxime Eucharistiæ, accedimus. 3. Dum occurrit occasio fidem externe profitendi. 4. Dum præcipua anni festa celebrantur, quia ex August. Enchiridii 5. *Fide, spe & charitate, Deus est colendus.*

Quæres 6. *An teneamur aliquando exterius fidem profiteri?*

Resp. *affirm.* Nam Roman. 10. dicit Apostol. *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem fit confessio ad salutem.*

Quæres 7. *Quandonam obliget præceptum exterius profitendi fidem?*

Resp. Obligat 1. cum id exigat honor Deo debitus; 2. cum utilitas proximi id postulat, ita D. Th. 2. 2. q. 3. *art.* 2.

Quæres 8. *Utrum aliquando liceat fidem exterius negare, sive ex animo, sive ex simulatione?*

Resp. 1. Eidem exterius negare nullo unquam casu licitum est: *Qui negaverit me coram hominibus*, ait Christus Matth. 10., *negabo & ego eum coram Patre meo.*

Resp. Nunquam licet fidem exterius negare ex simulatione, quia esset mendacium detestabile, utpote Dei maxime inhonorativum; ergo nullo unquam casu, etiam mortis acerbissimæ, potest esse licitum: unde Christus ait: *Qui me erubuerit coram hominibus, hunc & filius hominis erubescet.*

§. IV. *De vitiis fidei oppositis.*

Quæres 1. *Quot sint vitia fidei opposita?*

Resp. Sunt duo: *infidelitas*, quæ actui interno fidei; & *blasphemia*, quæ fidei professioni opponuntur.

Quæres 2. *Quid sit infidelitas?*

Resp. Est *carentia fidei in subjecto apto.*

Quæres 3. *Quotuplex sit infidelitas?*

Resp. Triplex, nempe, 1. *Pure negativa*, quæ est carentia fidei in eo, cui fides nullo modo est annuntiata: hæc, cum non sit voluntaria, nec in se nec in alio, non est peccatum, ut definierunt SS. Pontifices Pius V. & Greg. XIII. contra Bajum. 2. *Privativa*, quæ est carentia fidei in eo, cui fides sufficienter est annuntiata, qui tamen omittit credere; hæc est peccatum mortale ex genere suo, quia omittit credere cum possit & debeat. 3. *Positiva*, quæ est carentia fidei in eo qui veritatem fidei sufficienter propositam negat, vel errorem fidei contrarium asserit.

Quæ-

Quæres 4. *Quid sit hæresis?*

Resp. Est error voluntarius & pertinax contra aliquam fidei catholicæ veritatem in eo qui se christianum profitetur.

Quæres 5. *Quid sit blasphemia?*

Resp. Est *contumeliosa in Deum locutio*, sive immediate in se, sive mediate in creaturis, quatenus in eis aliquod Dei attributum relucet, ut sunt sancti, cœlum, &c.

Quæres 6. *Quale sit peccatum blasphemiæ.*

Resp. Est per se peccatum mortale, nec ullam admittit parvitatem materiæ, quia majestatem Dei positive deprimit; ergo gravem Deo infert injuriam.

DISSERTATIO II.

De Spe Theologica.

Quæres 1. *Quid sit spes?*

Resp. Est „ virtus theologica, per quam certa cum fiducia beatitudinem æternam, & media illius consequendæ a Deo expectamus ". Alia est habitualis, alia actualis: alia formata, alia informis. Vide quæ de similibus fidei divisionibus dicta sunt dissertatione 1. *pag.* 387.

Quæres 2. *Quotuplex sit objectum spei?*

Resp. Duplex: materiale, & formale. *Materiale*, est res quæ speratur. *Formale*, est motivum, propter quod speratur.

Quæres 3. *Quodnam sit objectum materiale spei?*

Resp. Objectum materiale *primarium*, est Deus possidendus, quia Deus possidendus primario & per se a spe expectatur; & cætera media salutis non nisi propter Deum possidendum expectantur. *Secundarium* vero sunt omnia media ad Deum possidendum necessaria, quia eodem actu, quo finis efficaciter appetitur, media etiam, saltem implicite, appetuntur.

Quæres 4. *Quodnam sit objectum formale* quod *spei?*

Resp. Objectum formale quod spei, *spectata prout est amor nostræ beatitudinis*, est bonitas Dei relative ad nos, quia illa bonitas est id quo movemur & excitamur ad amandum Deum amore spei: sperans enim amat Deum, quatenus est suum bonum, finisque suus ultimus. *Spectata vero ut est tendentia in beatitudinem*, est omnipotentia Dei auxiliatrix nobis propter merita Christi promissa; quia est id quo movemur & excitamur ad Deum, ut summum nostrum bonum, certa cum fiducia expectandum; ita D. Thom.

Quæres 5. *In quibus spes non reperiatur?*

Resp. 1. „ Non reperitur in damnatis, *Prov.* 8. mortuo homine impio, nulla erit ultra spes "; sunt enim certi de sua æterna damnatione. 2. *Non est in beatis*, quia gloriam essentialem possident, *spes autem quæ videtur, non est spes*, Rom. 8. 3. *Non est in hæreticis*, quia non habent fidem, quæ est fundamentum spei.

Quæres 6. *In quibus spes reperiatur?*

Resp. Reperitur 1. *in animabus Purgatorii*, quia in eis remanet fides, quæ est fundamentum spei. 2. *Remanet in catholicis impiis*: quia quodlibet peccatum non opponitur spei, sed sola desperatio.

Quæres 7. *Utrum spes locum habeat in Justis perfecta charitate præditis?*

Resp. *affirm.* Ut contra Quietistas definivit Innocent. XI. & contra Semi-quietistas Innoc. XII. nam 1. perfectissimus quisque tenetur recitare orationem dominicam & Deo dicere: *Adveniat regnum tuum.* 2. In quolibet, etiam perfectissimo, est fiducialis expectatio possidendi Deum, sic Moyses. Hebr. 11. *Aspiciebat in remunerationem*. David de seipso dicit: „ Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum propter retributionem ". D. Paulus de æterna beatitudine loquens. *Rom.* 8. ait: „ Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus ". 3. Omnibus justificatis vita æterna, tamquam merces proponi debet, ut definivit Concil. Trident. *sess.* 6. *cap.* 16. *de reform.*

Objicies: In actu spei reperitur *proprium interesse creaturæ*; ergo repugnat statui justorum perfectorum.

Resp. *dist. ant.* Reperitur proprium interesse creaturæ, quod ad Dei gloriam ultimo referatur, *conc.* quod ad Dei gloriam ultimo non referatur, *nego*.

Inst. Homo per actum spei, Deum ad se refert: ergo actus spei est vitiosus, proindeque repugnat statui perfectorum.

Resp. *dist. ant.* Deum ad se refert, ut ad objectum cui possessionem Dei optat, *conc.* ut ad finem ultimum, *nego*. Homo enim, dum Deo frui desiderat, refert se ad Deum, ut ad finem suum ultimum, quo obtento nihil amplius desiderat.

Quæres 8. *Utrum spes sit certa?*

Resp. Est certa ex parte Dei, Eccl. 2. *Scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est.* Sed est incerta ex parte nostri, quia pendet ex conditione custodiæ mandatorum Dei usque in finem, de qua certi esse non possumus, absque speciali Dei revelatione: unde Apost. *Philipp.* 2. monet: *Cum metu & tremore vestram salutem operamini.*

Quæres 9. *Utrum actus spei sit necessarius necessitate medii ad salutem?*

Resp. *affirm.* Nam, Rom. 8. dicitur: *Spe salvi facti sumus.* Hinc Conc. Trid. inter actus ad justificationem adultorum simpliciter prærequisitos actum spei recenset.

Quæres 10. *Utrum actus spei sit necessarius necessitate præcepti divini?*

Resp. *affirm.* Nam 1. ad Tim. 6. „ Divitibus hujus sæculi præcipe . . . neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo ". Hinc Alex. VII. & Clerus Gallic. *ann.* 1700. hanc prop. damnarunt: „ Homo nullo unquam vitæ suæ tempore, tenetur elicere actum fidei, spei & charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium ".

Quæres 11. *Quænam peccata sint spei opposita?*

Resp. Duo, nempe „ desperatio, *quæ est* voluntaria diffidentia assequendi beatitudinem, & obtinendi media ad illam assequendam necessaria. Et præsumptio, *quæ est*, temeraria beatitudinis, & mediorum ad eam assequendam necessariorum, expectatio ". Potest autem oriri aut ex hæretica opinione, vel Pelagianorum, docentium quod per solas naturæ vires vitam æternam promereri possimus; vel Lutheranorum, asserentium quod fide sola sine operibus justificemur & salvemur. Aut ex desidia malorum Christianorum, qui inani spe misericordiæ Dei peccant, vel pœnitentiam ad finem vitæ differunt.

DISSERTATIO III.

De Charitate.

Quæres 1. *Quid sit charitas?*

Resp. Est *virtus theologica infusa, qua Deum super omnia diligimus propter se, & proximum sicut nos propter Deum* . . . Dicitur 1. *Super omnia* non quidem *intensive*, ita ut voluntas summo ardore & conatu in Deum tendat, sed *appretiative*, ita ut homo Deum rebus omnibus anteponat . . . Dicitur 2. *Et proximum*, quo nomine intelligitur, quicumque nobiscum capax est gratiæ & gloriæ . . . Dicitur 3. *Propter Deum*, ita ut Deus in proximo ametur.

Ergo objectum *materiale* charitatis adæquatum est Deus, nos ipsi, & proximus: objectum vero *formale*, est bonitas, & amabilitas Dei, utpote motivum, propter quod charitas tendit in objectum suum materiale.

Agemus 1. De præcepto & ordine charitatis. 2. De officiis ejus: 3. De vitiis charitati oppositis.

§. I. *De præcepto & ordine charitatis.*

Quæres 1. *Utrum præceptum charitatis erga Deum, sit speciale, & ab aliis distinctum?*

Resp. Est speciale: nam 1. *Deut. 6.* traditur seorsim ab aliis præceptis. 2. Respectu aliorum mandatorum dicitur *maximum & primum*, Matth. 22. Item, *Joann. 14.* dicitur: *In his duobus præceptis* (dilectionis Dei & proximi) *universa Lex pendet & Prophetæ:* sed nihil respectu sui ipsius potest esse primum, nec a seipso pendere; ergo. Hinc Clerus Gallic. *ann.* 1700. damnavit hanc propos. „ Præceptum affirmativum amoris Dei & proximi non est speciale, sed generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem satisfit ".

Quæres 2. *Utrum semper & pro semper obliget præceptum charitatis, ita ut teneamur omnia prorsus opera nostra ad Deum ex motivo proprie dicto charitatis referre?*

Resp. *negat.* Alias omnes nostræ actiones, quæ non referrentur ad Deum ex motivo charitatis proprie dictæ, essent peccata, quod est falsum, ut constat tum ex Conc. Trid. *sess. 6. can.* 31. definiente, *Justificatum non peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur.* Et ex Alex. VIII. qui hanc prop. damnavit: „ Quisquis, etiam æternæ mercedis intuitu, Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur ". Sic etiam damnata est propos. 54. Quesnelli.

Objicies: Tenemur omnes actus nostros ad Deum referre ex præcepto charitatis & ex motivo charitatis.

Resp. *nego conseq.* Nam ex præcepto charitatis tenemur per actus fidei & spei nos disponere ad charitatem, nec tamen tenemur hosce actus elicere ex motivo charitatis: sufficit ergo ut actus nostros referamus ad Deum ex fine honesto & rationabili, faciendo opus, quod ex natura referibile sit ad charitatem, ait D. Thom. 2. 2. *q.* 19. *art.* 6.

Quæres 3. *Quandonam obliget præceptum charitatis?*

Resp. Obligat. 1. Cum quis, moraliter loquendo, usum rationis attigit, ita docet D. Thom. 2. In probabili mortis periculo: tunc enim tuto quisque saluti suæ consulere debet. 3. Cum necessarius judicatur ad vitandum peccatum, aut vincendam gravem tentationem. 4. Sæpissime in decursu vitæ: nam, *Deut. 6.* præceptum dilectionis nocte & die, in domo & in itinere, debet esse in corde nostro; ergo crebro est implendum. Hinc Alex. VII. & Clem. XI. damnarunt propositiones sequentes.

1. „ Præceptum amoris Dei, per se tantum obligat in articulo mortis. 2. An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audemus. 3. Probabile est ne singulis quidem rigorose quinquenniis, per se obligare præceptum charitatis in Deum. 4. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam qua justificari possimus ".

Quoties autem per annum obliget, *per se*, non potest facile determinari; non tamen infundata est opinio Scoti asserentis obligare singulis dominicis diebus ac festis, juxta illud Div. Augustin. lib. 12. de Trinit. cap. 14. *Quis vero est cultus ejus, nisi amor ejus?*

Quæres 4. *Quomodo debemus diligere proximum?*

Resp. Actu benevolentiæ interno: nam debemus illum diligere sicut nos ipsos; atqui haud dubie nos ipsos diligimus affectu interno; ergo. Hinc Innoc. XI. hanc prop. damnavit: *Præcepto proximi diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.*

Quæres 5. *Quandonam obliget præceptum dilectionis proximi?*

Resp. 1. Obligat *per se* sæpius in vita, quia simile est præcepto dilectionis Dei, Matth. 22. *Secundum autem*, mandatum, *simile est huic;* atqui præceptum dilectionis Dei obligat *per se* sæpius in vita.

Resp. 2. Obligat *per accidens* 1. Dum urget gravis tentatio odii, quæ absque actu dilectionis superari non potest. 2. Dum videmus proximum gravi injuria affici. 3. Dum ex præcepto charitatis debemus proximo succurrere.

Quæres 6. *An illud præceptum se extendat ad inimicos?*

Resp. *affirm.* Matth. 5. *Ego autem dico vobis: diligite inimicos vestros; benefacite his qui oderunt vos*, &c. Hinc inimicis debemus 1. ex corde remittere offensam. 2. Ex interno affectu exhibere *communia* dilectionis *signa*. 3. Opitulari in necessitate. 4. Damnum ipsis imminens avertere, dum sine gravi nostro incommodo possumus. 5. Dare condonationis signa ubi primum veniam petunt, nisi offensus sit superior, qui, correptionis & aliorum exempli causa, potest externa condonationis signa differre, modo in corde dimittat & charitatem servet. 6. Non tenetur tamen læsus remittere actionem injuriarum, quia solus appetitus vindictæ, non ordo justitiæ repugnat charitati.

Quæres 7. *An, & quotuplex sit ordo in charitate?*

Resp. Est aliquis ordo in charitate Cant. 2. *Ordinavit in me charitatem.* Ille autem ordo duplex est, *dilectionis* nimirum, & *beneficii*. Primus petitur ex dignitate objecti, unde meliora magis amari debent. Secundus petitur ex indigentia personæ, cui sub-

subveniatur, ita ut illi, qui nobis sunt conjunctiores, præferantur cæteris. Hinc

1. *Ordine dilectionis*, Deus est super omnia diligendus, quia est infinite bonus. 2. Creaturæ sanctiores præ cæteris sunt diligendæ, quia sunt Deo conjunctiores. 3. Anima nostra corpore, quia est dignior.

2. *Ordine beneficii*, tenemur magis nos diligere quam proximum in eodem genere bonorum, quia dilectio nostri est regula dilectionis proximi; atqui regula est prior regulato . . . Dixi: *In eodem genere bonorum*, quia tenemur propriam vitam corporalem exponere pro æterna proximi salute, si sit in extrema salutis necessitate. 1. Joann. 3. *Et nos debemus pro fratribus animam ponere*.

3. *Eodem ordine beneficii*, cum omnibus in pari necessitate constituti non possumus succurrere, ii sunt præferendi, qui nobis sanguine vel amicitia sunt conjuncti, juxta gradum & rationem conjunctionis: quia hoc dictat natura rationalis, quam charitas non destruit, sed perficit.

§. II. *De officiis Charitatis*.

Quæres 1. *Quænam sint officia charitatis?*

Resp. Sunt opera misericordiæ, tum corporalia, tum spiritualia.

Quæres 2. *Quot sint opera misericordiæ?*

Resp. Sunt 14. quorum septem priora sunt corporalia, septem posteriora sunt spiritualia, quæ comprehenduntur his versibus:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.
Consule, carpe, doce, solare, remitte, fer, ora.

Quæres 3. *Utrum correptio fraterna cadat sub præcepto?*

Resp. Cadit sub præcepto, tum *naturali*, est enim eleemosyna spiritualis quæ cadit sub præcepto dilectionis proximi. Tum *positivo divino*, Eccl. 19. *corripe amicum . . . ne forte iteret*. Matth. 18. „ Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum “. Porro præceptum illud est universale: unde 1. nemo, correptioni faciendæ idoneus, ab ea facienda immunis est, Eccl. 17. *Mandavit unicuique de proximo suo*. 2. Non solum æquales, sed & superiores sunt corripiendi, magis tamen obsecrando, quam arguendo, juxta illud 1. ad Tim. 5. *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem*.

Quæres 4. *Quænam conditiones requirantur, ut quis ad fraternam correptionem obligetur?*

Resp. Sex. 1. Ut constet de peccato proximi, præsertim mortali. 2. Ut constet proximum nondum resipuisse. 3. Ut sit probabilis spes emendationis, quia nemo ad actum inutilem tenetur. 4. Ut nullus adsit magis idoneus, v. g. dignior vel superior, qui possit & velit corripere: nam si nollet, perinde esset ac si nullus adesset. 5. Ut non speretur tempus correptionis magis opportunum: in hoc enim casu esset differenda. 6. Ut materia correptionis sit necessaria, qualis est respectu privati peccatum mortale.

Quæres 5. *Quis ordo servandus sit in correptione fraterna?*

Resp. Sub gravi peccato, debet per se loquendo, servari ordo a Christo præscriptus, *Matth.* 18. Unde si sufficiat secreta admonitio, non sunt adhibendi testes; si testis unus sufficiat, non sunt plures adhibendi; si testes non sufficiant, deferendum est peccatum ad Superiorem, ut illud pro sua authoritate compescat . . . Dixi *per se loquendo*; quia excipiuntur quatuor casus, in quibus peccatum proximi immediate deferendum est Superiori: 1. Quando crimen est publicum. 2. Quando vergit in grave aliorum detrimentum spirituale vel corporale. 3. Quando prudenter judicatur privatam monitionem non profuturam, quia tunc delinquens eget correptione Superioris. 4. Quando proximus cessit juri suo ad propriam famam, quomodo fit in Societate Jesu.

Quæres 6. *Utrum detur præceptum eleemosynæ?*

Resp. *affirm.* 1. Joann. 3. „ Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo “? Ergo facienda est eleemosyna eis qui sunt in necessitate.

Quæres 7. *Quotuplex sit necessitas?*

Resp. Triplex, nempe, *extrema*, quando proximus est in periculo mortis. *Gravis*, quando proximus e suo statu caderet, nisi ei subveniretur. *Communis*, qualis est pauperum ordinariorum. 1. Pauperibus extremam necessitatem patientibus subveniendum est ex bonis superfluis ad vitam, licet necessariis ad status decentiam. 2. Pauperibus in gravi necessitate constitutis subveniendum est ex bonis ad integram status decentiam aliqualiter necessariis, alias non amaret proximum sicut seipsum. 3. Pauperibus in communi tantum necessitate constitutis, subveniendum est ex superfluis status & conditionis: unde Div. Thom. 2. 2. q. 87. *art.* 1. *ad* 4. ait: „ Dominus omnia superflua pauperibus jubet exhiberi, juxta illud Lucæ 11. : Quod superest, date eleemosynam “.

§. III. *De vitiis charitati oppositis*.

Quæres 1. *Quot sint peccata charitati specialiter opposita?*

Resp. Decem a D. Thom. a quæst. 34. ad quæstionem 44. recensentur: nempe *Odium* Dei & proximi, quod opponitur amori Dei & proximi. *Acedia*, quæ opponitur gaudio de bono Dei. *Invidia*, quæ gaudio de bono proximi adversatur; *discordia*, *contentio*, *schisma*, *bellum injustum*, *rixa*, *seditio*, quæ paci charitatis opponuntur; & tandem *scandalum*, quod correptioni fraternæ adversatur.

Quæres 2. *Quid sit scandalum?*

Resp. Definitur a D. Thom. q. 43. art. 1. „ Dictum vel factum minus rectum, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis “. Non ergo requiritur ut dictum vel factum, sit malum, sed sufficit ut habeat speciem mali, nec requiritur ut ruina sequatur, sed sufficit ut occasio ruinæ præbeatur.

Quæres 3. *Quotuplex sit scandalum?*

Resp. Duplex, nempe, *activum*, seu *datum*, quod mox definivimus; & *passivum*, seu *acceptum*, & est ipsa ruina sequens ex scandalo dato.

Quæres 4. *Quotuplex sit scandalum activum?*

 Resp.

Resp. Duplex, nempe *directum*, quo quis dictis vel factis proximum in ruinam inducere intendit; v. g. in fornicationem, & *indirectum*, quo licet quis non intendat expresse proximum ad peccatum inducere, nonnulla dicit vel facit quæ aliis sunt occasio peccandi.

Quæres 5. *Quotuplex sit scandalum passivum?*

Resp. Duplex, nempe *pharisaicum*, quod oritur ex sola malitia accipientis, propter dictum vel factum alterius rectum; & *scandalum pusillorum*, quod oritur ex ignorantia aut infirmitate accipientis, propter dictum vel factum alterius rectum, vel indifferens.

Quæres 6. *Utrum scandalum datum, sit peccatum?*

Resp. Scandalum etiam indirecte datum, est peccatum mortale ex genere suo, & quidem distinctum a mala actione, quæ occasionem ruinæ spiritualis præbet; quia graviter peccat contra charitatem proximi, qui est occasio ruinæ . . . Hinc peccant mortaliter contra castitatem & charitatem proximi, qui imagines nudas faciunt, aut palam exponunt. Qui agunt comœdias obscœnas, &c.

Quæres 7. *Utrum ad vitandum scandalum pharisaicum, dimittenda sint bona temporalia, aut etiam spiritualia?*

Resp. negat. Quia Christus, *Matth.* 15. docet scandalum pharisaicum esse contemnendum: *Sine illos, cæci sunt.*

Quæres 8. *Quid debeat omitti ad vitandum scandalum infirmorum?*

Resp. Debent omitti 1. actiones indifferentes: „Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem, " ait Apostol. 2. Opera consilii, quia, cum non sint necessaria ad salutem, possumus illa omittere sine gravi nostro incommodo; atqui lex charitatis exigit, ut fratri, in necessitate spirituali constituto, subveniamus, cum sine gravi nostro incommodo possumus; ergo. 3. Etiam probabilius debent omitti præcepta affirmativa, quia ea deserviunt charitati; ergo non obligant in circumstantiis, in quibus charitas dictat esse omittendam hic & nunc eorum observantiam, ut succurratur spirituali proximorum necessitati. Sic mulier quæ prævidet se turpiter concupiscendam si eat ad Sacrum tali die festo, debet illud omittere, saltem semel & iterum; non potest tamen longo tempore abesse, quia inde oriretur scandalum, & grave damnum spirituale, quod non tenetur subire ad vitandum peccatum alterius.

Quæres 9. *Utrum liceat alteri vendere aut dare rem de se licitam, qua prævidetur male usurus?*

Resp. Non licet, quia quisque tenetur ex charitate impedire peccatum proximi, saltem cum potest sine gravi suo incommodo.

Quæres 10. *Utrum ex gravi causa liceat alteri dare rem, aut operam ex se licitam aut indifferentem, quæ tamen spectatis circumstantiis ad peccatum ordinatur?*

Resp. Si proxime ad peccatum ordinetur, non licet, ut definivit Innoc. XI. propos. 51. quia est moraliter & proxime cooperari peccato alieno. Si remote tantum ordinetur ad peccatum, licet, quia tunc non est moraliter cooperari peccato alieno, sed solum illud permittere ex gravi causa, ob quam non tenetur illud impedire, nisi sit contra bonum commune, aut Ecclesiæ, quia bonum commune præponderat bono privati.

TRACTATUS XIII.

DE VIRTUTE RELIGIONIS.

Quæres 1. *Quid sit Religio?*

Resp. Est „ virtus moralis, per quam Deo, tamquam primo rerum omnium principio, cultus exhibetur ". Non est ergo virtus Theologica, quia pro objecto immediato non habet Deum, sed cultum Deo debitum.

Quæres 2. *Quinam sint actus religionis?*

Resp. Interni, sunt devotio & oratio: externi, sunt votum & juramentum, de quibus, sicut & de vitiis Religioni oppositis, agemus.

§. I. *De devotione & oratione.*

Quæres 1. *Quid sit devotio?*

Resp. Est „ volitio efficax tradendi se prompte ad ea quæ pertinent ad cultum Dei ". Unde est generalis actus religionis, a quo cæteri omnes informari debent.

Quæres 2. *Quid sit oratio?*

Resp. Est „ actus religionis, quo res decentes a Deo postulamus, " sive immediate, sive mediante sanctorum intercessione.

Quæres 3. *Quotuplex sit oratio?*

Resp. Duplex, nempe *mentalis*, quæ sola mente funditur. Et *vocalis*, quæ non sola mente, sed etiam ore exprimitur: ergo ut sit vera oratio, mentalem necessario includit.

Quæres 4. *Quotuplex sit oratio vocalis?*

Resp. Duplex, nempe *privata*, quæ fit a persona privata & privato nomine; & *publica*, quæ fit a communitate, vel a ministro Ecclesiæ, nomine communitatis: hæc est præstantior & præferenda, quia Christus, *Matt.* 18. promittit specialem assistentiam iis, qui, ad orandum, in unum conveniunt.

Quæres 5. *Quot sint necessaria, ut oratio pie fiat?*

Resp. Tria. 1. *Præparatio*, tum *remota*, quæ consistit in accurata legis observantia, tum *proxima*, quæ in hoc consistit ut oraturus imploret divinum auxilium, & curam aliorum operum, quantum fieri potest, deponat, foresque diligenter occludat alienis cogitationibus. 2. *Attentio*, sive ad sensum orationis, sive ad Deum: porro debet saltem esse virtualis, ut dictum est Tract. de Horis canonicis. 3. *Perseverantia*, juxta illud Lucæ 18. *Oportet semper orare, & non deficere.*

Quæres 6. *Utrum oratio sit necessaria?*

Resp. Est necessaria, necessitate tum præcepti, tum medii, Matth. 7. *Petite, & accipietis*: dicendo, *petite*, præceptum imponit, ait D. Thom. & addendo, *accipietis*; medium necessarium, ad obtinenda auxilia ad salutem necessaria, demonstrat.

Quæres 7. *Pro quibus sit orandum?*

Resp. Pro omnibus qui nondum sunt in termino, 1. ad Tim. 2. *Obsecro fieri orationes pro omnibus hominibus.*

§. II.

§. II. *De Voto*.

Quæres 1. *Quid sit votum?*
Resp. Definitur; *Promissio deliberata & spontanea, Deo facta, de bono meliori ac possibili* .... Promissio ergo debet esse 1. *deliberata*, id est, facta cum ea rationis advertentia quæ ad peccatum mortale necessaria est. 2. *Spontanea*, id est, absque errore & metu gravi injuste incusso ad extorquendum votum. 3. *Deo facta*, quia est cultus latriæ, qui soli Deo exhiberi potest. 4. *De meliori bono*, id est, quod non sit impeditivum majoris boni. 5. *Et possibili*, quia nemo ad impossibile obligari potest.

Quæres 2. *Quomodo dividitur votum?*
Resp. Dividitur in *reale*, quo promittitur res aliqua, v. g. eleemosyna, vel actio exercenda per alium. *Personale*, quo promittitur actio, voventis propria v. g. jejunium. Et *mixtum*, quo promittitur propria actio & res aliqua, v. g. distributio bonorum suorum cum ingressu religionis ... Votum *personale* solum voventem obligat, nec per alium impleri potest & debet; *reale* ad hæredes transit, sicut & *mixtum* qua parte est reale.

Quæres 3. *Quomodo dividitur votum personale?*
Resp. Dividitur in *solemne*, quod ab Ecclesia approbatum ac in perpetuum acceptatum est. Et *simplex*, quod emittitur absque acceptatione Ecclesiæ, saltem in perpetuum; sic vota scholarium Societatis Jesu ex Greg. XIII. sunt simplicia, quia non sunt in perpetuum acceptata.

Quæres 4. *Quomodo dividitur votum simplex?*
Resp. In *absolutum*, quod sine ulla conditione; & *conditionatum*, quod sub alia conditione emittitur, v. g. voveo talem eleemosynam, si pater convaluerit.

Quæres 5. *An sit obligatio adimplendi voti?*
Resp. *affirm*. Juxta illud Ps. 75. *Vovete, & reddite Domino Deo vestro*. Illa autem obligatio est gravis in re gravi, & levis in re levi. Porro materia voti censetur gravis, quæ, si præciperetur ab Ecclesia, obligaret sub mortali.

Quæres 6. *Quot modis possit cessare voti obligatio?*
Resp. Tribus, irritatione, dispensatione, & commutatione.

Quæres 7. *Quid sit irritatio voti?*
Resp. Est *Annullatio facta ab eo, cujus potestati dominativæ subjecta est persona vovens*, & tunc irritatio est directa; *vel materia voti*, & tunc est indirecta, seu potius est suspensio voti.

Quæres 8. *Quænam vota irritari possint?*
Resp. Ea quæ sunt in præjudicium tertii.

Quæres 9. *Quinam possint irritare vota directe?*
Resp. Possunt irritare vota tum realia, tum personalia 1. *Superior*, respectu suorum subditorum. 2. Pater, (& in ejus defectum avus, tutor) respectu filiorum impuberum, quia ex dispositione juris illorum vota includunt hanc conditionem: *Nisi superior, vel pater contradixerit*.

Quæres 10. *Quinam possint irritare vota indirecte?*
Resp. 1. *Pater* potest irritare vota filiorum puberum, quæ obsunt gubernationi familiæ. 2. *Herus*, vota famulorum quæ impediunt, vel minuunt debitum obsequium. 3. *Maritus*, vota uxoris, etiam ante matrimonium emissa, quæ officiunt usui matrimonii, proli educandæ, & gubernationi familiæ: & vicissim *uxor* potest irritare vota mariti in his, quæ thorum spectant.

Quæres 11. *An irritatio voti, facta sine causa, sit valida?*
Resp. *affirm*. Quia Deus non acceptat quæ ipsi offeruntur cum alterius injuria; illicita tamen est, cum sit abusus potestatis contra bonum proximi & honorem Dei.

Quæres 12. *Quinam possint dispensare a votis?*
Resp. Soli qui habent jurisdictionem spiritualem in foro externo, quia hæc potestas pertinet ad externam Ecclesiæ gubernationem: tales sunt Papa respectu omnium fidelium; Episcopus, & alii qui habent jurisdictionem quasi Episcopalem respectu suorum subditorum ... Sunt tamen 5. vota ex consuetudine Papæ reservata, nempe: „ votum castitatis perpetuæ, religionis approbatæ, & triplicis peregrinationis Jerosolimitanæ, Compostellæ, & Romanæ ad limina Apostolorum. " In his tamen potest Episcopus dispensare, quando est necessitas, nec patet facilis ad Papam recursus.

Quæres 13. *Quinam possint commutare vota?*
Resp. Ipse vovens potest commutare suum votum in aliud certo melius & suæ saluti utilius; sed requiritur authoritas superioris ut commutetur in bonum minus, quia tunc intercedit partialis dispensatio; vel in bonum æquale, quia res fuit promissa in specie; ergo alia, nisi sit melior, solvi nequit sine consensu creditoris, nempe Dei, cujus vices gerit Prælatus.

Quæres 14. *Utrum ad valorem dispensationis, & commutationis in aliud bonum minus aut æquale, requiratur justa causa?*
Resp. *affirm*. Quia Prælati nihil possunt circa jura Dei, nisi secundum ejus voluntatem rationabiliter præsumptam, quæ est ut non concedatur dispensatio nec commutatio sine causa, cum sit contra fidem datam, honorem Dei, & bonum animarum. Causæ autem justæ dispensandi sunt, necessitas, aut major utilitas spiritualis voventis, & utilitas Ecclesiæ, vel reipublicæ.

§. III. *De Juramento*.

Quæres 1. *Quid sit Juramentum?*
Resp. Est *Attestatio divini nominis ad fidem faciendam, aut promissionem firmandam* .... invocari autem potest divinum nomen 1. explicite & in se, v. g. *Deum testor*. *Per Deum ita est*. 2. Implicite, jurando per creaturas, cælum, templum, &c. quatenus Deus in eis relucet ac præsidet.

Quæres 2. *Quomodo dividatur juramentum?*
Resp. Dividitur in assertorium, quo res aliqua præsens aut præterita affirmatur, vel negatur. *Promissorium*, quo firmatur promissio rei præstandæ, & *execratorium*, quo Deus invocatur in testem simul & vindicem, si falsa sit assertio, vel promissio: v. g. *Auferat me diabolus*, vel *puniat me Deus, si res non ita sit*, &c.

Ergo jurat qui dicit: *Coram Deo loquor: Deus scit quod non mentior: Deus videt*, &c. Ordinarie vero non jurat qui dicit: *Per meam fidem*. *Fide viri probi*. *Fide Sacerdotis*, &c. Nam ordinarie

narie sumuntur pro fide humana, quam vir probus, Sacerdos, in verbis, vel promissis adhibere debet. Dixi: *Ordinarie*: qoia si quis per illas formulas intendit jurare, de facto jurat: unde intentio loquentis est attendenda.

Quæres 3. *Utrum Juramentum sit licitum?*

Resp. Est licitum, si debitis fiat conditionibus, quia est actus religionis, quo jurans implicite testatur Deum esse omniscium.

Objicies: Christus, *Matth.* 5. damnat omne Juramentum: *Ego autem dico vobis non jurare omnino*, ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Particola *omnino*, sumitur pro sine causa, sine necessitate: *illud quod dictum est*, omnino, inquit D. Aug. lib. de mendacio, c. 5. *intelligendum est, ut, quantum in te est, non ames jusjurandum*.

Inst. Christus addit: *Sit autem sermo vester, est, est, non, non; quod autem abundantius est, a malo est*; ergo.

Resp. *dist. ant.* A malo est illius cui juratur, *conc.* a malo est jurantis, *nego*. Ita D. Aug. in Serm. Domini in monte, cap. 30. *Itaque*, inquit, *non dixit*: quod amplius est, malum est, *sed* a malo est. Tu enim non malum facis, qui bene uteris juramento ut alteri persuadeas quod utiliter persuades, sed a malo est illius, cujus infirmitate cogeris jurare."

Quæres 4. *Quot requirantur conditiones, ut Juramentum sit licitum?*

Resp. Tres, ex Jerem. 4. *Jurabis, vivit Dominus, in veritate, & in judicio, & in justitia*.

Ad veritatem requiritur in joramento assertorio, ut jurans prudenter judicet verum esse quod jurat, licet forsan sit falsum: & in joramento promissorio, ut jurans sincere facere intendat quod jurat. Qui jurat sine veritate est perjurus, & peccat mortaliter, etiamsi res asserta aut promissa sit levis: nam invocare Deum in testem falsitatis, est gravis injuria .... item perjurium est, jurare cum restrictione mentali, aut æquivocatione, prout definivit Innoc. XI. propos. 26.

Ad Justitiam requiritur, ut juramentum sit de re licita, ita ut mortaliter peccaret, qui assumeret Deum in testem alicujus peccati, etiam venialis. Talis enim committeret gravissimam irreverentiam, ut definivit Innoc. XI. prop. 24.

Ad judicium requiritur, ut non juretur sine necessitate. Defectus tamen judicii, est tantum peccatum veniale, modo absit scandalum, & pejerandi periculum, quod vix abesse potest in jurandi consuetudine; hinc qui in ea versantur, non sunt absolvendi, quin prius emendaverint suam pravam consuetudinem.

Quæres 5. *Quandonam non obliget Juramentum promissorium?*

Resp. Non obligat, 1. cum est de re illicita, aut impossibili, aut indifferenti; 2. Cum est factum per errorem vel dolum circa rei substantiam, vel circa causam finalem & motivam, quia deest verus consensus; 3. Cum materia jurata facta est illicita, vel impossibilis, vel notabiliter mutata, ut qui juravit ducere puellam, quæ postea fornicatur.

Quæres 6. *An obliget Juramentum promissorium, vi, vel metu extortum?*

Resp. *affirm.* Quia licet sit secundum quid involuntarium, est tamen simpliciter voluntarium, unde naturaliter obligat, nec a jure irritatur, sicut votum.

Quæres 7. *Utrum quis ex Juramento ficto & doloso obligetur?*

Resp. 1. Si juret absque animo jurandi, non obligatur vi juramenti, quia revera non jurat, sed fingit se jurare; peccat tamen mortaliter, quia graviter abutitur nomine Dei. 2. Si juret intentione seria jurandi, sed sine animo se obligandi, est perjurus, sed obligatur vi juramenti, quia obligatio est omnino inseparabilis a juramento promissorio.

Quæres 8. *Quomodo tollatur juramenti promissorii obligatio?*

Resp. Tollitur 1. per remissionem illius, in cujus favorem præstitum fuit juramentum, quia substrahit materiam juramenti. 2. Per irritationem, commutationem & dispensationem, eodem modo quo votum, cum hac sola exceptione quod non possit dispensari in juramento præstito in favorem alicujus, & ab eo acceptato, nisi bonum commune id exigat, vel nisi promissarius per injuriam extorserit juramentum.

Quæres 9. *Utrum liceat exigere juramentum ab eo qui prævidetur pejeraturus?*

Resp. Non licet, quia exigens nullum emolumentum referret ex eo juramento, utpote contra eum, qui illud exigit, præstando .... Ab ea tamen lege excipitur Judex, qui ad instantiam partis juramentum exigit, quia tenetur ex officio adhibere omnia media, quibus solet elici veritas, alioquin videbitur prævaricari.

Quæres 10. *Utrum licet exigere juramentum ab eo qui per falsos deos juraturus est?*

Resp. Licet in gravi necessitate, quia non postulatur ut per sua idola juret, sed simpliciter ut juret, quod potest licite præstare: illudque juramentum valet ad faciendum fidem, vel firmandum contractum.

§. IV. *De vitiis religioni oppositis*.

Quæres 1. *Quænam vitia religioni opponuntur?*

Resp. Religioni opponitur per excessum superstitio, & per defectum irreligiositas.

Quæres 2. *Quid sit superstitio?*

Resp. Est *cultus falsi numinis, vel veri quidem, sed indebitus*.

Quæres 3. *Quot sint species superstitionis?*

Resp. Sunt quinque præcipuæ, scilicet idololatria, divinatio, vana observantia, magia, & maleficium.

Quæres 4. *Quid sit idololatria?*

Resp. Est *cultus divinus creaturæ exhibitus*. Est gravissimum læsæ majestatis divinæ peccatum.

Quæres 5. *Quid sit divinatio?*

Resp. Est *notitia divina usurpatio ope dæmonis ad hoc invocati: sive expresse*, aliquid videlicet usurpando cum expressa intentione ut dæmon cooperetur. Sive *implicite*; utendo scilicet mediis nullam vim ad occultorum notitiam habentibus, neque naturaliter, neque ex instituto divino, aut ecclesiastico.

Si divinatio fiat *per manes*, id est, per mortuos in speciem resuscitatos, dicitur *Necromantia*. Si fiat

fiat per astra, dicitur *astrologia judiciaria*. Si fiat *per sortes*, dicitur *sors divinatoria*, seu sortilegium, a quo sortiarii. Si per inspecta manus delineamenta, dicitur *chiromantia*.

Quæres 6. *Quale sit peccatum divinatio?*

Resp. Necromantia est peccatum mortale gravissimum, quia continet expressum pactum cum dæmone: aliæ species divinationis, sunt peccatum mortale ex genere suo, propter tacitum commercium cum dæmone; ergo a mortali excusat ignorantia, & simplicitas.

Quæres 7. *Quid sit vana observantia?*

Resp. Est *superstitio, qua ad effectum aliquem obtinendum adhibentur media vana, inutilia, & improportionata*. Si assumantur ad scientiam repente acquirendam, dicitur *ars notoria*. Si ad præcavendos funestos effectus ex fortuito eventu, dicitur *observantia eventuum*. Si ad sanitatem obtinendam, vulnera curanda, dicitur *observantia sanitatum*. Si adhibeantur res sacræ, v. g. preces, verba Scripturæ, reliquiæ, &c. cum certa persuasione aliquem effectum extraordinarium obtinendi, puta extinguendi incendium, dicitur *observantia sacrorum*.

Quæres 8. *Quale sit peccatum vana observantia?*

Resp. Est peccatum mortale ex genere suo, quia in ea dæmon invocatur, saltem tacite & implicite.

Quæres 9. *Quid sit magia?*

Resp. Est *ratio operandi mira ope dæmonis*, ad hoc expresse vel implicite invocati. Est peccatum mortale ex genere suo.

Quæres 10. *Quid sit maleficium?*

Resp. Est *ratio nocendi aliis ope dæmonis*. Unde peccatum grave contra religionem & justitiam. Si magus noceat alicui in propria persona, aut in animalibus, vocatur *maleficium veneficum*; si eum flectat ad amorem carnalem, vel odium, vocatur *philtrum*.

Quæres 11. *Utrum liceat recurrere ad magum, ut maleficium tollat?*

Resp. Non licet, si non possit tollere nisi per aliud maleficium, vel superstitiouem, cum sit intrinsece malum invocare dæmonem: licet vero, si tollat per meram destructionem prioris maleficii, quia honestum est destruere opera diaboli.

Quæres 12. *Quid sit cultus indebitus?*

Resp. Est tum, *cultus falsus*, sive *in se*, v. g. falsarum reliquiarum expositio, sive in sua significatione, v. g. hodierna usurpatio Judaicarum cæremoniarum significantium Messiam venturum. Tum *cultus superfluus*, a Dei instituto alienus, indebitis circumstantiis cumulatus, v. g. oratio facta tali tempore, loco, situ, &c. Est solum peccatum veniale.

Quæres 13. *Quid sit irreligiositas?*

Resp. Est *peccatum quo Deus in se, vel in rebus, vel in personis sacris inhonoratur*. Est nempe tentatio Dei, sacrilegium, blasphemia, perjurium & simonia. De perjurio & simonia jam egimus.

Quæres 14. *Quid sit tentatio Dei?*

Resp. Est *dictum vel factum ad capiendum de Deo experimentum per extraordinarium effectum ab eo temere expectatum*. Est peccatum mortale ex genere suo, quia gravem erga Deum importat irreverentiam; potest tamen esse veniale in eo qui non advertit actionem suam esse tentationem Dei, vel quia res non est valde extraordinaria, vel quia periculum est parvum.

Quæres 15. *Quid sit sacrilegium?*

Resp. Est *violatio rei sacræ*. Porro cum triplex sit species rei sacræ, nempe, locus, res & persona, triplex est sacrilegium, nimirum locale, reale, & personale . . . Sacrilegium est peccatum mortale ex genere suo, tanto gravius, quanto res, quæ violatur, est sacratior. Potest tamen esse veniale ob levitatem materiæ, v. g. furtum unius assis in Ecclesia.

Quæres 16. *Quid sit blasphemia?*

Resp. Est *contumeliosa in Deum locutio*, sive immediate, sive mediate in rebus vel personis sacris, in quibus sicut laudatur Deus, sic & contumelia afficitur . . . . Si blasphemia procedat ex infirmitate, est *in Patrem*. Si ex ignorantia, est *in Filium*. Si ex malitia, est in *Spiritum Sanctum*.

Quæres 17. *Quotuplex sit blasphemia?*

Resp. Quadruplex, nempe hæreticalis, imprecativa, juratoria, & dehonestativa.

Hæreticalis est ea, qua de Deo aliquid contumeliose affirmatur, v. g. quod sit injustus, crudelis, &c. Vel negatur, v. g. quod sit omnipotens, providus, &c. Duplicem continet maliciam specificam.

Imprecativa est ea, qua quis Deo malum imprecatur, v. g. *Pereat Deus; utinam Deus non esset &c.*

Juratoria est ea, qua quis jurando blasphemat, v. g. *Hoc ita verum est, ac verum est Deum existere*.

Dehonestativa est indecens nominatio membrorum Christi, v. g. capitis, ventris, &c.

Quæres 18. *Quale peccatum sit blasphemia?*

Resp. Est omnium peccatorum mortalium gravissimum, nec admittit levitatem materiæ: unde ob solam actus imperfectionem potest excusari a mortali.

TRACTATUS XV.

DE VIRTUTIBUS CARDINALIBUS.

Quæres 1. *Quot sint virtutes Cardinales?*

Resp. Sunt quatuor: prudentia, fortitudo, temperantia, & justicia, de quibus agemus duabus dissertationibus.

DISSERTATIO I.

De prudentia, fortitudine, & temperantia.

§. I. *De prudentia.*

Quæres 1. *Quid sit prudentia?*

Resp. Est *virtus moralis, qua dignoscitur quid in quolibet negotio agendum sit, vel fugiendum*. Unde in alias omnes virtutes generalem habet influxum.

Quæres 2. *Quodnam sit objectum prudentiæ?*

Resp.

Resp. Objectum *materiale*, sunt actiones humanæ particulares, de quibus judicat an honestæ sint, an turpes, ex quo judicio voluntatem inclinat ad eas amplectendas, vel fugiendas. Objectum *formale* vero, est conformitas actionum humanarum cum veritate hic & nunc practica.

Quæres 3. *Quot sint officia prudentiæ?*

Resp. Tria, nempe, *bene consultare*, de honestate & inhonestate agendorum: *bene judicare*, de mediis pro loco & tempore adhibendis; & *bene imperare* executionem.

Quæres 4. *Quotuplex sit prudentia?*

Resp. Duplex, *personalis*, quæ solum bonum operantis attendit. Et *gubernatrix*, quæ attendit bonum communitatis, vel perfectæ, & dicitur *politica*; vel imperfectæ, & dicitur *œconomica*, qua pater recte regit suam familiam.

Quæres 5. *Quænam sint vitia opposita prudentiæ?*

Resp. Prudentiæ *per defectum*, opponuntur *præcipitatio*, *inconsideratio*, *inconstantia*, & *negligentia*. Per *excessum* vero, *prudentia carnis*, *astutia*, *sollicitudo temporalium*, & *sollicitudo futurorum*.

§. II. *De Fortitudine.*

Quæres 1. *Quid sit fortitudo?*

Resp. Est: „ virtus Cardinalis inclinans voluntatem hominis ad pericula mortis tempore & loco debito aggredienda, & ad labores perferendos pro consecutione boni necessarios. "

Ergo subjectum immediatum fortitudinis est voluntas, prout est appetitus sensitivus irascibilis.

Ergo duo sunt actus fortitudinis, nempe *ardui aggressio*, & *incommodi perpessio*.

Ergo objectum materiale fortitudinis sunt *pericula & labores*: objectum vero *formale* est honestas, quæ in hoc consistit, ut homo circa labores & terribilia moderate se geras, neque timori nimium cedendo, neque ultra modum se dando audaciæ.

Quæres 2. *Quænam sint vitia fortitudini opposita?*

Resp. Sunt *temeritas* per excessum, & *ignavia* per defectum.

Temeritas est vitium, *quo quis periculis contra rectæ rationis dictamen se committit*: scilicet quando, ubi, & quomodo non oportet.

Ignavia est vitium, *quo quis ob iis deterretur periculis, quibus sese, pro tempore & loco exponere potest & debet*. Utraque sæpius est peccatum mortale.

Quæt. 3. *Quænam sint virtutes fortitudini annexæ?*

Resp. Sunt quatuor, nimirum, *magnanimitas*, quæ inclinat ad actus heroicos in omni genere virtutum. *Magnificentia*, quæ inclinat ad magna opera magnis sumptibus efficienda. *Patientia*, quæ firmat animum in tolerantia afflictionum. *Et perseverantia*, qua homo, non obstantibus quibuscumque malis, in opere incœpto firmiter perseverat.

§. III. *De temperantia.*

Quæres 1. *Quid sit temperantia?*

Resp. Est „ virtus cardinalis, quæ, juxta rectæ rationis dictamen, moderatur affectum usumque voluptatum gustus & tactus. " Hinc sequitur, objectum *materiale* temperantiæ, esse delectationes corporeas; *formale* vero esse earumdem usum honestum.

Quæres 2. *Quot sint vitia temperantiæ opposita?*

Resp. Sunt duo, scilicet *insensibilitas* per defectum, & *intemperantia* per excessum.

Insensibilitas est vitium, *quo quis omnes corporis delectationes, etiam necessarias, refugit & aversatur*. Est peccatum veniale ex genere suo: esset tamen mortale, si quis per eam refugeret id ad quod graviter obligatur; v. g. si quis negaret debitum conjugi exigenti.

Intemperantia est vitium, quo quis voluptates gustus & venereorum immoderate appetit, rationisque ac legis divinæ regulam in earum usu excedit: est peccatum mortale ex genere suo, ut probabimus ex dicendis de gula & luxuria.

Quæres 3. *Quot sint species temperantiæ?*

Resp. Sunt quatuor, nempe *abstinentia*, quæ moderatur affectum, usumque cibi. *Sobrietas*, quæ moderatur affectum usumque potus inebriare valentis. *Castitas*, quæ cohibet, vel moderatur appetitum & usum venereorum. *Pudicitia*, quæ cohibet, vel moderatur oscula, tactus, amplexus, eorumque delectationem.

Quæres 4. *Quot sint virtutes temperantiæ annexæ?*

Resp. Præcipuæ sunt, mansuetudo, clementia, modestia, & eutropelia.

Mansuetudo est virtus, quæ iram coercet, ne exurgat, nisi quando, quantum, & quomodo, oportet.

Clementia est virtus, quæ vindictam coercet, ne ultra debitos fines exiliat.

Modestia est virtus, quæ affectus humanos, gestusque, & ornatum corporis moderatur secundum præscriptum rectæ rationis.

Eutropelia est virtus, quæ in recreationibus modum servat honestum.

DISSERTATIO II.

De Justitia.

Quæres 1. *Quid sit justitia?*

Respond. Definitur a Jurisconsultis, *constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*. Clarius definiri potest, *virtus moralis firmans voluntatem ad perpetuo reddendum alteri jus suum ad æqualitatem*.

Quæres 2. *Quomodo dividatur justitia?*

Resp. Dividitur in legalem, distributivam, & commutativam.

Justitia *legalis* est virtus firmans voluntatem privati ad tribuendum reipublicæ debitum, ratione juris alti quod habet in personas privatas & eorum bona.

Justitia *distributiva* est virtus moralis inclinans eum, qui communitati præest, ad distribuenda officia & bona communitatis juxta cujusque meritum, si sit remuneratoria, vel ad irrogandas pœnas juxta modum culpæ, si sit vindicativa.

Justitia *commutativa* est virtus inclinans privatum ad reddendum alteri privato debitum rigorosum secundum proportionem arithmeticam; id est, secundum æqualitatem rei ad rem, solutionis ad debitum, nullo habito respectu ad conditionem personæ cui fit solutio, per quod differt a justitia distributiva, quæ servat proportionem *geometricam*, quæ est adæquatio proportionis rerum distribuendarum

darum cum proportione conditionis & meriti personarum, quibus res distribui debent.

Quæres 3. *Quænam sit justitia stricte sumpta?*

Resp. Sola *commutativa*, quæ reddit alteri quod ei stricto jure debetur. Unde ex ea sola oritur obligatio restitutionis, non autem ex distributiva, nisi quatenus commutativæ sociatur, quod plerumque contingit.

Quæres 4. *Quodnam est objectum justitiæ?*

Resp. Objectum *materiale* est res aut actio alteri debita & reddenda; quia circa illam ita versatur justitia, ut circa eam aliæ quoque virtutes versari possint, cum religio & pietas versentur circa res Deo & parentibus debitas. *Formale* vero, est eadem res prout stricte debita & ad æqualitatem reddenda, quia sub hoc respectu speciali ita spectatur a justitia, ut sub eodem ab aliis virtutibus non attingatur.

Quæres 5. *Quodnam sit fundamentum justitiæ?*

Resp. Est *jus*. Unde agemus 1. de jure; 2. de contractibus in genere; 3. de contractibus in particulari; 4. de injuria & restitutione in genere; 5. de injutia & restitutione in particulari.

CAPUT I.

De Jure.

Quæres 1. *Quid sit jus?*

Resp. Est legitima facultas ad aliquid faciendum vel prohibendum, vel obtinendum, vel retinendum, vel eo utendum, vel de eo disponendum, cujus violatio injuriam constituit. Hæc descriptio continet omnes juris species.

Quæres 2. *Quomodo dividatur jus?*

Resp. Dividitur in *jus in re*, quod quis habet in re jam sua obtenta & per legitimum titulum, & rei traditionem; & in *jus ad rem*, quod quis habet ut res fiat sua. *Jus in re* dat actionem realem; *jus ad rem* dat actionem personalem.

Quæres 3. *Quot sint species juris?*

Resp. Sex, nempe usus, usufructus, servitus, habitatio, superficies, & dominium.

Quæres 4. *Quid sit usus?*

Resp. Est jus utendi tantum re aliena, salva ejus substantia. Unde simplex usuarius potest quidem uti re aliena pro se & sua familia, quantum quotidiana requirit necessitas; sed non potest ipsos fructus vendere, locare, dare, &c.

Quæres 5. *Quid sit usufructus?*

Resp. Est jus utendi, fruendi re aliena, salva ejus substantia: unde usufructuarius non habet tantum jus utendi re aliena, sed & *fruendi*, id est, percipiendi omnes fructus, quos potest vendere, locare, donare, manente apud eum usufructu, quem non potest vendere aut donare absque consensu proprietarii.

Quæres 6. *Quid sit servitus?*

Resp. Servitus *active* sumpta, est jus quod quis habet in re aliena, ut sibi serviat. *Passive* sumpta est subjectio rei alienæ, ut aliquid in ea fiat, vel non fiat in commodum alterius, salva rei substantia.

Quæres 7. *Quid sit habitatio & superficies?*

Resp. 1. *Habitatio* est jus habitandi in alienis ædibus, salva earum substantia. 2. *Superficies* est jus quo quis alieni fundi superficiem possidet, & in eo ædificare potest. Habitatio & superficies comprehendi possunt sub usufructu late sumpto.

Quæres 8. *Quid sit dominium?*

Resp. Est *jus disponendi de re tamquam sua, nisi lex, vel pactum obsistat*. Sic licet pupillus sit suorum bonorum dominus, ea tamen non potest alienare, unde licet habeat jus de iis disponendi, illud jus est ligatum a lege, & ideo non habet actum disponendi.

Quæres 9. *Quomodo dividatur dominium?*

Resp. In *plenum* seu perfectum, & *non plenum* seu imperfectum.

Dominium *plenum* est jus disponendi de re, illiusque fructibus tamquam suis.

Dominium *non plenum* est jus disponendi vel de re sola, & dicitur *dominium directum*; vel de solis fructibus rei, & dicitur *dominium utile*.

Quæres 10. *Quænam requirantur ad acquisitionem dominii?*

Resp. Tria, scilicet titulus, traditio rei, & aditio possessionis.

Quæres 11. *Quid sit titulus?*

Resp. Est radix, unde dominium oritur. Triplex est, nempe *verus*, qui a parte rei subsistit, talis est venditio facta a vero rei domino. *Coloratus*, qui bona fide creditur verus, licet, ob latentem aliquem defectum, talis non sit: talis est venditio ab eo facta qui rei venditæ merito credebatur dominus, licet talia non esset; & *præsumptus*, quem jus, ob temporis diuturnitatem, præsumit, cum tamen forte non intervenerit.

Quæres 12. *Quotuplex sit possessio?*

Resp. Duplex, nempe facti, & juris.

Quæres 13. *Quid sit possessio facti?*

Resp. Definitur: *Apprehensio rei, corporis, animi, & juris adminiculo*.

Dicitur 1. *Adminiculo corporis*; quia ut res aliqua incipiat possideri, debet corporaliter apprehendi, vel in se, v. g. manibus, pedibus, &c. vel in aliquo instrumento in quo censeatur contineri, v. gr. clavium traditione. 2. *Animi*, quia debet apprehendi animo possidendi, unde depositarius non dicitur possidere depositum. 3. *Juris*, quia necesse est ut jus non impediat talem apprehensionem, sicut impedit, ne Laicus apprehendat rem sacram.

Quæres 14. *Quid sit possessio juris?*

Resp. Definitur: *Jus insistendi rei tamquam suæ, non prohibita possideri*. Hoc jus oritur ex possessione facti.

Quæres 15. *Quomodo dividatur possessio juris?*

Resp. Dividitur in *civilem*, qua res, corpore & animo apprehensa solo animo retinetur: sic possidet res suas qui ab eis abest. Et *naturalem*, qua res corpore & animo occupatur: sic possidet qui rem de facto occupat per se, vel per alium, cum animo eam retinendi, diciturque naturaliter & civiliter possidere, & hæc possessio est firmissima; aliquando possessio *naturalis* separatur *a civili*, v. gr. quando fur occupat rem meam, tunc ille *naturaliter* possidet, ego *civiliter*.

Quæres 16. *Utrum homo habeat dominium suæ famæ?*

Resp. *affirm.* Quia ei competunt primarii actus do-

dominii circa famam, nempe potest eam sibi acquirere, ablatam in judicio repetere, restitutionem ejus condonare, *nisi id vergat in alterius detrimentum*, ait D. Th. *q.* 73. *art.* 4. *ad* 1.

Quæres 17. *An homo habeat dominium vitæ & membrorum?*

Resp. Habet dominium *utile*, sed non habet dominium *directum*; solus enim Deus *vitæ & necis habet potestatem*, Sap. 16. hinc homo non potest se mutilare, nisi ad conservationem totius.

Quæres 18. *Quarum rerum filii familias, nondum emancipati, habeant dominium?*

Nota: Bona filiifamilias, alia sunt *castrensia*, quæ acquirit in militia, vel obsequio Principis. Alia *quasi castrentia*, quæ acquirit ex beneficio ecclesiastico, vel professione scientiæ, aut artis liberalis. Alia *adventitia*, quæ ei neque a patre, neque intuitu patris obveniunt. Alia *profectitia*, quæ acquirit filius ex bonis patris, vel intuitu patris.

Resp. 1. Bonorum *castrensium*, & *quasi castrentium*, habent filiifamilias dominium plenum & perfectum. 2. *Adventitiorum*, habent quidem dominium directum, sed pater habet usumfructum & administrationem. 3. *Profectitiorum*, pater habet dominium plenum & perfectum. Ratio horum omnium est dispositio juris.

Quær. 19. *Quorum bonorum uxores habeant dominium?*

Nota: Bona uxoris, alia sunt *paraphernalia*, quæ in contractu dotali sibi reservavit, vel quæ, contracto matrimonio, acquisivit, v. g. donatione, legato, &c. Alia *dotalia*, quæ tradidit marito ad onera matrimonii sustinenda. Alia *communia*, quæ tempore matrimonii communi labore sunt acquisita.

Resp. Jure communi, habent 1. Bonorum *paraphernalium* dominium plenum. 2. *Dotalium*, habent dominium directum, administratione & usufructu remanente penes maritum. 3. *Communium*, habent dominium directum pro dimidia parte, sed administratio & usufructus sunt mariti. Hinc non possunt ea arripere aut impendere, marito rationabiliter invito.

Quæres 20. *Quomodo acquiratur dominium rerum quæ sub nullius sunt dominio?*

Resp. Vel nunquam habuerunt, aut censentur nunquam habuisse dominum, vel habuerunt.

Si primum, acquiruntur occupatione. Hinc sunt *primo occupantis*: 1. Animalia omnino fera, in loco publico, & non circumsepto vagantia. 2. Animalia fera, usu mansuefacta, si amiserint consuetudinem ex libera vagatione redeundi in potestatem domini, quia naturalem libertatem recuperarunt. 3. Lapilli, gemmæ, ambarum, coralium, quæ in litore maris inveniuntur.

Si secundum, acquiruntur inventione; sic secundum jus naturale & gentium acquiruntur thesaurus & bona derelicta. Dixi, *secundum jus naturale & gentium*, quia circa ista sunt variæ dispositiones juris civilis Romani & Gallici, quæ observandæ sunt, & quas retulimus in nostra Theologia.

Quoad rem inventam, certum est quod domino sit restituenda, si inveniri possit, quia res semper clamat pro domino, qui in hunc effectum diligenter inquiri debet. Quod si, post sufficientem inquisitionem, dominus non reperiatur, tunc res inventa pauperibus est eroganda, in pios usus consumenda est, authent. *Omnes peregrini*.

Quæres 21. *Quomodo acquiratur dominium rerum, quæ sunt sub alicujus dominio?*

Resp. Acquiruntur, *volente domino*, per contractum, ut videbimus capite sequenti; *invito domino*, acquiruntur per præscriptionem.

Quæres 22. *Quid sit præscriptio?*

Resp. Est *acquisitio dominii per possessionem bonæ fidei continuatam tempore per legem definito*.

Quæres 23. *Quanam conditiones requirantur ad legitimam præscriptionem?*

Resp. Quatuor. 1. *Possessio*, rei non prohibitæ possideri, ex Reg. 3. juris in 6. *Sine possessione præscriptio non procedit*.

2. *Bona fides*, ex Reg. 2. juris in 6. *Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit*. Porro non est in bona fide qui incœpit possidere cum dubitatione num res esset sua, quia in dubio favendum est possessori. Quod si dubitatio superveniat possessioni bona fide inchoatæ, & moralis adhibita fuerit diligentia ad veritatem indagandam, non officit bonæ fidei & præscriptioni, quia in dubio melior est conditio possidentis.

3. *Titulus* coloratus, aut præsumptus, si præscriptio sit longissimi temporis; quia sine titulo non potuit esse bona fides initio possessionis.

4. Est *tempus a lege definitum*, quod diversum est pro diversitate rerum præscribendarum. Nam

1. Ad res *mobiles* præscribendas cum titulo requiruntur tres anni inter præsentes, & quatuor inter absentes. Sine titulo requiruntur 30. anni, quæ præscriptio dicitur longissimi temporis.

2. Ad præscribenda immobilia privatorum cum titulo requiruntur decem anni inter præsentes, & 20. inter absentes. Sine titulo requiruntur 30. ... Dixi: *privatorum*: nam ad præscribendum contra Ecclesiam Romanam requiruntur 100. anni; contra alias Ecclesias vel pias causas, 40.

Quæres 24. *Quinam censeantur præsentes?*

Resp. Juxta jus commune, sunt qui in eadem Provincia & sub eodem regimine commorantur. Juxta jus Gallicum, sunt qui commorantur sub unius Ballivi aut Senescballi jurisdictione, licet bona sint alibi sita.

Quæres 25. *Utrum præscriptio dominium transferat in foro etiam conscientiæ, ita ut compos in præscriptione non teneatur qui præscripsit, restituere, etiamsi cognoscat rem fuisse alienam?*

Resp. *affirmat*. Quia dominium illius rei legitima authoritate fuit translatum propter bonum commune; ne scilicet dominia essent incerta, dicet multiplicarentur, &c. ergo.

CAPUT II.

De contractibus in genere.

Quæres 1. *Quid sit contractus?*

Resp. Est *pactum ultro citroque, vel alterutro tantum obligationem pariens*. Si ultro citroque obliget, dicitur contractus *perfectus*, & *onerosus*, quia aliquid datur, & aliud rependitur, tales sunt venditio, locatio, &c. Si alterutro tantum obliget, dicitur *imperfectus*, & *gratiosus*: quia aliquid recipitur, & nihil rependitur. Talis est donatio, commodatum, &c.

Quæ-

Quæres 2. *Quomodo dividatur contractus?*

Resp. 1. Dividitur in *nominatum*, qui habet nomen speciale, ut venditio; & *innominatum*, qui non habet nomen speciale, sed retinet nomen genericum pacti; v. g. *Do ut des; do ut facias; facio ut des; facio ut facias.*

2. Dividitur in *nudum*, qui caret omni firmamento, quod actionem civilem parere possit; & *vestitum*, qui tali firmamento innititur. Porro *firmamenta juris* sunt, scriptura, stipulatio, testes, juramentum, &c.

3. Dividitur in *contractum bonæ fidei*, in quo judex ex æquo & bono multa moderari potest, quæ licet a contrahentibus expressa non fuerint, censentur tamen, secundum bonam fidem, contractui inesse. Et in *contractum stricti juris*, in quo judex ad verba contrahentium adstringitur.

Quæres 3. *Quinam contrahere possint?*

Resp. Omnes & soli qui liberam suorum bonorum administrationem habent, nisi a jure impediantur. Sic tutor, *inst. de authorit. tutor.* impeditur contrahere cum pupillo.

Quæres 4. *Qualis debeat esse consensus ut valeat contractus?*

Resp. 1. Debet esse *verus & internus*; hinc 1. contractus cum errore vel dolo circa substantiam rei, aut circa qualitatem redundantem in rei substantiam initus, est jure naturæ nullus, etiamsi error fuerit tantum concomitans, quia deest consensus verus & substantialis. 2. Initus vero cum errore & dolo circa qualitatem rei accidentalem, est validus, etiamsi error dederit causam contractui, quia tunc adest consensus verus & absolutus circa rem ipsam. 3. Tamen si dolus, qui dedit causam contractui, provenerit ab altera parte contrahente, contractus, etsi validus, potest rescindi pro arbitrio decepti, ratione injuriæ ipsi illatæ, nisi contractus sit indissolubilis, ut sunt matrimonium & professio religiosa.

2. *Debet esse omnino voluntarius.* Hinc contractus initus ex metu gravi, injuste, ab extrinseco libero, ad extorquendum consensum incusso, est validus, *nisi jure positivo irritetur*, quia est simpliciter & absolute voluntarius; potest tamen rescindi ad arbitrium vexati, qui per contractus rescissionem se potest indemnem reddere.

Dixi: *Nisi jure positivo irritetur:* sic irritantur matrimonium, contractus dotalis, professio religiosa, promissio & traditio rerum Ecclesiæ, & jurisdictio metu gravi extorta.

Quæres 5. *Quam obligationem pariat contractus?*

Nota. Obligatio triplex est, nempe *mere naturalis*, quæ obligat in conscientia, quamvis in foro externo non det actionem. *Mere civilis*, quæ dat actionem in foro externo, ob aliquam præsumptionem falsam, quamvis non obliget in conscientia. Et *mixta*, quæ ligat tam in foro conscientiæ, quam in foro civili.

Resp. Omnis contractus validus etiam nudus, parit obligationem in conscientia, licet in foro externo non det actionem, nisi juramento firmetur: quia jure naturæ quisque tenetur servare fidem datam, cum eam fallere, intrinsece malum sit .... *Nisi firmetur juramento:* quia contractus nudus per juramentum fit vestitus.

Quæres 6. *An contractus sine solemnitatibus a jure requisitis factus, liget conscientiam?*

Resp. *negat.* Patet ex praxi, v. g. in matrimonio clandestino, in contractu pupilli sine tutoris authoritate, qui jure naturæ essent validi nisi jus positivum eis resisteret. Ratio est, quia voluntates & bona subditorum subjiciuntur reipublicæ in ordine ad bonum commune & rectam subditorum gubernationem; ergo potest statuere certas conditiones, sine quibus contractus subditorum non sunt validi, nec obligant in conscientia.

Objicies: Lex quæ contractus sine quibusdam solemnitatibus factos irritat, fundatur in præsumptione fraudis; ergo quando non intervenit fraus, contractus est validus.

Resp. *nego ant.* Non enim fundatur in præsumptione, sed in periculo fraudis, quod semper reperitur.

Quæres 7. *Utrum contractus invalidus firmetur juramento?*

Resp. Si contractus ex natura sua sit invalidus, non firmatur juramento, quia juramentum, utpote contractui extrinsecum, non mutat naturam illius. Si vero sit invalidus solo jure positivo, firmatur juramento, quando irritatio facta est immediate & principaliter propter utilitatem privatam jurantis, quia potest renuntiare juri quod in suum favorem introductum est. E contra non firmatur, quando irritatio facta est immediate & principaliter propter bonum commune; sic Clericus non potest renuntiare privilegio canonis & fori, quia tunc juramentum esset de re illicita, & consequenter non tantum non firmat contractum, sed & ipsum est invalidum, nec indiget relaxatione.

Porro juramentum, sive firmet contractum, sive non, est validum, si sit de re licita, obligatque, ne Deus reddatur testis falsitatis, sed potest tolli relaxatione.

CAPUT III.

De contractibus in particulari.

Omnes contractuum species referre non sinit compendii ratio; eas ergo solum attingemus, quæ sunt magis in usu, & in quibus justitia sæpius læditur; tales sunt locatio & conductio, emptio & venditio, mutuum, cambium, census, & societas.

§. I. De locatione & conductione.

Quæres 1. *Quid sit locatio?*

Resp. Est contractus, *quo persona, vel res aliqua ad usum, vel fructum pro pretio conceditur...* Dicitur: *Pro pretio:* id est, pro pecunia; si enim fieret pro alia re, esset contractus innominatus.

Quæres 2. *Quid sit conductio?*

Resp. Est contractus, *quo persona, vel res aliqua ad usum, vel fructum per pretium comparatur.*

Quæres 3. *Quænam sint obligationes locatoris?*

Resp. Tenetur 1. Rem non locare pretio justo majore. 2. Aperire conductori vitia rei locandæ occulta & noxia. 3. Impensas in rei reparationem necessario factas solvere. 4. Non locare rem suam ei qui illa male usurus est. 5. Remittere pensionem, quan-

quando ob casum fortuitum conductor nullum omnino, vel minuere quando modicum fructum ex re conducta percepit, nisi aliter juste conventum sit. 6. Rem ante tempus constitutum non repetere, nisi in casibus a jure exceptis.

Quæres 4. *Quænam sint obligationes conductoris?*

Resp. Tenetur 1. Rem, vel operas personæ, non conducere pretio justo minore. 2. Non uti re locata, nisi ad usum concessum. 3. Pensionem statuto tempore solvere. 4. Rem, vel personam non dimittere ante terminum constitutum. 5. Modicas impensas ad rei conservationem necessarias facere. 6. Rem locatam, completo locationis tempore, remittere in bono statu.

Quæres 5. *Ex qua culpa conductor teneatur ad restitutionem, si res conducta pereat, aut deterior fiat?*

Nota 1. Culpa duplex est, nempe *theologica*, quæ est peccatum, & *civilis*, quæ est omissio diligentiæ, ex qua alicui damnum creatur, sive omissio sit peccatum, sive non: *triplex* est, lata, levis, & levissima.

Culpa *lata* est omissio diligentiæ quam communiter homines ejusdem conditionis adhibere solent: v. g. si quis rem sibi commodatam foris ante ostium relinquit, ex quo a transeunte surripiatur.

Culpa *levis* est omissio diligentiæ, quam prudentiores adhibere solent, v. g. si rem commodatam in suo relinquat cubiculo, sed non clauso ostio.

Culpa *levissima* est omissio diligentiæ quam adhibere solent prudentissimi, v. g. si quis cubiculi claudat ostium, sed non observet, utrum sera fuerit bene inducta.

Nota 2. Juxta legum dispositionem, & æquitatem naturalem. 1. Si contractus cedat in gratiam solius dantis (ut fit in deposito) rei detentor ad restitutionem non tenetur, nisi ex culpa lata & dolo. 2. Si cedat in solius recipientis utilitatem (ut in commodato) recipiens tenetur de culpa levissima, non autem de casu fortuito. 3. Si cedat in utilitatem utriusque, tenetur de culpa levi, non autem de culpa levissima, nec de casu fortuito. His positis:

Resp. Conductor tenetur de culpa levi, non sua tantum, sed & sublocatariorum & famulorum, quia contractus est in commodum utriusque.

§. II. *De emptione & venditione.*

Quæres 1. *Quid sint emptio & venditio?*

Resp. Emptio definitur, *pactio pretii pro merce*; venditio vero, *pactio mercis pro pretio*, id est, pro pecunia; nam si merx daretur pro merce, esset permutatio, non venditio.

Quæres 2. *Quodnam sit rei venalis justum pretium?*

Resp. Est illud, quod exæquat valorem rei venalis.

Quæres 3. *Quotuplex sit pretium rerum venalium?*

Resp. Duplex, nempe *legale*, quod lege Principis, vel Magistratus decreto, taxatum est; & *vulgare*, seu *naturale*, quod communi hominum intelligentium æstimatione constituitur, spectatis omnibus circumstantiis, nimirum copiæ, vel inopiæ mercium, laboris, impensarum, & damni in comparandis & conservandis mercibus, &c.

Quæres 4. *In quo differant pretium legale & vulgare?*

Resp. In hoc, quod *legale* consistat in indivisibili mathematico, ita ut, qui taxam non servat, teneatur ad restitutionem: e contra *vulgare* habet quandam latitudinem, intra quam licet pluris vendere & minoris emere. Unde triplex est, nempe *summum*, quod vendens non potest excedere absque injustitia. *Medium*, quod vendens potest augere usque ad summum, & emens minuere usque ad infimum; & *infimum*, quod emens minuere non potest absque injustitia.

Quæres 5. *Quomodo definiri possit latitudo justi pretii?*

Resp. Debet esse major, si res sit pretiosior; minor, si res sit minus pretiosa: v. gr. si pretium *medium* sit 20. *infimum* erit 19. *summum* erit 21. Item, si pretium *medium* sit 100. *infimum* erit 95. *summum* erit 105. In primo exemplo latitudo est trium aureorum; in secondo est decem.

Quæres 6. *Utrum liceat ei qui pretio infimo mercem vendidit, reducere pretium ad medium vel summum, occulte aliquid de re substrahendo?*

Resp. *negat.* Quia venditor ageret contra conventionem, & contra jus alterius ex conventione acquisitum, quod est injustum.

Quæres 7. *Quot sint causæ pluris vendendi?*

Resp. Sunt quatuor. Est lucrum certo aut probabiliter cessans, vel damnum emergens; v. g. si vendas, in gratiam emptoris, merces quas constitueras servare in aliud tempus quo plus certo, aut probabiliter sunt valituræ: vel si vendas merces, quas postea teneris carius emere.

2. Est ratio laborum, periculorum, & expensarum in rebus conquirendis, & conservandis communiter occurrentium: nam hæc sunt pretio æstimabilia.

3. Est copia emptorum vel pecuniæ, & penuria mercium, quia ex his crescit æstimatio mercium.

4. Est modus vendendi; nam carius venduntur res in parva quantitate & minutim quam in magna quantitate, propter majores curas & impensas quas requirit hic modus vendendi.

Quæres 8. *Quot sint causæ minoris emendi?*

Resp. Sunt quatuor: 1. Est emptio rei in solam gratiam venditoris; nam tunc res vilescit propter paucitatem emptorum, nisi tamen aliud exigat caritas; nam hæc prop. *Potest aliquis emere rem vilius, ab illo qui vendit necessitate compulsus*, damnata est ab Academia Paris. tamquam falsa, scandalosa, justitiam & charitatem violans . . . . . 2. Est emptorum paucitas . . . 3. Copia mercium superveniens . . . 4. Modus vendendi, v. g. si emantur in magna quantitate; si merces ultro offerantur; si vendantur sub hasta, gallice, *à l' encan*.

Quæres 9. *Utrum liceat credita vendere supra latitudinem justi pretii, vel emere infra, ob anticipatam solutionem?*

Resp. *negat.* Nam hic modus vendendi & emendi habet rationem mutui, ex quo lucrum percipere usurarium est.

Quæres 10. *Utrum liceat chirographa seu credita, & census, minoris emere quam contineant?*

Resp. Non possunt, si sint certa & liquida; nam 1. eorum pretium est legale; ergo in indivisibili consistit; 2. non plus valet pecunia præsens, quam absens, ut definivit Innocent. XI. propos. 41. . . . . . . Si tamen non essent certa & liquida, ha-

haberentur tamquam merces vitiatæ, quæ minoris valent & emuntur, quam integræ.

Objicies: Lege, *minus*, de Reg. juris, dicitur: *Minus est habere actionem, quam rem*; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Si res, ad quam datur actio, non nisi cum periculo, labore, & expensis possit obtineri, *conc.* si sine illis possit obtineri, *nego*. Alias, excusandi essent omnes usurarii; nam pro pecunia, quam mutuo dant, non accipiunt nisi actionem ad eandem pecuniam recuperandam.

Quæres 11. *Utrum venditor teneatur ex justitia, rei vitium emptori occultum detegere?*

Resp. 1. Si vitium rei sit periculosum, tenetur, etiam non rogatus; alias tenebitur compensare omnia damna ex hac venditione provenientia, quia illorum est causa, & occasio.

Resp. 2. Si non sit periculosum, non tenetur, modo minuat pretium pro ratione vitii: quia tunc nulla fit emptori injuria . . . Tenetur tamen, si de vitio interrogetur, alioquin dolus daret causam contractui, qui posset rescindi pro arbitrio emptoris.

Quæres 12. *Utrum venditor teneatur de evictione?*

Resp. Si ignoravit rem, quam vendidit, esse alienam, tenetur quidem pretium restituere, sed non tenetur de evictione. Si vero sciverit rem esse alienam, tenetur, de evictione, id est, tenetur emptori non solum pretium, sed insuper totum interesse refundere.

Quæres 13. *Utrum venditio cum pacto retrovendendi, aut redimendi, sit licita?*

Resp. Est licita in favorem venditoris, ut definitur *cap.* Ad nostram, *de empt. & vendit.* & colligitur expresse ex *Levit.* 25. ubi omnis terra Israelitici populi sub redemptionis conditione vendebatur . . . sed est illicita & usuraria, si fiat in favorem solius emptoris, quia licet contractus ille fiat sub nomine venditionis, tamen res proprie non videtur vendi, sed solum in pignus dari, ita ut emptor fructus rei percipiat ob mutuum.

Quæres 14. *Utrum contractus* Mohatra *sit licitus?*

Nota: Contractus Mohatra est ille, quo homo, pecunia indigens, emit credito a mercatore merces pretio supremo cum pacto retrovenditionis, pretio infimo numerata pecunia.

Resp. *negative*: Nam fit simul & de industria inter easdem personas cum intentione lucri; ergo nihil aliud est quam mutuum, v. g. 95. librarum, cum obligatione posthac restituendi centum; atqui tale mutuum est usurarium, & ideo damnatum ab Innoc. XI. & Clero Gallic. ann. 1700. Sed:

Quæres 15. *An ille contractus, seclusis omni pacto, onere, & scandalo, sit licitus?*

Resp. Negat S. Antonin. affirmant alii: nam res illa summo pretio empta, potest statim alii tertio vendi pretio infimo; ergo & ei a quo fuit empta, cum hanc ipse bona fide vendideris, & nec implicite ut supponitur, exegit ut ipsi retrovenderetur.

Quæres 16. *Quid sit monopolium?*

Resp. Definitur *Conventio unius, vel plurium mercatorum simul conspirantium, ut nisi soli vendant, vel emant, eo quo voluerint pretio.*

Quæres 17. *Utrum monopolium sit licitum?*

Resp. Est injustum & ad restitutionem obligat, nisi auctoritate publica constituatur, quia singuli habent jus contrahendi intra latitudinem justi pretii; ergo absque gravi injuria cogi non possunt emptores ad emendum summo pretio, & venditores ad vendendum infimo.

Dixi, *Nisi authoritate publica constituatur*; quia bonum commune postulat, ut privilegium mercatori, aut artifici detur, sine quo negotiatio vel artificium, ob damni periculum, desereretur, in detrimentum reipublicæ.

Quæres 18. *Quot modis fiat monopolium?*

Resp. Sex, 1. Cum mercatores conveniunt de non vendendo, nisi pretio summo, & non emendo nisi infimo.

2. Cum vi, metu, aut fraude, impediunt, ne aliunde merces adveniant, unde oritur caritas.

3. Cum unus, vel pauci, emendo omnes fere merces, inducunt caritatem.

4. Cum mercatores supprimunt merces suas, ut inde earum pretium crescat.

5. Quando opponitur fictus licitator, qui plus offerat, ut alter ascendat in pretio.

6. Cum artifices inter se conveniunt, ut opus ab uno inchoatum, alter non perficiat.

§. III. *De mutuo, & usura.*

Quæres 1. *Quid sit mutuum?*

Resp. Est *contractus, quo res numero, pondere, vel mensura constans gratis transfertur in alterius dominium, cum obligatione aliam ejusdem speciei & bonitatis, post lapsum temporis, restituendam.*

Dicitur 1. *Res numero*, &c. quia versatur circa ea, quæ vel ad pondus, ut carnes; vel ad numerum, ut pecunia; vel ad mensuram, ut triticum, traduntur.

Dicitur 2. *Transfertur in alterius dominium*, & ideo res mutuo data, mutuatario perit & fructificat.

Dicitur 3. *Cum obligatione reddendi*: quæ obligatio spectat omnes mutuatarios, exceptis pupillis & filiisfamilias, qui mutuum sine consensu patris vel tutoris acceptum, non tenentur in conscientia restituere, etiam post mortem patris vel tutoris, si illam in usus inutiles consumpserint. *Pupillus*, inquit Justinian. lib. 53. ff. de oblig. & action. *mutuam pecuniam accipiendo, nequidem jure naturali obligatur.*

Dicitur 4. *Aliam ejusdem speciei*; quia si res diversa specie reddatur, erit permutatio, non mutuum.

Dicitur 5. *Et bonitatis*; ut servetur æqualitas.

Dicitur 6. *Post lapsum temporis*; quia est intrinsecum mutuo, ut non statim reddi debeat, alioqui mutuum esset mutuatario inutile. Hinc mutuator tenetur non statim repetere mutuum, sed tempore præfixo: quod si nullum sit præfixum, non potest repetere, nisi post aliquod tempus judicio prudentis assignabile, spectatis natura rei, & fine ob quem datur, quamvis teneatur antea recipere.

Quæres 2. *In qua bonitate mutuum reddi debeat?*

Resp. Si mutuum sit in pecunia, debet reddi in bonitate extrinseca; hinc qui mutuo accepit 100. libras, satisfacit reddendo 100. sive interim valor monetæ auctus fuerit, sive imminutus . . . si sit in aliis rebus fungibilibus, debet reddi in bonitate intrinseca, v. g. modium pro modio, nisi aliter juste conventum fuerit.

Di-

Dixi, *Nisi aliter juste conventum sit*; quia in hypothesi quod mutuans prævíderit valorem monetæ augendum, vel pretium tritici minuendum, potest juste convenire ut tot species monetæ, vel tot modios tritici cum auctario reddat mutuatarius, deductis tamen expensis, quas facturus fuisset ad servandum triticum usque ad illud tempus; nam tunc nihil lucratur ex mutuo, sed solum se indemnem reddit.

Quæres 3. *Quid sit usura?*

Resp. Usura, sumpta pro lucro, definitur: *Lucrum ex mutuo immediate proveniens*. Summa pro contractu usurario definitur: „ Contractus mutui, quo lucrum ultra sortem exigitur, vel intenditur tanquam debitum præcise vi mutui. “.

Dicitur 1. *Lucrum:* sive sit pecunia, sive onus alias indebitum, a mutuante impositum mutuatario, v. gr. molat in molendino mutuantis, ut perdat fructus pignoris mutuatori dati pro assecuratione sortis, &c.

Dicitur 2. *Exigitur:* vel expresse, vel implicite.

Dicitur 3. *Vel intenditur:* per quod significatur usura mentalis.

Dicitur 4. *Tamquam debitum:* sive ex justitia, sive ex gratitudine & benevolentia, modo ex vera obligatione habeatur plus quam datum sit, prout definivit Innocent. XI. proposit. 42. & Clerus Gallican. *anno* 1700.

Dicitur 5. *Immediate;* nam si primario mutuet ex charitate, & secundario tantum, mediante nempe mutuatarii liberalitate, aliquid speraret, non esset usura. Illa autem secundaria intentio dignoscitur ex dispositione mutuantis; qui *ita* est affectus, *ut etiamsi non crederet sibi aliquid dari supra sortem, adhuc tamen mutuaret*, ait Div. Antonin. 2. *parte tit.* 1. *cap.* 7.

Dicitur 6. *Vi mutui:* quia si aliquid alio justo titulo exigatur, non est usura, sed indemnizatio.

Quæres 4. *Quotuplex sit usura?*

Resp. Dividitur 1. in realem & mentalem.

Usura *realis* est ea, quæ percipitur ex contractu mutui cum pacto explicito, vel implicito aliquid supra sortem accipiendi. Quando pactum est explicitum, dicitur usura *aperta*, seu *formalis*. Quando est implicitum, ut cum quis vendit supra pretium summum ob dilatam solutionem, dicitur usura *palliata*, seu *implicita*, quia mutuum licet sub alio contractu.

Usura *mentalis* est ea, quæ intenditur a mutuante, sed in pactum non deducitur: quod si recipiatur a mutuante, debet restitui, quia recepta est sine dubio.

Dividitur 2. *In usuram sortis*, quæ percipitur ex pecunia data. Et *usuram usuræ*, quæ percipitur ex lucro usurario. Hanc recipere, ex quovis titulo, sive lucri cessantis, sive damni emergentis, prohibitum est, *lib.* 28. Cod. *de usuris*.

Quæres 5. *Quo jure usura sit prohibita?*

Resp. Est prohibita, 1. *Jure naturali*, quia usurarius vendit mutuatario quod suum non est, nempe usum juris rei mutuo datæ, qui, cum in rebus consumptibilibus non distinguatur a dominio ipsius rei, pertinet ad mutuatarium, qui est dominus rei mutuatæ.

2. *Jure divino*, Lucæ 6. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes*. Quibus verbis prohiberi usuram definierunt Concil. Later. III. & V.

3. *Jure Canonico*, cap. *super eo*, & cap. *consuluit*, tit. *de usuris*.

4. *Jure Cæsareo*, ex D. Aug. Epistol. ad Marcel. *Quid dicam de usuris*, inquit, *quas etiam ipsæ leges & Judices reddi jubent*, ut male partas.

5. *Jure Gallico*, ex variis constitutionibus Regum Franciæ, inter quas unicam refero Henrici III. in comitiis Blesensibus: „ Defendons à toutes personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient, *inquit*, d'exercer usure par eux, ou par gens interposées “.

Ergo nec *lex*, aut *consuetudo patriæ*, vel *conditio tutoris* potest usuram reddere licitam, quia est intrinsece mala, & a Deo indistincte prohibita.

Ergo nihil potest recipi supra sortem: „nec propter carentiam pecuniæ; nec propter obligationem non repetendi sortem ante certum tempus; nec propter rationem pecuniæ præsentis quæ datur, pro pecunia absente quæ est reddenda; nec propter laborem in numeranda pecunia; nec propter periculum commune & ordinarium “: quia illa omnia sunt mutuo intrinseca . . . . item nihil recipi potest ultra sortem *pro usu rei mutuatæ*, quia pertinet ad mutuatarium. Nec *pro utilitate quam mutuatarius percipit ex mutuo*, quia non provenit ex pecunia, sed ex industria mutuatarii; ergo ad mutuatarium pertinet.

Quæres 6. *Quot sint veri tituli, propter quos liceat aliquid recipere supra sortem?*

Resp. Sunt duo tantum, scilicet, *damnum emergens*, & *lucrum cessans:* quia tunc mutuans nihil recipit vi mutui, sed juste suam indemnitatem exigit. Ad justitiam horum titulorum requiritur 1. Ut mutuum sit vera causa damni emergentis, aut lucri cessantis ex mutuo. 2. Ut mutuatarius moneatur de damno emergente aut lucro cessante, alias non consentiret in illorum compensationem. 3. Ut auctuatium non sit majus damno orto ex mutuo, aut lucro sperato, deductis expensis faciendis, & periculis incurrendis. 4. Mutuans non exigat compensationem lucri cessantis statim mutuo dato: nec cogat mutuatarium ad aliquid solvendum pro damno probabiliter eventuro, si velit se obligare ad solvendum totum damnum quod reipsa contigerit: sic enim indemnizationem, ad quam solam tenetur, præstat.

Quæres 7. *Utrum liceat mutuum petere, vel accipere sub usuris?*

Resp. Non licet petere, quia nullo modo licet aliquem inducere ad peccandum. Licet tamen in gravi necessitate propria vel aliena accipere *ab eo qui usuras exercet*, ait D. Th. *q.* 78. *art.* 4. si aliter haberi nequit, quia gravis necessitas est justa causa non impediendi peccatum alienum.

Quæres 8. *Utrum hæredes usurariorum teneantur restituere in solidum?*

Resp. Quilibet tenetur tantummodo pro sua parte juxta vires hæreditatis; rationi enim consentaneum est, ut qui tantummodo in parte commodum percipit, onus quoque in parte tantum sentiat.

§. IV.

§. IV. *De Cambio*.

Quæres 1. *Quid sit cambium?*

Resp. Est *permutatio pecuniæ pro pecunia cum lucro campsoris*.

Quæres 2. *Quotuplex sit cambium?*

Resp. Duplex, *siccum*, & *reale*.

Cambium *siccum* est mutuum nomine cambii velatum, ut cum datur pecunia, recipienda, non eo loco quo fingitur, sed eo quo datur, licet alio tempore: v. g. Titius, lucri cupidus negat Lugduni mutuum Mœvio qui pecunia indiget, sed affert cambium ea lege, ut illam cum lucro recipiat Parisiis, quamvis sciat reddendam Lugduni post temporis lapsum.

Hoc cambium est verum mutuum nomine cambii velatum, in quo lucrum non exigitur nisi pro carentia pecuniæ ad certum tempus, & pro solutionis dilatione, quod est usurarium, & ideo a Pio V. reprobatum Bulla, *In eam pro nostro*.

Cambium *reale* est illud, in quo revera pecunia præsens cum præsente, vel præsens cum distante permutatur. Duplex est *manuale*, nempe, & *locale*.

Manuale, seu *minutum*, est de manu ad manum permutatio pecuniarum diversæ rationis, v. g. aureæ cum argentea, minoris cum majore, &c.

Locale, seu *per litteras*, est permutatio pecuniæ præsentis cum distanti, v. g. cum campsarius campsori pecuniam numerat Nanceji, ut recipiat litteras a campsore cambii, quarum ope eandem summam recipiat Parisiis.

Quæres 3. *Utrum cambium reale sit licitum?*

Resp. Est licitum, modo lucrum sit moderatum, & secundum leges aut consuetudinem locorum, vel communem peritorum æstimationem. Lucrum enim non percipitur ratione pecuniæ, sed ratione impensarum & laboris in conquirendis, coacervandis, & custodiendis variis speciebus monetarum, in cambio manuali: & in cambio locali, ratione oneris quod campsor suscipit proprio periculo monetas transferendi in eum locum, ubi campsarius his indiget; quæ omnia sunt pretio æstimabilia.

§. V. *De Censibus, seu reditibus annuis*.

Quæres 1. *Quid sit census?*

Resp. Est contractus, *quo emitur jus percipiendi pensionem annuam ex re, personave aliena fructifera*.

Quæres 2. *Quotuplex sit census?*

Resp. Duplex, reservativus & consignativus.

Census *reservativus* est ille, quo quis alteri transfert rei suæ dominium plenum, retento sibi jure pensionem aliquam percipiendi. De licitate hujus contractus nemo dubitat.

Census *consignativus* est ille, quo quis super bonis, personave sua consignat alteri pensionem annuam sive in fructibus, sive in pecunia. Si fundetur super re fructifera, dicitur *realis*. Si super persona, dicitur *personalis*; si super re & persona simul, dicitur *mixtus*, & ideo licet res pereat, persona semper manet obligata.

Quæres 3. *Quomodo dividatur census consignativus?*

Resp. Dividitur in temporalem, & perpetuum.

Temporalis est ille, qui expirat aliquo tempore, vel certo, v. g. 20. annorum; vel incerto, v. g. ad vitam hominis, & dicitur *vitalitius*.

Perpetuus est ille, qui per se semper durat, estque vel *redimibilis*, vel *irredimibilis*.

Quæres 4. *Utrum census consignativus realis sit licitus?*

Resp. *affirm*. Nam est emptio juris ad pensionem ex re aliena frugifera annuatim percipiendam: quod jus, utpote pretio æstimabile potest emi.

Quæres 5. *Utrum census consignativus personalis sit licitus?*

Resp. *affirm*. Nam licitum est operam & industriam alterius conducere; ergo & emere jus ad fructus inde speratos.

Objicies: Pius V. Bulla, *Cum onus*, statuit, *censum constitui nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur ex sui natura fructifera*; ergo &c.

Resp. *nego conseq*. Quia Pius V. in dicta Bulla non explicat jus naturale aut divinum, qui sancit jus humanum: ergo non obligat nisi eos, apud quos est recepta; porro non est recepta in Gallia, Germania, Hispania, Lotharingia, Belgio, &c.

Quæres 6. *Utrum census redimibilis sit licitus?*

Resp. Redimibilis *ad nutum venditoris*, est licitus, quia venditio fieri potest cum pacto retrovendendi. E contra redimibilis *ad nutum emptoris*, est usurarius: nam qui dat pecuniam cum lucro, proprie non emit, sed mutuat ad usuram.

Quæres 7. *An census temporalis sit licitus?*

Resp. Si sit ad tempus *determinatum*, est usurarius, quia nihil aliud est quam mutuum cum lucro; sed ad tempus *indeterminatum*, est licitus, quia æqualis est sors vendentis & ementis.

Quæres 8. *Quot requirantur conditiones ad justitiam census?*

Resp. Quinque. 1. Ut sit justum pretium juxta taxam Principis, vel, si desit, juxta communem prudentum æstimationem. 2. Ut res, super qua constituitur census, sit in libera dispositione vendentis. 3. Ut res sit ita fructifera, ut jus ad fructua, quod emitur, adæquet pretium datum. 4. Ut cesset census obligatio vel in toto, vel in parte, dum res, supra quam census pure realis constitutus est in toto, vel in parte periit aut sterilis evasit. 5. Ut in censu non apponatur *pœna commissi*, quia pœna est exorbitans. 6. Additur in Gallia, nempe, ut venditor possit perpetue censum redimere, refundendo emptori pecuniam suam.

§. VI. *De contractu societatis*.

Quæres 1. *Quid sit societas?*

Resp. Est duorum, vel plurium conventio contribuendi aliquid ad commune lucrum & damnum, secundum proportionem rerum contributarum.

Quæres 2. *Quænam requirantur conditiones ad justitiam societatis?*

Resp. Quatuor: 1. Ut negotiatio sit licita. 2. Ut pecunia vere & realiter ponatur ad aliquam negotiationem quæ nata est ferre fructum, alias esset simplex mutuum: 3. Ut lucrum & damnum sociis sint communia, pro rata parte quam quilibet in societatem

tem contulit. 4. Ut pecunia collata subjaceat periculo conferentis, ipsi peritura, si eam perire contingit.

Quæres 3. *Utrum contractus triplex sit licitus; seu, contractus quo pecuniam in societatem conferens, paciscitur cum altero socio, ut, quidquid contigerit, sibi sors sua integra reddatur, cum certo lucro, sed minore eo quod probabiliter sperare potuisset?*

Resp. Est usurarius, & ut talis damnatus a Sixto V. Bulla, *detestabilis*. Et a facultate Parisiensi, *an.* 1664. Ratio est, quia contractus societatis, cui accedit assecuratio sortis, destruitur, degeneratque in mutuum, cum pecunia sic assecurata transeat in dominium assecurantis, qui de ea pro libitu disponere potest; certum est autem nullum lucrum reportari posse.

Objicies: Licite cum diversis personis fiunt tres contractus; ergo & cum eadem.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod societas vi trium contractuum, degeneret in mutuum, quando fit cum eadem persona, non autem quando fit cum diversis.

Quæres 4. *Utrum contractui societatis possit addi contractus emptionis lucri incerti majoris, pro lucro certo minore?*

Resp. *affirm.* Quia spes lucri est pretio æstimabilis; ergo potest vendi, modo tamen capitale non assecuretur a socio: nam est de essentia societatis, ut conferens pecuniam, vel alias res in societatem rei a se collatæ subeat periculum, nam per illud solum onus, res de se sterilis, potest esse fructifera, ut probat D. Thom. *q.* 78. *art.* 2. *ad* 5.

CAPUT IV.

De injuria & restitutione in genere.

Quæres 1. *Quid sit injuria?*

Resp. Est *voluntaria juris alieni violatio absque causa legitima*. Hinc non committit injuriam qui a furibundo aufert gladium.

Quæres 2. *Quid sit restitutio?*

Resp. Est „ actus justitiæ commutativæ, quo res alterius redditur cum damnum ei illatum reparatur ".

Quæres 3. *Utrum restitutio sit necessaria ad salutem?*

Resp. Necessaria est in re, vel in voto; jus enim naturale vetat, ne res aliena detineatur, invito rationabiliter domino: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*. Unde D. Aug. *Epist.* 54. *ad Macedonium*, ait: „ Non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum; sed, ut dixi, cum restitui potest ". Cum enim quis restituere non potest, sufficit ad salutem, ut sincere habeat propositum restituendi, cum poterit: quare dixi, *in re, vel in voto*.

Quæres 4. *Utrum præceptum restitutionis sit affirmativum, aut negativum?*

Resp. Est primario negativum, & secundario affirmativum; primario enim prohibet, ne retineatur alienum, & ex consequenti jubet ut restituatur.

Quæres 5. *Quot sint radices restitutionis?*

Resp. Sunt tres, nempe injusta acceptio, injusta detentio, & injusta damnificatio.

Quæres 6. *Ex qua culpa nascatur obligatio restitutionis?*

Resp. Ex omni & sola culpa theologica: quia obligatio restitutionis nascitur ex injuria formali; atqui omnis & sola culpa theologica est injuria formalis; ergo, &c. Porro qui ex culpa veniali grave damnum intulit, non tenetur illud separare ex toto, sed sufficit, si illius partem resarciat pro quantitate culpæ, judicio viri prudentis.

Quæres 7. *Quot sint circumstantiæ restitutionis?*

Resp. Sunt novem, hoc disticho comprehensæ:

Quis, quid restituat, quantum, cui, quomodo, quando,
Quo ordine, quove loco, quæ causa excuset iniquum.

Quæres 8. *Quis, quid, & quantum restituere debeat?*

Resp. 1. Tenetur restituere omnis, qui alienum possidet, sive bona fide, sive mala possideat, cum hac differentia: quod *possessor bonæ fidei* tenetur tantum restituere rem alienam, & omnes fructus rei naturales, si extent; quod si non extent, tenetur tantum restituere id in quo factus est ditior. E contra, *possessor malæ fidei* 1. tenetur restituere rem & omnes fructus rei naturales, civiles, & mixtos qua parte sunt naturales, sive extent, sive non extent, quia ipsos consumpsit mala fide; 2. tenetur compensare omne damnum emergens & lucrum inde cessans domino, quia fuit causa injusta utriusque.

Resp. 2. Tenetur restituere omnia, qui sua cooperatione fuit causa damni efficax, sive physica, sive moralis.

Quæres 9. *Quot sint modi, quibus aliquis potest cooperari damno alterius?*

Resp. Sex numerantur positivi, & tres negativi, his versibus comprehensi:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

De his causis consule nostrum T. II. de restit. quæst. 3. hic tantummodo, *nota*, quod per mutum, non obstantem, non manifestantem, intelligitur ia qui ex officio, aut pacto, tenetur clamare, testari, & tacet; obstare, & non obstat; manifestare, & non manifestat. *Hinc*, qui ex charitate tantum tenetur impedire damnum proximi, & non impedit, non tenetur ad restitutionem, quia peccat solum contra charitatem.

Quæres 10. *An omnes cooperatores in solidum restituere teneantur?*

Resp. Tenentur in solidum pro ratione influxus in damnum.

Quæres 11. *An cooperantes æqualiter teneantur restituere?*

Resp. Si æqualiter cucurrerunt ad damnum, ut duo mandantes, æqualiter tenentur restituere; si inæqualiter, ut cum unus mandat, alius consulit, alter exequitur, tunc inæqualiter restituere tenentur.

Quæres 12. *Quis ordo servandus sit inter eos qui inæqualiter restituere tenentur in solidum?*

Resp. Sequens statuitur: nempe, 1. loco, & ante omnes, tenetur restituere qui rem alienam detinet, vel qui eam consumpsit mala fide; quod si bona fide consumpserit, ad nihil tenetur, nisi in quan-

quantum factus est ditior .... 2. loco, mandans, quia est causa principalis damni .... 3. loco, executor & participans in actione damnifica, quia est principalis causa damni post imperantem ... 4. loco tenentur cæteræ causæ positivæ in eodem ordine inter se, quia eodem modo in damnificationem influunt .... 5. loco tenentur cooperantes negative.

Quæres 13. *Cui sit restituendum?*

Resp. Ei qui habet jus possidendi, etsi non sit dominus rei, tales sunt depositarius, commodatarius, &c. hinc domino rei, non furi est restituendum, quia fur non habet jus possidendi.

Quæres 14. *Quomodo sit restituendum, & quando?*

Resp. Restitutio debet fieri ad æqualitatem, & statim, quantum moraliter fieri potest, quia præceptum restitutionis est primario negativum, & sic obligat semper & pro semper.

Quæres 15. *Quem ordinem servare debeat inter creditores, qui omnibus satisfacere est impar?*

Resp. 1. Creditoribus certis prius solvendum est, quam incertis; 2. hypothecariis, quam chirographariis; 3. inter creditores hypothecarios prius solvendum est iis qui tempore sunt priores, quia sunt potiores jure; 4. singulis creditoribus chirographariis, seu personalibus, satisfaciendum est pro rata, sive sint priores, sive posteriores, quia inter eos nulla lex constituit prælationem.

Quæres 16. *Quo loco, seu cujus impensis restitutio fieri debeat?*

Resp. Si restitutio fieri debeat ratione rei acceptæ, debet fieri in loco ubi est res quæ debetur, nec tenetur debitor expensis suis, sed expensis domini, illam mittere ad dominum. Si vero fieri debeat ratione injustæ acceptionis, detentionis, & damnificationis, debet fieri impensis debitoris, idque in loco ubi dominus rem illam possessurus erat, si ablata, vel destructa non fuisset.

Quæres 17. *Quænam causæ excusent a restitutione?*

Resp. Excusat 1. *Impotentia physica & moralis*, quia tunc dominus non censetur rationabiliter invitus. 2. *Remissio libera creditoris*, quia potest dare quod suum est. E contra non excusat *cessio bonorum*, quia per eam solum suspenditur obligatio restitutionis; nec *ingressus in religionem*, quia restitutio est juris naturalis.

CAPUT V.

De injuria & restitutione in particulari.

Quæres 1. *Quotuplicis generis sint bona, in quibus proximo noceri potest?*

Resp. Sunt triplicis; nempe, bona corporis, famæ, & fortunæ. De quibus sic

§. I. *De injuria in bonis corporis, & restitutionis.*

Quæres 1. *Quotuplici modo homo injuriari potest in corpore?*

Resp. Duplici, nempe 1. Per homicidium & mutilationem; 2. Per stuprum & adulterium.

Quæres 2. *Utrum liceat malefactores occidere?*

Resp. 1. Licet authoritate publica; nam, *Exod.* 22. dicitur: *Maleficos non patieris vivere*. Ratio est, quia Respublica potest abscindere membra putrida ob suam incolumitatem.

Resp. 2. Nunquam licet authoritate privata, nisi ob propriæ vitæ defensionem; quia Deus hanc privatis non dedit potestatem.

Dixi: *Nisi ob propria vitæ defensionem;* quia injustum vitæ invasorem licet occidere; nam, *omnia jura & omnes leges permittunt vim vi repellere*, ait Innoc. III. cap. 18. de homicidio; modo tamen servetur moderamen inculpatæ tutelæ, ad quod requiritur, 1. ut invasus non mortem invasoris, sed solam sui conservationem intendat. 2. Ut alio modo conservare non possit vitam propriam. 3. Ut sit actualis aggressio. 4. Ut invasus in defensione non excedat: unde qui vitam tueri potest percutiendo, non potest mutilare, qui mutilando, non potest occidere; alias teneretur restituere pro ratione excessus.

Ergo non licet occidere 1. invasorem honoris & famæ, quæ sunt bona longe inferioris ordinis, quam vita & membrorum integritas. 2. Nec invasorem pudicitiæ, quia, cum sit virtus in animo residens; *a violento stupratore eripi non ipsa potest*; ait D. Aug. lib. 1. de lib. arb. c. 5. .... 3. Nec invasorem bonorum fortunæ, quia longe inferioris sunt ordinis quam vita. Hinc, *Exod.* 22. expresse prohibetur ne fur diurnus occidatur; quia, ut notat D. August. c. 3. de homic. *poterat discerni quod ad furandum, non ad occidendum, venitet.*

Quæres 3. *Quid restituere debeat injustus homicida aut mutilator?*

Resp. Debet restituere 1. expensas factas in curatione vulneris, vel morbi inde secuti. 2. Compensare omne damnum emergens & lucrum cessans, ex industria, officio, arte, &c. 3. Restituere uxori & filiis, quos occisus alebat ex operis & quæstu. 4. Solvere debita occisi vel mutilati, si occisio vel mutilatio causa sit cur creditoribus non sint soluta. Ratio est, quia horum est causa injusta.

Quæres 4. *Quid restituere debeat stuprator virginis?*

Resp. 1. Qui virginem sponte consentientem, absque vi, fraude, importunitate precum defloravit, nihil tenetur restituere in conscientia, quia illi non est facta injuria .... 2. Qui vi, fraude, importunitate precum eam defloravit, tenetur compensare omnia damna virgini & ejus parentibus inde obvenientia, quia illorum est causa per injuriam. 3. Qui defloravit sub promissione matrimonii, tenetur eam ducere, *excipe* 1. Si corrupta, se fingendo virginem, nobilem, divitem decepisset corruptorem. 2. Si postea fornicetur cum alio. 3. Si fictam esse promissionem potuerit, ex magna conditionis disparitate, deprehendere, quia tunc non est rationabiliter invita, modo damnum aliunde reparetur. 4. Si corruptori superveniat impedimentum dirimens, in quo Papa non solet dispensare: v. gr. si suscepit sacros Ordines.

Quæres 5. *Ad quid teneatur adulter?*

Resp. *Si non sit secuta proles*, ad nihil tenetur, quia nullum damnum est secutum .... *Si certo sit secuta proles*, tenetur 1. alimenta subministrare proli ab anno tertio ad tempus quo sibi de alimentis providere poterit: imo ab ipso partu in defectum matris, quæ primo trienolo tenetur alere filium nothum. 2. Compensare omnia damna quæ ma-

marito adulteræ, uti & legitimis hæredibus, ex suppositione spurii consequuntur; quia eorum fuit causa . . . . *Si dubium sit an proles sit sua*, tenetur restituere pro rata dubii, quia in dubio præsumptio est contra nocentem.

Quæres 6. *Ad quid teneatur adultera, prole secuta?*

Resp. 1. *Si fuit simpliciter invita*, ad nihil tenetur. 2. *Si fuit secundum quid invita*, tenetur restituere in defectum adulteri. *Si libere consensit*, æqualiter cum adultero tenetur restituere, sive ex bonis paraphernalibus, sive rem familiarem diligentius administrando, & alio quovis modo possibili & licito.

§. II. *De injuriis in fama & honore, & eorum restitutione.*

Quæres 1. *Quid sit fama?*

Resp. Est *externa existimatio de alicujus excellentia*. Læditur per detractionem, calumniam, judicium temerarium, & susurrationem.

Quæres 2. *Quid sit honor?*

Resp. Est *externa significatio excellentiæ alterius*. Læditur per contumeliam & irrisionem.

Quæres 3. *Quid sint detractio & calumnia?*

Resp. Detractio est *injusta & occulta famæ alienæ denigratio*. Calumnia vero est, *falsi criminis vel defectus impositio*.

Quæres 4. *Quot modis fieri possit detractio?*

Resp. Octo modis, quos exprimunt versus sequentes:

Imponens, augens, manifestans, in mala vertens.
Qui negat, aut minuit, reticet, laudatve remisse.

Quæres 5. *Quale sint peccatum detractio & calumnia?*

Resp. Sunt peccatum mortale ex genere suo. Gravitas utriusque desumi debet ex circumstantia defectus, aut vitii quod narratur, relative ad personam læsam.

Quæres 6. *Quænam sint justæ causæ quæ detrahentem a peccato excusent?*

Resp. Sunt duæ, scilicet *justitia*, dum quis ex officio suo tenetur manifestare delictum. Et *charitas*, dum quis aliter non potest impedire damnum sibi vel proximo impendens, quia tunc detractio non est inordinata & injusta.

Quæres 7. *Quis teneatur ad restitutionem famæ?*

Resp. Omnis & solus qui eam abstulit, & ejus cooperatores, ut sunt, mandans, consulens, non obstans, cum tenetur ex officio obstare, &c. Quia illi soli, per injuriam, famam violarunt.

Quæres 8. *Quid restituere teneatur detractor?*

Resp. Tenetur, quamprimum fieri potest 1. Restituere famam ablatam, etiam per retractationem, & cum periculo famæ & fortunæ. 2. Resarcire damna ex detractione orta, cum illorum sit causa injusta.

Quæres 9. *Quandonam detractor non teneatur ad restitutionem famæ?*

Resp. Non tenetur 1. Quando infamatus condonavit, modo infamia non redundet in alios. 2. Quando duæ personæ privatæ sese mutuo infamarunt, quia tunc est justa compensatio. 3. Quando fama est aliunde reparata, v. g. per sententiam judicis. 4. Quando infamia penitus abiit in oblivionem. 5. Quando crimen factum est publicum. 6. Quando restitutio est impossibilis, in quo tamen casu detractor tenetur pecunia, vel alio modo damnum compensare. 7. Quando nulla ex detractione secuta est infamia.

Quæres 10. *Quid sit judicium temerarium, & quale peccatum?*

Resp. Est „ assensus absolutus & firmus de proximi improbitate ex levibus & insufficientibus indiciis ortus “. Est peccatum mortale ex genere suo, quia ex levi, aut nulla causa aufert proximo bonam, quam apud judicantem possidebat, existimationem, quod est magna injuria; quare Christus, *Lucæ 6.* dicit: *Nolite judicare, & non judicabimini.*

Quæres 11. *Quid requiratur ut tollatur injuria illata per judicium temerarium?*

Resp. Sufficit ut qui judicium temerarie tulit, illud apud semetipsum deponat.

Quæres 12. *Quid sit contumelia, & quale peccatum?*

Resp. Est *injusta & aperta honoris alieni violatio*. Aperta, id est scienti & præsenti facta. Est peccatum mortale ex genere suo, & quidem gravius detractione, cum fiat coram & in faciem. Obligat ad restitutionem, & quidem ad veniæ petitionem, si opus fuerit, spectata conditione personæ.

Quæres 13. *Quid sit derisio, & quale peccatum?*

Resp. Est *jocus de proximi defectibus, ut rubore afficiatur*. Est peccatum veniale ex genere suo, quia de se gravem proximo non infert injuriam . . . . Dixi: *Ex genere suo*, quia quandoque transfertur in aliam speciem peccati mortalis, v. g. si irrideantur Deus, Sancti, cæremoniæ sacræ, parentes, item & proximus de virtutis cultu.

§. III. *De injuriis in bonis fortunæ, & earum restitutione.*

Quæres 1. *Quomodo quis possit in bonis fortunæ lædi?*

Resp. Per furtum, & rapinam.

Quæres 2. *Quid sit furtum?*

Resp. Est *occulta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino*. Si res ablata sit sacra, vel in loco sacro, furtum dicitur *sacrilegium*. Si pertineat ad fiscum, dicitur *peculatus*. Si sit homo, dicitur *plagiatus*. Si sint pecora, dicitur *abigeatus*.

Quæres 3. *Quid sit rapina?*

Resp. Est *manifesta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino*. Unde rei sunt rapinæ, qui decimas, mercedem operariorum, vectigalia & justa tributa, defraudant. Qui ad usuram dant. Qui cogunt ad contractus inæquales inopes. Qui, stipendio sibi publice assignato non contenti, plus aliquid exigunt. Qui foro cedunt, &c.

Quæres 4. *Quodnam sit peccatum furtum & rapina?*

Resp. Est mortale ex genere suo, tum ex Apostol. 1. Cor. 6. *Neque fures, neque rapaces regnum Dei possidebunt.*

Quæres 5. *Quanam quantitas requiratur ad furtum mortale?*

Resp. Requiritur ea, quæ spectatis omnibus, grave damnum infert, privatque notabili utilitate, unde

de non eadem quantitas in omnibus furtis statui potest pro materia mortifera.

Quæres 6. *Utrum mortaliter peccet, qui, cum intentione furandi notabilem quantitatem, modicum quid ab uno vel pluribus furatur?*

Respond. Peccat mortaliter toties quoties minutum quid surripit: quia illa minuta furta fiunt ex affectu peccati mortalis; ergo.

Quæres 7. *Utrum is, qui, sine intentione furandi magnam quantitatem, plura minuta furatur ab uno, vel pluribus, peccet mortaliter?*

Resp. Peccat mortaliter, non quocumque actu, sed eo demum, in quo advertit, saltem confuse, se ad quantitatem notabilem pervenisse. Quia tunc vult & ponit complementum damni notabilis proximi. Unde tenetur ad restitutionem sub mortali, ut definivit Innoc. XI. prop. 38.

Quæres 8. *An liceat uti occulta compensatione ad rem suam, aut sibi debitam, recuperandam?*

Resp. Licitum est, quia jure naturali quilibet potest se indemnem servare: modo tamen concurrant sex conditiones. 1. Quod rem suam non possit authoritate publica obtinere. 2. Quod debitum ex justitia, sit certum. 3. Quod caveatur, ne debitor aut ejus hæredes iterum solvant. 4. Quod absit omne periculum scandali, vel damni alicujus tertii, qui de furto posset accusari. 5. Quod compensatio fiat ex bonis debitoris. 6. Ut famuli & officiales justitiæ non utantur tali compensatione, eo prætextu, quod pretium minus justo accipiant, quia tenentur stare conventioni, Matth. 24. „ Non facio tibi injuriam, nonne ex denario convenisti mecum?“ Contrariam prop. damnavit Innoc. XI. prop. 37.

Quæres 9. *Utrum liceat in necessitate constituto aliena surripere?*

Resp. Licet in extrema necessitate, quia tunc omnia sunt communia: non licet in gravi, ut definivit Innoc. XI. prop. 36. quia in ea bona non sunt communia. Porro si, post transactam extremam necessitatem, res ablata extet in specie, debet restitui; quia cessat jus ex necessitate ortum. Si non extet, nihil tenetur restituere, quia, durante necessitate, in eam verum habuit dominium.

TRACTATUS XVI.

DE PECCATIS.

ARTICULUS I.

De Peccatis in communi.

Quæres 1. *Quid sit peccatum?*

Resp. Definitur a D. Aug. lib. 22. contra Faustum, cap. 27. *Dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam*. Hæc definitio convenit omni peccato, *tum omissionis*, quia in moralibus affirmatio & negatio ad idem genus reducuntur; *tum originali*, quia est factum, non quidem voluntate propria, sed voluntate aliena, nempe Adami, quæ non erat solum voluntas privatæ personæ, sed etiam communis omnium hominum, quorum Adam erat caput. *Tum peccato veniali*, quia licet non sit contra finem legis, qui est charitas, est tamen contra legem secundum se spectatam.

Quæres 2. *Unde peccatorum distinctio specifica desumenda sit?*

Resp. Desumitur 1. ex diverso motivo quo eadem res præcipitur, quia tunc duplex est objectum formale diversum: sic qui non observat jejunium præceptum ab Ecclesia ex motivo religionis, & injunctum a Confessario ex motivo pœnitentiæ, duplex specie peccatum committit .... Desumitur 2. ex objecto formali, fine, & circumstantiis habentibus malitiam specie diversam, quia ab eis actus moralis desumit malitiam moralem.

Quæres 3. *Quandonam actus moralis ex objecto, fine, & circumstantiis contrahit malitiam specie diversam?*

Resp. Contrahit 1. Quando diversis virtutibus est oppositus, sic percussio Clerici opponitur justitiæ & religioni. 2. Quando opponitur diversis ejusdem virtutis officiis, ut odium Dei, & omissio actus charitatis. 3. Quando opponitur eidem virtuti modo contrario, ut avaritia & prodigalitas. Vel modo diverso, licet non contrario, sic furtum, detractio, homicidium, &c. opponitur virtuti justitiæ.

Quæres 4. *Unde desumatur distinctio peccatorum numerica?*

Resp. Desumitur 1. *Ex objecto materiali*, unde quando unus physice actus versatur circa plura objecta materialia, quæ se habent per modum plurium, plura complectitur peccata, quia plures habet malitias. Sic qui duos homines odit, duos occidit, de duobus detrahit, duo peccata numero committit. 2. *Ex complemento plurium actuum circa idem objectum*; sic qui omnino successive bis se polluit, bis fornicatur, duo committit peccata numero distincta: e contra qui ex intentione fornicandi, puellam impudice respicit, osculatur, tangit, & tandem fornicatur, unum numero peccatum committit, tanto gravius tamen, quanto plura concurrunt, ait Div. Anton. quia omnes illi actus ordinantur ad actum principalem, cujus sunt inchoationes. 3. *Ex morali interruptione qua in pluribus ejusdem speciei actibus reperitur*, quia per moralem interruptionem actus humani multiplicantur moraliter. Sic qui visa puella eam impudice concupiscit, & postea a tali concupiscentia se divertit, ut alia cogitet, vel peccati pœnitens hanc delectationem abjicit, vel etiam voluntarie ab actu cessat, v. g. per somnium, statimque ad priorem delectationem revertitur, duo peccata committit.

Quæres 5. *Utrum omnia peccata sint inter se connexa?*

Resp. *negat*. Quia privatio honestatis unius virtutis, non est connexa cum privatione honestatis alterius virtutis; nam qui violat justitiam, non violat misericordiam.

Quæres 6. *An omnia peccata sint inter se æqualia?*

Resp. *negat*. Nam peccatum est majus vel minus pro majori vel minori rectitudine qua privat, unde Christus dixit Pilato: *Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet*. Joann. 19.

Quæres 7. *Quinam sint peccatorum effectus?*

Resp. Sunt duo, scilicet reatus culpæ & pœnæ.

 Prior,

Prior, nihil aliud est quam peccatum habituale, id est, macula qua anima peccans inficitur. *Posterior*, est obligatio ad pœnam. Utrumque existere fides docet, Matth. 5. *Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit gehennæ ignis.* Et Hier. 2. *Maculata es in iniquitate tua coram me.*

Quæres 8. *Quotuplex sit peccatum?*

Resp. Duplex, nempe *originale*, quod aliena voluntate commissum, per viam generationis traducitur. Et *personale*, quod propria voluntate peccantis committitur, & duplex est, actuale, & habituale.

Quæres 9. *Quotuplex sit peccatum actuale?*

Resp. 1. Dividitur, *ratione præcepti*, in peccatum *commissionis*, quo præceptum negativum transgreditur. Et peccatum *omissionis*, quo præceptum affirmativum transgreditur, ut omissio sacri die festo.

2. Dividitur, *ratione causæ*, in peccatum *ignorantiæ*, quod ab ignorantia culpabili antecedente, voluntarium minuente, tamquam a causa per accidens, procedit. *Infirmitatis*, quod procedit a passione antecedente, voluntatem ad consensum trahente; & *malitiæ*, quod ex plena voluntate & libertate, absque ignorantia vel passione sensitiva antecedenter incitante, committitur.

3. Dividitur, *ratione modi*, in peccatum *cordis*, quod ex natura sua in corde consummatur, ut odium; peccatum *oris*, quod ore perpetratur, ut perjurium; & peccatum *operis*, quod opere externo perficitur, ut adulterium.

4. Dividitur, *ratione objecti*, in peccatum contra Deum, quod specialiter opponitur reverentiæ Deo debitæ. *Contra proximum*, quod proximo nocumentum affert. Et *contra seipsum*, quo violatur ordo rationis, quem homo servare debet erga seipsum, pro recta sui ipsius gubernatione, ut ebrietas.

5. Dividitur, *ratione effectus*, in *mortale* quod mortem animæ infert; & *veniale*, quod leviter Deum offendit, nec mortem animæ infert.

6. Tandem dividitur in *capitale*, quod non solum est peccatum per se, sed & aliorum peccatorum radix & causa impulsiva. Et *non capitale*, quod ita est peccatum, ut non sit radix aliorum peccatorum.

ARTICULUS II.

De Peccatis in particulari.

§. I. *De Peccato commissionis & omissionis.*

Quæres 1. *Utrum actus bonus, vel indifferens, qui cum omissione culpabili est conjunctus, & incompossibiles cum observantia præcepti, sit peccatum?*

Resp. Est peccatum, si sit omissionis causa, vel occasio, ut si quia omittat sacrum ut studeat vel ludat, quia contrahit malitiam omissionis. Si vero tantum concomitanter se habeat ad omissionem, non est peccatum, quia non influit in omissionem.

Quæres 2. *Utrum qui scienter, vel ex ignorantia culpabili, ponit causam omissionis, vel se ipsius morali periculo exponit, eo ipso malitiam omissionis contrahat?*

Resp. *affirm.* Quia vult saltem indirecte & interpretative ipsam omissionem.

Quæres 3. *Utrum omissio culpabilis in causa, sit etiam culpabilis in se, eo tempore quo omittitur præceptum, etiamsi tunc homo non sit sui compos?*

Resp. *affirm.* Quia ut aliquid sit in se formaliter peccatum, sufficit quod indirecte & in sua causa sit voluntarium. Hinc pœnitens tenetur aperire in confessione, non tantum omissionis causam, sed etiam ipsam omissionem actualem, quia cum posita fuit causa, fuit peccatum omissionis *quoad affectum;* cum vero, instante obligatione præcepti, omissus fuit actus debitus, fuit peccatum omissionis *quoad effectum.*

§. II. *De Peccatis ignorantiæ, infirmitatis, & malitiæ.*

Quæres 1. *Utrum dentur peccata infirmitatis?*

Resp. *affirm.* Quia peccare possumus ex passione antecedente, voluntatem ad consensum trahente, Rom. 7. *Cum essemus in carne, passiones peccatorum operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.*

Quæres 2. *An dentur peccata malitiæ?*

Resp. *affirm.* Nam dantur peccata, quæ quis, nulla passione allectus, scienter & libere committit. De illis Job 34. dicit: *Quasi de industria recesserunt ab eo* (Deo). Tale est peccatum ex habitu, quem peccans emendare non curat, ut docet D. Thom. 1. 2. q. 78. art. 2.

Quæres 3. *Utrum dentur peccata ignorantiæ?*

Resp. Dantur, ut fides docet, juxta illud Psal. 24. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* Unde, *Levit.* 4. præscribitur ritus sacrificii Deo pro peccatis ignorantiæ offerendi.

Objicies: Ille non peccat, qui non agit contra conscientiam; sed qui ignorat actionem suam esse contra legem, non agit contra conscientiam; ergo &c.

Resp. *nego maj.* Ut enim is, qui agit contra legem, immunis sit a peccato, non sufficit quod non agat contra conscientiam, sed insuper requiritur, ut invincibiliter ignoret actionem suam esse contra legem; alias error erit vincibilis, & consequenter culpabilis.

Ergo ad peccandum formaliter necessaria non est actualis cogitatio malitiæ actionis, vel actuale de ea dubium; sed sufficit quod peccans possit & debeat advertere; tunc enim est voluntarium interpretativum, quod juxta omnes, ad peccatum formale sufficit.

§. III. *De peccatis oris, & cordis.*

Quæres 1. *Quænam sint præcipua peccata oris & cordis?*

Resp. Sunt mendacium, & delectatio morosa.

Quæres 2. *Quid sit mendacium?*

Resp. Est *locutio, aut qualibet significatio contra mentem, cum intentione fallendi.* Unde non tantum verbis, sed etiam nutu, gestu, & facto potest quis mentiri.

Quæres 3. *Quotuplex sit mendacium?*

Resp. Triplex, nempe *officiosum*, quod profertur voluptatis propriæ, vel alienæ causâ; & *perniciosum*, quod proximo vel religioni nocumentum infert.

Quæ-

Quæres 4. *Utrum omne mendacium sit peccatum?*

Resp. Est peccatum, quia est intrinsece malum, & contra dictamen rationis, cum hac tamen differentia, quod mendacium *perniciosum*, sit mortale ex genere suo, cum opponatur charitati & justitiæ erga proximum; *jocosum* autem, & *officiosum*, sint tantum venialia, quia, licet adversentur veritati, leviter tantum adversantur charitati.

Quær. 5. *Quid sit æquivocatio & restrictio mentalis?*

Resp. Æquivocatio, seu amphibologia, est: „ sermo ambiguus, habens duplicem sensum, quem proferens prævidet ab audiente accipiendum in alio sensu quam ipse intelligit . . . . *Restrictio mentalis* est externæ locutionis interna limitatio subaudita . . . . " Si sensus a loquente intentus, neque ex modo loquendi, neque ex signis aut circumstantiis, neque ex usu communi, possit deprehendi ab audiente, dicitur *pure mentalis*; si possit ex illis deprehendi, est *late mentalis*.

Quæres 6. *Utrum æquivocatio & restrictio mentalis sint mendacia?*

Resp. 1. Si sint pure mentales, sunt mendacia; nam 1. D. August. *lib. de mendacio*, *cap.* 3. dicit: *Ille mentitur*, *qui aliud habet in animo*, & *aliud verbis*. 2. Talis loquitur contra mentem, & proximum decipit: unde Innoc. XI. damnavit prop. contrariam nostræ doctrinæ.

Resp. 2. Si sint late mentales, non sunt mendacia, quia qui eis utitur, nec contra mentem loquitur; nec decipit proximum, cum verum sensum percipere possit & debeat. Hinc ex gravi & justa causa uti licet restrictione late mentali.

Quæres 7. *Quid sit delectatio morosa?*

Resp. Est: „ actus voluntatis sibi complacentis in malo, vel displicentis in bono, absque intentione mali exequendi. " Dicitur *morosa*, non a mora temporis, sed a mora voluntatis, quæ, post turpis delectationis advertentiam, eam non repellit ut potest & debet.

Quæres 8. *Utrum consensus in delectationem morosam, sit peccatum?*

Resp. 1. Consensus formalis, aut virtualis in delectationem de aliqua re mortaliter mala, est peccatum mortale ut constat apud omnes.

Resp. 2. Consensus negativus, quo quis post sufficientem advertentiam, non reprimit delectationem circa illicita, sed mere negative se habet, neque consentiendo, neque dissentiendo, sufficit ad peccatum mortale 1. Quando imminet periculum consensus positivi, & formalis in delectationem, quia se exponit probabili periculo peccati mortalis. 2. Quando etiam abest tale periculum, quia potest & debet repelli, *nisi justa causa excuset*; ergo, si non repellatur, erit interpretative voluntaria & peccaminosa.

Dixi, *Nisi justa causa excuset*; quia resistere concupiscentiis, est præceptum affirmativum; ergo non obligat semper & pro semper; ergo potest dari aliqua causa justa, propter quam non sit peccatum voluntatem *mere negative* se habere ad ejusmodi delectationes, qualis est probabilis timor, ne ex majori resistentia delectatio augeatur, vel dimissio actionis honestæ necessariæ, vel utilis.

Quæres 9. *Qualis sit delectatio morosa?*

Resp. Talis est, quale ejus objectum. Si objectum non sit illicitum, non est illicita; si sit mortaliter aut venialiter malum, est mortaliter aut venialiter mala: quia affectus erga aliquam rem, specificatur ab ipsa re, quæ est ejus objectum.

Ergo delectatio de sola cognitione rei, vel de modo ridiculo & miro quo res peracta est, non est peccatum, quia ejus objectum non est malum.

Ergo delectatio de actu intrinsece malo, per accidens citra culpam commisso, est peccatum; quia est de objecto graviter ex se illicito. Unde Innoc. XI. hanc prop. damnavit: „ Licitum est filio gaudere de parricidio a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas. "

Ergo delectatio venerea quam percipit viduus de copula præterita, sponsus de copula futura, conjugatus de præterita vel futura in absentia compartis, est peccatum mortale; quia effusio seminis est ipsis hic & nunc mortalis; ergo & delectatio venerea, quæ ex natura sua ordinatur ad seminis effusionem.

Ergo delectatio spiritualis (id est, quæ in sola voluntate residet, nec sentitur circa partes venereas) quam percipit viduus de copula præterita, sponsus de futura, est per se mortalis, quia, ut sic, sunt constituti extra matrimonium, in quo solo licita est copula carnalis.

Ergo delectatio spiritualis, quam alter conjugum percipit ex copula matrimoniali cogitata ut præsenti in absentia compartis, non est per se peccatum mortale; quia copula matrimonialis illi pro tali tempore est licita, quamvis per accidens non possit exerceri; ergo licita quoque est delectatio spiritualis de illius cogitatione.

Quæres 10. *An liceat delectari de re mortaliter mala, sub hac conditione si non esset mala, aut prohibita?*

Resp. Non licet, si res sit intrinsece mala, quia nulla conditio apposita potest ejus malitiam tollere. E contra, licet, si res sit tantum mala, quia est prohibita, quia conditio apposita malitiam tollit ab objecto ut repræsentatur. Hinc peccat, qui dicit: *Vellem fornicari, si non esset malum*; non peccat vero qui dicit: *Vellem comedere carnes, nisi esset jejunium*.

Quæres 11. *An liceat delectari de bono effectu ex peccato secuto?*

Resp. Licet, quia objectum talis gaudii non est malum.

§. IV. *De Peccato mortali & veniali.*

Quæres 1. *Utrum dentur peccata mortalia?*

Resp. *affirm.* Nam datur peccatum quod mortem animæ affert, Rom. 1. *Qui talia agunt*, *digni sunt morte*.

Quæres 2. *Utrum malitia peccati mortalis*, *prout est offensa Dei*, *sit infinita?*

Resp. Est infinita secundum quid, objective, & extrinsece, quia offendit Deum, qui est dignitatis infinitæ. Sed est intrinsece & simpliciter finita, quia habet terminum ultra quem potest extendi; nulla enim est offensa Dei, quæ non possit esse major & major intra eamdem speciem.

Quæres 3. *Quot requirantur ad peccatum mortale?*

Resp. Tria, nempe plena advertentia, perfectus consensus, & materia gravis in illis peccatis quæ admittunt parvitatem materiæ.

Quæres 4. *Quot sint pœnæ peccati mortalis?*

Resp.

Resp. Duæ, nempe, *pœna damni*, quæ consistit in privatione visionis Dei, & *pœna sensus*, quæ consistit in dolore ignis infernalis . . . utraque est æterna, Isaiæ 66. *Vermis eorum non morietur & ignis eorum non extinguetur*.

Quæres 5. *Utrum dentur peccata ex natura sua venialia?*

Resp. De fide est dari, quia sunt quædam peccata quæ ex se nec mortem animæ inferunt, nec pœnam æternam merentur. Unde Pius V. & Greg. XIII. hanc Baji prop. damnarunt. *Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam*.

Objicies: Quodlibet peccatum est majus malum quam pœna æterna; ergo quodlibet per se meretur pœnam æternam.

Resp. *nego consq.* Equidem peccatum est majus malum quam pœna æterna, quæ, cum sit malum inferioris ordinis, nunquam potest pertingere malum culpæ, quæ est superioris ordinis; sed non inde sequitur, quod levissimæ culpæ debeatur pœna maxima, cum secundum justitiæ vindicativæ exigentiam pœna debeat correspondere culpæ, ideo culpæ levi non nisi levis pœna debetur.

Inst. Bonum opus salutare, vel levissimum, meretur vitam æternam; ergo & peccatum levissimum meretur mortem æternam.

Resp. *nego consq.* Disparitas est, quod omne opus bonum salutare ex imperio charitatis fiat, cui soli debetur vita æterna; at leve peccatum non procedit ex odio Dei, cum justus, illud committens, in Dei amicitia habitualiter perseveret.

Quæres 6. *Unde repetenda sit prima & præcipua differentia peccati venialis a mortali?*

Resp. Ex eo repeti debet, quod homo per peccatum mortale ita se avertat a Deo, ut, saltem virtualiter & interpretative, finem suum ultimum constituat in creatura, quam Deo præfert. E contra per peccatum veniale homo nequidem virtualiter & interpretative finem suum ultimum ponat in creatura, cum eam deserere habitualiter sit dispositus, si illius amore Deum graviter offendi & penitus amitti intelligeret: unde plus semper appretiative Deum diligit, quam creaturam.

Quæres 7. *Utrum peccatum mortale ex genere suo, possit fieri veniale?*

Resp. Potest, 1. Propter defectum plenæ advertentiæ & pleni consensus, qui necessario requiruntur ad peccatum mortale. 2. Propter parvitatem materiæ, nisi sit mortale *ex toto genere suo*, quia tunc non admittit levitatem materiæ: talia sunt peccata contra Deum, Religionem, Sacramenta, & ea quæ gravem important corruptionem, ut luxuria, cujus omnis actus inchoata est pollutio.

Quæres 8. *Utrum peccatum veniale disponat ad mortale?*

Respond. 1. Veniale *per accidens* disponit *directe* ad mortale, nam qui sæpe furatur parva, inclinatur ad furanda majora. 2. Veniale *ex genere suo* disponit *indirecte* ad mortale, nam Eccl. 19. *Qui spernit modica, paulatim decidet*. Quia peccatum veniale, minuendo fervorem charitatis, auget cupiditatem, & impedit specialem Dei providentiam, qua tentationes & pericula removebat & uberiores gratias largiebatur.

Quæres 9. *Utrum peccatum veniale ex genere suo possit fieri mortale?*

Resp. Non potest *per se*, id est, propter solam sui multiplicationem, quia differt essentialiter a mortali. Potest tamen *per accidens*, nempe per additionem circumstantiæ moraliter malæ: hocque contingit 1. Ratione pravæ dispositionis agentis, qui ita est affectus, ut id quod fecit adhuc faceret etiamsi sciret illud esse peccatum mortale. 2. Ratione finis moraliter mali. 3. Ratione gravis scandali. 4. Ratione proximi periculi mortaliter peccandi. 5. Ratione contemptus formalis præcepti, vel superioris. 6. Tandem ratione connexionis & moralis materiæ unionis, circa quam

Quæres 10. *Quomodo materiæ leves inter se moraliter uniantur ad constituendum unum peccatum mortale?*

Resp. Uniuntur 1. *Per intentionis affectum*, sic qui apud se proponit singulis diebus per duos menses furari unum assem, toties quoties unum assem furatur, peccat mortaliter, quia ex intentione summæ totalis furatur. 2. *Per ordinem quem materiæ leves habent ad unam numero obligationem*; sic peccat mortaliter qui sæpius in die jejunii pauca comedit, ex quibus conjunctim sumptis oritur notabilis quantitas. 3. *Per summam integram quam constituunt*: sic qui, etiam absque intentione plura furandi, quotidie unum assem furatur, peccat mortaliter cum pervenit ad gravem quantitatem.

Quæres 11. *Quot assignantur pœnæ peccati venialis?*

Resp. Quatuor. 1. Consistit in hujus vitæ adversis, morbis, ac etiam morte temporali, ut constat exemplo Moysis, uxoris Loth, &c. 2. Est gratiæ uberioris substractio. 3. Est diminutio fervoris charitatis, & familiaritatis cum Deo. 4. Est gravissimi ignis purgatorii perpessio temporanea, saltem in iis qui in Domino moriuntur.

§. V. *De Peccatis capitalibus*.

Quæres 1. *Quot sint peccata capitalia?*

Resp. Sunt septem: superbia, avaritia, invidia, ira, acedia, gula & luxuria.

Quæres 2. *Quid sit superbia?*

Resp. Est *inordinatus appetitus propriæ excellentiæ*. Quæ inordinatio oritur 1. *Ex defectu humilitatis*, quo superbus superioribus subjici recusat. 2. *Ex defectu magnanimitatis*, quo superbus quæ sunt supra conditionem suam, præsumptuose appetit.

Quæres 3. *Quotuplex distinguitur superbia?*

Resp. Duplex, nempe *perfecta*, qua quis bona, quæ gratuito recepit a Deo, æstimat a semetipso habere, vel pro suis meritis accepisse. Et *imperfecta*, qua quis, agnoscens se omnia Deo debere, cæteris plus æquo se effert, vel quia bona, quæ non habet, arrogat sibi, sive in sua, sive in aliorum opinione.

Quæres 4. *Quale sit peccatum superbiæ?*

Resp. Superbia *perfecta*, est peccatum mortale ex genere suo, quia repugnat charitati Dei, qui per superbiam contemnitur. *Imperfecta* vero est solum veniale ex genere suo, quia charitati non graviter repugnat.

Quæres 5. *Quid sit ira?*

Resp.

Resp. Est *inordinatus appetitus vindictæ, aut quasi vindicta*. Illa inordinatio oriri potest, 1. *Ex parte objecti*, cum nempe quis optat vindictam ei qui non meruit, vel majorem quam meruit, inferendam sine justa authoritate. 2. *Ex parte modi*; ut si quis nimis ardenter irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa iræ, ait D. Thom. quæst. 158.

Quæres 6. *Quale sit peccatum iræ?*

Resp. Si sit inordinata ex parte objecti, est peccatum mortale ex genere suo, cum sit contra charitatem & justitiam. Si vero sit inordinata ex parte modi tantum, *secundum se non habet ex genere suo rationem peccati mortalis*, ait D. Thom. ibid.

Quæres 7. *Quid sit avaritia?*

Resp. Est *inordinatus appetitus divitiarum*. Est autem inordinatus: 1. *Ratione objecti*, dum nempe aliena concupiscimus, 2. *Ratione finis*, dum finem nostrum in divitiis constituimus. *Ratione excessus*, dum opes ita congerimus, ut nullum iis congerendis modum statuamus.

Quæres 8. *Quale sit peccatum avaritiæ?*

Resp. Est mortale ex genere suo; dum charitati vel justitiæ adversatur, nam *neque fures, neque avari regnum Dei possidebunt*, 1. Cor. 6.

Quæres 9. *Quid sit invidia?*

Resp. Est *tristitia de bono proximi, quatenus est propriæ excellentiæ imminutivum* . . . . est mortale ex genere suo, quia opponitur charitati, cujus proprium est de bono proximi gaudere, & de illius malo dolere. Hinc ad Galat. 5. *invidia* dicitur excludere *a regno Dei*.

Quæres 10. *Quid sit acedia?*

Resp. Est *tristitia & tædium de bonis divinis, ut ad nos pertinentibus*. Ut si quis doleat, quod Deus sit beatitudo nostra, eo quod hæc beatitudo non possit sine difficili virtutum exercitio obtineri .... Est peccatum mortale ex genere suo; quia graviter charitati Dei repugnat; per eam enim parvipenduntur amicitia Dei & æterna beatitudo.

Quæres 11. *Quid sit gula?*

Resp. Est *inordinatus appetitus cibi & potus*. Porro est inordinatus quinque modis hoc versu contentis.

Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose.

Quæres 12. *Quale sit peccatum gulæ?*

Resp. Cum D. Thom. est peccatum mortale, quando homo finem suum constituit in delectatione gulæ paratus scilicet contra præcepta Dei agere, ut delectationes hujusmodi assequatur; alias est solum veniale per se, potest tamen fieri mortale ex circumstantiis.

Quæres 13. *Quæ sint species gulæ?*

Resp. Duæ, nempe, *crapula*, quæ est excessus, quo quis omnino sanus ita cibis sese ingurgitat, ut ad vomitum moveatur: est mortale ex genere suo, quia naturæ rationali gravissime repugnat. Et *ebrietas*, quæ est excessus voluntarius in potu usque ad violentam privationem usus rationis: est peccatum mortale ex genere suo, cum sese privare usu rationis sit gravis inordinatio: *Nolite errare*, inquit Apost. 1. Cor. 6. *neque fornicarii, neque idolis servientes .... neque ebriosi .... regnum Dei possidebunt*. Ergo cum ebrietas sit intrinsece mala, nullo unquam casu potest esse licita.

Quæres 14. *Quid sit luxuria?*

Resp. Est *inordinatus voluptatis venereæ appetitus, vel usus*. Est peccatum mortale ex toto genere suo. Unde non datur parvitas materiæ in delectatione venerea, cum ex natura sua ordinetur ad seminis effusionem, sitque inchoatio quædam illius.

Quæres 15. *Quot sint species luxuriæ?*

Resp. Septem, nempe simplex fornicatio, stuprum, raptus, adulterium, incestus, sacrilegium, & peccatum contra naturam.

Quæres 16. *Quid sit simplex fornicatio?*

Resp. Est *copula carnalis soluti cum soluta corrupta*. Est peccatum mortale jure naturali prohibitum, cum adversetur debitæ educationi & instructioni prolis: Eph. 5. *Omnis fornicator non habet hæreditatem in regno Dei & Christi*.

Quæres 17. *Quid sit adulterium?*

Resp. Est: „ copula inter personas, quarum alterutra, vel utraque conjuncta est matrimonio cum alia tertia. “ Est gravissimum peccatum contra castitatem, & justitiam debitam comparti, quæ juri suo cedere non potest, ut definivit Innoc. XI. prop. 50.

Quæres 18. *Quid sit stuprum?*

Resp. Est *illicita virginis defloratio*. Est peccatum gravius simplici fornicatione, in quo, ultra specialem deformitatem amissi signaculi virginitatis, duplex reperitur injuria, una ex parte defloratæ, altera ex parte parentum sub cujus est custodia; illorum enim jus violatur.

Quæres 19. *Quid sit raptus?*

Resp. Est *violenta alicujus personæ abductio, libidinis explendæ causa*. Est peccatum mortale duplicem continens malitiam, unam contra castitatem, alteram contra justitiam, ob injuriam abductionis, propter quam gravissime in utroque jure instituuntur pœnæ.

Quæres 20. *Quid sit incestus?*

Resp. Est: „ peccatum luxuriæ inter personas consanguineas, vel affines, intra gradus prohibitos. “ Est peccatum gravissimum, quod, præter luxuriæ fœditatem, continet turpitudinem contrariam reverentiæ consanguineis aut affinibus debitæ: gravius que est quo gradus est propinquior, & ideo gravitas incestus declaranda est in Confessione.

Quæres 21. *Quid sit sacrilegium venereum?*

Resp. Est *rei sacræ violatio per actum venereum*.

Dicitur: *Rei sacræ*: per quam intelligitur tum locus sacer qui violatur per voluntariam effusionem seminis, tum persona sacra quæ committit peccatum luxuriæ, vel cum qua committitur . . . . Est peccatum gravissimum continens duplicem malitiam, unam contra castitatem, alteram contra religionem.

Quæres 22. *Quotuplex sit peccatum contra naturam?*

Resp. Quadruplex, pollutio, sodomia, bestialitas, & inordinatus concubitus.

Pollutio est, *voluntaria seminis effusio extra copulam quamcumque*. Est peccatum mortale per se, cum sit intrinsece malum, & quidem gravius fornicatione, quia directe tollit generationem; ergo nullo casu, etiam vitandæ mortis, est licita.

So-

Sodomia est coitus libidinosus personarum ejusdem sexus, si sit perfecta; vel diversi sexus in vase indebito, si sit imperfecta. Est peccatum nefandum, quod pœna mortis punitur, juxta leges; & excommunicatione, juxta canones.

Bestialitas est coitus cum bestia, est peccatum horrendum, quod igne punitur a legibus.

Inordinatus concubitus, est is in quo non servatur naturalis ordo concumbendi. Si in tali deordinatione sit periculum semen extra vas effundendi, impediendi generationem, aut prolem conceptam suffocandi, est peccatum mortale, quia semen frustratur fine, ad quem ordinatum est: si hæc absint, est grave peccatum veniale, a quo excusantur conjuges, qui ob indispositionem alterutrius corporis, non possunt servare modum ordinarium, modo caveatur periculum effusionis extra vas.

§. VI. *De peccato originali.*

Quæres 1. *Utrum existat peccatum originale?*

Resp. Existere fide constat; nam. 1. id asseritur in veteri testamento, Job 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* Quem locum sic vertunt Septuaginta: *Nemo mundus a sorde, neque infans, cujus vita est unius diei super terram.* Certe immunditia illa non est corporea, ut volunt Sociniani, alias ab homine posset mundari; est ergo immunditia peccati, quæ a solo Deo potest mundari .... 2. Idem asseritur in novo testamento, Rom. 5. „ Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt " .... 3. Id Ecclesia definiit in Conciliis, Palæstino contra Pelagianos, & Trid. contra Anabaptistas, &c. 4. Id constat tum ex necessitate Baptismi, tum ex redemptione per Christum qui mortuus est pro omnibus, ex quo Apostolus concludit: *Ergo omnes mortui sunt*, 2. Cor. 5.

Objicies 1. Ezech. 18. *Anima quæ peccaverit, ista morietur: filius non portabit iniquitatem patris*; ergo.

Resp. *nego conseq.* Namque peccatum originale non est peccatum Adami, sed ex Conc. Trid. sess. 5. can. 3. *Inest cuique proprium.* Propheta loquitur de peccatis personalibus.

Objicies 2. Rom. 5. „ Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ. " Ergo sola mors ab Adamo contrahitur.

Resp. *nego conseq.* Mors enim, quæ regnavit usque ad Moysen, est pœna justa; ergo supponit peccatum. Rom. 6. *Stipendia peccati mors;* atqui non supponit peccatum personale in eis *qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ*; ergo supponit originale.

Quæres 2. *In quo formaliter consistat peccatum originale?*

Resp. Consistit in habituali privatione conformitatis ad legem, quam Adam caput nostrum transgressus est, & quam nos ejus voluntate transgressi sumus: nam illud est peccatum originale formaliter, quod Adamus in nos vere, proprie, & intrinsece transfudit; atqui Adamus, transacto actu peccati, in nos vere & intrinsece transfudit habitualem privationem conformitatis ad legem, quam, ut caput nostrum, transgressus est; ergo, &c.

Prob. min. Adamus in nos transfudit, quod in eo post ejus actuale peccatum mansit, & a quo ipse & ejus posteri denominantur peccatores: atqui in eo mansit habitualis privatio conformitatis ad legem; ergo.

Quæres 3. *Quænam est causa proxima transfusionis peccati originalis?*

Resp. Est seminalis generatio ab Adamo, in quo, tamquam in capite morali, Deus omnium ejus posterorum voluntates incluait in ordine ad observationem vel transgressionem præcepti de non comedendo fructu vetito. Ita expresse definitur a Concil. Trid. sess. 5. can. 3. „ Revera homines, nisi ex semine Adæ propagati nascerentur injusti, cum ea propagatione per ipsum, dum concipiuntur, propriam injustitiam contrahant. " Hinc etiam dicimur ab Apostolo Ephes. 2. *natura filii iræ*, id est, generatione. Ratio D. Thom. q. 81. art. 4. est, quia: „ peccatum originale a primo parente traducitur in posteros in quantum moventur ab ipso per generationem, sicut membra moventur ab anima ad peccatum actuale. "

Quæres 4. *Utrum filii fidelium contrahant peccatum originale?*

Resp. *affirm.* Nam omnes, qui via generationis naturali descendunt ab Adamo, illud contrahunt, nisi speciali privilegio a lege communi eximantur, unde Apost. *Ephes.* 2. de seipso & aliis filiis fidelium dicit: *Eramus natura filii iræ, sicut & cæteri.*

Quæres 5. *Utrum B. Virgo contraxerit peccatum originale?*

Resp. Debuit quidem contrahere peccatum originale, quia est vera filia Adæ, a quo processit per seminalem generationem, sed non contraxit actu, quia ab eo fuit præservata per Christum, ut pro certo universa tenet Ecclesia. Unde licet propositio non sit de fide, quia nondum definita, est tamen fidei consona, ut declaravit Conc. Basileense; & Conc. Trid. *sess.* 5. declarat: „ Non esse suæ intentionis comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam Virginem, sed observandas esse Constitutiones Sixti IV. Papæ sub pœnis in eis Constitutionibus contentis, quas innovat. "

Objicies: Lex peccati originalis contrahendi comprehendit omnes ab Adamo descendentes; ergo.

Resp. *dist. ant.* Comprehendit omnes, &c. quando nullum est privilegium eximens a lege communi, *conc.* quando adest tale privilegium, *nego.* Porro hoc privilegium habuit B. Virgo, quæ in locutionibus Scripturæ generalibus non comprehenditur, quales sunt istæ, quibus adstruitur generalitas peccati actualis. *Non est homo qui non peccet, in multis offendimus omnes*, ut juxta Trid. tenet Ecclesia Catholica.

Inst. De fide est B. Virginem a Christo fuisse redemptam; ergo contraxit peccatum originale.

Resp. *dist. consequ.* Contraxit peccatum originale quoad debitum, *conc.* quoad actum, *nego.* Christus ergo sua redemptione fecit ut B. Virgo non contraheret actu & in se peccatum originale, ad quod contrahendum erat obnoxia, & hic modus redimendi est nobilissimus.

Quæres 6. *Quænam sint pœnæ peccati originalis?*

Resp.

Resp. Aliæ spectant corpus, aliæ animam, aliæ hanc, aliæ alteram vitam.

Quæres 7. *Quænam sint pœna corporis in hac vita?*

Resp. Sunt mors, morbi, dolores, & aliæ miseriæ, ut de fide definiit Conc. Trid. sess. 5. can. 1.

Quæres 8. *Quænam sint pœnæ animæ in hac vita?*

Resp. Sunt 1. privatio omnium donorum gratuitorum, scilicet justitiæ originalis, & gratiæ sanctificantis. 2. Quadruplex vulnus in anima, nempe, *ignorantia* in intellectu, *malitia* in voluntate, *concupiscentia* in appetitu concupiscibili, *infirmitas* in irascibili.

Quæres 9. *Quænam sint pœnæ peccati originalis in altera vita?*

Resp. De fide certum est parvulos sine Baptismo decedentes non solum excludi a regno cœlorum, sed etiam privari vita æterna, ut Ecclesia definivit in variis Conciliis contra Pelagianos, & confirmavit in Concil. Trid. sess. 5. can. 4.

Quæres 10. *Utrum infantes, sine Baptismo mortui fruantur beatitudine naturali?*

Resp. Fictitia est illa beatitudo quam infantibus illis assignant Catharinus, & Cardin. Sfondratus, quia pugnat contra Ecclesiæ traditionem; nam Conc. Flor. sess. ult. definit: „ Illorum animas qui in actuali peccato, vel solo originali decedunt mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas ". Atqui animæ, quæ in inferno pœnis puniuntur, carent sua beatitudine naturali; ergo, &c.

Quæres 11. *Utrum parvuli cum solo originali decedentes patiantur pœnam ignis?*

Resp. *negat.* Nam Apoc. 18. dicitur: *Quantum se glorificavit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum;* sed in culpa originali nulla fuit delectatio; ergo. Unde Innocent. III. *cap.* Majores, *de Bapt.* ait: „ Pœna originalis peccati est carentia visionis Dei; actualis vero peccati, est gehennæ perpetuæ cruciatus ". Ubi prior pars videtur intelligenda de carentia visionis Dei cum exclusione cruciatus gehennæ.

Objicies SS. Patres, August. Fulgentius, Gregor. Magnus, affirmant infantes sine Baptismo decedentes ituros in ignem æternum, juxta sententiam Domini: *Ite, maledicti, in ignem æternum.* Ergo.

Respondet D. Thom. q. 5. de malo, art. 2. ad 1. „ Dicendum quod nomen tormenti, supplicii, gehennæ, & cruciatus, vel si quid simile in dictis SS. Patrum inveniatur, est large accipiendum pro pœna, ita ut ponatur species pro genere. Ideo autem Sancti tali modo loquendi usi sunt, ut detestabilem redderent errorem Pelagianorum, qui asserebant in parvulis nullum peccatum esse, nec eis aliquam pœnam deberi ". Ita etiam respondit D. Bonaventura in 2. dist. 33. art. 4. q. 1.

TRACTATUS XVII.

DE SACRAMENTIS.

Nota. Hujus Tractatus erunt octo Dissertationes de Sacramentis in genere, & singulis in particulari.

Compendium, ex Charmes.

DISSERTATIO I.

De Sacramentis in genere.

Nota. Sacramentum hic sumitur pro signo, quod nos Deo sacrat, atque sanctificat, cujus inquirimus 1. essentiam, existentiam, & authorem. 2. materiam & formam. 3. ministrum. 4. subjectum. 5. effectus. 6. cæremonias. Itaque ait

§. I. *De essentia, existentia, & authore Sacramentorum.*

Quæres 1. *Quid sit Sacramentum generice sumptum?*

Resp. Definitur: „ signum sensibile, sacrum, a Deo permanenter institutum, ad significandam & conferendam gratiam ".

Dicitur 1. *Signum* pro genere . . . . 2. *Sensibile*, sive per se, ut aqua in Baptismo, sive per aliud, ut contritio per externam manifestationem . . . . 3. *Sacrum*, id est, ad cultum Dei ordinatum, & ad sanctificationem hominis; cujus defectu, transitus maris rubri, serpens æneus, manna, non erant Sacramenta . . . . 4. *A Deo institutum*, quia solus Deus potest instituere signa gratiæ infallibiliter conferendæ . . . . 5. *Permanenter*, id est, quandiu permanet religio. Hinc nec lotio pedum, nec insufflatio Christi in Apostolos fuerunt Sacramenta, cum Ecclesia illas non retinuerit . . . . 6. *Ad significandam gratiam*, sive futuram per passionem Christi dandam, sive præsentem, per Sacramenta novæ legis actu collatam . . . . 7. *Ad conferendam gratiam*, & sanctitatem, sive interiorem, ut Sacramenta novæ legis, sive exteriorem, & pure legalem, ut Sacramenta veteris legis.

Quæres 2. *Quomodo definitur Sacramentum veteris legis?*

Resp. Definitur: „ signum sensibile, sacrum, a Deo permanenter institutum, ad significandam gratiam interiorem per passionem Christi dandam, & conferendam exteriorem & legalem ".

Quæres 3. *Quomodo definitur Sacramentum novæ legis?*

Resp. Definitur: „ Signum sensibile, sacrum, a Christo permanenter institutum, ad significandam & producendam per se & ex opere operato gratiam interiorem ".

Quæres 4. *Utrum extiterint Sacramenta in statu innocentiæ?*

Resp. Non extiterunt, cum nec Scriptura, nec traditio aliquorum meminerint. Equidem matrimonium Adami cum Eva dicitur Sacramentum ab Apostolo Ephes. 5. sed improprie, quatenus significabat futuram unionem Christi cum Ecclesia; non vero proprie, quia non erat signum sacrans homines.

Quæres 5. *Utrum in statu naturæ extiterint Sacramenta?*

Resp. Fuit aliquod Sacramentum, saltem ad peccatum originale delendum, *quamvis quid esset*, ait D. Aug. lib. 5. contra Julian. c. 11. *aliqua necessaria causa Scriptura sacra latere voluit* . . . . Probabilius tamen est, illud remedium fuisse fidem in Christum venturum aliquo signo exteriori ma-

manifestatam, *non est* enim *aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*. Act. 4.

Quæres 6. *Utrum extiterint Sacramenta in lege Mosaica?*

Resp. Extiterunt, ut patet in variis expiationibus, purificationibus, consecrationibus, quæ internam significabant gratiam & externam conferebant.

Quæres 7. *Utrum & quot sint Sacramenta novæ legis?*

Resp. Sunt septem, quia sunt septem signa sensibilia a Christo permanenter instituta ad gratiam significandam & conferendam. Unde Concil. Trident. anathematizat eos, qui dixerint *esse plura vel pauciora, quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem*, &c.

Objicies: Septem sunt Ordines, qui totidem sunt Sacramenta; ergo plus quam septem sunt Sacramenta.

Resp. *nego conseq.* Nam omnes ordinationis species revocantur ad unum genus, quod dicitur Sacramentum Ordinis.

Quæres 8. *Quis sit author Sacramentorum?*

Resp. Est Christus, ita definivit Concil. Trident. sess. 7. Can. 1. „ Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta . . . . anathema sit ".

Quæres 9. *An Christus per se, & immediate instituerit omnia Sacramenta?*

Resp. *affirm.* Nam 1. ea solum quis instituere dicitur, quæ per se ac immediate instituit: sic Christus non dicitur instituisse sacramentalia, quamvis Ecclesia illa instituerit per potestatem a Deo acceptam. 2. Ecclesia non potest mutare Sacramenta quoad substantiam, ut definivit Conc. Trid. *sess.* 21. c. 2. ergo ea non instituit quoad substantiam.

§. II. *De materia & forma Sacramentorum.*

Quæres 1. *Quid sint materia & forma Sacramentorum?*

Resp. Sunt partes, ex quibus constant Sacramenta.

Quæres 2. *Quotuplex sit materia Sacramentorum?*

Resp. Duplex, scilicet remota & proxima.

Quæres 3. *Quid sint materia & forma Sacramentorum?*

Resp. Materia remota *est* res, vel actus sensibilis, ex se indifferens ad esse Sacramenti . . . . *materia* proxima *est* usus, *seu* applicatio materiæ remotæ ad subjectum . . . . forma, *sunt* verba, *aut* quidpiam verbis æquivalens, quæ materiam indifferentem determinant ad esse Sacramenti ": v. gr. in Baptismo, *aqua*, est materia remota: *ablutio*, est materia proxima: hæc verba: *Ego te baptizo*, &c. sunt forma.

Quæres 4. *An quodlibet Sacramentum novæ legis constet rebus tamquam materia, & verbis tamquam forma?*

Resp. Constant, nam ex Conc. Florent. in decreto unionis: „ Omnia Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia: quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum. "

Objicies: Eucharistia non constat verbis; ergo.

Resp. *dist. ant.* Eucharistia in facto esse, *conc.* in fieri, *nego*. Porro loquimur de confectione Sacramentorum, non de Sacramentis confectis.

Quæres 5. *Utrum verba Sacramentorum vere sint consecratoria?*

Resp. *affirm.* Nam per se, & *ex opere operato*, consecrant & sanctificant suscipientem rite dispositum . . . errant ergo Novatores docentes verba Sacramentorum esse tantum *promissoria*, quatenus sunt sigilla pure materialia, quibus obsignatur promissio divina de gratia, quæ solum datur per fidem promissionum: & *concionatoria*, quatenus fidem audientium excitant, non minus tamquam per conciones excitatur. Quæro ab eis, utrum verba baptismi dati parvulis excitent eorum fidem ac ipsos erudiant?

Quæres 6. *Utrum Christus determinaverit materiam & formam omnium Sacramentorum?*

Resp. Determinavit, alias non esset auctor omnium Sacramentorum.

Quæres 7. *Quotuplici modo possit determinari materia & forma Sacramentorum?*

Resp. Duplici, nempe, 1. *In genere*, dum sub aliqua materia & forma convenienti statuitur confici Sacramentum, nullam speciem assignando, 2. *In specie*, dum ipsamet species assignatur, ut aqua in Baptismo, panis & vinum in Eucharistia.

Quæres 8. *An Christus omnium Sacramentorum materias & formas determinaverit in specie?*

Resp. Non determinavit, sed, eis *in genere* determinatis, reliquit Ecclesiæ potestatem eas *in specie* determinandi pro locorum & temporum diversitate. Hoc constat ex praxi diversa Græcorum & Latinorum in sacris Ordinationibus conferendis. Græci enim per solam manuum impositionem, Latini vero etiam per exhibitionem instrumentorum Ordinem conferunt; ergo, &c.

Objicies: Si Ecclesia potestatem haberet quorundam Sacramentorum materiam & formam *in specie* determinandi, eas posset mutare; falsum ex Trident. conseq. ergo.

Resp. *dist. maj.* Posset eas mutare secundum suum esse specificum, *conc.* secundum suum esse genericum, *nego*. Eadem quippe potestas sufficit ad mutandam materiam & formam Sacramentorum, quæ fuit sufficiens ad eam determinandam. Ergo Ecclesia nec potest mutare genus Sacramentorum, nec speciem eorum quæ sunt determinata in specie, a Christo; sed potest mutare speciem eorum, quorum ipsa speciem determinavit.

Quæres 9. *Utrum mutatio materiæ & formæ Sacramentum irritet?*

Resp. Si mutatio sit substantialis, Sacramentum irritat, quia materia vel forma Sacramenti tollitur. Si sit accidentalis, non irritat; peccat tamen, qui talem mutationem accidentalem efficit.

Quæres 10. *Quandonam mutatio sit substantialis, aut accidentalis?*

Resp. 1. Mutatio materiæ est substantialis, quando materia convertitur in aliam speciem, ut si vinum factum esset acetum; vel quando materia redditur inutilis ad sui usum, ut si quis baptizaret in aqua quidem, sed ita congelata, ut non posset fieri ablutio. 2. Mutatio formæ est substantialis, quando verba non retinent eundem sensum: v. g. *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii*, &c.

E con-

E contra mutatio est accidentalis in materia, quando non convertitur in aliam speciem, ut aqua calida in Baptismo, vinum parumper acescens in Eucharistia: in forma vero, quando sensus verborum non tollitur, v. g. si quis dicat: *Ego abluo te in nomine Patris*, &c.

Quæres 11. *Quot modis forma Sacramentorum possit mutari?*

Resp. Sex modis, his versiculis contentis:

Nil formæ demas, nil addas, nil variabis:
Transmutare cave, corrumpere verba, morari.

Quæres 12. *Utrum error ministri tollat veritatem Sacramenti?*

Resp. Non tollit, quando in forma non est expressus, quia non tollit sensum naturalem verborum, nec quando in forma expressus, sensum verborum non tollit; bene vero quando tollit sensum verborum, quod tunc solum contingit, cum error facit propositionem distinctam. Hinc valida est hæc forma Baptismi a ministro Ariano collati: „ Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, qui non sunt personæ æquales; *sed invalida est ista*, baptizo te in nomine Patris majoris, Filii minoris, & Spiritus Sancti “.

Quæres 13. *An aliquando in administratione Sacramentorum liceat uti forma conditionali?*

Resp. Licet, dum vera adest necessitas, ut referunt omnia ritualia, & definivit Alexand. III. Extrav. de Baptismo, *cap.* 2. Porro illa necessitas reperitur tantum 1. quando dubitatur, utrum Sacramentum non iterabile fuerit collatum, vel etiam an valide fuerit collatum; 2. quando dubitatur, an subjectum sit capax Sacramenti, ut contingit in homine, subita vi morbi oppresso, qui nullo exteriori signo dolorem de peccatis significare potest.

Quæres 14. *Utrum liceat uti materia dubia, vel probabili?*

Resp. Licet in Sacramentis necessariis necessitate medii ad salutem, dum urget mortis periculum, nec suppetit materia certa, quia cum Sacramenta sint propter homines, satius est illa periculo nullitatis exponere, quam homines periculo damnationis *æternæ*.

§. III. *De Ministro Sacramentorum.*

Quæres 1. *Quotuplex distingui possit minister Sacramentorum?*

Resp. Duplex, nempe *primarius*, cujus nomine Sacramenta administrantur, & est Christus ut homo propter unionem hypostaticam Verbo divino, de quo dicitur Joann. 1. *Hic est qui baptizat.* Et minister *secundarius*, qui nomine Christi potest valide conficere Sacramentum.

Quæres 2. *Quotuplex sit minister secundarius?*

Resp. Duplex, nempe *ordinarius*, qui secundum legem a Christo præscriptam potest valide conficere Sacramentum; & *extraordinarius*, qui præter hanc Christi legem ordinariam ad Sacramenta conficienda & dispensanda committi potest.

Quæres 3. *Quis sit minister ordinarius Sacramentorum?*

Resp. Solus homo viator ratione utens; nam soli homini Christus dixit: „ Hoc facite in meam commemorationem. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. “

Quæres 4. *An quilibet homo viator sit minister Sacramentorum?*

Resp. Excepto Baptismo propter summam ejus necessitatem, & Matrimonio propter specialem rationem contractus in quo situm est Sacramentum, illi soli sunt ministri Sacramentorum, qui rite in Ecclesia ad hoc ordinati sunt. Ita definivit Conc. Trid. sess. 7. can. 10. „ Si quis dixerit Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit “.

Quæres 5. *Quænam ex parte ministri requirantur ut Sacramenta legitime perficiat?*

Resp. Tria, nempe intentio, fides, & probitas.

Intentio est „ actus deliberatus voluntatis, quo quis aliquid vult facere “.

Quæres 6. *Utrum necessaria sit intentio ad validam perfectionem Sacramenti?*

Resp. Necessariam esse definivit Concil. Trident. sess. 7. can. 11. „ Si quis dixerit, in ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit “. Hinc jocosa Ecclesiæ cæremoniarum repræsentatio, quæ intentio *Lutherana* dicitur, non sufficit.

Quæres 7. *Quotuplex distinguatur intentio ex parte objecti ad quod fertur?*

Resp. Duplex, nimirum externa, & interna.

Externa describi potest, ea, „ qua minister in debitis circumstantiis, ac serio, externum Sacramenti ritum perficit, intus tamen suam retinet intentionem, imo contrariam gerit, dicens: *nolo facere quod facit Ecclesia, imo contrarium intendo* “.

Interna est ea, „ qua minister simul ac sacramentalem ritum exercet, interius & apud se intendit ritum illum celebrare, saltem generatim & confuse, quatenus sanctus, licet non intendat illum celebrare formaliter ut est Sacramentum “. Quod non est necessarium, cum Ecclesia recipiat Baptismum a Pagano, Judæo, vel Hæretico collatum, etiamsi illum esse Sacramentum ignorent, vel negent.

Quæres 8. *Utrum ad valorem Sacramenti sufficiat externa?*

Resp. Non sufficit, sed requiritur interna. Nam 1. Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 6. ad validam absolutionem requiritur ut *adsit Sacerdoti animus serio agendi*, en intentio externa, & *vere absolvendi*, en intentio interna. 2. Conc. Florentinum docet Sacramenta perfici non solum *rebus tamquam materia*, & *verbis tamquam forma*, in quibus consistit intentio externa, sed etiam *persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia*; ergo intentio interna requiritur ultra debitam conjunctionem formæ cum materia. Præterea homo non potest se gerere ut minister Christi & Ecclesiæ, quin facere intendat quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit, vel quod faciunt Christiani.

Objicies 1. Minister qui habet intentionem ponendi præcise ritum externum, ritum a Christo institutum debite observat; ergo.

Resp. *nego ant.* Ritus enim a Christo institutus importat ipsam internam ministri intentionem.

Inst. Forma Sacramentorum independenter ab inten-

tentione ministri interna est operativa; nam operatur *ex opere operato*; ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Nam forma suam efficacem significationem non habet, nisi ab intentione ministri determinetur: unde intentio ministri in ipsomet opere operato includitur, tamquam causa perficiens Sacramentum per legitimam materiæ & formæ applicationem.

Objicies 2. Sententia Judicis est operativa independenter ab ejus intentione interna; ergo a pari, &c.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod valor sententiæ Judicis pensetur ex hominum sensu qui externa solum norunt, quique ut validam acceptant sententiam juxta leges prolatam. At vero Sacramentorum validitas spectat præcipue ad Dei judicium, cui etiam interna subsunt, quique a suis ministris exigit ut materiam cum forma uniant, quod fit per intentionem.

Quæres 9. *Quotuplex sit intentio ex parte ministri?*

Resp. Quadruplex distinguitur, actualis, nempe, virtualis, habitualis, & interpretativa.

Actualis est præsens animi applicatio ad id quod agitur . . . *Virtualis* est ipsamet actualis quæ præcessit, ac moraliter perseverat in ministro, quandiu per contrariam intentionem non fuit revocata . . . . *Habitualis* est ea, quæ non fuit revocata, sed est vel somno, vel vino, vel notabili temporis mora interrupta, ita ut non influat in actum humanum nec per se, nec per virtutem a se relictam . . . . *Interpretativa* est ea, quæ nec est nec fuit, sed esset, si ejus objectum proponeretur voluntati, unde non tam est intentio quam intentionis præsumptio.

Quæres 10. *Quænam intentio requiratur ex parte ministri, ut Sacramentum sit validum?*

Resp. 1. Intentio *actualis* non requiritur absolute, quia ut plurimum non est in potestate hominis. 2. *Habitualis* non sufficit, quia actum humanum non dirigit. 3. *Interpretativa* quoque non sufficit, quia, cum nec actu, nec virtute existat, non applicat agentem ad actionem. 4. *Virtualis* requiritur & sufficit, quia sufficiens est ad ponendum actum humanum... Porro intentio debet dirigi ad rem determinatam, præsentem, & sensibilem, juxta exigentiam formæ.

Quæres 11. *Utrum fides & probitas requirantur in ministro, ut valide conficiat, aut conferat Sacramenta?*

Resp. Non requiritur: nam 1. Ecclesia semper rata habuit Sacramenta ab impiis & hæreticis collata, modo ritum a Domino præscriptum observaverint. Hanc veritatem definiit Conc. Trid. *sess.* 7. *can.* 4. & 12. *de Bapt.* 2. Minister operatur virtute & authoritate divina; atqui Deus datam ministro potestatem non aufert ob ejus hæresim aut peccatum; ergo, &c.

Objicies: Eccl. 34. *Ab immundo quis mundabitur?* id est nemo potest mundari.

Resp. *dist. ant.* Si immundus propria virtute agat, *conc.* si virtute Christi & Ecclesiæ, *nego*. Minister autem agit virtute Christi principalis Sacramentorum ministri, de quo *Joan.* 1. dicitur: *Hic est qui baptizat.*

Inst. Nemo dat quod non habet; atqui peccator aut hæreticus non habet Spiritum Sanctum; ergo.

Resp. *dist. maj.* Nemo dat quod nullo modo habet, *conc.* quod aliquo modo habet, *nego*. Hæretici & peccatores non habent quidem Spiritum Sanctum formaliter per gratiam sanctificantem, sed habent ministerialiter, per gratiam gratis datam, & ideo possunt illum per Sacramenta dare.

Quæres 12. *Utrum peccet qui in statu peccati mortalis conficit aut dispensat Sacramenta?*

Resp. Peccat, & quidem mortaliter, si conficiat aut dispenset ex officio: *Quia*, inquit D. Thom. 3. p. q. 64. art. 6. *hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei* (cujus sunt ministri) *& contaminationem Sacramentorum* (quorum violatur sanctitas) . . . . Dixi *ex officio*; quia addit D. Thom. „ In articulo mortis non peccaret baptizando in casu, in quo etiam posset Laicus baptizare: sic enim patet quod non exhiberet se ut ministrum Ecclesiæ, sed subveniret necessitatem patienti “.

Quæres 13. *Utrum liceat petere Sacramenta ab improbo ministro?*

Resp. Nunquam licet absque necessitate, quia lex charitatis postulat, ut non detur malo Sacerdoti occasio peccandi.

Resp. 2. Si petens sit in extrema necessitate salutis, licite potest petere Sacramentum Baptismi ab excommunicato etiam non tolerato, ut asserit D. August. *lib. de Bapt. cap.* 2. non vero alia Sacramenta, quia Ecclesia in solo casu extremæ necessitatis permittit in spiritualibus communicare cum non toleratis, Bulla *Ad evitanda*.

Resp. 3. In gravi necessitate, (v. g. dum urget præceptum Confessionis annuæ) licitum est petere Sacramenta a malo ministro tolerato, si absit alius Sacerdos, quia ex illa necessitate id licet ab alio petere, quod potest licite præstare, quamvis prævideatur peccaturus; atqui malus Sacerdos potest licite conferre Sacramenta, se nempe ad id disponendo vel per Confessionem, vel per contritionem; ergo.

Resp. 4. Si petens sit in levi tantum necessitate, (v. g. ad Eucharistiam festis solemnioribus frequentandam) licet ipsi petere Sacramenta a proprio Pastore malo tolerato, quia utitur jure suo, & petit rem bonam, quam Parochus potest & tenetur bene facere. E contra non potest petere ab eo qui non tenetur ex officio Sacramenta ministrare, quia eum induceret ad peccandum, nisi tamen ille malus minister sit determinatus Sacramenta ministrare quæ reipsa ministrat, quia tunc petens non censetur eum inducere ad peccandum, sed solum uti ejus mala voluntate ad peccandum jam determinata.

Quæres 14. *Utrum liceat Sacramenta administrare peccatoribus?*

Resp. 1. Si sit peccator notorius, nullo modo licitum est ipsi ministrare Sacramentum, sive illud petat publice, sive privatim. Nam 1. graviter prohibetur *dare sanctum canibus*, Matth. 7. & cooperari peccato alieno. 2. Minister tenetur fideliter dispensare dona Dei, 1. *Corinth.* 4. . . . . hic tamen *nota* in Gallia notorietatem facti non sufficere (saltem in foro externo) ut quis peccator publicus habeatur, sed requiri notorietatem Juris.

Resp. 2. Si sit peccator occultus, vel publice petit Sacramentum, vel occulte . . . *Si publice petat*, debet ipsi ministrari, si repelli non posset absque illius infamia & populi scandalo, ut constat ex praxi Ecclesiæ, & exemplo Christi, *qui*

nec Judam a communione removit, ait Eugenius Papa, cap. de offic. judicis ordinarii . . . . *Si occulte petat*, non debet ipsi administrari, cum possit absque scandalo populi & petentis infamia denegari. Ita docet Rituale Rom.

§. IV. *De subjecto Sacramentorum*.

Quæres 1. *Quanam requirantur dispositiones in adultis ut Sacramentum valide recipiatur?*

Resp. Requiritur & sufficit intentio recipiendi Sacramentum, excepto Sacramento Pœnitentiæ . . . requiritur quidem, ex cap. *majoris* de Baptismo, ubi Innoc. III. ait: *Ille vero qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec caracterem suscipit Sacramenti*; ergo concludit D. Thom. 3. part. q. 68. art. 7. *Si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus* . . . . sufficit autem, quia Sacramenta valide administrantur hæreticis, cum Ecclesia definierit eos non esse denuo baptizandos, vel ordinandos, quando redeunt ad Ecclesiam catholicam; atqui in illis non alia fuit dispositio, quam voluntas recipiendi Sacramentum; ergo.

Dixi. *Excepta pænitentia*, quia actus pœnitentis sunt illius materia essentialis; ergo sine illis, & aliis quæ eos præcedere debent, nullum est Sacramentum Pœnitentiæ.

Objicies: Nonnulli inviti ordinati sunt, quorum tamen ordinatio rata habita est; ergo.

Resp. *dist. ant.* Ordinati sunt inviti *secundum quid* idest, cum aliqua repugnantia propter metum & reverentiam, *conc.* ordinati sunt *simpliciter* inviti, *nego*. Qui enim sic reluctantes erant, subinde, ut votis Ecclesiæ, & superiorum voluntati se faciles præberent, consentiebant se ordinari.

Quæres 2. *Qualis intentio requiratur in subjecto ad Sacramentum valide recipiendum?*

Resp. Non requiritur actualis, aut virtualis, *nisi in Matrimonio*, nam Concilia & Rituale Rom. præcipiunt, ut baptizetur moribundus ratione & sensibus destitutus, modo constet de præterita ejus voluntate; atqui moribundo non adest nisi habitualis intentio; ergo sufficit intentio *habitualis*; imo quandoque sufficit *interpretativa*, ut constat ex constanti praxi Ecclesiæ, quæ fidelibus repentino morbo correptis, quo usum linguæ & rationis amiserunt, administrat Sacramenta Pœnitentiæ & Extremæ Unctionis, etiamsi illa ante expetierint, in quibus est solum intentio interpretativa; ergo.

Quæres 3. *Quanam dispositiones requirantur ad recipienda cum fructu sacramenta?*

Resp. 1. Ad Sacramenta mortuorum requiruntur ex Concil. Trid. quinque actus, nempe fides, timor, spes, amor Dei initialis, odium & detestatio peccati.

Resp. 2. Ad recipienda Sacramenta vivorum requiritur, præter illos actus, gratia sanctificans, quia eam supponunt in subjecto, cum sint instituta ad eam augendam.

§. V. *De effectibus Sacramentorum*.

Quæres 1. *Quotuplex sit effectus Sacramentorum?*

Resp. Duplex, nempe *gratia*, quæ ab omnibus producitur, & *character*, qui a Baptismo, Confirmatione, & Ordine tantum producitur.

Quæres 2. *Qualem gratiam conferunt Sacramenta?*

Resp. Duplicem, nempe gratiam *communem* omnibus Sacramentis, & gratiam *specialem* unicuique Sacramento, quæ ideo *sacramentalis* dicitur.

Quæres 3. *Quid sit gratia illa communis?*

Resp. Est gratia sanctificans, vel *prima*, quam conferunt Sacramenta mortuorum, utpote instituta ad mortuos justificandos; vel *secunda*, quam conferunt Sacramenta vivorum, utpote instituta ad augmentum gratiæ.

Quæres 4. *Quid sit gratia sacramentalis?*

Resp. Definiri potest: „ Gratia habitualis, annexum habens jus ad gratias actuales necessarias ad assequendum finem proprium cujusque Sacramenti. "

Ergo gratia sacramentalis non statim a suscepto Sacramento, & simul confertur, sed tantum successive, & opportuno tempore, cum nempe occurrunt occasiones finem Sacramenti suscepti spectantes, licet statim cum Sacramento recepto acquiratur jus ad illas gratias suo tempore & loco accipiendas.

Ergo amissa gratia sanctificante, amittitur gratia sacramentalis, quia amisso juris fundamento, jus ipsum amittitur, recuperatur autem cum gratia sanctificante, per pœnitentiam.

Quæres 5. *Utrum Sacramenta conferant semper æqualem gratiam?*

Resp. Inæqualem conferunt gratiam iis qui sunt inæqualiter dispositi. Nam Conc. Trid. *sess. 6. cap. 7.* docet baptizatos recipere gratiam: „ secundum mensuram, quam Spiritus Sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cujusque dispositionem, & cooperationem. " Ratio est, quia Sacramenta sunt causæ necessariæ: sed causæ necessariæ plus vel minus operantur in subjecto, secundum majorem vel minorem ejus dispositionem, ut patet in igne, qui intensiorem producit calorem in ligno quam in stipula; ergo, &c.

Objicies: Ergo major illa gratia non datur ex opere operato, sed ex opere operantis, virtute nimirum dispositionum quæ sunt in subjecto; absurdum conseq.

Resp. *nego seq.* Quia illæ dispositiones non sunt causæ effectrices gratiæ, sed tantum conditiones necessariæ ex parte subjecti, sine quibus Sacramenta non tantam producerent gratiam ex opere operato.

Quæres 6. *Utrum Sacramenta novæ Legis conferant gratiam ex opere operato, vel tantum ex opere operantis?*

Resp. Producunt *ex opere operato* iis qui nullum obicem opponunt; non autem *ex opere operantis*, quia producunt eam præcise vi operis ex instituto divino exerciti, non autem ex merito conficientis, aut suscipientis Sacramentum. Ita definiit Conc. Trid. Sess. 7. can. 8. *Si quis dixerit per illa novæ Legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam . . . . anathema sit.*

Objicies 1. Justificamur per fidem, Roman. 3. *Arbitramur justificari hominem per fidem*; ergo non per Sacramenta.

Resp. *nego cons.* Nam justificamur & per fidem & per Sacramenta, sed diversimode; per fidem tamquam

quam dispositionem necessariam ad justificationem; per sacramenta, tamquam causam productivam gratiæ. Textus Apostoli non excludit Sacramenta, sed solum opera legis Moraicæ.

Objicit 2. Voces istæ, *ex opere operato*, sunt novæ; ergo rejiciendæ.

Resp. 1. Non sunt novæ; nam a 500. annis usurpatæ sunt ab Innoc. III. lib. de mysterio Missæ: 2. Non sunt novæ quoad sensum, sed tantum quoad syllabas; nam hæc fuit semper fides Ecclesiæ, quod Sacramenta producerent gratiam ex se, quod idem est ac ex opere operato: 3. Etiamsi essent novæ, essent retinendæ, nam Ecclesia habet jus novas usurpandi voces in casibus occurrentibus ad antiquam fidem tuendam.

Quæres 7. *Utrum Sacramenta novæ legis conferant gratiam physice, aut moraliter tantum?*

Resp. Conferunt moraliter tantum, hoc sensu, quod Deum efficaciter & immediate moveant ad gratiam physice producendam, eo pacto scilicet, quo se libere obstrinxit, ut ad præsentiam illorum signorum gratiam certo conferret iis qui nullum opponunt obicem: ita docent Scotistæ contra Thomistas.

Objicies 1. Scriptura testatur hominem *ex aqua & Spiritu Sancto renatci, salvum fieri per lavacrum regenerationis;* atqui particulæ *ex*, & *per*, denotant causalitatem physicam; ergo, &c.

Resp. *nego min.* Equidem particulæ *ex*, & *per*, denotant veram causalitatem, sed abstrahunt a modo causalitatis, cum usurpentur ad causalitatem tum physicam, tum moralem explicandam.

Objicies 2. Vetera Sacramenta producebant gratiam *moraliter;* ergo nova illam producunt *physice*.

Resp. *nego ant.* Nam Sacramenta vetera, utpote infirma & egena elementa, non *ex seipsis & ex sua institutione*, movebant Deum ad dandam gratiam, sed ex fide dumtaxat in Christum venturum, cujus erant publicæ protestationes; unde non erant causæ morales gratiæ, sed dumtaxat conditiones sine quibus non, ut ajunt. At nostra Sacramenta sunt veræ causæ morales, eo quod sint moraliter actiones Christi, cujus nomine fiunt.

Quæres 8. *Utrum Sacramenta ficte (id est, cum pravis dispositionibus) suscepta, sublato per pænitentiam obice, reviviscant?*

Resp. 1. Sacramenta characterem imprimentia reviviscunt. Id affirmat D. August. de Baptismo: *Tunc valere ad salutem incipit Baptismum*, inquit, *cum illa fictio veraci confessione recesserit* ... De Ordine & Confirmatione constat; nam cum hæc Sacramenta iterari non possint, valide confirmatus, aut ordinatus, gratiam sacramentalem ad assequendum finem horum Sacramentorum necessariam, nunquam obtinere possent, quod videtur incredibile ... Propter eandem rationem probabile est *Matrimonium*, durante eodem conjugio, & *Extremam unctionem*, durante eodem morbo, reviviscere, cum iterari non possint.

Resp. 2. Non reviviscit *Pænitentia*, quia quando est informis, est etiam nulla: quod autem nullum fuit, postea reviviscere & operari non potest. Nec *Eucharistia*, quia, cum sæpius repeti possit, non fuit necesse, ut Christus eam reviviscere voluerit.

Quæres 9. *Quomodo Sacramenta veteris legis conferebant gratiam?*

Resp. Ex opere operantis tantum: nam ab Ap. *ad Gal.* 4. dicuntur *infirma & egena elementa;* atqui non essent infirma & egena elementa, si conferrent gratiam ex opere operato: ergo, &c. Hinc Conc. Flor. definit, quod non *causabant gratiam, sed eam tantum per passionem Christi dandam esse figurabant*.

Objicies: Circumcisio gratiam causabat ex opere operato; ergo.

Resp. *nego ant.* Abraham enim *Circumcisionem accepit in signum*, non *ad justitiam*, ait S. Justin. dialogo cum Triphone, cui consentiunt omnes Patres Augustino antiquiores.

Prob. ant. Circumcisio instituta fuit ad peccatum originale delendum; ergo justificabat ex opere operato.

Resp. *nego ant.* Nam unice instituta est, ut esset signum fœderis inter Deum & Abrahamum ejusque posteros, Genes. 17. *Circumcidetur ex vobis omne masculinum, ut sit in signum fœderis inter me & vos*. Non ait, ut sit in remissionem peccati, sed *in signum fœderis*.

Inst. In circumcisione delebatur peccatum originale; ergo ad illud delendum fuit instituta.

Resp. *nego conseq.* Equidem in Circumcisione delebatur peccatum originale: *Non ex virtute Circumcisionis*, ait D. Thom. 3. part. quæst. 70. art. 4. sed ex virtute fidei passionis Christi, cujus signum erat Circumcisio, ita scilicet quod homo qui accipiebat Circumcisionem, profitebatur se suscipere talem fidem, vel adultus pro se, vel alius pro parvulis. Unde & Apost. dicit, Rom. 4. quod Abraham accepit signum Circumcisionis signaculum justitiæ fidei, *quia scilicet justitia erat ex fide significata, & non ex Circumcisione justificante*. Equidem D. Aug. contrarium sensit; sed non adhæremus ejus sententiæ, quia versione Græca, qua utebatur, fuit deceptus.

Quæres 10. *Quid sit character?*

Resp. Definitur *signum spirituale, indelebile, impressum animæ, quo homo ad divina deputatur, & ab aliis distinguitur*.

Dicitur 1. *Quo homo deputatur ad divina;* nempe ad Sacramenta vel recipienda, ut Baptismus, vel administranda, ut Ordo; vel ad fidem profitendam, ut Confirmatio. Hinc probabilius est characterem pertinere ad secundam speciem qualitatis, scilicet ad potentiam; quia dat simpliciter agere vel pati, nempe sacra suscipere, vel agere.

Quæres 11. *Quot Sacramenta imprimant characterem?*

Resp. Tria, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo, ut constat ex perpetua traditione Ecclesiæ, ad quam attendens Conc. Trid. *sess.* 7. *can.* 9. definit: „ Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo, scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile, unde ea iterari non possunt, anathema sit. “

§. VI. *De cæremoniis Sacramentorum.*

Quæres 1. *Quid intelligatur per cæremonias Sacramentorum?*

Resp. Intelliguntur ritus Sacramentales, & Sacramentalia.

Quæres 2. *Quid sint ritus Sacramentales?*

Resp.

Resp. Sunt *actus externi Religionis ab Ecclesia instituti, ad decentem & devotam Sacramentorum administrationem.*

Quæres 3. *Utrum ritus Sacramentales sint utiles?*

Resp. *affirm.* Nam, ut docet Conc. Trid. *sess.* 22. *cap.* 5. valent ad majestatem & reverentiam mysteriis nostræ Religionis conciliandam, ad pietatem fidelium promovendam, ad nutriendam eorum fidem, notitiamque mysteriorum veluti oculis subjiciendam: ergo.

Quæres 4. *Utrum liceat in Sacramentorum administratione ritus ab Ecclesia usitatos & approbatos mutare, vel omittere?*

Resp. Est peccatum mortale ex genere suo, ut definit Conc. Trid. *sess.* 7. *can.* 13. Ratio est, quia tenemur Ecclesiæ in omnibus obsequi.

Quæres 5. *Quid sint Sacramentalia?*

Resp. Sunt *quidam ritus externi, ab Ecclesia instituti & consecrati, ad quosdam effectus spirituales producendos.*

Quæres 6. *Quot sint Sacramentalia?*

Resp. Sex numerantur versu sequenti comprehensa: *Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.*

Quæres 7. *Quinam sint Sacramentalium effectus?*

Resp. Est remissio peccatorum venialium, & *interdum* excitatio gratiæ actualis, remissio pœnæ temporalis peccatis quoad culpam remissis debitæ, compressio dæmonis, operatio sanitatis &c. . . . Dixi, *interdum;* quia hos effectus non producunt infallibiliter, cum Christus non promiserit illos ad præsentiam Sacramentalium operari.

DISSERTATIO II.

De Baptismo.

Nota: Agemus 1. de natura, materia, & forma Baptismi; 2. de ejus necessitate; 3. de ejus ministro & subjecto; 4. de ejus effectibus, ac cæremoniis.

§. I. *De natura, materia, & forma Baptismi.*

Quæres 1. *Quotuplex sit Baptismus?*

Resp. Triplex, nempe Baptismus *sanguinis*, estque martyrium; Baptismus *flaminis*, estque votum, seu desiderium recipiendi Sacramentum Baptismi; & Baptismus *aquæ*, qui est primum novæ legis Sacramentum, de quo hic.

Quæres 2. *Quid sit Baptismus?*

Resp. Definitur: „ Sacramentum, a Christo institutum, ad spiritualem hominis regenerationem, per exteriorem corporis ablutionem, factam aqua, sub præscripta verborum forma. "

Quæres 3. *Quandonam institutum fuerit Sacramentum Baptismi?*

Resp. Probabilius est institutum fuisse ante passionem; nam, Joann. 3. *Venit Jesus, & discipuli ejus in Judæam .... & baptizabat*, nimirum per Apostolos, ut dicitur cap. 4. *quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.* Atqui Baptismus ille non erat Joannis, sed is, de quo *eodem cap.* 3. dicitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto*, &c.

Quæres 4. *Quænam sit materia remota Baptismi?*

Resp. Est omnis aqua naturalis, & proprie dicta, Joann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.* Hinc nec aqua artificialis ex rosis, herbis, &c. nec glacies, nix, nisi sint in aquam resolutæ, sunt materia Baptismi.

Quæres 5. *Quænam sit materia proxima Baptismi?*

Resp. Est exterior corporis *ablutio*, per aquam immediate supra corpus baptizandi fluentem: nam talis ablutio est materiæ remotæ ad subjectum applicatio.

Hinc 1. debet esse motus aquæ successivus. 2. Non sufficit ut vestes, aut capillos attingat, sed necesse est ut perfundat corpus. 3. Necesse est ut abluatur una ex præcipuis partibus corporis, maxime vero caput, in quo omnes sensus vigent. Inde sequitur Baptismum, in quo abluitur manus vel pes infantis, esse dubium, quia licet dicatur ablutus *secundum quid*, non tamen dicitur ablutus *simpliciter & absolute:* & ideo ritualia docent illum Baptismum esse sub conditione repetendum.

Quæres 6. *Quot modis fieri potest ablutio, ut sit validum Sacramentum?*

Resp. Triplici, 1. *Per immersionem*, ut hactenus apud Græcos, apud Latinos vero usque ad XIII. sæculum. 2. *Per infusionem*, ut hodie apud Latinos. 3. *Per aspersionem*, qua creditur usum fuisse S. Petrum, quando in una die 3000. hominum baptizavit. Ratio est, quia nullum ex his modis Christus determinavit; ergo per quemcumque satisfit præcepto Christi, *baptizantes eos*, &c. . . . Dixi, *Ut validum sit Sacramentum;* quia, ut licitum sit, quilibet tenetur ritum servare præscriptum in Ecclesia, cui adscriptus est, nimirum immersionem apud Græcos, & infusionem apud Latinos.

Quæres 7. *Quænam sit forma Baptismi?*

Resp. Apud Latinos, hæc est: *Ego te baptizo in nomine Patris*, &c. Apud Græcos vero, *Baptizatur* (supple, a me) *servus, vel serva Dei N. in nomine Patris* &c. Ita fert Euchologium, quo Græci a mille annis & amplius utuntur. Unde non differt, quoad sensum, a forma Latinorum.

Quæres 8. *Quænam voces Baptismi in forma necessario sunt pronuntiandæ ut valeat Sacramentum?*

Resp. 1. Pronuntiari debent voces, *te baptizo*, quibus exprimuntur actio ministri, & persona baptizanda, ut definierunt Alexand. III. *cap. si quis, extrav. de Bapt.* & Alexand. VIII. qui hanc prop. damnavit: *Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus*, In nomine Patris, &c. *prætermissis istis*, ego te baptizo ... quoad pronomen, ego, sufficienter exprimitur in verbo, *baptizo.*

2. Pronuntiari debet verbum, *in nomine*, quo unitas naturæ exprimitur, quia ita determinavit Christus, unde qui diceret, *in nominibus*, tolleret sensum formæ a Christo determinatæ.

3. Pronuntiari debent hæ voces: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, quibus exprimitur distincte invocatio trium SS. Trinitatis personarum; tum quia Christus eas designavit, tum quia SS. PP. semper rejecerunt Baptisma ab hæreticis collatum absque hac expressa & distincta invocatione.

Objicies: Ex actibus Apost. *c.* 2. 8. & 9. Apostoli baptizarunt *in nomine Jesu Christi*. Ergo.

Resp.

Resp. *dist. ant.* Baptizarunt *in nomine Jesu*, id est, Baptismate a Jesu instituto, *conc.* Id est, invocato solo nomine Jesu, *nego*. Nam Act. 29. cum aliqui Ephesii dixissent Paulo: *Neque si Spiritus Sanctus est, audivimus*, respondit Paulus, *in quo ergo baptizati estis?* quibus verbis significatur etiam Pauli tempore, in Baptismi forma, Spiritus Sancti nomen invocatum fuisse.

Inst. Actor. 8. dicitur, *Baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu*: ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam vox, *tantum*, excludit quidem receptionem confirmationis, sed non invocationem aliarum personarum.

§. II. *De necessitate Baptismi.*

Quæres 1. *Quotuplex distinguatur necessarium ad salutem?*

Resp. Duplex, nempe *necessarium necessitate præcepti*, quod sine peccato non potest omitti culpabiliter; & *necessarium necessitate medii*, estque illud sine quo salus obtineri non potest, sive culpabiliter, sive inculpabiliter quis eo privetur. Quod si non possit suppleri per aliud æquivalens, dicitur *necessarium necessitate absoluta*, talis est fides, spes, charitas, gratia habitualis, &c. Si vero possit suppleri per aliud, dicitur *necessarium necessitate medii hypothetica*, talis est Baptismus, qui potest suppleri per Baptismum sanguinis, vel flaminis.

Quæres. *Utrum Baptismus sit necessarius necessitate medii ad salutem?*

Resp. Extra casum martyrii, omnibus, tam infantibus, quam adultis est necessitate medii in re, vel in voto. Joann. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei*, quod oraculum est generale, *nullum excipit*, inquit D. Ambros. lib. 2. de Abraham, c. 11. *non infantem, non aliqua necessitate præventum*. Hinc Concil. Trident. definit: „ Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit. "

Objicit Calvinus, filii fidelium, ex Apost. 1. Cor. 7. *Sancti sunt*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Sunt sancti dispositive, *conc.* formaliter, *nego*. Dicuntur ergo sancti, quia destinantur ad sanctitatem per Baptismum suscipiendam.

Quæres 3. *Utrum Baptismus flaminis suppleat vices Baptismi aquæ?*

Resp. Supplet ex opere operantis, seu elicientis actum perfectæ charitatis cum explicito Sacramenti voto. Id constat ex perpetua Ecclesiæ doctrina qua innixi PP. Tridentini docent, sess. 6. c. 4. „ Post Evangelium promulgatum, nunquam fieri translationem a statu veteris Adæ ad statum gratiæ, nisi lavacro regenerationis, aut ejus voto. " Quod votum debet esse explicitum, alias Concilio fuisset inutile illud distincte appellare, cum votum implicitum semper includatur in contritione perfecta.

Quæres 4. *An martyrium suppleat vices Baptismi?*

Resp. Supplet, ut expresse tradit D. Aug. lib. 13. de civit. Dei, cap. 7. „ Quicumque, *inquit*, etiam non percepto regenerationis lavacro, pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. Qui enim dixit, *nisi renatus fuerit ex aqua, &c.* alia sententia istos fecit exceptos, ubi non minus generaliter dixit: " qui me confessus fuerit &c. *Et alio loco:* qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam . . . porro martyrium supplet vices Baptismi *ex opere operato*, nam sic infantibus prodest; ergo & adultis, nulla enim est disparitas, unde D. Thom. *in 4. dist. 4. art. 3. ad* 1. de Martyrio generatim dicit: „ Non habet liberationem a culpa & pæna, tantum ex opere operante, sed hoc habet ex imitatione passionis Christi. "

§. III. *De ministro & subjecto Baptismi.*

Quæres 1. *Quotuplex distingui possit minister Baptismi?*

Resp. Triplex, nempe *ordinarius*, qui Baptismum ex officio administrat. *Extraordinarius*, qui Baptismum ex delegatione ministri ordinarii administrat. Et *minister necessitatis*, qui Baptismum confert constituto in periculo vitæ.

Quæres 2. *Quisnam sit minister Baptismi?*

Respond. 1. Minister *ordinarius* est Episcopus, & dependenter ab Episcopo Sacerdos, quibus, in personis Apostolorum & Discipulorum, Christus dixit, Matth. 28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* . . . 2. Minister *extraordinarius* est Diaconus, de licentia Episcopi aut Presbyteri, ut refertur cap. *constat*, dist. 4. de consec. „ Constat Baptisma solis Sacerdotibus esse tractandum, ejusque mysterium nec ipsis Diaconis explere est licitum, absque Episcopo vel Presbytero, (id est, absque licentia Episcopi, vel Presbyteri, ait glossa) *nisi, his procul absentibus, ultima languoris necessitas cogat* . . . 3. Minister *necessitatis* est quilibet homo, sive vir, sive mulier; sive baptizatus, sive non. Ratio est voluntas Christi nobis ex traditione & praxi Ecclesiæ manifesta, ad quam attendens Conc. Florent. definit: „ In casu autem necessitatis, non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam Laicus vel mulier, imo etiam paganus & hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia. "

Quæres 3. *Utrum infantes, & perpetuo amentes possint baptizari?*

Resp. Possunt valide & licite, ut constat ex perpetua Ecclesiæ praxi & traditione: „ Ecclesia traditionem Apostolis suscepit, etiam parvulis dare Baptismum, *ait Origen.* tom. 2. p. 35. *& D. Aug.* l. 1. de Gen. ad litteram, c. 23. *dicens:* Consuetudo matris Ecclesiæ in baptizandis parvulis nequaquam spernenda est, neque ullo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi apostolica esset traditio. " Hanc veterem Ecclesiæ doctrinam confirmavit Conc. Trid. *sess. 7. can.* 13. quo Anabaptistas anathemate percussit.

Objicies: Nemo potest baptizari, nisi prius instruatur, *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* Atqui infantes non possunt instrui; ergo.

Resp. *dist. maj.* Nemo adultus, *conc.* nemo infans, *nego*. Nam mandatum Christi, quo ad doctrinam, spectat solos adultos, sed quoad necessitatem Baptismi, spectat omnes, ut constat ex traditione.

Inst.

Inst. Nemo potest baptizari, nisi credat, Marci ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Atqui infantes non sunt capaces fidei; ergo &c.

Resp. *nego maj.* Nam infantes baptizantur in sola fide Ecclesiæ, ut definivit Conc. Trident. Textus ergo est intelligendus de adultis.

Quæres 4. *Utrum liceat filios infidelium baptizare invitis parentibus?*

Resp. 1. Filii hæreticorum licite possunt invitis parentibus baptizari. Quia cum ratione Baptismi sint subditi Ecclesiæ, possunt cogi ab Ecclesia, ut infantes suos baptizari curent; ergo eis possunt eripi, ut baptizentur.

Resp. 2. Filii mancipiorum non baptizatorum, possunt, ac debene invitis parentibus baptizari, quia ratione servitutis parentum pertinent ad dominos, quorum sunt possessio; ergo.

Resp. 3. Filii infidelium non baptizatorum, sive Principibus infidelibus, sive fidelibus civiliter tantum subditorum non possunt licite, *utroque parente invito*, baptizari, *nisi jamjam sint in evidenti periculo mortis*. Quia vel illi infantes substraherentur parentibus, vel non; *si primum*, violaretur jus naturale quod habent parentes in filios; *si secundum*, exponeretur Sacramentum periculo profanationis; atqui neutrum est licitum, cum non sint facienda mala ut eveniant bona; ergo.

Dixi 1. *Utroque parente invito*, quia si alteruter parens consentiat, potest infans, altero renitente, baptizari; nam voluntas justa unius parentis in favorem prolis, præferenda est injustæ alterius voluntati in prolis præjudicium.

Dixi 2. *Nisi infans jamjam esset in evidenti periculo mortis*, quia tunc nec eriperetur parentibus, nec Baptismus profanationi exponeretur.

§. IV. *De effectibus & caremoniis Baptismi.*

Quæres 1. *Quot sint effectus Baptismi?*

Resp. Sublato obice, sunt tres, nimirum:

Primus est gratia sanctificans, quæ hominem interius regenerat, ac delicta quæcumque, tum originale, tum actualia totaliter remittit, & quoad culpam, & quoad pœnam, cum *nihil damnationis sit iis qui sunt in Christo Jesu* regenerati.

Secundus est gratia sacramentalis, quæ definitur: „ Gratia habitualis regenerativa, annexum habens jus ad gratias actuales necessarias ad conservandam vitam spiritualem per Baptismum acceptam, & ad digne suscipienda alia Sacramenta, “ quorum est janua.

Tertius est character, ut supra probavimus.

Quæres 2. *Quænam sint dispositiones necessariæ ad recipiendos effectus Baptismi?*

Resp. Ad recipiendum characterem sufficit voluntas recipiendi Baptismi; sed ad gratiam recipiendam requiritur ex Conc. Trid. *sess. 6. cap. 6.* fides, timor, spes, amor initialis, odium ac detestatio peccati, tandem propositum inchoandi novam vitam, & servandi divina mandata.

Quæres 3. *Utrum caremoniæ Baptismi, quæ, cogente necessitate, fuerunt omissæ, sint postea supplendæ?*

Resp. *affirm.* Id enim præscribunt omnes libri Rit.uales.

Objicies: Exorcismi sunt inutiles post Baptismum, quo fugatus est dæmon; ergo frustra supplentur.

Resp. *nego ant.* Nam exorcismi non tantum adhibentur ad fugandos dæmones, sed etiam ad eorum vires reprimendas, quare D. Thom. 3. p. q. 71. art. 3. ad 3. dicit: „ Nec frustra supplentur post Baptismum: quia sicut impeditur effectus Baptismi antequam percipiatur, ita potest impediri postquam fuerit perceptus. “

Quæres 4. *Quænam sint obligationes patrinorum?*

Resp. Sunt quinque, namque debent 1. Baptizandum Parocho præsentare. 2. Pro eo respondere, si nequeat. 3. Illum tenere cum baptizatur. 4. Illum de manu baptizantis suscipere. 5. Illum debite in rebus fidei, & doctrina christiana instruere, si parentes id præstare non possint. Unde ab officio Patrini excluduntur amentes, non baptizati, hæretici, publice excommunicati, & infames, quia non sunt capaces instruendi baptizandos in doctrina Christiana.

Quæres 5. *Quinam, ratione status, excluduntur ab officio patrini?*

Resp. Excluduntur 1. Religiosi & sanctimoniales: 2. Pater & mater infantis, quia contraherent inter se cognationem spiritualem, quæ impediret usum Matrimonii.

DISSERTATIO III.

De Confirmatione.

Nota: Agemus 1. De natura, materia, & forma Confirmationis. 2. De ejus ministro, subjecto & necessitate. 3. De ejus effectibus & cæremoniis.

§. I. *De natura, ac materia & forma Confirmationis*

Quæres 1. *Quid sit Confirmatio?*

Resp. Definitur: „ Sacramentum a Christo institutum, quo baptizatus per unctionem Chrismatis in fronte per modum Crucis factam, sub præscripta verborum forma, corroboratur ad fidem firmiter tenendam, & intrepide profitendam. “

Quæres 2. *Utrum confirmatio sit verum ac proprie dictum novæ legis Sacramentum?*

Resp. *affirm.* Nam habet omnia requisita ad verum Sacramentum, ut colligitur ex Act. Apost. cap. 8. est enim 1. signum sensibile, *tunc imponebant manus super illos*. 2. Habet vim producendi gratiam, *& accipiebant Spiritum Sanctum*. 3. Est a Christo instituta, cum solius Christi sit instituere signum collativum gratiæ. 4. Est permanenter instituta, ut demonstrat Ecclesiæ usus ab Apostolis ad nos usque non interruptus, & testantur omnes Patres cum S. Clem. Epist. 4. *Omnibus festinandum est sine mora renasci, & demum consignari ab Episcopo .... ut a S. Petro accepimus, & cæteri SS. Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt.* Unde merito Conc. Trid. *sess. 7. can. 1. de Confirm.* definit Confirmationem esse *verum & proprium Sacramentum*.

Quæres 3. *Quo tempore Christus instituerit Confirmationem?*

Resp. Cum id neque ex Scriptura, neque ex traditione possit colligi, incertum est; probabilior tamen est sententia eorum, qui docent, Christum instituisse Confirmationem intra illud spatium

temporis, quod fluxit a Resurrectione usque ad Ascensionem.

Quæres 4. *Quænam sit materia remota Confirmationis?*

Resp. Est Chrisma, confectum ex oleo & balsamo, benedictum ab Episcopo, ut expresse declaravit Conc. Flor. in decreto: „ Secundum Sacramentum est Confirmatio, cujus materia est Chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedicto. " Id confirmat praxis Ecclesiæ non interrupta.

Quæres 5. *Quænam sit materia essentialis & adæquata Confirmationis?*

Resp. Est ea impositio manus, qua Episcopus ungit per modum Crucis frontem confirmandi. Ita docent Patres: *Illa unctio*, inquit V. Beda, *quæ per manus impositionem fit ab Episcopo, vulgo Confirmatio dicitur*. Rabanus Maurus, *lib.* 1. de *institut. Cleric. cap.* 28. refert ex S. Silvestro, *ad solum Episcopum pertinere, ut baptizatum per manus impositionem cum ipso Chrismate consignet*. Unde sic concludit Bellarmin. lib. 2. de Confirmat. cap. 2. „ Ipsa unctio & signatio, cum manu fiat, manus impositio recte dicitur: qui enim inungit, manus imponit, & idcirco utrumque significatur, etiamsi alterum tantum exprimi videatur, " ut addit cap. 9. Præterea, Græci habent verum Confirmationis Sacramentum; atqui tamen apud illos nulla fit manus impositio distincta ab unctione Chrismatis, ut constat ex Concil. Constantinop. I. can. 7. & fatetur Goatius; ergo &c.

Objicies: Apostoli per solam manus impositionem confirmasse referuntur, *Act.* 8. Ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Nam in Scripturis unctio est manus impositio, quod probat Bellarm. ex Marci 7. ubi, *Cum postulassent quidam, ut Dominus imponeret manus surdo & muto, ille id fecit: nam* misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus, ait Textus.

Inst. Eugenius IV. in decreto, post laudatum Textum Actuum 8. ait: *Loco autem illius manus impositionis, datur in Ecclesia Confirmatio:* Ergo unctio, qua datur nunc Confirmatio, distinguitur a manus impositione, qua dabatur ab Apostolis.

Resp. *nego conseq.* Nam, *sensus non est*, inquit Bellarm. „ Chrisma esse loco impositionis manuum, quasi Apostoli non usi fuerint Chrismate, & nos non utamur manus impositione: sed sensus est, idipsum quod Apostoli faciebant, cum dicebantur manus imponere, facere nunc Episcopus, cum dicuntur confirmare aut chrismare; distinguitur enim in his locis, non ritus a ritu, sed modus loquendi a modo loquendi, &c. "

Quæres 6. *Quænam sit forma essentialis & adæquata Confirmationis?*

Resp. Forma apud Latinos est: *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis; in nomine Patris* &c. Et apud Græcos hæc est: *Signaculum doni Spiritus Sancti, in nomine Patris* &c. constat ex omnibus Ritualibus Latinorum, & Euchologiis Græcorum, & ex usu perpetuo utriusque Ecclesiæ.

Objicies: Forma Confirmationis debet esse deprecatoria: nam, *Orabant pro ipsis ut acciperent Spiritum Sanctum*. Atqui hæc verba, *Signo te, confirmo te*, non sunt deprecatoria, sed absoluta. ergo.

Resp. *dist. maj.* Debet esse deprecatoria virtualiter & quoad sensum, *conc.* quoad pronuntiationem & grammaticaliter, *nego*. Porro verba formæ, licet indicative pronuntientur, tacitam includunt orationem, qua Minister divinam opem invocat, ut effectum sacramentalem producat.

Inst. Ex his verbis, Jac. 5. *Et orent super eum ungentes*, &c. recte infertur formam Extremæ unctionis debere pronuntiari deprecative; ergo ex his verbis, *oraverunt pro ipsis, ut acciperent*, &c. idem inferri debet.

Respond. nego consequ. Disparitas petitur ex Traditione Apostolica relucente in perpetua praxi Ecclesiæ.

§. II. *De ministro, subjecto, & necessitate Confirmationis.*

Quæres 1. *Quinam sit minister ordinarius Confirmationis?*

Resp. De fide est, solum esse Episcopum, ut constat tum ex Scriptura, *Act.* 8. ubi legitur Petrum & Joannem Apostolos missos fuisse Samariam, ut eis qui a Philippo baptizati fuerant, manus imponerent & darent Spiritum Sanctum: tum ex Tradit. cujus testes sunt Patres, dicentes cum D. Chrysost. hom. 18. in cap. 8. Act. *Virtutem quidem acceperant Diaconi faciendi signa, non autem dandi aliis Spiritum Sanctum; igitur hoc erat in eis singulare, unde & præcipuos, id est Episcopos, & non alios videmus hoc facere*. Ita etiam definierunt Concilia Flor. in decreto, & Trid. *sess.* 7. *can.* 3.

Objicies: Ananias, qui non erat Episcopus, imposuit manus Paulo, dicens: *Saule Frater, Dominus misit me Jesus .... ut videas, & implearis Spiritu Sancto;* ergo &c.

Resp. *dist. ant.* Imposuit manus ad visum ei restituendum, *conc.* ad eum confirmandum, *nego*. Unde Paulus non per Confirmationem impletus est Spiritu Sancto, sed per Baptismum, ut patet ex contextu, *& confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, & visum recepit; & surgens baptizatus est*.

Quæres 2. *Quis possit esse minister extraordinarius Confirmationis?*

Resp. Simplex Presbyter per dispensationem Pontificiam; sed debet uti Chrismate per Episcopum benedicto, prout statuit Concilium Florent. in decreto; nam 1. id concessit Gregor. magnus Presbyteris Calaritanis, ut refertur cap. *Pervenit*, dist. 91. *Ubi desunt Episcopi*, inquit, *ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chrismate ungere debeant, concedimus*. 2. In Ecclesia Græca, a mille annis & amplius simplices Presbyteri Confirmationem conferunt, quam praxim non reprobat Ecclesia Latina, quæ Græcos in suam communionem admisit in Conciliis Lugdun. III. & Flor. nec tamen Confirmationem, ab eorum Presbyteris collatam, rejecit ut invalidam; ergo &c.

Objicies: Potestas confirmandi est potestas Ordinis, non Jurisdictionis; atqui potestas Ordinis non potest dari per delegationem; ergo, &c.

Resp. *dist. maj.* Potestas confirmandi ordinaria & per-

perfecta, *cont.* extraordinaria & imperfecta, *nego*. Sola autem potestas extraordinaria potest dari Presbytero, qui ratione sui Ordinis inchoatam habet & incompletam potestatem, qua capax fit ut ad Confirmationem conferendam possit delegari per dispensationem Pontificiam, per quam potestas illa perficitur ac completur, ut valida sit Confirmatio, alias invalida futura.

Quæres 3. *Quodnam sit subjectum Confirmationis?*
Resp. Est omnis, & solus homo baptizatus: *omnis* quidem, ut constat ex praxi primitivæ Ecclesiæ, quæ infantibus una cum Baptismo Confirmationem & Eucharistiam ministrabat, quam praxim nunc etiam observat Ecclesia Græca. *Solus* etiam, quia Baptismus est janua cæterorum Sacramentorum.

Quæres 4. *Quanam dispositiones requirantur in confirmando?*
Resp. Ut validum sit Sacramentum, sufficit voluntas illud recipiendi: ut cum fructu recipiatur, requiritur status gratiæ ad Sacramenti vivorum receptionem necessariæ.

Quæres 5. *Utrum Confirmatio sit necessaria ad salutem?*
Resp. Non est necessaria necessitate medii, quia sine ea homo potest salvari per Baptismum & Pœnitentiam; sed est necessaria necessitate præcepti divini & ecclesiastici; nam Christus præcepit Apostolis, ut Confirmationem reciperent: *Præcepit eis ab Jerosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris;* atqui cæteri omnes, tum viri, tum mulieres huic præcepto paruerunt, dicente Scriptura ibidem: *Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria Matre Jesu, & fratribus ejus.* Ergo omnes sibi præceptum esse impositum intellexerunt. Hinc Conc. Senonense definit: „ Confirmationem omnes Christiani, tam viri quam mulieres, usum rationis habentes, obligantur suscipere, aut saltem non contemnere. Contemnere autem dicitur, quando Episcopus est præsens paratus dare, & persona hoc sciens negligit. "

§. III. *De effectibus, & caremoniis Confirmationis.*

Quæres 1. *Quot sint effectus Confirmationis?*
Resp. Sunt tres. *Primus*, est gratia sanctificans secunda. *Secundus*, est gratia sacramentalis, quæ definitur, gratia habitualis roborativa, annexum jus habens ad gratias actuales necessarias, *ut Christianus audacter Christi nomen confiteatur*, ait Flor. in decreto. *Tertius*, est character, quo baptizatus adscribitur militiæ Christi.

Quæres 2. *Quanam sint Confirmationis caremoniæ?*
Resp. Sunt sex, nempe, 1. Adhibitio patrini, qui sit baptizatus & confirmatus. 2. Mutatio nominis, si sit turpe vel ridiculum. 3. Est manus impositio, qua Episcopus super confirmandos divinam implorat protectionem. 4. Est levis inflictio alapæ in maxilla confirmati. 5. Est pax quæ datur confirmato. 6. Demum est circumligatio frontis confirmati fasciola linea per triduum, ut significetur gratiam acceptam conservandam esse diligenter: excipit Synodus Melodunensis, *nisi frontes, præsente Episcopo, eodem panno vel bombyce abstergenda curentur.*

DISSERTATIO IV.

De Eucharistia.

Quæres: **Q**uot modis spectetur Eucharistia?
Resp. Spectatur ut est Sacramentum, & ut est Sacrificium, de quibus agendum habemus duplici capite.

CAPUT I.

De Eucharistia, ut est Sacramentum.

Nota: **A**gemus 1. de essentia, 2. de materia & forma, 3. de re in Eucharistia contenta, 4. de ministro & subjecto, 5. de usu, 6. de effectibus Eucharistiæ.

§. I. *De essentia Eucharistiæ.*

Quæres 1. *Quid sit Eucharistia?*
Resp. Definitur: „ Sacramentum a Christo institutum ad spiritualem animæ refectionem, in quo Corpus & Sanguis Christi, vere, & realiter, & substantialiter continentur sub speciebus panis & vini. "

Quæres 2. *Utrum Eucharistia sit verum Sacramentum?*
Resp. *affirm.* Nam 1. est signum sacrum, sensibile per species panis & vini. 2. Est signum gratiæ invisibilis, spiritualis scilicet refectionis, Joann. 6. *Qui manducat meam carnem & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam.* 3. Est a Christo permaneuter instituta, juxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem.*

Quæres 3. *Utrum Eucharistia consistat in usu & emptione, vel in re permanente?*
Resp. Consistit in se permanente: nam 1. Christus prius protulit verba consecratoria, quam Corpus ad manducandum, & Sanguinem ad bibendum Apostolis porrexerit; ergo ante actualem usum & manducationem fuerunt sub speciebus; ergo fuit verum Sacramentum. 2. Ab ipso Apostolorum tempore Eucharistia asservabatur domi, ad absentes & ægrotantes deferebatur. Ad quam praxim & traditionem attendens Concil. Trident. anathemate percellit eos qui dixerint: *In Hostiis seu particulis consecratis, quæ post Communionem reservantur, vel supersunt, non remanere verum Corpus Domini.*

Objicies: Omne Sacramentum constat rebus tamquam materia, & verbis tamquam forma; atqui Eucharistia post consecrationem non constat verbis; ergo.

Resp. *dist. maj.* Sacramentum in fieri, *conc.* in facto esse, *nego*. Hic autem loquimur de Sacramento in facto esse, quod licet extrinsece confectum sit verbis, tamen intrinsece componitur Corpore & Sanguine Christi, non verbis . . . . . Ergo Eucharistia non consistit essentialiter in consecratione, cum constet verbis quæ fluunt ac transeunt.

Quæres 4. *Utrum Eucharistia constat essentialiter in solis speciebus?*
Resp. *negat.* Nam Eucharistia gratiam confert, adoratur a fidelibus, conficitur a ministris, quæ omnia non conveniunt solis speciebus.

Objicies: Innoc. III. tria distinguit in Eucharistia, nempe Sacramentum tantum, res Sacramenti tantum, res Sacramenti & Sacramentum simul, additque species esse Sacramentum tantum: ergo &c.

Resp. Sumit nomen *Sacramentum* inadæquate, pro eo præcise quod significat, non pro eo quod significat simul & significatur.

Quæres 5. *Utrum essentialiter consistat in solo corpore & sanguine Christi?*

Resp. *negat.* Nam Corpus & Sanguis sola, non sunt quid sensibile, est tamen de ratione Sacramenti quod sit signum sensibile.

Quæres 6. *In quo ergo Eucharistia essentialiter consistat?*

Resp. Consistit essentialiter & adæquate in speciebus simul & corpore ac sanguine Christi, quia huic complexo apprime conveniunt omnes veri Sacramenti conditiones: est enim signum sensibile, per species, gratiæ invisibilis per Corpus & Sanguinem Christi, &c. Unde species in hoc Sacramento habent rationem materiæ, & Corpus ac Sanguis Christi rationem formæ.

Quæres 7. *Utrum Eucharistia, quæ duplici constat specie, sit duplex Sacramentum?*

Resp. Est unum tantum: quia, licet duabus speciebus constet, unicam tamen confert gratiam sacramentalem, refectionem scilicet spiritualem; ergo.

§. II. *De materia & forma Eucharistiæ in fieri.*

Quæres 1. *Quænam sit materia Eucharistiæ in fieri?*

Resp. Est panis pro consecrando Corpore, & vinum pro consecrando Sanguine.

Quæres 2. *Quinam panis sit materia necessaria Eucharistiæ?*

Resp. Est panis triticeus, & non alius: nam panis quo Christus usus est dum Eucharistiam instituit, vocatur panis simpliciter & sine addito, Luc. 22. *Accepit Jesus panem*, &c. Atqui solus panis triticeus est, & vocatur panis *simpliciter:* alii vero panes dicuntur panes *secundum quid*, & cum addito, v. g. *Panis hordeaceus, panis ex fabis*, &c. Hinc Conc. Florent. in decreto ait: *Eucharistiæ .... materia, est panis triticeus, & vinum de vite.*

Quæres 3. *Utrum panis debeat esse azymus, vel fermentatus?*

Resp. In utroque *valide conficitur Sacramentum*, quia uterque est verus panis simpliciter dictus, nec differunt inter se, nisi accidentaliter: unde Concil. Florent. in decreto ait: *Definimus in azymo, sive in fermentato pane triticeo Christi Corpus veraciter confici.*

Dixi: *Valide conficitur Sacramentum:* quia, ut sit licita consecratio, quilibet Sacerdos tenetur sequi leges Ecclesiæ, quæ in Concil. Florent. definit, ut latini Sacerdotes azymum, & Græci fermentatum consecrent, *juxta suæ Ecclesiæ orientalis, sive occidentalis consuetudinem.*

Quæres 4. *In quo pane Christus consecraverit?*

Resp. Consecravit in azymo. Nam Eucharistiam instituit *primo die azymorum*, Marci 14. atqui a prima vespera primi diei azymorum usque ad septimum diem, nullo modo licebat Judæis uti pane fermentato, imo nec illius frustulum domi asservare; ergo Christus utpote legis observantissimus, consecravit in azymo.

Objicies. Christus ultimam cœnam celebravit *ante diem festum Pascha*, Joann. 13. ergo, &c.

Resp. Joannes loquitur de die naturali Paschæ, quæ incipiebat ab ortu solis ad occasum, & eo anno incidebat in diem Veneris; sed non loquitur de die cæremoniali, quæ incœperat die Jovis ad vesperam.

Inst. Christus non est mortuus in die solemni Paschæ: nam 1. dies Veneris, qua Christus mortuus est, dicitur præparatio ad Pascha, Joann. 10. *Erat parasceve Paschæ.* 2. Judæi *dicebant, non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.*

Resp. *ad* 1. Parasceve, de quo D. Joann. loquitur, non fuit ad ipsam diem Paschæ, sed ad diem Sabbati, qui eo anno incidebat in diem secundam azymorum: neque enim dies Paschæ habebat *parasceve*, quia ipso Paschatis die, & omnibus diebus paschalibus licebat ea præparare quæ ad victum erant necessaria.

Resp. *ad* 2. Quod quidam Judæi, ob metum tumultus in ea fuerint sententia, sed prævaluere suffragia quibus deliberatum est non prætermittendam esse occasionem Jesum capiendi, & occidendi, violatis omnibus justitiæ & religionis juribus.

Quæres 5. *Quodnam vinum sit materia necessaria Eucharistiæ?*

Resp. Est vinum de vite, Matth. 26. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis.* Hinc invalida est consecratio tentata in omphacio, aceto, &c. Quia non sunt vinum. Nec uva ex qua nondum expressum est vinum, quia non est potabilis; sed tantum manducabilis. Valet tamen consecratio in musto & vino acescente, quia retinent naturam vini, est tamen illicita ob fæces adjunctas, & alterationem.

Quæres 6. *Utrum aqua debeat vino consecrando admisceri?*

Resp. Debet ex præcepto Ecclesiastico, ut constat ex Conc. Trid. sess. 22. cap. 7. „ Monet sancta Synodus, *inquit*, præceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quia Christum Dominum ita fecisse creditur; tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur, " &c.

Objicies: Ex Conc. Carthaginensi III. mixtio aquæ fuit a Christo tradita; ergo.

Resp. *dist. ant.* Fuit tradita, tamquam exemplum quod convenit sequi, *conc.* tamquam præceptum, *nego*. Constat ex Conc. Trid.

Quæres 7. *In qua quantitate aqua vino debet misceri?*

Resp. In modica quantitate, ut constat tum ex praxi Ecclesiæ, tum ex Conc. Florent. docente materiam calicis esse vinum de vite, *cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet.* Itaque mixtio debet fieri tempore Missæ, alioquin sacram non haberet significationem.

Quæres 8. *Utrum Christus verbis ad consecrandum usus fuerit?*

Resp. *affirm.* Nam ita docent SS. PP. Tertull. *lib. 4. contra Marcion. cap. 40.* ait: *Acceptum panem & distributum discipulis, Corpus suum fecit dicendo: hoc est Corpus meum* &c. D. Ambros. *lib. 4. de Sacramento, c. 4.* dicit: „ Consecratio cujus verbis est, aut

aut cujus sermonibus? Domini Jesu .... ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum ". Hinc. Conc. Florent. ait: „ Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit Sacramentum: Sacerdos enim in persona Christi hoc conficit Sacramentum ".

Objicies: Marci 14. dicitur: „ Et accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes. Et ait illis, hic est Sanguis meus, &c. " Ex quo sic arguo: Prius Apostoli panem Eucharisticum & Calicem sumpserant, quam dixisset Christus: *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, &c. Ergo non istis verbis consecravit, sed præcedente benedictione.

Resp. *nego ant.* Nam D. Marcus non est secutus ordinem narrationis, ut constat ex aliis Evangelistis & Apostolo; sed hæc verba: *Biberunt ex illo omnes:* protolit per anticipationem, ut nempe præceptum Christi de sumendo calice conjungeret cum ejus executione.

Quæres 9. *Quanam verba essentialem Eucharistiæ formam constituunt?*

Resp. Sunt ista: *Hoc est Corpus meum. Hic est calix Sanguinis mei*, vel, ut habet Marcus, *hic est Sanguis meus*. Nam illa omnia verba, & quidem sola, perfecte significant transubstantiationem panis in Corpus, & vini in Sanguinem Christi; ergo illam efficiunt .... ergo hæc verba, *qui pridie quam pateretur*, &c. non sunt de essentia formæ, quia non sunt verba Christi, sicut nec particula, *enim* ... quoad ista verba: *Accipite, manducate, & bibite: novi & æterni testamenti*, sunt quidem verba Christi, sed non sunt de essentia formæ, quia non significant transubstantiationem.

Objicies 1. Multi Patres asserunt Eucharistiam oratione consecrari; ergo, &c.

Resp. *nego conseq.* Nam illi Patres per *orationem* intelligunt verba Christi, quæ sunt implicita oratio, quatenus Deum efficaciter movent ad effectum sacramentalem producendum.

Objicies 2. In Liturgia D. Chrysost. Sacerdos, post prolationem verborum Christi, sic orat: „ Fac panem istum pretiosum Corpus Christi tui, transmutans Spiritu Sancto tuo ". Ergo supponit nondum factam esse transubstantiationem.

Resp. Cum Arcudio, *l. 3. c. 33.* Latinos S. Chrysostomi verba male omnino reddidisse, quæ juxta textum græcum sic reddi debent: „ Fac ut panis, quem Spiritu Sancto tuo transmutasti in pretiosum Corpus Christi tui, fiat suscipientibus in salutem ".

Quæres 1. *Utrum verba consecratoria proferantur a Sacerdote historice vel assertive?*

Resp. Utroque modo proferuntur: *historice* quidem, quia referuntur tamquam a Christo dicta: *assertive* etiam, quia proferuntur a Sacerdote in persona Christi, cum intentione exercendi ipsam propositionis significationem.

Quæres 2. *Quid pronomina*, hoc, *&* hic, *significent in forma Eucharistiæ?*

Resp. Significant Corpus & Sanguinem Christi, sub confusa ratione rei contentæ sub speciebus panis & vini in fine prolationis formæ consecratoriæ. Quia pronomina demonstrativa, substantive posita in propositione practica, significant tantum confuse id quod existit in fine prolationis verborum; atqui pronomina, *hoc*, & *hic*, sunt substantive posita in prop. practica; ergo significant tantum confuse id quod existit in fine prolationis verborum; illud autem est Corpus & Sanguis Christi.

Objicies: Pronomen, *hoc*, significat id quod præsens est; ergo significat panem.

Resp. *nego ant.* Nam in propositionibus practicis, non demonstratur, nisi id quod vi illarum sit, & nihil fit vi illarum nisi integre sint prolatæ, sed semel completæ significant distincte terminum ad quem, qui solus remanet, & quem ab initio prolationis confuse tantum significabant.

Inst. Si pronomen, *hoc*, Corpus Christi significet; propositio ista, *Hoc est Corpus meum*, erit identica & nugatoria, falsum conseq. ergo.

Resp. *nego seq. maj.* Nam ut propos. sit identica, non sufficit, ut idem sit prædicatum & subjectum, sed etiam requiritur ut sit idem significandi modus; hic autem quod per subjectum, nempe pronomen, *hoc*, confuse significatur, per prædicatum, nempe *Corpus meum*, distincte significatur.

§. III. *De re in Eucharistia contenta.*

Quæres 1. *Quinam negarunt realem præsentiam Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia?*

Resp. Negarunt IX. labente sæculo, *Joannes Erigena*, natione Scotus. Sæculo XI. *Berengarius*, Ecclesiæ Andegavensis Archidiaconus. Sæculo XII. *Petrus de Bruis*, &, *Henricus*, ejus discipulus. Sæculo XVI. *Carlostadius*, Wittembergensis, *Oecolampadius*, *Zuinglius*, & *Bucerus*. Denique eodem Sæculo XVI. *Calvinus*, qui asseruit non aliam esse præsentiam quam figuratam, objective per fidem vel virtutem a Christo diffusam, ad quam fraudem elidendam Conc. Trid. definivit Christum *vere*, *realiter*, ac *substantialiter*, in Eucharistia præsentem esse.

Quæres 2. *Utrum dogma præsentiæ realis possit demonstrari ex verbis promissionis*, Joann. 6.

Resp. Potest. Nam hæc Christi verba: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita .... caro mea vere est cibus, & Sanguis meus vere est potus*. In sensu reali accepta, significant realem præsentiam Corporis & Sanguinis Christi in Eucharistia; atqui debent accipi in sensu proprio, quia 1. Nulla erit necessitas ea detorquendi in sensum metaphoricum. 2. Quia Judæi, & discipuli Christi, illa verba intellexerunt de manducatione vera & orali, ut constat ex contextu, nec tamen Christus hanc illorum opinionem correxit, imo juramento firmavit dicens, *Amen, amen, dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. Additque discipulis: *Hoc vos scandalizat? si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius?* (subintellige, *quid dicetis, aut facietis?*) ergo &c.

Objicies 1. Christus exponens quo sensu dixerit, *caro mea vere est cibus*, &c. ait, *Spiritus est qui vivificat; caro non prodest quidquam*. Ergo ejus verba sunt metaphorice intelligenda de spirituali manducatione.

Resp. *nego conseq.* Christus enim ibi non loquitur de sua carne, sed de hominibus carnaliter sentientibus, ut exponit D. Chrysost. hom. 46. in Joann. dicens: „ Quomodo igitur ait: caro non prodest quidquam? non de sua carne dicit, absit; sed de his qui carnaliter accipiunt quæ dicuntur ".

Un-

Unde Christus per verbum, *Spiritus*, intelligit, sua verba spiritualiter intellecta; & per verbum, *caro*, intelligit, sua verba carnaliter intellecta.

Objicies 2. D. Aug. Tract. 25. in Joann. ait: *Ut quid paras dentes & ventrem? crede, & manducasti*. Ergo caput 6. Joannis exponit de manducatione per fidem.

Resp. *nego conseq*. Nam D. Aug. ibi exponit hunc versum: *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille*, qui est versus 29. capitis 6. Joannis, & qui est de fide in Christum. Pro cujus intelligentia nota sextum caput Joannis tres continere partes: *Prima*, a versu 1. ad vigesimum quintum, loquitur de multiplicatione quinque panum, quibus in deserto saturati sunt 5000. hominum. *Secunda*, a versu 25. ad versum 52. de cibo mere spirituali, nempe de fide in Christum. *Tertia*, a versu 52. ad finem agit de manducatione orali carnis Christi in Eucharistia; ergo versus 29. non est de Eucharistia.

Inst. 1. D. Aug. explicans tertiam partem capitis 6. Joannis, *lib*. 3. *de doct. Christ. cap*. 16. ait: *Hac locutio*, nisi manducaveritis, &c. *facinus vel flagitium videtur jubere*. Ergo.

Resp. *dist*. Si sumatur sensu Capharnaitico, *conc*. sacramentaliter, *nego*.

Inst. 2. D. Aug. addit: „ Figura est ergo præcipiens passioni Domini esse communicandum ".

Resp. *dist*. Est figura plena, continens rei veritatem, *conc*. est figura vacua, excludens rei veritatem, *nego*. Sumit ergo *tò figura* pro speciebus, ut sese explicat *Tract*. 25. *in Joann*. dicens: „ Corpus Christi & Sanguis, ex panis & vini substantia efficitur; figura vero est illud, quod exterius sumitur ".

Quæres 3. *Utrum præsentia realis possit probari ex his verbis*: Hoc est Corpus meum. Hic est Sanguis meus, *quibus Christus instituit Eucharistiam?*

Resp. Potest. Nam 1. juxta regulam ab Augost. traditam lib. 3. de doct. Christ. cap. 10. „ Verba Scripturæ sensu proprio & naturali debent intelligi, quando nihil continent, quod repugnet aut bonis moribus, aut fidei, aut aliis ejusdem Scripturæ testimoniis clarioribus ". Atqui verba laudata nihil continent quod repugnet bonis moribus, ut fatentur Calvinistæ, aut quod repugnet aliis ejusdem Scripturæ testimoniis clarioribus, nullum enim hactenus protulere Novatores, nec ullus afferri potest; ergo.

2. Quia ex nullo capite in hac Christi prop. *Hoc est Corpus meum*, potest colligi sensus metaphoricus. *Non ex communi usu loquendi*; namque panis, ex recepto usu, non est destinatus ad significandum Corpus Christi, ut, demonstrato pane, possit dici, *hoc est Corpus*. Neque etiam, 2. *ex contextu sermonis*, nihil enim est in antecedentibus aut consequentibus, ex quo possit colligi Christum figurate locutum fuisse. Neque 3. *ex ipsius loquentis expositione*, quia de facto nulla est, ut legenti Evangelium patebit; ergo, &c.

Objicies 1. In hac prop. *Hoc est Corpus meum*, subjectum est panis; atqui repugnat panem esse Corpus Christi; ergo prop. figurate est accipienda.

Resp. *nego maj*. Nam pronomen, *hoc*, sumitur substantive; ergo non significat panem, sed significat confuse rem contentam sub speciebus panis.

Inst. Pronomen, *hoc*, significat quod Christus tenebat præ manibus; atqui panem tenebat præ manibus; ergo, &c.

Resp. *dist. maj*. Quod tenebat præ manibus, completa propositione, *conc*. ante prop. completam, *nego*. Porro Christus completa prop. practica præ manibus tenebat Corpus suum, non panem.

Objicies 2. In hac prop. Genes. 41. *Septem spicæ plenæ, septem ubertatis anni sunt*; verbum, *sunt*, sumitur pro, *significant*; ergo & in hac, *hoc est Corpus meum*, verbum, *est*, sumitur pro *significat*.

Resp. *nego conseq*. Disparitas est, quod in primo textu sit manifesta repugnantia, e contra in secundo est perfecta identitas.

Quæres 4. *Utrum præsentia realis possit demonstrari ex traditione?*

Resp. Potest: illiusque traditionis testes sunt Concilia & Patres: ex innumeris textibus, paucos referemus.

Conc. Nicæn. I. *lect*. 3. *de sacra mensa*, ait: „ Intelligamus situm in illa sacra mensa Agnum illum Dei tollentem peccata mundi, incruente a Sacerdotibus immolatum, & pretiosum ejus Corpus & Sanguinem vere sumentes, credamus, hæc esse nostræ redemptionis symbola ".

Conc. Nicæn. II. Act. 6. „ Liquido monstratum est quod nusquam Dominus, vel Apostoli, aut Patres imaginem dixerunt, Sacrificium sine Sanguine, sed ipsum Corpus, ipsum Sanguinem ". Omittimus Concilia, *Romanum*, contra Berengarium; *Viennense*, in decreto de festo Corporis Domini; *Florentinum* & *Tridentinum*, in quibus præsentia realis fuit declarata & definita, ut deveniamus ad Patrum testimonia.

D. Cyprian. de cœna Domini: „ Panis iste, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Verbi, factus est caro ".

D. Damas. *lib*. 4. *de fide*, *cap*. 14. ait: „ Domino dicente: hoc est meum, non figura Corporis, sed Corpus, & non figura Sanguinis, sed Sanguis ".

Theophilactus, in cap. 6. Matth. „ Non enim dixit, hoc est figura, sed hoc est Corpus meum: panis quidem apparet, sed caro est ".

Objicies 1. Tertull. *lib*. 4. *contra Marcion*. c. 40. ait: „ Acceptum panem, & distributum discipulis, Corpus suum illum fecit, hoc est Corpus meum dicendo, id est, figura Corporis mei; " ergo in Eucharistia est sola figura Corporis Christi.

Resp. *nego conseq*. Ista enim verba, *figura Corporis mei*, non cadunt supra, *Corpus meum*, sed supra, *acceptum panem*, ut concluderet contra Marcionem, legem veterem non fuisse malam, cum illius figuras Christus adimpleverit, quando scilicet panem, qui apud Jeremiam erat figura Corporis sui, reipsa fecit Corpus suum, *dicendo*, *hoc est Corpus meum*; unde addit: *Figura enim non fuisset, nisi veritatis esset Corpus*.

Objicies 2. D. August. *lib. de Trin*. ait: „ Corpus Christi verum non frangitur: igitur verus est panis qui sumitur, cum Eucharistia sumitur ". Ergo.

Resp. *dist. ant*. Verus est panis, quoad species, *conc*. quoad substantiam, *nego*. Itaque D. Aug. intendit probare Corpus Christi, cum sit incorruptibile, non posse frangi in se, sed tantum in speciebus panis & vini.

Quæ-

Quæres 5. *Utrum Christus ponatur in Eucharistia per impanationem?*

Resp. *negative*. Nam impanatio est unio hypostatica Christi cum pane; atqui Christus non unitur hypostatice cum pane; alias non esset vera panis conversio in Corpus Christi, item veræ essent istæ propositiones: *Panis est Corpus Christi; Corpus Christi est panis*; quod falsum est, ergo &c.

Quæres 6. *Utrum Corpus & Sanguis Christi ponantur in Eucharistia per consubstantiationem?*

Resp. *negative*. Nam consubstantiatio est simultanea panis & Corporis Christi præsentia in Eucharistia; atqui de fide est, quod tota substantia panis convertatur in Corpus Christi; ergo de fide est, quod non remaneat panis in Eucharistia, ut definivit Ecclesia contra Lutherum.

Quæres 7. *Quomodo ergo Corpus & Sanguis Christi ponantur in Eucharistia?*

Resp. Per transubstantiationem: nam ex Concil. Trid. transubstantiatio est „ mirabilis & singularis conversio totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem (*Christi*) manentibus duntaxat speciebus panis & vini ". Atqui sic ponitur Christus in Eucharistia; ergo, &c.

Objicies 1. Vox, *transubstantiatio*, est nova: ergo est suspecta & eliminanda.

Resp. *dist. ant.* Est nova, grammaticaliter, & quoad syllabas, *conc.* quoad rem, *nego*.

Objicies 2. Hæc prop. de lagena vino plena, hoc *est vinum*, est vera sine conversione lagenæ in vinum; ergo a pari, &c.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est, quod secundum communem usum loquendi, continens sit institutum ad demonstrandum contentum; at panis & vinum non sunt instituta ad aliud continendum.

Objicies 3. In omni mutatione substantiali, materia rei conversæ remanet sub nova forma quam acquitir; ergo &c.

Resp. *dist. ant.* In mutatione naturali & formali tantum, *conc.* miraculosa & totali, *nego*. Porro conversio panis in Corpus Christi est miraculosa & totalis.

Quæres 8. *Utrum transubstantiatio sit vera Corporis & Sanguinis Christi reproductio?*

Resp. *affirm.* Nam Corpus & Sanguis Christi in Eucharistia accipiunt idem numero esse secundum omnes gradus suos, tum physicos, tum metaphysicos; ergo &c.

Dices cum Scotistis: Transubstantiatio est simplex corporis & sanguinis adductio; ergo &c.

Resp. *nego ant.* Nam transubstantiatio formaliter dicit conversionem; sed simplex adductio non importat conversionem, sed tantum translationem de loco in locum; ergo.

Quæres 9. *Quotuplici modo aliquid potest poni in Eucharistia?*

Resp. Duplici, nempe *vi verborum*, & *per concomitantiam* .... Ponitur *vi verborum*, quod expresse significatur per verba formæ .... ponitur *per concomitantiam*, quod per verba formæ non exprimitur, sed habet necessariam connexionem cum eo quod exprimitur per verba formæ.

Quæres 10. *Quanam ponuntur in Eucharistia vi verborum?*

Resp. Solum Corpus sub specie panis, & solus Sanguis sub specie vini: nam per verba consecrationis panis, solum Corpus, & per verba consecrationis vini, solus Sanguis expresse significatur.

Quæres 11. *Quanam ponuntur in Eucharistia per concomitantiam?*

Resp. 1. Sub specie panis ponitur Sanguis & anima; nam Corpus Christi in Eucharistia, ratione concomitantiæ, est vivens; at non potest esse vivens sine Sanguine & anima. 2. Sub specie vini, ponitur Corpus & anima, quia sanguis hominis viventis non potest esse sine corpore & anima. 3. Sub utraque specie ponitur divinitas, quia quod semel Christi divinitas assumpsit, nunquam dimisit; atqui assumpsit omnes partes hominis; ergo eas nunquam dimisit.

Objicies: Sanguis est pars corporis, non secus ac ossa, nervi, &c. Ergo est sub specie panis *vi verborum*.

Resp. *dist. ant.* Est pars corporis vivi & animati, *conc.* corporis mortui, *nego*. Porro Corpus Christi est in Eucharistia ut immolatum, non autem est vivens, nisi ratione concomitantiæ, qua fit ut anima post resurrectionem unita Corpori ab eo amplius separari non possit.

Quæres 12. *Utrum totus Christus sit sub qualibet parte specierum panis & vini?*

Resp. 1. Est sub qualibet minima parte, separatione facta, ut definivit Conc. Trid. *sess.* 13. *cap.* 3.

Resp. 2. Est etiam ante separationem; nam per divisionem non fit nova consecratio quæ de novo sistat corpus præsens; ergo si non est præsens ante divisionem, nec est præsens post divisionem, quod est hæreticum .... nec sequitur quod Christus sit pluries in eadem Hostia; nam numerus supponit divisionem.

Quæres 13. *Utrum Corpus Christi in Eucharistia habeat suam quantitatem?*

Resp. 1. Habet quantitatem internam: nam quantitas interna est accidens quod distinguit partes a partibus in ordine ad se, cum proxima aptitudine ad extensionem externam & impenetrationem; atqui Corpus Christi in Eucharistia, utpote organizatum, habet partes extra partes in ordine ad se cum aptitudine ad extensionem externam & impenetrationem; ergo &c.

Resp. 2. Non habet quantitatem externam: nam quantitas externa est accidens, quod extendit substantiam in ordine ad locum, ita ut una pars respondeat uni parti loci, altera alteri, cum actuali impenetratione & resistentia; atqui Corpus Christi in Eucharistia nullum locum occupat per partes, nec est actu extensum, divisibile, & impenetrabile; ergo &c.

Ergo, licet Christus in Eucharistia possit elicere actiones spirituales, ut sunt volitio, intellectio, non potest tamen elicere actiones a sensibus dependentes, ut sunt visio, auditio, quia, cum ejus sensus non habeant suam extensionem externam, nullas possunt species ab objectis recipere; atqui sensus externi non agunt nisi per species ab objectis receptas; ergo, &c.

Ergo, Christus in Eucharistia non potest pati alterationem ab agentibus naturalibus, v. g. *calefieri*, *frigefieri*, &c. quia alteratio requirit contactum quantitativum, cujus non est capax corpus quantitate externa privatum .... propter eandem ratio-

rationem non potest moveri per se, sed tantum per accidens, ad motum scilicet specierum, ut patet, cum ex Conc. Trid. deferatur ad infirmos.

Quæres 14. *Utrum accidentia post consecrationem remanentia habeant aliquod subjectum?*

Nota, Duplex esse accidentium subjectum, nempe *mediatum*, quod est substantia, cui inhæret tota collectio accidentium; & *immediatum*, quod est quantitas, cui insunt alia accidentia.

Resp. 1. Non habent subjectum mediatum, quia tota substantia panis & vini conversa est in Corpus & Sanguinem Christi, ut definivit Conc. Trid. *sess.* 13. *can.* 2. Unde Conc. Constantiense damnavit hanc prop. Wiclefi: *Accidentia panis non manent sine subjecto*.

Resp. 2. Habent subjectum immediatum, quia sicut accidentia panis & vini, puta color, frigus, &c. subjectabantur immediate in quantitate ante consecrationem, & mediante quantitate in ipsa panis substantia, ita & post consecrationem, sublata substantia, subjectantur in quantitate.

Objicies: Esse in subjecto mediato est de essentia accidentis; ergo &c.

Resp. *dist. ant.* Esse in subjecto mediato, aptitudine & radicaliter, *conc.* actu, *nego*. Nam inhærentia radicalis & aptitudinalis, non autem actualis est de essentia accidentis.

Quæres 15. *Quandonam Corpus Christi desinat esse sub speciebus?*

Resp. Desinit quando accidentia necessaria ad conservandam substantiam panis & vini corrupta sunt.

§. IV. *De ministro, & subjecto Eucharistiæ.*

Quæres 1. *Quinam sit minister Eucharistiæ conficiendæ?*

Resp. Est solus sacerdos rite ordinatus: nam solis sacerdotibus Christus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, ut constat ex perpetua traditione Ecclesiæ, & hac Concilii Trid. definitione sess. 22. can. 2. *Si quis dixerit, illis verbis*, hoc facite in meam commemorationem, *Christum non instituisse Apostolos, Sacerdotes, aut non ordinasse ut ipsi, aliique Sacerdotes offerrent Corpus & Sanguinem suum, anathema sit*.

Objiciet Lutherus: D. Petrus, *Ep.* 1. *cap.* 2. alloquens omnes fideles, ait: *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium;* ergo omnes sunt Sacerdotes.

Resp. *dist. conseq.* Sunt Sacerdotes, sacerdotio improprie sumpto, nempe pro spirituali potestate offerendi Deo preces, & alia pietatis opera, quæ sunt spirituales hostiæ, *conc.*, sacerdotio proprie sumpto, nempe pro potestate consecrandi Eucharistiam, *nego*. Seipsum exponit D. Petrus, cum addit: „ Ipsi tamquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum “.

Quæres 2. *Quotuplex sit minister Eucharistiæ dispensandæ?*

Resp. Duplex, nempe *ordinarius*, qui eam authoritative dispensat. Et *extraordinarius*, qui eam dispensat ex commissione Episcopi, vel Sacerdotis.

Quæres 3. *Quinam sint ordinarii ministri dispensandæ Eucharistiæ?*

Resp. Sunt soli Sacerdotes: nam confectio Eucharistiæ ordinatur ad ejusdem dispensationem; ergo soli possunt authoritative Eucharistiam dispensare, qui possunt eam conficere. Hinc Conc. Trid. *sess.* 13. *cap.* 8. ait: „ Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut Laici a Sacerdotibus communionem acciperent .... qui mos tamquam ex traditione apostolica descendens, jure ac merito retineri debet.

Quæres 4. *Quinam sit extraordinarius minister dispensandæ Eucharistiæ?*

Resp. Solus Diaconus, ut constat ex praxi veteris Ecclesiæ, quæ olim hoc officium commiserat Diaconis, ut declaratur in Concilio Carthag. IV. ubi dicitur, *Diaconus, præsente presbytero, Eucharistiam Corpus Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget*. Et Conc. Aquisgranensi, *cap.* 7. *Sicut in Sacerdote consecratio, ita in ministro dispensatio Sacramenti est: ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat*.

Quæres 5. *Quinam sit subjectum Eucharistiæ?*

Resp. Est omnis & solus homo viator, baptizatus, & mentis compos ... Dicitur 1. *Omnis*, sive sanus, sive moribundus, modo nullum vel vomitus, vel alterius indecentiæ adsit periculum ... Dicitur 2. *Baptizatus*, quia Baptismus est janua aliorum Sacramentorum .... Dicitur 3. *Viator*, quia pro solis viatoribus Sacramenta sunt instituta .... Dicitur 2. *Rationis compos*, quia soli rationis compotes sunt capaces augmenti gratiæ.

Quæres 6. *Quot ex parte corporis requirantur dispositiones ad recipiendam cum fructu Eucharistiæ?*

Resp. Requiritur regulariter 1. *Jejunium naturale*, consistens in eo quod nihil omnino per modum cibi & potus, vel medicinæ, a primo ictu duodecimæ horæ nocturnæ, ab ore in stomachum trajiciatur; atque *per universum orbem mos iste servatur*, ait D. Aug. *Ep.* 118. & ideo jejunii obligatio est gravis, & sub mortali obligans.

Excipitur 1. cum Eucharistia datur in viaticum. 2. Cum periculum est, ne hostia male tractetur ab hæreticis. 3. Cum Sacerdos, inchoata Missa, recordatur se non esse jejunum, nec potest sine scandalo recedere. 4. Cum Sacerdos celebrans post consecrationem impotens evadit ulterius prosequendi, tunc Sacerdos non jejunus, jejuno deficiente, sacrificium absolvere tenetur. 5. Cum Sacerdos advertit in calice, quem hausit, solam aquam appositam fuisse, curare debet vinum infundi, illud consecrare, & haurire, quia tenetur sacrificium perficere. 6. Cum post ablutionem apprehendit celebrans aliquas particulas, quæ commode asservari non possunt, nam sumuntur per modum unius refectionis.

Requiritur 2. Puritas, seu immunitas a pollutione etiam inculpabili, *non quidem ex necessitate* ait D. Thom. q. 80. art. 7. *sed ex quadam congruentia, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit*.

Quæres 7. *Quot requirantur dispositiones ex parte animæ?*

Resp. Requiruntur tres, 1. est status gratiæ, ita, *ut nullus* (fidelis) *sibi conscius peccati mortalis quamvis sibi contritus videatur, ab que præmissa sacramentali confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat*, ait Conc. Trid. *sess.* 13. *c.* 7.

2. Quæ maxime optanda est, est immunitas ab affectu peccati venialis, quia obicem ponit uni

ex

ex effectibus hujus Sacramenti, nempe remissioni peccati illius venialis; neque enim remitti potest peccatum veniale cum affectu ad illud.

3. Est legitima præparatio, & singularis reverentia erga Christum in Sacramento præsentem.

§. V. *De usu Eucharistiæ.*

Quæres 1. *Utrum Eucharistia sit necessaria necessitate medii ad salutem?*

Resp. *negat.* Nam cum solo Baptismo quis potest salvari, Rom. 8. *Nihil damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu.* Unde Conc. Trid. *sess.* 21. definit: „ Si quis dixerit parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem, anathema sit. "

Objicies 1. Hæc verba Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. Et ista Luc. 13. *Nisi pænitentiam habueritis*, &c. important necessitatem medii; ergo & ista, *Nisi manducaveritis*, &c.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est quod duo primi textus loquantur de rebus ad primam gratiam necessariis: tertius vero loquitur tantum de re quæ supponit primam gratiam, nempe de nutritione spiritualis vitæ per Baptismum acceptæ, vel per pœnitentiam reparatæ, quæ vita per varia media nutriri conservari, & augeri potest; & ideo Eucharistia non est necessaria ad salutem, nisi necessitate præcepti.

Objicies 2. D. August. multique Patres asserunt Eucharistiæ usum ipsis etiam infantibus necessarium esse necessitate medii; ergo &c.

Resp. *dist. ant.* Esse necessarium necessitate medii, quoad illius effectum, nempe incorporationem cum Christo, *conc.* quoad oralem manducationem, *nego.* Sese exponit D. Aug. explanans textum Joann. *Nisi manducaveritis*: ait enim Tract. 26. in Joann. *hoc est ergo manducare illam escam, & illum bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere.* Ita etiam explicat Div. Augustin. S. Fulgentius, *Epist.* ad Ferdinandum: „ Arbitror S. Frater, *inquit*, disputationem nostram præclari Doctoris Augustini sermone firmatam, nec quidquam aliquatenus esse ambigendum, tunc unumquemque fidelium participem Corporis & Sanguinis fieri, quando in baptismate membrum Corporis Christi efficitur: nec alienari ab illo panis consortio, etiamsi antequam panem illum comedat, de hoc sæculo in unitate Corporis Christi constitutus discedat. "

Quær. 2. *Utrum communio sub utraque specie sit jure divino præcepta fidelibus non sacrificantibus?*

Resp. Minime: *Si quis dixerit*, inquit Concilium Trid. *sess.* 21. *can.* 1. „ ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles utramque speciem SS. Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit." Definitio Tridentina fundatur 1. in Scriptura, quæ fructum Eucharistiæ tribuit sumentibus unam speciem panis, *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum*, Joann. 6. 2. In traditione Ecclesiæ: nam primis Ecclesiæ sæculis, Eucharistia in sola panis specie domum deferebatur, ministrabatur infirmis, asservabatur, &c. Ratio est quia Christus totus & integer sub una specie præsens est, & consequenter totus Sacramenti effectus in una specie servatur.

Objicies 1. Christus, *Joann.* 6. ait: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem*, &c. Ergo præcepit Communionem sub utraque specie.

Resp. *nego conseq.* Nam particula, *&*, eo in loco sumitur pro disjunctiva, *vel*, ut constat ex Apostol. 1. Cor. 11. *Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne*, &c. Præterea, cum totus Christus sit sub qualiber specie, qui sumit unam speciem, Corpus & Sanguinem sumit.

Inst. Christus usum calicis omnibus præcepit dicens: *Bibite ex eo omnes*; ergo.

Resp. *dist. ant.* Præcepit omnibus Apostolis qui sacrificaturi erant, *conc.* omnibus fidelibus, *nego.* Unde *Marci* 14. dicitur: *Biberunt ex eo omnes*, scilicet Apostoli.

Objicies 2. Christus facultatem reliquit fidelibus sumendi Eucharistiam sub utraque specie; ergo Ecclesia Romana non potuit, nec debuit, illos hac facultate privare.

Resp. *nego conseq.* Nam Conc. Trid. *sess.* 21. c. 2. declarat hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva eorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaret. Porro Ecclesia per suam legem consuluit venerationi Sacramenti, auferendo illius effusionis periculum, nec ullo effectu spirituali fideles privavit, cum totus Christus contineatur sub una specie.

Quæres 3. *Utrum detur præceptum divinum sumendi Eucharistiam?*

Resp. Datur, Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis . . . . non habebitis vitam in vobis.* Quæ verba exprimunt præceptum divinum omnes adultos obligans, 1. *In mortali vitæ periculo*; quia tunc quisque jure divino, sibi providere tenetur de omnibus mediis ad pugnandum contra dæmonis tentationes necessariis, quale est Eucharistia. 2. *Sæpius in vita*, quia est animæ cibus, ac proinde sicut corpus sæpe cibo indiget, ita anima Eucharistia.

Quæres 4. *Utrum extet præceptum Ecclesiasticum ad sacram Eucharistiam accedendi?*

Resp. Extat, sancitumque est in Conc. Lateran. IV. ac refertur cap. *Omnis utriusque sexus*, de pœnit. & remiss.

Quæres 5. *Quosnam, quandonam, & quomodo obliget præceptum Ecclesiasticum ad Eucharistiam accedendi?*

Resp. 1. Obligat omnes utriusque sexus fideles, *postquam ad annos discretionis pervenerint*, cujus judicium Pastori reliquit Ecclesia.

2. Obligat semel in anno, *ad minus in Pascha.* Hinc 1. qui ante quindenam communicavit in sua Parochia, tenetur iterum sub mortali intra quindenam communicare, quia circumstantia temporis cadit sub præcepto. 2. Qui intra quindenam non communicavit, tenetur illo anno quamprimum communicare, quia ratio obligationis præcise non est tempus Paschale, sed ut communio ultra annum non differatur, qua parte præceptum est negativum.

3. Obligat ad Eucharistiam *devote* & *reverenter* suscipiendam, quia illud præceptum est divinum quoad substantiam. Deus autem non tantum præcipit

cipit actum externum, sed & internum. Unde Innoc. XI. hanc damnavit prop. *Praecepto communionis annua satisfit per sacrilegam Domini manducationem*.

Quaeres 6. *Utrum qui praevidet impedimentum communicandi tempore paschatis, teneatur illud praevenire?*

Resp. Tenetur, quia obligatio communicandi cadit in totum annum; ergo debet impleri in decursu anni, si in fine impleri nequeat.

Quaeres 7. *Utrum frequens esse debeat Eucharistica communio?*

Resp. 1. Si spectetur in se & absolute, debet esse frequentissima, quia est cibus spiritualis animae, ideo Conc. Trid. sess. 13. c. 6. „ Optaret, ut in singulis Missis fideles adstantes, non solum spirituali affectu, sed sacramentali etiam Eucharistiae perceptione communicarent. "

Resp. 2. Si spectetur relative ad dispositiones suscipientis, debet esse tarior vel frequentior, juxta majorem vel minorem ejus dispositionem, ut probat D. Thom. 3. *part.* q. 80. *art.* 1.

§. VI. *De effectibus Eucharistiae*.

Quaeres 1. *Utrum Eucharistia conferat per se remissionem peccatorum?*

Resp. Non confert; nam ad Eucharistiam recipiendam requiritur status gratiae, 1. Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat*, &c. Unde Conc. Trid. contra Lutherum & Calvinum definit: „ Si quis dixerit vel praecipuum fructum SS. Eucharistiae esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire, anathema sit. "

Objicies: Matth. 26. dicitur: *Hic est Sanguis meus ... qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*; ergo Eucharistia confert per se remissionem peccatorum.

Resp. nego conseq. Christus enim ibi non loquitur de Sanguine bibendo, sed de Sanguine fundendo in ara crucis, unde in futuro dicit: *Effundetur*.

Quaeres 2. *Quot sint effectus Eucharistiae praecipui?*

Resp. Sunt sex. *Primus* est spiritualis animae nutritio, quam significat Christus, Joan. 6. *Caro mea vere est cibus*, &c. Ex quae consistit tum in augmento gratiae sanctificantis, tum in jure ad gratias actuales necessarias ad conservandam charitatem & unionem cum Christo.

Secundus est liberatio a peccatis venialibus, & praeservatio a mortalibus, & consequenter perseverantia in bono; est enim *antidotum quo liberamur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus praeservamur*, ait Conc. Trid. *sess.* 13. c. 2.

Tertius est ineffabilis unio cum Christo, ex Conc. Florent. *Hujus Sacramenti effectus .... est adunatio hominis ad Christum*.

Quartus est imminutio fomitis peccati: *Diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia*, ait D. Thom. 3. p. q. 79. art. 6. ad 3. *In quantum auget charitatem, quia sicut August. dicit, augmentum charitatis, est diminutio cupiditatis*.

Quintus est, quod sit pignus futurae gloriae, & semen resurrectionis, Joan. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in aeternum .... resuscitabo eum in novissimo die*.

Sextus est, quod remittat per accidens peccatum mortale: „ si, nempe, percipiatur ab eo qui est in peccato mortali, cujus conscientiam & affectum non habet; forte enim primo non fuit sufficienter contritus, sed devote & reverenter accedens consequitur per hoc Sacramentum gratiam charitatis, quae contritionem perficiet & remissionem peccati, " ait D. Thom. q. 78. art. 3.

Quaeres 3. *Quandonam Eucharistia in suscipiente producat suum effectum?*

Resp. Tunc producit, cum in stomachum projecta est, quia tunc verum est dicere quod nutriat vitam spiritualem animae.

Quaeres 4. *Utrum affectus ad peccatum veniale impediat effectum Eucharistiae?*

Resp. Licet impediat fervorem charitatis, & dulcedinem refectionis actualis, non tamen impedit augmentum gratiae habitualis, vel charitatis, ut docet D. Thom. q. 80. art. 8.

Quaeres 5. *Utrum Eucharistia, quatenus est Sacramentum, aliis quam sumentibus, prodesse possit?*

Resp. 1. Non potest prodesse *directe & ex opere operato*, quia per modum cibi fuit instituta; at cibus non prodest nisi sumenti.

Resp. 2. Potest prodesse *indirecte, & ex opere operantis*, si nimirum communicans in aliorum gratiam Communionem suam offerat.

CAPUT II.

De Eucharistia prout est Sacrificium.

Quaeres 1. *Quomodo definitur Sacrificium proprie dictum?*

Resp. Definitur: „ Oblatio externa rei sensibilis, legitime instituta, soli Deo, a legitimo ministro facta, per realem Hostiae immutationem, ad testandum Dei supremum dominium in omnes creaturas, & nostram subjectionem. "

Dicitur 1. *Oblatio externa rei sensibilis*, ut excludatur a ratione Sacrificii proprie dicti oblatio interna, qua quis se suaque Deo offert.

Dicitur 2. *Legitime instituta*, nempe a Deo, qui hanc sibi potestatem in utroque Testamento reservavit.

Dicitur 3. *Soli Deo facta*; quia est cultus latriae, qui soli Deo exhiberi potest.

Dicitur 4. *A legitimo ministro*, id est, a persona ad id specialiter a Deo deputata.

Dicitur 5. *Per realem hostiae immutationem*, quae fit vel per destructionem, quomodo animalia occidebantur; vel per mutationem status, quomodo caper emissarius tamquam exul ejiciebatur in desertum.

Dicitur 6. *Ad testandum*, &c. ut habeatur finis sacrificii.

Quaeres 2. *Quomodo in lege veteri sacrificium dividebatur ratione materiae?*

Resp. Dividebatur in *victimas*, quae erant ex animantibus: *immolationes*, quae erant ex rebus inanimis, sed solidis, v. gr. farina, pane, &c. & *libamina*, quae erant ex rebus liquidis, v. g. vino, oleo &c.

Quaeres 3. *Quomodo dividebatur ratione formae?*

Resp. Dividebatur in *holocaustum*, in quo res oblata tota cremabatur. *Hostiam pro peccato*, cujus pars cremabatur, altera cedebat in usum Sacerdotum,

qui

qui in atrio templi ex ea vescebantur. Et *hostiam pacificam*, cujus una pars cremabatur, altera cedebat in usum Sacerdotum & offerentium.

Quæres 4. *Quomodo dividatur ratione finis?*

Resp. Dividitur in *latreuticum*, quod offertur ad Deum latria colendum. *Eucharisticum*, quod offertur ad gratias Deo pro beneficiis ab eo acceptis referendas. *Impetratorium*, quod offertur ad obtinenda a Deo beneficia. Et *propitiatorium*, quod offertur pro remissione peccatorum.

Nota: Agemus hic 1. De existentia & essentia sacrificii Missæ. 2. De ejusdem efficacia, & valore. 3. De ejus causa efficiente, & iis pro quibus applicari potest. 4. De stipendio celebrantibus concesso. 5. De circumstantiis ad celebrationem requisitis.

§. I. *De existentia & essentia sacrificii Missæ.*

Quæres 1. *Utrum Missa sit verum ac proprie dictum sacrificium?*

Resp. *affirm.* Prout Conc. Trid. *sess.* 22. *can.* 1. definivit: „ Si quis dixerit in Missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium, aut quod offerri non sit aliud quam nobis Christum ad manducandum dari, anathema sit. " Ratio est, quia in Missa fit 1. *oblatio*, nempe Corporis & Sanguinis Christi tamquam hostiæ. *Illa oblatio est externa rei sensibilis*; nam Corpus & Sanguis Christi sunt sensibilia per species panis & vini. 2. *Est legitime instituta*, a Christo, nempe cum Apostolis dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*. 3. *Fit soli Deo*, & quidem *a legitimo ministro*, nempe a Sacerdotibus, quos instituit, ut dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*, prout Conc. Trid. *can.* 2. definivit. 4. *Fit per realem hostiæ immutationem*, quia Christus victima in Missa mystice immolatur, quatenus vi verborum, tamquam gladio spirituali, Sanguis ejus a Corpore separatur, ad recognoscendum supremum Dei dominium.

Objicies: Christus per Sacrificium crucis omnia nobis meruit: *Una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos*, ait Apostol. *Hebr.* 10. Ergo Missæ Sacrificium est injuriosum cruci Christi; ergo non datur.

Resp. *nego conseq.* Quia 1. Sacrificium Missæ idem est cum Sacrificio crucis, sola offerendi ratione diversa. 2. Quia Sacrificium Missæ nihil addit meritis passionis Christi, sed solum eam nobis applicat, quæ Christus pro nobis in cruce meritus est.

Inst. Eucharistia est Sacramentum; ergo non est Sacrificium: hæc enim duo pugnant inter se.

Resp. *nego conseq.* Est enim utrumque sub diverso respectu, nempe est Sacramentum, quatenus tendit ad sanctificationem hominis efficiendam; est etiam Sacrificium, quatenus directe & primario tendit ad recognoscendum supremum Dei in omnes creaturas dominium.

Quæres 2. *In quo præcise Missa ritu consistat tota Sacrificii essentia?*

Resp. Consistit in sola consecratione; nam sola consecratio est actio quam Sacerdos exercet in persona Christi, dicens: *Hoc est Corpus meum*; ergo &c.

Objicies 1. In consecratione Corpus & Sanguis Christi non destruuntur; ergo.

Resp. *dist. ant.* Non destruuntur cruente, *conc.* mystice, *nego*. Nam vi verborum Corpus separatur a Sanguine, & ideo Christus ibi est ut immolatus.

Inst. Christus per consecrationem producitur; ergo non destruitur.

Resp. Producitur per actionem sacrificativam, unde una eademque actione producitur & immolatur.

Objicies 2. In die Parasceves non fit consecratio, & tamen fit Sacrificium; ergo.

Resp. *nego* 2. *partem ant.* Ritus enim ille non est Sacrificium, sed mera commemoratio Sacrificii, quod pridie fuit oblatum; unde vocatur Missa præsanctificatorum.

Ergo *essentia Sacrificii non consistit in oblatione panis & vini ante consecrationem*, 1. quia non est instituta a Christo; 2. quia panis & vinum non sunt hostia Sacrificii. *Nec consistit in oblatione Corporis & Sanguinis post consecrationem*; nam 1. non est instituta a Christo; 2. in hac oblatione nulla fit victimæ oblatio. *Nec consistit in fractione & commixtione specierum*; quia per illas actiones victima nec offertur, nec immutatur. *Nec consistit in communione Sacerdotis*; nam actio sacrificativa debet esse propria Sacerdotis; atqui communio est communis Sacerdoti & Laicis; ergo, &c. Equidem communio Sacerdotis requiritur ad perfectionem integralem Sacrificii, sed non ad essentiam.

Quæres 3. *Utrum ad essentiam Sacrificii necessaria sit utriusque speciei consecratio?*

Resp. *affirm.* Nam in iis quæ sunt institutionis divinæ, quidquid est necessarium jure & præcepto divino, ad essentiam rei institutæ pertinet; atqui consecratio utriusque speciei est necessaria jure & præcepto divino, juxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem*; ergo &c.

Objicies: Per consecrationem unius speciei, Christus ponitur in altari tamquam victima; ergo nihil deest ad Sacrificium.

Resp. *nego cons.* Deest enim expressa significatio mortis Christi, quæ in separatione utriusque speciei repræsentari debet juxta Christi institutionem.

Inst. Per separationem animæ a corpore sufficienter repræsentatur Sacrificium crucis; atqui per consecrationem unius speciei separatur anima a corpore, quia vi verborum est corpus exsangue, ergo.

Resp. *nego maj.* Quia Sacrificium crucis debet repræsentari per causam mortis, effusionem nempe sanguinis; atqui talem effusionem proxime & immediate repræsentat utriusque speciei consecratio, mors vero nonnisi mediate & consequenter, ergo &c.

§. II. *De efficacia & valore Sacrificii Missæ.*

Quæres 1. *Quid sua efficacia comprehendat Missæ Sacrificium?*

Resp. Comprehendit omnia antiquæ legis Sacrificia: nam.

1. *Est latreuticum*; offertur enim Deo ad testandum supremum ejus in omnes creaturas dominium.

2. *Est eucharisticum*: nam offertur in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis.

3. *Est impetratorium*; nam habet vim impetrandi omnia beneficiorum genera, in hypothesi quod ex

V 2 Dei

Dei ordinatione conferant ad salutem: *Pro infirmis, & terra, & maris, & universi orbis fructibus sacrificamus*: ait D. Chrys. *Homil.* 71. *in Joann.*

4. *Est propitiatorium*; quia est institutum in remissionem peccatorum, Matthæi 26. „ Hic est Sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. *Hinc Concil. Trid.* sess. 22. can. 3. *definit*: Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in cruce peracti; non autem propitiatorium, vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis & defunctis; pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit. " Porro hos effectus producit ex opere operato, cum idem Conc. Trid. dicat: „ Illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest. "

Objicies: Si Sacrificium Missæ peccata dimittat, inutile erit Sacramentum Pœnitentiæ: falsum conseq. ergo.

Resp. *dist. maj.* Si peccata dimittat immediate, *conc.* mediate tantum, *nego*. Enim vero Sacramenta remittunt peccata immediate, Sacrificium vero peccata non dimittit *quoad culpam*, nisi mediate, quatenus nempe, intuitu hujus Sacrificii Deus peccatori, pro quo oblatum est, largitur gratias actuales, quibus movetur ad pœnitentiam, disponiturque ad Sacramentum Pœnitentiæ, in quo immediate fit peccatorum remissio.

Quæres 2. *Utrum valor Sacrificii Missæ sit infinitus?*

Resp. 1. Est infinitus ex parte rei oblatæ & quoad sufficientiam; nam idem est cum Sacrificio crucis, *sola offerendi ratione diversa*, ait Conc. Trid. *sess.* 22. *can.* 2. Atqui Sacrificium crucis valore & pretio est infinitum; ergo &c.

Resp. 2. Est finitus & determinatus quoad applicationem; quia, ut magis excitetur pietas fidelium, & frequentior hujus Sacrificii procuretur celebratio, Christus non vult meritum suæ passionis applicare secundum totam latitudinem virtutis suæ, ut constat 1. ex praxi Ecclesiæ, quæ plures Missas ad eandem rem impetrandam celebrari permittit. 2. Ex damnatione hujus propos. ab Alex. VII. *Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & unum Sacrificium offerre.*

§. III. *De causa efficiente Sacrificii Missæ, & iis pro quibus applicari potest.*

Quæres 1. *Quisnam sit principalis offerens in Sacrificio Missæ?*

Resp. Est Christus, qui ideo dicitur *Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*; quia Sacrificium Corporis & Sanguinis sui sub speciebus panis & vini offert, ministerio Sacerdotum, usque ad consummationem sæculi.

Quæres 2. *Quisnam sit Sacrificii Missæ Minister?*

Resp. Sunt soli Sacerdotes rite per Episcopum ordinati, quibus solis Christus dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.*

Quæres 3. *Utrum Sacerdos potestatem specialem habeat fructum Missæ applicandi.*

Resp. Tres sunt fructus Sacrificii portiones, 1. est generalis, quæ toti Ecclesiæ advenit, & principaliter omnibus qui in Canone Missæ exprimuntur. Hæc a Christo ipso applicatur. 2. Est specialis, quæ ipsi celebranti advenit, etiamsi accepto stipendio prò aliis celebret. 3. Est ea quæ ipsis advenit, pro quibus Sacerdos celebrare intendit; de hac potest disponere pro libitu: non vero de fructu speciali, qui ex natura sua pertinet ad Sacerdotem.

Quæres 4. *Qualis requiratur intentio in Missæ applicatione?*

Resp. Requiritur & sufficit intentio habitualis, non retractata; nam illa applicatio se habet per modum donationis, quæ valida est, donec retractatur.

Quæres 5. *Pro quibus non liceat offerre Missæ Sacrificium?*

Resp. Non licet offerre, 1. Pro infidelibus, hæreticis, & publice excommunicatis, quia Ecclesia eos a suis orationibus & suffragiis excludit. 2. Pro damnatis, quia, cum *in inferno nulla sit redemptio*, non sunt capaces fructus Sacrificii.

Quæres 6. *Pro quibus licitum est offerre Missæ Sacrificium?*

Resp. 1. Offerre licitum est pro omnibus fidelibus, sive justis, ut eis prosit ad augmentum justitiæ; sive peccatoribus, ut eis prosit ad pœnitentiam, ut constat ex Canone Missæ, ubi sic loquitur Sacerdos: „ Hæc sancta Sacrificia illibata quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Catholica .... & omnibus Orthodoxis, atque Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ Fidei cultoribus. " Ergo nullum Ecclesiæ membrum excludit.

Resp. 2. Rite offertur pro animabus Purgatorii, ut definivit Concil. Trid. sess. 22. can. 3. „ Si quis dixerit Missæ Sacrificium .... neque pro vivis & defunctis offerri debere, anathema sit. " Quæ definitio fundatur in Scriptura, 2. *Machab.* 12. & traditione Apostolica, ut docet D. Chrysost. Hom. 69. „ non temere ab Apostolis hæc sancita fuere, *inquit*, ut in tremendis Mysteriis defunctorum agatur commemoratio. "

Quær. 7. *Utrum Missæ Sacrificium offeratur Sanctis?*

Resp. Non offertur Sanctis, sed Deo in honorem Sanctorum, ut definivit Conc. Tr. sess. 22. can. 3. „ Si quis dixerit imposturam esse Missas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit. "

§. IV. *De stipendio Celebrantibus concesso.*

Quæres 1. *Quo titulo liceat Sacerdoti stipendium pro Missa accipere?*

Resp. Potest stipendium accipere, 1. pro honesta sustentatione, 1. Cor. 9. „ Nescitis quoniam qui in Sacrario operantur, quæ de Sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant? " 2. Pro labore Missæ extrinseco, v. g. quod tali hora, tali loco, &c. sit celebranda; et enim sunt pretio æstimabilia. Justum autem stipendium, illud est quod usu receptum, vel taxa Episcopi est determinatum.

Quæres 2. *Utrum Sacerdos, qui minora stipendia accepit pro pluribus Missis, possit Missas reducere ad numerum proportionatum solito stipendio?*

Resp. Non potest, ut statuit *Urbanus VIII.* quia ubi stipendium, licet minus congruum, acceptavit, obligationem induit Missam integram celebrandi.

Quæ-

Quæres 3. *Utrum liceat Sacerdoti duplicatum percipere pro eadem Missa?*

Resp. Non potest, ut declaravit Alex. VII. in damnatione prop. contrariæ.

Quæres 4. *Utrum Sacerdos, qui pingue accepit stipendium, possit alium Sacerdotem hac Missa onerare pro minori, licet justo, stipendio?*

Resp. Non potest, quia nullum titulum habet retinendi, ut definierunt *Urbanus VIII.* & *Alex. VII.*

Quæres 5. *Utrum beneficiarius, qui ratione beneficii tenetur certis diebus celebrare, possit pro eadem Missa stipendium ab aliis accipere, eisque fructum Sacrificii applicare?*

Resp. Non potest, quia duplicatum acciperet pro eadem Missa.

Quæres 6. *Utrum liceat Sacerdoti stipendia accipere pro multis Missis, quas pravidet nonnisi multo post tempore celebrari posse?*

Resp. Non licet, nisi adsit consensus saltem præsumptus offerentium; nam Sacrificium offerri solet pro iis rebus, quæ urgent. Hinc *Urbanus VIII.* decrevit non licere Sacerdoti Missis sese onerare, quibus intra duos menses non potest satisfacere.

Quæres 7. *Quid si necessitas sit urgens, nec moram patiatur?* v. g. pro puerpera, agonizante, &c.

Resp. In tali casu Sacerdos non potest absque gravi peccato & restitutionis obligatione, Missæ celebrationem differre; quia non datur stipendium, nisi sub conditione quod Sacrificium, stante causa, offeratur.

§. V. *De circumstantiis ad celebrationem requisitis.*

Quæres 1. *Quo tempore liceat celebrare?*

Resp. Quolibet die, exceptis die Parasceves, & Sabbato Sancto, in quo unica Missa solemnis in singulis Ecclesiis dici potest, ut constat ex praxi Ecclesiæ, decretis SS. Pontificum firmata.

Quæres 2. *Qua hora liceat celebrare?*

Resp. Ab aurora ad meridiem, ut fert consuetudo Ecclesiæ firmata a Pio V. Constit. *Sanctissimus* . . . Excipitur 1. prima Missa Nativitatis Domini quæ celebratur media nocte. 2. Casus necessitatis. 3. Consuetudo legitimè præscripta, vel ab Episcopo saltem tacite approbata.

Quæres 3. *In quo loco debeat celebrari Missa?*

Resp. 1. Jure communi debet celebrari in Ecclesia, vel alio loco ab Episcopo consecrato; vel saltem authoritate Episcopi benedicto, ut statuit Concil. Trident. *decreto de observ. in Sacrif. Missæ* . . . Dixi: *Jure communi:* nam ex privilegio potest celebrari in castris pro exercitu, in litore maris pro navigantibus, &c.

Resp. 2. Debet celebrari in altari lapideo, ab Episcopo, aut ex concessione solius Papæ ab alio Sacerdote consecrato, ut statuitur, *cap.* altaria, *de consec. dist.* 1.

Quæres 4. *Quibus ornamentis instructum debet esse altare, ut in eo rite celebrari possit?*

Resp. 1. Debet esse ornatum triplici mappa linea, vel ad minus duplici, quarum prima sit duplicata, quæque ab Episcopo, vel alio habente talem potestatem benedictæ . . . 2. Debet esse instructum corporali & purificatorio lineis ab Episcopo benedictis; item palla linea, saltem qua parte calicem tangit; eaque benedicta . . . 3. In eo debet esse crucifixus exsculptus, nisi expositum sit SS. Sacramentum . . . 4. Debent esse duo luminaria cerea: tamen in casu necessitatis unum sufficit, imo in casu gravioris necessitatis, candela ex sebo adhiberi potest.

Quæres 5. *Quanam vasa requiruntur ad celebrationem?*

Resp. Requiruntur calix & patena ex auro vel argento, vel saltem, cogente paupertate, ex stanno, eaque ab Episcopo, vel alio, ex privilegio Papæ, consecrata, *cap.* calix, *de consec. dist.* 1.

Quæres 6. *Quotuplicis generis sint rubricæ Missalis?*

Resp. Aliæ sunt *directoriæ* tantum; *aliæ obligatoriæ* vel graviter, vel leviter, juxta gravitatem, vel levitatem materiæ & significationis ab Ecclesia intentæ.

Quæres 7. *Quanam rubricæ sint tantummodo directoriæ?*

Resp. Sunt sequentes: 1. Quod Sacerdos celebraturus prius vacet orationi. 2. Quod præmittat preces quæ dicuntur: *Præparatio ad Missam.* 3. Quod matutinum & laudes ante celebrationem persolverit, dum officium a Missa discrepat.

Quæres 8. *Quanam rubricæ sint obligatoriæ?*

Resp. Sunt 1. Quod Sacerdos recitet preces inter se vestiendum recitari solitas. 2. Quod induat vestem talarem. 3. Quod recitet Missam officio conformem in diebus duplicibus, in quibus potest dici unica Missa *de requiem*, corpore præsente. 4. Quod Missam celebret sine intermissione, nisi gravis necessitas urgeat. 5. Quod nihil detrahat aut addat eis quæ in Missali præscripta sunt.

DISSERTATIO V.

De Pœnitentia.

Quæres 1. *Quot modis accipiatur pœnitentia?*

Resp. Duobus modis, nimirum, prout est virtus, & prout est novæ legis Sacramentum.

Quæres 2. *Quid sit pœnitentia virtus?*

Resp. Definitur: „ Habitus supernaturalis, quo peccator movetur ad odium & detestationem de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, justitiæque divinæ satisfaciendi". Ex hac definitione, quæ colligitur ex Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 1. patet pœnitentiam, *prout est virtus*, esse omnino idem cum contritione, quam Christus evexit ad rationem Sacramenti.

Quæres 3. *Quid sit Pœnitentia Sacramentum?*

Resp. Definitur: „Sacramentum a Christo institutum, ad peccata post Baptismum commissa remittenda, per actus pœnitentis, & absolutionem sacerdotis . . . *Dixi:* Peccata post Baptismum commissa:" quia peccata ante Baptismum commissa, non delentur per Sacramentum Pœnitentiæ, cujus non sunt capaces non baptizati; sed per actum virtutis Pœnitentiæ, cum receptione Baptismi in re, vel in voto.

Quæres 4. *Quomodo differat pœnitentia virtus a Sacramento Pœnitentiæ?*

Resp. Differt 1. Quod Pœnitentiæ virtus tota posita sit in actibus pœnitentis; Sacramentum vero insuper requirat absolutionem Sacerdotis. 2. Quod pœnitentiæ virtus fuerit quovis tempore necessaria homini lapso ad justitiam assequendam, ut affirmant

firmant PP. Tridentini, *sess.* 14. *cap.* 4. Sacramentum vero Pœnitentiæ nonnisi a Christo fuerit institutum, nec pertineat nisi ad eos, qui, post Baptisma receptum, in peccata lapsi fuerint. 3. Quod Sacramentum Pœnitentiæ sit totum, virtus vero Pœnitentiæ sit pars materiæ Sacramenti.

Nota: Agemus hic 1. De existentia Sacramenti Pœnitentiæ. 2. De ejus materia & forma. 3. De contritione. 4. De confessione. 5. De satisfactione. 6. De ministro. 7. Tandem de effectibus Pœnitentiæ.

§. I. *De existentia Sacramenti Pœnitentiæ.*

Quæres 1. *Utrum Christus Ecclesiæ suæ veram contulerit potestatem dimittendi omnia peccata post Baptismum commissa?*

Resp. Concessit, Joann. 20. dicens: „ Sicut misit me vivens Pater, & ego mitto vos. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt ". Quem locum afferens Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 1. ait: „ Quo tam insigni facto & verbis tam perspicuis, potestatem remittendi & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis . . . . fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit, " &c.

Objicies: Sunt quædam peccata ex natura sua irremissibilia, dicitur enim Hebr. 6. „ Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati . . . & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam ". Ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Impossibile est renovari per pœnitentiam, quæ præit Baptismum, cum non possit iterari Baptismus, *conc.* per Sacramentum Pœnitentiæ, *subdist.* est impossibile moraliter, id est valde difficile, *conc.* physice & absolute, *nego ant.* Nam & ipse Apostolus absolvit incestuosum Corinthium. Loquitur ergo de Apostatis, qui agnitam veritatem contemnentes, a Christo ad Judaismum discedebant, quibus valde difficilis erat conversio.

Inst. 1. D. Joann. *Epist.* 1. *c.* 5. ait: „ Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis ". Ergo est quoddam peccatum irremissibile.

Resp. *nego cons.* Non enim loquitur de quocumque peccato mortali, sed de apostasia a Christo, nec prohibet pro illo orare, sed non audet hortari, ut pro tali oret eum ea impetrandi fiducia, de qua egit versu superiori, dicens: „ Et hæc est fiducia quam habemus ad eum: quia quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos; " cum difficulter impetretur hujus peccati venia.

Inst. 2. Matth. 12. Blasphemia in Spiritum Sanctum *non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro*. Ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Non remittetur tam facile ac alia peccata, *conc.* absolute, *nego*. Itaque qui peccans in Spiritum Sanctum, cum ex malitia manifestæ veritati resistant, impugnentque gratiam Spiritus Sancti, sine qua peccata remitti nequeunt, difficile moventur ad pœnitentiam; onde peccatum illud non dicitur irremissibile defectu potestatis in Ecclesia, sed defectu peccatoris non pœnitentis.

Quæres 2. *Utrum Sacramentum Pœnitentiæ sit distinctum a Baptismo, Baptismique materia?*

Resp. *affirm.* Nam Baptismus & Pœnitentia habent materiam, formam, subjectum, ministrum, & effectus omnino diversos, & distinctos. Unde Concil. Trid. *sess.* 14. *can.* 2. contra Lutheranos definit: „ Si quis, Sacramenta confundens, ipsum Baptismum Pœnitentiæ Sacramentum esse dixerit, quasi hæc duo Sacramenta distincta non sint, atque ideo pœnitentiam non recte secundam post naufragium tabulam adpellari, anathema sit ".

Objicies: D. Joannes, Lucæ 3. prædicavit *Baptismum Pœnitentiæ in remissionem peccatorum*. Ergo, &c.

Resp. *nego conseq.* Nam D. Joannes non loquitur de Sacramento Pœnitentiæ, sed de suo proprio Baptismo, cujus cum tota vis esset a virtute Pœnitentiæ, merito vocatur Baptismus Pœnitentiæ.

Quæres 3. *Utrum Sacramentum Pœnitentiæ sit lapsis necessarium?*

Resp. Est absolute necessarium in re, vel in voto; nam absque eo non potest obtineri remissio peccatorum post Baptismum commissorum: *Est autem*, ait Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 2. *hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus*. Nam eodem modo quo Christus, Jo: 3. dixit: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. dixit Luc. 13. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis*.

Dixi: *In re, vel in voto*, quia homo in tali statu constitutus, in quo non habet copiam Confessarii, potest per actum contritionis justificari & salvari.

Quæres 4. *Utrum absolutio sacramentalis vere ac proprie dimittat peccata, vel an tantum declaret peccata esse dimissa?*

Resp. Vere & proprie peccata dimittit: nam Christus, *Joann.* 20. non dixit quorum declaraveritis dimissa peccata, sed, *quorum remiseritis peccata*, quæ verba in sensu proprio & naturali significant potestatem judiciariam remittendi peccata. Hinc Conc. Trid. *sess.* 14. *can.* 9. contra Novatores definit: „ Si quis dixerit absolutionem sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed solum ministerium pronuntiandi & declarandi remissa esse peccata confitenti . . . . anathema sit ".

Objicies: Solus Deus potest dimittere peccata, Luc. 5. *Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus*. Ergo &c.

Resp. *dist. ant.* Solus Deus potest dimittere peccata authoritate propria & independente, *conc.* per exclusionem causæ ministerialis, *nego*. Christus enim concessit hominibus, ad id deputatis, ut suo nomine remitterent peccata.

§. II. *De materia & forma Sacramenti Pœnitentiæ.*

Quæres 1. *Quotuplex sit materia pœnitentiæ?*

Resp. Duplex, nempe *remota*, seu *circa quam*, & *proxima*, seu *ex qua*.

Materia remota, sunt omnia peccata post Baptismum commissa, sive jam confessa fuerint, sive non: cum hoc tamen discrimine, quod peccata venialia & mortalia jam confessa sint materia *libera*, mortalia vero nondum confessa sint materia *necessaria*, quia sine Sacramento in re, vel saltem in voto, remitti nequeunt. Hoc constat apud omnes: sed

Quæres 2. *Quænam sit materia proxima, seu, ex qua, Sacramenti Pœnitentiæ.*

Resp.

Resp. Sunt tres actus pœnitentis, contritio, nimirum, confessio, & satisfactio. Nam ex Conciliis Florent. & Trid. sess. 14. can. 4. definitur actus pœnitentis esse *quasi materiam*, &, *partes* Sacramenti Pœnitentiæ; ergo sunt materia ex qua constat: nec obesse potest particula, *quasi*, qua utuntur Concilia, nam *hi actus quasi materia a S. Synodo appellantur*, inquit Catechismus Roman. „ Non quia veræ materiæ rationem non habeant, sed quia ejus generis materia non sit, quæ extrinsecus exhibeatur, ut aqua in Baptismo, Chrisma in Confirmatione ".

Objicies. Ex Trid. actus pœnitentis sunt dispositiones ad Sacramentum Pœnitentiæ; ergo..

Resp. *nego conseq.* Nam sunt dispositiones simul & materia Sacramenti. Sunt dispositiones quatenus præcise spectantur prout procedunt a pœnitente seipsum ad Sacramentum præparante. Sed quatenus spectantur prout a Sacerdote per potestatem clavium evehuntur ad Sacramentum constituendum, sunt partes intrinsece componentes Sacramentum.

Objicies 2. Materia Sacramenti debet esse sensibilis; atqui contritio non est sensibilis; ergo.

Resp. *dist. min.* Contritio non est sensibilis, per se, *conc.* per aliud, *neg.* Est enim sensibilis vel per Confessionem, vel per actum ejus exterius prolatum.

Inst. 1. Sacramentum moribundi, confiteri non valentis, est validum absque Confessione; ergo, &c.

Resp. *dist. ant.* Est validum absque Confessione actuali & explicita, *conc.* virtuali & implicita, *nego min.* Illa autem Confessio virtualis includitur in petitione Confessarii, vel etiam, ut multi volunt, in vita christiane peracta.

Inst. 2. Valet Sacramentum sine satisfactione. si nempe pœnitens statim post acceptam debite absolutionem moriatur, salvabitur, non peracta satisfactione; ergo non est pars essentialis Sacramenti.

Resp. *dist. ant.* Sine satisfactione actuali, *conc.* sine satisfactione in voto, *nego*. Itaque satisfactio in voto, quæ necessario, saltem implicite, includitur in contritione, est pars essentialis Sacramenti; sed satisfactio actualis est pars tantum integralis, sine qua essentialiter ponitur Sacramentum.

Quæres 3. *Quanam sit forma Sacramenti Pœnitentiæ?*

Resp. Ex Conc. Flor. *Sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, cum dicit:* Ego te absolvo in nomine Patris, &c.

Ergo, nec scriptis potest dari absolutio, cum forma constet essentialiter verbis humana voce prolatis; nec potest dari absenti, quia pronomen, *te*, supponit personam præsentem loquenti. Unde Clemens VIII. hanc proposit. *Licet per litteras, seu internuntium, Confessario absenti peccata sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere;* damnavit, *ut falsam, temerariam, & scandalosam*, ac prohibuit sub pœna excommunicationis latæ sententiæ ea in praxi uti.

Quæres 4. *Utrum forma absolutionis debeat esse deprecativa, aut indicativa?*

Resp. Debet esse indicativa, ut probat D. Thom. opusc. 22. cap. 1. *Sed contra est*, inquit, *quod sicut Dominus dixit discipulis*, euntes docete omnes gentes, baptizantes eos: *Ita dixit Petro*, quodcumque solveritis super terram; *sed Sacerdos, authoritate illorum verborum Christi fretus, dicit:* ego te baptizo, *ergo eadem authoritate dicere debet in hoc Sacramento*, ego te absolvo; ergo forma ex institutione Christi est indicativa.

Objicies 1. Christus non determinavit an forma absolutionis debeat esse indicativa vel deprecativa; ergo alterutram potest eligere Ecclesia.

Resp. *nego ant.* Nam instituit, ut Sacerdos verbis exprimeret se peccata remittere, non vero præcise peccata a Deo remitti.

Prob. antec. Ecclesia Latina adhibuit formam deprecativam usque ad sæculum XII. ergo &c....

Resp. *nego ant.*

Prob. ant. 1. Quia in antiquis Ritualibus manuscriptis nulla forma indicativa reperitur, sed solum orationes, quibus Deus exorabatur, ut indulgeret pœnitentibus. 2. Quia SS. Patres, qui ante sæculum XII. floruere, affirmant Pœnitentes absolvi per orationes Sacerdotum; ergo, &c.

Resp. *nego conseq.* Nam, 1. in prioribus Ecclesiæ sæculis formæ Sacramentorum non scripto, sed viva voce tradebantur, ne Paganis aut Judæis facile innotescerent, & ab eis irriderentur. 2. Ideo Patres dicunt peccatores absolvi per orationes Sacerdotum, tum quia per vocem, *oratio*, totum ritum Pœnitentiæ comprehendunt, in quo variæ orationes formæ sacramentali uniuntur, cum ut significarent ministros esse tantum causam instrumentalem, Deum vero solum esse causam principalem gratiæ & remissionis peccatorum.

Objicies 2. In Euchologiis Græcorum veteribus & recentioribus, non alia reperitur forma quam deprecativa; ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Nam, 1. vetera Euchologia fuerunt condita tempore, quo formæ Sacramentorum solum viva voce solis ministris tradebantur. 2. In recentioribus Euchologiis, reperitur hæc forma: *Habeo te venia donatum*, quam refert Arcudius Græcus, *lib.* 4. *de pœnit. cap.* 3. quæ eadem est ac ista: *Absolvo te.*

Inst. Clemens VIII. in instructione super ritibus Græcorum, ait: „ In casu necessitatis Presbyteri Græci Catholici possunt Latinos absolvere. Utantur forma absolutionis in generali Conc. Florent. præscripta, & postea, si voluerint, dicant orationem illam deprecativam, quam pro forma hujus absolutionis dicere tantum consueverunt." Ergo Græci formam tantum deprecativam usurpabant. 2. Græci valide absolvuntur a Græcis per solam formam deprecativam.

Resp. *dist.* 1. *conseq.* Græci aliqui ex ignorantia formam tantum deprecativam adhibebant, *conc.* omnes, *neg.* Ita testatur Arcudius.

Resp. *nego* 2. *conseq.* Quia Papa absolute loquitur, dicens, *utatur forma*, non vero dicit, cum absolvunt Latinos.

Quæres 5. *Quanam verba formæ absolutionis sint necessaria necessitate Sacramenti?*

Resp. Sola ista, *Absolvo te:* nam sufficienter exprimunt ministrum, subjectum, & effectum primarium Sacramenti, nempe reconciliationem.

§. III.

§. III. *De Contritione.*

Quæres 1. *Quid sit contritio?*

Resp. Est ipsamet pœnitentiæ virtus, quæ definitur a Concilio Tridentino sess. 14. cap. 14. „ Animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero ". Huic definitioni addi debent: *Et voto confitendi ac satisfaciendi*, ut habeatur definitio contritionis prout legis evangelicæ est propria.

Tria ergo in vera contritione necessario reperiri debent, nempe 1. *Animi dolor;* id est tristitia voluntatis. 2. *Detestatio de peccato*, id est odium & displicentia de peccato. 3. *Propositum non peccandi de cætero;* quod propositum, juxta probabiliorem sententiam, debet esse formale & explicitum, nam implicitum includitur in dolore ac detestatione, attamen Conc. Trid. ultra dolorem ac detestationem, requirit *propositum:* ergo, &c. Alias ista verba, *Cum proposito non peccandi de cætero*, essent superflua.

Quæres 2. *Qualis debeat esse contritio, ut sit materia Sacramenti Pœnitentiæ?*

Resp. 1. *Debet esse vera, & realis*, quia est pars Sacramenti veri & realis. Hinc qui cum contritione ficta accederet ad Sacramentum, non perciperet Sacramentum, etiamsi suam contritionem existimaret veram.

2. *Debet esse formalis & expressa*, quia pars Sacramenti debet adesse formaliter & in se.

3. *Debet esse supernaturalis;* id est debet elici per auxilium gratiæ, & ex motivo per fidem proposito; nemo enim potest solis naturæ viribus se ad justificationem disponere, prout definivit Conc. Trid. sess. 6. can. 3. Hinc Innoc. XI. & post eum Clerus Gallic. ann. 1700. hanc propos. damnarunt: *Probabile est sufficere attritionem naturalem, modo honestam.*

4. *Debet esse universalis:* ita ut ad omnia peccata mortalia generatim se extendat, & nullum prorsus excludat; quia unum mortale non potest remitti sine alio.

5. *Debet esse summa*, non quidem *intensive*, cum intensio graduum non sit in potestate hominis, & Scripturæ testimonia recte exponi possint *de totalitate integritatis & perfectionis, non vero de totalitate gradualis intensionis*, ait Canus, *de pœnit. parte* 3. sed debet esse summa, *appretiative*, ita ut peccator detestetur peccatum super omnia alia mala, juxta illud Joel. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro*, scilicet totalitate appretiationis.

Quæres 3. *Utrum quoties datur nova absolutio, toties requiratur nova contritio?*

Resp. In praxi requiritur 1. quia opposita sententia est improbabilis; 2. quia fit novum Sacramentum; ergo requiritur nova materia.

Quæres 4. *Utrum contritio sit necessaria jure divino?*

Resp. *affirm.* Illud præceptum traditur, Luc. 13. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* Præterea, quidquid est necessarium necessitate medii, est necessarium necessitate præcepti divini.

Quæres 5. *Quandonam obliget per se præceptum contritionis divinum?*

Resp. Obligat 1. in probabili vitæ periculo, quia non est impio alia via, per quam homo suæ saluti consulere possit. 2. Obligat aliquoties in vita: hinc Ecclesia præcipit Confessionem annuam. An vero sæpius facienda sit in anno, judicabit Confessarius prudens & pius.

Quæres 6. *Quandonam obliget per accidens præceptum contritionis divinum?*

Resp. Obligat impium, cum urget præceptum administrandi aut recipiendi aliquod Sacramentum. Sed:

Quæres 7. *Utrum obliget statim a peccato commisso?*

Resp. *negat.* Nam 1. præceptum resurgendi a peccato, est affirmativum; ergo non obligat pro omni tempore. 2. Quia homo toties peccaret, & quidem specialiter, quoties adverteret ad hanc obligationem, & eam non impleret: atqui hoc est contra sensum tum confitentium, qui hanc circumstantiam declarare non consueverunt, tum Confessariorum, qui de hac circumstantia suos pœnitentes non interrogant.

Objicies 1. Eccl. 5. dicitur: „ Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem ". Ergo &c.

Resp. *nego conseq.* Non enim est præceptum, sed consilium ab omnibus Confessariis suadendum.

Objicies 2. Graviter peccat, qui alienum, cum potest, non restituit; ergo & qui non compensat injuriam Deo illatam, cum primum fieri commode potest.

Resp. *nego conseq.* Disparitas est quod præceptum restitutionis sit affirmativum simul & negativum: *quo prohibemur rem alterius detinere*, ait D. Thom. q. 62. art. 8. *ad* 1. præceptum vero resurgendi a peccato est tantum affirmativum.

Objicies 3. Lapsus in morbum tenetur statim recurrere ad Medicum; ergo & lapsus in peccatum.

Resp. *dist. ant.* Tenetur, quando medicina differri non potest sine probabili periculo, *conc.* quando differri potest, *nego.* Similiter dicendum de contritione & confessione, quæ in periculo mortis, amentiæ, impœnitentiæ finalis, oblivionis gravis peccati, vel affectus retinendi ad peccatum, &c. non debet differri.

Quæres 8. *Quotuplex sit contritio?*

Resp. Duplex, nempe *perfecta*, quæ ex motivo charitatis concipitur, *hominemque Deo reconciliat, priusquam Sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur*, non tamen *sine Sacramenti voto quod in illa includitur:* ait Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. Ex quo patet sufficere, ut illud votum sit implicitum & virtuale. Et *imperfecta*, quæ *attritio* dicitur, *quoniam*, inquiunt Patres Tridentini, *vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur.* Hæc non justificat sine Sacramento:

Quæres 9. *In quo differant contritio perfecta & imperfecta?*

Resp. Differunt in duobus: 1. *In motivo;* nam contritio perfecta concipitur ex perfecto Dei amore charitatis; attritio vero vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu. 2. *In effectu;* contritio enim perfecta cum solo Sacramenti voto justificat; non vero attritio, ut docet Concil. Trident.

Quæres 10. *Utrum contritio concepta ex amore charitatis Dei super omnia, justificet, non tantum in gradu intenso, sed etiam in gradu remisso?*

Resp.

Resp. Justificat: nam 1. Scriptura & SS. Patres actui charitatis absolute & simpliciter sumpto, sine ulla mentione gradus & intensionis promittunt justificationem, 1. Pet. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum*. Chrysost. hom. 7. in 2. ad Tit. *Ubi charitas est, omnia sublata sunt mala*. Aug. Serm. 35. de Proverb. cap. 12. *Deus clamat nobis, amate me & habebitis me, quia non potestis amare me, nisi habueritis me*. 2. Ubi est essentia alicujus formæ, ibi est effectus ejus formalis; atqui ubi est charitas in infimo gradu, ibi est essentia charitatis; ergo ubi est charitas in infimo gradu, ibi est justificatio, quæ est ejus formalis effectus.

Ergo merito damnatæ sunt hæ Baji propos. 31. „ Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro; & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in pœnitentibus, potest esse sine remissione peccatorum. *Propos*. 33. Catechumenus juste, recte, & sancte vivit, & mandata Dei observat, & legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro demum percipitur. "

Objicies 1. Scriptura, *Joel*. 2. ait: *Convertimini ad me in toto corde vestro*; ergo requirit intensionem graduum in contritione, ut justificet impium.

Resp. *nego conseq*. Hæ enim voces, *in toto corde*, significant totalitatem appretiationis; non intensionis. Præterea Scriptura hortatur ad id quod optimum, non quod absolute necessarium est.

Inst. 1. Christus de Magdalena, *Luc*. 7. ait *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Ergo.

Resp. *nego conseq*. Nam ibi non est solum sermo de remissione quoad culpam, sed de remissione etiam quoad pœnam, quæ major vel minor est pro majori vel minori intensione graduum dilectionis; unde Christus addit: *Cui autem minus dimittitur, minus diligit*. Porro unum mortale non potest quoad culpam dimitti sine alio.

Inst. 2. Ananias, *Act*. 22. Paulo perfecte contrito dixit: *Baptizare, & ablue peccata tua*. Ergo.

Resp. *nego conseq*. Ideo hoc Paulo dictum est, quia perfecta contritio non justificat, nisi cum obligatione recipiendi Sacramenti.

Objicies 2. D. August. *lib*. 1. *de Symbolo ad Catec*. ait: *Deus* non *dimissit peccata, nisi baptizatis*. Ergo.

Resp. *dist. conseq*. Non dimittit ordinarie, *conc*. extraordinarie, *nego*. Nam D. August. *lib*. 4. *de Bapt. cap*. 24. de Cornelio, ait: „ Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus Sancti, & accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi. "

Objicies 3. Scintilla ignis, etsi verus sit essentialiter ignis, impar tamen est comburendo ligno, vel expellendo frigori; ergo a pari licet charitas in gradu remisso sit essentialiter perfecta, non potest tamen expellere peccatum sine certa gradus intensione.

Resp. *nego conseq*. Disparitas est, quod actio physica fiat successive, applicando activa passivis, quod certam temporis mensuram, certumque intensionis gradum exigit; contra actio spiritualis fit in instanti, & ideo nec mensuram temporis, nec certum actus gradum requirit.

Quæres 11. *Utrum contritio ex amore charitatis in gradu remisso concepta, justificet extra Sacramentum in casu necessitatis tantum?*

Resp. Justificat semper: neque enim habet virtutem justificandi propter casum necessitatis, sed ex propria sua perfectione; ergo, cum, juxta adversarios, justificet in casu necessitatis, justificat ordinarie & in omni casu.

Quæres 12. *Ex quotuplici timore concipi possit attritio?*

Resp. Potest concipi, 1. *Ex timore serviliter servili*, qui definitur, *fuga peccati ut pœna causativi, cum affectu illius committendi, si hac abesset*. Hic timor est malus & vitiosus propter affectum peccati, qui intrinsece malus est sicut & peccatum. 2. *Ex timore simpliciter servili*, qui definitur, *fuga peccati ut pœna per fidem apprehensæ causativi, sine affectu illius committendi, si hæc abesset*. Hic timor est vere possibilis: „ *Servilitas* enim, ait Divus Thomas 2. 2. quæst. 19. art. 4. non pertinet ad speciem timoris servilis, sicut nec informitas ad speciem fidei informis. "

Quæres 13. *Utrum attritio concepta ex timore simpliciter servili sit bona & laudabilis?*

Resp. Est bona, ut Concil. Trident. sess. 14. *can*. 5. definivit contra Lutherum, docentem eam esse malam, hominemque reddere magis hypocritam & peccatorem. Ratio est, quia Scriptura & Patres nos hortantur ad illum timorem: *Timete eum*, inquit Christus, Luc. 12. *qui, postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam*. Et D. Aug. in Ps. 127. *Bonus est iste timor & utilis, quo homo timet ne mittatur in gehennam*.

Quæres 1. *Utrum attritio concepta ex timore simpliciter servili, sit supernaturalis, voluntatemque peccandi excludat?*

Resp. *affirm*. Nam 1. dicitur, Proverb. 8. *Timor Domini odit malum*; & Eccl. 1. *Timor Domini expellit peccatum*. 2. Concil. Trident. sess. 14. *cap*. 4. de attritione loquens, dicit: „ eam donum Dei esse, & Spiritus Sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed moventis, quo pœnitens adjutus, viam sibi ad justitiam parat; " ergo, &c. Merito ergo Alexand. VIII. has propos. damnavit: „ 14. Timor gehennæ non est supernaturalis. 15. Attritio, quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus metus & supernaturalis. "

Objicies: D. Aug. *Epist*. 145. ait: „ Inaniter ille putat victorem se esse peccati, qui pœnæ timore non peccat .... inimicus justitiæ est, qui timore pœnæ non peccat ..... nam qui gehennas metuit, non peccare metuit, sed ardere. " Ergo timor servilis non tollit voluntatem peccandi.

Resp. *dist. conseq*. Timor serviliter servilis, *conc*. simpliciter servilis, *nego*. Sese explicat D. Doctor, *Serm*. 161. ubi reprehendens eum, qui, pœnæ timore non peccans, peccaret, si eum non videret Deus, ait: *Ergo pœnam times, serviliter times*.

Quæres 15. *Utrum, in attritione ex metu gehennæ concepta, requiratur aliquis amor, ut sit dispositio sufficiens ad Sacramentum Pœnitentiæ rite & utiliter percipiendum?*

Resp. Requiritur. Nam Conc. Trid. sess. 6. agens de dispositionibus ad justificationem in Baptismo consequendam requisitis, perinde requirit amo-

rem

rem *initialem* & imperfectum, ac actus fidei & spei: *Illumque*, inquit, *tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*; atqui actus fidei & spei necessario prærequirit; ergo, &c. Hinc Clerus Gallic. *an.* 1700. Conc. Trid. interpretans, ait: „ De dilectione Dei, sicut ad Sacramentum Baptismi in adultis, ita ad Sacramentum Pœnitentiæ, quæ est laboriosus Baptismus, requisita, ne necessariam doctrinam omittamus, hæc duo imprimis ex S. Synodo Trid. monenda & docenda esse duximus. *Primum*, ne quis putet in utroque Sacramento requiri ut præviam contritionem, eam quæ sit charitate perfecta, & quæ cum voto Sacramenti, antequam actu suscipiatur, hominem Deo reconciliet. *Alterum*, ne quis putet in utroque Sacramento securum se esse, si præter fidei & spei actus, non incipiat diligere Deum tamquam omnis justitiæ fontem. Neque vero satis adimpleri potest utrique Sacramento necessarium vitæ novæ inchoandæ, ac servandi mandata divina propositum, si pœnitens primi & maximi mandati, quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat, nec sit saltem animo ita præparato, ut ad illum exequendum, divina opitulante gratia, sese excitet ac provocet. “

Objicies: Conc. Trid. *sess.* 14. *cap.* 4. tractans ex professo de attritione & ejus motivis, nullam facit mentionem amoris Dei: ergo, &c.

Resp. *nego conseq.* Nam licet Concilium nullam fecerit mentionem amoris Dei, nihilominus recte infertur, discursu theologico, aliquem Dei amorem necessarium esse, 1. Ex eis quæ docet circa naturam contritionis tum perfectæ, tum imperfectæ. 2. Ex eo quod *sess.* 6. *cap.* 6. requirat, ut ii qui se ad justitiam disponunt, *Deum diligere incipiant tamquam omnis justitiæ fontem*.

Inst. Solus timor gehennæ, absque ullo Dei amore, voluntatem peccandi excludere potest; ergo &c.

Resp. *nego ant.* Impossibile enim est timorem gehennæ excludere volontatem peccandi, quin includat amorem boni quo peccator privari meruit, bonum autem illud est Deus possidendus.

Quæres 16. *Quotuplex distinguatur amor Dei?*

Resp. Duplex, nempe *amor charitatis*, quo Deus super omnia diligitur propter se. Et *amor spei*, quo Deus super omnia diligitur, quatenus nobis bonus est, nostra beatitudo, & finis ultimus.

Porro in amore formali spei reperitur virtualis amor charitatis: nam attritio ex amore spei concepta, importat firmum melioris vitæ, & mandatorum Dei observationis propositum, inter quæ *dilectio* primum locum tenet; sed qui proponit Deum diligere, jam virtualiter diligit, cum sit proxime dispositus ad illum propter se diligendum, &c. ex D. Thoma, dispositio proxima ad aliquid, fit initium seu inchoatio illius: ergo &c.

Quæres 17. *Quinam ex illo duplici amore sufficiat in attritione ad justificationem in Sacramento obtinendum?*

Resp. Sufficit amor spei. Nam 1. amor amicitiæ in quocumque gradu intensionis justificat ante actualem Sacramenti receptionem; ergo &c. D. Bonaventura, *in* 4. *dist.* 4. *dub.* 1. ait *Non oportet igitur quod actus pœnitentiæ formatus, qui dicitur contritio, præcedat, sed sufficit quod actus sit informis, utpote attritio.* Et D. Thom. *in* 4. *dist.* 6. *art.* 3. *ad* 5. *Ad hoc ut homo se præparet ad gratiam in Baptismo recipiendam, præexigitur fides, sed non charitas, quia sufficit attritio præcedens, etsi non sit contritio.* 2. Conc. Trid. de attritione ex metu gehennæ loquens, ait: „ Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit; “ ergo est dispositio sufficiens non tantum remota, ut volunt adversarii, sed proxima, nam 1. Concil. loquitur de dispositione in ipsomet Sacramento, non extra Sacramentum. 2. Loquitur de dispositione, quæ cum solo Sacramento gratiam infallibiliter impetrat; ergo &c.

Objicies 1. Patres Tridentini verbum, *disponit*, substituerunt verbo *sufficit*, quod primum ab iis fuerat usurpatum; ergo non est dispositio sufficiens.

Resp. *nego conseq.* Ideo enim tantum verbum *sufficere* fuit deletum, ne daretur occasio existimandi nullum amorem Dei imperfectum requiri in attritione.

Objicies 2. Ex nostra sententia sequitur aliquem posse dari casum, in quo quis salvaretur sine actu charitatis Dei: v. g. potest fieri, ut qui per totam vitam impie vixit, nec unquam actum charitatis elicuit, actum attritionis eliciat, absolvatur, & statim moriatur; absurdum conseq. ergo.

Resp. *nego conseq. maj.* Nam attritio importat firmum propositum observationis mandatorum Dei pro tempore quo urgent, & cum, in casu proposito, urgeat præceptum charitatis, qui atteritur, tenetur actum charitatis elicere, quem si omittat, fit reus peccati omissionis.

§. IV. *De Confessione.*

Quæres 1. *Quid sit confessio?*

Resp. Definitur: „ Sacramentalis accusatio peccatorum suorum post Baptismum commissorum, facta Sacerdoti, ad eorum veniam obtinendam, virtute clavium. “

Quæres 2. *Utrum confessio sit necessaria necessitate præcepti divini?*

Resp. Est iis qui post Baptismum in peccatum mortale lapsi sunt: nam Christus dedit sacerdotibus judiciariam potestatem dimittendi & retinendi peccata; atqui hæc potestas non potest rite exerceri, nisi cognita prius causa per confessionem; ergo, &c. Hinc Conc. Trident. *sess.* 14. *can.* 6. definit: „ Si quis negaverit confessionem sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino … anathema sit. “

Objicies: Nectarius Patriarcha Constantin. abrogavit confessionem; ergo.

Resp. *dist. ant.* Abrogavit confessionem secretam, *nego*. Publicam, *subdist.* pro peccatis occultis, *conc.* pro publicis, *nego*, hoc est, Nectarius abrogavit usum quædam peccata occulta publice confitendi, deposuitque pœnitentiarium, ac permisit ut unusquisque pro arbitrio & animi sui conscientia ad Sacramentorum communionem accederet post secretam confessionem factam apud quem mallet, Sacerdotem. Ita Socrates & Sozomenus.

Inst. D. Chrysost. Nectarii successor, *hom.* 57. *de pœnit.* ait: *Deo soli dic peccatum tuum, & dimittitur tibi peccatum*; ergo rejicit confessionem auricularem & secretam factam Sacerdoti.

Resp.

Resp. *nego conseq.* Nam confessio, quæ fit Sacerdoti, fit soli Deo, cujus vices gerit Sacerdos.

Quæres 3. *Utrum fideles teneantur præcepto ecclesiastico confiteri?*

Resp. Tenentur omnia sua peccata proprio Sacerdoti confiteri fideliter, saltem semel in anno, ut præscribitur can. *Omnis utriusque sexus.*

Quæres 4. *Quousnam, & sub qua pœna, obliget præceptum annuæ confessionis?*

Resp. Obligat omnes utriusque sexus fideles, postquam ad annos discretionis pervenerint, & quidem sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ, & privationis ecclesiasticæ sepulturæ, ferenda . . . Porro huic præcepto non satisfit per confessionem nullam, unde Alexand. VII. damnavit hanc proposit. *Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

Quæres 5. *Utrum qui toto anno confessionem omisit, teneatur adhuc præcepto ecclesiastico satisfacere?*

Resp. *affirm.* Quia terminus ab Ecclesia non fuit appositus ad finiendam, sed ad non differendam obligationem, ut patet ex his canonis verbis: *Saltem semel in anno.*

Quæres 6. *Quot sint conditiones ad legitimam confessionem requisitæ?*

Resp. Sexdecim vulgo assignantur his versibus comprehensæ.

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis:
Necnon nuda, frequens, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, & lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Harum conditionum duæ sunt, (nimirum Integritas & secretum confessionis) quæ pleniorem a nobis exigunt expositionem: quare.

Quæres 7. *Quotuplex distinguatur integritas confessionis?*

Resp. Duplex, nempe *materialis*, quæ est accusatio omnium peccatorum mortalium, nullo dempto: hæc non est semper necessaria, cum plerumque sit impossibilis. Et *formalis*, quæ est accusatio peccatorum, quæ pœnitens potest & debet hic & nunc confiteri. Hæc necessario requiritur.

Quæres 8. *Quid requiratur ad integritatem confessionis formalem?*

Resp. *Requiritur* 1. Ut pœnitens confiteatur omnia & singula peccata mortalia, species, numerum & circumstantias peccati speciem mutantes, quæ post diligens examen occurrunt; ita definiit Concil. Trid. *sess.* 14. *can.* 7.

Requiritur 2. Ut declaret circumstantias peccatum in eadem specie notabiliter aggravantes, quia rationes quas Concil. Trident. affert ut probet obligationem confitendi circumstantias speciem mutantes, militant pro obligatione confitendi circumstantias aggravantes, nempe: „ quod sine illis peccata ipsa neque a pœnitentibus integre exponantur, nec judicibus innotescant: & fieri nequeat ut de gravitate criminum recte censere possint, & pœnam, quam oportet pro illis, pœnitentibus imponere. "

Requiritur 3. Ut confiteatur peccata dubia ut dubia, quia, ut ait D. Thom. in 4. dist. 21. art. 3. ad 3. *Periculo se committit, qui de hoc quod dubitat esse mortale, negligit confiteri;* ergo peccat mortaliter discrimini se committens.

Quæres 9. *Utrum persona complicis debeat declarari in confessione?*

Resp. Non debet, cum pœnitens sine declaratione complicis potest peccati speciem, & ejus circumstantias necessario aperiendas declarare, quia non licet sine legitima causa infamare proximum ... Debet e contra, si id non possit, modo urgeat præceptum confessionis & pœnitens sine gravi incommodo non possit adire alterum Confessarium, cui complex sit ignotus. Ratio est, quia complex criminis amisit jus ad suam apud Confessarium famam.

Quæres 10. *Utrum infirmus, qui subita vi morbi obmutescit, possit absolvi ab uno confessionis?*

Resp. Si aliqua dederit doloris signa coram uno saltem adstante ea de re testimonium ferente, potest absolvi, quia in casu proposito reperitur confessio virtualis & confusa; ita definiit Concil. Carthaginense IV. quod si nolla signa desiderii confessionis dederit, vel christiane vixit, vel non. *Si non vixit christiane*, non est absolvendus, quia ejus voluntas, obfirmata in malo, non censetur mutata. *Si christiane vixit*, juxta multos non potest absolvi defectu materiæ sensibilis; juxta alios potest absolvi sub hac conditione, *si es capax:* quia in vita christiana, quam duxit, absolutionis desiderium, saltem in articulo mortis, includitur. Ita Rituale Tullense, *pag.* 138.

Quæres 11. *Quot sint causæ a materiali confessionis integritate excusantes?*

Resp. Sunt quatuor, 1. Est naturalis oblivio inculpabilis. 2. Ignorantia invincibilis. 3. Moralis impotentia. 4. Est grave damnum sive temporale, sive spirituale, vel sibi, vel Confessario, vel alteri, ex alicujus peccati declaratione imminens probabiliter; quia præceptum positivum non obligat cum tanto incommodo.

Quæres 12. *An, & quo jure Confessarius teneatur ad sigillum?*

Resp. Tenetur jure naturali, divino, & ecclesiastico. *Caveat omnino Sacerdos*, (inquit canon, *omnis utriusque sexus*), *ne verbo, vel signo, vel alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem.* Porro hæc obligatio tanta est ut nunquam, nec ullo prorsus casu, sigillum in minimo infringere liceat. Imo non solum Sacerdos, sed etiam omnes & singuli, qui ex confessione sacramentali, immediate vel mediate, licite, vel illicite, verbis vel signis, aliquam sigilli materiam noverunt, teneutur ad secretum; cum res ad quoscumque perveniat cum suo onere transit.

Quæres 13. *Quænam cadunt sub sigillo?*

Resp. Omnia omnino, etiam minima, quæ fuerunt sacramentaliter deposita, & nata sunt reddere confessionem vel levissime odiosam; quia quidquid fuit sacramentaliter depositum, ab ipso Sacramento manet sigillatum.

Quæres 14. *Utrum Confessarius extra confessionem possit loqui cum suo pœnitente de auditis in ejus confessione?*

Resp. Non potest, nisi ex consensu pœnitentis formali, expresso, & omnimode libero, quia hæc agendi ratio pœnitenti molesta est.

§. V. *De satisfactione.*

Quæres 1. *Quid sit satisfactio sacramentalis?*

Resp. Definitur: „ Voluntaria pœnæ a Confessario injunctæ toleratio ad reparandam injuriam Deo per peccatum illatam, expungendamque pœnam temporalem. “

Quæres 2. *Quot sint opera pœnalia?*

Resp. Juxta Concilium Tridentinum sunt tria, nempe *jejunium*, per quod intelligitur omnis corporis afflictatio; *eleemosyna*, sive corporalis, sive spiritualis; & *oratio*, per quam intelliguntur omnes actus religionis.

Quæres 3. *Quo fundamento nitatur debitum imponendi satisfactionem pœnitentibus?*

Resp. Petitur ex hoc quod Sacramentum Pœnitentiæ non tollat cum culpa pœnam quæ peccato debetur, sed æternam mutet in temporalem, ut constat exemplo Davidis, qui, post impetratam veniam sui adulterii & homicidii, fuit punitus morte filii, 2. *Reg.* 12. & definivit Conc. Trid. *sess. 6. can.* 30.

Objicies: D. Ambrosius, *lib.* 10. *in Luc.* ait: *Lacrymas Petri lego, satisfactionem non lego.* Ergo dimissa culpa, non remanet pœna temporalis.

Resp. *nego conseq.* Nam per *satisfactionem* intelligit *excusationem*; addit enim: *quod defendi non potest, ablui potest.*

Quæres 4. *Utrum Confessarius teneatur imponere pœnitentiam pœnitenti?*

Resp. *affirm.* Nam tenetur procurare integritatem Sacramenti. Et ideo pœnitens tenetur pœnitentiam acceptare, quia obligatio præcipiendi, & debitum obediendi sunt essentialiter correlativa, adeo ut unum sine altero esse nequeat.

Porro Sacerdos in injungenda satisfactione debet attendere hæc Concilii Tridentini verba sess. 14. „ c. 8. Debent ergo Sacerdotes Domini, quantum Spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, salutares & convenientes satisfactiones injungere; ne si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam opera pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem. “

Ergo duplex est satisfactio, scilicet *vindicativa*, quæ datur præcise ad peccata præterita vindicanda, & *medicinalis*, quæ datur præcipue ad peccata futura in posterum præcavenda.

Quæres 5. *Utrum necesse sit, necessitate Sacramenti, ut satisfactio ante absolutionem impleatur?*

Resp. Non est necesse, ut constat tum ex praxi Ecclesiæ, tum authoritate Sixti IV. & Alex. VIII. qui contrariam opinionem damnarunt.

Quæres 6. *Quandonam pœnitens teneatur implere satisfactionem?*

Resp. Tenetur tempore a Confessario præscripto, quia determinatio temporis includitur in præcepto. Quod si tempus non fuerit determinatum, tenetur illam implere quamprimum commode fieri potest: nam id exigunt Sacramenti integritas, & ratio debiti ac medicinæ.

Quæres 7. *An satisfactio impleri debeat in statu gratiæ?*

Resp. *negat.* Quia opus ipsum, non modus implendi, cadit sub præcepto. Cavendum est tamen, ut impleatur in statu gratiæ, cum solus justus possit Deo satisfacere de condigno.

Quæres 8. *An pœnitentia ab uno Confessario imposita, possit ab alio mutari?*

Resp. Si sit conveniens & salutaris, non potest mutari: e contra, si fuerit imposita, *clave errante*, vel si superveniat circumstantia quæ pœnitentem efficiat pœnitentiæ implendæ impotentem, potest mutari in sacramentali tantum Confessione, & quidem auditis peccatis, propter quæ fuit imposita.

Quæres 9. *Quotuplex sit pœnitentia publica?*

Resp. Triplex, scilicet canonica, quæ complectebatur quatuor stationes ex præscripto Canonum decurrendas, publica cum solemnitate, v. g. stando ad fores Ecclesiæ cum cereo accenso; & publica sine solemnitate, v. g. peracta coram iis qui scandalum passi sunt.

Quæres 10. *An possit imponi pœnitentia publica?*

Resp. Non potest imponi pœnitentia *canonica*, quia jamdiu ab Ecclesia sublata est .... Non potest imponi *pœnitentia publica cum solemnitate*, nisi ab Episcopo, vel de solius Episcopi consilio & authoritate; ita Concil. Trid. sess. 14. cap. 8. ... 3. *Pœnitentia publica sine solemnitate*, potest & debet imponi pœnitentibus, quia scandalum necessario debet tolli, & injuria illata reparari.

§. IV. *De ministro Sacramenti Pœnitentiæ.*

Quæres 1. *Quis sit minister Sacramenti Pœnitentiæ?*

Resp. Solus Sacerdos; solis enim Sacerdotibus dictum est, Joann. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c.

Objicies; Jacobi 5. dicitur: *Confitemini alterutrum peccata vestra*: ergo &c.

Resp. *nego conseq.* Nam 1. juxta plures Patres, ille textus non debet intelligi de Confessione sacramentali, sed de Confessione facta, humilitatis, vel reconciliationis mutuæ causa. 2. Si intelligatur de Confessione sacramentali, sic debet reddi cum Cornelio a Lapide, *Confitemini alterutrum*, id est, homines hominibus, non quibuslibet, sed iis quibus a Christo demandata est absolvendi potestas.

Inst. In antiquis Conciliis & Patribus legitur, pœnitentes, urgente necessitate, apud Diaconos exomologesim, id est, Confessionem fecisse; ergo.

Resp. Loquuntur de Confessione cæremoniali, qua pœnitentes a stadio pœnitentiæ canonicæ dimittebantur, & Ecclesiæ reconciliabantur; non vero de Confessione sacramentali.

Quæres 2. *Quotuplex potestas requiratur in Sacerdote, ut possit pœnitentem absolvere?*

Resp. Duplex, *Ordinis*, nempe, quæ confertur in ordinatione, & *jurisdictionis*, sive *ordinaria*, quæ datur per beneficium Parochiale, sive *delegata*, quæ datur per approbationem Ordinarii; unde Conc. Trid. *sess.* 14. *can.* 7. declarat, *nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sa-*

cer-

serdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem.

Objicies: Quilibet Sacerdos in sua ordinatione accepit potestatem absolvendi a peccatis, *Accipite Spiritum Sanctum*, ait Episcopus, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* &c. Ergo potestas Ordinis sufficit.

Resp. *dist. ant.* Accepit potestatem inchoatam; *conc.* completam, *nego*. Neque enim potestas judicandi est completa ex parte termini, nisi assignentur subditi, unde, cum Ecclesiæ sit assignare subditos, ipsa censetur immediate jurisdictionem actualem & completam conferre, cum conferatur tantum radicalis & inchoata in ordinatione.

Inst. Quilibet Sacerdos potest absque jurisdictione absolvere a peccatis venialibus; ergo, &c.

Resp. *nego ant.* Contrarium enim declaravit Congregatio Cardinalium sub Innoc. XI. anno 1679. non minus enim jurisdictio necessaria est ad jus dicendum in minoribus causis, quam in majoribus.

Quæres 3. *Quis possit delegare ad audiendas Confessiones?*

Resp. Potest omnis & solus qui habet jurisdictionem ordinariam, ut definivit Bonif. VIII. *cap.* 7. de officio Ordinarii, *in* 6. Hinc delegatus non potest subdelegare; tamen, *cap.* 62. *de appellationibus*, excipitur Legatus Papæ.

Quæres 4. *An aliquando defectum jurisdictionis suppleat Ecclesia?*

Resp. Supplet, modo hæc tria concurrant; 1. Quod confessarius habeat titulum coloratum; 2. Quod adsit error communis moraliter invincibilis; 3. Quod defectus sit juris ecclesiastici, non divini.

Quæres 5. *Quid sit approbatio?*

Resp. Definitur: „ authenticum Ordinarii testimonium quo Sacerdos ad Confessiones audiendas idoneus declaratur ac deputatur ".

Quæres 6. *Utrum, præter potestatem Ordinis & Jurisdictionis, requiratur in Sacerdote approbatio, ut valide absolvere possit?*

Resp. Requiritur in Sacerdote non habente beneficium Parochiale, ut statuit Concilium Trident. *sess.* 23. *c.* 15. Ibique revocat omnia privilegia, quibus summi Pontifices concedunt Regularibus facultatem audiendi fidelium Confessiones, non obtenta prius Episcoporum licentia & approbatione.

Quæres 7. *Qualis debeat esse approbatio sicut & jurisdictio delegata?*

Resp. Debet esse formalis & expressa, nec sufficit, ut sit interpretativa aut præsumpta; quia tunc non adest, sed tantummodo adesset sub conditione, nempe, si postularetur.

Quæres 8. *Utrum Ordinarii possint sibi reservare aliquos casus?*

Resp. Possunt, ut definivit Conc. Trid. *sess.* 14. *can.* 7. nam possunt pro libitu jurisdictionem denegare; ergo & ipsam restringere. „ Veruntamen, *ait Trid. c.* 7. pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes a quibusvis peccatis & censuris absolvere possint ". Porro per articulum mortis intelligitur morale periculum mortis, ut constat ex cap. *Eos qui*, de sent. excomm.

Quæres 9. *Quot requirantur ut casus censeatur reservatus?*

Resp. Quatuor; 1. Ut peccatum sit mortale in sua specie; 2. Ut sit externum; 3. Ut sit consummatum in specie, nisi aliud in statuto exprimatur; 4. Ut sit a pubere commissum, nisi impubes exprimatur in statuto. *Quintum potest addi*, nempe, ut peccatum sit certum, quia cum reservatio sit odiosa, est restringenda, & consequenter non extenditur ad casus dubios.

Quæres 10. *Quibusnam Confessarius teneatur concedere absolutionem?*

Resp. Tenetur concedere iis, quos, prudenter & cum certitudine morali, judicat esse vere contritos & rite dispositos, nam per Confessionem acquisierunt jus ad absolutionem.

Quæres 11. *Quibusnam Confessarius teneatur denegare absolutionem?*

Resp. Tenetur denegare eis, quos cognoscit carere contritione & debitis dispositionibus; eorum enim absolutio esset invalida defectu materiæ debitæ. Tales sunt, 1. Qui nulla signa dant doloris, aut præceptis Confessarii parere detrectant. 2. Qui rem alienam restituere, aut damnum illarum resarcire nolunt, cum possunt. 3. Qui odia & inimicitias deponere, & inimicis reconciliari nolunt. 4. Qui occasionem peccandi proximam deserere recusant. 5. Qui, publicum dantes scandalum, illud tollere non curant. 6. Qui nolunt abstinere ab usura, actibus & commerciis illicitis. 7. Qui ignorantia mysteriorum fidei voluntaria laborant, nec volunt curare illa addiscere.

Quæres 12. *Quibusnam Confessarius teneatur differre absolutionem?*

Resp. Extra periculum mortis, eis quorum dubia ei apparet contritio, & dispositio debita, debet differre, donec adsint signa conversionis moraliter certa. Ratio est quia, extra mortis periculum, non licet uti materia dubia, alias Sacramentum absque necessitate exponeretur periculo nullitatis & profanationis.

Hinc debet differri absolutio, 1. eis qui, etiam inculpabiliter, ignorant mysteria fidei necessaria necessitate medii ad salutem, mandata Dei & Ecclesiæ, obligationes sui status, donec illa didicerint.

2. Eis qui nonnisi æquivoca dant doloris signa.

3. Eis qui peccaverunt ex habitu & relapsu, donec operibus probata fuerit eorum sincera conversio.

4. Eis qui versantur in occasione proxima *per se*, peccati; si ea sit voluntaria, differenda est absolutio donec occasionem reliquerint. Si vero sit involuntaria, (qualis est occasio fratris cum sorore peccantis) differenda est absolutio, donec, per executionem meliorum a Confessario præscriptorum, signa conversionis non æquivoca dederint .... quod si, mediis ad emendationem adhibitis, adhuc peccet ut antea, tunc per negationem absolutionis cogendus erit pœnitens ad deserendam illam occasionem, cum quantocumque damno temporali, etiam cum famæ & status jactura. Ita, *Rit. Tullense*, & *D. Carol. in instruct. confess.*

5. Eis qui sunt in occasione peccati proxima *per accidens*, si sit involuntaria (v. g. vir cui uxor est occasio juramenti) differenda est absolutio donec videatur emendatio. Si vero sit voluntaria, (ut ignorantia in judice) vel tolli potest, vel non:

non: *Si tolli potest*, differenda est absolutio, donec tollatur. *Si tolli non possit*, differenda est, donec pœnitens reliquerit occasionem.

6. Eis qui dant proximo occasionem peccandi, differenda est absolutio, donec scandalum prorsus abciderint.

7. Eis qui tenentur ad restitutionem notabilem, differenda est absolutio, donec restituerint; quod si restitutio non sit notabilis, absolvi possunt ante restitutionem quam facere sincere promittunt. Quod si eam superiori Confessione præceptam, facere neglexerint, tunc non sunt absolvendi, antequam restitutionem, ipsis possibilem, fecerint.

8. Eis qui inveteratas cum proximo inimicitias exercent, differenda est, donec ei se reconciliaverint.

9. Eis qui aliquod grave scelus perpetrarunt, absolutio, *saltem ad aliquod tempus*, differenda est, donec operibus probaverint contritionem, quæ in iis, qui, statim a patrato tali scelere, absolvi præsumunt, est maxime æquivoca, cum tam ab infamia per peccatum contracta, vel confusione inde percepta, possit oriri, quam ex odio & detestatione peccati.

§. VII. *De effectibus pœnitentiæ.*

Quæres 1. *Quinam sint effectus Sacramenti pœnitentiæ?*

Resp. Certum est, apud omnes, quod effectus hujus Sacramenti sint 1. Gratiæ habitualis & sacramentalis infusio. 2. Omnis culpæ remissio. 3. Condonatio pœnæ æternæ peccatis debitæ, non tamen semper totius pœnæ temporalis. Verum utrum reviviscentia meritorum per peccatum mortificatorum sit effectus Sacramenti Pœnitentiæ, controversia est inter Theologos. Quare.

Quæres 2. *Utrum sive justorum opera, per peccatum mortificata, per subsequentem pœnitentiam reviviscant?*

Resp. Reviviscunt. Nam Deus, peccatores ad pœnitentiam invitans, *Joel.* 2. promittit se eis redditurum *annos, quos comedit locusta, bruchus, & rubigo, & eruca*, id est, juxta interpretationem Patrum, omnia merita quæ per peccatum amiserunt.

Objicies: Ezechiel 18. de justo mortaliter peccante, dicitur: *Omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur*. Ergo.

Resp. *nego conseq.* Nam Propheta loquitur de eo qui in peccato suo moritur. Addit enim: „ in prævaricatione, qua prævaricatus est, & in peccato suo quod peccavit, in ipsis morietur ".

Quæres 3. *Quomodo merita mortificata reviviscant?*

Resp. Reviviscunt juxta omnem gratiæ gradum, quem ante peccatum habebant, & juxta totum jus ad gloriam quod merebantur, juxta illud Ezech. 33. „ Impietas impii non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit; " atqui multum noceret, si, &c.

Quæres 4. *Utrum peccata per pœnitentiam dimissa reviviscant per peccatum subsequens?*

Resp. 1. Non reviviscunt *simpliciter*, quia vere & realiter fuerunt deleta, cum e contra merita non fuerint per peccatum deleta, sed tantum suspensa propter peccati impedimentum, quo sublato reviviscunt.

Resp. 2. Reviviscunt *secundum quid*, quatenus peccatum sequens ratione ingratitudinis gravius fit, quam alias fuisset: *Unde reatus eorum, ratione ingratitudinis, virtualiter continetur in peccato sequenti*, ait D. Thom. 3. p. qu. 87. art. 2. ad 4.

APPENDIX I.

De satisfactione per suffragia.

Nota. Conc. Trid. *sess.* 25. decreto de Purgatorio; & *sess.* 6. *can.* 3. definit: „ Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari ". Cum ergo suffragiorum communio supponat Purgatorium, ideo:

Quæres 1. *Utrum detur Purgatorium?*

Resp. De fide est dari, ut constat 1. ex Script. 2. *Mach.* 12. ubi Judas Machabæus curavit *offerri pro peccatis mortuorum sacrificium*; additque Scriptura: *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur* .... Christus, Matth. 12. ait: *Qui dixerit verbum contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Ergo aliqua peccata remittuntur in futuro sæculo .... Apostolus, 1. *Cor.* 3. ait: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*, Purgatorii, ut interpretantur Patres .... 2. Ex traditione: *Non poterit a corpore egressus, divinitatis particeps fieri*, inquit S. Greg. Niss. orat. pro mortuis, *nisi maculas animo immixtas Purgatorius ignis abstulerit*. Et D. Aug. *hom.* 16. *inter* 50. dicit: „ Qui temporalibus pœnis digna gesserunt, per ignem quemdam Purgatorium transibunt, de quo Apostolus inquit, salvus erit, sic tamen quasi per ignem ".

Objicies 1. Eccl. 11. dicitur: „ Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit ". Ergo non datur locus medius.

Resp. *nego conseq.* Hic enim agitur de statu gratiæ vel peccati in quo aliquis decedit: si in statu gratiæ, nunquam eam perdet; si in statu peccati, mortalis, similiter in eo permanebit, quia in inferno nulla est redemptio.

Inst. Ps. 126. dicitur: *Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini*. Ergo, &c.

Resp. *nego conseq.* Textus enim intelligitur de iis, quibus, post mortem, nihil luendum superest.

Objicies 2. Peccata venialia non possunt remitti post hanc vitam; nam pœnitentia proprie dicta non habet locum post obitum; ergo.

Resp. *nego ant.* Ad prob. *nego conseq.* Neque enim necessaria est pœnitentia proprie dicta ad remissionem venialium; sed sufficit virtualis displicentia in hac vita, & pœna purgatoria in altera, ut docet D. Thom. *in suppl. q.* 72. *art.* 4.

Quæres 2. *Quid intelligatur nomine suffragii?*

Resp. intelligitur, *translatio satisfactionum unius in alterum*.

Quæres 3. *Utrum suffragiorum communio detur inter vivos?*

Resp. Datur: nam 1. unus potest orare pro alio, ut constat ex Job ult. *Ite ad servum meum Job, ille orabit pro vobis*. Ex Apost. dicente, Rom. 15. *Obsecro vos, fratres, ut adjuvetis me in orationibus vestris*. 2. Unus potest satisfacere pro alio: „ Adimpleo, inquit Apost. Coloss. 1. ea quæ desunt passionum

sionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia: " id est, offerendo passiones meas pro Ecclesiæ membris, ad hoc ut Christi passiones fiant illis in actu secundo utiles: unde in Symbolo Apostolorum, *Credimus communionem Sanctorum*.

Quæres 4. *Utrum detur suffragiorum communio inter vivos & defunctos?*

Resp. Datur: nam 1. animæ defunctorum orant pro vivis, *Jerem.* 15. legitur, defunctum Jeremiam pro populo multum orare: & D. Petrus, *Ep.* 2. c. 1. ait: *Dabo autem operam, & frequenter habere vos post obitum meum ut horum* (meorum documentorum) *memoriam faciatis*. 2. Suffragia vivorum prosunt defunctis ad satisfactionem pro pœnis debitis, ut constat ex articulo de *communione Sanctorum*.

Objicies: Animæ in Purgatorio spectant ad aliud forum; ergo non possunt a vivis juvari.

Resp. *nego cons.* Nam pertinent ad idem corpus, unde possunt a nobis juvari per modum suffragii, licet juvari non possint per modum sententiæ.

Quæres 5. *Quot requirantur conditiones in eo, qui offert aliis suas satisfactiones?*

Resp. Requiritur 1. ut habeat intentionem suffragium applicandi alteri. 2. Ut opus sit voluntarium. 3. Ut sit factum in statu gratiæ, si opus satisfactorium est *ex opere operantis*: nam in opere satisfactorio *ex opere operato*, ut est Sacrificium Missæ, non requiritur status gratiæ, cum ejus valor non dependeat a probitate operantis, sed ex dignitate Sacrificii.

Quæres 6. *Quot requirantur conditiones in iis, pro quibus offeruntur suffragia?*

Resp. Requiritur. 1. Ut sint viatores, saltem aliquo modo. 2. Ut sint in statu gratiæ. 3. Ut culpa, pro qua exhibetur satisfactio, sit remissa. Porro his omnibus conditionibus positis, suffragia alicui applicata, ei prosunt infallibiliter, quia applicatio ejusmodi pendet ex intentione applicantis, quasi solutio pecuniæ ab uno facta pro altero.

APPENDIX II.

De Indulgentia.

Quæres 1. *Quid sit indulgentia?*

Resp. Est „ relaxatio pœnæ temporalis pro peccatis jam quoad culpam remissis debitæ, a legitimo ministro facta, per applicationem thesauri Ecclesiæ . . . " Alia est *plenaria*, pro tota pœna remittenda: alia *partialis*, pro remittenda tantum parte pœnæ debitæ: talis est indulgentia 100. aut 7. annorum, 40. dierum &c. Item indulgentia vel est annexa personæ, & dicitur *personalis*, vel est annexa loco, & dicitur *localis*, vel est affixa rei, & dicitur *realis*.

Quæres 2. *Unde hauriatur pretium indulgentiarum?*

Resp. Ex thesauro Ecclesiæ, juxta illud Clementis VI. extravag. *Unigenitus*, de pœnit. & remiss. „ Unigenitus Dei Filius . . . . thesaurum militanti Ecclesiæ acquisivit . . . quem quidem thesaurum . . . per beatum Petrum cœli clavigerum, ejusque successores, suos in terris vicarios commisit, fidelibus salubriter dispensandum ".

Quæres 3. *Ex quibus coalescat thesaurus Ecclesiæ?*

Resp. Coalescit primario ex meritis & satisfactionibus Christi infinitis; & secundario ex satisfactionibus Deiparæ & Sanctorum; ut definivit *Clemens VI.*, & constat tum ea articulo fidei *de communione sanctorum*, tum ex hac prop. Lutheri a Leone X. damnata: „ Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum ".

Objicies 1. Thesaurus ex Christi & Sanctorum satisfactionibus, est Christo injuriosus; ergo &c.

Resp. *nego ant.* Satisfactiones enim Sanctorum infinitis Christi satisfactionibus non ideo adjungimus, quod satisfactiones Christi se solis non sufficiant, aut quod augeantur satisfactionibus Sanctorum, absit; sed ideo adjungimus, ut illæ non sint otiosæ, ut Sancti hoc honore gaudeant; & ut efficacitas meritorum Christi magis eluceat, quæ non solum per se possunt expiare peccata & reatus peccatorum, sed etiam efficere, ut merita Sanctorum vim habeant expiandi reatum pœnæ temporalis peccatis debitæ.

Objicies 2. Doctrina de communicatione satisfactionum alienarum, 1. evertit fundamenta contritionis, 2. promittit impunitatem pro peccatis; ergo.

Resp. *nego ant.* Nam 1. Indulgentia solis contritis datur: 2. Hoc unum præstat, ut satisfactio illius, cui conceditur, satisfactionibus Sanctorum juvetur ex misericordia Dei.

Quæres 4. *Utrum Ecclesia acceperit a Christo potestatem concedendi Indulgentias?*

Resp. Accepit, ut definivit Conc. Constantiense, *sess.* 15. adversus Wiclefitas, & Conc. Trid. adversus Lutheranos & Calvinistas. Probatur 1. ex Matth. 18. „ Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo ". Hac potestate usus est Apostolus erga Corinthium incestuosum, cui *in persona Christi* reliquum pœnæ condonavit, dum rescivit ipsum de peccato doluisse, ac pœnitentiam inchoasse. 2. Ex perpetua traditione, qua constat Ecclesiam potestate concedendi Indulgentias semper usam fuisse.

Quæres 5. *Quinam possint dare Indulgentias?*

Resp. Possunt summus Pontifex in tota Ecclesia, & Episcopi in suis Diœcesibus, *secundum limitationem sacrorum Canonum*, ait Martinus V. in Conc. Constantiensi, quæ est ut non possint concedere, nisi Indulgentias unius anni in Dedicatione Ecclesiæ, & 40. dierum in aliis temporibus.

Quæres 6. *An aliqua requiratur causa ad concedendam Indulgentiam?*

Resp. Requiritur *causa pia & justa*, ait Martinus V. Ratio est, quia Papa & Episcopi dispensatores sunt tantummodo, non domini Ecclesiæ thesauri.

Hinc ad valorem Indulgentiæ requiritur, ut causa quandam habeat proportionem cum indulgentia, quæ conceditur; alias non esset justa & rationabilis.

Dices: Ex axiomate, *Indulgentiæ tantum valent, quantum sonant*; ergo non requiritur proportio causæ.

Resp. *dist. ant.* Tantum valent, quantum sonant, clave non errante, *conc.* clave errante, *nego*. Ut autem clavis non erret, requiritur, ex parte dantis, authoritas & justa causa; & ex parte accipientis, gratia sanctificans, & executio eorum, quæ in Litteris indulgentiarum præcipiuntur.

Quæ-

Quæres 7. *Quibusnam concedi possint Indulgentiæ?*

Resp. Concedi possunt vivis & defunctis, cum hac differentia, quod vivis dentur *per modum absolutionis juridicæ*, defunctis vero, *per modum suffragii satisfactorii*, quia Ecclesia in eos jurisdictionem non habet. Ergo Ecclesia non ipsis immediate remittit pœnam peccatis debitam; sed offert Deo pretium ex thesauro Ecclesiæ, ut ipse remittat pœnam suæ justitiæ debitam.

Objicies 1. Indulgentiæ non prosunt defunctis.

Resp. *nego ant.* Nam 1. Leo X. hanc Lutheri prop. damnavit: „ Sex hominum generibus Indulgentiæ nec sunt necessariæ, nec utiles, mortuis, &c. 2. Ex constanti Ecclesiæ traditione.

Inst. Animæ Purgatorii damnatæ sunt definitive ad subeundas pœnas Purgatorii; ergo &c.

Resp. *dist. ant.* Damnatæ sunt definitive conditionate, *conc.* absolute, *nego*. Damnantur ad pœnas sub hac conditione, *nisi aliquis fidelis ipsis applicet Ecclesiæ Indulgentias*.

Quæres 8. *Quænam dispositiones sint necessaria ad lucrandas Indulgentias?*

Resp. Tres requiruntur, 1. „ Ut lucraturus Indulgentiam præstet complete ea quæ præscripta sunt a Superiore Indulgentiam concedente; " quia sub hac conditione est concessa. 2. *Ut sit in statu gratiæ*, quia non potest remitti pœna temporalis, nisi prius remittatur culpa. 3. *Ut habeat propositum efficax Deo satisfaciendi*; quia Indulgentiæ solis vere pœnitentibus conceduntur, sed vera pœnitentia essentialiter includit propositum pro viribus Deo satisfaciendi; ergo.

Quæres 9. *Utrum omnia opera injuncta debeant impleri in statu gratiæ?*

Resp. Requiritur quidem, ut ultimum opus impleatur in statu gratiæ, quia eo instanti Indulgentia suum sortitur effectum; sed sufficit, ut alia opera injuncta fiant animo religioso, vere pœnitenti, & ab omni affectu lethalis peccati libero.

Quæres 10. *Quid sit Jubilæus?*

Resp. Definitur, *Indulgentia plenaria cum privilegiis annexis*: v. g. absolvendi ab omnibus casibus & censuris reservatis, commutandi vota, & cætera quæ in Bulla exprimuntur, quæ ideo attente perlegi debet.

DISSERTATIO VI.

De Extrema Unctione.

Quæres 1. *Quid sit Extrema Unctio?*

Resp. Definitur: „ Sacramentum a Christo institutum, quo infirmi de vita periclitantes, per unctionem Olei, & orationem Sacerdotis, obtinent salutem animæ, & sanationem membrorum, ubi saluti animæ expedit ".

Quæres 2. *Utrum Extrema Unctio sit Sacramentum proprie dictum?*

Resp. *affirm.* Et prob. ex Script. Jacobi 5. „ Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, remittentur ei ". Atqui illa Unctio habet omnia requisita ad rationem Sacramenti: nam 1. est signum sensibile, nempe, *Unctio*, & *oratio*. 2. Habet vim producendi gratiam, *& si in peccatis sit, remittentur ei*. 3. Est a Christo præcepta, *inducat Presbyteros Ecclesiæ*. 4. Est perpetua & constans in Ecclesia, ut constat ex perpetua ejus praxi, & constanti traditione Patrum: ad quam attendens Conc. Trid. *sess.* 14. *can.* 1. definit: „ Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere & proprie Sacramentum a Christo Domino nostro institutum, & a B. Jacobo promulgatum . : . anathema sit ".

Quæres 3. *Quo tempore Christus instituerit Extremam Unctionem?*

Resp. Plane incertum est; probabilius tamen est quod ipsam instituerit post suam resurrectionem, nam ex Trid. Extrema Unctio est *Pœnitentiæ consummativum Sacramentum*; ergo probabilius est quod fuerit instituta eo ipso tempore, quo Sacramentum Pœnitentiæ, nimirum inter resurrectionem & ascensionem.

Quæres 4. *Quænam sit materia Extremæ Unctionis?*

Resp. 1. Materia *remota* est oleum, & quidem olivarum, quod est oleum simpliciter dictum, sicut panis triticeus est simpliciter panis; item debet esse ab Episcopo benedictum, juxta illud Concil. Flor. „ Extrema Unctio, cujus materia est oleum olivæ per Episcopum benedictum ". Idem habet Conc. Trid. Potest tamen Sacerdos ex commissione Episcopi illud benedicere, ut constat ex praxi Ecclesiæ Græcæ, in qua simplices Presbyteri, (ex concessione saltem tacita SS. Pontificum, ut asserit Goarius, pag. 436.) oleum istud benedicunt, quam praxim approbavit Clemens VIII. *ann.* 1595.

Resp. 2. Materia *proxima* est Unctio, *ungentes eum oleo*, inquit D. Jacobus. Porro ad Sacramenti validitatem una sufficit Unctio, nam D. Jacobus unctionis simpliciter facit mentionem, non plurium; ex præcepto vero Ecclesiæ multiplex adhibetur, pro cujusque Diœcesis disciplina necessario consulenda & religiose observanda, cum illam tacite saltem approbet Ecclesia universa.

Quæres 5. *Quid facere debeat Sacerdos, quando oleum benedictum deficit?*

Resp. Debet oleo consecrato admiscere non consecratum; ex cap. *quod in dubiis*, tit. *consec. Ecclesiæ*. Ex illa enim unione oleum non consecratum consecrationem quandam contrahit.

Quæres 6. *Quænam sit forma Extremæ Unctionis?*

Resp. Sunt hæc verba: *Per istam sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid per visum* (& ita de aliis sensibus) *deliquisti*. Ita præscribunt Conc. Flor. in decreto, & Trid. *sess.* 14. c. 1.

Objicies: Forma aliorum Sacramentorum est absoluta; ergo, &c.

Resp. *nego conseq.* Disparitas petitur ex institutione Christi, qui æque potuit gratiam alligare formæ deprecativæ, ac indicativæ.

Quæres 7. *Quinam sit minister Extremæ Unctionis?*

Resp. Est solus Sacerdos: *Inducat Presbyteros Ecclesiæ*, inquit D. Jacobus. Unusquisque Sacerdos sufficit,

ficit, ut definivit Alex. III. cap. *quæsivit*, de verborum significatione. *Sacerdos*, inquit, *uno præsente Clerico, & etiam solus potest infirmum ungere*. Nullus tamen Sacerdos potest, extra casum necessitatis, hoc Sacramentum licite administrare, nisi habeat jurisdictionem ordinariam, vel delegatam, ex Clementina 1. *de privilegiis*.

Quæres 8. *Quodnam sit subjectum Extremæ Unctionis?*

Resp. Est infirmus, de cujus morte timetur, usu rationis aliquando præditus: in infantibus enim ac perpetuo amentibus, nulla peccata, nullæve peccatorum reliquiæ sunt abstergendæ.

Quæres 9. *Quænam dispositiones requirantur in subjecto Extremæ Unctionis?*

Resp. Duæ, scilicet *status gratiæ*, quia est Sacramentum vivorum; & *intentio*, saltem habitualis, recipiendi Sacramenti. Insuper D. Thom. *q. 32. art. 4. in Supplem.* requirit devotionem actualem; attamen virtualem sufficere existimamus: quare Parochi curare debent, ut infirmis administretur, cum adhuc sunt integris sensibus.

Quæres 10. *Utrum Extrema Unctio sit necessaria?*

Resp. Non est necessaria necessitate medii, sed est necessaria necessitate præcepti, tum divini, juxta illud D. Jacobi: *Inducat Presbyteros*, quod importat præceptum, ut interpretatur Conc. Trid. *sess. 14. cap. 2.* tum Ecclesiastici, in omnibus Ritualibus manifestati.

Quæres 11. *Quinam sint effectus Extremæ Unctionis?*

Resp. Sublato obice, sunt, 1. Productio gratiæ sanctificantis. 2. Remissio peccatorum. 3. Abstersio reliquiarum, hoc est, propensionis ad malum, torporis ad faciendum bonum, debilitatis a peccato provenientis, qua fit ut homo non sit ita expeditus ad intuenda & meditanda cœlestia. 4. Alleviatio animæ infirmi, per magnam divinæ misericordiæ fiduciam quæ in eo excitatur. 5. Corporis sanatio, si expedierit animæ saluti. Hi enim omnes effectus in verbis D. Jacobi continentur, & a Conc. Trid. *sess. 14.* tit. *de Extrema Unctione* recensentur.

Quæres 12. *An Sacramentum Extremæ Unctionis sit iterabile?*

Resp. *affirm.* Nam non imprimit characterem: unde, juxta Conc. Trid. cap. 2. „ Si infirmi, post susceptam hanc unctionem, convaluerint, iterum hujus Sacramenti subsidio juvari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint. " Ex quo sequitur non posse iterari durante eodem morbo nisi infirmus convaluerit, & postea in novum mortis periculum relabatur.

DISSERTATIO VII.

De Sacramento Ordinis.

Agemus hic, 1. De Ordine in genere, variisque Ordinis speciebus. 2. De materia & forma singulorum Ordinum. 3. De ministro, subjecto, & effectibus Ordinis. 4. De irregularitate quæ removet ab Ordinibus. 5. De censuris, ex quarum violatione incurritur irregularitas.

§. I. *De ordine, variisque Ordinis speciebus.*

Quæres 1. *Quotuplici modo sumi potest Ordo?*

Resp. Duplici. 1. Sumitur pro Clero, seu, Hierarchia Ecclesiastica, & definitur: „ Certus hominum status, in quo varii sunt distincti ac subordinati Ordinationum gradus, alii aliis superiores, destinati ad celebrandum Eucharistiæ Sacramentum, aut ad inserviendum ex officio ipsius celebrationi. "

2. Sumitur pro sacra Ordinatione, & definitur: „ Sacramentum a Christo institutum, quo gratia, spiritualisque potestas Clerico traditur ad Eucharistiam consecrandam, consecranti inserviendum, cæteraque munia Ecclesiastica rite obeunda. "

Quæres 2. *Utrum Ordinatio sit verum ac proprie dictum novæ Legis Sacramentum?*

Resp. *affirm.* Nam 1. est signum sensibile, productivum gratiæ, 2. ad Tim. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*. 2. Est a Deo præcepta, *Act. 13.* Spiritus Sanctus jussit *segregari Paulum & Barnabam ad opus, ad quod assumpserat eos, tunc jejunantes, & orantes, imponentesque eis manus*, &c. 3. Est perpetua & constans in Ecclesia; est enim instituta ad confectionem Sacrificii usque ad sæculi consummationem perseveraturi. Hinc Conc. Trid. *can. 13.* definit: „ Si quis dixerit Ordinem, sive sacram Ordinationem non esse vere ac proprie Sacramentum a Christo Domino institutum .... anathema sit. "

Quæres 3. *Quomodo dividuntur Ordines?*

Resp. Dividuntur in majores & minores. Ordo major est ille, *qui propinque versatur circa Eucharistiam, habetque annexam legem continentiæ & horarum*. Ordo minor est ille, *qui remote tantum versatur circa Eucharistiam, nec habet annexam legem continentiæ & horarum*.

Quæres 4. *Quot sint in Ecclesia Ordines?*

Resp. Ex Conc. Trid. sunt septem, nempe, tres majores, *Presbyteratus, Diaconatus*, & *Subdiaconatus*; quatuor minores, *Exorcistatus, Lectoratus, Acolytatus*, & *Ostiariatus*.

Ergo prima Tonsura non est Ordo: nullum enim habet officium annexum circa ministerium Altaris: nihil ergo aliud est, quam: „ ritus ab Ecclesia institutus, quo quis a statu Laicorum distinguitur, ut ad Ordines suscipiendos melius disponatur. " Atque eo titulo gaudet privilegio Canonis & Fori.

Quæres 5. *Utrum Episcopatus sit Ordo a Presbyteratus natura distinctus?*

Resp. *affirm.* Nam 1. veram & specialem potestatem indelebilem confert, ad ordinandos Ministros Ecclesiæ, & conferendum Sacramentum Confirmationis, quæ non possunt conferri a simplici Sacerdote. 2. Ordinatio Episcopalis habet materiam & formam a materia & forma sacerdotali distinctam; ergo est Ordo distinctus, & Sacramentum distinctum.

Objicies: Episcopatus est tantum extensio characteris Presbyteratus ad altiora munia; ergo &c.

Resp. *nego ant.* Nam ad extendendum characterem par requiritur efficacia, quæ requiritur ad imprimendum novum; non est ergo ratio cur Episcopatus novum non imprimat.

Inst. 1. Si Episcopatus esset Ordo distinctus, essent

aent octo Ordines; atqui illud repugnat Conc. Trid. ergo.

Resp. *dist. maj.* Essent octo Ordines, specie infirma, *conc.* specie subalterna, *nego*. Itaque Ordo generatim sumptus immediate dividitur in septem species, quarum prima, nempe Sacerdotium, subdividitur in Presbyteratum & Episcopatum, qui in Sacerdotio continetur, tamquam nobilior species in suo genere.

Inst. 2. Episcopatus non habet habitudinem ad Eucharistiam, distinctam ab ea quam habet Presbyteratus; ergo &c.

Resp. *nego ant.* Dat enim potestatem ordinandi Sacerdotes, qui Eucharistiam consecrent.

Quæres 6. *Utrum jure divino Episcopi sint Presbyteris superiores?*

Resp. *affirm.* Nam jure divino regunt Ecclesiam Dei, ac proinde & ipsos Presbyteros, Act. 22. „ Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei." Quare Conc. Trid. *sess.* 23. *can.* 7. definit: *Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores .... anathema sit*.

Quæres 7. *Utrum omnes Ordinationes sint Sacramenta?*

Resp. 1. De fide est Presbyteratum esse proprie dictum Sacramentum: nam Concil. Trid. definivit sacram Ordinationem esse Sacramentum proprie dictum; ergo Presbyteratus, qui est inter Ordines præcipuus, est Sacramentum.

Resp. 2. Certum est Diaconatum esse verum Sacramentum: nam 1. Est cæremonia sacra, Act. 6. *Orantes imposuerunt eis manus*. 2. Per illam cæremoniam confertur gratia sanctificans, ex Trid. *can.* 4. definiente: „ Per sacram Ordinationem dari Spiritum Sanctum, nec frustra Episcopos dicere: accipe Spiritum Sanctum;" atqui in Ordinatione Diaconi dicitur: *Accipe Spiritum Sanctum*. 3. Est a Christo instituta ex Trid. definiente, can. 6. „ In Ecclesia Catholica esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, qua constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris." Per Ministros haud dubie intelligit ad minus Diaconos; ergo.

Resp. 3. Probabilius est Subdiaconatum & minores Ordines esse proprie Sacramenta: nam illa opinio est conformior menti & doctrinæ Conciliorum; Flor. enim in decreto ait: „ Sextum Sacramentum est Ordinis, cujus materia est illud, per cujus traditionem confertur Ordo, sicut Presbyteratus traditur per .... Subdiaconatus vero per Calicis vacui cum Patena vacua superposita traditionem: & similiter de aliis (*Ordinibus*) per rerum ad sua ministeria pertinentium assignationem;" ergo cum assignando materiam illius Sacramenti, assignet materiam Subdiaconatus & minorum, consequens est illos Ordines esse Sacramenta ..... 2. Postquam Conc. Trid. *sess.* 23. *can.* 2. enumeravit omnes Ordines, *can.* 3. definit: „ Ordinem, seu sacram Ordinationem, esse vere & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum: " sed quidquid convenit generi, convenit etiam omnibus suis speciebus; ergo .... 3. Subdiaconatus & minores conferunt characterem potestatis spiritualis collativum, ut docet D. Thom. *q.* 35. *art.* 2. *ad* 1. & 2. Atqui hoc est proprium solius Sacramenti; ergo &c.

Objicies 1. Scriptura nullam facit mentionem Subdiaconatus & minorum; ergo.

Resp. *nego conseq.* inde enim tantum concludi potest, quod Christus per semetipsum non promulgaverit istos Ordines, sed per Apostolos, a quorum traditione illorum seriem habemus.

Objicies 2. Subdiaconatus non semper, minores vero nunquam fuerunt Ordines sacri; ergo &c.

Resp. *dist. ant.* Non sunt sacri, ex parte functionum, quæ non attingunt immediate res sacras, & ex parte status ordinati, qui voto castitatis non est adstrictus, *conc.* ex parte sui, *nego*. Conferunt enim sacram functionem.

Inst. Possunt exerceri a Laicis; ergo non sunt sacri ratione sui.

Resp. *dist. ant.* Exerceri possunt a Laicis ex officio & solemniter, *nego*, secus, *conc.* alias nec distributio Eucharistiæ, quæ olim fiebat a Laicis, nec Baptismus, qui etiam nunc in necessitate datur a Laicis, essent quod sacrum.

§. II. *De materia & forma singulorum Ordinum.*

Quæres 1. *Quænam sint materia & forma Episcopatus?*

Resp. Materia Episcopatus essentialis est sola manuum impositio ab Episcopo consecratore & assistentibus Episcopis facta: forma vero sunt hæc verba impositioni manuum correspondentia: *Accipe Spiritum Sanctum*. Cætera ad solam integritatem ordinationis pertinere videntur.

Quæres 2. *Quænam sint materia & forma Presbyteratus?*

Resp. Est traditio calicis cum vino, & patenæ superpositæ cum hostia, & ultima manuum impositio: forma vero sunt verba: „ Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo, tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini, amen;" quæ correspondent traditioni instrumentorum: & ista: „ Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt"; quæ verba correspondent impositioni manuum.

Objicies: Si tam impositio manuum, quam traditio instrumentorum est materia presbyteratus, erit duplex Sacramentum; falsum conseq.

Resp. *nego seq. maj.* Materiæ enim illæ partiales in unum confluunt Sacramentum, eo modo quo Eucharistia unicum est Sacramentum, quamvis duas habeat partiales materias & formas.

Inst. Ordinatio imprimit duos characteres, nam confert duas potestates; ergo sunt duo Sacramenta.

Resp. *nego conseq.* Nam illi duo characteres sunt partiales & inadæquati, qui in unum Sacramentum confluunt.

Quæt. 3. *Quænam sit materia & forma Diaconatus?*

Resp. Est impositio manus dexteræ a solo Episcopo facta super caput ordinandi, cum hac forma: „ Accipe Spiritum Sanctum ad robur, & ad resistendum diabolo & tentationibus ejus in nomine Domini." Et traditio libri Evangeliorum cum hac forma: „ Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei pro vivis & defunctis &c."

Quæres 4. *Quænam sit materia & forma Subdiaconatus?*

Resp. Est traditio calicis vacui cum patena vacua

eua sub hac forma: „ Videte cujusmodi ministerium vobis traditur, ideo vos admoneo, ut ita vos exhibeatis, ut Deo placere possitis. " Et traditio libri Epistolarum, sub hac forma: „ Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia sancta Dei, tam pro vivis, quam pro defunctis ... " Onera Subdiaconi sunt, recitatio Officii divini, & votum castitatis Ordini suscepto annexum.

Quæres 5. *Quænam sint materia & forma Ordinum minorum?*

Resp. 1. Materia Acolyratus est traditio candelabri cum cereo extincto, sub hac forma: *Accipe ceroferarium cum cereo*, &c. Et traditio urceolorum vacuorum, sub hac forma: *Accipe urceolos ad suggerendum vinum & aquam in Eucharistiam Sanguinis, in nomine Domini*.

2. Materia Exorcistatus est traditio libri exorcismorum, sub hac forma: „ Accipe & commenda memoriæ & habe potestatem manus imponendi super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos. "

3. Materia & forma Lectoratus est liber lectionum, sub hac forma: *Accipe & esto Verbi Dei relator, habiturus*, &c.

4. Materia & forma Ostiariatus est traditio clavium Ecclesiæ, sub hac forma: *Sic age, quasi Deo redditurus rationem pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur*.

Quæres 6. *Quænam sint Ordinum germanæ definitiones?*

Resp. 1. Episcopatus definitur: „ Ordinatio, qua, per manuum impositionem ab Episcopo consecrante & assistentibus Episcopis factam, sub præscripta verborum forma, traditur Presbytero potestas regendi Ecclesiam Dei. "

2. Presbyteratus definitur: „ Ordinatio, qua, per traditionem calicis cum vino, & patenæ cum hostia, & impositionem manuum, sub præscripta verborum forma, traditur potestas Eucharistiam conficiendi, & a peccatis absolvendi. "

3. Diaconatus definitur: „ Ordinatio, qua, per traditionem libri Evangeliorum, & impositionem manuum, sub præscripta verborum forma, confertur potestas Evangelium legendi, & Sacerdoti immediate assistendi. "

4. Subdiaconatus definitur: „ Ordinatio, qua, per traditionem calicis vacui cum patena vacua, & traditionem libri Epistolarum, sub præscipta verborum forma, confertur potestas legendi Epistolas in Ecclesia, & proxime inserviendi Diacono solemniter ministranti. " Et sic de cæteris Ordinibus.

§. III. *De ministro, subjecto, & effectibus Ordinis.*

Quæres 1. *Quis sit minister Ordinis?*

Resp. 1. Minister ordinarius est solus Episcopus, ut definierunt Conc. Florent. in decreto, & Trid. sess. 23. *can.* 7.

Resp. 2. Simplex Sacerdos potest, ex commissione S. Pontificis, tonsuram & quatuor minores conferre, ut constat tum ex cap. *requisivit*, tit. de ordinatis ab Episcopo qui renuntiavit, in quo dicitur: *Minores ordines a non Episcopis quandoque conferuntur*. Tum ex Conc. Trid. sess. 23. *cap.* 10. in quo prohibetur Abbatibus, ne conferant *tonsuram vel minores Ordines*, nisi regularibus sibi subditis; ergo, &c.

Quæres 2. *A quonam Episcopo Ordines debeant recipi?*

Resp. A proprio Episcopo: nullo modo ab alieno, absque litteris dimissoriis proprii Episcopi, ut statuit Conc. Trid. *sess.* 23. *c.* 8. *de ref.*

Quæres 3. *Quis sit proprius Episcopus?*

Resp. Triplex a Bonifacio VIII. *cap.* Cum nullus, *de temp. Ordinationis, in* 6. distinguitur, nempe, 1. *Originis*, in cujus Diœcesi quis natus est: 2. *Beneficii*, in cujus Diœcesi aliquis beneficium obtinet, modo tamen illud beneficium non fuerit per fraudem obtentum, ad quam vitandam Clerus Gallic. in comitiis anni 1657. statuit neminem ordinandum absque consensu Episcopi originis, exceptis casibus necessitatis. *Puta*, inquit Habert in compend. „ si difficilior sit recursus ad Episcopum originis, vel sedes ejus vacet, & beneficium, ratione cujus ordinant, residentiam postulet. 3. Episcopus domicilii, " in cujus Diœcesi aliquis commoratur cum proposito ibidem perpetuo manendi, excipitur familiaris Episcopi, quem juxta Trident. potest ordinare: „ si per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium, quacumque fraude cessante, statim reipsa illi conferat. "

Quæres 3. *Quinam sit subjectum Ordinis?*

Resp. Est homo baptizatus: nam 1. solus baptizatus est capax aliorum sacramentorum. 2. Mulieres jure divino arcentur a sacris ministeriis. 1. Cor. 14. *Turpe est mulierem loqui in Ecclesia*.

Quæres 4. *Quid requiratur ad validam receptionem Ordinum?*

Resp. Requiritur *intentio*, sine qua nulla & invalida foret ordinatio, ut probavimus in dissert. de Sacramentis in genere.

Quæres 5. *Quænam requirantur ad licitam receptionem Ordinum?*

Resp. Requiruntur novem: 1. *Vocatio Dei*, quia *nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron*, ait Apost. Hebr. 5. 2. *Status gratiæ*, quia est Sacramentum vivorum. 3. *Confirmatio & prima tonsura*, prout statuit Conc. Trid. cap. 4. de ref. 4. *Congrua sustentationis titulus*, sive ex beneficio, sive ex patrimonio, sive ex pensione, ita ut qui ficto titulo ordinatus fuisset, ab exercitio Ordinum *ipso jure* suspensus foret, *Trid. sess.* 21. *cap.* 2. *de ref.* Mendicantes tamen ordinantur sub titulo paupertatis. 5. *Ætas legitima*, quæ est juxta Trid. annus 22. pro Subdiaconatu; 23. pro Diaconatu; 25. pro Presbyteratu, sufficit autem ut annus sit inchoatus. 6. *Tempus*, a jure statutum pro ordinationibus. 7. *Observatio interstitiorum*, prout statuitur in Concil. Trid. 8. *Ut ordinatio non fiat per saltum*, id est, ut non suscipiatur Ordo major, omisso inferiori: alias, sic ordinatus, esset ab exercitio Ordinis sic suscepti suspensus, cap. *tua littera*, de Clerico per saltum ordinato. 9. *Immunitas ab omni irregularitate*, ut infra probabitur.

Quæres 6. *Quinam sint effectus Ordinis?*

Resp. Sunt quatuor: 1. *Est gratia sanctificans*, in augmento: 2. *Est gratia sacramentalis*, quæ definitur: *Gratia habitualis, sacra potestatis traditiva, annexum habens jus ad gratias actuales necessarias ad officia cuilibet Ordini propria rite persolvenda*. Gratia ergo sacramentalis nihil est aliud quam illud jus fundatum in gratia sanctificante.

te. 3. *Est character*, ratione cujus ordinatio semel valide data iterari non potest. 4. *Est cælibatus*, qui sacris ordinibus est annexus, & qui in hoc consistit, ut qui in Ecclesia latina sacris initiantur, nec matrimonium contrahere, nec matrimonio prius contracto uti possint: in Ecclesia vero græca liceat quidem sacris initiatis (exceptis Episcopis) retinere uxores legitimas ante ordinationem ductas, & omni Jure matrimonii uti, sed omnino, & quidem sub pœna depositionis, prohibitum sit eis post ordinationem ducere uxores, ex Conc. Trid. *can. 6. & 12.*

§. IV. *De irregularitatibus.*

Quæres 1. *Quid sit irregularitas?*

Resp. Definitur: „ Impedimentum canonicum, quo quis directe redditur inhabilis ad Ordines & beneficia licite suscipienda, & eorum functiones obeundas. "

Dicitur 1. *Impedimentum*, ut distinguatur a censura, quæ est pœna.

Dicitur 2. *Canonicum*, quia non incurritur, nisi in casibus a jure expressis.

Dicitur 3. *Quo quis directe*, ut iterum distinguatur a censuris, quæ nonnisi indirecte possunt impedire receptionem Ordinum: ideo enim excommunicatio impedit, quia non licet cum excommunicato communicare; suspensio impedit usum Ordinum, non vero receptionem.

Dicitur 4. *Ad Ordines*, tam proprie dictos quam improprie: quale est tonsura.

Dicitur 5. *Et beneficia*, ad quæ irregularis dicitur ineligibilis, c. *ult. de temporibus Ordin. in 6.*

Dicitur 6. *Et eorum functiones*, ut declaratur in toto tit. *de tempore ordin.*

Quæres 2. *Utrum quis in dubio, irregularis sit judicandus?*

Resp. Judicandus est in dubio facti, ut definivit Clem. III. *cap.* ad audientiam, *de homicid.* non vero in dubiis juris, quia id non exprimitur in jure.

Quæres 3. *Quam pœnam incurrat irregularis, qui exercet functiones Ordinis?*

Resp. Licet peccet graviter, tamen nullam pœnam canonicam incurrit, quia nulla decernitur in jure.

Quæres 4. *Quotuplex sit irregularitas?*

Resp. Dividitur 1. In *totalem*, quæ omnium Ordinum receptionem & usum impedit, ut irregularitas ex homicidio. *Partialem*, quæ Ordinis suscepti aliquem tantum usum impedit; sic Sacerdos cæcus, est irregularis ad Missam celebrandam, non ad audiendas confessiones. Et *temporalem*, quæ impedit ad tempus susceptionem Ordinum ut *minor ætas* in puero.

Dividitur 2. In eam quæ est *ex defectu*, contrahiturque sine peccato, & eam, quæ est *ex delicto*, contrahiturque propter peccatum grave, & actu externo consummatum.

Quæres 5. *Quot sint irregularitates ex defectu?*

Resp. Sunt octo, nempe;

1. Est *ex defectu animæ*, per quem intelligitur 1. Defectus usus rationis, ut in infantibus, amentibus, furiosis, energomenis, & epilepticis. 2. Defectus scientiæ competentis ad officia Ordinis rite obeunda. 3. Defectus fidei obfirmatæ, ut in Neophitis.

2. *Ex defectu corporis*, qui impediat decentem Ordinis executionem, vel scandalum, horrorem & contemptum personæ generet. Tales sunt, 1. Qui carent indice vel pollice, vel oculo sinistro. 2. Claudi, qui sine baculo non possunt incedere, gibbosi, leprosi, tremuli manibus, hermaphroditi. 3. Eunuchi, qui sibi virilia amputarunt absque justa causa, vel quibus in pœnam delicti amputata sunt.

3. *Ex defectu natalium*, quem habent omnes illegitimi, etiam occulti.

4. *Ex defectu famæ*, quem habent omnes infames infamia juris, sive facti. In Gallia tamen admittitur sola infamia juris, declarata per sententiam Judicis.

5. *Ex defectu ætatis*, qui contrahitur ab iis qui non habent ætatem a Canonibus præscriptam pro receptione Ordinum.

6. *Ex defectu Sacramenti*, propter quem irregulares sunt bigami, sive bigamia sit *vera*, qua quis duas uxores habuit, & cum eis Matrimonium consummavit. Sive *interpretativa*, qua quis viduam duxit, aut ab altero corruptam; sive *similitudinaria*, qua quis post solemnem religionis professionem, vel Ordinis sacri susceptionem, contrahit Matrimonium etiam cum virgine.

7. *Ex defectu lenitatis*, ex quo contrahunt irregularitatem omnes qui voluntarie & proxime, licet juste, ad necem, vel mutilationem alicujus concurrunt, sive *physice*, ut homicida, carnifex; sive *moraliter*, ut accusator, testis, notarius, judex, &c.

8. *Ex defectu libertatis*, irregulares sunt, 1. *Servi*, quandiu sunt servi. 2. *Conjugati*. 3. *Curiales*, ut sunt Judices, milites, quandiu illis functionibus sunt dediti. 4. *Obligati ad ratiocinia*, ut sunt thesaurarii publici, tutores, curatores, procuratores, &c. donec reddiderint rationes, & suam deposuerint obligationem.

Quæres 6. *Quot sint irregularitates ex delicto?*

Resp. Sunt quatuor: 1. *Provenit ex iteratione Baptismi*, propter quam irregulares sunt omnes qui scienter & absolute rebaptizant, rebaptizantur, & ex officio ministrant rebaptizanti.

2. *Ex hæresi*, propter quam irregulares sunt non solum hæretici, sed & eorum receptores, fautores, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ex linea paterna, & primam ex linea materna. Hæc juris dispositio non viget in Gallia ubi hæretici conversi non habentur irregulares.

3. *Ex indebitis susceptione, vel usu Ordinis*, propter quam irregulares sunt, 1. Qui suscipit Ordines per saltum, vel furtive; vel ligatus matrimonio; vel ab Episcopo non habente jurisdictionem; vel tandem, qui in excommunicatione majori suscipit Ordinem sacrum. 2. Qui ligatus excommunicatione majori, aut suspensione, aut interdicto, exercet actum proprium sui Ordinis. Item, qui exercet actum proprium Ordinis, quem non habet: ii excipiuntur qui eum dalmatica, sed sine manipulo, vices Subdiaconi gerunt. Item qui scienter celebrat in loco interdicto.

4. *Ex homicidio, mutilatione, & abortu*, propter quam irregulares fiunt non solum qui homicidium voluntarium injuste perpetrant, sed & omnes coope-

cooperatores, v. g. mandantes, consulentes, non impedientes, cum teneantur ex justitia impedire . . . . Ergo non incurritur irregularitas ex homicidio pure casuali, omni diligentia adhibita, nisi occisor vacaverit rei illicitæ, ut statuit Gregorii IX. *cap.* Quidam, *de homicida*.

Quæres 7. *Quomodo tolli potest irregularitas?*

Resp. Omnes irregularitates ex delicto, & omnes ex defectu qui non remanet post Baptismum, tolluntur per Baptismum. 2. Irregularitas ex defectu temporali, tollitur per cessationem defectus. 3. Irregularitas ex defectu natalium, tollitur per solemnem Religionis professionem, sed quoad Ordines tantum, non quoad prælaturas, & dignitates. 4. Tollitur per dispensationem.

Quæres 8. *Quis dispensare possit in irregularitate?*

Resp. 1. S. Pontifex potest dispensare in omni irregularitate jure humano inducta. 2. „ Episcopus, ex Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. c.* 6. potest dispensare in omni irregularitate proveniente ex delicto occulto, nec ad forum contentiosum deducto, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario ": sed nullo modo potest dispensare in irregularitate ex defectu, excepta ea quæ provenit ex defectu natalium, in qua potest dispensare ad Tonsuram, minores Ordines, & beneficia simplicia non requirentia susceptionem Ordinis sacri, ex cap. *Is qui*, de filiis Presbyterorum, in 6.

§. V. *De Censuris.*

Quæres 1. *Quid sit censura?*

Resp. Definitur: „ Pœna, ab ecclesiastica potestate inflicta, hominem viatorem, baptizatum, adultum delinquentem privans usu bonorum Ecclesiæ spiritualium & communium, donec e contumacia resipiscat ".

Dicitur 1. *Pœna:* per quod convenit cum depositione, degradatione, &c.

Dicitur 2. *Ab ecclesiastica potestate inflicta;* quia est actus jurisdictionis spiritualis a Christo concessæ prælatis Ecclesiæ, his verbis: *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo.*

Dicitur 3. *Hominem viatorem baptizatum;* quia solus viator & baptizatus sunt subditi Ecclesiæ.

Dicitur 4. *Adultum*, quia infantes non sunt capaces peccati. Quoad impuberes adultos, possunt quidem ligari censura *a jure*, non vero censura *ab homine*, quia non censentur habere sufficientem maturitatem ad intelligendum Ordinem judiciarium.

Dicitur 5. *Delinquentem;* quia gravis pœna supponit grave peccatum, quod debet esse, 1. *Externum*, 2. *Mortale*, vel ex se, vel ex circumstantiis. 3. *Opere completum & consummatum*, nisi aliud exprimatur in lege. 4. *Cum contumacia conjunctum*, id est, cum præcepti & censuræ contemptu.

Dicitur 6. *Privans usu*, non autem ipsa potestate, v. g. titulo beneficii.

Dicitur 7. *Bonorum spiritualium* non temporalium, nisi secundario: *Et communium*, nempe publicorum Ecclesiæ suffragiorum, sacrificiorum, Sacramentorum, & aliorum, quæ dispensat Ecclesia.

Dicitur 8. *Donec e contumacia resipiscat*, ut denotetur finis censuræ, quæ est pœna *medicinalis*, *non mortalis*, ait Innoc. IV.

Quæres 2. *Quænam causæ excusant a censuris?*

Resp. Quatuor: nempe, 1. Ignorantia invincibilis, sive juris, sive facti. 2. Impotentia moralis. 3. Metus gravis. 4. Invaliditas censuræ, non vero ejus injustitia.

Quæres 3. *Quid requiritur, ut censura ab homine sit valida?*

Resp. Requiritur 1. Jurisdictio in ferente. 2. Culpa mortalis in subjecto. 3. Ut præcesserit una saltem monitio; quæ absolute spectat ordinem substantialem Judicii.

Quæres 4. *Quid requiratur, ut censura sit justa?*

Resp. Requiritur, ut accidentalis ordo judicii observetur, juxta quem, 1. Debet præcedere trina monitio. 2. Sententia debet ferri scripto. 3. Denuntiatio illius qui censuram contraxit, debet fieri publice in Ecclesia, vel ad valvas Ecclesiæ affigi, juxta morem receptum cujusque Diœcesis.

Quæres 5. *Quinam absolvere possint a censura?*

Resp. 1. Quilibet Sacerdos potest absolvere, 1. a censuris non reservatis; 2. ab omnibus reservatis, in articulo mortis.

Resp. 2. A censura ab homine, per sententiam particularem lata, nullus potest absolvere, nisi qui eam tulit; vel S. Pontifex, vel etiam Metropolitanus, sed jure duntaxat visitationis, aut appellationis.

Resp. 3. A censura a jure, vel per statutum lata, quam sibi Legislator reservavit, nemo potest absolvere, nisi qui eam tulit, vel ejus superior, vel ab ipso delegatus . . . Porro Episcopi, velut Papæ delegati, possunt absolvere ab omnibus censuris Papæ reservatis, 1. Quando casus sunt occulti, nec ad forum contentiosum deducti. 2. Quando rei sunt impuberes, senes, debiles: vel quando non sunt sui juris, ut mulieres, filii familias; vel quando, ob legitimum impedimentum, non possunt recurrere ad Papam . . . Sic tamen absoluti, cessante impedimento, tenentur, sub pœna reincidentiæ, se sistere Papæ, vel ejus Legato, ut mandata ejus suscipiant, c. Mulieres, & c. de cætero, *de sent. excomm.*

Quæres 6. *Quomodo dividatur censura?*

Resp. Dividitur 1. In eam, quæ est a jure, 2. & eam, quæ est ab homine; & utraque vel est latæ sententiæ, vel ferendæ.

Censura *a jure* est ea, *quæ per Canones, seu statutum perpetuum fertur generaliter in omnes subditos* . . . . Censura *ab homine* est ea, *quæ per sententiam Judicis, aut præceptum transitorium, fertur propter factum particulare, vel in personas particulares.*

Censura *latæ sententiæ* est ea, *quæ incurritur ipso criminis admissione, absque ulla ulteriori Judicis sententia* . . . . Censura *ferendæ sententiæ* est ea, *quæ non contrahitur, nisi accedente Judicis sententia*, unde vocatur *comminatoria*. Porro, in dubio utrum sit latæ, vel ferendæ sententiæ, censenda est ferendæ; quia, *in pœnis benignior est interpretatio facienda*, ait *Reg.* 49. *jur. in* 6.

Quæres 7. *Quotuplex sit censura?*

Resp. Est triplex, nempe excommunicatio, suspensio,

sio, & interdictum: ita statuitur, *cap.* quærenti, *de verbor. signif.*

De Excommunicatione.

Quæres 1. *Quotuplex sit excommunicatio?*

Resp. Duplex, nempe, *major*, qua quis privatur omnibus Ecclesiæ bonis communibus, & *minor*, qua quis privatur participatione Sacramentorum, & electione passiva ad dignitates & beneficia Ecclesiastica. Hæc solam contrahitur propter illicitam cum excommunicato non tolerato conversationem.

Quæres 2. *Quinam excommunicati sint vitandi?*

Resp. Post Bullam Martini V. *Ad vitanda*, ii solum sunt vitandi, qui per sententiam Judicis Ecclesiastici nominatim sunt excommunicati; ac specialiter & publice denuntiati. 2. Notorius Clerici percussor: verum in Gallia nulla admittitur notorietas facti, unde percussor Clerici non est vitandus, donec per sententiam Judicis sit declaratus.

Quæres 3. *Quot sint effectus excommunicationis majoris?*

Resp. Sunt septem.

1. Est privatio communium Ecclesiæ suffragiorum, etiamsi excommunicatus Deo per contritionem sit reconciliatus.

2. Est privatio administrationis & receptionis Sacramentorum.

3. Est privatio facultatis audiendi Missam, & officiis publicis assistendi.

4. Est inhabilitas ad dignitates & beneficia Ecclesiastica acquirenda.

5. Est privatio exercitii liciti omnis jurisdictionis spiritualis: imo & exercitii validi, si sit nominatim denuntiatus, nec toleratus, ut refert Glossa, *in c.* Ad probandum, *de sent. & re judicata.* Hinc licet excommunicatus non toleratus possit valide consecrare, quia consecratio est actus Ordinis, non potest tamen valide absolvere, quia absolutio est actus jurisdictionis.

6. Est privatio omnis communicationis cum fidelibus; unde distinctio tolerati a non tolerato, non est in favorem excommunicati, sed in favorem fidelium, qui non peccant communicando cum excommunicato tolerato, licet peccet excommunicatus toleratus communicando cum fidelibus.

7. Est privatio sepulturæ Ecclesiasticæ, si excommunicatus non sit toleratus: si tamen ante mortem signa pœnitentiæ dederit, debet absolvi, & Ecclesiastica sepultura donari.

Quæres 4. *Quot sint actus, in quibus fideles tenentur vitare excommunicatos non toleratos?*

Resp. Sunt quinque, versu sequenti expressi:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Os, significat omnem allocutionem, sive verbo, sive scripto. *Orare*, significat omnem in orationibus communicationem, tam intra, quam extra Ecclesiam. *Vale*, significat salutationem honorificam, sive verbo, sive nutu, sive facto. *Communio*, significat omnem societatem, sive in habitatione, sive in contractibus. *Mensa*, significat omnem in cibo & potu participationem.

Quæres 5. *In quibus casibus jura permittunt communicare cum excommunicato vitando?*

Resp. Sunt quinque, hoc versu comprehensi:

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Per *utile*, intelligitur utilitas spiritualis, vel corporalis, tum nostra, tum excommunicati. Per *lex*, intelligitur matrimonium. Per *humile*, intelligitur officium subjectionis, quam debent filii parentibus, famuli dominis. Per *res ignorata*, intelligitur ignorantia juris & facti, modo non sit crassa & affectata. Per *necesse*, intelligitur necessitas vel spiritualis, vel corporalis, tum nostra, tum excommunicati.

Quæres 6. *Quam pœnam incurrant, qui communicant cum excommunicatis non toleratis?*

Resp. Incurrunt excommunicationem minorem: imo incurrunt majorem, 1. Cum communicant in crimine criminoso. 2. Cum excommunicatum in loco sacro sepeliunt. 3. Cum eum admittunt ad divina officia, vel coram illo scienter Missam celebrant.

Quæres 7. *Quinam sint effectus excommunicationis minoris?*

Resp. Sunt duo: 1. est privatio receptionis Sacramentorum, non vero administrationis. 2. Privatio electionis passivæ ad dignitates & beneficia Ecclesiastica: potest ergo eligere, sed non eligi.

Quæres 8. *Quid sit monitorium?*

Resp. Definitur „ mandatum Judicis Ecclesiastici, quo, sub pœna excommunicationis post trinam monitionem incurrendæ, jubet revelari authores criminis reipublicæ perniciosi, vel gravioris damni proximo illati ".

Quæres 9. *Quinam excusentur ab obligatione revelandi?*

Resp. Excusantur 1. infantes. 2. Ii qui non sunt subditi Prælato, qui Monitorium decernit. 3. Qui ex revelatione cum fundamento timent grave damnum vel sui, vel familiæ. 4. Consanguinei usque ad 4. gradum inclusive, & affines usque ad 2. 5. Ii quibus delictum revelatum est capiendi consilii causa. 6. Fidus amicus. 7. Clerici, dum illorum revelatione aliquis extremo supplicio plecti posset, exceptis causis læsæ majestatis, hæresis, &c. tamen in Gallia Clericis in causa sanguinis, licite & absque periculo irregularitatis, ferunt testimonium. 8. Is qui certo novit detentorem, justo titulo rem possidere. 9. Reus & complices, qui nec seipsos, nec socios criminis tradere tenentur. 10. Famuli rei, si a Judice non interrogentur, qui tamen tenentur revelare, si a Judice interrogentur.

De Suspensione.

Quæres 1. *Quid sit suspensio?*

Resp. Est „ censura, qua Clericus privatur usu officii ecclesiastici, vel beneficii, vel utriusque simul ". Ergo solus Clericus potest esse subjectum suspensionis.

Quæres 2. *Quotuplex sit suspensio?*

Resp. Duplex, nempe totalis, & partialis. Suspensio *totalis* est ea, qua Clericus privatur usu ecclesiastici officii, & beneficii simul.

Sus-

Suspensio *partialis*, est ea, qua Clericus privatur usu, vel Ordinis tantum, vel jurisdictionis tantum, vel officii tantum, ad quod pertinet potestas Ordinis & jurisdictionis; aut uno beneficii tantum. Verum hæc ultima suspensio locum non habet in Gallia, ubi Clericus, quamdiu non est depositus, nec spoliatus beneficii titulo, non potest, sine abusu, privari fructibus beneficii per Judicem ecclesiasticum.

Quæres 3. *Quinam sint effectus suspensionis?*

Resp. Suspensus *ab Ordine*, exercendo functiones Ordinis, fit irregularis. 2. Suspensus *ab officio*, est inhabilis ad acquirenda beneficia.

De Interdicto.

Quæres 1. *Quid sit interdictum?*

Resp. Definitur: „ Censura privans hominem, vel locum, vel utrumque simul, publica divinorum officiorum celebratione, aliquorum Sacramentorum administratione, & usu ecclesiasticæ sepulturæ ".

Ergo triplex est interdictum, *personale*, quo quibusdam personis ubique prohibetur divinorum officiorum auditio, aliquorum Sacramentorum participatio, ac sepultura ecclesiastica. *Locale*, quo prohibetur, ne in aliquo loco celebrentur officia divina, administrentur aliqua Sacramenta, neve quisquam in eo sepeliatur. *Mixtum*, quod conflatur ex locali & personali, omnesque illorum producit effectus.

Ergo non privat administratione omnium Sacramentorum, sed quatuor tantum, scilicet Eucharistiæ respectu sanorum; Extremæ Unctionis, Ordinis, & Matrimonii, *ex c.* alma, *de sentent. excom. in 6.*

Quæres 2. *Quas pœnas incurrant qui violant interdictum?*

Resp. 1. Clerici, si exerceant actum proprium Ordinis, fiunt irregulares: si sepeliant in loco interdicto, incurrunt excommunicationem Episcopo reservatam. 2. Laici incurrunt excommunicationem Papæ reservatam. 3. Regulares, qui non servant interdictum locale generale, quando servatur ab Ecclesia matrice loci in quo habitant, excommunicationem ipso facto incurrunt, *Conc. Trid. sess. 25. cap. 12. de reform.*

Cætera quæ pertinent ad interdictum, vide *Tom. 2. art. 4. de interdicto.*

De cessatione a divinis, depositione, &c.

Quæres 1. *Quid sit cessatio a divinis?*

Resp. Est „ prohibitio celebrandorum officiorum divinorum, administrandorum aliquorum Sacramentorum, & ecclesiasticæ sepulturæ ab homine vel a Jure facta ob justam causam, " v. g. ob pollutionem Ecclesiæ . . . . ex hoc patet quod producat eosdem effectus ac interdictum; ejus tamen violatio non inducit irregularitatem, quia non est censura, sed regulares eam violantes incurrunt ipso facto excommunicationem. *Clem.* 1. *de sentent. excommunicat.*

Quæres 2. *Quid sit depositio?*

Resp. Est pœna ecclesiastica, qua Clericus in perpetuum privatur omni beneficio & officio Clericali, retento solo privilegio Canonis & fori.

Quæres 3. *Quid sit degradatio?*

Resp. Est pœna ecclesiastica, qua Clericus in perpetuum & solemniter privatur, non solum omni officio & beneficio Clericali, sed etiam privilegio Canonis & fori, retento solo charactere, *c.* degradatio, *de pœnis, in 6.*

DISSERTATIO VIII.

De Matrimonio.

Agemus 1. De sponsalibus. 2. De existentia & essentia Matrimonii. 3. De ministro & consensu requisito. 4. De ejus bonis & proprietatibus. 5. De ejus impedimentis. 6. De dispensatione ab ejus impedimentis.

§. I. *De sponsalibus.*

Quæres 1. *Quid sint sponsalia?*

Resp. Definitur: *Futuri Matrimonii promissio*, quæ debet esse 1. *Libera*, id est, sine coactione, & metu gravi injuste incusso, quo Matrimonium redditur nullum, ac proinde sponsalia, quæ naturam Matrimonii sequuntur. 2. *Mutua, & acceptata*, quia est contractus onerosus. 3. *Vera*, non ficta. 4. *Facta inter personas legitimas*, id est, habiles ad contrahendum suo tempore Matrimonium.

Quæres 2. *Quot effectus producant sponsalia?*

Resp. Duos: 1. Est impedimentum publicæ honestatis, quod ex eis oritur. 2. Est gravis obligatio contrahendi Matrimonii tempore præfinito, nisi adsit justa causa differendi.

Quæres 3. *Quot modis sponsalia, etiam Juramento firmata, dissolvi possint?*

Resp. Dissolvuntur 1. Mutuo & libero sponsi & sponsæ consensu. 2. Per susceptionem sacrorum Ordinum. 3. Per ingressum religionis, saltem quoad partem in sæculo manentem. 4. Per subsequens Matrimonium cum altero contractum. 5. Per supervenientis impedimentum affinitatis. 6. Per subsequentem unius fornicationem. 7. Per notabilem mutationem supervenientem; talis est notabilis difformitas, infirmitas, morbus contagiosus, hæresis, graves inter sponsos, vel inter utramque familiam inimicitiæ. 8. Per diuturnam absentiam unius partis sine consensu alterius. 9. Per reclamationem, si ante pubertatis annos sponsalia contraxerint.

Quæres 4. *An proclamatio bannorum sit necessaria?*

Resp. Est necessaria, necessitate præcepti Ecclesiæ in Conc. Later. IV. & Trid. intimati: non autem est necessaria ad valorem Sacramenti.

Quæres 5. *Quinam teneantur revelare impedimentum?*

Resp. Omnis qui illud extra confessionem novit, etiamsi illud sub juramento promisisset occultare, quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis.

Quæres 6. *Ad quos pertineat facultas dispensandi a proclamationibus?*

Resp. Ad Episcopum, qui ex Trid. non debet dispensare sine causa, cujus tamen judicium Episcopi *prudentiæ & Judicio* remittit.

§. II.

§. II. *De existentia & essentia matrimonii.*

Quæres 1. *Quomodo dividitur Matrimonium?*
Resp. Dividitur in legitimum, ratum, & consummatum.

Legitimum est illud quod inter personas a lege non prohibitas contrahitur. Tale est Matrimonium non baptizatorum.

Ratum est illud quod a solis fidelibus contrahitur, estque in ipsis Sacramentum, ratione cujus fit ratum, id est, indissolubile.

Consummatum est illud, quod, accedente copula carnali, extrinsece completur.

Quæres 2. *Quid sit Matrimonium?*
Resp. 1. Matrimonium, sumptum pro contractu, definitur: „ Contractus quo vir & fœmina sibi invicem legitime tradunt & accipiunt corporum suorum dominium perpetuum ad actum conjugalem “. Cui definitioni si addideris has voces: „ Elevatus a Christo ad gratiam significandam & conferendam, “ habebis definitionem Matrimonii ut est Sacramentum.

Resp. 2. Matrimonium, sumptum pro vinculo ex contractu habitualiter permanente, definitur: *Viri ac mulieris conjunctio maritalis inter personas legitimas, individuam,* (id est, perpetuam) *vitæ consuetudinem retinens*: cui in nova lege addi debet: *Significativa & collativa* gratiæ. Ergo non potest solvi mutuo partium consensu.

Quæres 3. *Utrum Matrimonium, in nova lege, sit proprie dictum Sacramentum?*
Resp. *affirm.* Ita enim definivit Conc. Trid. *sess.* 24. *can.* 1. his verbis: „ Si quis dixerit Matrimonium non esse vere unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum . . . . nec gratiam conferre, anathema sit “.

Prob. 1. Ex Script. Ephes. 5. „ Propter hoc, *inquit Apost.* relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia “.

Prob. 2. Ex tradit. *In nostratum quippe nuptiis,* ait D. Aug. lib. de bono conjugii, cap. 18. *plus valet sanctitas Sacramenti, quam fœcunditas uteri.*

Prob. 3. *Ratione.* Quia Matrimonium habet omnia ad Sacramentum proprie dictum requisita: nam 1. Est signum sensibile, nempe conjunctio maritalis, quæ significat unionem Christi cum Ecclesia. 2. Est productivum gratiæ sanctificantis, ut ex Ephes. 5. asserit Conc. Trid. 3. Est a Christo institutum dicente, Matth. 19. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* 4. Est constans & perpetuum in Ecclesia, ut constat ex usu Ecclesiæ nunquam interrupto.

Quæres 4. *Utrum Matrimonii usus sit licitus & honestus?*
Resp. *affirm.* Nam Apost. Hebr. 13. ait: *Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus*: imo 1. Cor. 7. præcipit, ut *uxori vir debitum reddat, & uxor viro*; & infra addit eum bene facere, *qui matrimonio jungit virginem suam.*

Objicies: Actum conjugii nonnisi ex indulgentia concedit Apostolus, 1. *Cor.* 7. ergo.
Resp. *dist. ant.* Tamquam minus bonum comparate ad virginitatem, *conc.* tamquam malum, *nego.* Alias nullo modo illum concessisset Apostolus.

Inst. Actus conjugalis pudet conjuges; ergo.
Resp. *dist. ant.* Actus conjugalis pudet conjuges ratione inordinatorum concupiscentiæ motuum qui semper illum comitantur; *conc.* ratione sui, *nego.* Unde in statu innocentiæ non ipsos puduisset.

Quæres 5. *Quare Matrimonium dicatur magnum Sacramentum?*
Resp. Dicitur propter triplicem significationem 1. Unionis Dei cum anima. 2. Christi cum Ecclesia. 3. Verbi divini cum humanitate.

Quæres 6. *Quænam sit materia Sacramenti Matrimonii?*
Resp. Materia *remota* sunt contrahentium corpora; proxima vero est corporum traditio ad actum conjugalem: nam sunt materia contractus; atqui Christus circa contractum nihil immutavit, nisi quod eum ad rationem Sacramenti elevaverit; ergo.

Quæres 7. *Quænam sit forma Matrimonii?*
Resp. Est mutuus contrahentium consensus, verbis, aut nutibus expressus: quia determinat corporum traditionem ad esse firmum & ratum contractum.

§. III. *De ministro Matrimonii, & consensu ad eum requisito.*

Quæres 1. *Quinam sit minister Matrimonii?*
Resp. Sunt ipsi contrahentes: constat 1. ex Concilio Flor. dicente: *Septimum est Sacramentum Matrimonii . . . causa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* 2. Ex Conc. Trid. definiente: *Clandestina Matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse Matrimonia, quandiu Ecclesia ea irrita non fecit.* Atqui Matrimonium non est ratum nisi quatenus est Sacramentum, ut definivit Innoc. III. cap. *Quanto*, de divortiis: „ Etsi Matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum; inter fideles autem verum & ratum existit “.

3. Sacramentum Matrimonii est essentialiter contractus; sed in omni contractu contrahentes sunt ministri. 4. Constat ad validitatem Sacramenti sufficere præsentiam Parochi, etiam dissentientis & contradicentis; ergo.

Objicies 1. Ex Conc. Trid. Sacerdos conjungit contrahentes, dicens: *Ego vos in Matrimonium conjungo*; ergo.
Resp. *dist.* Conjungit approbative, *conc.* efficienter, *nego.* Certum est enim quod aliis verbis uti posset, ad suam approbationem manifestandam. *Vel aliis utatur verbis*, ait Conc. Trid., quæ verba exponentes Cardinales Conc. Tridentini interpretes, dicunt: „ Etsi Parochus nihil dicat, constat tamen Matrimonium, modo partes contrahant & Parochus sit præsens, & intelligat quod agitur, licet dissentiat & contradicat “.

Objicies 2. Conc. Mediolanense V. ait: „ Cum Sacramenta quinque tantum, scilicet, Baptismum . . . Matrimonium . . . administrare possit “. Ergo Parochus est minister Matrimonii.
Resp. *dist. conseq.* Est minister improprie, *conc.* proprie, *nego.* Ministerium ergo Sacerdotis importat puram solemnitatem Matrimonii in facie Ecclesiæ, quæ ex decreto Trident. est conditio necessaria ut valeat Sacramentum.

Inst.

Inst. In Sacerdotali Romano legitur: *Sacerdos proferat verba, quæ sunt forma hujus Sacramenti cum consensu utriusque*. Ergo.

Resp. *dist. ant.* Sunt forma Sacramenti integraliter sumpti, *conc.* essentialiter sumpti, *nego*. Forma igitur Sacramenti Matrimonii integraliter sumpti, constat tum ex utriusque contrahentis consensu ejus essentiam constituente, tum ex Sacerdotis verbis ad ejus solemnitatem pertinentibus.

Quæres 2. *Quodnam debeat esse consensus matrimonialis objectum?*

Resp. Debet esse mutua & irrevocabilis in corpora potestas, quam necessario & essentialiter debent intendere contrahentes, eum is ad materiam Matrimonii substantialem spectet: sed non requiritur ut intendatur usus Matrimonii, seu copula carnalis: nam Matrimonium B. M. Virginis cum S. Josepho fuit verum; atqui tamen neuter consensit in copulam, imo se per votum obligaverunt ad abstinendum ab ea; ergo, &c. Ratio est, quia usus rei, de qua contrahitur, non pertinet ad essentiam contractus, sed est quid illam consequens.

Objicies: Essentiale est Matrimonio, ut ad generationem ordinetur; atqui Matrimonium, in quo excluditur copula, non ordinatur ad generationem; ergo.

Resp. *dist. maj.* Ut ordinetur radicaliter, remote, & implicite, *conc.* proxime, actualiter, & explicite, *nego*. Porro Matrimonium, in quo per votum castitatis excluditur copula, ordinatur radicaliter, & remote ad generationem, quatenus confert veram potestatem ad illam, licet, propter votum emissum, hæc potestas non sit libera, expedita, & proxima.

Quæres 3. *Qualis debeat esse consensus matrimonialis?*

Resp. Debet esse 1. *Verus, mutuus, & aliquo signo externo expressus*. Id enim exigit natura contractus onerosi. 2. *Debet esse de præsenti*, per quod differt a sponsalibus de futuro. 3. *Consensus utriusque debet esse simul moraliter*, alias non esset mutuus duorum in idem consensus. 4. *Debet esse omnino liber*, ita ut sit immunis a metu gravi, injuste, a causa libera, ad hoc incusso, ut diximus in tractatu de contractibus.

Quæres 4. *Utrum ad valorem Matrimonii filiorum familias, requiratur consensus parentum?*

Resp. Licet requiratur ut Matrimonium sit licitum, tamen non requiritur ut valeat, nam Conc. Trident. sess. 24. cap. 1. de ref. *Eos anathemate damnat, qui falso affirmant matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse*. Ratio est, quia omnis homo, sufficienti ratione & legitima ætate præditus, plenum atque integrum habet dominium in corpus suum independenter a parentibus.

Objicies: Juribus regni Galliæ, Matrimonia sine consensu parentum contracta, declarantur irrita, ut constat ex edicto Henrici III. in comitiis Blesensibus, *art.* 40. & 41. ergo.

Resp. *dist. ant.* Declarantur irrita quoad effectus civiles, *conc.* quoad effectus sacramentales, *nego*, nam in ipsos non habet jus potestas civilis. Præterea hæc clausula edicti Blesensis: *Invalide contractum*, spectat duntaxat Matrimonium, aut clandestine, aut in raptu contractum, quæ sunt duo impedimenta dirimentia; id patet tum ex attenta lectione articuli Blesensis, tum ex Henrico IV. qui dictam clausulam interpretatur de Matrimoniis clandestinis: *Quæ*, inquit, *coram Ecclesia cum forma & solemnitate requisita, celebrata non fuerint; quandoquidem pœna hæc per Concilia indicta est ac decreta*. Atqui certum est pœnam nullitatis non decerni a Conciliis in Matrimonia, quibus tantum deest consensus parentum; ergo.

Inst. Ludovicus XIII. in art. 39. edicti, quod an. 1629. emisit circa Matrimonia, sic jubet: „Statutum Blesense de Matrimoniis clandestinis adamussim servabitur, & illi addendo, volumus omnia Matrimonia, contra dicti statuti tenorem contracta, declarari invalide contracta; obligabunturque judices Ecclesiastici causas matrimoniales huic articulo dijudicare;“ ergo &c.

Resp. *dist. ant.* Rex Christianissimus vult illa Matrimonia *declarare invalide contracta*, quoad effectus civiles, *conc.* quoad effectus sacramentales, *nego*. Nam cum Clerus Gallicanus Regem rogasset ut edictum suum vellet interpretari: „ad duarum difficultatum elucidationem: 1. Est, ut non aliter intelligantur hæ voces, valide aut invalide contractum Matrimonium, quam per relationem ad contractum civilem, & nullatenus ad contractum spiritualem Sacramenti; *Respondit Rex*. Commonitio Cleri Gallicani, quod spectat ad priorem difficultatem, sic resoluta fuit: Valide aut invalide contracta Matrimonia non esse aliter explicanda, quam per solam relationem ad contractum civilem per Laicos Judices.“ Quæ explicatio tollit omnem difficultatem.

§. IV. *De bonis & proprietatibus Matrimonii*.

Quæres 1. *Quot sint bona Matrimonii?*

Resp. Tria, nempe *fides*, per quam intelligitur unitas & indissolubilitas matrimonii; *proles*, per quam intelligitur prolis susceptio & educatio ad cultum Dei; & *Sacramentum*, per quod significatur tum gratia sanctificans secunda, tum gratia sacramentalis.

Quæres 2. *Quot sint proprietates Matrimonii?*

Resp. Sunt tres. 1. Est *unitas*, id est, unius cum una conjunctio, cui opponitur poligamia. 2. Est *indissolubilitas*. 3. Est *castitas* conjugalis.

Quæres 3. *Quotuplex sit poligamia?*

Resp. Duplex, nempe *successiva*, quæ *bigamia* dicitur, estque ulterius connubium post mortem compartis; & *simultanea*, quæ proprie dicitur *poligamia*, estque connubium unius viri cum pluribus simul uxoribus, vel unius uxoris cum pluribus simul viris.

Quæres 4. *Utrum bigamia sit licita?*

Resp. *affirm.* Ita definivit Ecclesia contra Montanistas & Novatianos: nam Apost. 1. *Cor.* 7. ait: *Mulier alligata est legi* (Matrimonii) *quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino*. Unde Conc. Florent. ait: *Declaramus non solum secundas, sed tertias, & quartas, atque ulteriores nuptias .... licite contrahi posse*.

Quæres 5. *Utrum poligamia simultanea ex parte mulieris, sit jure naturali prohibita?*

Resp. *affirm.* Nam adversatur primario fini Matrimonii, nempe prolis generationi, & educationi; unde nunquam fuit, nec potuit esse in usu.

Quæres 6. *Utrum poligamia simultanea ex parte viri, sit contra jus naturale?*

Resp. Est contra jus naturale variabile; sic enim habetur Gen. 2. *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Atqui in poligamia simultanea, non duo, sed plures essent in carne una; ergo.

Objicies: Jacob, David, & alii Patriarchæ plures habuerunt simul uxores; ergo, plures habere uxores, non est contra jus naturale.

Resp. *dist. ant.* Habuerunt ex Dei dispensatione, *conc.* aliter, *nego*. Ergo non est contra jus naturale invariabile, *conc.* variabile, *nego*. Itaque jus naturale est invariabile quoad prima principia, ac primarium naturæ finem, in quibus nulla potest esse dispensatio; sed variabile est quoad conclusiones & secundarios naturæ fines: porro quod homo non possit habere simul plures uxores, pertinet ad secundarium naturæ finem, a quo Deus potest dispensare, & de facto dispensavit cum veteribus Patriarchis.

Quæres 7. *Utrum Christus, in lege nova dispensationem veteribus Patriarchis datam revocaverit?*

Resp. Revocavit, atque Matrimonium cum pluribus simul uxoribus illicitum ac irritum fecit, Matth. 19. „ Qui fecit hominem ab initio, masculum & fæminam fecit eos, propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. " Unde Christus licentiam, antiquis Patriarchis concessam, aperte revocat, & Matrimonium ad primævam institutionem reducit: *Non, enim, dixit tres, vel plures, sed duo: nec dixit, adhærebit uxoribus, sed uxori*, ait Innoc. III. *cap.* 8. *de divortiis*.

Quæres 8. *Quotuplex sit dissolutio Matrimonii?*

Resp. Duplex, nempe *dissolutio quoad vinculum*, qua conjuges ita priori libertati restituuntur, ut alias possint inire nuptias. Et *divortium*, quod est separatio quoad thorum, & cohabitationem, salvo Matrimonii vinculo.

Quæres 9. *Utrum Matrimonium jure divino sit indissolubile quoad vinculum?*

Resp. Est, ut definivit Conc. Trid. *sess.* 24. his verbis: „ Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens divini Spiritus instinctu pronuntiavit &c. " Quam indissolubilitatem Christus confirmans, *Matth.* 1. ait: *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Et Apost. 1. *Cor.* 7. dicit: „ Iis qui Matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. "

Hinc 1. Matrimonii vinculum non potest dissolvi per adulterium, ut definivit Conc. Trid. can. 7. „ Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit, & docet, juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam propter adulterium alterius conjugum, Matrimonii vinculum non posse dissolvi; & utrum que, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero conjuge vivente, aliud Matrimonium contrahere; mœcharique eum, qui dimissa adultera, aliam duxerit, & eam, quæ, dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit. " Quæ definitio fundatur in Script. *Marci* 1. ubi, generaliter & absque exceptione dicitur: „ Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam; & *Luc.* 16. Omnis qui dimittit uxorem suam, & aliam ducit, mœchatur; & qui dimissam a viro ducit, mœchatur. "

Objicies: Matth. 19. dicitur: *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur; & qui dimissam duxerit, mœchatur;* ergo vinculum Matrimonii dirimi potest propter adulterium.

Resp. *nego conseq.* Illa enim exceptio referenda est ad, *dimiserit*, non ad, *aliam duxerit;* sensus ergo est, *Quicumque dimiserit uxorem suam*, quoad thorum, & habitationem, *nisi ob fornicationem, & aliam duxerit*, quamcumque ob causam, *mœchatur*.

Hinc 2. Probabilius videtur, quod Papa non possit dispensare a vinculo Matrimonii rati, ut definivit Alex. III. in Appendice Conc. III. Lateranens. parte 6. insuper asserens, aliquos Pontifices, qui dicuntur dispensasse in Matrimonio, locutos fuisse de Matrimonio per verba de futuro, id est, de sponsalibus: alios vero de dissolutione quoad thorum & cohabitationem.

Quæres 10. *Utrum Matrimonium Christianorum indissolubile sit jure naturæ quoad vinculum?*

Resp. 1. Si solummodo sit ratum, non est jure naturæ indissolubile: nam omnes contractus, quantumvis rati, si spectetur solum jus naturæ, ex utriusque contrahentis consensu sunt dissolubiles, modo nullum inde contra naturam sequatur inconveniens; atqui ex dissolutione Matrimonii rati, nullum sequitur contra naturam inconveniens, neque ex parte generationis, neque ex parte prolis educandæ, ut constat; ergo, &c.

Resp. 2. Si Matrimonium sit consummatum, jure naturali est indissolubile quoad vinculum; quia ejus dissolutio adversatur fini primario Matrimonii, nempe, debitæ prolis generationi, ejusque rectæ educationi, quæ exigunt firmum ac perpetuum conjugum nexum.

Objicies: Ex infra dicendis, Matrimonium, etiam consummatum, potest dissolvi a Deo; ergo non est indissolubile.

Resp. *dist. conseq.* Non est indissolubile, per exclusionem authoritatis divinæ, *conc.* per exclusionem authoritatis hominis, *nego*. Deus itaque, pro suo supremo in res omnes dominio, Matrimonii etiam consummati vinculum dissolvere potest, auferendo utrique conjugi dominium, quod habet in corpus alterius, & sua providentia impediendo incommoda inde sequi nata, aut suppeditando media ad illa vitanda.

Inst. Jus naturale est immutabile; ergo.

Resp. *dist. ant.* Est immutabile quantum ad universalia principia, & ea quæ habent inseparabilem malitiam, *conc.* quantum ad principia temporiora, & ea quæ aliqua circumstantia cohonestari possunt, *nego*. Porro talis est solubilitas vinculi conjugalis.

Quæres 11. *Utrum Matrimonium ab infidelibus contractum, dirimatur per unius partis conversionem ad fidem?*

Resp. Non dirimitur, si pars infidelis consentit habitare pacifice cum parte fideli; sed si pars infidelis

fidelis discedat, vel nolit habitare pacifice cum parte fideli, dirimitur, etiamsi fuerit consummatum, ut tradit Apost. 1. Cor. 7. *Nam cæteris ego dico, non Dominus, si quis frater* (id est, ad fidem conversus) *uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo* (pacifice), *non dimittat illam*... *Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater, aut soror in hujusmodi*. Ergo Deus in casu proposito dissolvit prius Matrimonium in gratiam christianæ Religionis.

Quæres 12. *Utrum in lege veteri Matrimonium dirimeretur per libellum repudii?*

Resp. Probabilius est quod dirimebatur, Deo dispensante propter duritiam cordis Judæorum, ne graviora mala orirentur, nempe uxoricidia: nam lex repudii, *Deut.* 24. veram licentiam concedebat, tum marito dimittendi uxorem, cum uxori dimissæ nubendi alteri viro; lex autem prohibebat, ne repudiata, post mortem secundi mariti, posset unquam recipi a priori marito, quod alias optimum & valde optandum fuisset.

Objicies: Deut. 24. uxor repudiata dicitur polluta & abominabilis: „ Non poterit prior maritus accipere eam in uxorem, quia polluta est, & abominabilis facta est coram Domino." Ergo secundæ nuptiæ, a repudiata initæ, erant peccaminosæ & nullæ.

Resp. *nego conseq.* Non enim dicitur *polluta & abominabilis* absolute, sed relate ad repudiantem, ad quem reditus uxoris abominabilis est, & omnino vetitus a Deo; quia hic orbicularis nuptiarum regressus speciem præsefert adulterini concubitus, videturque fucatum tantum fuisse repudium, quasi non sincere repudiata fuisset uxor, sed alteri ad tempus commodata, quod abominabile est, ut fert textus hebræus.

Quæres 13. *Utrum Matrimonii vinculum dirimatur per solemnem unius conjugis professionem in Religione a S. Sede approbata?*

Resp. Si sit consummatum, non dirimitur; si vero sit solummodo ratum, jure divino dirimitur, ita ut liceat alteri ad alias nuptias convolare; sic enim definit Conc. Trid. *sess.* 24. *can.* 6. Nulla alia potest assignari ratio a priori, quam voluntas Christi nobis ex traditione perpetua revelata.

Objicies: Fidelitas in promissis obligat Jure naturæ, atqui conjuges sibi promiserunt mutuam & individuam vitæ societatem in Matrimonio; ergo.

Resp. *dist. maj.* Fidelitas in promissis absolutis, *conc.* conditionatis, *nego*. Contractus autem Matrimonii fit cum hac retentione implicita & virtuali, ut nempe liceat ante consummationem Religionem ingredi & profiteri.

Quæres 14. *Utrum divortium sit licitum?*

Resp. Est licitum, si fiat legitima autoritate, ita definivit Conc. Trid. sess. 24. can. 8. „ Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum, seu, quoad habitationem ad certum, incertumve tempus fieri posse decernit, anathema sit."

Quæres 15. *Quas ob causas licitum sit divortium?*

Resp. Licitum est, 1. ob culpabile alterius conjugis adulterium moraliter certum; id enim permittit Christus, Matth. 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur*.

2. Ob crimen vergens in damnum spirituale alterius conjugis, quale est periculum subversionis rei a fide, vel a bonis moribus: imo tunc teneretur ad divortium dicente Christo, Matth. 18. *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te*.

3. Ob periculum gravis damni corporalis comparatis, quale reperitur, cum alter conjux laborat morbo contagioso, est amens, furiosus, &c. quia Matrimonium non tollit jus naturale vitandi corporale periculum.

Objicies: Christus solius fornicationis meminit; ergo unica est causa divortii.

Resp. *nego conseq.* Christus enim non exclusit alias causas, sed solius fornicationis meminit, 1. quia sola fornicatio opponitur fidei conjugali, quia Christus loquitur de divortio per libellum repudii, quod erat perpetuum; atqui sola fornicatio est causa divortii perpetui; ergo.

Quæres 16. *Quid juris habeat innocens post factum divortium?*

Resp. Si divortium sit perpetuum, pars innocens potest mutare statum per susceptionem Ordinum, vel professionem religiosam, quia adulter amisit jus in corpus comparsis innocentis, sed non vicissim. Si vero divortium non sit perpetuum, pars innocens non potest mutare statum, quia nocens emendatus potest, authoritate Judicis, repetere suam compartem.

§. V. *De impedimentis Matrimonii.*

Quæres 1. *Quotuplicis generis sint impedimenta Matrimonii?*

Resp. Duplicis, alia sunt *impedientia* tantum, quæ Matrimonium reddunt tantummodo illicitum. Alia dirimentia, quæ matrimonium attentatum reddunt nullum & irritum.

Quæres 2. *Quot sint impedimenta impedientia?*

Resp. Jure novo sunt tantum quatuor, versu sequenti comprehensa:

Ecclesia vetitum, tempus, sponsalia, votum.

1. Per *Ecclesia vetitum*: intelligitur prohibitio a Parocho facta nupturientibus, ne contrahant Matrimonium ob aliquam causam temporalem, v. g. donec inquiratur, an impedimentum, quod objicitur, revera existat.

2. Per *tempus*, intelligitur tempus quo interdicuntur nuptiæ, nimirum *ab Adventu usque in diem Epiphaniæ, & a Feria quarta Cinerum usque in octavam Paschatis inclusive*. Trid. c. 10. de ref.

3. Per *sponsalia*, intelliguntur sponsalia cum alio prius contracta, & nondum dissoluta.

4. Per *votum*, intelligitur votum simplex castitatis, vel religionis ingrediendæ, vel suscipiendi ordinem sacrum, vel nunquam nubendi, ne fides Deo data violetur.

Quæres 3. *Quot sint impedimenta dirimentia?*

Resp. Sunt quindecim, his versibus expressa:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Amens, affinis, si clandestinus, & impos,
Si mulier sit rapta, loco non reddita tuto,
Hæc facienda vetant connubia, facta retractant.

Error, conditio, votum.

Quæres 1. *Quid sit impedimentum erroris?*

Resp. Est: „ inhabilitas ad contrahendum Matrimonium, orta ex errore circa personam, vel circa qualitatem redundantem in personam. “ Dirimit Matrimonium jure naturali, quia omnino tollit consensum.

Dicitur 1. *Orta ex errore circa personam*; ut si supponatur Lia pro Rachele. 2. *Vel circa qualitatem redundantem in personam*; ut si supponatur secundo genita pro primo genita, quam contrahere petierat; hæc enim qualitas redundat in personam, quia illam determinat & distinguit a quavis alia persona.

Ergo error circa simplicem qualitatem personæ (ut cum quis ducit pauperem, vel corruptam, quam putabat divitem, vel virginem) non dirimit Matrimonium, quia defectus accidentium non tollit consensum absolutum in rem ipsam.

Quæres 2. *Quid sit impedimentum conditionis?*

Resp. Est *inhabilitas ad contrahendum Matrimonium, orta ex servitute ignorata a parte libera.* Dirimit Matrimonium solo jure ecclesiastico, quia est solum error circa simplicem qualitatem personæ.

Quæres 3. *Quid sit impedimentum voti?*

Resp. Est: „ inhabilitas ad contrahendum Matrimonium, orta ex voto solemni quod emittitur in professione Religionis approbatæ ab Ecclesia. “ Hocque jure veteri; nam jure novo Greg. XIII. votum simplex emissum a PP. Societatis Jesu, est etiam impedimentum dirimens Matrimonium. Porro impedimentum voti, est juris Ecclesiastici, cum ab hoc solo jure votorum solemnitas fuerit instituta.

Cognatio.

Quæres 1. *Quid sit impedimentum cognationis?*

Resp. Est: „ inhabilitas ad contrahendum Matrimonium inter personas vel carnaliter, vel spiritualiter, vel legaliter propinquas. “ Ergo triplex cognatio Matrimonium dirimit, nempe carnalis, quæ dicitur *consanguinitas*; spiritualis, quæ dicitur *compaternitas*; & legalis, quæ dicitur *adoptio*.

Quæres 2. *Quid sit consanguinitas?*

Resp. Definitur: „ Vinculum personarum, quarum una ab alia, vel ambæ ab eadem, tamquam a communi & propinquo stipite, per carnalem generationem, descendunt. “ Cum autem descendentes ex eodem stipite, possint esse stipiti propinquiores, vel remotiores, gradus in consanguinitate debent observari.

Quæres 3. *Quomodo computantur gradus consanguinitatis?*

Resp. Per duplicem lineam, aliam *directam*, aliam *indirectam*, seu collateralem.

Linea *directa*, est ordinata series personarum, quarum una ab alia procedit, ut filius a patre.

Linea *indirecta*, est ea quæ continet personas, descendentes quidem ab uno communi stipite, sed quarum nulla descendit ab altera, ut frater & soror, consobrinus & consobrina. Cum in hac linea personæ æqualiter distant a communi stipite, ut frater & soror, dicitur *linea indirecta æqualis*; cum vero inæqualiter distant, ut frater & filia sororis, dicitur *linea indirecta inæqualis*.

Quæres 4. *Quot sint regulæ ad computandos gradus consanguinitatis?*

Resp. Sunt tres. 1. Reg. *In linea recta tot sunt gradus, quot sunt personæ, dempto stipite, a quo ducitur computationis initium*, v. g. pater, filius, nepos, sunt tres personæ, & duo gradus.

2. Reg. *In linea collaterali æquali, tot gradibus duo distant inter se, quot ambo distant a communi stipite.* Sic frater & soror, quia distant a patre uno gradu, distant inter se uno gradu.

3. Reg. *In linea collaterali inæquali, tot gradibus duo distant inter se, quot remotior distat a communi stipite.* Sic frater & filia sororis distant inter se duobus gradibus, quia filia sororis distat a stipite duobus gradibus.

Quæres 5. *In quo gradu consanguinitas dirimat Matrimonium?*

Resp. In linea recta dirimit Matrimonium in quocumque gradu usque in infinitum: sed in linea collaterali dirimit dumtaxat usque ad quartum gradum inclusive.

Quæres 6. *Quo jure consanguinitas Matrimonium dirimat?*

Resp. 1. In quocumque gradu lineæ directæ, & in primo lineæ collateralis æqualis dirimit jure naturæ: hoc enim dictat pudor & reverentia, quæ homini naturaliter indita est erga parentes, & quam sibi quoque debent fratres & sorores. 2. In cæteris gradibus lineæ collateralis dirimit solo jure ecclesiastico, cum etiam in secundo gradu Papa possit dispensare, ex Conc. Trid. *sess.* 24, *cap.* 5.

Quæres 7. *Quid sit cognatio spiritualis?*

Resp. Est *propinquitas, jure ecclesiastico inducta, proveniens ex Baptismi & Confirmationis collatione & susceptione.* Dirimit Matrimonium 1. inter susceptores in utroque Sacramento, & susceptum, illiusque patrem & matrem; 2. inter ministrum & illa Sacramenta suscipientem, illiusque patrem & matrem.

Ergo hoc impedimentum non contrahunt patrinus & matrina inter se, nec procurator patrini, quia non suo, sed mandantis nomine agit.

Quæres 8. *Quid sit cognatio legalis?*

Resp. Est *propinquitas personarum ex adoptione perfecta consurgens.* Dirimit Matrimonium inter adoptantem & adoptatum, ejusque posteros usque ad quartum gradum. 2. Inter uxorem adoptantis & adoptatum, & vicissim inter uxorem adoptati & adoptantem. 3. Inter adoptatum & filios aut filias adoptantis, quandiu non sunt liberi a patria potestate.

Crimen, cultus disparitas.

Quæres 1. *Quid sit impedimentum criminis?*

Resp. Est: „ inhabilitas, jure ecclesiastico inducta, ad contrahendum Matrimonium, orta vel ex homicidio solo, vel ex adulterio solo, vel ex utroque simul. “

Dicitur 1. *Ex homicidio solo*; quando nimirum quis occidit conjugem alterius conspirantis, vel consentientis in homicidium, ex intentione postea Matrimonium ineundi cum homicida.

Dicitur 2. *Ex adulterio solo*: quando sive ante,

te, sive immediate post adulterium, adulteri sibi dederunt promissionem de Matrimonio contrahendo post obitum conjugis.

Dicitur 3. *Ex adulterio & homicidio simul*, quando post admissum adulterium simpliciter, & sine data fide de futuro Matrimonio, conjux unius occiditur ab alterutro adultero, etiamsi adulter superstes consenserit.

Quæres 2. *Quid sit impedimentum disparitatis cultus?*

Resp. Est „ inhabilitas ad contrahendum Matrimonium inter personas, quarum una est baptizata, altera non baptizata “. Irritat solo jure ecclesiastico. Ergo catholici valide, licet illicite, contrahunt cum infidelibus.

Vis, Ordo, Ligamen.

Quæres 1. *Quid sit impedimentum violentiæ?*

Resp. Est „ inhabilitas ad contrahendum Matrimonium, orta ex gravi metu, injuste a causa libera incusso ad Matrimonium extorquendum “. Dirimit Matrimonium solo jure ecclesiastico, seu fundato in jure naturali, dictante posse irritari contractum, cui ab initio defuit spontaneum plenum, conjunctum injuriæ, quæ non potest reparari, nisi per irritationem Matrimonii.

Quæres 2. *Quid sit impedimentum Ordinis?*

Resp. Est „ inhabilitas ad contrahendum Matrimonium, orta ex susceptione sacrorum Ordinum “. Dirimit solo jure ecclesiastico, ut definivit Conc. Trid. *sess.* 24. *can.* 9.

Quæres 3. *Quid sit impedimentum ligaminis?*

Resp. Est „ inhabilitas ad contrahendum Matrimonium, orta ex vinculo prioris Matrimonii, sive rati, sive consummati; “ quo durante, secundum Matrimonium jure naturali & divino est irritum. Hoc impedimentum fuit sufficienter explicatum §. 4. ubi de poligamia simultanea egimus.

Honestas, Amentia.

Quæres 1. *Quid sit publica honestas?*

Resp. Est „ propinquitas orta ex sponsalibus validis, aut Matrimonio rato, non consumato “. Dirimit solo jure ecclesiastico.

Quæres 2. *Ad quem gradum extendatur illud impedimentum?*

Resp. 1. Ad quartum gradum inclusive, si oriatur ex Matrimonio rato, etiamsi fuerit nullum, quale est Matrimonium attentatum tempore prioris Matrimonii certo & scienter subsistentis, *cap.* veniens, *de eo qui duxit, quam polluit per adulterium.*

Resp. 2. Dirimit tantum in primo gradu, si oriatur ex sponsalibus validis, ut statuit Concil. Trid. *sess.* 24. *can.* 3. Porro impedimentum perseverat, etiamsi sponsalia postea juste fuerint dissoluta, ut decidit S. Congregatio Cardinalium Concil. Trid. interpretum, *ann.* 1656.

Quæres 3. *Utrum amentia dirimat Matrimonium?*

Resp. Dirimit Matrimonium contrahendum jure naturali, cum tollat usum rationis, ac proinde omnem consensum, sine quo nullus est contractus. Quod si amentia non sit perpetua, potest, qui ea laborat, contrahere in lucido intervallo.

Affinitas, Clandestinitas.

Quæres 1. *Quid sit affinitas?*

Resp. Est „ propinquitas orta ex copula carnali, sive licita, sive illicita, inter cognoscentem & consanguineos personæ cognitæ: & vicissim inter cognitam & consanguineos cognoscentis “.

Quæres 2. *Ad quem gradum se extendat illud impedimentum?*

Resp. Ad quartum inclusive, si oriatur ex copula licita; ad secundum vero, si oriatur ex copula illicita. Quod si superveniat Matrimonio contracto, non illud dirimit, sed illius usum impedit quoad debiti petitionem, non vero quoad redditionem.

Quæres 3. *Quomodo computantur gradus affinitatis?*

Resp. Eodem modo computantur, quo gradus consanguinitatis. Unde quo gradu aliquis viro est consanguineus, eodem gradu est affinis uxoris, & vicissim.

Quæres 4. *Utrum affinitas pariat affinitatem?*

Resp. Non parit, unde duo fratres possunt contrahere cum duabus sororibus.

Quæres 5. *Quot jure affinitas Matrimonium dirimat?*

Resp. 1. In linea collaterali dirimit, solo jure ecclesiastico: nam Jacob cum duabus sororibus contraxit, quod certe non fecisset, si juri naturali fuisset contrarium. 2. In linea recta, probabilius etiam est quod illud dirimat solo jure ecclesiastico: nam Concilia Agatense, *can.* 5. & Aurelian. III. *can.* 10. statuunt non esse dissolvenda paganorum Matrimonia, etiam in primo gradu lineæ rectæ affinitatis contracta; ergo censent ex jure naturali fuisse valida.

Quæres 6. *Quid sit impedimentum clandestinitatis?*

Resp. Est „ inhabilitas ad contrahendum Matrimonium, orta ex defectu præsentiæ proprii Parochi, & duorum saltem testium “. Dirimit jure novo a Concil. Trid. inducto. Unde Matrimonia clandestina sunt invalida in omnibus locis, ubi Concilii decretum promulgatum & receptum est.

Quæres 7. *Quis censeatur proprius Parochus, an originis contrahentium, an domicilii?*

Resp. Est Parochus domicilii, sive sit viri Parochus, sive mulieris, usus tamen invaluit, ut Matrimonium celebretur coram Parocho mulieris, de licentia Parochi viri, qui debet testificari se proclamasse banna, nemine contradicente.

Quæres 8. *Quandiu quis debeat in aliquo loco commorari, ut in eo sortiatur domicilium?*

Resp. Juxta statuta diœcesana, regiis edictis firmata, domicilium sufficiens ad contrahendum non acquiritur, nisi contrahentes per 6. menses in Parochia habitaverint, si sint ejusdem Diœcesis, & per annum, si sint diversæ.

Quæres 9. *Coram quo Parocho debent contrahere vagi?*

Resp. Coram Parocho loci, ubi versantur dum contrahunt, obtenta prius Ordinarii licentia, ut statuit Concil. Trident. *sess.* 24. *can.* 7. *de ref.*

Impotentia. Raptus.

Quæres 1. *Quid sit impedimentum impotentiæ?*

Resp. Est „ inhabilitas ad contrahendum, orta ex incapacitate consummatam & completam copulam exercendi “: unde sterilitas non est impotentia.

Quæres 2. *Quotuplex sit impotentia?*

Resp. Dividitur 1. In *perpetuam*, quæ absque miracu-

taculo, vel peccato, vel vitæ periculo, non est vincibilis; & *temporalem*, quæ absque prædictis est vincibilis.

Dividitur 2. In *absolutam*, quæ est inhabilitas viri ad omnes mulieres, & vicissim; & *relativam*, quæ est inhabilitas respectu quarumdam tantum personarum.

Quæres 3. *Quanam impotentia dirimat Matrimonium?*

Resp. Sola impotentia perpetua, Matrimonium antecedens, dirimit Matrimonium, *absoluta* quidem respectu omnium: *respectiva*, vero, respectu illius personæ ad quam est. Ratio est, quia tunc nulla est contractus matrimonialis materia, quæ est corpus, non qualecumque, sed corpus ad congressum maritalem aptum; ergo impotentia est impedimentum juris naturalis.

Ergo, si, separatione facta, appareat impotentiam non fuisse perpetuam, conjuges restaurari tenentur, etiamsi a comparte aliud Matrimonium fuisset contractum, quia prius celebratum fuit validum, & est indissolubile, cap. 5. de frigidis.

Quæres 4. *Quid sit raptus?*

Resp. Generatim describi potest: „ Fœminæ abductio de loco in locum, vi, aut seductione facta, Matrimonii ineundi, vel libidinis explendæ causa.

Quæres 5. *Quotuplex sit raptus?*

Resp. Duplex, nempe *violentiæ*, qui fit quando filia-familias renitens abducitur e domo paterna. Et *seductionis*, qui fit quando filia-familias, blanditiis & promissis seducta, consentit suæ abductioni, non consentientibus parentibus, sub quorum est potestate.

Quæres 6. *Utrum raptus dirimat Matrimonium?*

Resp. Ex Concil. Trident. *sess.* 24. *can.* 6. Matrimonium dirimit inter raptorem & raptam, quandiu manet in potestate raptoris: nam si rapta, a raptore separata, & in loco tuto ac libero constituta, consentiat, validum erit Matrimonium. Porro cum juxta mentem Senatus Parisiensis, puella non censeatur in loco tuto ac libero constituta, nisi paternæ potestati restituatur, raptus seductionis Matrimonium non minus dirimit, quam raptus violentiæ.

§. VI. *De dispensatione ab impedimentis Matrimonii.*

Quæres 1. *Quis possit dispensare ab impedimentis Matrimonii impedientibus?*

Resp. Potest Episcopus, exceptis 1. sponsalibus quæ obligant jure naturali, 2. votis castitatis perpetuæ, & ingrediendi religionem, quæ sunt Papæ reservata. Si tamen Matrimonium jam sit contractum, in illis etiam potest Episcopus dispensare.

Quæres 2. *Quis possit dispensare ab impedimentis dirimentibus?*

Resp. 1. In impedimentis jure naturali & divino dirimentibus, nulla potest esse dispensatio.

Resp. 2. In impedimentis jure ecclesiastico dirimentibus, solus Papa, ex communi Ecclesiarum usu, habet jus dispensandi, saltem ordinarie loquendo.

Dixi: *Saltem ordinarie loquendo*, nam ex communi Episcopus potest dispensare in impedimentis occultis post Matrimonium contractum, si ista occurrant. 1. Si præmissæ sint denuntiationes. 2. Si fuit ignoratum impedimentum. 3. Si Matrimonium sit consummatum. 4. Si facilis non sit ad Papam vel legatum recursus. 5. Si instet periculum incontinentiæ, aut infamiæ.

Imo plures Episcopi in Gallia existimant, se, ex antiquo prædecessorum suorum usu, posse dispensare ab aliquibus impedimentis, etiam publicis, sive de contrahendo, sive de contracto, atque eo titulo dispensant, nemine contradicente: alii aliter sentiunt & agunt: unusquisque igitur sequatur usum certum & probatum suæ Ecclesiæ.

Quæres 3. *Quid requiratur ad valorem dispensationis?*

Resp. Requiritur, 1. Ut causa finalis dispensationis sit vera, & subsistat dum conceditur. 2. Ut in petitione nihil omittatur eorum quæ jus & stilus curiæ exigunt, nihilque reticeatur veri, ratione cujus dispensatio, vel nullo modo, vel nonnisi cum certa conditione aut limitatione, daretur: alioquin dispensatio foret *subreptitia*, aut *obreptitia*.

Quæres 4. *Quomodo Matrimonium debeat revalidari impetrata dispensatione?*

Resp. 1. Si impedimentum sit publicum, novus præbendus est consensus coram Parocho & testibus: quia tunc urget ratio Conc. Trid. quæ est ut possit probari validitas Matrimonii.

Resp. 2. Si impedimentum sit occultum, de quo non sit periculum ut aliquando innotescat, tunc satis erit ut partes contrahentes secrete mutuo consentiant, ut declaravit Pius V. motu proprio, apud Navarrum.

Quæres 5. *Utrum necesse sit ut pars conscia nullitatis Matrimonii, illam alteri parti aperiat?*

Resp. Non est necesse, cum hæc via semper importet gravissimas suspiciones, rixas, & alia incommoda; sed sufficit, ut compartem blanditiis deliniat, & bene dispositam sic alloquatur: „ Ita te amo, ut si non esset inter nos Matrimonium, te in Conjugem acciperem, & nunc ita te accipio: tu ne idem ex tua parte facis “. Si respondeat, *facio*, aut simili verbo consensum novum declaret, tunc valebit Matrimonium; non sufficit autem, si dicat: *Vellem, facerem*, quia consensus tunc non esset de præsenti absolutus, sed tantum simplex approbatio prioris consensus invalidi.

F I N I S.

INDEX TITULORUM.

TRACTATUS I.

De Prolegomenis.

TRACTATUS II.

De Deo Uno.

TRACTATUS III.

De Deo Trino.

TRACTATUS IV.

De Deo Creatore.

TRACTATUS V.

De Deo Incarnato.

TRACTATUS VI.

De Gratia Christi.

TRACTATUS VII.

De actibus humanis.

TRACTATUS VIII.

De Conscientia.

TRACTATUS IX.

De Legibus.

§. III.

TRACTATUS X.

De præcipuis Ecclesiæ præceptis.

TRACTATUS XI.

De variorum statuum obligationibus.

TRACTATUS XII.

De virtutibus in genere.

TRACTATUS XIII.

De virtutibus Theologicis.

TRACTATUS XIV.

De virtutibus religionis.

TRACTATUS XV.

De virtutibus Cardinalibus.

TRACTATUS XVI.

De Peccatis.

TRACTATUS XVII.

De Sacramentis.

F I N I S.